Magyar–szlovák szakértői egyeztetés

Visegrádi lépések Pozsony felé

Bagi Gábor helyettes külügyi államtitkár és *Anton Pinter,* a szlovák külügyminisztérium politikai főigazgatója vezetésével ma a magyar–szlovák szakértői tárgyalások újabb fordulója lesz Budapesten. A megbeszélés célja a magyar–szlovák alapszerződés végrehajtási jegyzőkönyve aláírásának előkészítése – informálta lapunkat *Horváth Gábor,* a Külügyminisztérium szóvivője.

Martonyi János magyar és *Eduard Kukan* szlovák külügyminiszter nem hivatalos, munka jellegű találkozójára már Rómában, a Nyugat-európai Unió november 16–17-én sorra kerülő ülésén is létrejöhet – jelezte a szóvivő, aki megerősítette: a szakértői megbeszéléseken a két külügyminiszter formális találkozójának időzítése is fölmerül.

Ján Figel szlovák külügyi államtitkár előrejelzése szerint Martonyi János magyar és Eduard Kukan szlovák külügyminiszter találkozója a jövő szerdán esedékes.

Figel közölte: a külügyminiszterek várhatóan a magyar–szlovák alapszerződés végrehajtásáról és a teljesítés felügyeletéről szóló jegyzőkönyvet is aláírják. Erről a dokumentumról, illetve az alapszerződés felügyeletére hivatott tíz vegyes bizottság létrehozásáról a két ország külügyi szakértői pénteken tartanak egyeztető megbeszélést Budapesten. Az MTI pozsonyi tudósítójának diplomáciai forrásból származó értesülése szerint Martonyi és Kukan találkozójára Pozsonyban kerül sor.

U. Z.–MTI

Új nagykövet Varsóban

Kwasniewski–Dzurinda-találkozó

A lengyel államfő teljes körű támogatásáról biztosította Szlovákia euroatlanti integrációs törekvéseit. *Aleksander Kwasniewski* lengyel köztársasági elnök tegnap fogadta az egynapos hivatalos látogatáson Varsóban tartózkodó új szlovák kormányfőt, *Mikulás Dzurindát.*

A lengyel politikus közölte, hogy országa kész átadni a NATO- és európai uniós csatlakozási folyamat során szerzett tapasztalatait Pozsonynak. A szlovák miniszterelnök ismertette Kwasniewskivel a visegrádi csoport államfői jövő évi pozsonyi találkozójának tervét. Remélhetőleg Szlovákiának addigra ismét lesz elnöke – tette hozzá.

A varsói kormányfői látogatásra Dzurindát elkísérte *Eduard Kukan* szlovák külügyminiszter is, aki *Bronislaw Geremekkel,* a lengyel diplomácia vezetőjével folytatott tárgyalásokat. Az új szlovák kormányfőnek e minőségében a varsói volt az első hivatalos külföldi útja.

•

Új nagykövet áll tegnaptól a Magyar Köztársaság varsói nagykövetségének élén. *Bába Iván* az MTI-nek elmondta: a magyar kormány stratégiai fontosságú helynek tekinti Varsót, s a két ország integrációs törekvéseinek jelenlegi szakaszában rendkívüli jelentőséget tulajdonít a kétoldalú együttműködésnek. A nagykövet rámutatott, hogy munkája során törekedni fog a magyar–lengyel kapcsolatok szorosabbá és hatékonyabbá tételére, a baráti viszony elmélyítésére.

Bagdad újabb csapás árnyékában

Az ENSZ BT felszólítása Iraknak

Az ENSZ Biztonsági Tanácsa nyilatkozatban biztosította támogatásáról Kofi Annan ENSZ-főtitkár Irakhoz intézett felhívását, amelyben a világszervezet első számú tisztségviselője a nemzetközi fegyverzetellenőrökkel való együttműködés azonnali felújítását követelte a bagdadi vezetéstől.

A BT üdvözli és minden vonatkozásban támogatja a főtitkár nyilatkozatát – állt a testület soros elnöke, a brit *Peter Burleigh* által felolvasott állásfoglalásban. A tanácskozáson jelen volt *Richard Butler* is, aki korábban a nap folyamán sajtóértekezleten közölte: az Egyesült Államok nyomatékos ajánlására, biztonsági megfontolásokból utasította az irányítása alatt álló UNSCOM fegyverzet-ellenőri csoport tagjait az Irakból való távozásra.

Szergej Lavrov orosz ENSZ-nagykövet, aki az ülésre igyekvőben még amiatt méltatlankodott, hogy az UNSCOM-ellenőrök evakuálása előtti éjjel nem hívták össze a BT-t, az esti ülés befejeztével már több megértést mutatott.

Elismerte, hogy az irányító posztokon levő illetékeseknek bizonyos körülmények között gondolniuk kell beosztottaik biztonságára. „Itt nem arról van szó, hogy helyes volt-e (a távozásra való felszólítás). Arról van szó, hogy milyen fenyegetés váltotta ki ezt a döntést" – mondta Lavrov újságíróknak. Az orosz diplomata szerint mindazonáltal ilyen fenyegetésnek – mármint az amerikai katonai akció eshetőségének – nem lenne szabad felmerülnie, „különösen akkor nem, amikor a főtitkár nagyon határozott hangú politikai felhívást tett közzé".

Az USA F–16-os harci gépeket irányított a Perzsa-öbölbe
FOTÓ: MTI – KÜLFÖLDI KÉPSZERKESZTŐSÉG

Jó esély volna az iraki tömegpusztító fegyverek ellenőrzése körül kialakult válság diplomáciai megoldására, ha *Kofi Annan* ENSZ-főtitkár közvetlenül tárgyalna Bagdaddal – jelentette ki *Nizar Hamdun* iraki ENSZ-nagykövet a BBC rádiónak tegnap adott interjújában.

Bagdadban szerda este őrizetbe vették az iraki tömegpusztító fegyverek leszerelését és megsemmisítését ellenőrző különleges ENSZ-bizottság (UNSCOM) egyik lengyel tagját, majd nem sokkal később szabadon engedték. Az AFP jelentése szerint a hivatalos bagdadi közlés úgy fogalmazott: a fegyverellenőrről úgy vélték, hogy kémkedik.

Az ENSZ és Bagdad között élező válság miatt a kuvaiti védelmi miniszter tegnap lerövidítette amerikai látogatását, miközben *Hoszni Mubarak* egyiptomi elnök és a palesztin vezetés az együttműködés felújítására szólította fel *Szaddám Huszein* elnököt. A katari külügyminiszter egy helyi újságnak adott nyilatkozatában úgy vélekedett, hogy Irak ellen november vége előtt megindítják a légicsapásokat.

Az egyiptomi diplomácia irányítója, *Amr Musza* az arab országok külügyminiszterei katari csúcstalálkozójának szünetében úgy nyilatkozott, hogy az arab államok alapvetően a válság politikai és diplomáciai megoldását támogatják.

Jasszer Arafat palesztin elnök csütörtökön megbízottat küldött Szaddám Huszeinhez *Aszam al-Asmad* közmunkaügyi miniszter személyében – jelentette be *Abu Rudeina* elnöki szóvivő a Palesztina Hangja rádióban. A palesztin vezető több arab állammal kapcsolatba lépett annak érdekében, hogy előmozdítsa a válság politikai megoldását és „véget érjenek az iraki nép szenvedései" – mondta a szóvivő.

A NEMZETVÉDELMI HIVATAL vezetője Japánban bejelentette lemondását. *Nukaga Fukusiro* ezzel vállal felelősséget az ügynökség által elkövetett megvesztegetések és az igazságügyi hatóságok megtévesztésének szándéka miatt. Két japán elektronikai nagyvállalat mintegy 30 millió dollár értékben túlszámlázta az ügynökség megrendeléseit.

Moszkva agressziónak tekintené a beavatkozást

Amerikai közvetítő Koszovóban

Christopher Hill amerikai közvetítő tegnap Pristinába érkezett, ahol találkozott William Walkerrel, az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ) koszovói missziójának vezetőjével. Hill várhatóan – most első ízben – megbeszélést folytat a koszovói szerb ellenzék képviselőivel is.

A *Szlobodan Milosevics* jugoszláv elnökkel szembehelyezkedő Koszovói Ellenállási Mozgalom–Demokratikus Mozgalom (SPODP) közleménye szerint az amerikai diplomata a gracanicai kolostorban találkozik majd *Momcilo Trajkovicscsal*, az SPODP vezetőjével és *Artemije* raskai–prizreni ortodox püspökkel, a koszovói szerbek szellemi vezetőjével. A közlemény szerint a megbeszélésre *Hill* kérésére kerül sor, s vélhetően a koszovói szerbeknek a rendezési tárgyalásokba történő bekapcsolásáról tárgyalnak majd a felek.

Hill tegnap Pristinában találkozott *William Walkerrel,* az EBESZ koszovói megfigyelő missziójának vezetőjével. *Duncan Bullivant,* az EBESZ koszovói szóvivője ennek kapcsán csütörtökön hangsúlyozta: az európai szervezet még nem küldött ki saját megfigyelőket a „terepre".

Az EBESZ azt reméli, hogy 2000 megfigyelője a jövő év elején maradéktalanul megérkezik Koszovóba – mondta *Bronislaw Geremek* lengyel külügyminiszter, az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet soros elnöke csütörtöki bécsi sajtótájékoztatóján. Elképzelései szerint december 2-tól kezdve hetente 250 EBESZ-megfigyelő érkezik a tartományba.

Az ENSZ Biztonsági Tanácsának egyetértése nélkül, az Észak-atlanti Szövetség felelősségi övezetén kívül végrehajtott bármely NATO-akciót Oroszországnak agressziós cselekedetként kell értékelnie – jelentette ki *Valerij Manyilov* vezérezredes, az orosz vezérkari főnök első helyettese. A NATO-közgyűlés által szerdán elfogadott nyilatkozat kapcsán – amely jogot formál katonai akciók végrehajtására a szövetség határain kívül, az ENSZ vagy az EBESZ erre vonatkozó határozata nélkül is – az orosz tábornok az ITAR-TASZSZ hírügynökségnek csütörtökön nyilatkozva leszögezte, hogy az európai biztonsági problémák ilyen megközelítése „elfogadhatatlan" az orosz fél számára. Manyilov szerint a NATO-döntés ellentétben áll az Észak-atlanti Szövetségről aláírt washingtoni szerződéssel is.

•

A szerb hatóságok tegnapra virradóra ismét megakadályozták a Dnevni Telegraf (DT) című független napilap megjelenését: a lapot készítő nyomdában olyan nagy számban jelentek meg az adórendőrök, hogy a tulajdonos ezúttal maga döntött a gépek leállítása mellett. A lap a héten már harmadszor nem jelent meg, s félő, hogy a következő napokban sem juthat el az olvasókhoz.

Ellenzéki bizalmatlansági indítvány Romániában

Válságos nyugdíjhelyzet

A román képviselőház tegnap elutasította a nyugdíjasok helyzetével kapcsolatban benyújtott egyszerű bizalmatlansági indítványt.

Az eredetileg 102 ellenzéki, független és néhány (nem magyar nemzetiségű) kisebbségi képviselő által benyújtott bizalmatlansági indítvány egyebek között követelte a nyugdíjak kiegyenlítését az utóbbi nyolc év árnövekedési mutatóinak figyelembevételével, továbbá a háztartási áram és a földgáz árának emeléséről hozott kormányhatározat hatályon kívül helyezését, valamint az alapvető árucikkek és szolgáltatások árképzésének felülvizsgálását – számolt be az MTI.

Az indítvány képviselőházi vitájában a kormány nevében felszólaló *Alexandru Athanasiu* munkaügyi és szociális védelmi miniszter rámutatott, hogy az ellenzék törvényhozási lépése tárgytalan, miután a kabinet éppen néhány nappal ezelőtt határozta el a nyugdíjak december elsejétől hatályba lépő kiegyenlítését: megszüntette, illetőleg jelentős mértékben enyhítette a néhány évvel ezelőtt és az újabban nyugdíjazottak havi járandósága között az infláció növekedése miatt kialakult aránytalanságokat.

A romániai nyugdíjasok válságos helyzetét a jelenlegi koalíciós kabinetnek felrovó ellenzéki bizalmatlansági indítványt a kormánypárti képviselők 155 szavazattal 91 ellenében elutasították.

Carlos vádaskodik

Állami terrorizmussal vádolta meg Franciaországot Carlos, az életfogytiglani börtönbüntetését töltő egykori terrorista vezér, aki immár tíz napja éhségsztrájkot folytat elkülönítése elleni tiltakozásul. A France Soir bulvárlapban tegnap megjelent interjújában Carlos vádja igazolására két, még a 70-es években elkövetett pokolgépes merényletet hozott fel. Mindkettőt autóba rejtett pokolgéppel követték el, az egyiket Damaszkuszban, a másikat pedig Dél-Bejrútban, a síita vallási vezető, *Fadlallah* sejk otthona ellen.

Meghallgatták Pinochetet

Nagy-Britannia legfelsőbb igazságszolgáltatási fórumának, a Lordok Házának öt bíró tagja tegnap befejezte a meghallgatásokat *Augusto Pinochet* egykori chilei diktátor ügyében, és későbbi időpontban nyilvánosságra hozza arra vonatkozó határozatát, hogy szabadon bocsássák-e az örökös szenátort, avagy kiadják a spanyol igazságszolgáltatásnak.

A legfelsőbb bíróság szerepét betöltő lord bírák várhatóan jövő héten hozzák meg határozatukat. Ehhez nem szükséges egyhangú döntés, egyszerű szótöbbség is elegendő.

A Lordok Házának öt bírája a fellebbezési eljárás során napokon át hallgatta a chilei állam, illetve a brit ügyészség képviselőinek érvelését. Záróbeszédében *Alun Jones,* az ügyészség képviselője rámutatott, hogy a kínzás és a túszszedés emberiség elleni bűncselekmények, és efféle cselekedetek nem vezethetők le az államfői funkciókból. Arra is felhívta a bírák figyelmét, hogy időközben Spanyolország már eljuttatta kiadatási kérelmét a brit kormányhoz.

Álljon meg egy szóra!

NYÍLT HÉTVÉGE

ABS

TESZTVEZETÉSSEL NOV. 21-22!

LÉGZSÁK
KLÍMA
KÖZPONTI ZÁR
ELEKTROMOS ABLAKEMELŐ
KÖNNYŰFÉM FELNIK

AKCIÓ PRODUKCIÓ

Az akciós SEAT Toledo Magnus és SEAT Cordoba modelleket most alapáron, ajándék extrákkal veheti meg kedvező feltételek mellett:

már 20% előlegtől

csökkentett kamatozással a Porsche Bank finanszírozásában.

Kedvezményes Casco 2001-ig!

PORSCHE BANK

SEAT

SEAT Autóház 1032 Budapest, Bécsi út 170. Tel.: 250-1440
SEAT PeNem XX. ker. Budapest, Határ út 93. Tel.: 285-0725
SEAT Sipos 2030 Érd, Iparos u. 34. Tel.: 23/372-187
SEAT Szabó 1165 Budapest, Szalon: Újszász út 45/b.
Tel.: 407-2600 Szerviz: Bökényföldi út 68. Tel.: 407-2500

Interjú

Soha nem voltam udvari szobrász

„...nem fognak visszatérni többet a múlt idők rémei, kísértetei, bányarémei" – reménykedik Szervátiusz Tibor

Nem a szavak embere. Nem szereti a mellébeszélést, a ködösítést. A ma élő szobrászok egyik legnagyobbika. Meghatározó, átütő egyéniség. Úgy látja, hogy alkotásaiban az ősi gyökereket, az ősi kultúrát, a székelységét, a magyarságát, a nemzeti kultúrát kell megjelenítenie. Közel a hetvenhez, még mindig kemény anyagokkal, szerszámokkal viaskodik, küzd, dolgozik. Számára a szobrászat a szavak előtti világ. Az eddigi hatalmak nem szerették sem Romániában, sem Magyarországon. De a médiának sem kedvence. Az udvari szobrászat nem a kenyere. Szobrai erőt, akaratot, küldetést és üzenetet hordoznak. A magyarság fennmaradásának üzenetét. Szervátiusz Tibor Kolozsváron született, húsz éve él Magyarországon. Budai kis műtermének polcain több mint harminc megvalósítatlan köztéri szoborterve – többek között: 1956, Magyar Szent Korona-emlékmű, Hunor és Magor – porosodik. Megvalósításukhoz eddig hiányzott a központi akarat, a mecénás, a jószándék. Holott munkái a nemzetközi porondon is messzemenően megállnák a helyüket. Szervátiusz Tibor attól korszerű, modern és egyetemes, hogy művészete a saját népén keresztül az örök emberi szenvedésre, küzdésre, állhatatosságra, örömre és a humanizmusra épül.

– A hatvanas, hetvenes években Szervátiusz Jenő és fia, Tibor legendának számított Magyarországon. Kolozsvári műhelyükbe, műtermükbe sokan zarándokoltak el, hogy megcsodálják azokat a rusztikus faszobrokat, amelyek a Székelyföld szenvedéssel teli világát varázsolták az emberek elé. A kivágott fából kezük nyomán újra élő fa lett. Miért éppen a fát választották?

– A fát édesapám választotta magának, habár márvánnyal is örömmel dolgozott. Én is szeretem a fát. Ez hagyomány a családban, hiszen az őseim kerekesek voltak, kocsikészítők. Ugyanakkor a fémet is szerettem, ez is családi hagyomány, mert a család másik része a kovácsmesterséget űzte. De a követ is igen-igen szeretem. Minden anyagban megvalósítom magam, úgy választom ki egyiket vagy másikat, hogy megfeleljen a gondolataimnak és mondanivalómnak. Minden gondolat más és más anyagot kér és kíván.

– Az a szellemiség, amelyet önök képviseltek Erdélyben, hasonlít, olykor azonos Kós Károly gondolatvilágával.

– Csak részben, mivel *Kós Károly* sok mindennel foglalkozott: irodalommal, építészettel, politikával. Ami közös gyökereinkben, az Erdély. Az erdélyi történelem, az erdélyi nép, az erdélyi népi kultúra, általában az erdélyi hagyomány. Ugyanabból indultunk ki. De ugyanígy mondhatnám *Bartók* és *Kodály* nevét is, mert ők ugyanúgy a népi forrásból indultak ki, mint Kós Károly és ahogyan mi is tettük.

– Szervátiusz Tibor Romániában született, kisebbségi sorban kellett élnie és alkotnia.

– Édesapám 1903-ban született Magyarország területén, és aztán került kisebbségi sorba, én pedig már abban születtem 1930-ban, a nagy gazdasági válság idején. Igen nehéz körülmények között éltünk.

Népem igaza

– Szülőföldjét azért kellett odahagynia, mert vállalta magyarságát, székelységét, olyan témákat választott, amelyek a népi gyökerekre vezethetők vissza, e nép magáramaradottságát fejezték ki, s ezzel kiváltotta a román hatalom ellenérzését?

– Én belekerültem egy olyan világba, országba, történelembe, közegbe, amely a trianoni döntés óta teljesen másként vélekedett és viselkedett, mint ahogy én éltem és szerettem volna élni. Ez óhatatlanul konfliktust teremtett közöttünk. Felmutattam azt, ami népünk és történelmünk hagyományait jelenti, de ezt egy másik nép ellenséges magatartásnak könyvelte el, és nem nézte jó szemmel, jó szívvel. Emiatt nem vették be a szobraimat éveken keresztül kiállításra, és meg is bélyegeztek, hogy nacionalista, soviniszta vagyok, meg fajelméletet hirdetek. Nem is sorolom a jelzőket, a konklúzió az volt, hogy elvágtam magam alatt a fát, azt mondták, ne is számítsak többet semmilyen támogatásra Romániában. De a munkámat, a gondolataimat nem hagyhattam abba, mert számomra ez volt a valóság, ez volt az igazság, ez volt a kiindulópontom. A népem és a magam igaza így óhatatlanul ellentétbe került az ottani állammal. Márpedig nekem azt kellett képviselnem, amit a magam részéről igaznak tartottam, és amit a népem érdekében kimondandónak véltem.

– És a népe ehhez mit szólt?

– Az erdélyi magyarság összeállított egy bizottságot, amely meglátogatott, és feladatul rótta nekem, hogy erdélyi népemet, e nép érdekeit képviseljem. Anélkül is ezt tettem, de akkor megértettem, hogy ez elvárás az erdélyi nép részéről. Ez elől nem térhetek ki, mert ez a szülőföld üzenete, a szülőföld által követelt jog, s ezt a megbízatást nekem teljesítenem kell.

– Erdélyi népem, magyar népem. Erre mondhatják, hogy nagy szavak.

– Nem tudom, mennyire nagy szavak. A magyar és az erdélyi nép létezik, van, él. Valamilyen módon meg kell neveznem az országomat, a hazámat, a népemet, a nemzetemet. Semmiképpen nem érzem őket nagy szavaknak. Hogyha ki merem mondani azt, hogy magyar nép, magyar nemzet, ez valóság még akkor is, ha sokan azt szeretnék, hogy ez a valóság ne legyen, ne létezzen.

– Két rendíthetetlen ember kivándorolt Erdélyből a hetvenes években. Áttelepült Páskándi Géza és más jelentős alkotók. Ez okozott-e csalódást azoknak az embereknek, akik azt várták, hogy a művészek, vezető értelmiségiek otthon maradjanak?

– A jelenséget többféleképpen lehet értelmezni, és többféleképpen értelmezték is. Nem gazdasági okok miatt jöttünk el, hanem azért, mert a helyzetünk lehetetlenné vált. A *Páskándié* is politikailag, nem kell mondanom, hogy hány évet ült börtönben. Számomra egyrészt lehetetlenné tették az alkotást és ezzel a megélhetést is. Másrészt, ha alkotásra szántam az életemet, felelősséggel tartozom az alkotás iránt, tehát számon fogja kérni tőlem az idő és a magyarság, hogy végül is mit alkottam.

– Azoknak a szobroknak, amelyeket kőből, fából kifaragott, bronzba öntött, közös vonásuk, közös üzenetük van. A magyar irodalom, a magyar kulturális és politikai élet legnagyobbjait formázta meg. Gondolok itt Szent Istvánra, Dózsa Györgyre, Eötvös Józsefre, Petőfi Sándorra, Ady Endrére, József Attilára, Móricz Zsigmondra, Bartók Bélára, Németh Lászlóra, Tamási Áronra, Nagy Lászlóra és sorolhatnám tovább. Miért pont őket?

– Valójában már főiskolás koromban megfogalmaztam magamnak egy művészi programot. Hogyha én Erdélyben születtem magyarként, és az erdélyi népet akarom képviselni, a szobrászatban megörökíteni, felmutatni, akkor vállalnom kell az erdélyi történelem és általában a magyar történelem múltját, hagyományát, tragédiáját, egyáltalán: az erdélyi és a magyar életet. Magyarul kell beszélnem a szobrászat nyelvén. A történelemből vett gondolatokat alakítottam mítoszerejűekké, ebből alkottam nagy történelmi szobraimat, kompozícióimat: a Dózsát, a Petőfit és így tovább. A magam kedvére alkottam meg nagyjaink szobrait, hogy a kisebbségi magányban magam mellett tudjam, érezzem létüket, szellemiségüket, bátorítsanak, erősítsenek engem. Nehéz éveimben kiindulópont, útmutató és bátorító volt számomra *Ady, Szabó Dezső, Németh László,* Bartók és *Kodály.* Portréikat én létportréknak nevezem. Az alkotásukat, létüket, életüket felmutató formák és gondolatok ezek. Ebből következően addig csiszoltam, faragtam egy fát, egy követ, amíg a kőből és a fából Bartók, Ady vagy Kodály lett, s nem törekedtem soha fotografikus ábrázolásra. A szintézist akartam megteremteni bennük, a gondolatot felmutatni, miután kihámoztam az anyagból.

– Szobraiból érződik a szenvedés, a fájdalom.

– Ez is többrétű. Lehet, hogy a génjeimben, születésemnél fogva hajlamos vagyok a drámára, tragédiára. Úgy érzem, hogy a szobrászatban megteremtettem egy olyan vonulatot, amely a tragédiát mutatja fel, s az azt követő katarzist. Ezzel próbálok az emberekben öntudatot, erőt és bizalmat ébreszteni. Ennek a felmutatásához elengedhetetlenül szükséges volt az erdélyi kisebbségi sors megélése, a trianoni döntés és az összmagyarság tragikus sorsa, különösen a huszadik században elszenvedett nagy tragédiáink sora. Habár Erdélyben éltem át, mély nyomokat hagyott a lelkemben 1956, meg a világháborús veszteségeink, meg minden, ami ezt a népet érte és sújtotta.

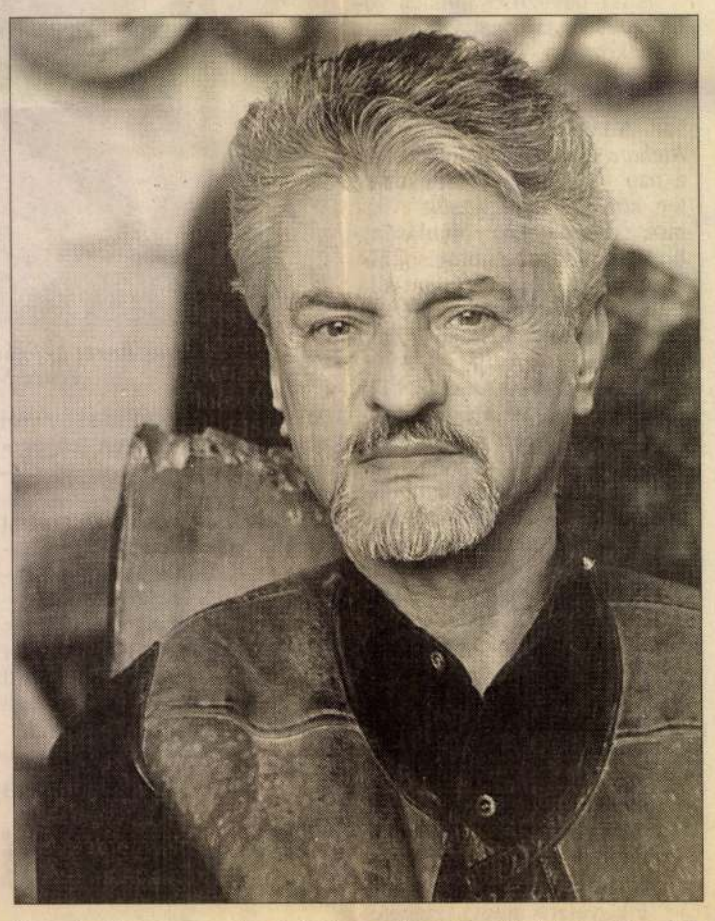

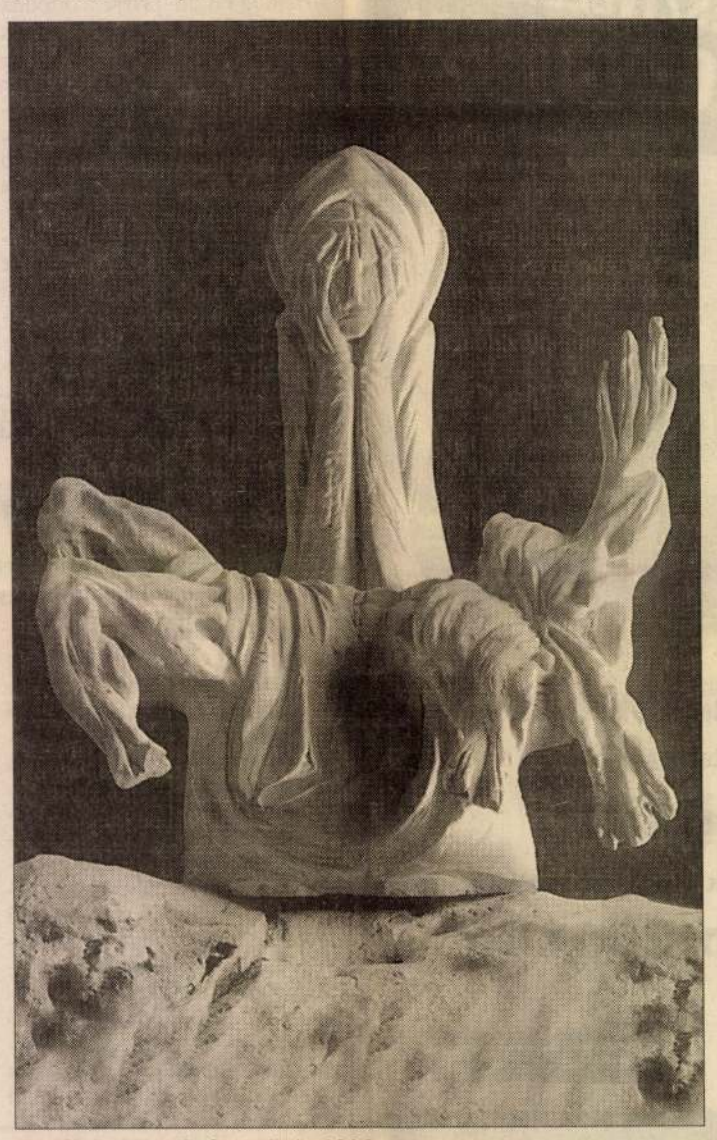

Erdélyi pieta (Szárazajta), 1990

– Sok erdélyi ember azt hitte, s talán még mindig azt hiszi, hogyha Magyarországra átjön, akkor a magyarságát könnyebb vállalnia.

– Ezt én nem hittem, mert amikor néhányszor átjöhettem, képet alkothattam arról, ami itt van, de hát nem volt más választásom. Mehettem volna Amerikába vagy bárhová Nyugatra, de inkább vállaltam, hogy itt, Magyarországon küzdjem ki a magam igazát, esetleg hasonló módon, kisebbségi sorsban élve, mint odaát, Erdélyben.

– Úgy érzi, kisebbségben él?

– Itt sem kényeztetnek el a lehetőségekkel, ezt nem is vártam, itt is keményen meg kell küzdeni. Úgy érzem, nemcsak én, hanem az egész magyarság valahogyan kisebbségben él a saját hazájában. Egyébként Németh László is megmondta, hogyan lett bennszülött a magyarság a saját országában.

Múlt idők rémei

– 1998-ban, a rendszerváltás után nyolc évvel is problémát jelent az ön számára magyarságának vállalása?

– Problémát jelent és különös hátrányokat, nehézségeket. Eddig én mindig olyan közegben éltem, ahol a hatalom velem szemben ellenségesen viselkedett. Itt sem tudtam vállalni azt a politikai irányt, amely ebben az országban uralkodott.

– A kádári, aczéli korszakra gondol?

– Igen. Hát az sem volt kimondottan barátságos a magyarsággal szemben. Azután történt az úgynevezett változás, amelyet én igazából nem tartottam változásnak. Az újabb négy év a magyarság mélybe zuhanását jelentette. Az igazi magyarságét. Most, 1998-ban a magyar nép újra döntött, a választáson kifejezte véleményét, óhaját, igazát. Az első négy év volt az a röpke pillanat, amikor szabadnak és szabad állampolgárként élő embernek éreztem magam. 1998-ban először történtek olyan dolgok, hangzottak el olyan beszédek, nyilatkozatok, ígéretek, amelyek számomra kedvesek, bizalmat ébresztenek bennem. Reménykedve várom, hogy ez a változás most egy igazi Magyarországot fog megteremteni, s nem térnek vissza többet a múlt idők rémei, kísértetei, bányarémei.

– Milyen Magyarországot szeretne?

– Olyat, amelyet a magyarság végre hazájának tekinthet, amelyben nem kell kisebbségben, hátrányban élnie, olyat, ahol a magyar nép szabadon élhet, s magyar kultúrát teremthet, hirdethet.

– Azt mondja, a hatalom sohasem volt kedves önhöz, illetve a hatalmakkal mindig szemben állt. Pedig ön keveset beszélő ember, csak a keze munkálkodik. A szobrok nem nyitják ki a szájukat. Miért ellenszenvesek? Bántják a hatalmakat?

– Gondolom, nem szeretik, ha az ember felmutat igazságokat, elmondja a véleményét, akár szoborban, akár más műfajban. Erre felfigyelnek, és megpróbálják akadályozni, gátolni, amit ennek a nemzetnek az érdekében megpróbáltam tenni. Én nem politizáltam soha. Egyszerűen az alkotás folyamatában gátoltak. Ennek ellenére sokat dolgoztam, sok kiállítást rendeztem meg, néhány köztéri emlékművet is meg tudtam valósítani.

Nem voltam kedvenc

– Nem volt modern, nem volt korszerű? Mi volt a baj?

– Soha nem voltam udvari szobrász, nem akartam kiszolgálni az épp aktuális hatalmat. Azonkívül ránk kényszerítettek most egy Nyugatról jövő, nekünk teljesen idegen és perspektíva nélküli művészeti elképzelést, nemcsak a képzőművészetben, hanem az irodalomban és a zenében is, amelyet én nem tudtam s nem is akarok vállalni. Valamikor volt a szocreál, aztán a mostani neoavantgárd irányzatok, nem is sorolom, mik vannak, mert felesleges még tudni is, felesleges felsorolni. Én a kettő között megpróbáltam megkeresni a magam útját. Ez olyan öntörvényű szobrászatot jelent, amilyet nem sokan vállaltak, nem sokan alakítottak ki, mindenki igyekezett irányzatok és stílusok után igazodni, futni. A szobrászatban az öntörvényű, örök igazságokat próbáltam felmutatni, a huszadik század szellemében és színvonalán, olyan, eddig nem létező új valóságot teremteni, amelyet eddig senki nem vett észre, s mindezt éppen a magyar nép érdekében.

– Sokan úgy látják, hogy ez a természetes.

– Én is úgy látom, hogy ez a természetes és igaz, amit teremtek és vallok.

– Külföldön volt már kiállítása?

– Nagyon ritkán állítottam ki külföldön, nem voltam az eddigi rendszereknek a kedvence.

– A sevillai világkiállításon részt vett?

– Nem.

– S olyan programon, ahol Magyarországot akarták bemutatni?

– Nem vettem részt. Soha nem volt ilyen igény.

– Gondolok most államiságunk kétezredik évfordulójára.

– Amint mondottam: most történt egy politikai változás. A hatalomra került politikusoknak még nem volt rá idejük, hogy a gyakorlatban valamit megvalósítsanak. Egészen fiatal ez a mostani hatalom, de bíznom kell bennük, mert fiatalok. *Petőfit* szeretem, Petőfi-szobrokat alkottam. Ez azt jelenti, hogy közel áll hozzám a fiatalság szellemisége, úgy vélem, a fiatalságnak van jövője. Végre nem kell a kivénhedt pártnómenklatúrát látnom mindenhol, hanem fiatal emberek politizálnak, és szabják meg az ország irányát. Abban reménykedem, hogy ez a fiatal kormány megteremti azt a közeget, amelyben a magyar kultúra kivirulhat, kivirágozhat, és ebben magam is megtalálom az engem megillető helyet, lehetőséget.

– Mióta Magyarországon él, milyen díjakat kapott? Állami díjat kapott-e?

– 1991-ben Középkeresztet kaptam.

– Kossuth-díjat?

– Szóba sem kerülhetett.

– A rádió és televízió kulturális műsoraiban mikor szerepelt?

– Nem vagyok kedvence ennek a médiának. Ebből arra következtetek, hogy mivel én magyar kultúrát teremtek és teremtettem, a magyar kultúra képviselete és felmutatása ennek a nemzeti főadónak vagy ennek a nemzeti televíziónak csúfolt, nevezett valaminek nem központi feladata és problémája.

– Nem tudom, hányadszor mondja, hogy kisebbségi sorban él a magyarság, és kisebbségi sorban él, alkot Szervátiusz Tibor. Erre azzal lehetne visszavágni, hogy mindenhol magyarok ülnek.

– Mégis valahogy olyan erők működnek, amelyeket nem tudnék megnevezni. Nem látható erők ezek, mégis valamilyen titokzatos rendszer szerint ez így alakul. Végre ideje lenne megteremteni a magyar médiát, a magyar sajtót, a magyar könyvkiadást és a magyar kultúrát. Ez központi feladat lenne, mert Magyarország nem politikai, katonai, gazdasági világhatalom. Ennek az országnak egyetlen ereje, hatalma van, amelyet fel tud mutatni, és az nem más, mint a tudás és a nemzeti kultúra.

– Van erre igény?

– Nagyon az elején kellene kezdeni, az oktatással, a tanügygyel és általában az egész népnek a nevelésével. Mert ha ez nem történik meg, ha ezt a népet nem neveljük, sohasem lehet rendbe tenni az országot.

STEFKA ISTVÁN

A század művészi törekvéseit ismerem, de nem tartom jogosnak megkésve átvenni azt, amit valahol már kialakítottak. Ha magyarnak születtem, a művészetet is anyanyelvemen kell beszélnem. Vállalom népem hagyományait, sorsát, történelmét, múltját, jelenét és jövőjét. Keleti szép örökségünket Nyugatba ötvözve, a Nyugat figyelmét magunkra irányítva – a szobrászat nyelvén erről akarok szólni.

(SZERVÁTIUSZ TIBOR: ARS POETICA)

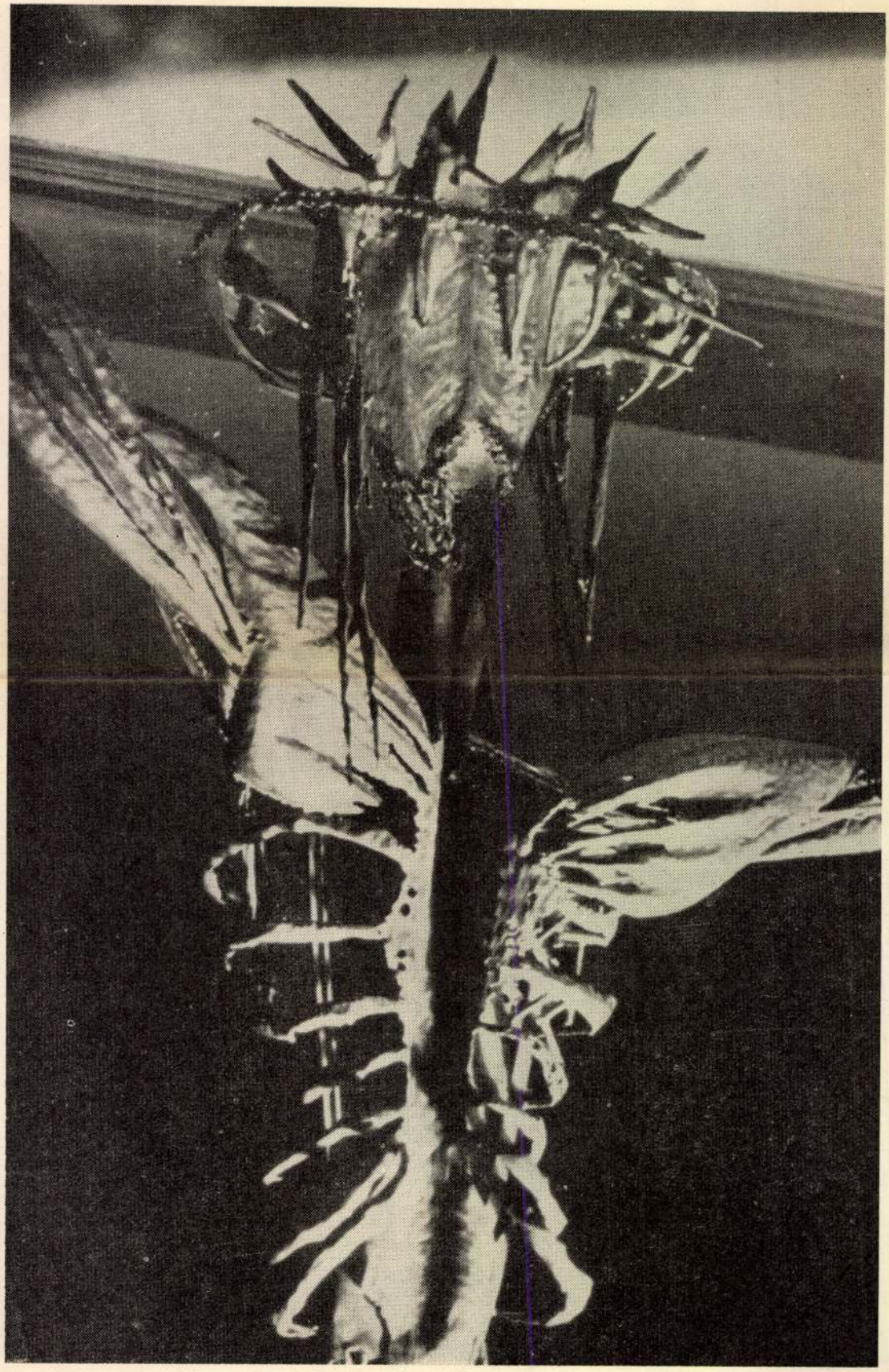

Szervátiusz

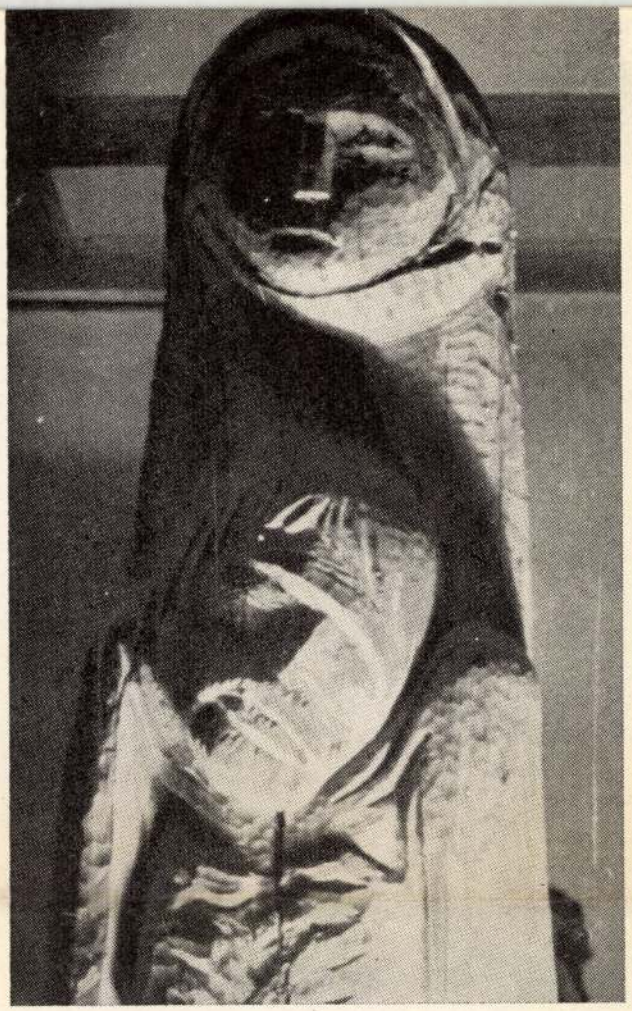

Él Kolozsvárott két nagy művész, két elemi szobrász, lángoló ember, robbanó szív, örökös termékeny mámor és szenvedés, apa és fia, Szervátiusz Jenő és Szervátiusz Tibor. Elfojthatatlan teremtő daccal és virágzó termékeny mámorral, következetes konok akarattal dolgoznak, teremtenek, teremtenek és dolgoznak, mert tudják, hogy a teremtő munka és a teremtő szent akarat az egyetlen lehetséges lét-állapot, a fönnmaradás és a megmaradás egyetlen reménye és szerelme. Dolgoznak kőben, fában, fémben, szikár és puhább anyagokban, teremtenek törékeny és feszülő, mállóbb és szikrázóbb anyagokkal, hogy nemcsak művükben, de hitükben és emberségükben is megmaradjanak, hogy nép, hit, történelem, múlt és emberi áldozat ne hamvadjon el a jövő előtt, ki ne hamvadjon szívünkben és szívükben a termékeny teremtő akarat, hogy ne égjen szívünk és lángarcú életünk, mint a világtér kopár dörejeiben a lüktető árva égitestek. Mondják az egyszerűek és megaláztatásra-szántak, mondják a megváltó-jelöltek és ragyogni-kiválasztottak sorsát és kegyelmét, elmondják a számukra szilárd anyagokban, mondják Dózsa üszkös-fekete vak arcát, a farönk-rücsök-ősi, izzó fémpánttal koszorúzott, tűzben-szétrepedt Ős-dacfejet, mondják Dózsa tüzes rostokon, izzó rácsokon ugráló szívét, amely lánggal szökdös és füsttel hörög, mint égő párduc, mondják Petőfi teremtés-titkú, faodú-szemű, fatajték-csipkés-szempillájú, harmat-ragyogású fejét, mondják Adyét, a zord és könyörtelen ébenfaátok-arcú zárt próféta-fejet, mondják a szenvedőket, megalázottakat, és elesetteket, mondják az emberi világot átizzadt és verejtékkel kristályosra-átitatott vállán cipelő nép hatalmas életét, a forradalmat és a szenvedést, a hiteket, látomásokat, temetőket, mondják az emberi világot vállukon hordozók emberiség-keresztjét, s mondják a Megváltó-fiú óriás imádkozó-sáska-csontváz-jelenését, a megváltó akarat kemény hitét, amely érc-csillag-lángolásként, önmagát-szétüvöltő kozmikus testként a néma űrben, szívünkben, fémrücsök-gyökér-mellkasával, fém-virágcsontváz-kezével és fém-Tejút-lábával diadalmasan robban és ragyog.

Fuhász Ferenc.

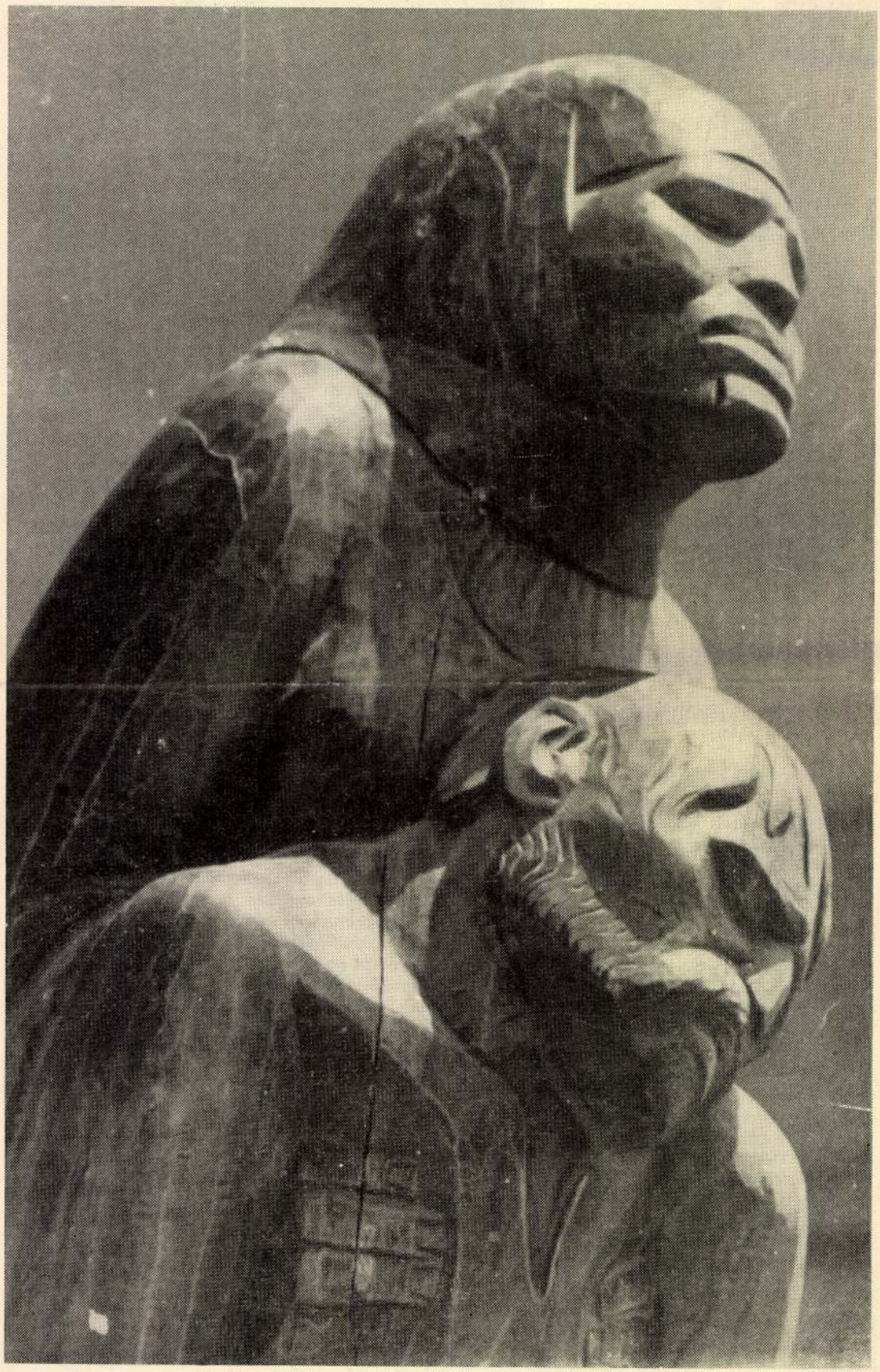

1972. VII. 23. Kossuth 8,2o /11/ RJ

1021

Jó [illegible]lt, vasárnap

Dózsa-ünnepségeket ültünk nemrégiben országszerte és a budapestó Dóusa-Emlékkiállitáson a látogató megdöbbenve nézi a Kolozsvárott élő Szervátiusz Tibor,müvét, Dózsa alakját. Ehhez a szoborhoz, megrenditő megjelenéséhez, ugy érzem, nem kell sok kommentár. Legfeljebb alkotójától hallunk szivesen néhány mondatot, akinek a szavait, Ditróy Zoltán rögzitette hangszalagra.

Szervátiusz Tibor

- Ennek a szobornak története van. Elég rég foglalkozom a Dózsa problémával és mint minden, nemcsak a szobrászat, hanem jellegzetesen a Dózsa probléma is, nagyon sokrétü és sok mindenhez kapcsolódik, sok mindenből táplálkozik és születik. Hát, pontosan nem tudnám meghatározni, hogy miért foglalkoztam ezzel, azt sem, hogy miből született, csak ugy próbálgatom körülirni. Talán mindenből, az egész életből, annak minden jelenségéből, minden megnyilvánulásából több szobrot készitettem, Bartóköt, Adyt, Móriczot, és mindig csak a fejjel akartam tömören kifejezni azt,

ami lényeges volt. Született, egy portrénak is mondható sorozatom, én inkább szobornak mondanám, mint portrénak, tehát Bartók szobor, Móricz szobor, Ady szobor, mert a portrénak sokkal több és összefogóbb. Ebbe tartozik egy pár, Dózsáról faragott fejem is. Az egyik, mindjárt az ikon munkám után készült, és otthon az udvaron, a műterem előtt, fából faragtam, meglehetősen expresszionista módszerekkel, elevenitettem meg Dózsát. Egy nagy farönk, mélyen szántó formákkal és eléggé erős kifejezéssel. Talán ez a kompozició is annak a fejleménye, ami most ki van állitva. Ez a Dózsa talán annak az első, és hirtelen fájdalmamban készitett szobornak a későbbi ismétlődése, a Dózsa kivégzése. A kompoziciót itt már jóval sűritettebben fogalmaztam meg, mint az elöbbit. A mellette álló 4 figurát elhagytam. Itt egyedül Dózsát ábrázoltam, amint a tüzes trónon ül, megcsonkitva, végtagjai hiányoznak, és több ilyen kegyetlen belső vergődéssel, szenvedéssel, kinnal viseli a fájdalmakat. Ennek a formavilágnak, szerintem az az érdekessége és az ujszerüsége, hogy már a Krisztus szobromban is, de a Dózsában még inkább kitünik az, hogy egy ilyen ember, biológiailag képtelen élni. Tehát ha valakinek a végtagjait levágják, elégetik, csak a csontja marad meg,az izületei helyenként ilyen pörkölléstől és kintól összerándult izomrostok vagy inszalagok maradnak csak,fizikailag ez már képtelen élni.

-Evvel szemben itt van a müvészetnek a nagy ereje és igazsága, ez a szobor sokkal inkább élő, mintha minden részét megmintáztam volna a maga teljes valóságában. Dehát itt fölmerül és föl is vetettük szándékosan , ösztönösen is, az élet és a halál kérdését. A küzdelmet a létért, a vajudást, a vergődést, egy emberi világ fenntartásáért, az élet- és halálküzdelem egy nagy belső feszültséget ad ennek a szobornak, ilyen lefojtott belső feszültséget, és az az érzésem, hogy a forma a maga megcsonkitottságában is, az életnek a diadalmas erejét tünteti fel és juttatja kifejezésre. Talán sokkal több erő van ebben a még megcsonkitott formában is élő embernek a szellemében, mint egy épen megmunkált embernek a fizikai valójában.

- Emlitette a müvész, hogy Bartók, Móricz és Ady szobrokat is készitett.

- Ezek a szobrok mind otthon vannak nálam, kivéve a Móricz szobrát, amit a Magyar Szinháznak, a kolozsvári Magyar Szinháznak készitettem. Azért, hogyha majd lesz egy mütermem külön is, és helyem lesz, akkor magam köré helyezzem el őket és azokból akiket szeretek és akik igazán nagyok voltak és tele voltak szellemi erővel és feszültséggel, én is erőt meritheSsek.

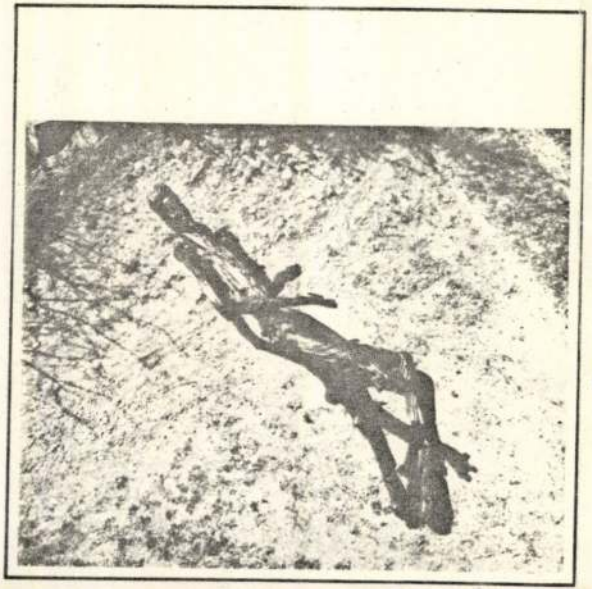

SZERVÁTIUSZ TIBOR

1930. július 26-án Kolozsváron született. Művészeti tanulmányait 1949—1955. között Kolozsváron végezte. Számos szobrát állították fel (Szamosújvár, Kolozsvár, Nagyvárad, Farkaslaka).

Lakcíme: Budapest III., Juhász Gyula utca 8.

Petőfi halála, 1975, fa, 450x80x70 cm

Magyar szobrászati Kiállítás Bp. Műcsarnok 1978.V.5-28.

Szervátiusz Tibor

A Tiszatáj augusztusi számában olvashatók Illyés Gyula posztumusz versei. Jókai Anna: Nagy Lajos magányossága című esszéje, s Vargyas Lajos: Pattintott emlékek című jegyzetei mellett közli a lap Berkovits György és Onagy Zoltán szépprózai írásait, valamint Szöllősi Zoltán, Osztojkán Béla, Magyari Lajos, Szepesi Attila és Pintér Lajos verseit. Közli a Tiszatáj Tasi Józsefnek Kardos Lászlóval, a népi kollégiumokról készített interjúját, Féja Endre Supka Gézáról írott méltató emlékezését, valamint Demény János: Egy Bartók-kutató műhelyéből című sorozatának folytatását. A Kelet-európai néző rovatban jelent meg Gellért Györgyi: Egy belülről is szemlélődő kívülálló: Nicolae Balota című tanulmánya. A művészeti rovat közli Szakolczay Lajos: A szenvedő szobrász című, Szervátiusz Tibor műtermében készített interjúját.

◆

Magyar Nemzet 1983. IX. 9.

Szervátiusz Tibor szobrászművész

Pápa város megrendelésével kereste fel, a két szobrászművészt, Szervátiusz Jenőt és fiát Tibort, a 450 éves kollégium „öregdiákjai" hogy felkérjék őket: készítsenek emléknüvet Jókainak, aki itt volt diák.

Bozóky Éva: „Irott kő."

Dunántúli Napló, 1978. jún. 18.

Szenvátiusz Tibor, szobrán

L. Marton László

Tandi L. Dózsa alakja és szelleme 83-85.

Jászkunság, Szolnok, 1978. szov. XXIV/3-4.

Szentiványi Tibor

Méltatás.

Kósa Ferenc: Az alkotás titkáról.
Művészet, 1979. február – 44. lap.

Szervátiusz Tibor, szobrászművész

Pápa város 450 éves kollégium „öregdiákjai" keresték fel Szervátiusz Jenőt és fiát, Tibort, a két balazsvári szobrászművészt, hogy felkérjék, készítsenek emlékművet jákainak. Hirdesse végre méltó emlék, hogy ő is itt volt diák.

B. É.: „Irott kő".

Petőfi Népe, 1978. jún. 7.

Szervatiusz Tibor, szobrászművész.

a Műcsarnokban rendezték meg a magyar szobrászati kiállítást, melyen szerepel a művész műve: „Petőfi halála" c. gyökérből faragott szobra. (említve)

Művészeti magazin.

1978. VI. 15. Televízió 21.45 (Gné)

Szervátiusz Tibor szobrász

- A Tamási emlékmű avatásakor elhangzott beszédben említi Szervátiusz Jenővel együtt

Constantin Olarin Csillagok alatt

Igaz Szó 1972/10 623 old

Szervátiusz Tibor szobrász

Szervátiusz Tibor, szobrásznüvész.

A két méltán nagyhírű kolozsvári szobrásznüvészt: Szervátiusz Jenőt és fiát, Szervátiusz Tibort keresték fel Pápa város megrendelésével a 450 éves kollégium „öregdiákjai", hogy felkérjék őket: kerítsenek emléknüvet Jókainak, aki ő is itt volt diák, Pápán.

Bozóky Éva: „Irott kő."
Vas Népe, 1978. okt. 22.

tér-idő kontinuum egy pontján egy pillanatra mintha összefutnának a bejárt utak. Itt sajátos töltésű erőtér képződik, amely jó esélyeket kínál egy remekmű születéséhez. Feltéve persze, hogy az e körzetben éppen adott társadalmi viszonyok lehetővé teszik a mű kihordását, és akad egy kivételes képességű egyén is, aki magára tudja vállalni – meg hajlandó is – a szülés fájdalmait.

Végre valóban négyszemközt a művel

Nézem A bölcset és töprengek. Ő is néz engem. Ezt akkor érzem a legtisztábban, ha kicsit félrefordítom a fejem: követ a szemével. Szinte kihajol a keretből, előrenyomakodik, figyel. Ha visszakapom a tekintetemet, ő is visszakozik. Pulzál. Most végleg behúzódik, elvonul, mélyen a koponya héja mögé. Onnan leselkedik ki óvatosan, kicsit

Szervátiusz Tibor,
szabrásznüvész

Müvészet, 1978. 3. 20. old.

Szervátiusz Tibor, szobrászművész

„Petőfi halála" (égetett szilfa, 1974.)
(repr.)

Szervátiusz Jenő és Tibor: „Tamási áron emlékműve." (Trachit, 1972–73.)
(repr.)

Magyar Hírek, 1978. dec. 16.

Szervátiusz Tibor, szobrászművész

a Corvina Kiadó szobrász sorozatban, Varga Imre, Szervátiusz Tibor kötete után, most Borsos Miklós jelenik meg, László Gyula értő méltatásában.

Művészeti Magazin

1978. júl. 9. Kossuth, 8.55

Szervatius Tibor

Az idén újabb remekművekkel, a Rákóczi-kor emlékét idéző és megörökítő alkotásokkal gyarapodik a vajai *Vay Ádám Múzeum* gyűjteménye. A szabolcsszatmári múzeum birtokába került *Szervatiusz Jenő* és *Tibor* domborműve, amely *Esze Tamást* lóháton ábrázolja.

Magyar Hirlap 1981/3/12/6

Szervátiusz Tibor, szobrán

Németh László-emlékszobát avattak május 11-én Hódmezővásárhelyen, az egykori leánygimnázium épületében. Megnyitó beszédet Király István akadémikus mondott. A kiállítást gazdagítja az a sok-sok személyes használati tárgy, eredeti dokumentum, amelylyel az író özvegye járult hozzá e jelentős irodalmi emlékhely létrehívásához.

Ugyanaznap délután a Bethlen gimnázium előcsarnokában Grezsa Ferenc irodalomtörténész méltató szavai mellett leplezték le Szervátiusz Tibor Németh László-domborművét.

96

– szerkesztői asztal

96

Tiszatáj, szeged, 1981. jún.

XXXV/6

Szervátius Tibor

Müve szerepelt a Csontváry Teremben rendezett Faszobor-kiállitáson, emlitve

/a cikket lásd: Bencsik Istvánnál/

Magyar Nemzet, 1979. augusztus 24.

Szervátiusz Tibor, szobra

Ugyancsak hétfőn avatták fel a Bethlen Gábor Gimnáziumban Németh László domborművét, *Szervátiusz Tibor* alkotását. Az íróra emlékeztek a Petőfi Művelődési Központban is, ahol a debreceni Csokonai Színház művészei Németh László drámáiból adtak elő részleteket. (MTI)

12.

– Németh László – emlékházat avattak ....

Népszabadság, Bp. 1981. máj. 12.

MAGYAR HIRDETŐ SAJTÓFIGYELŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-728

Servátius Tibor

Tolna m. Népújság
Szekszárd
1979 AUG 16

Faszobrászat

1021

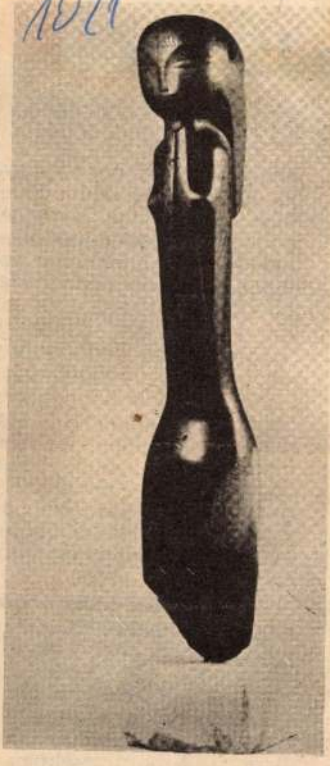

Nagyszabású faszobrászati bemutató látható augusztus 23-ig Budapesten, a Csontváry-teremben. Képünkön a kiállítás anyagából Servátiusz Tibor Virágocska című műve, amely tiszafából készült és 62 cm magas.

gadásá a

tárgyalással, illetve a tárgyalás mellőzésével lezárt ügyek. Most ez utóbbiak bővítésére nyújt lehetőséget a módosított törvény, mivel nemcsak ezer forintig terjedő pénzbírságot lehet kiszabni tárgyalás nélkül, hanem akár tízezer forintosat is, ha kellő bizonyítékok állnak rendelkezésre. Segíti és várhatóan csökkenti majd a szabálysértési hatóságok munkáját az az új lehetőség, hogy a tanácsi szakigazgatási szerv részéről eljáró és erre felhatalmazott dolgozók — általában azok, akik ellenőrzési feladatokat látnak el.

— Szeretném hangsúlyozni, hogy hatóságaink valamennyi szabálysértés elbírálásánál társadalmi együttélési kapcsolatok helyreállítására törekszenek. Természetesen ez nem jelent valamiféle liberalizmust. A büntetésekben érvényre jut továbbra is az elkövetett jogsértés súlya, veszélyessége. A tanácsok és hatóságok közötti jó kapcsolatokat igyekszünk felhasználni, különösen a birtokháborítási, s az említett együttélési háborúskodások esetében — mondotta befejezésül dr. Raft Miklós. (MTI)

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR MAGYAR HÍRLAP
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

1979 JUL 1

MAGYAR HÍRLAP

Szilvásy Nándor

grafikusművész

MAGYAR HÍRLAP

1021

Szilvásy Nándor rajza

A fürdőigazgató, Müller Péter *Búcsúelőadás*, Székely János *Caligula helytartója*, Schwajda György *Segítség!*, Páskándi Géza *Diákbolondító*, stb.) Félreértés ne essék: ezek a művek, színvonalukat tekintve (a Székely-drámát leszámítva) semmiképpen nem szóríthatják ki a válogatásból mondjuk Németh László. Sem gondolatiságuk, sem írói értékük nem vetekszik az Erzsébet-nappal. Épp csak *mai* magyar színművek. *Kortársak.* Arról vallanak, ami itt, ma, a hetvenes években Magyarországon történik. S mint ilyenek, körvonalazzák a *mai magyar dráma arculatát.* Azt, ahogy 77—78-ban a magyar szerzők

Szervátiusz Tibor szobrász

Szervátiusz Tibor

– Tamara Dobrin elvtársnő emliti, amikor a mai képző művészetről beszél

Említve: Abodi Nagy Béla, Barabás István, Bandi Dezső, Balogh Péter, Bene József, B. Lukács Ethel, Csorvássy István, Deák Ferenc, Ferete József, Feszt László, Szobotka András, Szőnyi István, Tóth László, Gy. Szabó Béla, Hunyadi László, Kós András, Fecza Péter, Nagy Imre, Mikola András, Kovács Zoltán, Puskás Sándor, Szervátiusz Jenő, Szentimrei Judit

Kovács János: Egység és sokoldalúság a képzőművésztünkben

Igaz Szó 1973/1 134. old

Szikora Tamás, festőművész

a XXI. Szegedi Nyári Tárlaton szerepelnek a művész művei.

Tamádi Attila: Ideális egyensúlyra törekedve.
Népszava, 1980. aug. 29.

Szervátiusz Tibor, szobrász

a Kecskeméti Katona József nincház előadásához a dínlefehet tervezte.

Zappe László: Igazi nincház – mindenkinek

7

Népszabadság. Bp. 1978. okt. 6.

Szervátiusz Tibor, szobrászművész a Műcsarnakban rendezik meg a mai magyar szobrászati kiállítást, melyen szerepel a művész „Halott Petőfi" c. fekete fából készült szobra. (említve).

Esti Magazin.

1978. máj. 5. Kossuth 18.30 (V Gné).

Szervátiusz Jenő szobrász

„Vászonfehérítés"

„Menasági ballada"

– fadombornművek

a borítón

Igaz Szó 1973/5

Szervátius Tibor szobrász

„a Tamási Áron emlékmű" a
bronztáblán

Igaz Szó 1972 /2

Szervátinsz Tibor és Jenő

– közös szellemben dolgoznak, Német Kálmánnal, Nagy Sándorral

Említve: Bacskai Béla, Nagy Imre, Vida Géza, Szervátinsz Jenő és Tibor, Harmos Károly, Németh Kálmán, Nagy Sándor, Medgyéssy, Kerényi Jenő, Somogyi, Bártfay Lőrinc, Nagy János

Koncsol László: Utak, irányok

Irodalmi Szemle. 1976/9 822. old.

Szervátiusz Tibor kobrász

„Petőfi"

– Jakobi

Múzeumi Magazin 1976/2 15. old

Szervátius Tibor és Zenő,
szobrász

- Tamási Áron emlékmű
Farkaslakán

(képes króniká)

Múzeumi Magazin 1977/3 21 old

Szervátiusz Tibor szobrász

- hegesztett vasból és rostból készült „Dózsa György kivégzése" című monumentális plakettja a budapesti Nemzeti Galériában található
- apja nagy hatással van művészetére

Balázs Péter: Levélfele Szervátiusz Jenőhöz

Kortárs 1978/12 1018 old

Szervátiuk Tibor

„Ady"

– kobor

Komut Évkönyv 1946

Szervátiusz Tibor szobrász

- Szenvedés - úklet

- Kolon

Múzeumi Magazin 1974/4 17 old

Szervátiusz Tibor, szobrán

L: Salló István

Kovács Gergelyné: Salló István faragásai 83-84

Forrás, Kecskemét, 1979. febr XI/2

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

1978 APR 3
DAILY NEWS 3

Tibor Szervátius

1021

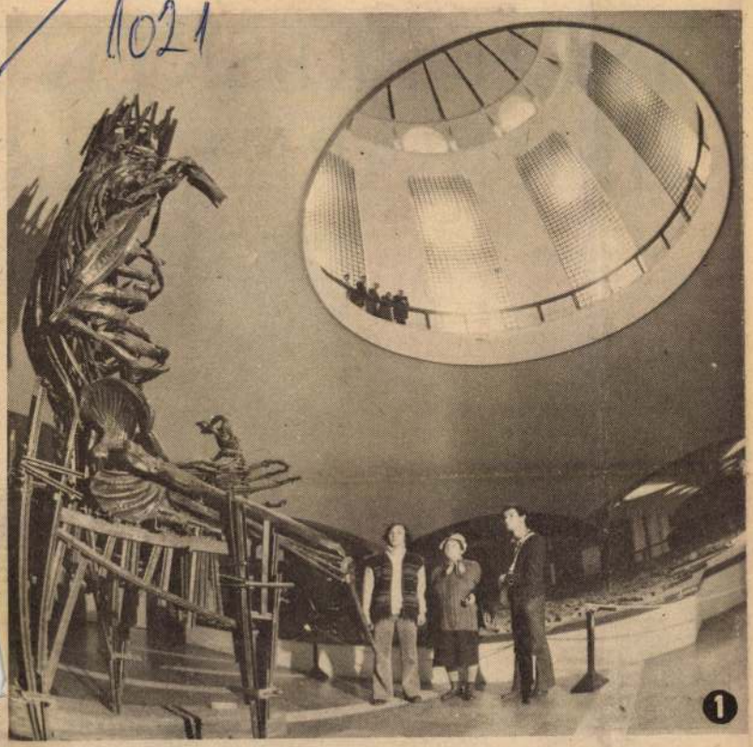

1

2

Spaziergang durch die Nationalgalerie

Vor knapp anderthalb Jahren wurde die Nationalgalerie in dem Budaer Burgpalast eröffnet und seitdem ist sie ein Zentrum des ungarischen kulturellen Lebens und gleichzeitig eine der meistbesuchten Fremdenverkehrsstätten. Im vergangenen Jahr wurden außer den ständigen Ausstellungen 60 weitere veranstaltet, an denen sich auch ausländische Museen und Künstler beteiligten. In der Galerie ist jetzt eine breite Skala der bildenden Künste vom Barock bis heute zu sehen. An manchen Wochenenden, vor allem während der Fremdenverkehrssaison, kann man in den Sälen des Burgpalastes oft mehr fremde Laute hören als ungarische. Die Besucher können zwischen den verschiedensten Kunstwerken und -richtungen, von klassischen Werken über monumentale Teppiche, Skulpturen bis zu den Miniaturen und Kleinplastiken, Schöpfungen der primitiven und modernen Kunst wählen.

FOTOS MTI

1. Die monumentale Skulptur von Tibor Szervátius im Kuppelsaal. Sie stellt den großen Bauernhelden György Dózsa auf dem Scheiterhaufen dar.

2. Aus den Sälen der Gemäldegalerie bietet sich ein wunderbarer Blick auf Budapest.

People

The owner of a suburban house in which Belgian industrialist **BARON EDOUARD-JEAN EMPAIN** believes he was held captive for three weeks was charged Friday with complicity in the kidnapping, police said.

Marc le Gayan told an examining magistrate he did not know the cellar of his home was being used as a prison for the 40-year-old baron. He was committed to jail pending a further court hearing. The industrialist, released on Sunday by his kidnappers identified the cellar of the house at Savigny sur Orge about 20 kiometres from Paris. He recognized the barking of a guard dog and a fork he used to eat his meagre meals, police said. — **Reuter**

JOHN WAYNE's sons said Friday the movie actor has been hospitalized for tests because "he feels he doesn't have enough zip" but he denied reports that Wayne would undergo heart surgery to replace an aortic valve. Boston television station WNAC had attributed to sources at Massachusetts general hospital its report that Wayne had a heart problem but spokesmen for the hospital declined to comment on it. The station reported that the surgeon would be dr. Mort Buckley, a heart specialist at the hospital. Buckley also declined comment. — **AP**

The **THOMAS GAINSBOROUGH** portrait of British brewery

MAULBERTSCH-FRESKEN IN UNSCHEINBAREN KIR

Nordwestlich vom Balaton liegt die Großgemeinde Sümeg, ein Ort, der schon in vorgeschichtlicher Zeit besiedelt war. An die Steinzeitsiedlung erinnert das Freilichtmuseum im einstigen Feuersteinbergwerk. Geräte und Werkzeuge aus Stein, die der Mensch vor 6000 Jahren benutzte, bilden eine interessante und aufschlußreiche entwicklungsgeschichtliche Sammlung, die auch Bronzegegenstände sowie Waffen und Geräte aus Eisen und Tongeschirr, die von den Kelten benutzt wurden, umfaßt.

Am Rande von Sümeg konnten die Überreste einer römischen Siedlung und die Grundmauern einer altchristlichen Basilika freigelegt werden. Und an anderer Stelle fand man Tongefäße aus der Zeit der Landnahme durch die Ungarn. Baudenkmäler erinnern ebenso an die Herrschaft des Königs Matthias Corvinus wie an die Belagerung und die Einnahme der Burg auf dem Kreidefelsen durch die Türken. Auch die Soldaten Napoleons waren in Sümeg, das der Geburtsort eines großen ungarischen Dichters, Sándor Kisfaludy, ist.

Weithin sichtbar erhebt sich auf dem Kreidefelsen die ausgedehnte Burganlage, wohl die schönste in Ungarn. Eine über einen Kilometer lange Mauer umgibt die Anlage, die einst die älteste Siedlung umschloß. Im äußeren Teil der Anlage sind die engen Gäßchen und Durchgänge teils erhalten, teils wurden sie renoviert, ebenso die Torgewölbe, Kasenmatten, die Wolfsgruben genannten Hindernisse, Wachzimmer usw. Ein Blick durch die Schießscharten bietet ein prachtvolles Panorama der umliegenden Berge und auf den Ort zu Füßen des Festungsberges.

Die innere Burg hatte ihre eigene Mauer, ihren durch eine

FOTO MTI — T. FENYES

…ht die Burg von Sümeg auf ihrem

Blick in die Kirche von Sümeg … Maulbertsch.

Zugbrücke geschützten Eingang und einen Wassergraben. Den Kern der Burg und gleichzeitig ältesten Teil bildet der Wohnturm, um den herum sich die Gesindehäuser, die Bäckerei die Waffenkammern und die Kanonenstellungen reihten.

Am Fuße des steilen Burghü-

Szervátiusz Tibor

Szervátiusz Tibor

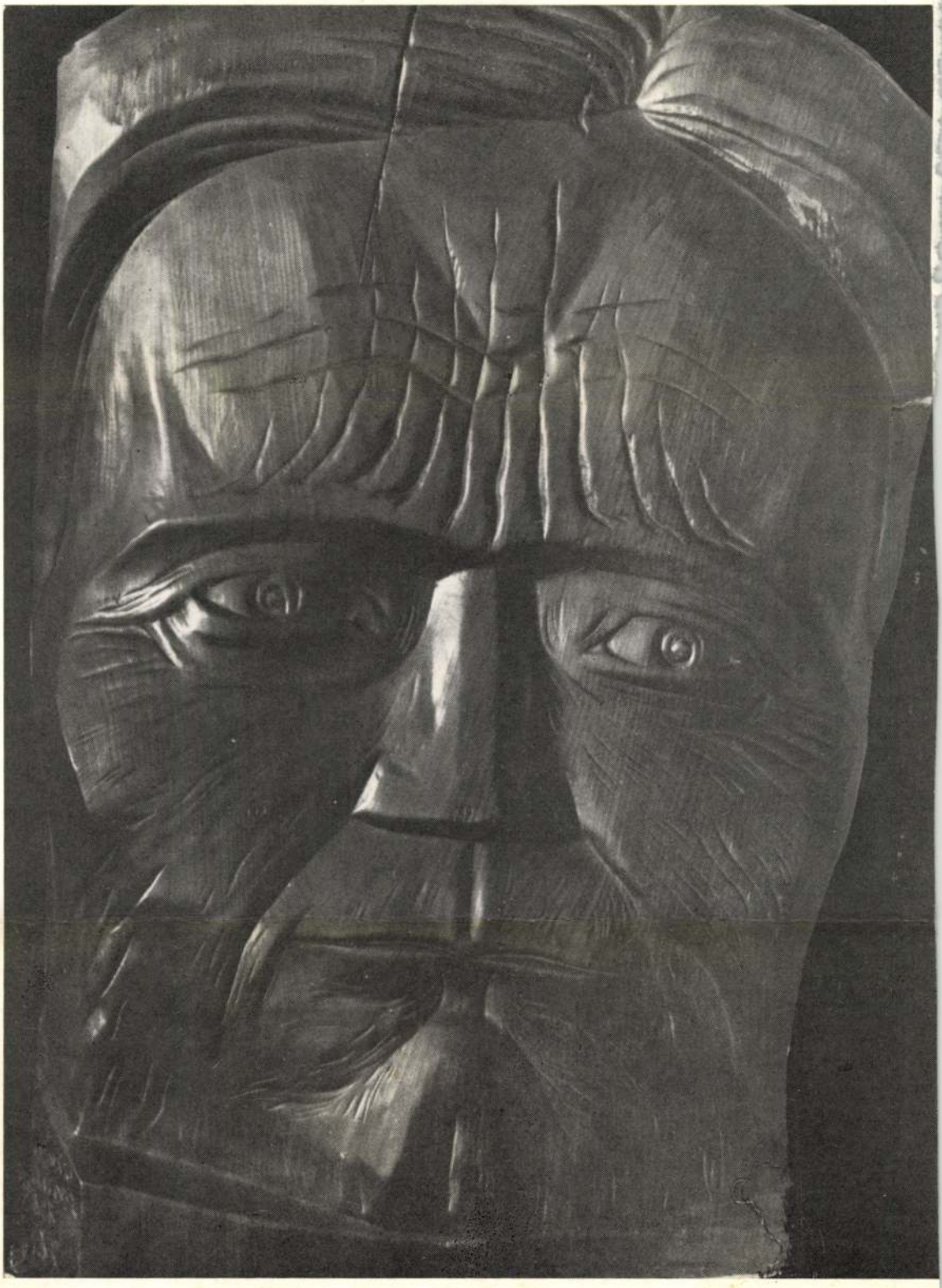

alföld

NÉMETH LÁSZLÓ EMLÉKSZÁM

IRODALMI ÉS MŰVELŐDÉSI FOLYÓIRAT 1980/12

Szervátiusz Tibor, szobrászművész

CSOÓRI SÁNDOR

A MEGEVETTEK KIRÁLYA

Szervátiusz Tibor ezt a szobrát nem mintázta, nem faragta, hanem építette. Mint ahogy hidat, székesegyházat, Eiffel-tornyot s mindenség-zörejeket kihallgató műszereket épít az ember. Műtermében három esztendőn át a menynyezetről csigák és láncok lógtak lefelé, s hegesztőpisztoly kékes és erőszakos lángja lobbant föl időről időre, hogy az összezsugorított teret ennek az új Dózsa-szobornak a léte töltse ki...

...Aki először járja körül a torzónak látszó, de a század szobrászatában is jelentős művet, talán így nevezi el magában: az elégetett Dózsa. Az elszenesedett Dózsa. A csontig lefosztott húsú Dózsa. A megevettek királya. S mikor már azt hihetné, hogy közel férkőzött a szoborhoz, hogy érti, hogy már el is raktározta legkülönösebb képzetei közé — a mű ekkor kezd váratlanul megéledni. Hatalmát ekkor mutatja meg igazán. A szinte naturalistának tekinthető formái: az ágyékcsontok, a térdkalácsok, a szemüregek, a vállgödrök, a csigolyatüskék követhető alakváltozás közben mondanak le saját és egyszeri jelentésükről. A rögeszmés tárgyiasságnak ezen a fokán önmaguk fölé lendülnek, fölizzanak. Gyere, tapints meg — mondja a pusztulás fölé lelógó lábcsonk. Gyere, nézz belém — mondja a világtalan száj. Gyere, mert úgyis idevalósi vagy sötétségem és keménységem alá — mondja az állkapocs. Költözz belém — mondja a körülkerített koponya, a mellkas, az egész teremtmény...

(Részlet)

Magyar Építés, 1978. dec. 16.

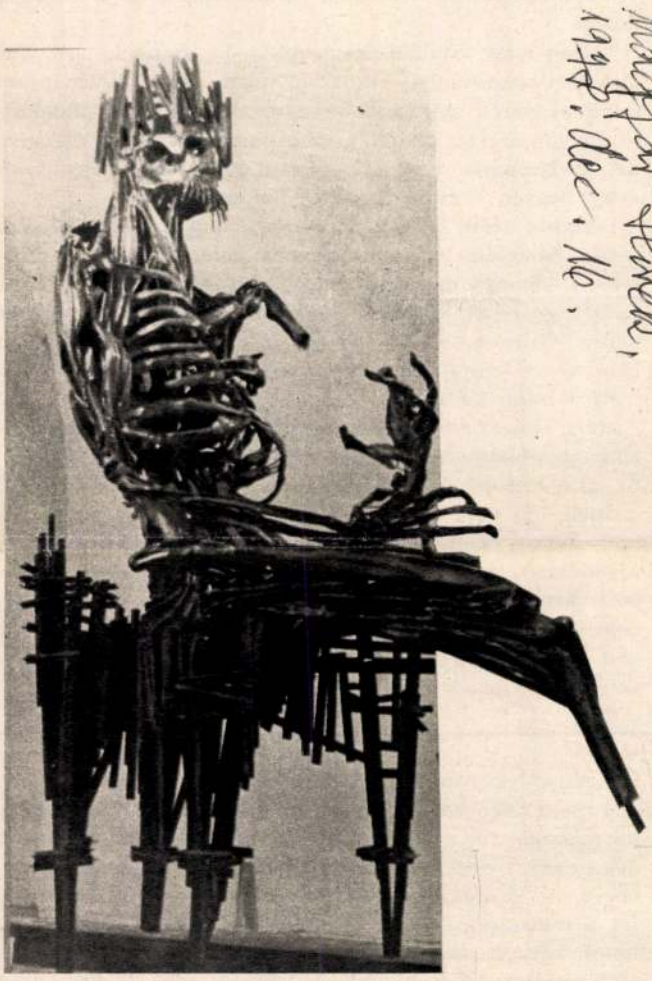

Szervátiusz Tibor: Dózsa György kivégzése
(Hegesztett vörösréz és vas, 1968—1972.)

●

NAGY LÁSZLÓ

ADY ENDRE ANDEZITBŐL

Szervátiusz Tibornak

Ady Endre kőben hallgat, nem dalol, nem levelez, másodszor nem nyújt kezet, ha a hajdani parola is legyalázva ég, ha igéje akár a nemzetközi gyors kisiklatva e naplementében. De izzik fekete arca, a hő és hűség tornácán a láztól csupa virág.

Vitézi isten, a legkeményebb kőből bűvölve figyel, míg meg nem lágyul, míg szóba nem áll velünk a végzet.

Szervátiusz Tibor: Ady
(Andezit, 1969.)

Gábor Viktor reprodukciói

A két szobrászt, a két Szervátiuszt: Jenőt és Tibort, apát és fiát legendák veszik körül. De a legendák mögött nincsen semmi rendkívüli. Egyszerű, teljes életet élnek ők a kolozsvári Hója mellett, a Borjúmálon, a Feleki-tetővel és a Házsongárdi temetővel átellenben. Egyetértésben élnek a természettel, szüntelen alkotói tevékenységben, az egyetemes kultúrát befogadó igénnyel, nyílt szívvel, tárt kapuval a jó szándékkal érkező előtt. Életüket, környezetüket együtt építették, de más Szervátiusz Jenő és más Szervátiusz Tibor művészete. Mindketten kitartóan alakították saját világukat. És az apa erős egyéniségének közelében ez a fiúnak nem volt könnyű, nem is máról holnapra valósult meg...

Szervátiusz Tibor 1930. július 26-án született Kolozsvárott, a Pillangótelepen. Már diákkorában apja mellett dolgozott... járták együtt a havasokat, a falvakat, városokat... Ha elfáradt, cipelte hátán az apja, mesélt a nagyobb világról, párizsi éveiről, és megtanította szeretni rétek illatát és patakok tisztaságát, a kétkezi munkát, az egyszerű embereket, az igaz szót, a népdalt, furulyát, dudát...

(Részlet KOCZOGH ÁKOS: *Szervátiusz Tibor című tanulmányából)*

●

Összeállításunk a Művészet című folyóirat 1978. augusztusi száma és a Corvina kiadásában megjelent „Szervátiusz Tibor" című kötet alapján készült.

A gyerekek kedvence: Békés Itala színésznő
MTI fotó

TÉLANYÓ

Békés Itala meséje

Hol volt, hol nem volt... De én inkább azt kérdezem, hol van? Hol van Télanyó? Mert Télapót ugye mindannyian ismeritek. Tudjátok, aki a csomagot viszi? Télanyó meg elkészíti a gyerekeknek.

Elkészíteni nem kis dolog.

Sütni, főzni, közben mindig mosogatni. Bár már sok szép dolgot is lehet kapni mindenhol az üzletekben, de az igazán jó falat Télanyó konyháján akad. Mert Télapó olyan kényes, meg sem eszi, ha nem az édes jó Télanyó készíti.

Télapó nagy kitaláló. Nem autón, de szánkón járó. Valamikor réges-régen kitalálta, hogy az ő nevenapjára minden gyerek azt kapja meg, ami az álma. Ajándékozni nagyon szeret, s amit készen nem kapni meg, Télanyó azt megcsinálja Télapó nevenapjára, hogy elvigye völgyön, hegyen, s minden gyerek boldog legyen.

Dolgozik aztán Télanyó. Akár fúj, akár hull a hó. A sok tészta, csokoládé, torta, dió, habos kávé, sütőben sül ezerféle — Télanyó meg teszi félre. Aztán a sok-sok ajándék, amit a gyerekek kérnek, jó előre megtudni, mit is szeretnének! Türelmesen keresni az üzletekben, hogy minden gyerek azt kapja meg, amit szeretne!

Ez is mind Télanyó dolga!

Mert Télapó nem szeret vásárolni. Egyik boltból a másikba csámborogni. Pakolják be, fizessék ki, adják kézbe. Ő a legjobban érzi magát már a készbe! Aztán viszi, elcipeli, azt nem bánja. Az sem könnyű dolog ám a hóban, sárban. Nehéz puttony! Jól megrakva minden jóval, ajándékkal, mogyoróval meg dióval, mit Télanyó belerakott. Aztán Télapó sietve rakja az ablakba este, tele a kis cipőcskéket. Ő elbújik szerénykedve, hogy a gyerekeknek kedve és öröme nagyobb legyen, ha felkelnek, a meglepetés teljes legyen.

Somlói galuska

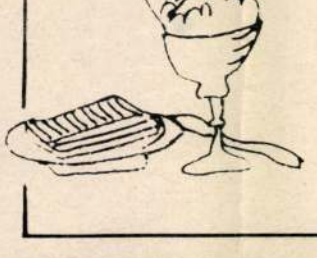

Hozzávalók: 6 tojás, 28 deka cukor, 1 deci rum, 2 deka kakaó, 5 deka dióbél, 5 deka mazsola, fél csomag vaníliás cukor, 10 deka liszt, 1 deci tej, 3 deci tejszín habbá verve. — Sárgakrém készítése: 1 deci tejet 2 tojássárgájával, 1 deka liszttel folytonos keverés mellett felforralunk. 2 tojásfehérjét 8 deka cukorral és vaníliás cukorral kemény habbá verünk, s a felfőtt krémet forrón hozzákeverjük.

Piskótát készítünk 4 tojásból 8 deka cukorral és 8 deka liszttel. Mielőtt megsütnénk, a nye
külön megsi
csoljuk rumi
sárgakrémme
ráhelyeznénk
durvára vág
lalásig hideg
kákra vágjuk
ból másfél d
főzött és le
Tetejére tej
zsákon és csi

ALKALMI RUHÁK

A budapesti divatbemutatók kollekciójából válogattuk össze bálba, színházba, ünnepi alkalomra az elegáns, szép modelleket, amelyekkel ötleteket, tanácsot kívánunk adni a téli szórakozásokra való felkészüléshez.

Romantikus, fodros, plisszérozott, duplaszoknyás kisestélyi ruha látható az első számú képen. Anyaga elmosódó apró virágmintás pezsgőszínű muszlin. Magasan záródó kis bubigallérja van és bővek az ujjak. A szoknya szélét pezsgőszínű selyemszalag szegélyezi, ugyanebből az anyagból készült a szalaggal csukódó széles öv is.

A hosszú bársonyszoknya két változata — bővebb és egyenes szabású — szerepel a második képen. A borvörös és a sötétkék oldalt hasítékkal bővülő szűk bársonyszoknyához fehér színű romantikus madeira blúzt viselnek a manökenek.

A „több réteget viselni egymás felett" divatja érvényesül a harmadik képen látható két népviseleti ihletésű estélyi ruhánál. Plisszérozott sötét rózsaszín hosszú selyemszoknyát és a színárnyalatban ezzel harmonizáló világosabb rózsaszín, a vállon darázsolással díszített, a galléron és a kézelőn áttört hímzéses bőujjú blúzt és ugyancsak áttört hímzéssel készült fehér színű kötényt viselt a bal oldali manöken. A kép másik modellje: bő vonalú, hosszú sötétkék selyemszoknya, felette áttört hímzéses fehér ünnepi kötény, amelynek elejét beborítja a gazdagon hímzett ezüstkék színű bő ujjú selyemtunika.

A negyedik képen bemutatott acélkék színű düsessz-selyem spanyolos szabású, mélyen dekoltált nagyestélyi ruhának és a felette viselt nagyon szép ékszerkabátkának tapsoltunk a legtöbbet a budapesti Hilton Szálló báltermében rendezett divatbemutatón.

Potoczky Júlia

MTI — Danis Barna és Geszti Anna felv.

?

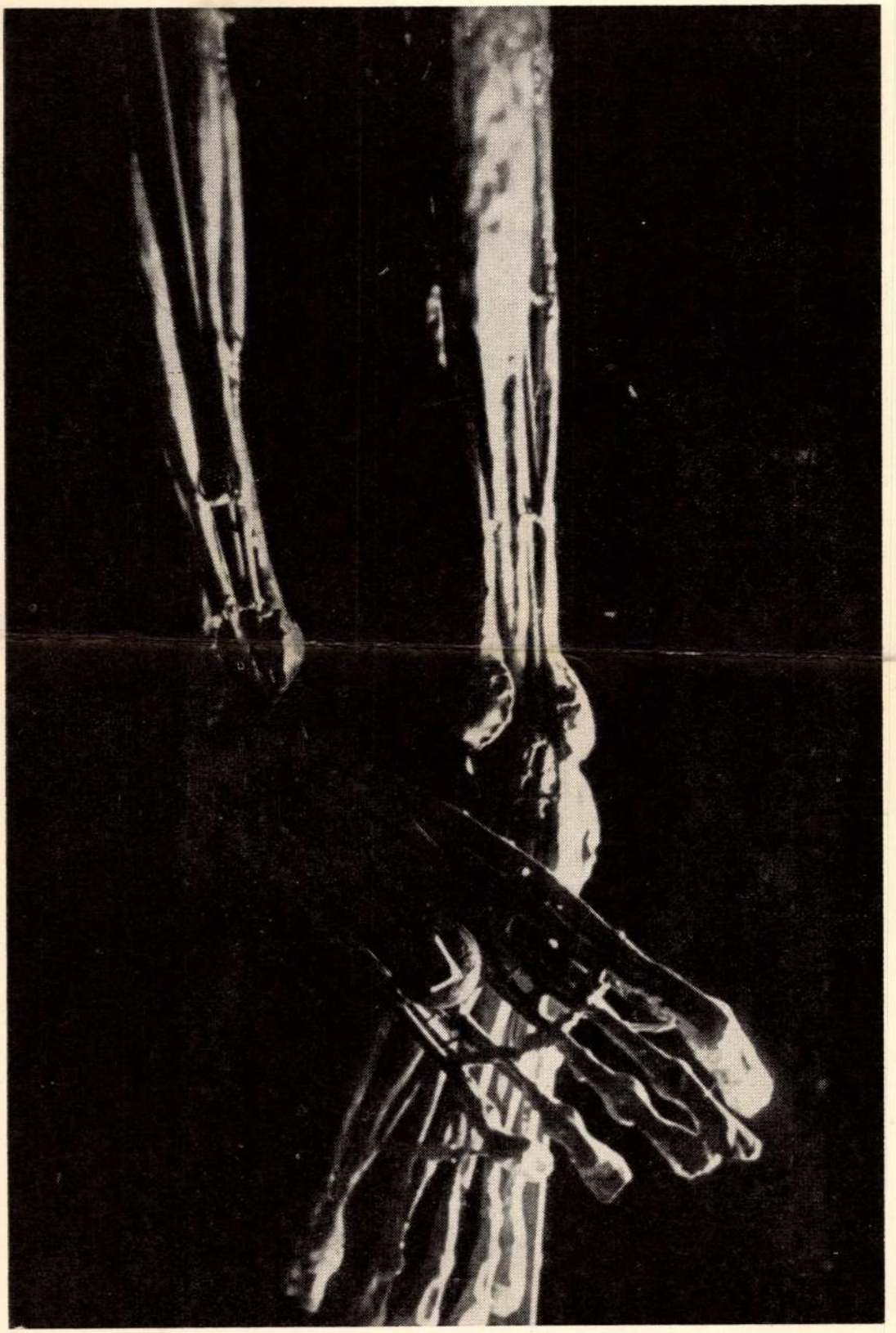

új írás

ÁRA 8 FORINT

Szervátiusz ~~Tibor~~ Tibor

Alpinista és a Famunkás. *Művészi felfogását ekkor még a felületi részletek jellemezték, nem tudta eléggé érzékeltetni a térbeliséget, s ennek révén kifejezni érzéseit és gondolatait; a közlés inkább a gesztus, a póz, az irodalomízű részletek útját követte.*

Tanulmányainak befejezése után példamutató következetességgel szentelte magát olyan szobrászati kifejező eszközök keresésének, amelyek túlmutatnak a megszokott kijelentő gesztuson; szűkszavú, tömör, összefoglaló szobrászi formanyelv kialakítására törekedik, mely korunk színvonalán közvetíti a művész mondanivalóját.

Az ilyen útkeresés a pályakezdés szakaszában teljességgel indokolt, különösen, ha olyan művészről van szó, akit a kritika és a szakemberek — meg kell mondanunk — nem a kellő megértéssel fogadtak.

Szervátiusz Tibor olyan munkáiban, mint a Kukoricafosztó paraszt, *vagy a* Csángó asszony, *a mintázás, a nagy felület alakításának elvét követi, távol azonban a formabontás veszélyeitől s attól, hogy — amint egyesek akkoriban állították — öncéllá vált volna számára a forma. Ami ezekben az alkotásokban megkapó, s amiről a bírálat megfeledkezett: a tömören megfogalmazott művészi mondanivaló, a jelenségek lényegének összefogására irányuló törekvés — szemben az* Alpinista *és a* Famunkás *inkább irodalmi felfogásával, melytől sikerült elszakadnia. Avégből, hogy megteremthesse a mondanivaló és a plasztikai kifejezés elengedhetetlen egységét, hiszen művészi világát a jelenségek lényegretörő értelmezése jellemzi, a fiatal szobrász nem folyamodhatott se naturalista, se neoklasszikus, se impresszionista eszközökhöz — sokkal inkább a maga választotta tömör és a szintézisre jóval alkalmasabb eszközök oldhatták meg ezt az alapvető feladatot.*

A megfelelő szobrászati formát keresve Szervátiusz Tibor néha a kifejező felületek olyan skáláját bontotta ki, mely mögött a puszta formaalkotás öröme érezhető. de még ezek a tévedések is hasznára váltak, mert felhívták figyelmét a művészi mondanivaló elsőbbségére a mintázás problémáival szemben. Ékes tanúbizonyság erre az a mód, ahogy korábbi kísérleteit Móricz Zsigmond portréján értékesítette. Ez a munka a kolozsvári Állami Magyar Színház előcsarnokának író-galériája számára készült.

A tárgy korántsem volt ismeretlen Szervátiusz Tibor számára: az írót, a falu robusztus kifejezőjét kellett megmintáznia, s ő a falukutató munkáját és élményeit már átélte volt édesapja mellett, akivel együtt járta a falut éveken át. Móricz Zsigmond egyéniségének ez az oldala tehát az ő számára is otthonos volt, s feladatát elismerésre méltó éleslátással határozta meg: úgy ábrázolni az írót, mint a visszahúzó erők ellenében emelkedő bástyát. A fej kemény tartása, a határozott tekintet: általában lélektani-élettani, vérmérsékleti tényezők, de a mű, a szoborfej általános emberi tartalmán át a jelkép színvonalára emelkedik — így kap a személyes testi erő társadalmi jelleget. S ezt a szintet Szervátiusz Tibor aligha érhette volna el korábbi kísérletei nélkül. Ezek a régebbi eredmények most nemcsak az anyagismeret és formakultúra, hanem a művészi mondanivaló tekintetében is gyümölcsöznek.

A fiatal szobrásznak azonban szeretnénk még valamit mondani: mai életünk rohamos városiasodásának szakaszában a falu és a népművészet nem maradhat a művész legfőbb, még kevésbé egyetlen *ihletforrása az alkotás útjain. Néhány újabb dekoratív —* monumentálisan *dekoratív — munkája arra vall, hogy a művész maga is megértette az új feladatok követelményeit.*

Hans Loew

„Kisérlatező művészet" 229 – 231

KIBERNETIKA ÉS TUDOMÁNYOS KUTATÁS

A kibernetika helye a tudományok rendszerében

Napjainkban egyre inkább szembetűnő a tudományok fejlődésében a dialektikus ellentétesség. Két egymásnak ellentmondó fejlődési tendencia bontakozik ki: egyrészt sokasodnak a részjelenségeket kutató szaktudományok, ami a tudományos vizsgálódás mind nagyobb fokú specializálódását jelenti, másrészt egyre szorosabb szálak kezdik összefűzni a különböző kutatási területeket, ami a differenciálódással ellentétes integrálódás irányában hat. A két tendencia szervesen kiegészíti egymást. Közös eredményük a mind teljesebb részeredmények egyre átfogóbb egységbe történő beépítése. Az egyes szaktudományok eltávolodása egymástól a sajátos kutatásának útján s ugyanakkor a résztudományok mind nagyobb fokú közeledése a közös keresésében — ez az ellentmondás a jelenkori tudományos fejlődés egyik fő jellemvonása.

E folyamatban sajátos szerepet kap a szemünk láttára megjelent s egyre inkább terebélyesedő új tudomány, a kibernetika.

Az említett két tendencia viszonylatában különös élességgel merül fel, menynyiben jelent a többi tudománytól viszonylag elkülönült új vizsgálódási területet ez a legfiatalabb tudomány, s hogyan segíti elő a tudományok kapcsolatának elmélyítését.

Az utóbbi időben több marxista filozófus foglalkozik behatóan a kibernetika és a tudományok kapcsolatának filozófiai vetületével. Elméleti általánosításaik minden bizonnyal előmozdítják sok gyakorlati probléma megoldását, hozzájárulnak a tudományok összehangolásához, a köztük levő viszonyok tudatosításához.

*

Mit jelent a tudományok specializálódása, viszonylagos elkülönülése általában és különösen a kibernetika esetében? Miben nyilvánul meg a tudományok közeledése általában, s milyen szerepet játszik ebben a kibernetika?

Valamely tudomány speciális jellege több vonatkozásban nyilvánul meg. Elsősorban, az illető résztudománynak jól körülhatárolható, a többi tudományágtól viszonylag elkülöníthető területe — tárgya — van. Másodsorban, a speciális szaktudomány a többi tudományhoz viszonyítva bizonyos sajátos kutatási módszereket alkalmaz, s ennek révén olyan tényanyag ismeretére tesz szert, amelyet ugyancsak sajátos területen és sajátos módon alkalmaznak. Harmadsorban, a tudományok speciális jellege a tükrözés sajátosságában is megnyilvánul, minden tudomány a társadalmi tudat e formájára jellemző módon tükrözi a valóságot (ez a közös, ez

x)

Szervátiusz Tibor
szobrász

Illusztrációhat hérsétett Szilágyi Domokos írásához.

Illusztrációikoz alapul fényképet vesz – Szervátiusz fenő, vagy saját szobraiból. Ezek a fény-árnyék kontrasztos fotók adnak teret a vörös, fehete, sárga, kék, zöld szín~~ek~~ ü tengerének rajzolt témának.

Kocsogh Ákos: Szervátiusz Tibor, illusztrációikoz kornak, Kolozsvár 1965. XII. 1698.

Szervátiusz Tibor
szobrász

„Emlékműterv" Repr.

„Oszlop" Repr.

„Meseillusztrációk" Repr.

„Szökőkút"/Makett/Repr.

Kovnak, Kolozsvár 1965. XII. 1678, 1697;
XII. 1720, 1759, 1772, 1698–1699; XII. 1638.

Szervátius Tibor

Kováts Iván tanulmánya róla. 4 db foto.

Művészet 1966. aug.

Előzmény, Következmény. Szervátius Tibor.

Kováts Iván

Szervátiusz Tibor

szobrász

illusztrációi

Kornuk, kolozsvár 1960 XIX. III. sz. 278, 287

IV. sz. 425, 429.

Szervátiusz Tibor
szobrász

„Fémplasztika" Repr.

Korunk, Kolozsvár XXIII. 1963. 1. 91-old.

Červáticu Tibor

Dózsa c. Hobrának
fotója

Utunk évkönyv 70
Cluj 1969

197. old

Szervátius Tibor

1

„Pórsa halála"

„Kohézió"

„Könnyek oszlopa" c. szobrai emlitve

Népszava 1970 december 6

8. old.

M.D.K.

Szervátiusz Tibor szobrászmüvész

„Dózsa szobra" c. müvét bemutatja a lap. Körmendi Judit: "Ki alakitja Dózsát?" cimmel ir a Dózsa-filmről, s ennek illusztrációjaként hozza a reprodukciót, melyet a film számára készitett a müvész.

Film Szinház Muzsika, Bp. 1969. márc. 29. 13. évf. 13. sz. 9. lap

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI
DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

Szervátiusz Tibor

Cikk a Dórsé-szabonról

Gazda József: Variációk egy témára
Korunk, Kolozsvár 1970/4. 569 l.

Szervatiusz Tibor

nobrán

M.D.K.

Sok Dózsa változatot, számtalan
Anyaság - család, béke, haladás
gondolatot örökített meg.

Kovács Ivan
~~Szatmari Gnilla~~ : Szervatiusz Tibor nobrai
Művészet, 1966. augusztus - 22 lap.

Szervatiusz Tibor
fasnobrász

M.D.4

Művészetét követi mint miltó
örökös Kocsagh András.

Bohros László: Fiatal szobrász kiszöntése
Művészet, 1968. junius – 47 lap.

Szervátius Tibor
fafaragó

„Dózsa" (repro)

A borító kiétlapján
Művészet, 1970. december

Szervátiusz Tibor

„A Rèszülő Dózsa-szobor" (részlet) regn.

Korunk, Kolozsvár, 1970/4.

489.l.

Horváth Tibor

„Madéfalvi veresedelem", vers.

Korunk, Kolozsvár, 1970/4.

489.C.

Szerwatiusz Tibor 3

„Krisztus" c. szobra emlétve

Nápszava 1970 december 6
8. old.

Szervátius Tibor

2

„Pózsa halála"
„Preludium és fúga"
„Spirál" c. szobrai emlékve

Népszava 1970 december 6
8. old.

Szervátiusz Tibor
szobrász

„Petőfi" Repr.

„Krisztus" /hegesztett vaslemez/
Repr.

Korunk, Kolozsvár 1968. V. borítólapon
VI. 818. 1816.

Szervátiusz Tibor

Fémreliefeket, kőszobrokat stb. alkot.
Kolozsvárott él.

Fekete Márton: Prominent Hungarians
Home and Abroad, München, 1966. 334 l
282 l.

MÜVÉSZETTÖRTÉNETI
DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

Szervátiusz Tibor

Született 1932-ben. Szobrász. Szervátiusz Jenő fia. Archépei: /Móricz Zsigmond, a Kolozsvár-i Magyar Szinházban stb. :/

Fekete Márton: Prominent Hungarians

Home and Abroad, München, 1966. 334 l

282 l.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

Szervátiusz Tibor

Kovács Iván: Előzmény, következmény. Szervátiusz Tibor nobrai. – Művészet, 1966. 7. sz. 8. n. 22-25.

Az 1966. évi magyar művészettörténeti irodalom bibliográfiája /Művtört.Ért. 1969. 3.sz. ~~243-284~~
243-284. l./
253. l.

Szervátiusz Tibor
szobrász

Szobrai Repr.

Juhász Ivanc: Szervátiusz
Új Írás, Bp. 1968. IX. Borító; 56–57.

Szervátiusz Tibor
szobrász

„Bartók" Repr.

Korunk, Kolozsvár XXIII. 1964. 5. 624. old.

2) Szervátiusz Tibor
szobrász

fárlatokon. Pl. az „Alpinista" és a „Fa-munkás" címűekkel. Műrénetét ekkor míg a felület részletek jellemzik.

A továbbiakban azonban a műv.-i tömör ítés jellemzi munkáit. Pl. „Kukoricatoszta parasztot", „bángó asszony".

Hans Loew: Kisérkező" műrészek
Korunk, Kolozsvár XII. 1963. 2. 231. old.

3) Szervátiusz Tibor
szobrász

„Móricz Zsigmond" portréját a kolozsvári Állami Magyar Szinház előparnokának jó-galériája számára készítette.

Hans Loew: Kísérletező művészek
Korunk, Kolozsvár XXII. 1963. 2. 231. old.

Szervátiusz Tibor

„Béke" Repr.

„Önarckép" Repr.

„Parasztasszony" Aggag.

Hans Loew: Kísérletező művészek
Kosmak, kolozsvár XXII. 1963. 2. 228-229.
192. okl.

1) Szervátiusz Tibor
szobrász

Gyermek és diákéveiben együtt járta apjával az erdélyi falvakat.

Tanulmányait a kolozsvári Ion Andreescu Képzőművészeti Főiskolán végezte. Már diákkorában kiállításra került egyes munkáival a tartományi, illetve állami

Haas Loew: Kísérletező művészek
Korunk, Kolozsvár XXII. 1963. 2. 230. old.

Szervátiusz Tibor
szobrász

Kolozsvárra tali és olvasólámpákat
ábrázott ki.
A két kiábrázott darab, művészi munkájában a székely népművészetet a negroid plasztikával, teljes összhangban, egesíti.

Kazinczy Gábor: Szobrok és lámpák
Korunk, Kolozsvár VII – VIII. 1042.

Szervátiusz Tibor

„Kolozsvári Krisztus" Repr.

„Petőfi" Repr.

Korunk, Kolozsvár 1968. 10. 816, 818.
U. Bori'b'

Szervátiusz Tibor

szobrász

1956-ban a kolozsvári kiállításon szerepelt munkáival. Műveiről Ion Frunzetti az Arta Plastică 2. számában ír méltatást.

Gazola József: A román képzőműv. folyóirata Korunk, Kolozsvár 1957 XVI. 1749.

Szervátiusz Tibor szobrász

Romániában él
Dózsa-pestréját a legutóbbi kijkrás
közölte (eml.)
Ady pestréi a Petőfi Irodalmi
Múzeumban vannak (eml.)

J. Gy. Tévé előzetes

Népszabadság 1968 okt. 12

Szervátiusz Tibor MDK

"Ady-fej"

Izsák László: Széljegyzetek Képzőművészeti bírálatunk időszerű kérdéseihez.

UTUNK, Kolozsvár. 1959. Szept. 25.

Szervátiusz Tibor

Bartók c. szobrának
fotója

Utunk Erdélyi 70
Cluj 1969

303. old.

Szervátiusz Tibor
szobrász

Újabb munkái „Móricz Zsigmond portréja", román katona emlékmű-terv, „Bartók Béla portréja".

Régebbi munkáinak kataszkeltő ereje a zenei ség volt, legutóbbi műveinek döntő jegyei a közérthető eszmeiség.

Hans Loew: Kolozsvári Latalok műtermeiben
Korunk, Kolozsvár XXIII. 1964. 5. 695 old.

Szervátiusz Tibor

"..megrendülten figyelhettük Szervátiusz Tibor műtermében azt a tuskóból kifaragott Dózsa-fejet, amelynek üszkös redőiben, a gyökerek szeszélyes elrendeződésében oly borzongató erővel idézi fel a vaskoronától megégett emberi fej és haj képzeteit,.."-irja Illés Jenő: "Itélet" c. kritikájában a Dózsaf filmmel kapcsolatban.

Film Szinház Muzsika, Bp. 197o. ápr. 18.
XIV. évf. 16. sz. 8-9. lap

MDK

Szervátius Tibor, szobrász

„Látogatás Szervátius Tibornál" – ez az írás alcíme. Izodalmi riport? Több annál. A látogatás élményét felülmúlja a megismerés élménye, a műelemzés, egybevetés, összehasonlítás és a befogadás élménye.

A Madéfalvi veszedelem, a Dózsa, Petőfi Krisztus szobrok genezisérőt mosga a művész is beszél.

Todor Ilona: Bartók és a Madéfalvi veszedelem

831–837.

JELENKOR, Pécs. 1970. szeptember. XIII/9.

MDK

Szervátiusz Tibor, szobrász

Két foto: a művész műterme

és a művész portréja.

— : (— fénykép —)

Szümelléklet:
3 és 4. o.

JELENKOR, Pécs. 1970, szeptember XIII/9.

Szervátius Tibor

"Pieta" c. müvének repr.-ját hozza a lap.

Élet és Irodalom, Bp. 1971. január 30.
XV. évf. 5. sz. 2. lap

Szervátius Tibor

fafaragó

„Bartók" (repro)

A belső címlapon

Művészet, 1970. december

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

ZALAI HÍRLAP

A kulturális élet hírei

Pálóczi Horváth Ádám emlékünnepségre kerül sor ma délelőtt Petrikeresztúron, ahol a magyar népköltészet egykori első jelentős gyűjtője élete egy részét töltötte. A helyi klubkönyvtárban sorra kerülő rendezvényen dr. Kiss József irodalomtörténész méltatja Pálóczi Horváth munkásságát, majd a műsor után emléktáblát lepleznek le, továbbá emlékkiállítást nyitnak meg az érdeklődők részére.

*

Kultúrpolitikai szempontból is jelentős könyvújdonságot bocsátott közre a Szépirodalmi Könyvkiadó: Darvas József gyűjteményes tanulmánykötetét. Az író vizsgája című kötetben az utóbbi három évtized során született legjelentősebb Darvas-tanulmányok, cikkek és publicisztikai írások kaptak helyet.

*

Színvonalas növendékhangversenyt rendeztek a héten a forradalmi évfordulók tiszteletére a zalaegerszegi Zeneiskolában. A növendékek — részben tanáraik közreműködésével — orosz, szovjet és magyar zeneszerzők műveit adták elő, nagy sikerrel.

*

Két újabb faluvetélkedőre kerül sor ma délután a kanizsai járás községeiben: Zalaszentbalázson Gelse és Hahót vetélkedő-gárdájával mérkőznek a helybeliek. Pölöskefőre viszont csak Pötréte látogat el, miután a hosszúvölgyiek váratlanul lemondták a vendégszereplést, technikai akadályokra hivatkozva.

*

Három jelentős kiállítást hoznak a megyeszékhelyre az új esztendő első hónapjaiban. A világhírű Szerváciusz-fivérek faszobrai mellett Ütz és kortársai, illetve *A szocialista képzőművészet* címmel láthatunk egy-egy tárlatot a Tanácsköztársaság kikiáltásának 50. évfordulója tiszteletére.

*

Három előadásból álló népzenei ismeretterjesztő sorozatot rendezett Király László zenetanár közreműködésével a zalalövői művelődési központ ifjúsági klubja. A napokban tartott utolsó előadáson sikeres vetélkedőn bizonyították az elhangzottak hasznát a résztvevők.

*

Három új film kerül a nézők elé csütörtöktől a megye városi filmszínházaiban. A legjelentősebb filmújdonságnak a Béke mozi délutáni és koraesti előadásain vetítendő ellenállási témájú történet, A hét Cervi fivér című olasz filmdráma ígérkezik. Az esti előadáson a Tánc Hitler főhadiszállásán című lengyel alkotást láthatják a nézők. Az egerszegi Ady filmszínház hétvégi újdonsága, Az utolsó betyár című kalandos bolgár film.

*

Negyvenezerben játszódik Roger Vadim új filmje, a Barbarella című fantasztikus történet. A címszereplő hőspe érdekes-tanulságos sorsát és a filmbeli pompás technikai bravúrokat elismerően méltatta a bemutató alkalmával a Humanité kritikusa.

mek? címmel írhatta meg az utóbbi tíz esztendő hazai filmgyártásának történetét.

E TÍZ ESZTENDŐ magyar filméletének legfőbb erénye, hogy *tud miről írni* a hétköznapjait és ünnepeit ismerő kutató. A *Magvető* Elvek és utak sorozatában kibocsátott Nemes-kötet félezer oldalas terjedelmét valósággal *szétfeszíti* a tények és a termékeny gondoltok áradó sokasága, s ez már önmagában is *jellemzés* filmtörténetünk e mában folytatódó közelmúltjáról. Persze, nem arról van szó, hogy már e tíz esztendős periódus első éveiben is világszínvonalon dolgoztak a magyar filmesek, ám tény: *ezekben az években érett nagykorú alkotóvá egy új filmes gárda*, s ezeknek az éveknek a termékeny, szabad, alkotó légkörében rakhatták le legjobb filmeseink egy újfajta, korszerű sokoldalúsággal kísérletező szemléletmód *alapjait*.

A „magyar új hullám", a *Húsz óra*, az *Oldás és kötés*, a *Sodrásban*, a *Szegénylegények* és a többi jeles filmsikerünk tehát annak a társadalmi-gazdasági konszolidációnak a művészi, *filmes megjelenése*, amely az ötvenes évek második felében indult meg. A Nemes Károly nyújtotta sokszínű körképnek — filmek, rendezők, stílusok és kulisszatitkok szórakoztató, s közben tudományos igényű együttesének — is ez a megállapítás a *legfőbb tanulsága*. Ez az alap persze nem csak *egyfajta elkötelezettséget* jelent, hanem a szüntelen *korszerűsödést*, illetve a stílusok útkereső *sokféleségét* is. A frissen szerzett világhír mellett azonban akadnak már komoly problémái is az útkeresésnek, modernségnek egyes alkotóinknál. Nem mindegy, *hogyan* beszélünk egy-egy *élő* és *valós* jelenségről, problémáról — hiszen csak természetes, hogy ez és nem más a film élettere —, *elvont modellt* avagy a *reális valóságot* állítva a néző elé? S az utóbbi esetében sem közömbös, milyen formát rögzítenek a filmkockákra az alkotók: statikus állóképet avagy a változás, a *tökéletesedés igényével* megformált valóságot, vállalva a vajúdás minden nehézségét.

AZ UTÓBBI GONDOLATOKAT — válaszként a leginkább vitatott hazai filmes kísérletekre — már *Kovács András*nak a Nemes-tanulmánykötettel majd egyidőben megjelent könyvében (*Falak*) véltem felfedezni. A nagysikerű film forgatókönyve mellett ez a kötet ugyanis tartalmazza az író-rendező ama *töprengéseit* is, amelyeket alkotás közben vetett papírra, *vívódva* a nyilván bőségesen áradó kétségek-

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-776

ÉLET ÉS IRODALOM
Budapest

1021

Szervátius Tibor

Szervátius Tibor: Pieta

ÉLET ÉS IRODALOM

„Kéziratokat és rajzokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza." Ez van az impresszumban. De sokak szerint az is kiolvasható egy ilyen mondatból, hogy persze, a friss tehetség hiába kopogtat, az ismeretlenek műveit a szerkesztő hanyag mozdulattal, undorodva löki a papírkosárba.

Terjedelmes bibliográfiát állíthatnánk össze válaszul a rosszmájú feltételezésre. Hosszan sorolhatnánk azokat a szerzőket, akik „az utcáról jöttek fel" a szerkesztőségbe. A jó kéziratokra ugyanis nem vonatkoznak az impresszum említett szavai. A jó kéziratot nem kell őrizgetni, a jó kézirat nem vész el, csak átalakul: megjelenik nyomtatásban.

Szándékosan használjuk a „jó" jelzőt. Ami közölhető, az ugyanis még nem feltétlenül jó az ÉS-nek. Egy lap jellegének, arculatának, a szerkesztőség kialakult elgondolásainak nem minden írás, nem minden hang felel meg. A lapok, folyóiratok általában arra törekszenek, hogy a maguk témáiban a maguk szerzőit megtalálják. Spontán érkezett írásokból még nem állt össze újság.

A szerkesztés szervezést is jelent. Minden lapszám előkészítése „mozgósítással" jár. Az újság tehát nem születik; az újságot meg kell csinálni. (Sajnos, nem mindig sikerül úgy, ahogy szeretnénk.)

Pintér Tamás

ó Lajos riportja:

LEKSZEJ ATYA

(16. oldal)

146

SZERVÁTIUSZ TIBOR

Kalotaszegi menyecske

...rázolásuk csak elöségi...
...zat.
...asztja irodalmunk egészsé-
...sét, hogy nem a szabad vi-
... egyes lapok cikkei „döntik
...y könyv értékét.
...ogy a dogmatizmusnak hó-
...k között akad, aki most
... nekem: csak nem tagadja
...tő szerepét az irodalomban?
... a nagy eszmék mechani-
...nök által leegyszerűsitett
...t tagadom. Igy például a
... rendelést önök egyszerűen
...ezik, mint a szerkesztősé-
...éseit... A társadalmi ren-
...eget tenni nem jelenti azt,
...ly szerkesztőség kivánal-
...tő művet irunk, hanem azt
...gy éljük a nép életét, le-
...itt a néppel, feleljünk a né-
...oztató kérdésekre, világit-
...itját. A párt országunkban
...ép tevékenységét irányítja,
...enység j llegétől függően
...z irányitás jellege is. Az
...sithet tervet, itt lehetségesek
...sitások, időpontok, számok.
...dolgozhat a termelés m g-
...t célzó problémákon. Itt már
...k a pontos határidők, itt
...vonalak lehetnek: ezt vagy
...dést kell tanulmányozni. A
... matematikus vagy a bioló-
...ozhat saját kezdeményezés-

...must, akkor nem kell sokat gon-
... nem szükséges foglalkozni a
... rlati kérdé-
... a kor
... kerül. Az
... fejlődé-
... eállítja;
emellett azonban arra is ügyelnünk kell, hogy „alkotásaik" ne csúfítsák el kiállitási termeinket, klubjainkat, közintézményeinket, tereinket.

A kinai népköztársaságban

sok igen figyelemreméltó új könyv jelenik meg. Kiemelkedik közülük. Nehru indiai miniszterelnök **India felfedezése** című könyve, Nasszer egyiptomi elnök **A forradalom filozófiája** cimű műve, Szukarno indonéz elnök beszédei és 206 reprodukció Szukarno elnök képgyűjteményéből. A kinai olvasók különösen nagy érdeklődéssel fogadták Nasszer könyvét. Ebben az egyiptomi elnök kifejti véleményét az egyiptomi forradalom különböző szakaszairól és magyarázatokat fűz az egyiptomi kormány kül- és belpolitikai intézkedéseihez.

fejlődését ele...
Bevezetőjé...
hogy igen he...
nak még jele...
mus körül. E...
Szerov — al...
séget az imp...
jet festészet...
Szerov és m...
presszionizm...
vészeti áram...
csak történe...
lényegében...
járól. Ez he...
lapítja meg...
mus klasszik...
nészek, sem...
tikusai nem...
donképpen a...
szi fel a kér...
élenjáró mű...
zásaként jel...
XIX. század...
tészetét és...
vették. Ig...
mestereinek...
motivumok...
el, mint na...
szabad meg...
is, hogy fol...
mányait és...
festészet ki...
presszionist...
magukat és...
terek tehets...
kedtek, hogy...

Szerdatuin Tibor

nohrán

M.D.V.

Ondezetbe veste Móricz Zsigmond archépet. A holozsván Állami Magyar Szinhar előcsarnokában diszlik müve. Móricz Zsigmond ábrázolása ezzel nincs részéről befejezve.

Kovács Iván: Szerdatuin Tibor ~~[illegible]~~ nohrai

Művészet, 1966. augusztus - 22 lap

Szervatiusz Tibor
szobrai

M.D.V.

Apjával Szervatiusz Jenővel egyik
készítette a román hatóra emlék-
műtervet. Szamosujvár részére készí-
tett szökőkút tervet.

Kovács Iván: Szervatiusz Tibor szobrai
Művészet, 1966. augusztus – 22 lap.

Szervatiusz Tibor
szobrász

M.D.K

Ondezit köbe viste Ady Endre
vállatszerű kép mását. Szilfa
Ady arckepe a nagyváradi
Ady Muzeumban van.

Kovács Ivan: Szervátiusz Tibor szobrai
Művészet, 1966. augusztus - 22 kp.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

NÉPSZABADSÁG

Szervátiusz Tibor

1021

1968. október 12, szombat

TÉVÉ ELŐZETES

ARCKÉPEK, TALÁLKOZÁSOK. *(Szombat, 16.20)*

Két szobrász. Két romániai magyar szobrászt, *Szervátiusz Jenőt* és fiát, *Tibort* mutatja be a műsor; felvételeit a két művész kolozsvári házában készítették. A ház maga szintén kettejük munkája, több szobrot is beleépítettek. A 65 éves *Szervátiusz Jenő* már 1937-ben rendezett önálló kiállítást Budapesten, s erőteljes, népi ihletésű, expresszív szemléletű műveit tizenöt ország gyűjtői és múzeumai őrzik, a többi között hazánk is, a Bartók Múzeum például *Cantata Profana* című domborművét. Fia, *Szervátiusz Tibor*, merőben más stílusban alkot, a lehetőségek határáig leegyszerűsített formanyelvét nevezték *„szobrászi tömondatoknak"* is. Legutóbb a közelmúlt egyik Új Írás-példányának címoldalát díszítette *Dózsa-portréja.* Híres *Ady-portréit* a budapesti Petőfi Irodalmi Múzeumban láthatjuk.

KÖRKÉP *(Vasárnap, 17.15)*

Kultúrpolitikai műsor. Színházi évadnyitás Budapesten és vidéken, az ezúttal tizedszer képernyőre kerülő *Körkép* mostani alcíme, s a műsor készítői meglátogattak néhány színházat: milyen bemutatókat terveznek az őszi idényre. A veszprémi Petőfi Színházban *Molnár Ferenc Hattyúját* próbálják. A riporterek beszélgetnek *Pétervári István* igazgatóval és a *Molnár-darab* nemrég végzett rendezőjével, *Szücs Jánossal.* Innen a Színház- és Filmművészeti Főiskolára látogatnak el, ahol *Kazán István* rendező-tanár a négy év után ismét megindult rendezőtanszak elsőéveseivel együtt tervezget. A negyedéves színészhallgatók *Szinetár Miklós* vezetésével már a vizsgabemutatóra készülnek, *Osztrovszkij Jövedelmező állását* próbálják. A Madách Színház ankétot hirdetett a közelmúlt és a közeljövő bemutatói szerzőinek részvételével: a részvevők között találhatjuk *Illyés Gyulát, Vas Istvánt, Mándi Ivánt, Hubai Miklóst, Fehér Klárát, Tabi Lászlót* és *Szakonyi Károlyt.* A másik felkeresett vidéki társulat a kecskeméti Katona József Színházé, amelyik a leglátogatottabb színháznak bizonyult az elmúlt évadban, alkalmasint annak a helyes műsorpolitikának a hatására is, hogy sok új magyar drámát mutatnak be. Ezúttal *Illyés Gyula Dózsájának* premierjére készülnek — a darab jelmezes próbájáról is láthatunk képeket —, s a szerző személyesen is beszél művéről. Végül a hónap legjelentősebb budapesti zenei eseményéről tudósít a *Körkép:* az Operaház *Hamlet-premierjéről,* amiből két részletet is sugároz, és egy interjút a rendezővel, *Mikó Andrással.*

LUIGI PIRANDELLO: VÁRÓTEREM *(Kedd, 20.20)*

Az Irodalmi Színpad előadása felvételről. Közönségünk az 1936-ban elhunyt Nobel-díjas *Pirandellót* elsősorban a maga korában forradalmian formabontó, és hazánkban is igen sokszor játszott és népszerű darabjai — *Az ember, az állat és az erény,* a *Hat szerep keres egy szerzőt,* a *IV. Henrik* — révén ismeri. A most bemutatásra kerülő egyfelvonásos, a *Váróterem,* az utolsó, amit az Irodalmi Színpad három *Pirandello-egyfelvonásosa* közül a televízió is műsorára tűzött. Az eredetileg novellának megírt *Váróterem* egy dialógus, amit nyugodtan monológnak is nevezhetnénk, mivel igazi szerepe a párbeszédben csak a *„virágos ember"-nek* van *(Mensáros László* alakítja), a másik szereplő, a *„rendes ember" (Horváth Jenő)* az ő filozófiai töltésű mondanivalójának kifejtését segíti elő. A színműben *Pirandello* egy halálos beteg embernek az életről alkotott keserű véleményén bölcselkedik.

J. Gy.

Heti rajzos kommentárunk

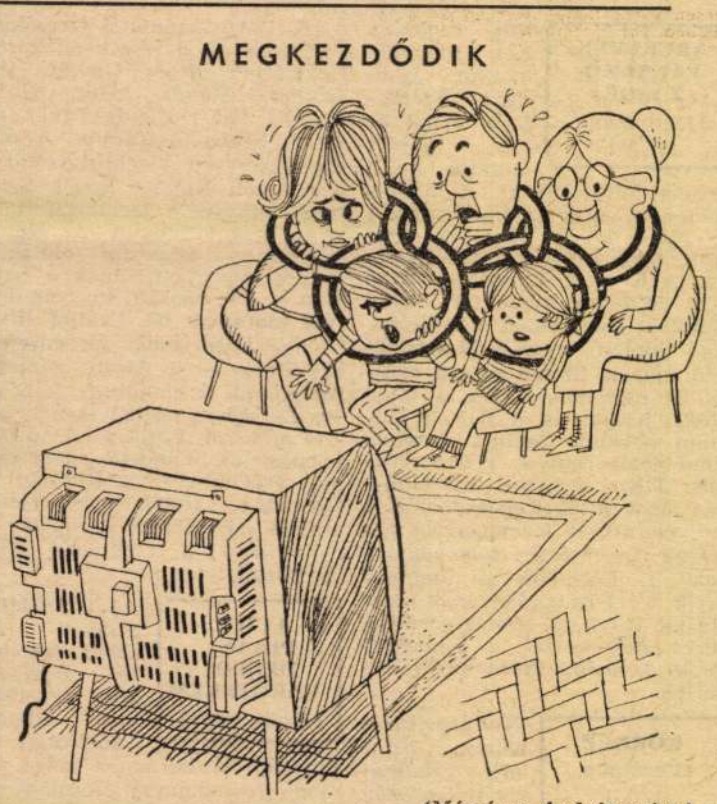

(Mészáros András rajza.)

„Halálbrigád" Brazíliában

Páni félelem tartja bénultságban a brazíliai metropolis — Rio de Janeiro — kiterjedt alvilágát. Ismeretlen személyek ugyanis alig húsz nap leforgása alatt eltettek láb alól *tizenkét hírhedtnek számító alvilági figurát.* A holttesteken minden alkalommal cédulát találtak, melyre a gyilkos kezek *halálfejet* festettek. A halálfejen kívül ez a felirat volt olvasható: *„halálbrigád".*

A rendőr-főkapitányság kétségbeesetten kapkod, s a bűnügyi rovatok néhány sztárriportere annak a véleményének adott hangot, hogy *egy titkos társaság működik, amely a rendőrséget tehetetlennek minősítve, a maga kezébe vette* az igazságszolgáltatást az alvilágban.

A „halálbrigád" tagjai rendszeres időközökben telefonon értesítik a szerkesztőségeket a készülő leszámolásról. Furcsa körülmény, hogy a „halálbrigád" elnevezéssel eredetileg *a rendőrség egyik elit csoportját jelölték,* amelyet ezekben a válságos napokban eskütételre köteleztek, hogy semmi köze nincs a gyilkosságokhoz.

A RÁDIÓ ÉS A TELEVÍZIÓ MAI MŰSORÁBÓL

KOSSUTH RÁDIÓ

zsa otthonából. **14.08:** Reccs. Mesejáték. II. **14.44:** Hangverseny a Fültörő

Szervatiusz Tibor, [szobrász] MDK

A Dózsa-film kérítésénél

művészi tanácsadóként működött.

—: Ítélet-premier 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1970. ápr. 16.

M-D.K.

Szervátiusz Tibor, szobrász

Szervátiusz Tibor, szobrász

M Dh

A kolozsvári Utunk c. folyóirat közli a szobrászművész Móricz Zsigmond - mellszobrának képét (szobor vázlat).

-: Kulturális hírek

9.

NÉPSZABADSÁG, bp. 1962. szept. 21.

Szervatius Tibor nobrán

Szervátius fenőfia - 31 éves.

Kolozsvárou él

Tükör, 1964, 17 n., 23 old.

MDK

Szervátiusz Tibor
szerepelt a tárlaton.

Aluminium lemezből kikalapált galambos leányfej.

Kép
Kováts Iván: Tartományi tárlatok. Kolozsvár. Igaz szó. 1963. febr. 274-278. lap.

MDK

Kervátiusz Tibor, szobrász

A készülő Dózsa-szobor

Repr.

— : (Váz —)

Mü-melléklet 2.

JELENKOR, Pécs. 1970. szeptember XIII/9.

Szervátius Tibor

Móricz Zsigmond, 1963. (andezit)
Fotó

Irodalmi Szemle, Pozsony, 1967/1.
2.0.

Szervátius Tibor

Az anyaság bálványa
homokkő, 1964.

Fotó

Szodolmi Szemle. Pozsony. 1967/1.
13.o.

Cervatina Tuba

A anyaság bálványa
Szombathely, 1964

Tofó

Kradolnu Vesele, Poznań, 1967/1.
13 o.

~~[illegible]~~ Servátius Tibor

ifj. Servátius Tibor „konfigurativ" nobrai:
Könnyekoszlopa, Fejfa

Szilágyi Júlia: A Servátiuszok művénete
Irodalmi hemlet Possony, 1962/2.
162. o.

Szervátium Tibor

Apám
diófa, 1963.

Fotó

Irodalmi Szemle, Pozsony, 1969/1.
hátlap

Szervátius Tibor

Ady André
szilfa, 135 cm, 1964.
J. S. Bach emlékmű
hegentett vasalakzat, 1964
Fotók

Irodalmi Szemle, Pozsony, 1967/1.
chátlan behő oldalón

Szerváti Tibor.

Ady Endre
Nilfa, 135 cm, 1964.
J. S. Bach zulétuni
Negentett Nasalaszat, 1964
Totál

Imodalmi Gerule, Poroszy, 1964/1.
Gráfikus lehő eldalén

Szervatiusz Tibor

Móricz Zsigmond
homokkő, 1964.

Fotó

Irodalmi hemle, Pozsony, 1967/1
26.o.

Szerokie Tubos

Mónica Zingmond
Kraków, 1964.

Fotó

Modelim Lemke, Pomory, 1967/1
26 o.

Szervátius Tibor

Corpus (részlet)

legenitett vaslemez, 1966.

Fotó

Irodalmi Szemle, Pozsony, 1967/1.

41.o.

Sverigatum Tibor

Corpus (részlet)

Ingeniert Vanderwin, 1966

Totó

Modellum Gemelli, Parsons, 1967/1

4.0.

MDK

Szervátius Tilor, nobrán

Szervátius fenő fia. A tévé
apja kolozsvári házában kezeste
fel a két művént. Híres Ady-
portréit a budapesti Petőfi Irod. Mú-
zeum őrzi. Dózsa portréját az ki Irás
mutatta be.

J. Gy.: TÉVÉ előzetes 11

Népszabadság, Bp. 1958. 12.

SZERVÁTIUSZ Tibor szobrász M.D.K.

Sze vátiusz Jenő szobrász fia.

Kolozsvárt él.

Ady-portré.

Mricz emlékmü a kolozsvári Áll. Magyar Szinház elő-
csarnoka részére.
Dózsa -szobor vázlata,

Rajcsányi Károly : A két Szervátiusz

Magyar N emzet 1962. december 24. 13.1.

Szerzátiusz Tiborné
Gobelinművész

M.D.K

Egy uj diákvaros egyik egysége hesszére nagyméretű faldekorációt készít gobelintechnikával.

Kovács Iván: Szerzátiusz Tibor szobrai.
Művészet, 1966. augusztus – 22 lap.

M.D.K.

Szervátiusz Tibor, szobrász

"Ady Endre". Szervátiusz Tibor fából faragott szobra 85.cm. A Petőfi Irodalmi Múz. gyüjteményében. Fekete repr. 135.o.

Vezér Erzsébet: Ady első találkozása a francia modernekkel. 133.o.

A Petőfi Irodalmi Múzeum Évkönyve. 7. 1967-68. Bpest. Múzeumi Ismeretterjesztő Központ. Bp.

Szervátiusz Tibor

erdélyi magyar művész. Megmintázta Adyt.

Artner Tivadar: Évezredek művészete. Bp. 1965.
Gondolat k., 605 l., ill.

578. l.

Szervátiusz Tibor

Ady. (repr.)

Artner Tivadar: Évszredek művészete. Bp. 1965.
Condolat K., 605 l., ill.

578.1.

Szervátiusz Tibor

Fejfa, 1966, égetett fenyő (egy teljes fotó + 1 részlet)

Székely Madonna, 1964, színezett szilfa

Fotók

Irodalmi hemle, Possony, 1967/1.
címlap belső oldalán

Szervátius Tibor

[Sz. Jenő fia]

Kolozsvári szobrászművén

Irodalmi Szemle, Pozsony, 1967/1.
címlap belső oldala

[illegible]

MDK

Szervátius Tibor, szobrász

A nagyváradi emlékünnepen
a szinpad „díszletéül Szervátius
Tibor szuggesztív erejű Ady-szobra
szolgált."

—: Ady-emlékünnepségek Ady városában

8.

Népszabadság Bp. 1969. jan. 30.

Szerviatinusz Tibor

MDK

~~[illegible]~~
szobrász

Csaliád

Élet és Irodalom, 1962. december 15 – 5 lap

Szerdahelyi Tibor

M.D.K.

Ady (versek) repro

Élet és Irodalom, 1964. január 25 - 7 lap

mark

Szervátiusz Tibor

Ady: Kafaragás. Műmellékletek

Alföld 1963, 12. sz

Műmelléklet 69. l. előtt

Mok.

Szervátiusz Tibor

apja művészetével azonos gyökerű, de más irányú.
Kukoricafosztó paraszt c. Csángó asszony c. műveiben nagy felület alakításának elvét követi. Andezitből kifaragott Moricz feje a kolozsvári magyar szintáz előtt van felállítva, Ady feje a nagyváradi Ady Muzeumban.
Beke Albert. Látogatás a két Szervátiusznál
Alföld 1963. 12. sz 67-68. l

Lieber Heinz!

Szerváticsz Tibor

szolnász

M.D.K.

„Asszonyfej" (repr.)

Élet és Irodalom, 1962. október 20 - 1 lap

Szervátiusz Tibor
szobra

M.D.K

Móricz Zsigmondról készített portréi.
Más művei is jó elképzelésről tanúskodnak

Pap Gábor: Erdélyi képeslap
Művészet 1963. november - 13 lap

M.D.K.

Szervátiusz Tibor szobrász

Gách Marianne: "Ballada - gyürüs juharfából" cimmel ir Szervátiusz Jenő szobrászmüvészről, aki fából faragja ki müveit. Az interju során a müvész megemliti fiát, Tibort, aki szintén "...nagynevü, kiváló tehetségü müvész.."- irja Gách Marianne.

Film Szinház Muzsika, Bp. 1965. nov. 19.
IX. évf. 47. sz. 14-15. lap

Szervátius Tibor

Kocsogh Sándor: Szervátius Tibor portréje (repr.)

Jelenkor XI. évf. 12. sz. 1968. dec., mű-melléklet, 2.

MDK

Servatius Tibor, szobrász
[Szervácius]

A fiatalabb Servatius, – Tibor –, „tervezte meg a tront, mint egy szobrot" — a Készülő Dózsa-film hez.

Bernáth László: A „B"-trón alig használható 2

ESTI HIRLAP, Bp. 1969. jún. 27.

Szervátiusz ~~[illegible]~~ Tibor

Illusztráció (eml.)

S. E.: A kolozsvári „Utunk" évkönyve

Élet és Irodalom, 1969 I. 5, 15 old.

Fcav

Szekvátiusz Tibor

Két Ady pektrája (fafarogás, eml.) szerepel az Irodalmi Múzeum Ady kiállításán

N.N: A költő életútja

Magyar Nemzet 1969 I. 30

Szervatius Tibor

UTUNK KOLOZSVÁR
1957 MÁR 30

146

SZERVÁTIUSZ TIBOR

Ady

Jokai-nyomda 1531

Élet és tudomány

LAPKIADÓ VÁLLALAT
SZTÁLINGYÉLŐ SZOLGÁLAT
Budapest VII., Lenin körút 9—11
Telefon: 227-651, 221-285

ELVHÜ

— A SZOVJET KÉPZŐMŰV

Nemrég fejeződött be a szovjet képzőművészek első összszövetségi kongresszusa. A kongresszust több hónapos széleskörű eszmecsere előzte meg. Erre a szilárd, demokratikus talapzatra épült a kongresszus tevékenysége. Választ kellett adni a felvetődött kérdésekre, ki kellett alakitani a hiteles összképet a szovjet képzőművészet fejlődéséről, sikereiről, hiányosságairól és feladatairól.

Ma már világos, hogy a kongresszus a legvérmesebb reményeket is túlszárnyalta. Történelmi fontosságú eseménnyé vált, nagyszerű távlatokat nyitott a népet és haladást szolgálni kívánó művészek elé. Egyike lett azoknak a jelentős eseményeknek, melyeket az SZKP XX. kongresszusa hivott életre és amelyek a kongresszus termékenyitő szellemét hivatottak továbbplántálni.

Az alábbiakban néhány sokattárgyalt kulcskérdés vázolására szoritkozom.

A realizmus bástyája a jelenkori művészetben

Helyes és követendő volt-e a szovjet képzőművészet negyven esztendejének alapvető irányvonala? — így fogalmazható meg a kongresszust foglalkoztató központi kérdés. Minden résztvevő határozott igennel válaszolt erre a kérdésre. „Művészetünk hiányosságai: egy; — lobogója: más kérdés." Lakónikus megjegyzés, de telibe talál: visszaveri az ellenséges hirveréseket. Az utóbbi hónapok egyre éleződő ideológiai összecsapásai során ugyanis az imperializmus propagandistái minden tőlük telhetőt elkövettek, hogy e két problémát összekeverjék. A részlethibákra vonatkozó önbirálatot a realista és pártos irán[illegible]

a háborúban játszott szerepe folytán és az elmúlt évek legmaradandóbb művei eredményeként — nemzetközileg élvonalba került. Mellék-termék, salak minden korszakban akad elég. De nem ők határozzák meg az adott korszak művészi arculatát; a fejlődés fővonala számít és e vonal legkiemelkedőbb eredményei.

A szovjet művészet számos ilyen eredménnyel büszkélkedhet. Gondoljunk Grekov képeire és Nyeszterov portréira, Andreev Lenin-sorozatára, Joganszon hatalmas vásznaira és Sz. Geraszimov legjobb alkotásaira, emlékezzünk Brodszkij és Kukriniszkij képeire, Vereiszkij vagy Prorokov grafikai munkásságára, Sadr és Muhina szobraira, Konyenkov és Favorszkij, Plasztov és Szárján gazdag tevékenységére . . . Vannak akik megpróbálják „legalább" a háború utáni szovjet művészet hanyatlását, elferdülését bebizonyitani. Valóban: a háborút követő években a személyi kultusz, a valoság ellentmondásainak elkendőzése, a hurrá-optimizmus sok kárt tett a képzőművészetekben is, számos művészt hamis útra terelt (pl. I. Toidzet, Nalbandjant, A. Geraszimovot a festők közül, Vucseticset, Manizert a szobrászok közül.) De hiszen sok más művésznek sikerült kivonnia magát a személyi kultusz és következményei befolyása alól, fontos jelenségeket hitelesen ábrázoltak és elősegitették a szocialista realizmus továbbfejlődését. Vonatkozik ez Plasztov kolhozfa-
[illegible] kirgiz

Szervátiusz Tibor
Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

ÉLET ÉS IRODALOM
1962 OKT 20

1021

Szerge

Tóth

Szervátiusz Tibor: Asszonyfej

vel ez *átlag*, a valóságban sok helyt ennél kevesebb, s mint a jelentés mondja, a falusi kölcsönzőhelyek egy része 300—350 könyvével, alig érdemli meg a könyvtár nevet. A könyvek forgalma is egyenetlenségről árulkodik: a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban 38,4 kötetet kölcsönzött évente egy-egy olvasó, a járási könyvtárakban 38-at, a szakszervezeti (üzemi) könyvtárakban csak 16-ot, a szerény falusi statisztika szerint a munkásolvasók aránya 30 százalék, a

daul *A Ves*
Könyvtár Évkö
láljuk hogy
könyvek 2,7 s
kai, 11,7 ismei
szépirodalmi n
mek- és ifjús
évi adat.) N
megjegyzi, hos

a mai magyar irodalom iránt növekvő érdeklődés mutatkozik,

kicsiny a műszaki és mezőgazdasági szakmunkák kölcsönzési aránya, továbbá, hogy a legkeresettebb könyvek közt sok

szóljon, jól költik-e a
forintokat. Végül pedig az sem közömbös az olvasókedvet illetően, hogy milyen könyveket írunk.

L. S.

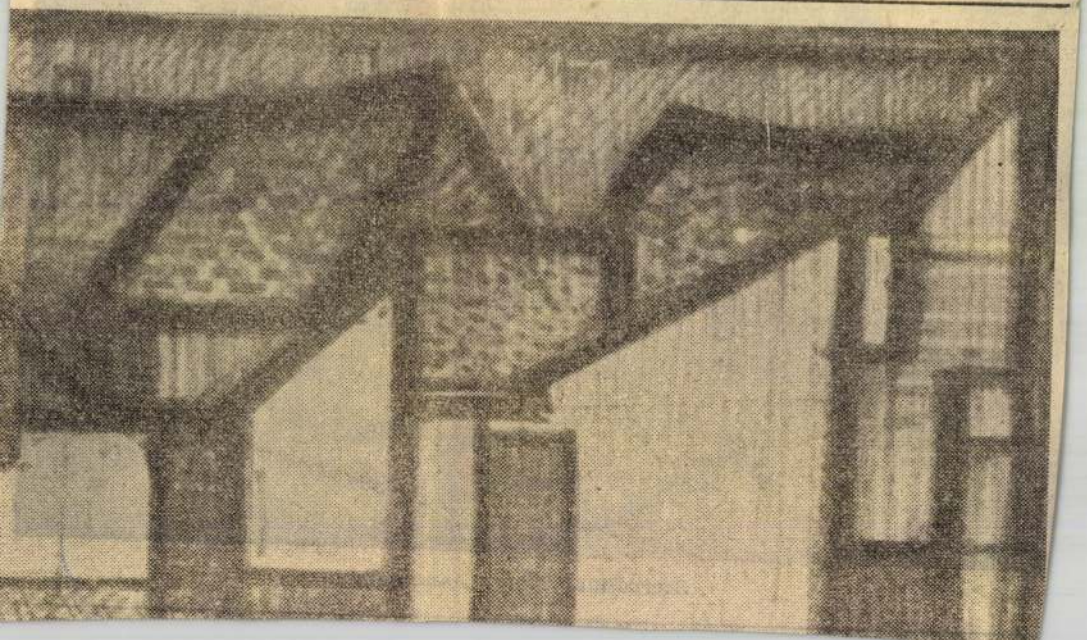

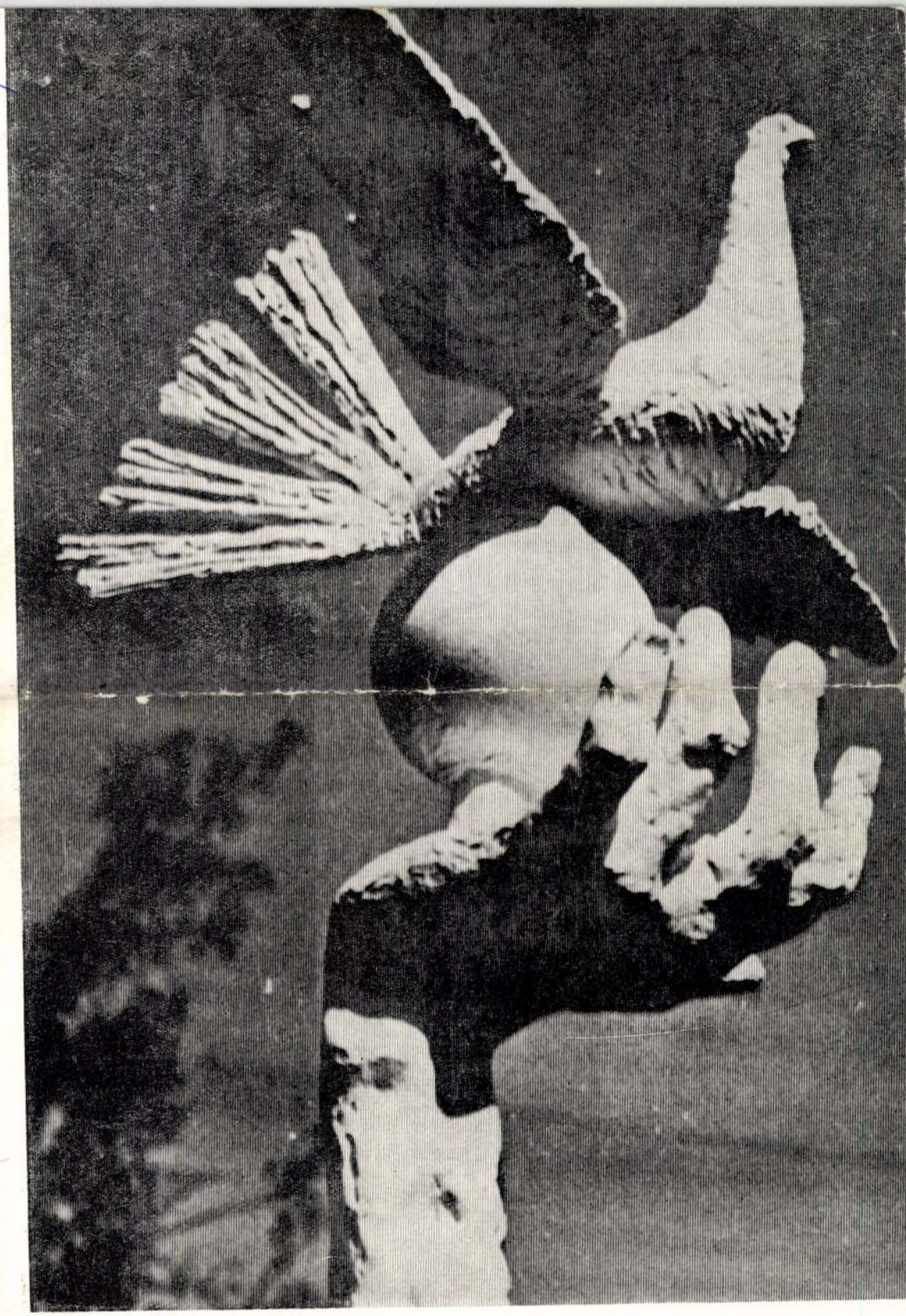

Szervátiusz Tibor: 1. Béke; 2. Önarckép

Kossuth 1963 febr 229/229 lapból

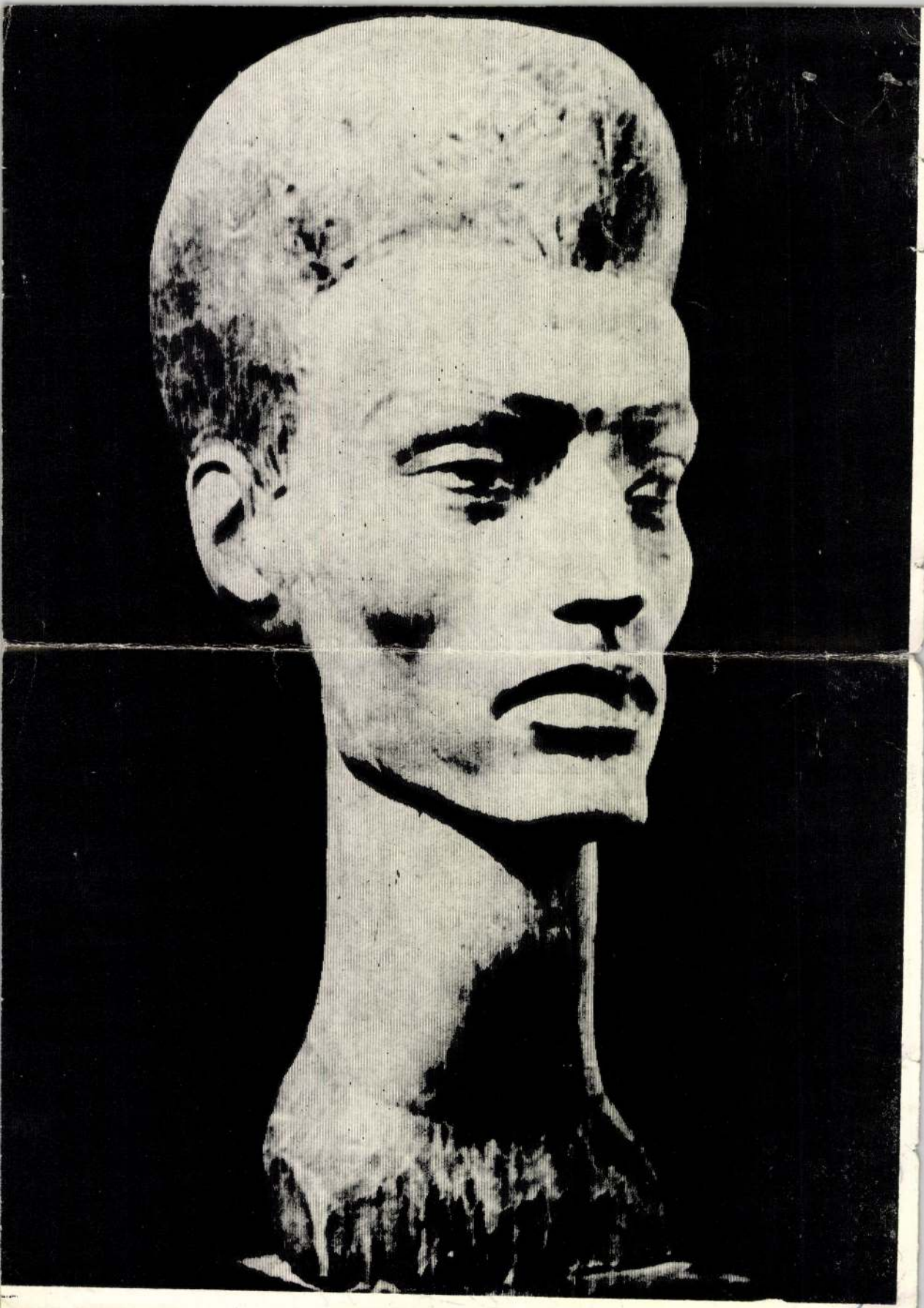

Szervátiusz Tibor
szobrász

M.D.f

Tanulmányait Kolozsváron
végezte, Tölb Ady postre hézult
ki a heré alól. Fő témája: a
család. Móricz Zsigmond alakjat
is megörökítette.

Kovács Iván: Szervátiusz Tibor szobrai.
Művészet, 1966. augusztus – 22 lap

M.D.K.

Szervatiusz Tibor, szobrász

művét említik az 1955. évi Képzőművészeti kiállításon.

Contemporanul Bukarest, 1955, márc, 18. sz.

Szervátiusz Tibor

Plasztika (repró)

Valóság, 1970. 6. sz. 10., 32., 63., 71., 78., 105., 128. l.

Szernátiusz Tibor

Apja műhelyéből indult. Elvégezte a Képzőművészeti Főiskolát, utána új anyagokkal kezd dolgozni (fémekkel). Krisztus alakját égetett szeletet vastemezekben dolgozza fel.

Fábián Gyula: Rövid betekintés a romániai magyar képzőművészek életébe; Műgyűjtő, 1970. 1. sz. 29. l.

Szervátiusz Tibor

festő

kiállítását tervezi a pécsi Janus

Pannonius Múz.

Hollós László kiállítása

Dunántúli Napló 1968 VI. 23. 7

Czervátius Tibor

Két fából faragott Ady portréja emlékoe

Magyar Nemzet
1969 jan. 30

Szervánszky János

MK SAJTÓFIGYELŐ

MAGYAR HIRDETŐ

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51

Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

ESTI HÍRLAP

1971 OKT 7

□ SZERVÁNSZKY JENŐ festőművész műveiből nyílik ma kiállítás a Hazafias Népfront XI. kerületi helyiségében. A megnyitót Somogyi József szobrászművész tartja.

1971

Документ предоставлен

Szervátiusz Tibor

Szervátiusz Jenő és Szervátiusz Tibor szobrai. -
Uj Irás, 1968.9.sz. /Melléklet/, bev.: Juhász Ferenc

Az 1968.évi magyar művészettörténeti irodalom bibliográfiája. - Művtört.Ért.1971.2.sz.149-182.l.

158.l.

Servátius Tibor

Jánosházy György: A gondolat ereje /Tóth László grafikáiról és Szervútiusz Tibor szobrairól/. - Igaz Szó /Marosvásárhely/, 1968. 2.sz.45o-451.l.

Az 1968.évi magyar művészettörténeti irodalom bibliográfiája. - Művtört.Ért. 1971.2.sz.149-182.l.

162. l.

Szervátiusz Tibor

Szabrász művészetéről

Koczogh ~~Ákás:~~ Ákos:
Szervátiusz Tibor portréiról

Kritika 1965 9n. 29.l.

Szervátius Tibor

Szobrász leveléből

Szervátius T: Vajon kell-e portré?

Kritika 1965 9sz. 31. 1.

MDK

Szervátiusz Tibor, szobrász

A Madéfalvi vesszedelem 3. c.
szobra

Repr.

— : szobor

Műmellékelet: 1.

JELENKOR Pécs 1970. szeptember

XIII/9

M.D.4

Szervátius Tibor
rajzai

1962-ből való a „Bivalyfej"-e
1957-ben készült a „Madéfalvi
veszedelem". 1958-ban készült
a „Csángó asszony"-a

Horváth Iván: Szervátius Tibor rajzai;
Művészet, 1966. augusztus – 22 lap.

M.D.4

Szervátiusz Tibor
szobrász

Háza elülső frontján áll két
favágója. Sharát sok dombormű,
és szobor díszíti. — A felszabadulás
után ment vissza Kolozsvárra.

Kovács Iván: Szervátiusz Tibor szobrai
Művészet, 1966. Augusztus 22 lap

Szervátiusz Tibor

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 81
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

ÉLET ÉS IRODALOM
Budapest

1970 NOV 7

1021

Új magyar hetilap Romániában

Testvérlapunkként köszöntjük az 1970. október 23-án, Bukarestben megjelent *A hét* című társadalmi-politikai-művelődési hetilapot. Az új orgánum főszerkesztője, Huszár Sándor, beköszöntőjében körvonalazza a kiadó — az Áliami Művelődés- és Művészetügyi Bizottság — és a szerkesztőbizottság szándékát.

Az új fórum „ a romániai magyar sajtó történetében először vállalkozik arra a sokrétű feladatra, hogy a bel- és külpolitika, irodalom, zene, képzőművészet, film- és színművészet, filozófia, humán- és reáltudomán, ok hazai és világproblémáinak publicisztikus és esszéisztikus tükrözésével egységes valóság- és világképet alakítson ki az olvasóban."

Az első szám húszoldalas, gazdag és változatos anyaga tartja is magát a szerkesztői koncepcióhoz. Az egyes művészeti ágak különféle területein kívül a szerkesztőség több olyan állandó rovat kialakításával kísérletezik, amelyek eddig jobbára hiányoztak — legalábbis ilyen formában — a romániai magyar szellemi életből. Megemlíthetjük ezek közül a Századok című rovatban André Malraux Antimémoires-jának egy részletét, valamint a Tudomány címszó alatt közölt esszét (Az erkölcstan közelében) Brettner György tollából. Csehi Gyula az irodalomszociológia hasznáról cikkezik, Balogh Edgár írása — az éppen a Napirenden rovatban publikált Együttélő nemzetiség, szocialista állam — sem minden tanulság nélküli. Méliusz József önvallomásnak is beillő közleménye (Érték és mérték) mellett Szemlér Ferenc két versét olvashatjuk. Szervátiusz Tibor szobrainak felidézéséhez Hervay Gizella segít hozzá lírai reflexióival. A hetilap többi rovata (Kaleidoszkóp, Nemzetközi élet, Divat, Sport) egy-egy érdekesebb híranyaggal köti le az olvasót.

Rómeó és Júlia

Kétrészes, színes
szinkronizált olasz film
Főszereplők:
Júlia — Olivia Hussey (Venczel Vera)
Rómeó — Leonard Whiting (Fodor Tamás)

RÉSZLETEK A KÜLFÖLDI KRITIKÁKBÓL:

„KAPRAZTATÓ!
Ez a film töltött el a legnagyobb elégedettséggel ebben az évben! Ha egyszer látta, soha többé nem fogja másképp elképzelni Rómeó és Júliát.
Egyetlen művelt embernek sem szabad elmulasztani-

1021

9 | új irás

IRODALMI, MŰVÉSZETI ÉS KRITIKAI FOLYÓIRAT
NYOLCADIK ÉVFOLYAM ● 1968 ● SZEPTEMBER

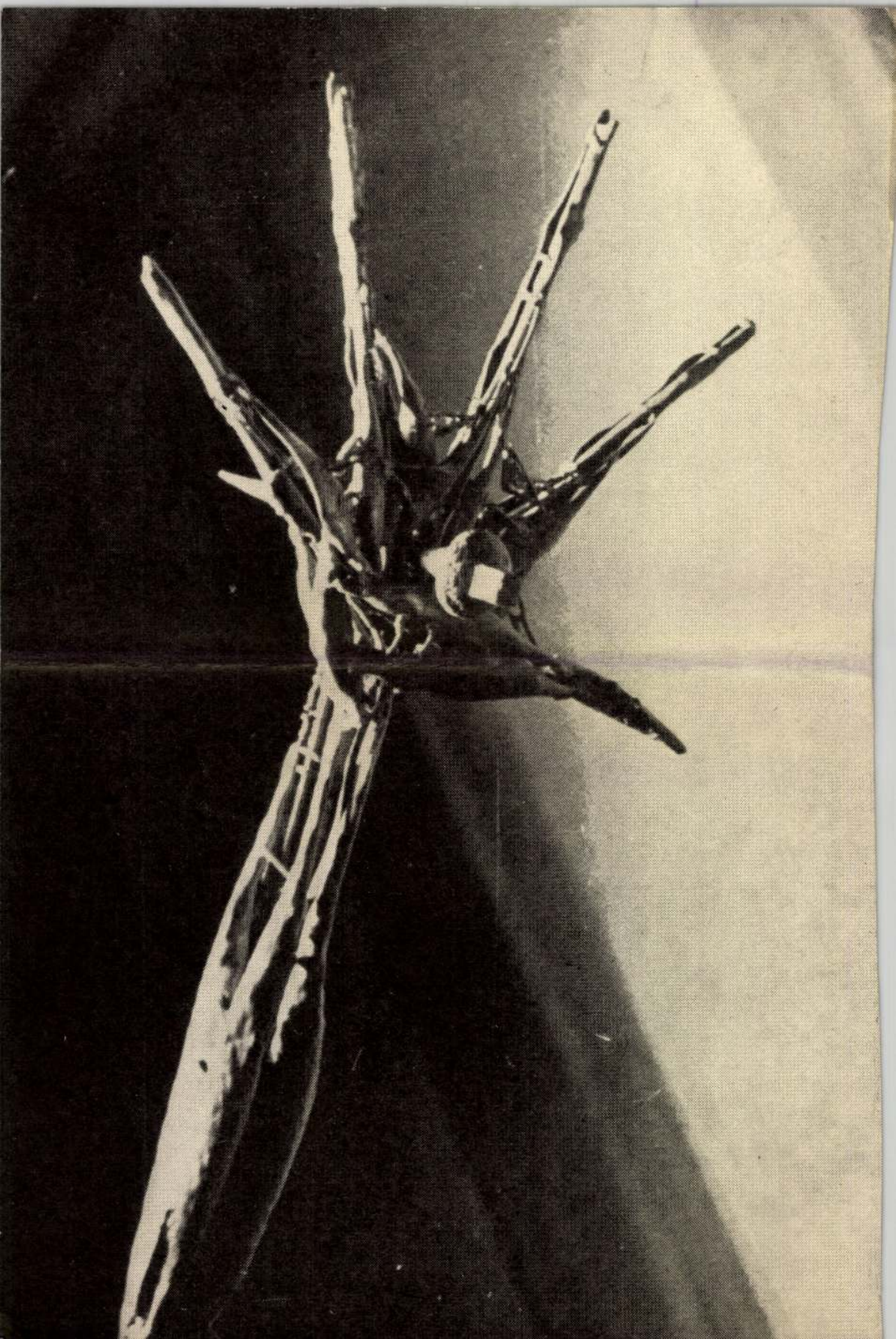

Szervátiusz Tibor és Jenő

Tamási Áron siremléke

Koczogh Ákos:A modern művészet utjai
Népmüvelési Propaganda Iroda 1972 228.old.

Szervátiusz Tibor

romániai magyar szobrász/1933- /

Koczogh Ákos:A modern művészet utjai
Népmüvelési Propaganda Iroda 1972. 263.old.

Szervátiusz Tibor

Ősnemzés

Koczogh Ákos:A modern müvészet utjai
Népmüvelési Propaganda Iroda 1972. 260.old.

Szervátiusz Tibor

édesapja Szervátiusz Jenő. együtt készitik el Tamási Áron siremlékét Farkasladán. A kilenctonnás szürke trahit monumentális emlékmü.

Koczogh Ákos: A modern müvészet utjai
Népmüvelési Propaganda Iroda 1972 228.old.

SAJTÓFIGYELŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1972 MÁJ 9
DOLGOZÓK LAPJA

Szervátiusz Tibor
1021

Dózsa György emlékkiállítás

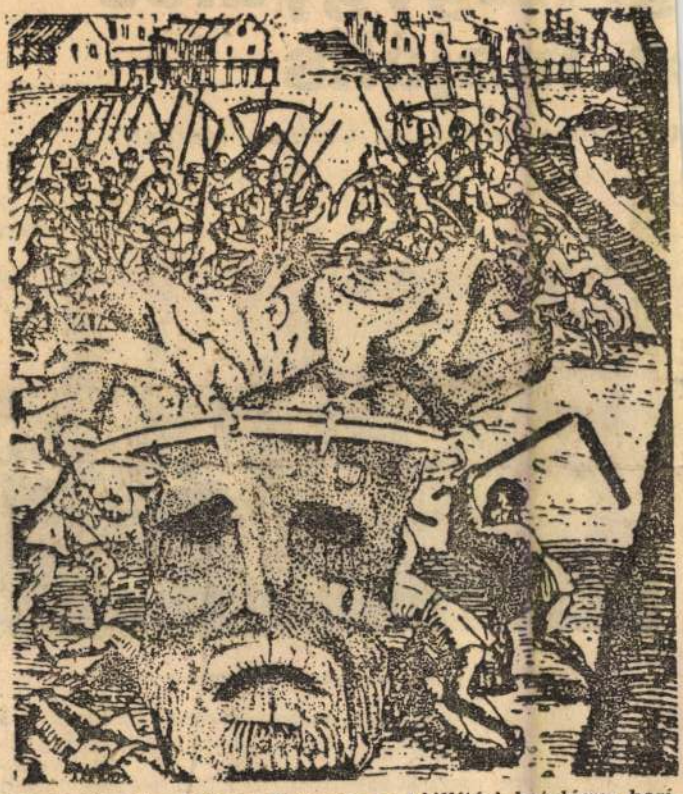

Képünkön Szervátiusz Tibornak a kiállítási katalógus borítójához készített rajza

Dózsa György születésének ötszázadik évfordulója tiszteletére a Dózsa Emlékbizottság és a Nemzeti Múzeum közös rendezvényeként, számos hazai tudományos intézmény, valamint külföldi múzeumok é levéltárak anyagából az 1514 es nagy parasztháborút bemu tató tárlat nyílt a Nemze Múzeum kiállítótermeiben.

gi na
es maj

tal színes karneválja Csolnok-ligetben

Lacipecsenyés és halsütő dig vidám polkákat játszott.
sátrak — a felkiáltójelként vényre megyénk ifjúsági ve-
égbe meredő nyárfák árnyé- zetői — közöttük több vendég,

Az ünneplő fiatalok a majálison

ában — ontottak falatozásra élükön *Bosznai Jenővel*, a
sábító illatokat, távolabb a dorogi járási pártbizottság el-
apsütötte tópart várta a fia- ső titkárával és *Tóth Károly-*
Néhány percre megszakadt *lyal*, a KISZ megyei bizott-
vidám majális: az emel- ságának első titkárával —
lokat, az úttörőzenekar pe- léptek. A háttérben dekorá-
ció: Angela Davis arcképe,
Békét Vietnamnak!, Chile si!
Cuba si! Yankee no! — fel-
iratok. *Horváth Károlynak*, a
KISZ dorogi járási bizottsá-
ga titkárának megnyitó sza-
vai után *Főcze Lajos*, a KISZ
központi bizottságának titká-
ra lépett a mikrofonhoz. Szó-

gáltatásokat
gzik

1021

AZ ÉLŐ DÓZSA

DÓZSA-EMLÉKKIÁLLITÁS NYILT A MAGYAR NEMZETI MÚZEUMBAN. A FOGADTATÁS VÁRATLAN, RENDKIVULI: AZ ELSŐ NAP ÖTSZÁZÖTVENEN, A MÁSODIKON EZERNÉL IS TÖBBEN DÖBBENTEK MEG...

MIT SUGALL A KIÁLLÍTÁS?

A CSONTVÁZ

Megbotlottam a padlószegélyben. Megbotlottunk néhányan. Eszünkbe sem jutott a lábunk alá nézni. Éppen megdöbbentünk... A szobor... A csontváz... Az, amit máskor csak elképzeltem. Úgy képzeltem, ha az író, a költő, a szobrász bízik bennem, csak jelez valami fontosat, működésbe lép a fantáziám. A jelzést kiegészítem, a „csontvázra" fölrakom a „húst". S most, íme: itt az igazi csontváz, a **„Dózsa halála" Szervátiusz Tibor** lenyűgöző alkotása.

A lábfejek hiányoznak. Elégtek. A sípcsont csupán félig szenesedett el, a kézcsonkok görcsbe rándulva merevedtek meg, a bordák a semmit tartják. A vaskorona megnyomorít, a dacos nyak nem enged. Az üres szemgödrök élnek. Ez a már nem ember ember! **A halott Dózsa él.** Ilyen előcsarnoki élmény után mi vár a kiállítási teremben?

SZOBA KONTRA KONYHA

Bár a terem kör alakú, furcsa módon mégis az ellentéteket hangsúlyozza. Oldalvást főúri lakosztály. A boltív, a páncél, a cirádás láda, az óntányér, az ónkupa XVI. századi hangulatot áraszt. A magyar főnemesek még harcias, de már elpuhuló életvitelét érzékelteti. Az élősködő tárgyakkal átellenben laboratóriumi tisztaságú lakrész. Hm. Így tengődtek volna a nyomorgó parasztok 1514-ben?

Annak idején **Nagyszombati Márton** apát mindenesetre azzal vádolta őket, hogy inkább hadakozni akartak, mint dolgozni. Ahogy nézem azt a kiállításrészt, igazat kell adnom a rendezőknek. Alighanem még 1972-ben is cáfolni érdemes az ódáz barát előítéletét. Így aztán a másik oldal – a bűbos kemence, a köcsög, a faragott asztal – rendszeretetről, munkaéhségről árulkodik. Igen, elsősorban a munka –, nem pedig a kenyér-éhségről. A jobbágylét megannyi emléke arra is alkalmas, hogy egy másik előítéletet is eloszlasson. Mert szó sincs róla, hogy csupán elnyomorított, földtelen, házatlan parasztok harcoltak uraik ellen. Módosabb is akadt köztük – számtalan! –, aki állataiért, gazdaságáért, patyolattiszta konyhájáért fogott fegyvert. Fegyvert?

A „HÚS"

Mindennapi munkaalkalmatosságok nyugszanak békésen a falon. **Taurinus István** váradi kanonok másként, másnak látta őket:

„Kardja van eggyének, de kaszát ragad ottan a másik,
ennek a fegyvere új, amazé meg röpke parittya,
és sokakat láthatsz pusztán fene cséphadaróval.
Kis kapa, nagy kapa is bőven forog ott a kezünkben,
volt aki nagybuzgón a kapát s az ekének az ércét,
olvasztván, abból új fegyvereket kalapált ki.
Mégis a többségük csak kajla kaszával igyekszik,
ásót forgat amaz, más bízik a görbe husángban,
más boronálja vasát, mellyel csak lágy rögöket tört,
vaskötelékkel erős szőlői karóra kötözte."

(Geréb László fordítása)

A szerszámból fegyverré vedlettek eltakarják a fejet. A parasztvezér fejét, amelyet a tüzes vaskorona megrogygyantott. Nincs már dacos nyak, s a szemek mégis élnek, immár félezer esztendeje. Ez persze aligha véletlen. Elvégre a nép emlékezete balzsamoz, aztán Dózsát „a kuruczok királyaként" még a XIX. századi ponyvákba is bevették, s a Tanácsköztársaság már hősünk forradalmi hagyományait is vállalta. És a ma embere?

Szervátiusz Tibornak például kimeríthetetlen témája. Megformálta kőből, fából, vasból. A hagyományos megfogalmazástól eljutott a legegyszerűbb, ezért legfontosabb anyagokhoz, vonásokhoz. Az égetett fához, a vashoz. A hústalan fejhez, a csontvázhoz. S bár a parasztvezér után nem maradt tárgyi emlék, a kolozsvári szobrászművész és a budapesti kiállítás rendezői, tervezői – **Parádi Nándor, Szakály Ferenc** és **Boreczky László** – jóvoltából kifelé menet már nem Dózsa halálát, hanem az élő Dózsát láttuk.

Zöldi László

„NINCS MÁR DACOS NYAK, S A SZEMEK MÉGIS ÉLNEK"

SZERVÁTIUSZ TIBOR KOLOZSVÁRI SZOBRÁSZMŰVÉSZ DÓZSA-SZOBRA ÉGETETT FÁBÓL

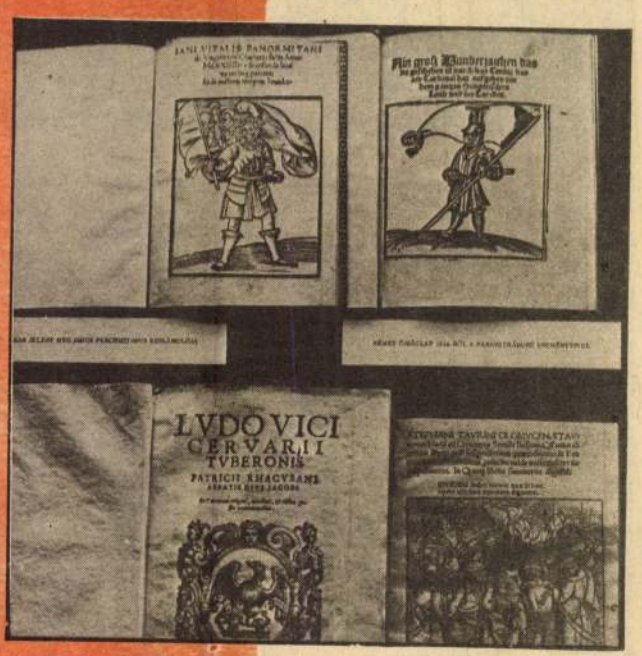

EGYKORÚ RÓMAI ÉS NURNBERGI KRÓNIKÁK A MAGYAR PARASZTHÁBORURÓL

A TANÁCSKÖZTÁRSASÁG ALATT MEGJELENT KIADVÁNY

FŐÚRI LAKOSZTÁLY ÉS JOBBÁGYKONYHA
EGYENES KASZÁK – SZÖGES CSÉPHADARÓK

FOTÓ: CSUZI

DÓZSA HALÁLA. SZERVÁTIUSZ TIBOR SZOBRA AZ ELŐCSARNOKBAN

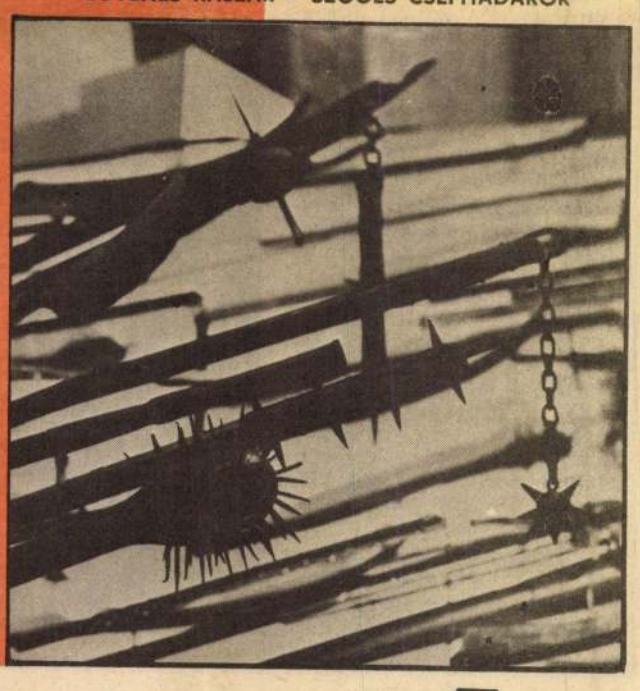

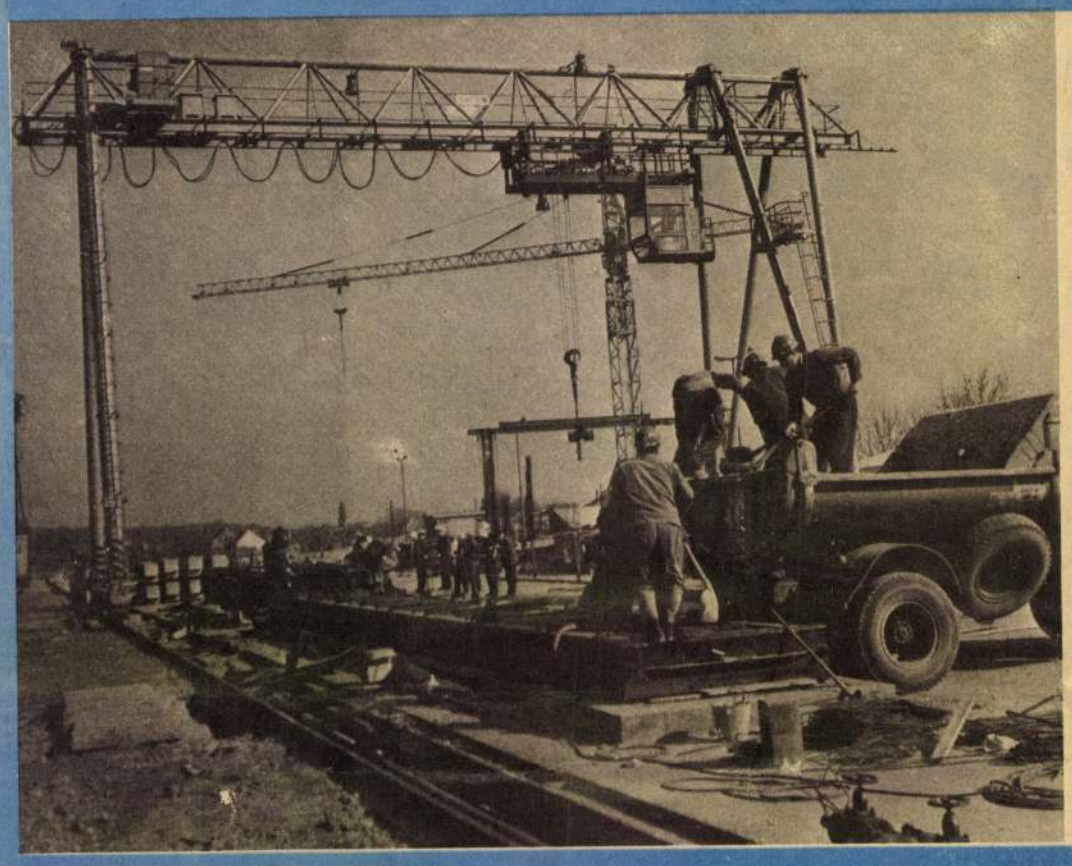

Egy[illegible] vá[illegible]

csepere[illegible] fel Gyó[illegible] építők [illegible] munkája [illegible] mán. A műszaki egyetem már 1973-ra elkészül, a végső átadásra azonban 1976-ban kerül sor. Egyelőre még a betonozók uralják a terepet, és jó ütemben munkálkodnak az alapozáson.

A „KÉRINCSÉLŐ" DR.

A paraszolvencia más szóval hálapénz.

Voltaképpen borravalót jelent, pontosabban: kizárólag orvosoknak szánt borravalót. Tehát szépen hangzó és szemérmes megfogalmazása annak az összegnek, amit a beteg szán orvosának a gyógyulás reményében vagy ha úgy tetszik, hálaként.

A paraszolvenciát ritkán utasítják vissza. Rendszerint elfogadják — borítékban vagy anélkül.

Most arra hallottunk példát, hogy van rá eset, amikor nemcsak elvárják, hanem kifejezetten kérik a hálapénzt.

Legalábbis erről értesített egy Budapest környéki levélírónk. A fiatalasszony ortopédiai szakrendelésre jár pár hónapos, cipőficamos kislányával. A második kezelés alkalmával az ortopédia orvosa sajátos példálódzásba kezdett, miszerint a bort az orvos is meg tudja venni, elég, ha a beteg odaadja a rávalót.

A harmadik kezelésen az orvos már érthetőbben fogalmazott. Megérdeklődte, van-e testvére a kislánynak, majd közölte: sajnálatos, hogy van ilyen anya, aki ennyire nem áldoz egyetlen gyermeke egészsége érdekében, hiszen a kicsi — az ő kezelései nélkül — talán egész életére nyomorék maradna. Ezúttal — állítólag — az összeg sem maradt titokban. Megmondta, alkalmanként elvárna egy-egy százast.

Lehet, hogy mindezt tréfának szánta az orvos? Meglehet. Leutaztunk a szóban forgó községbe, beszéltünk levélírónkkal, és másokkal is, akik hasonló tapasztalatokat szereztek az ortopédiai szakrendelésen. A hallottakból kedélyes embernek tűnt az orvos. Egy idős nyugdíjas nénit például arra biztatott: nem baj, ha nincs pénze, hozhat jó falusi kolbászt is. Másnak azt mondta, jobban örül Adynak, mint Kossuthnak — célozván az 500 és a 100 forint közti értékkülönbségre. Ám volt olyan is — szintén egy csípőficamos kislány édesanyja —, akivel a kezeléssorozat végén közölte, ha nincs nála pénz, esetleg később is behozhatja, ha esetleg meg akarná hálálni, hogy meggyógyította a kislányát.

Elképzelhető-e, hogy orvosunk mindezeket csupán kedélyes viccelődésnek szánta? Akiknek mondta, azok mindenesetre nem tartották annak. Legkevésbé levélírónk, aki alig két éve temette el első gyermekét, s most a második kicsi egészségéért aggódva-remegve, érthető, ha a témával kapcsolatban elvesztette humorizáló kedvét. De elvesztette egyúttal bizalmát az orvosban is.

Túlzás lenne azt mondani, hogy a szóban forgó rendelőintézet igazgató főorvosa örömmel fogadta látogatásunkat. Felháborodottan utasította vissza az alig végigolvasott és — szerinte — pimasz, hazug panaszos levelet. Tiltakozott, hogy manapság mindenki az orvosokat bántja.

Nekem azonban inkább az a gyors ítéletalkotás tűnt bántónak, amellyel kapásból minősítette rágalomnak a betegek panaszát. Kapásból, kivizsgálás nélkül. Pedig hát levélírónk, aki nem névtelenül, hanem aláírva és pontos lakcímmel postázta sérelmeit, ezzel nyilvánvalóan vállalta a felelősséget is. Nehéz megérteni, mi haszna volna belőle, ha csak úgy, légből kapott, valótlan állításokkal akarta volna lehetetlen helyzetbe hozni kezelőorvosát.

Persze nincs okunk kételkedni abban, hogy egy intézet vezető orvosa alaposan ismeri beosztottjait, amikor feltétlenül megbízik bennük. Esetenként azonban vajon nem túlságosan vak-e ez a bizalom? Miért eleve és kizárólag a beteg lehet az, aki rágalmaz, aki valótlant állít? Egy aláírt panaszos levél mindenképpen érdembeli és elfogulatlan kivizsgálást érdemelt volna.

Meg sem lepődtünk tehát, hogy az inkriminált ortopéd szakorvos a panaszos levélre kijelentette: a benne foglaltakat ő nem mondta, továbbá a panaszosok azt úgysem tudnák bizonyítani.

Eddig tart a történetünk, amely — hangsúlyozom — egyedi eset — mennyire remélem, hogy az! —, és kétségkívül hiba lenne általánosító következtetéseket levonni belőle. Nincs is szándékunkban.

Azzal is tartozunk az igazságnak, hogy az orvosi hálapénz sajátos, íratlan szabályai szerint, szinte magától értetődően megnyílik a pénztárca, ha szülészről, nőgyógyászról, sebészről, fogászról van szó. Ám az ortopéd orvosok e szempontból meglehetősen mostohának tekinthetők, tehát nem tartoznak a legjobban kereső orvosok közé.

Mégis erősen kétlem, hogy egy — szakmájában húsz éve kiválóan gyógyító, gyerekek és felnőttek ezreinek egészségét visszaadó — elismert ortopéd szakorvosnak megéri az a néhány szál falusi kolbász, pár kipumpolt „Ady" vagy „Kossuth", hogy elveszítse betegeinek bizalmát, hogy alkalmat adjon hamis és az orvosi etikát sértő általánosításokra, hogy egy faluban elnyerje a „kérincsélő doktor" nevet.

A paraszolvencia más szóval hálapénz. Forintok nyelvére fordított, orvosoknak szóló hála. Ám a hálát kierőszakolni nem lehet, nem érdemes. Egyébként is az efféle kényszerű köszönet, különösen ha — mint esetünkben — kispénzű nyugdíjasok, egyszerű munkásemberek pénztárcájából cseppen-csurran, inkább megalázza, mint jutalmazza azt, akinek adják.

B. É.

Beszéltünk levélírónkkal és másokkal is, akik hasonló tapasztalatokat szereztek az ortopédiai szakrendelésen

SZERKESZTŐ

Szemán Endre Miskolcról arról ír, hogy egészségügyi okokból munkahelyet szeretne változtatni, de mivel arra számít, hogy a közeljövőben behívják sorkatonai szolgálatra, fél, hogy emiatt hátránya lesz a bevonulási segélynél. „Kérem, közöljék, hogy mennyi előzetes munkaviszony kell e segély megadásához?"

A munkaviszonyban álló dolgozó és szövetkezeti tag sorkatonai szolgálatra való behívás esetén **egyszeri bevonulási segélyre** jogosult. Az erre való jogosultság a segély összegének mértéke nem függ az előzetes munkaviszony időtartamától. A bevonulási segély összege a munkaviszonyban álló sorkötelesek és a kisipari szövetkezeti tagok esetében **a havi átlagkereset 100 százaléka,** ha a bevonulónak olyan **gyermeke van,** akinek eltartásáról bevonulása előtt maga gondoskodott. Ha gyermek nincs, az említett segély az átlagkereset **50 százaléka.** Ha már a témánál tartunk, felhívjuk arra is a figyelmet, hogy ha a behívott a sorkatonai szolgálat alól — bármilyen oknál fogva — halasztást kap, vagy igénybevételére nem kerül sor, a bevonulási segély **visszafizetésére nem kötelezhető,** újabb behívás esetén azonban bevonulási segély nem illeti meg.

*

Berkenyéről Kaszmán János vasipari vállalatnál dolgozik, de mezőgazdasági technikumba jár. Kérdezi, hogy ebben az esetben jogosult-e a tanulmá-

AZ ORVOS VÁLASZOL

LEVELEKRE—RÖVIDEN

„Gyógyulást kereső fiú." Sebész szakorvos vizsgálata dönti el, hogy aranyerének meggyógyításáért mit kell tennie. Lehetséges, hogy gyógyszerrel is rendbe hozható, lehetséges, hogy műtétre kerül majd sor. Kedves ismerősének tájékoztatása téves volt. Az ilyesfajta műtétek közelről sem járnak annyi bajjal, veszéllyel, mint ahogyan ő mondta. Mire bevonulásra sor kerül, addig azt is elfelejti, hogy aranyere volt. Ehhez azonban az is kell, hogy ne töprengjen a tennivalókon, hanem gyógyulásának első állomásaként keresse fel a területéhez tartozó sebészeti szakrendelést.

„Aggódó feleség." Nagyon köszönöm őszinte levelét. Férjével együtt, hármasban megbeszéljük a kérdést. Szinte tel-

Szervácius Tibor szobrász

Erdélyben, Farkaslakában, Tamási Áron szülőfalujában dolgozik a szobrász Szervácius Jenővel az író emlékművén, melyet halálának 6. évfordulóján, szept. 07-én avatnak fel.

TV. Híradó.
1972. aug. h. 19,20 D.

Szervátiusz [Tibor], nobrász,
grafikus

Megemlítve: „a Szervátiusz-testvérek (?) tervezte középkori lovagterem-díszlet..."

Fenesik Flóra: Riport, mesterfokon

2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1972 aug. 4.

Szervatius Tibor

szobász

„Petőfi" (vegyes)

Ladányi Mihály: Jegyzetek a romániai. ..

Nők Lapja, 1971. április – 17 szám

Szervatnisz Tibor

szobrász

Műtermében köszörügép, ezüst hegesztőpisztoly, áll és rezkemezek, meg aluminium hulalok zora-hoznak.

Ladányi Mihály: Jegyzetek a romanizáció

Nők Lapja, 1971. ápr. – 17 szám.

Szervatius Tibor

szobrász

Kolozsvár fölött a Fellegvár oldalában áll a hána, amelynek falai hőzétszobrai, domborművei is helyet kaptak.

Ladányi Mihály: Jegyzetek a romániai ...
Nőrbszia, 1971. ápr. – 17 szám

Szervátius Tibor
fafaragó-szobrász

„Dózsa-fge"
(repro)

(földes): Dózsák.
Nők Lapja, 1970. május – 19 szám

Szervatiusz Tibor

Ady Endre (Váradi Ady Múzeum)

Népművelés 1969/3 borítólap 48 old.

Szervátiusz Tibor

1

Zét Dózsa szobrát kiállítját a Dózsa emlékkiállításon a „Nemzeti Múzeumban.

Magyar Nemzet 1972 május 4
5. old.

Szervátius Tibor

Két Dózsa szobra emlékve

Magyar Nemzet 1972 május 12
4. old.

Szervátius Tibor, szobrász

Farkaslakán (Hargita m.)
Tamási Áron-emlékművet
állítanak fel. Készítői:
Szervátius Jenő és Tibor.

— : Hír 8.

Népszabadság, Bp. 1971. szept. 24.

Szervátius Tibor:

Dózsa fej (szobor)

Ország Világ 1968/40 23. old

Szervátius Tibor: 1.

1930-ban született Kolozsváron, szobrászművén. Kénített egy márvány Bartók fejet, amely mintha magába tárolná mindent, amit csak lehet és kell tudnia a venélyeket rejtő és reményeket nyújtó világról. A szobrafő szemgödrei üresek, de mi azt látjuk, hogy sokat lát. Alkotásai drámaiak. Sokat kifejező alkotása a „Dózsa fej" is.

A.G: A „Szervatius-had"

Ország Világ 1968/40 22. old

Szenátium Tibor: 2.

Sokágú, sokbogú gyökér ez a Dózsa fő: szenvedés és szenvedély, fájdalom és életerő. A fa lobogóit egy bronz abroncs öleli át, koronázza meg, csupa-csont „auschwitzi" Krisztusának anyagpa vinaut pléh. Szerepelt Budapesten, Bukarestben, Leningrádban és Nyugaton is kiállításokon.

A.G.: A „Szenátium-bad"

Ország Világ 1968/40 23. old

Szervatiny Tibor

„Dózsa halála" c. vobrával
fotója a képmellékletben

Igaz Szó 1972 november

Szervátiny Tibor

„Dózsa György Ünnepzése" c. szobrának
részleteiről fotók a képmellékletben

/~~Kolozsvár~~/ Korunk Kolozsvár 1974/2

Szervátiusz Tibor

„Petőfi halála" c. szobrának
részletéről fotó a képmellékletben

/kolozsvár/ Korunk Kolozsvár 1974/2

Szervátiny Tibor

„Kolozsvári Krisztus" c.
gobrának részletéről fotó a Szemel-
lékletben

/Kolozsvár/ Korunk Kolozsvár 1974/2

Szervácius Tibor szobrász-művész

1021

Dózsa György emlékkiállítás a Nemzeti Múzeumban

Dózsa György születésének 500. évfordulója alkalmából emlékkiállítás nyílt a Magyar Nemzeti Múzeumban. Képünkön: Szervácius Tibor szobrászművész Dózsa György szobra.

(MTI foto Molnár Edit)

A vállalatok többsége korrekt

Szabálytalanságok a nyereségkimutatásban és a beruházási költségek elszámolásában

A mérlegbeszámolók ellenőrzésének első tapasztalatai

A Pénzügyminisztérium Bevételi Főigazgatóságának, területi igazgatóságainak és megyei hivatalainak apparátusa március közepén megkezdte a vállalatok és szövetkezetek mérlegbeszámolóinak, zárszámadásainak ellenőrzését. A revizorok azt vizsgálják, hogy a mérleg valódisága, a kimutatott eredmények megfelelnek-e a tényleges helyzetnek, az államnak befizették-e a megfelelő adót, s ugyanakkor tájékozódnak a pénzügyi szabályozók hatékonyságáról, vizsgálják a bizonylati fegyelem színvonalát.

Mint a bevételi főigazgatóságon az MTI munkatársának elmondták, az első tapasztalatok általában kielégítőek, eddig 600 vállalat és szövetkezet mérlegbeott beruházást csak fejlesztési alapból szabad finanszírozni. Ez a módszer alkalmas arra, hogy nehezítsék a vállalatok a beruházási piacon az egyensúly helyreállítását, ezért az effajta hibákra is igen nagy figyelmet fordítanak a revizorok.

Némelyik szövetkezet és vállalat termelési költségekből igyekszik fedezni olyan kiadásokat, amelyeket csak a részesedési alapból fizethetnek. Ilyenek például a nem hivatalos külföldi kiküldetések, jutalomüdültetések, amelyeket igen gyakran hivatalos kiküldetésként tüntetnek fel, hogy annak költségeitől mentesítsék a részesedési alapot.

A revizorok a termelőszövetkezetek közül mindenekelőtt azoknak a zárszámadását vizsgálták meg, lási bizottságnak megfelelő tájékoztatást adhassanak. Sajnos, ezek többségénél helytelennek találták a zárszámadások eredménykimutatásait, s a revizorok gondoskodtak ezek korrigálásáról.

A számviteli munka, a bizonylati fegyelem az állami vállalatoknál némileg javult, a szövetkezetekben azonban változatlanul nem kielégítő a helyzet. A Pénzügyminisztérium is vizsgálja, hogy milyen módon egyszerűsítheti a zárszámadás előírásait, ezzel is segítve a tsz-ek ügyvitelének javítását. Valamennyi szövetkezetnek saját érdeke is, hogy nagyobb gondot fordítson a számvitelre, tartsa rendben könyvelését, mert ez feltétlenül szükséges a kiegyensúlyozott gazdálkodáshoz,

Szervátiusz Tibor

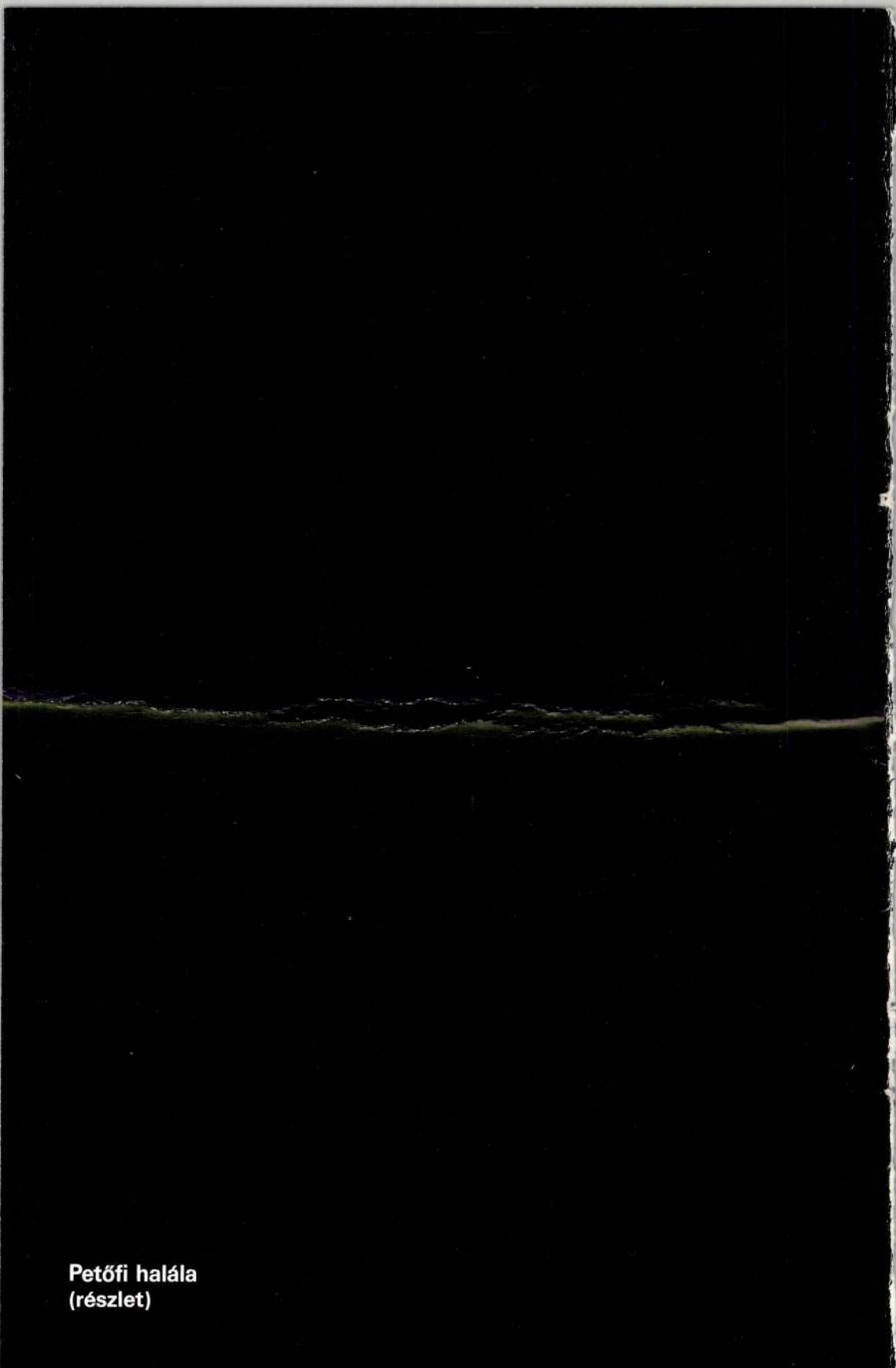

Petőfi halála
(részlet)

A szekszárdi Művészetek Háza kiállításai

10.

Szervátiusz Tibor

szobrászművész

1987. április 2-től május 3-ig

BUDA FERENC:

Szállj a kútba

Szervátiusz Tibornak
a Kalevala-képekért

Szállj le testvér szállja a mélybe
Pohjolának éjjelébe
Messzi Észak Asszonyához
Hétezer év lábnyomához
Hol a víz halakkal habzik
Föld a vértől megfogamzik
Szampó kiszakadt tövéig
Ágasbogas gyökeréig
Ilmarinen köldökéig

Regő rejtem regő rejted
Karjalát Te sem felejted
Szállj le hát a múltba testvér
Szállj le bátyám szállj a kútba
Hordd föl amit megkerestél
Rakd elibénk hadd ragyogjunk
Havakkal felszél ha támad
Szíts tüzet hogy meg ne fagyjunk
Sanat suussani sulavat

(Megjelent
a Forrás, 1986. 11. számában)

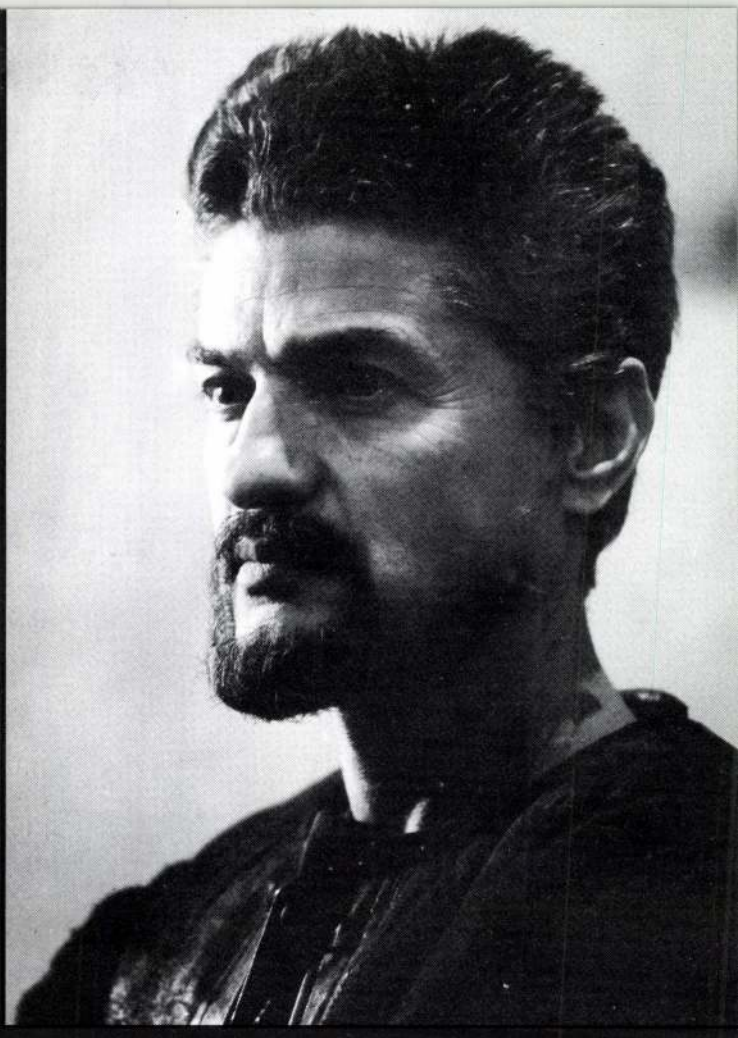

Szeretem az anyagokat. Tisztelem szerkezetüket, szépségüket, keménységüket. Mégis azt mondom: puszta formát létrehozni nem elég.
Azt tartom alkotásnak, ha a művész nemcsak kísérletezik, de teremt: világot magának, s ehhez megfelelő formát. Ha létrehoz eddig nem létezett új valóságokat. Ha szellemi erejét az anyagra tudja kényszeríteni. Ha az anyag kénytelen egy egész nép feszültségeit, az egész emberiség sorsát magába zárni és örökké hordozni.

SZERVÁTIUSZ TIBOR

Kicsi bálvány

Szépírók versben, novellában dicsőítik szobrainak bánatos, heroikus történelmi emlékezetet őrző mondanivalóját, elemzik alkotójuk soha be nem gyógyuló lelki sebeit. Mit mondhat róla – műveiről a művészettörténész? Az ember és mű egységén belül sokoldalú – szinte kiismerhetetlen szobrász. A hegyen él – alig mozdul ki otthonából, műterme tele van régi és új plasztikákkal: nagyobbrészt fából, de kőből és fémből is formálja alakjait, dekoratív tartalmú munkáit. Erdélyt odahagyva, sokáig kereste a hasonló táji környezetet. A budai tájban meg is találta, de az itt épült ház az elveszítettet pótolni sohasem fogja. Műtermében vele élnek szobrai, ez az állandó látvány lendíti tovább alkotói útján. Ők a barátai, tanácsadói. A múló idő megszilárdította a sokféle irányba törő kísérleteit. Ha kiállít, legbelső világát tárja fel: csak azért, hogy önmaga kétségeire, örömére választ kapjon.

Különleges anyagokkal dolgozik. Göcsörtös, égetett felületű fából készültek a Petőfi-emlékművek, amelyek sokszoros életnagyságban egy egész nép sorsát képesek kifejezni: a fájdalomról szólnak. A kőbe, fába faragott portrék mindig egy-egy nagy ember egyéniségének „ércnél maradandóbb" összefoglalására törekednek. Az előbbieket sors-szobroknak nevezném, melyek vonaglanak, feszülnek, görcsbe merevednek. A portrék megnyugtatóbbak, az idolok örök biztonságát hordozzák. Hasonlóképpen összefoglaló igénnyel készült a könnycseppekből építkező csiszolt, elvont plasztikája, és monumentális oszlopként magasodik, akár a memento, a Mádéfalvi veszedelem című emlékműve. Történelmet idéz, ember-maszkjai rácsok mögül tekintenek a világba. A felelősség és a megpróbáltatások súlyát viselő erdélyi ember a szimbólumok nyelvén, elvont formában is figyelmeztet. Tépett felületei pedig a plasztikai sikoltás nyelvét használják.

Mindezek mellett nem hiányzik munkáiból a harmónia sem: örömmel formált, a népi művészetből kiinduló figurák sorát helyezi a tragikusan szép, öntépő, emlékező szobrok mellé. A népszokásokat, viseletet, az ott élő emberek büszke tartását örökíti meg nagy szeretettel kiválasztott faanyagokban, amelyeket finoman csiszol, – vagy fémben, amelyeknek felületét gondosan cizellálja. Büszke szép menyasszonyokat, csángó menyecskéket, királyasszonyos megjelenéssel, koronának is beillő fejdísszel, simogatni valóan szép testeket, összetartozó emberek csoportját. Sajátos koreográfia ez, amely a szép fába belelátja a világra hozandó plasztikát, ahol a legtisztább felületekkel vagy dús-pompás részletekkel hol mesét varázsol elénk, hol meg a valóság, a lényeg szűkszavú formaközlésével örvendeztet meg bennünket. Neki éppúgy kezére esik az aprólékos szépítgetés, a légiessé karcsúsítás, mint az óriás sziklák között vándorló, őshazát kutató tudós monumentális szoboregyüttese. A székely falusi építészet díszítő motívumai nála antropomorf igazsággá változnak. Oszlopszerű szobrai a kapubálványok szerepét töltik be olykor úgy, hogy figurái a „nincs mit megtámasztani" magányosságában nyerik el létük igazi értelmét. Állnak hát magukban, az ég felé törve, vagy súlyosan a földön támaszkodva, csüggedten maguk elé nézve. Aztán címeket ad nekik, melyeknek nincs igazán jelentőségük: magas fényben csillognak a bronzok, megszámlálhatatlan árnyalatban pompáznak a fák. Az erdők távoli üzenete, az aranybányák, vagy a hegyekről lefele rohanó patakok, zuhatagok, a színesfémeket magukkal sodró, csillogó emlékei. A műgond, amellyel szobrainak minden részletét kidolgozza, az égett, elkormozódott, roncsolt oldalukkal is épen maradt figurák, társadalmi, – történelmi, – természeti élmény hármas megtermékenyítésének szülöttei. Témái egy elveszett világ eleven hírmondói: tudatos és álomba vesző, erőteljes és fohászkodó, kétségbeesett és vidám, hívő és elkeseredett ember alkotótehetségének megnyilatkozásai. Lassan, megfontoltan kitervelt kompozíciók, vagy indulatból, felfokozott idegállapotból szinte azonnal megszületők, ösztönösen letett plasztikák párhuzamosan készülnek. Komoly szobrász, aki a fájdalmas emlékekből örömteli létezésbe csap át néha.

Hiszen hazát talált Budapesten is.

D. Fehér Zsuzsa dr.

Anyaság

Kicsi bálvány

Székely pieta
(részlet)

Madonna

Életfa

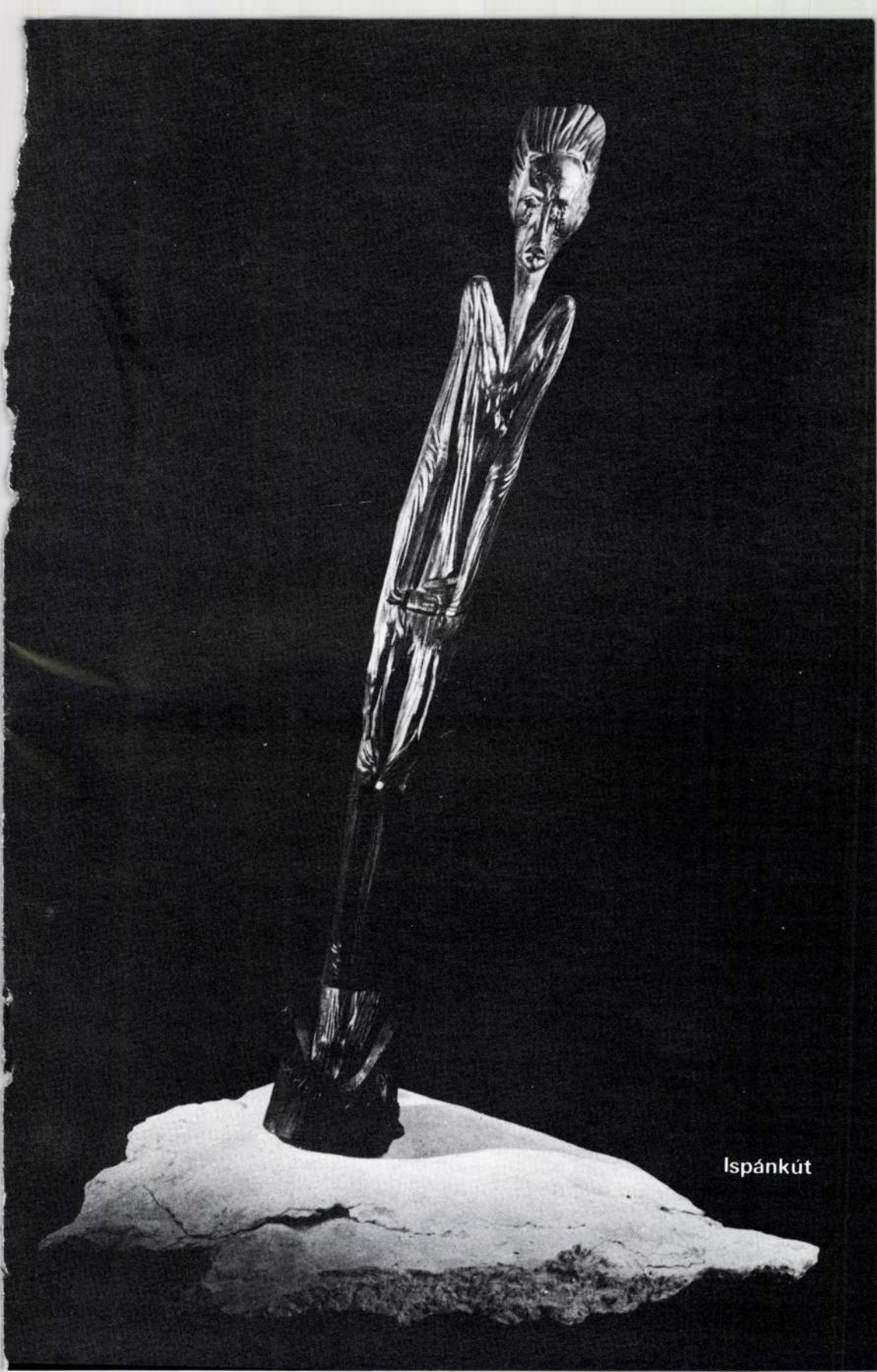

Ispánkút

Bartók

Bartók
(részlet)

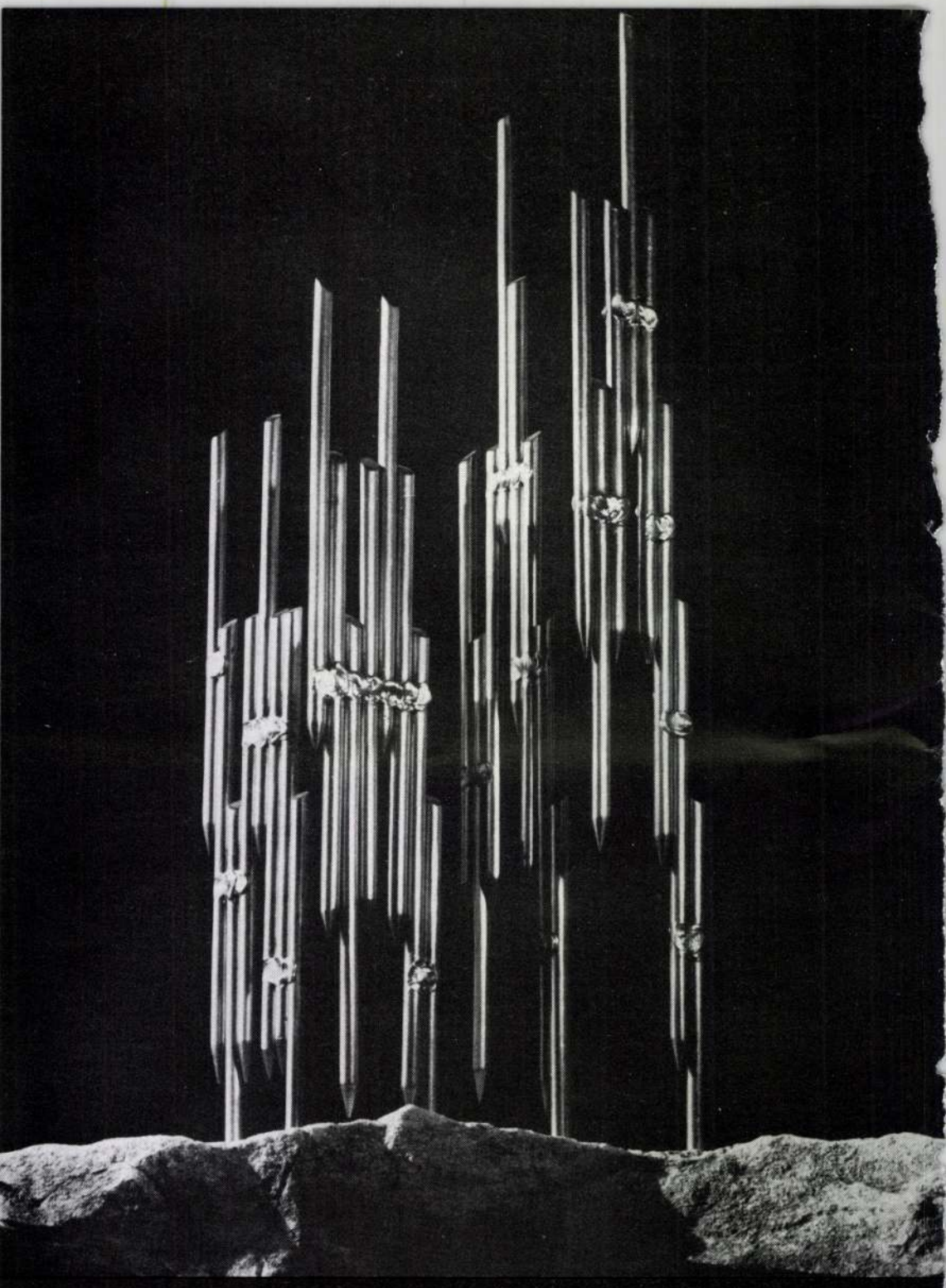

Este a székelyeknél

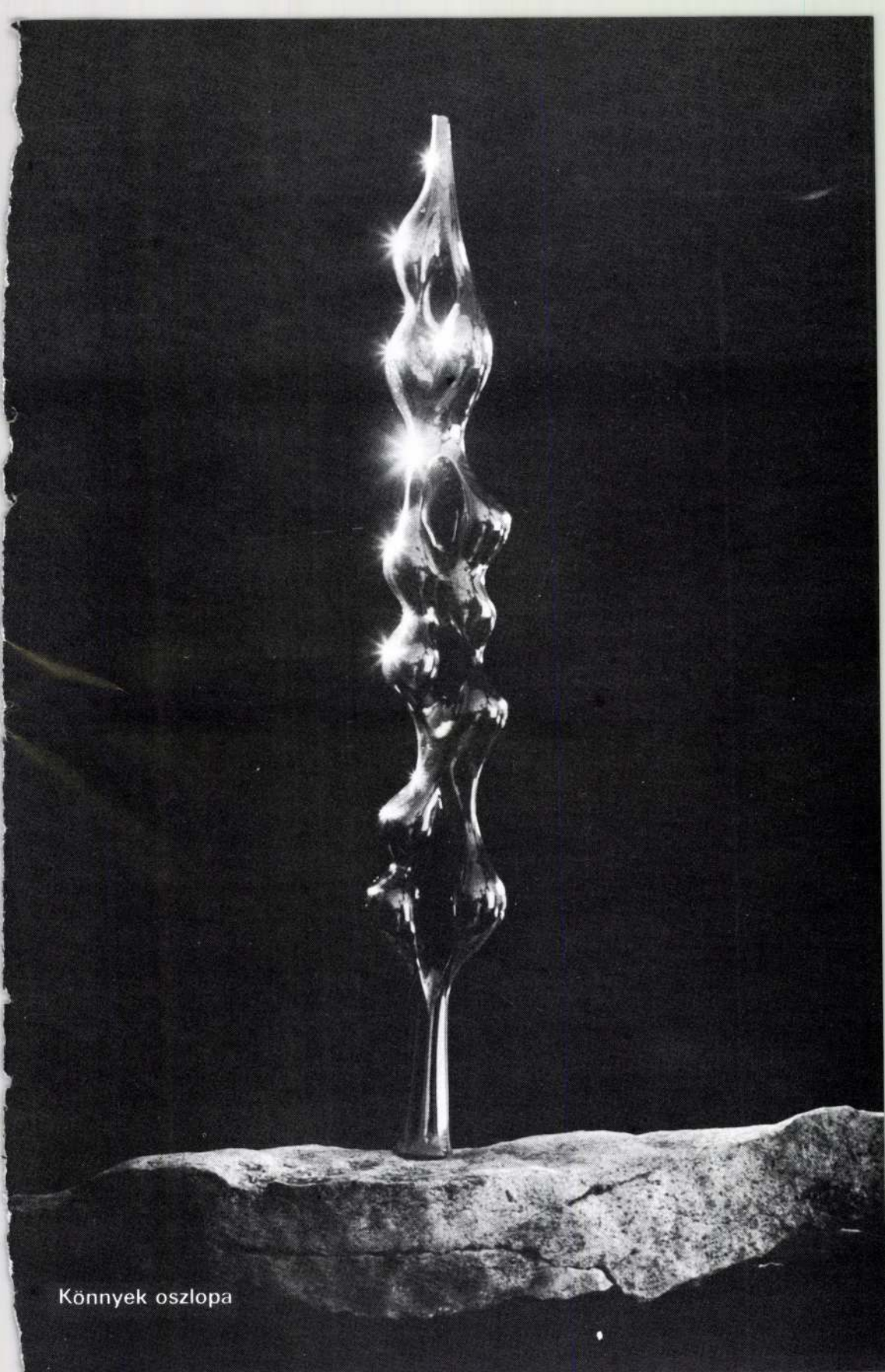

Könnyek oszlopa

Kolozsvári Krisztus

KOVÁCS ISTVÁN:

Vaskönnyek

Szervátiusz Tibor szobrai

El kell mennem
Dózsa abroncskoronája előtt,
a kereszt nélkül haldokló
krisztusi csontváz
átszögelt karja alatt,
hol Petőfi szív-arca lüktet.

Vaskönnyekkel összeforrasztott
tenyér – forró rácsok
jelentenek Neked
négyzetméternyi szabadságot.
A rácsokon túl arcok,
ezer halotti maszk,
ütőerekkel összevarrt sebek,
hangszálakként remegő hajak.
Itt megolvad
hazug ívlámpák állkapcsában az élet
Csak bennetek lehet szabad...

El kell mennem
Dózsa abroncskoronája előtt,
a kereszt nélkül haldokló
krisztusi csontváz
átszögelt karja alatt.

Itt Petőfi szív-arca lüktet.
A fény lobogósodik
fásult szemünkben is.
És mint a csillagok,
égbegyökereznek a szavak.

(Megjelent a szerző
„Havon forgó ég" című kötetében)

Kiállítások:

1953. Világifjúsági Találkozó – Budapest
1953. Tartományi Képzőművészeti Kiállítás – Kolozsvár
1954. Képzőművészetek Országos Tárlata – Bukarest
1954. Tartományi Képzőművészeti Kiállítás – Kolozsvár
1955. Tartományi Képzőművészeti Kiállítás – Kolozsvár
1956. Tartományi Képzőművészeti Kiállítás – Kolozsvár
1957. Tartományi Képzőművészeti Kiállítás – Kolozsvár
1959. Tartományi Képzőművészeti Kiállítás – Kolozsvár
1959. Országos Képzőművészeti Kiállítás – Bukarest
1961. Tartományi Képzőművészeti Kiállítás – Kolozsvár
1962. Tartományi Képzőművészeti Kiállítás – Kolozsvár
1963. Tartományi Képzőművészeti Kiállítás – Kolozsvár
1964. Megyei Képzőművészeti Tárlat – Kolozsvár
1965. Képzőművészeti Kiállítás – Kolozsvár
1965. Egyéni Iparművészeti Kiállítás – Kolozsvár
1965. Kolozs Megyei Tárlat – Kolozsvár (1970., 1971., 1972., 1973., 1974.)
1966. Képzőművészeti Kiállítás – Kolozsvár
1966. Mai Román Képzőművészet – Budapest, Újvidék, Zágráb, Belgrád
1967. Kilencedik Szabadtéri Biennálé – Antwerpen
1968. Megyék Képzőművészeti Kiállítása – Kolozsvár
1971. Magyar Képzőművészeti és Iparművészeti Tárlat – Kolozsvár
1978. Magyar Szobrászati Kiállítás – Budapest
1979. Faszobrászat 1979. – Budapest
1981. A Magyar Képző- és Iparművészek Szövetségének Kiállítása – Budapest
1982. Magyar Képzőművészeti Kiállítás – Offenburg
1983. Magyar Nemzeti Galéria – Budapest
1984. Liszt Ferenc Művelődési Ház – Sopron
1985. Magyar Intézet – Helsinki
1986. Erdei Ferenc Művelődési Ház – Kecskemét

Műtárgyjegyzék

1. Petőfi halála, 1973.
égetett tölgyfa (350×75×75 cm)
2. Petőfi Erdélyben, 1974.
égetett szilfa (430×110×120 cm)
3. Ispánkút, 1978.
égetett gyertyánfa (140×12×12 cm)
4. Kolozsvári Krisztus, 1965.
hegesztett vas (300×300×100 cm)
5. Börtön, 1964.
hegesztett vas (255×250×50 cm)
6. Németh László, 1980.
égetett juharfa (70×50×10 cm)
7. Napisten rendje, 1972.
hegesztett vas (68×68×21 cm)
8. Könnyek oszlopa, 1964.
szilfa (300×33×30 cm)
9. Este a székelyeknél I., 1981.
vas (50×22×10 cm)
10. Este a székelyeknél II., 1981.
vas (85×12×5 cm)
11. Mádéfalvi veszedelem (Siculicidium), 1983.
égetett szilfa (300×60×60 cm)
12. Székely pietá, 1979.
égetett tölgyfa (120×20×20 cm)
13. Anyaság bálványa, 1965.
homokkő (45×22×22)
14. Életfa, 1978.
tölgyfa (105×55×22 cm)
15. Csak tiszta forrásból, 1983.
fa (100×70×45 cm)
16. Csángó menyasszony, 1968.
bodzafa (65×20×20 cm)
17. Altatódal, 1977.
bodzafa (30×10×8 cm)
18. Csángó madonna, 1974.
eperfa (65×27×15 cm)
19. Kuporgó, 1973.
bodzafa (25×5×5 cm)
20. Csángó leány virággal, 1974.
tiszafa (105×7×7 cm)
21. Kicsi madonna, 1974.
tiszafa (43×6×4 cm)
22. Csángó madonna, 1971.
tiszafa (38×10×15 cm)
23. Tavaszi szél, 1977.
eperfa (62×7×5 cm)
24. Székely madonna, 1976.
szilvafa (55×15×15 cm)
25. Tulipános leány, 1970.
tiszafa (26×6×10 cm)
26. Kicsi bálvány, 1977.
bodzafa (47×7×17 cm)
27. Boglárkó, 1979.
tiszafa (30×11×8 cm)
28. Kalotaszegi madonna, 1970.
tiszafa (140×13×12 cm)
29. Önarckép, 1975.
tiszagyökér (57×8×8 cm)
30. Bálványfa, 1977.
bodzafa (52×6×6 cm)
31. Virágocska, 1976.
tiszafa (62×12×10 cm)
32. Kuporgó csángó asszony, 1975.
szilvafa (37×9×9 cm)
33. Csángó madonna, 1973.
tiszafa (60×10×10 cm)
34. Kicsi kövér madonna, 1974.
bodzafa (36×8×8 cm)
35. Kalotaszegi madonna, 1970.
tiszafa (65×8×6 cm)
36. Csángó madonna, 1976.
szilvafa (40×12×10 cm)
37. Rózsa Sándor, 1976.
bodzafa (28×8×8 cm)
38. Csángó ima, 1975.
tiszafa (35×9×9 cm)
39. Csángó madonna, 1976.
tiszafa (75×10×10 cm)
40. Bálványfa, 1977.
bodzafa (95×9×9 cm)
41. Anyaság, 1977.
tiszafa (23×9×11 cm)
42. Virágecskát szedegetek vala, 1975.
szilvafa (46×8×10 cm)
43. Tulipános leány, 1975.
tiszafa (70×8×8 cm)
44. Tavasz, 1976.
fa (62×12×10 cm)
45. Kicsi kövér madonna, 1974.
bronz (36×8×8 cm)
46. Kicsi madonna, 1980.
bronz (14×3×3 cm)

47. Madonna, 1986.
bronz (48×8×6 cm)

48. Kalotaszegi madonna, 1985.
bronz (26×4×4 cm)

49. Kőrösi Csoma Sándor sziklakompozíciós terve, 1984.
kő, fa (70×100 cm)

50. Kőrösi Csoma Sándor, 1984.
kő (90×50×80 cm)

51. Szöllő istennőcske, 1986.
bronz (28×15×5 cm)

52. Kicsi erdélyi bálvány, 1985.
bronz (50×2×2 cm)

53. Koós Károly – makett, 1987.

54. Ispánkút, 1977.
bronz (60×9×9 cm)

55. Ady Endre, 1966.
szilfa (65×50×50 cm)

56. Bukovinai sirató, 1958.
fa (100×60×20 cm)

57. Mádéfalvi veszedelem, 1957.
kő (55×35×20 cm)

58. Kalevala (17 darabból álló sorozat), 1985.
szitanyomat (69,5×49,5 cm)

59. Könnyek oszlopa, 1962.
bronz (50×7×4 cm)

60. Bartók, 1980.
fa, bronz, kő (100×40×50)

61. Kalotaszegi madonna, 1982.
akácfa (67×8×8)

62. Kicsi Rózsa Sándor, 1968.
bronz (13×4×3)

63. Ősanya, 1985.
bronz (11×5×4)

A kiállítást rendezte:
D. Fehér Zsuzsa dr. művészettörténész

Fotó: Korniss Péter

Technikai rendezők:
Bucsányi Kálmán, Németh Antal

A megnyitón
köszöntőt mondott: Kósa Ferenc filmrendező
közreműködött: Fábián Éva népdalénekes
és a Kalamajka együttes

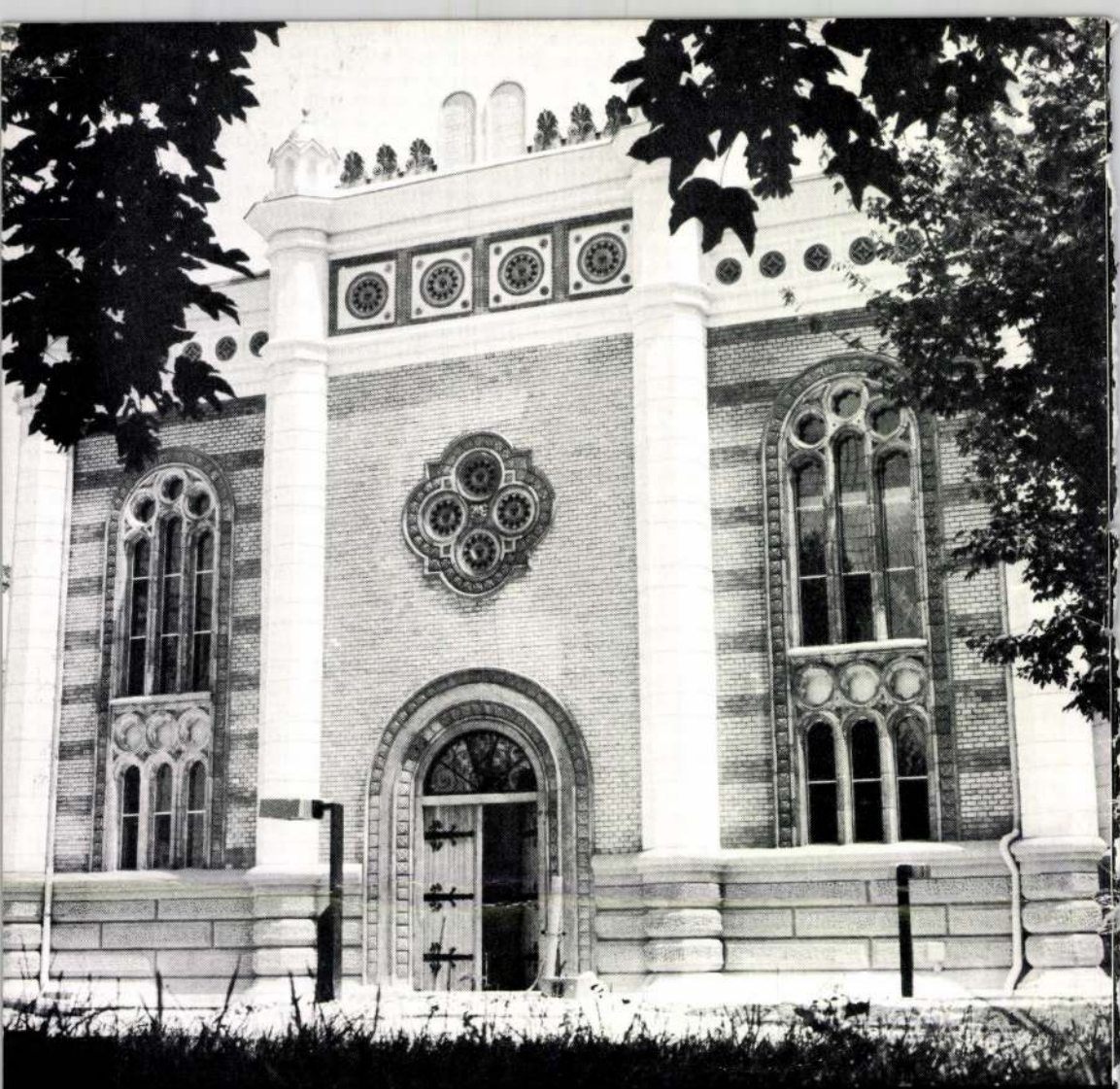

Felelős kiadó: Dr. Méry Éva
ISSN 0236–9206
ISBN 963 01 8008 1
Készült a Szekszárdi Nyomdában
Felelős vezető: Benizs Sándor
400 87 653

1021

Szervácziusz Tibor: „Dózsa"

SZERVÁCIUSZÉK SZOBOR-MÚZEUMÁBAN

Egyik folyóiratunkban láttam először Szervácziusz Tibor „Dózsa" fejét, a megkínzott, vaskoronájú parasztvezért. Mikor Kolozsvárott jártam, első napon felhívtam Szervácziuszék műtermét. Az apa, Szervácziusz Jenő vette fel a telefont. Kicsit körülményesen kezdtem elmondani, mi járatban vagyok, mire közbevágott: — Jöjjön most rögtön, tíz perc alatt ideér busszal. Fél óra sem telt el, már ott álltam házuk ajtajában. A bejárati ajtó kis harangja rögtön felkeltette érdeklődésemet. Látszik rajtuk a háziak kezemunkája. Csöngettem. Szervácziusz Jenő barátságosan invitált beljebb. A tornácra érve a szó szoros értelmében belebotlottam a szobrokba.

— Bocsásson meg — mondtam ijedten —, de nehéz őket kikerülni . . .

— Nem tesz semmit — mondta és legyintett egyet —, a háziak ezt már megszokták. — No, talán előbb helyezze magát kényelembe, aztán nézzen körül.

Volt mit látnom! A mennyezettől a padlóig szobrok, szobrok, egymás mellett, Szervácziusz Jenő munkái. Csak lassan bontakozik ki ebből a „szobormúzeumból", a székely szőttessel letakart heverő, a könyvespolc és az asztal, néhány székkel. Ez Szervácziusz Jenő lakószobája.

— Ezeket szereti legjobban?

— Igen, ezeket is —, de jöjjön beljebb, nézzen körül, s majd meglátja, hogy sehogy sem férünk. Pedig Tibor fiammal magunk terveztük a házat és magunk is építettük, kétkezi munkával.

Mint jó házigazda, körbe visz, mutatja a falak vastagságát, elmondja, milyen úton-módon jutottak hozzá ehhez az ablakhoz, hogyan állították be az ajtókat. Belépünk a műterembe, egy tágas, jó világítású helyiségbe. Itt dolgozik most Szervácziusz Tibor. Körbe járom a műtermet, majd leülök a sarokba, onnan belátni az egész „birodalmat".

Az érdekes világításban különös anyagszerűséggel élnek a szobrok: Tibor a „Mádéfalvai veszedelem" emlékére készült, meghökkentően modern fémszobra, és az apa „Éneklő gyerekkórus"-a. Szemben velem „Dózsa". Kissé oldalnézetből figyelem a sötét, fából faragott kettős megkínzott fejet. Alkonyodik, ebben a világításban különösen megnyúlnak az árnyak, a formák megkettőződnek, minden drámaibb és valószínűtlenebb.

Ülünk, beszélgetünk, közben észre sem vesszük, hogy beesteledett, hallgatjuk a csángó dalokat, kávézunk és érzem, hogy gazdagabb lettem.

Kép és szöveg: **Molnár Edit**

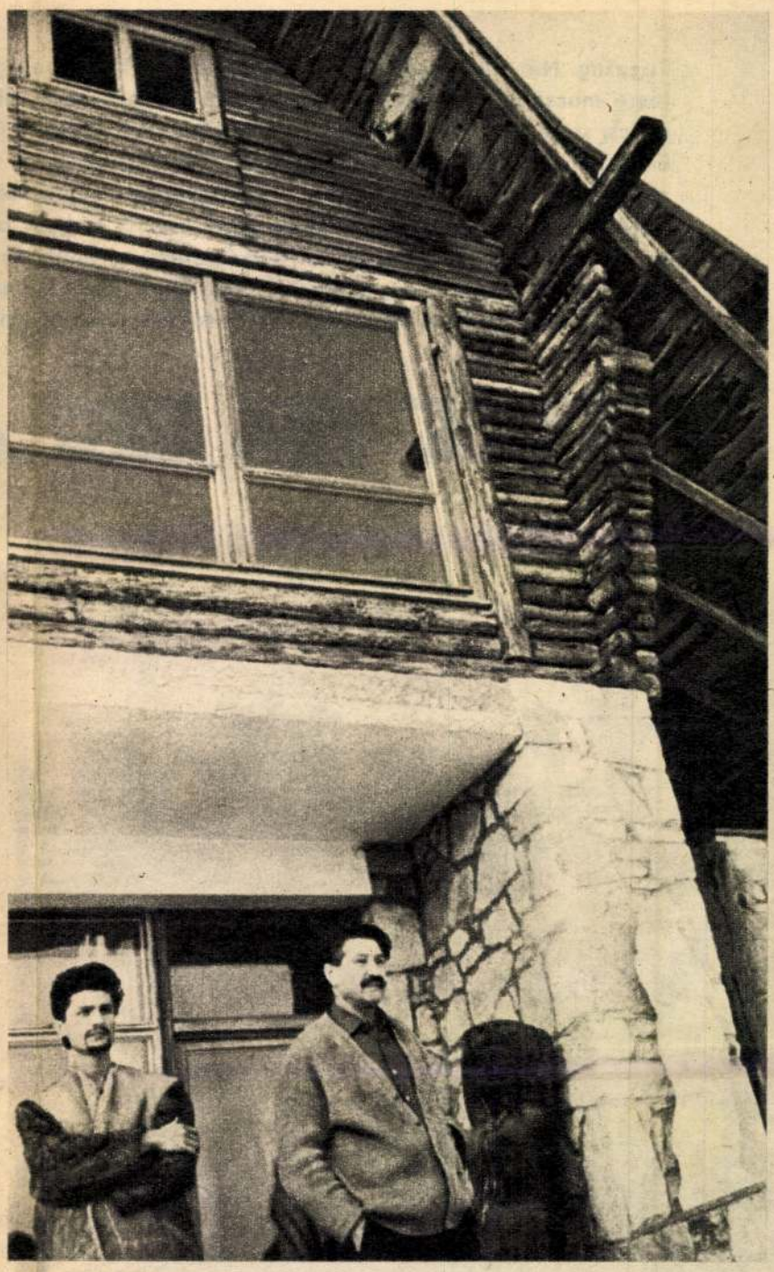

Fiú és apa házuk előtt

Szervácziusz Tibor a „Mádéfalvai veszedelem" előtt

Tiszazug. Néhány községből álló festői vidék, a Nagykunság déli részén, a Tisza és nagy rész mocsárterület volt, halászok, pákászok, pásztorok lakták. Ma már lecsap- gyümölcs, szántó és legelő váltakozik. A tájat jó utak hálózzák be, minden irányb- em- berek szorgalmas, puritán gondolkodású kálvinisták. Ezt a vidéket azonban mon a közvélemény. A név – Tiszazug – a magyar falu egy gyászos korszakának elké- pévé vált; hozzá fűződik a negyven évvel ezelőtti hírhedt arzénes bűnper azai és a világsajtót. Mindez ma már természetesen a múlté és – noha emléke mély is nyomasztóan en – nem azért utaztunk ide, hogy erről beszéljünk. Erről is szólunk persze, hiszen elkerülhetetlen a szomorú eseményre való utalás, de célunk mégis az, hogy a táj és benne az ember fejlődő arcát mutassuk be; azt, hogy milyen is a mai

TISZAZUG

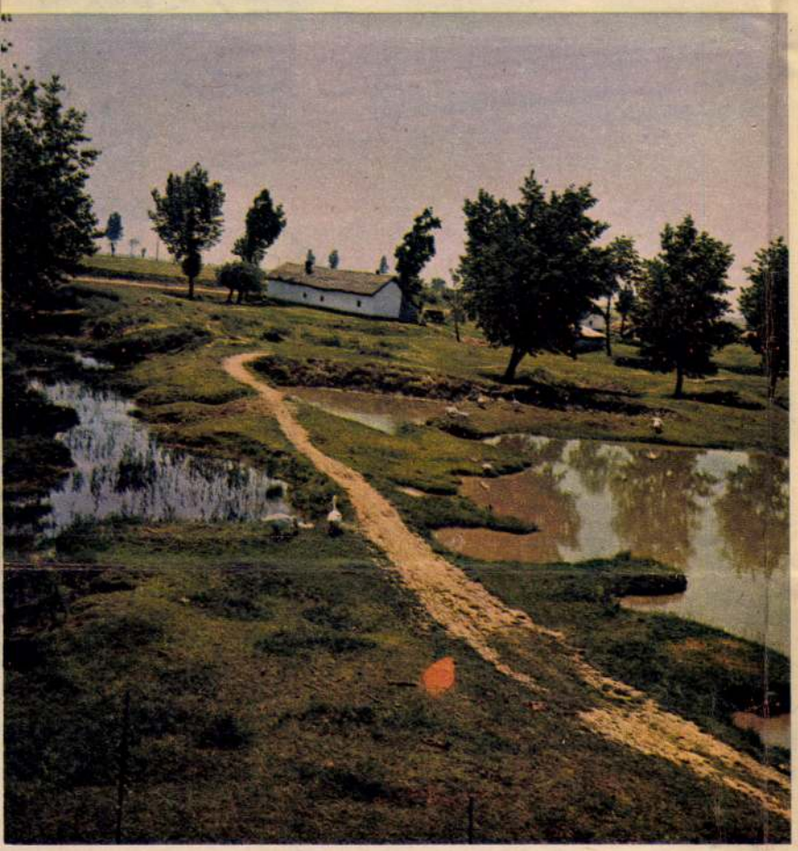

A hajdani mocsárvilágnak még ma is van maradványa

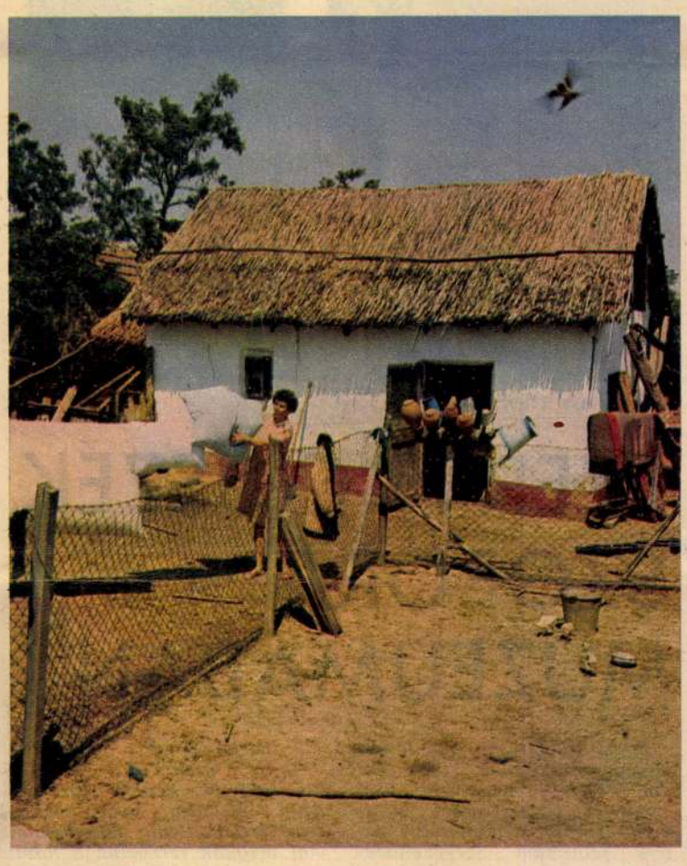

Sok ilyen kis vályogház látható még a Tiszazugban. Az idősebbek esküsznek rá, hogy jobb a vályog, mint a tégla

Szolnok felől érkezve Nagyrévvel kezdődik Tiszazug községeinek sora. Nagy múltú település, valamikor — fekvése, révátkelőhelye és hajóállomása miatt — jelentős szerepet játszott a vidék életében. Itt történtek először az első világháború utáni arzénes tömegmérgezések, melyek később a környékre is átterjedtek.

A híres tiszazugi per idején Móricz Zsigmond is járt Nagyrévben. Gyászházakat látott mindenfelé. Amerre ment az utcán, mindenütt azt mutatták neki: itt lakik az az asszony, aki a vak katona urát megmérgezte, ott lakik az, aki hármat, itt, aki az apósát, és háromnapos gyermekét, itt, aki a férjét, itt ez az apját, amaz a férjét és az ágyasát... Az ok: a föld, a nyomor, a betegség, a féltékenység. A módszer: borba, vagy teába áztatott arzénes légypapír, pogácsába sütött légypor.

— Mi baja ennek a falunak? — kérdezte az író.

— Mi baja? — tűnődtek a pap, s a jegyző. — Az a baja, hogy nagyon el van temetve, nagyon elfeledkezett róla az élet.

„A magyar falu a senki szigete". Ezt a címet írta riportja fölé Móricz Zsigmond. S ez a megállapítás akkor a legtöbb alföldi falura érvényes volt. Gazdátlanul, igazi vezető és szociális gondozó nélkül vergődtek a falvak ezrei, kiszolgáltatva a kuruzslóknak, lélekmérgezőknek.

— Miféle panaszok voltak akkoriban a Tiszazug tájékán? — kérdem egy takaros tanya barátságos tekintetű gazdájától, akivel pár szót váltok a régi és mostani időkről.

— Panasz volt bőven. De leginkább ilyenek, hogy: kevés az iskola, nincs elég tanító, az orvos csak hetenként egyszer jár ki, messze a vasút, elkerül bennünket, minden járművünk a szekér meg a hajó.

Nos, ez már nem téma. Bent, a községben kicsit még dicsekszenek is: az 1480 lelket számláló faluban minden háznál van rádió, a televíziók száma 156, s minden negyedik család mosógéppel mos.

Az építkezési kultúrával viszont elégedetlenek.

A tanácsházán mondják:

— Csak négy téglaháza van a falunak. Egy — az orvosé — ezek közül is még a háború előtt épült. A többi mind sárból van.

Ez a vidék általában vályogból építkezik. Ezért aztán a vályogvetés nagyon elterjedt mesterség. Hogy milyen a vályogház, arról megoszlanak a vélemények. Az idősebb emberek ma is esküsznek rá, hogy jobb a vályog, mint a tégla, mert a vályog télen meleg, nyáron meg hűvös. Ebben van is valami igazság. De azért az indoklás mégiscsak annak a szegényembernek a nyomor-filozófiájára emlékeztet, aki a lyukas csizmáját védelmezve azt mondta: az a jó benne, hogy ahol belemegy a víz, ugyanott ki is folyik.

Hanem a sötét árnyról, az arzénes időkről hallgat a falu. Ezt a témát — mint a falu vezetőitől hallom — nem tanácsos firtatni.

— Miért?

— Mert szégyellik, hogy Nagyrév emiatt lett országos hírű.

Nemrégen filmesek jártak itt. Dokumentumfilmet akartak készíteni a még élő szereplők és tanúk közreműködésével, a faluról. Kísérletük azonban kudarcba fulladt: senki nem állt a felvevőgép elé, senki sem volt hajlandó erről a kérdésről beszélni. Mi is tapasztaltunk ilyesmit. Amikor fotós kollégám egy idős asszonyt akart lefényképezni a kapujára szegezett temérdek hirdetés társaságában, pánikszerűen menekült be az ud-

1021

RÁDICS KÁROLY

KÖRKÉP

Megkésett találkozás Szervátiusz Tiborral

Közel másfél évtizede, 1969 nyarán, erdélyi barangolásom idején fölkerestem a kolozsvári hegytetőn Szervátiusz Jenő és Tibor házát. Nagy szomorúságomra zárva találtam a keritésajtót. De a kíváncsiság nem hagyott nyugton; a szerencse mellém szegődött, mert a gépkocsivezető bátorsága révén bejutottam az udvarra, bekukucskálhattam a műterem ajtaján.

Sokat kellett várnunk a két rangos szobrászművész budapesti bemutatkozására, de úgy érzem, a legigényesebb rajongókat is kielégítette az idős művész kiállítása a Vígadóban.

Szervátiusz Tibor 70 szobrának, ill. a szobrairól készült fotónak 1983. márc. 15-től – egy hónapon át – a Nemzeti Galéria III. emeleti kupolaterme adott otthont. Itt találkoztam személyesen a művésszel, s meghívott a műtermébe.

A gyerekkoráról, a Budapesten töltött hónapokról faggattam. – A háború alatt édesapám katona volt. Augusztus 23-a után, amikor megtörtént a román átállás, általános mozgósítást rendeltek el. A kolozsvári hadtesten mindenkit felszólítottak, hogy a katonák családtagjaikkal együtt vonuljanak nyugat felé. Így jutottam el Budapestre. Apám Siófokon volt hosszabb ideig katona, csak egyszer találkoztam vele, mielőtt angol fogságba került.

Engem elszakítottak a mostohaanyámtól, beszállásoltak egy olyan gyermekotthonba, amelyben senki sem tudott a szüleiről. Én voltam a legidősebb az 53 gyerek között.

– Emlékszik még a kerületre és az utcára?

– A Bajza utcában laktunk, a sarkon volt a MÁV-palota, a gyermekotthon mellett egy polgári iskola. Rettenetes körülmények között éltünk, nem volt élelem, nem tudtak fűteni. A két nevelő sem tudott segíteni rajtunk. Amikor a németek visszavonultak, leöntötték olajjal a lépcsőt és a földszinti terem padlózatát, és ránk gyújtották a házat. Egy velem egykorú fiúval csákánnyal sikerült áttörnünk a falat, így menekültünk ki a lángok közül. A MÁV-palotából kidobtak bennünket az utcára. Borzasztó hideg volt. Elmúlt már éjfél is, amikor a lövedékek visítása közben mászva próbáltunk biztonságos helyre bejutni. Volt köztünk olyan gyerek is, aki a cipőjét sem tudta felhúzni menekülés közben. Így jutottunk el a Szív utcáig, de addig egyetlen házba se fogadtak be. Végül valaki megkönyörült rajtunk, és három napra beengedett bennünket a Szív utca egyik házába.

– Hány éves volt ekkor?

– Még nem töltöttem be a tizennegyediket. A környék ostroma után vissza kellett mennünk a polgári iskolába. Nem javult semmit a helyzetünk, a németek továbbra is bombáztak. Élelmük itt sem volt. Egyik nap a bombázás alatt beszakadt a mennyezet az ágyam fölött, de az volt a szerencsém, hogy pár perccel korábban fölkeltem, s az ablakból figyeltem az égő várost.

– Volt tanítás ebben az időben?

Tan-vers

A rossz vesztő ágaskodik
gyaláz aláz vádaskodik
bambán föl nem éri ésszel
hogy a sár is lehet ékszer
ha képlékenysége mondjuk
hogyha gödre púpja mondjuk
ha ami mert széllelbélelt
valakinek épp ezért kell
hogy a kecskét húsocskával
az oroszlánt káposztával
erőltetni mindhiába
s hagyja abba ha csinálja
s hogy melyik a jobb s a rosszabb
hogy a hús vagy a káposzta
hogyha egyszer ez a módi
minek rajta morgolódni
s hogy utánuk és hogy aztán
csak oroszlán az oroszlán
és hogy kecske csak a kecske
meg ne háborítsa ez se
A rossz vesztőt csapni szájon
ne szavaljon prédikáljon
hevét jobbra másra költse
legyen csöppet végre bölcsebb:
ez a világ rendje módja

Máskülönben – Isten óvja!

Kétsorosok

Egy „odaadó"-ra

Odadtad magad. Bánom én, odadtad-e.
Az érdekel, hogy visszakaptad-e.

Mesehős

Volt egyszer... volt... igaz se volt talán.
S lecsúszott az üveghegy oldalán.

– Nem tanultunk. Két tanítónő volt velünk. Áprilisig voltam Budapesten. Mindennap a Nyugati környékén kóboroltam, vártam, hogy hazamehessek. Három és fél napot utaztam egy hideg tehervagonban. Otthon várt az édesanyám, aki semmit sem tudott rólam, mert korábban az apámnál laktam.

– A szülei régebben elváltak?

– Igen, már kicsi koromban. 1945 nagypéntek napján értem haza. Most már jól tudom, hogy a háború alatt alapvető élményeket szereztem. Megedződtem. Lehet, hogy ezek a benyomások voltak alapvető tényezői szobrászatomnak.

– A keménységre gondol?

– A kemény küzdelemre, meg arra a borzasztó látványra, amelyet átéltem. Láttam Budát égni; összeégett, elszenesedett embereket, akik ott feküdtek temetetlenül az ablakunk alatt. Én is eltemettem sok katonát, oroszokat is.

– A Dózsának a megszületéséhez talán ezek az élmények is hozzájárultak.

– Valószínű. Láttam a szétroncsolt emberi testeket, leszakított végtagokat, soksok hullát.

– Azt olvashattuk kiállításának katalógusában: „Ha magyarnak születtem, a művészetet is anyanyelvemen kell beszélnem." Hogyan értsük ezt?

– Azt hiszem, ez sarkalatos kérdése annak, amit megteremtettem, s célul tűztem ki magam elé. Erdélyben eléggé elszigetelten, elzártan éltem a világ fejlődésétől, a XX. század művészi áramlataitól, egyéb megnyilvánulásaitól. A főiskolán az impresszionizmussal fejeztük be a művészettörténelmet. Hosszú ideig nem tudtunk arról, hogy ezután mi történt. 1960-ig nem tudtam, hogy mi történt a művészettörténetben.

Egész Erdélyt bejártam. Megismertem a történelmét, hagyományait is, mert nagyon sokat éltem falun.

– Erdélynek melyik részén?

– Sok helyen, de huzamosabb ideig Csikben, Csiksomlyón, Gyimesben, még Moldvában is. Bekerültem az ősi hagyományok közepébe, benne éltem. Voltam lakodalmakban, temetéseken, no és a csíksomlyói búcsúban. A teljes búcsúnak az volt a feltétele, hogy mindenkinek a lakhelyéről mezítláb kellett elzarándokolnia Csíksomlyóra.

– Jól értem, hogy az erdélyi magyarság között az ön családja katolikus?

– Katolikus a családom, de nem ez a lényeg, hanem az, hogy a csiksomlyói búcsúnak olyan sodró ereje volt, hogy évente százezer ember is összegyűlt. Ez nemcsak keresztény hagyományt jelentett, mert az egyes falvak versengtek, kik legyenek elsők a menetben, amikor fölmentek a Jézus-hágón. Ez a sokarcú gyülekezet énekelte az ősi csodálatos Mária énekeket. Felejthetetlen élmény volt hallgatni a hatalmas tömeg énekét.

– A Csiksomlyói passiójáték második éve tartó színházi sikere is átmentett valamit abból az ősi rítusból, amelyet említett?

– Csiksomlyón volt a székelységnek egy ősi kulturális központja: zárda, nyomda, gimnázium. Már 1600 előttről őrzi ez a település a rangját.

Ezenkívül az erdélyi sors kisebbségi életének a nehézségei, szülőföldemen történelmének küzdelmes századai is rám rakódtak, beszívódtak az életembe, őseim génjeibe.

Diákkoromban Adyt bibliaként olvastam, ezért faragtam ki egy kötetet, ami hasonlít a Bibliára.

Különböző tényezők hatására már főiskolás koromban megfogalmaztam magamnak, amit azóta is vallok; ha magyarnak születtem, a művészetemet is anyanyelvemen kell beszélnem. Ebből következik, hogy elsősorban Erdélyből, a múltamból, a népemből, abból a hagyományos sorsból, történelemből és népi kultúrából kellett kiindulnom, művészetet teremtenem. Összefoglaltam azt, amit később ismertem meg. Azt vallom, nem az a fontos, hogy átvegyem azt, amit Nyugaton más körülmények között már megteremtettek.

– Utalt már rá, hogy milyen későn szerzett tudomást a nyugati művészeti stílusról. Nem jelentett ez egy bizonyos védelmet?

– 1960-ban már mindenről tudtam, ezt jelzi néhány sikeresebb próbálkozásom is. Ekkor készítettem az Önarcképet, amelyet stilizálni kezdtem, két részre bontottam. De gyorsan rájöttem, hogy ez a stílus nagyon hasonlít Modigliani munkáira. Nem nyugodtam, tovább stilizáltam, absztraháltam, és oda jutottam, ahol Brâncusi megállapodott. Nyugaton ezt már évtizedek óta jól csinálták a mesterek.

Egy év kísérletezése után rájöttem, hogy ez az út járhatatlan a számomra. A Nyugaton megteremtett geometrikus formáknak a jogosságát elismertem, mert ott fejlett a civilizáció. Helye van a felhőkarcolóknak, a Bauhaus építészeti stílusnak.

Erdélyben csak a tájban, a hegyek és a népi hagyományok között éltem. Az erdélyi sors, a történelmi körülmények, a népi ornamentika soha sem sugallta nekem a geometrikus formákat. Nem tudtam elfogadni a modern stílusirányzatokat. Rájöttem, hogy ebből csak azt tarthatom meg magamnak, amit elvként a nyugatiak felhasználtak: a művészetet nem csak kimondottan a valóság felmutatásával lehet megteremteni, hanem a valóságos elemek szélesebb összefüggéseit felhasználva. Ez az elgondolás az alapja Nap-motívumaimnak, de ezek nem elvont absztrakt szobrok, hanem jelek.

Így jutottam el oda, ahova a nyugati alkotók is. Ismét Kelethez folyamodtam, mint ők is a Zen buddhizmushoz.

– Hogy kell értelmeznünk a keleti örökséget?

– Az alkotónak éreznie kell, hogy szabadon, szabad összefüggőségeiben komponálhat, az egyszerű formákból kibonthatja a különböző formák végtelen variációit. De arról nem szabad megfeledkezni, hogy a szobrászatban magyarul kell beszélni; az alkotásoknak az ősi hagyományokból, jeleinkből, jelképeinkből kell építkezni. Így született meg a Nap-sorozat gondolata, amelyeknek egy részét látni lehetett a kiállításomon. De ennek a sorozatnak még lesz folytatása.

– Elég gazdagnak érzi már a saját művészetében azokat a lehetőségeket, amiket az ősi, a hagyományos formakincs fölkínál, vagy van még olyan csábító, eddig megoldhatatlan feladat, amellyel érdemes kísérletezni?

– Szeretnék még visszatérni ahhoz a gondolatmenethez, amelyet előbb abbahagytam. A magyarul beszélés arra is vonatkozik, ha itt élünk, akkor kötelességünk bizonyos dolgokat felmutatni abból is, ami itt történik. Abból a gyökérből, amiből én is táplálkoztam, meg amiből ez a nép is született, táplálkozik, gondolkodik. Akik itt éltek, dolgoztak, sok mindent teremtettek. Ez a kelet-európai gondolat vagy szemlélet egyrészt a bartóki gondolatnak az újrafogalmazása, ill. továbbfejlesztése, a képzőművészetben való alkalmazása.

– Arra gondol, hogy Bartók is elment Romániába, Erdélybe, és ott kereste a tiszta forrást, mielőtt még teljesen a feledésbe hullott volna a népi művészetnek a formakincse?

– Nem kimondottan csak erre, ez csak a tudományt kutató analizáló része ennek a gondolatnak, hanem inkább arra gondolnék, hogy Kelet-Európában kell gondolkozni, Kelet-Európát kell felmutatni, megismertetni a világgal. Ezen belül a népemet, a magyarságot. Mert lehetséges, hogy a Nyugat éppen erre kíváncsi, és nem arra, hogy mit vettünk át tőlük, újra és újra unalomig ismételve, elkésve. Biztos vagyok benne, erre nem kíváncsi. Ebből csak a *déjà vu* lesz, az elkésettnek a kicsúfolása, kigúnyolása. Amint mondottam, számomra a kelet-európaiság, ezen belül a magyarság sorsának, helyzetének a felmutatása az a gondolati mag, ami a szobraimnak a mozgató ereje és ihletője. Úgy gondolom, hogy ezt a legfontosabb felmutatni, mert a világ valószínű erre kíváncsi. Itt vannak még olyan ősiségek, olyan erők, erőforrások, erőtartalékok, amire valóban kíváncsi lehet a világ. Ahogy a primitív, vagy a néger művészet megtermékenyítette a világot, hiszem, hogy Kelet-Európában is vannak még olyan erők, amik érdekesek lehetnek a

Nyugat számára. Ezért mondom, hogy nekünk nem szabad a nyugati művészetet, amelyhez a föltételeink sincsenek meg, hagyományai is hiányoznak, kívülről, mesterségesen magunkba plántálni. Abból a gyökérből kell kiindulni, ami itt van. Bőven találunk hagyományt, népművészetet, még ma is élő népművészetet – különösen Erdélyben és az elszakadt területeken –, ami megtermékenyíti – a táncházak a legjobb ösztönzői – a fiatal magyarság életét. Tartást ad neki, meg célt, mert nem okvetlenül fontos csak a *discók*ban szórakozni, ezen a szellemen felnőni, fölnevelkedni.

– Felfoghatjuk ezt ars poétikának is egyben?

– Igen. A szülőföldnek, Erdélynek a múltjából, hagyományaiból, történelméből, sorsából, balladáiból, küzdelmeiből, életharcából, népművészetéből, a népi gyökerekből egy olyan szintézist alkotni, amit az egyediből szeretnék kiszélesíteni, európai léptékűvé próbálok kitágítani. Ez azt jelenti, ha a Dózsa szobrot nézem, az egy embernek, nevezetesen Székely Dózsa Györgynek az élete, a története, a sorsa. Ezenkívül sorsa a forradalomnak, amelyben ő részt vett, amit ő vezetett. De sorsa az erdélyi népnek, meg az akkori egész magyarságnak, de nemcsak annak, hanem a kelet-európai együtt lakó népeknek, a Duna-menti népeknek. De ha a történelemben ezt időben kiszélesítem, akkor ez a Dózsa szobor egy XX. századi alkotás és gondolat. Így jutunk el a magtól, az ősi gyökértől egészen addig, hogy felmutathatom ezen a szobron keresztül a XX. századi embernek a feszültségét. Ebben benne vannak a világháborúban átélt budapesti élményeim is, de benne vannak azok az izgalmak, aggodalmak, amik a fegyverkezés miatt az atomháborútól, a végpusztulástól való rettegéssel tölthetik el az emberiséget, természetesen engem is. Ez a XX. századi szobor ennek a gondolatnak a kifejezése, szimbóluma.

Így próbálom azt a gondolatot, amit Bartók is megfogalmazott, a gyökérből kiindulva, a hagyományokból táplálkozva emberi, európai vagy világméretűvé növelni.

– Óhatatlan a kérdés – a látogatók is fölteszik maguknak az apa kiállításának a megtekintése után, amelynek fantasztikus sikere volt a Vígadóban –, milyen emberi és művészi örökséget kapott az apjától?

– Benne van a katalógusban az a néhány sor, amiben elmondom, hogy gyerekkorom nagy élménye az volt, amikor apámmal bejártuk Erdély jelentős részét. Rengeteget kirándultunk, ketten bejártuk a hegyeket, völgyeket, az erdélyi városokat, falvakat. Megismertem az embereket, a népet, kultúráját, része lettem az erdélyi életnek; ez döntő élmény volt.

Életem alakulásában sorsdöntő lehetett, hogy a géneken keresztül örököltem az őseimtől a mesterségbeli tudást, manuális készséget. Kerekesek, kovácsok, asztalosok, lakatosok voltak, és valószínű innen származik az anyag szeretete. Azután az, hogy ő művész lett, minden bizonnyal döntő kihatással volt, hogy én is szobrász lettem.

– Mondta egyáltalán egyszer is, fiam, próbáld meg te is?

– Nem mondta ilyen tisztán és pontosan. De ha láttam, hogy dolgozik, én is kedvet kaptam. Azt mondta, először akkor fertőzött meg, amikor egyéves koromban egy véső a fejemre esett, és beleállt a fejembe. Meglódítottam a gyalupadot, és leesett egy elég széles véső. Ahogy cseperedtem, mindig segítettem apámnak. Rajzoltam, meg faragtam, fúrtam-faragtam, ahogy Erdélyben mondják. Később, amikor már nem voltam vele, hanem Székelyföldön laktam egyedül két-három hónapot is egy-egy faluban. Katona volt, vagy a városban volt dolga, kicsapott egy falusi gazdához, és éltem a falusi gyerekek életét. Ők is fúrtak-faragtak, mindenfélét barkácsoltak, ahogy itt mondják, mindennel foglalkoztak.

A székelyek nagyon leleményesek, állandóan mindig valamit tesznek-vesznek. Ültem a patak partján, a fűzfa ágából faragtam kicsi bálványokat, kopjafákat meg székely fejeket.

– Tamási Áron Ábelje is ebből a világból nőtt ki.

– Igen. Ez úgy benne van Erdélyben, Erdélynek a levegőjében, a hagyományaiban, hogy mindig mindenki valamit csinál, alkot.

Ahogy növekedtem, egyszer azt vettem észre, hogy orvos szeretnék lenni. Bejártam a klinikákra és a műtőkbe, szenvedélyesen figyeltem az operációkat. Sebész akartam lenni. Az ambulancián kötöztem a sebeket, injekciókat adtam be, rohangáltam a város különböző részeibe egy-egy penicillinnel.

Marosvásárhelyt felvételiztem az egyetemre, mert nagyon jól tudtam az anatómiát, biológiát, állattant, növénytant. De hát nem vettek föl, mert annak idején nagyon dúlt az osztályharc. Azzal utasítottak el, hogy az apám értelmiségi. Hiába volt annak idején kerekes.

Furcsa módon akkor alakult Kolozsvárt is az úgynevezett Magyar Művészeti Intézet. Később Jan Andreescu Intézet lett belőle, s volt egy magyar tagozata is.

A kudarc hatására ismét rajzolni kezdtem, faragtam is, és már nem is bánkódtam, hogy nem vettek fel Marosvásárhelyre. Csak az volt a kellemetlen, hogy későn jött az elutasítás, ezért lekéstem a főiskolai felvételit. Apámra való tekintettel fölvettek rendkívüli hallgatónak; bejárhattam rajzolni, és hallgattam a művészettörténet órákat.

A második évre úgy vettek föl, ki kellett faragnom apámnak egy nagyon bonyolult felületű domborművét. Ha sikerül, nem kell külön felvételiznem. Nagyon nehéz volt ez a munka, mert ő síkvésővel farag, és tele volt apró síkokkal a dombormű. Pontozó géppel dolgoztam, minden apró síkot négy-öt ponton fölmértem, átmásoltam körzős nagyító rendszerrel. Egy heti munka után bizony sírva fakadtam, azt hittem, itt van már a vég. Másnapra kialudtam magam, és elég kutya fajta vagyok, nem hagytam magam, csakazértis megcsináltam. Amikor megmutattam az akkori rektornak, nem tudta eldönteni, hogy melyik az eredeti. Az apámnak kellett megmondani, melyiket adja oda.

– Nem bántja, hogy a kiállítás után megjelent rendkívüli elismerő kritikák között olyan is akadt, amelyik több hasonlóságot is fölfedezni vélt az apa művészetével?

– Nagyon is bosszant. De tovább folytatnám, hogy mit kaptam az apámtól a már említetteken kívül. Valóban tőle tanultam faragni is, a munkát szeretni, kedvet az alkotáshoz, meg vésőt fenni, készíteni. Amikor bekerültem a főiskolára, abba kellett hagynom mindenfajta manuális munkát. Csak rajzoltunk, mintáztunk és gipszben dolgoztunk. Ez a képzés a főiskola befejezéséig tartott. Mindenkinek akkor kezdődik a nehézsége, amikor a saját lábán kell megállnia.

1955-ben végeztem, de ekkor már megindultak bennem azok a gondolatok, amikről korábban beszéltem; a gyökér, a népi kultúra, a történelem. A Dózsa első változatát már harmadéves koromban elkészítettem, azután Adyt mintáztam meg.

– Móricz is ebbe a sorozatba tartozik?

– Móriczot kicsit később mintáztam. A diplomamunkám is egy nagy három méteres ülő Ady szobor volt. A Dózsa kivégzésének az első változatát már harmadéves koromban elkészítettem, de a későbbi végleges formáját csak két év múlva sikerült megcsinálnom.

A főiskola befejezése után kezdődtek az igazi gondok. Megszülettek már az egyéni elképzeléseim, de a faragáskor, a végleges megmunkáláskor legalább még egy évet az apám hatása alatt dolgoztam. Itt van például ez a dombormű, amelyet 1958-ban készítettem, ez már egyéni kompozíció. Látható, hogy ezen nagy feszültségek vibrálnak, nagyvonalú a formák kezelése, de a végső megformálása még mindig az apám hatását mutatja.

Édesapám többnyire lapos vésővel faragott, azzal alakította ki a felületeket.

Egy év eltelte után rájöttem arra, hogy sok mindent meg kell gondolni, sok mindenben dönteni kell. Édesapámat nagyon szerettem, nagyon tisztelem azt, amit létrehozott. Már egy kialakult mester volt, mindenféle úttal a háta mögött, elisme-

réssel, kialakult stílussal. Rájöttem arra, amit ő kialakított, azt meg kell hagyni neki, ha van hozzá ereje, fejlessze tovább. Nem láttam értelmét, hogy az ő stílusát variáljam, ismételjem. Ez magában hordozta a kudarc vagy a versengés lehetőségét. Fölismertem, hogy meg kell teremtenem azt, ami az enyém.

– Nála a lírai hangvétel mellett jól megfér az epika. A székely balladákat és a mítoszokat rajongásig szerette. Önnél a líra dominál, de már az expresszivítás lángol a szobraiból, a Dózsa és a megrendítően igaz Petőfi is ezt példázza.

– Jól látja a lényeget, de ez csak egy része az igazságnak. Valóban édesapám inkább lírai alkat és a balladai domborművei is inkább elbeszélő módon jelzik a drámát és a balladát. Az én szobraim tele vannak belső feszültséggel, robbanásszerű belső erő áramlik belőlük, legalábbis ezt szerettem volna elérni. Talán katarzist kiváltó szobrokat sikerült csinálnom. Ez csak a fogalmi, tartalmi feszültségre vonatkozó része a szobrászatnak, de legalább ennyire fontos az alkotásban: a komponálás.

Tehát sok mindenben kellett döntenem, rájöttem arra, hogy a géneket, amiket apámtól örököltem, kiegészítették az anyai örökségek. Ezért is vagyok más ember; más a temperamentumom, idegrendszerem, adottságaim. Már más generációhoz is tartozom. Utóbbi fél században sok minden történt a történelemben és a világban. Sok új dolog van, a XX. század második harmadában élek. Ennek a kornak a feszültségeit kell a művészetben megfogalmaznom. De már említettem, hogy a drámai szobraimnak a katarzist hordozó magja főiskolás koromban mozgott bennem, sőt el is indult a megfogalmazása. Később ez lett a gondolataimnak, szobraimnak a gerince.

– Budai Nagy Antal tragikus sorsa nem inspirálta alkotásra?

– Eddig még nem. Ismerem azt a kort, de nagyon nehezen megy a művészet megvalósítása. Párat már eddig is kiragadtam. Ez arra ürügy, hogy megkíséreljem a kor szintézisét felvázolni.

Rövidesen rájöttem arra, amint az előbb is említettem, hogy a szobrászatban új dolgokat kell kitalálnom. Így a katarzist kiváltó szobrok mintázása, faragása közben ki kellett alakítanom az anyagkezelést, a formalátást, formaszemléletet.

Apám széles vésőkkel faragott síkokban, geometrikus felületeket alakított, én pedig fecskefarkú vésővel szabdalom a felületeket, mélyen szántom az anyagot. Körülbelül úgy, ahogy gyerekkoromban faragtam a Nap-motívumokat, a székely kapura és a dobozokra ornamentikát. Ezzel a vésővel érem el a felületnek azt a vibrációját, erős drámai lüktetését, amely kiváltja szobraimnak a katartikus hatását. Ez gyökeresen különbözik az édesapám szemléletétől, ez kimondottan az enyém. Azonkívül szintén sajátomnak tekintem nem csak a Nap-sorozatnak a megmunkálását, amely már teljesen új anyag. Már diákkoromban egészen lapos, tömör plasztikával kísérleteztem, az ún. relief szemlélettel alakítottam a felületet, ami egyenesen következik az ősi kultúrának és a népművészetnek az ismeretéből.

Ebből a szemléletből alakultak ki a portré-szobraim, valamint a kis bálványszobraim stilizált, átértelmezett megfogalmazásai.

A korábban említett kritikák csak annyiban bántanak és érintenek, mert nem teszik helyre az apám alkotásaiban azt, ami az övé, az enyémben azt, ami az enyém. Amit én alakítottam ki, az csakis az enyém, és nem szeretem, ha ezt elveszik tőlem, vagy másnak adják.

Már korábban is mondtam, tisztelem az apám művészetét, nem akarom sem bántani, sem érinteni, sem továbbfejleszteni. Ugyanúgy megvannak az övének az eredményei, mint annak, amit 30 év munkássága alapján a magaménak mondhatok. Azonkívül az sem jó, ha előfordulnak olyan tárgyi tévedések, hogy összekeverik a munkáinkat fotóban és írásban. Ezzel a felületes szemlélettel zavart kelthetnek akaratlanul is.

– Ez egyértelműen csak felületességre vall ön szerint?

– Igen. Nem jó az, ha egy szobrom alatt Szervátiusz Jenő neve szerepel, vagy fordítva. Ebből csak az derül ki, hogy széltében-hosszában összekeverik a munkánkat már évtizedek óta. Végül is mindenki azt szeretné, ha egy egyveleg lenne az egészből, és közös kiállításon mutatkoznánk be.

– Beszélhetünk közös munkáról is. Ilyen például Tamási Áron síremléke Farkaslakán.

– Ez azért közös munka, mert annak idején apám beteg volt, és hogy létre tudja hozni, vállaltam, hogy két éven keresztül segítek neki. Így lett közös munka. Az, hogy vállaltam, maga után vonta, hogy azokat a részeket, amiket én faragtam, fölismerhetően az én szemléletemnek a jegyeit hordozzák.

Nagyon jó lenne, ha a kritikusok és a művészettörténészek meghatároznák, ki mit alkotott, különválasztva, hogy mik az eredményei, plasztikai jegyei, s a művek kihez is tartoznak. Ezenkívül nem mond az ellent annak, hogy közösen vállaljuk a gyökereket; az erdélyi meg egyéb múltat, a kelet-európaiságot, de az sem, hogy céljaink ne legyenek közösek. Ugyanúgy lehetnek közösek a céljaink, hogy mindegyikünk a maga útját járja, a maga plasztikai nyelvén beszéli a szobrászatot.

– Ön 1977-ben telepedett le Budapesten. Hogyan érzi magát ebben a kétmilliós nagyvárosban? Zágoni Mikes Kelement a közös sorsvállalás kapcsán tekinti eszményképének?

– Elég nehéz megszokni ezt a nagyvárost. Erdélyben állandóan a hegyeket, fenyveseket jártam, a hatalmas sziklák között, a friss levegőn éreztem jól magam. Természetesen furcsa volt megszoknom a nagyvárost, a nagy nyüzsgést, forgalmat. Nem olyan tiszta a levegő, mint odahaza, Erdélyben. Azonkívül a gyökértől ilyen távolra eljönni, ez megint kicsit nehéz.

Itt érzem nagyon közel magamhoz Zágoni Mikes Kelement, akinek a jegyében nevelkedtem, szellemében nőttem fel a kolozsvári gimnáziumban. A másik nagy példaképem Kőrösi Csoma Sándor, akinek hasonló sors jutott osztályrészül. De ha mindkettőjük életét megnézzük és tanulmányozzuk, rájöhetünk – habár nagyon messze estek a szülőföldtől –, egész életükben a szülőföld szeretetében éltek; a szolgálat volt a legfőbb, legfontosabb céljuk. Nekem is az, ezért vonzódom hozzájuk. Nem tudok elszakadni a szülőföldtől, Erdélytől. Itt élek, itt akarok helytállni, beilleszkedni, de továbbra is népem életének, történelmének, sorsának a felmutatása a legfontosabb feladatom.

– Örülök, hogy közel másfél évtized után személyesen is találkozhattam önnel. Most, hogy kinézek itt a látóhegyi hatalmas műtermének az ablakán, szinte negyed Budapest elénk tárul. A Duna csodálatos szalagján a város fényei ragyognak, a lírikus tollára, vagy a festő vásznára kívánkozó látvány. Ez a főváros szebbik arca. Jól gondolom, hogy ez a szép látvány csalta fel önt ide, mert némiképp, ahogy visszaemlékezem a kolozsvári házra, emlékezteti a múltra is?

– Emlékeztet a kolozsvári házunkra, a fekvésére, azért is kerestem magamnak ezt a helyet. Látó-hegynek, vagy Szemlő-hegynek is nevezik. Valószínű azért kapta a nevét, mert innen látni lehet. Ha kinézek a műterem ablakán, messzire látok, szabadnak érzem magam. Erdélyben is az volt a legnagyobb örömöm, ha följutottam egy hegycsúcsra, és szétnézhettem körös-körül. Ha nem volt előttem semmi, akkor szabadnak éreztem magam. Ez nagy öröm volt.

Az, hogy hegyen lakom ma is, magasan lakom, hátam mögött az erdő, ahova bejönnek az őzek, nyulak, vaddisznók, fácánok, ez nagy mértékben megkönnyíti a gyökereimnek az újbóli megerősödését.

Ha kinézek az ablakon, egyenesen Kolozsvár felé látok. Már pontosan be is tájoltam, hol kel a Nap, s hol nyugszik. Ez nagyon jó érzés, biztonságot ad az életben.

– Köszönöm szépen a beszélgetést.

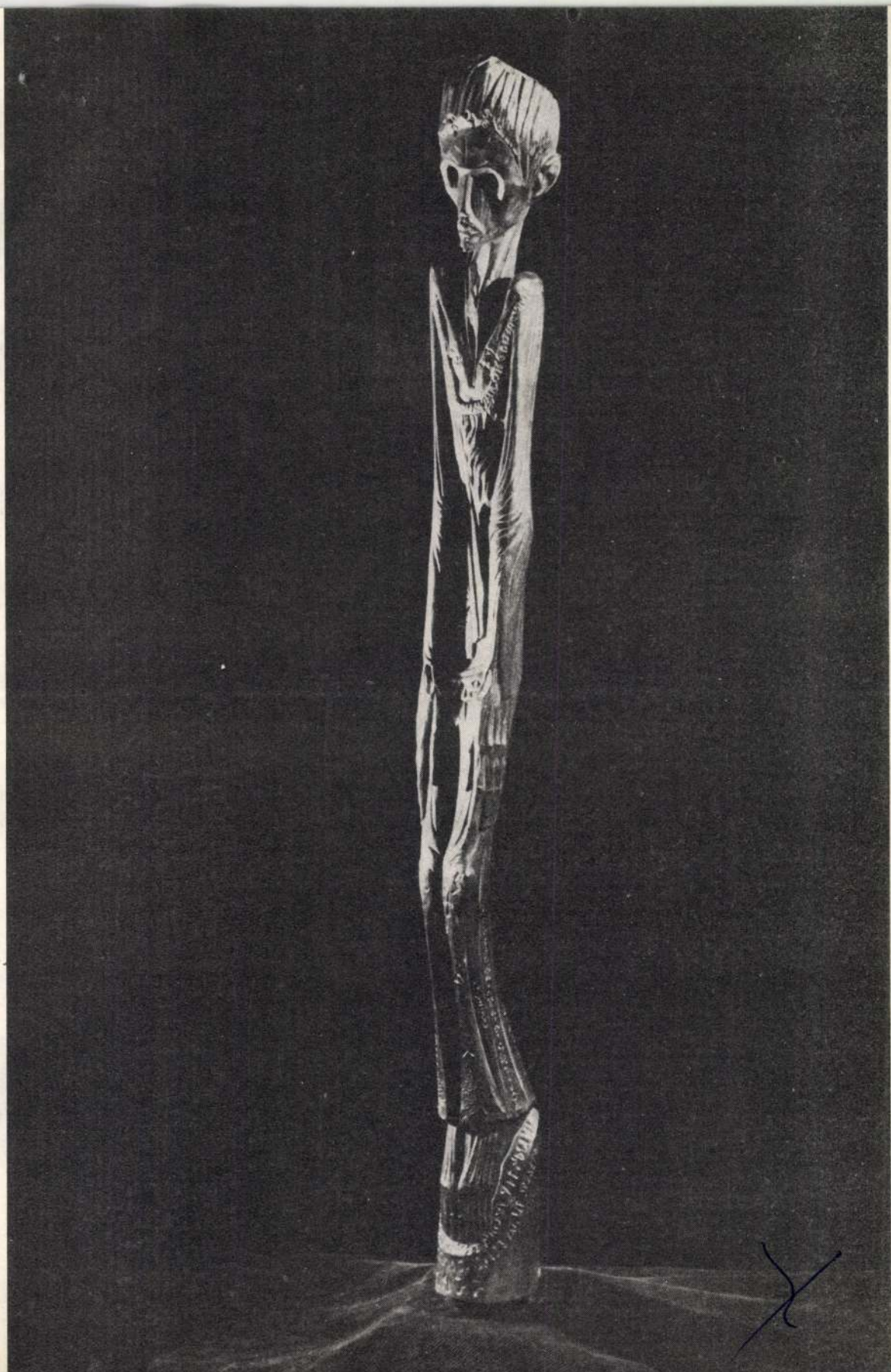

Szervatius Tibor

Korunk 1974/2

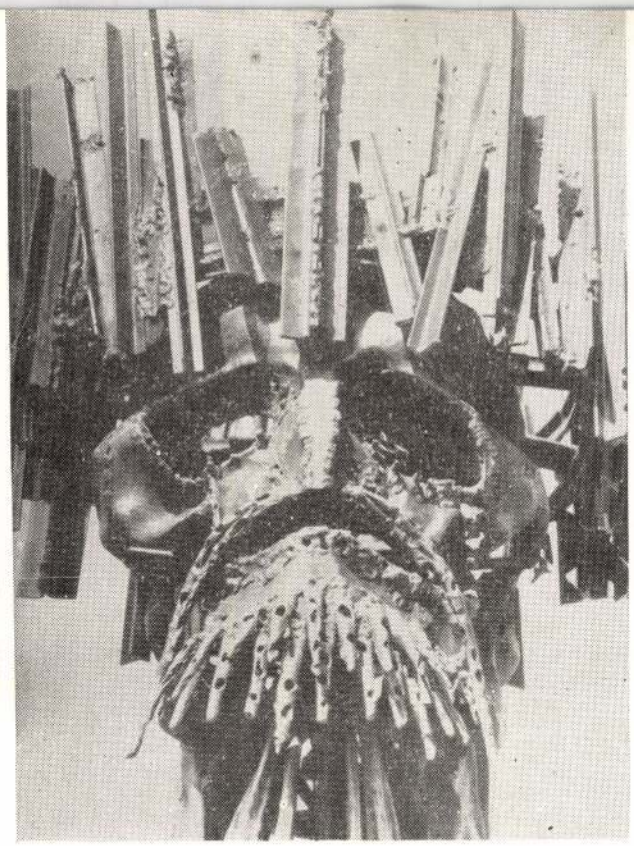

SZERVÁTIUSZ TIBOR: 1—2. DÓZSA GYÖRGY KIVÉGZÉSE (RÉSZLETEK); 3. PETŐFI HALÁLA (RÉSZLET); 4. KOLOZSVÁRI KRISZTUS (RÉSZLET)

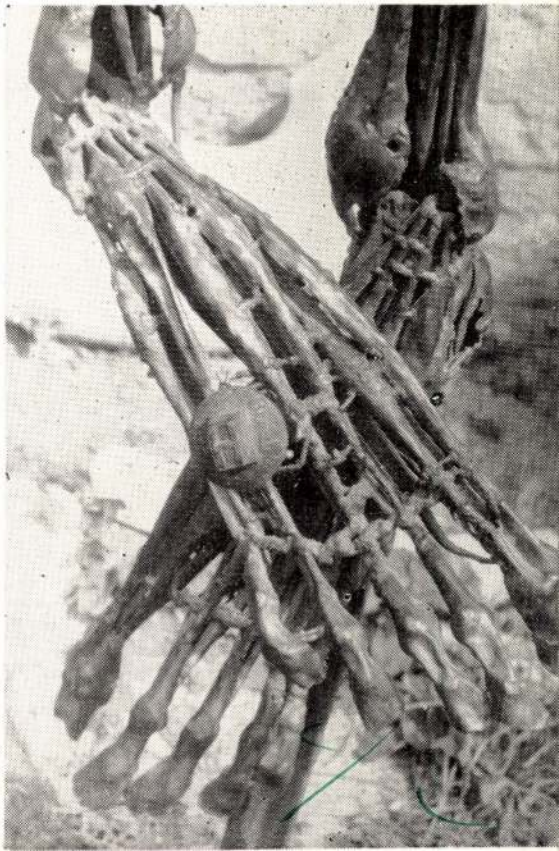

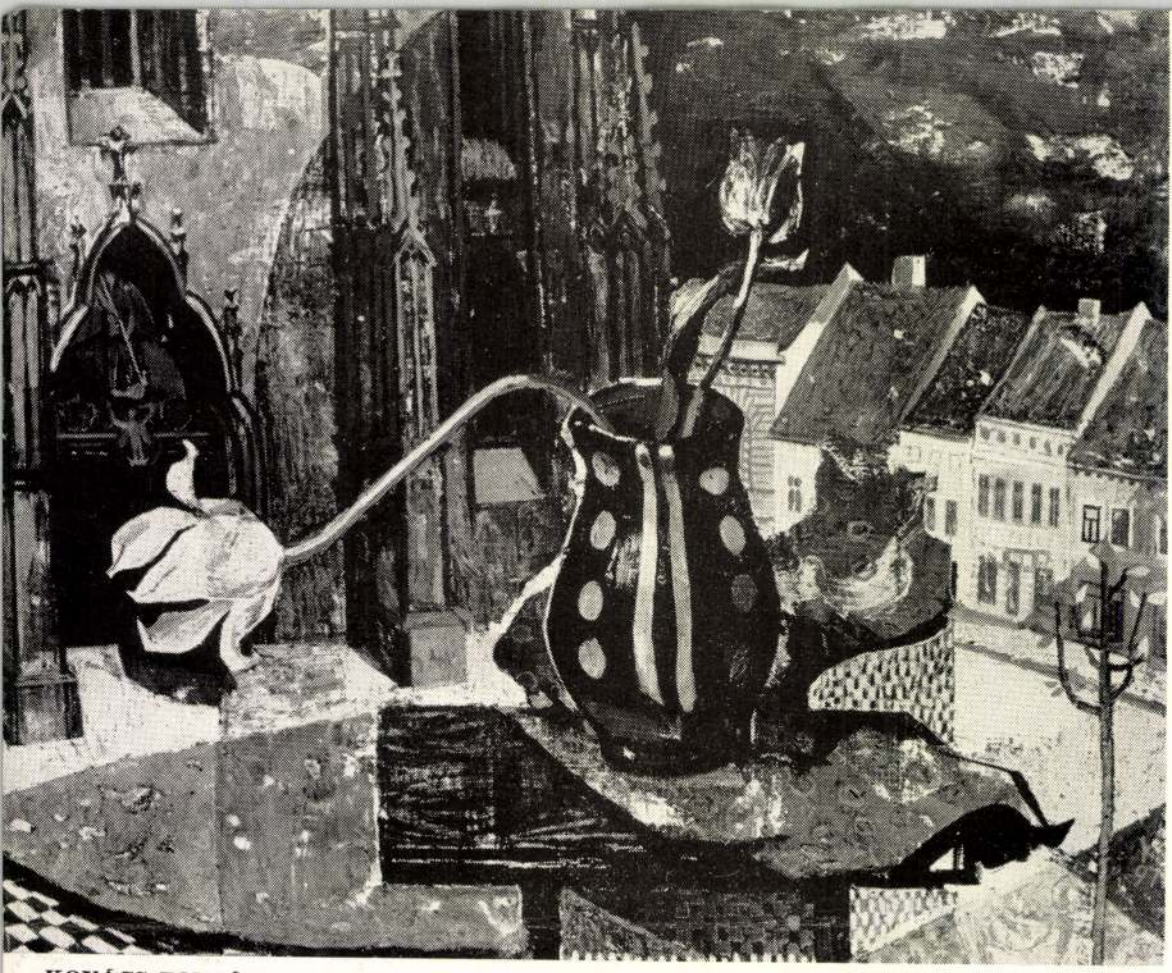

KOVÁCS ZOLTÁN: VALLOMÁS

MIKLÓSSY GÁBOR: TRAGIKOMÉDIA

Szervátiusz Tibor

Tamási Áron síremlékét, – melyet Szervátiusz Jenővel alkotott –, lelepleztek Farkaslakon.

Népújság, Heves, 1972. szept. 27.

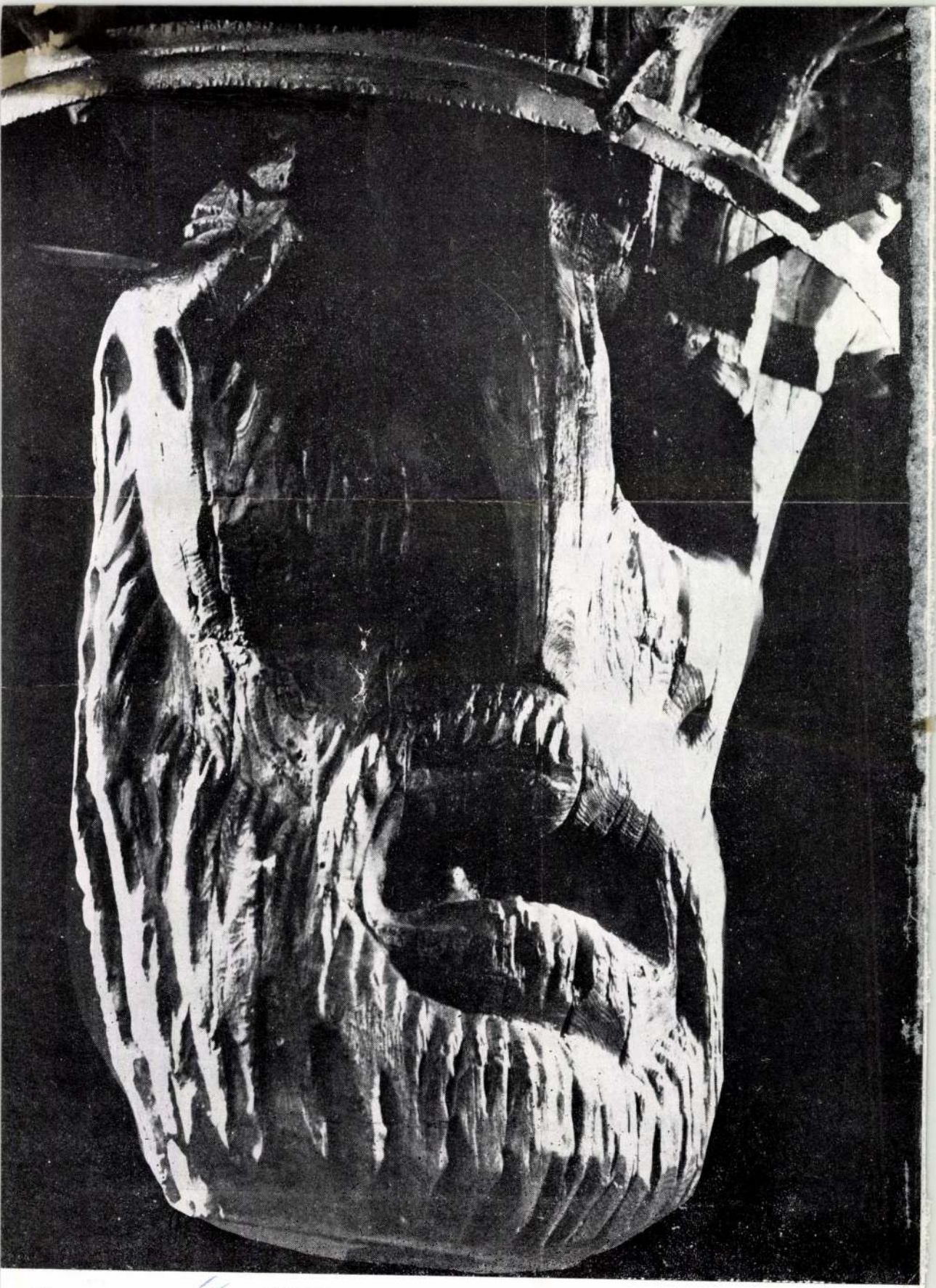

IV SZERVÁTIUSZ TIBOR: DÓZSA

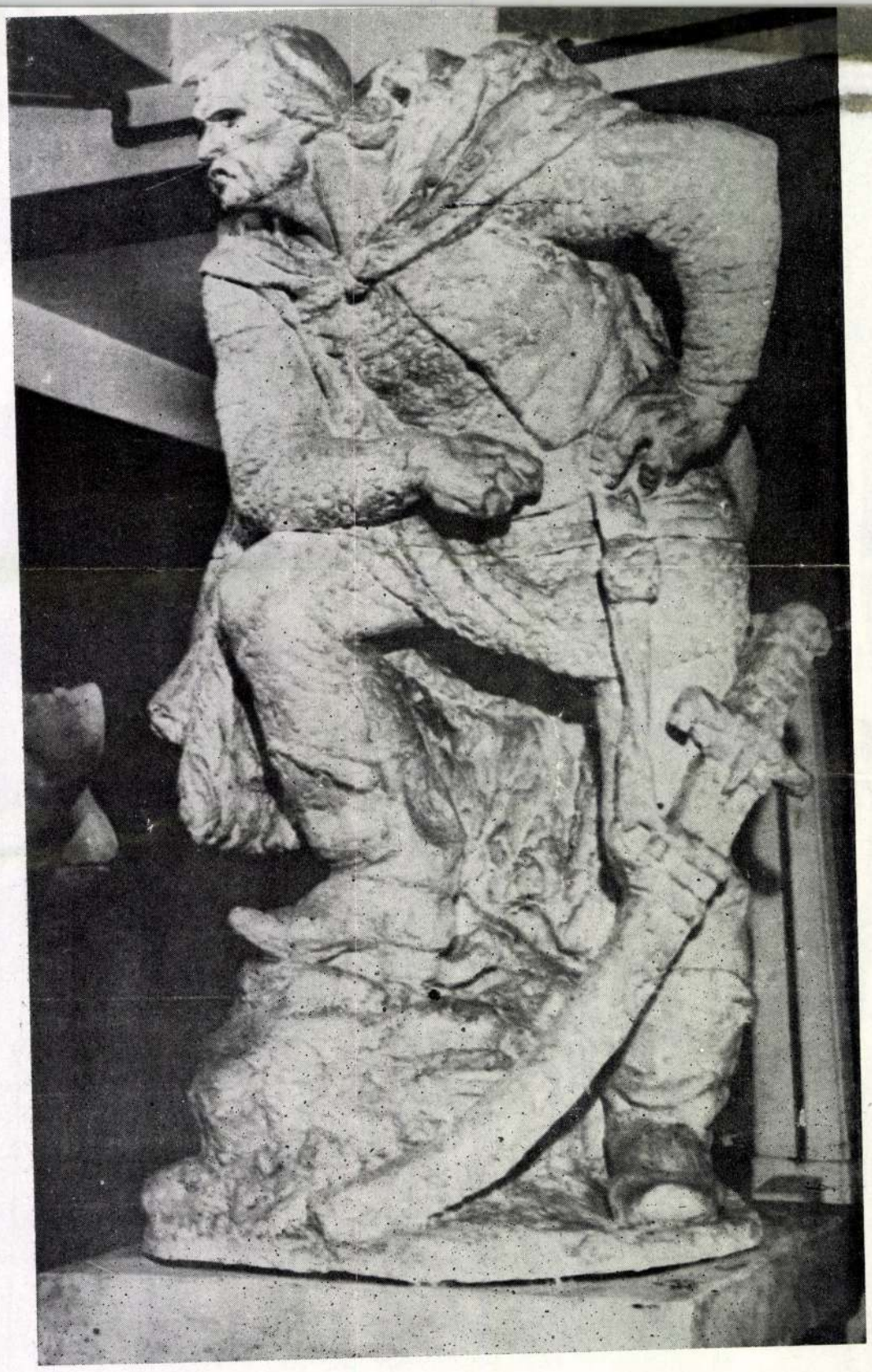

Tibor Szervatiusz

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 387-748, 340-726

1979 AUG 20

BUDAPESTER RUNDSCHAU

nokrángulvés

1021

Tibor Szervátiusz:
Blümlein

Aus „Holzplastik '79"

trocken und weist viele Sonnentage auf. Die Flora gleicht der in mediterranen Gegenden, und den Statistiken der Zoologen zufolge findet man in diesem Gebiet fast zehntausend Tierarten. Der Rat des Komitats Baranya verabschiedete bereits 1973 ein großes Entwicklungsprogramm um die Voraussetzungen für eine Erklärung zum Erholungsort zu schaffen.

Im Komitat Baranya widmete man den Werten der Natur stets große Aufmerksamkeit. Man richtete sein Augenmerk nicht nur auf die großen Landschaftsschutzgebiete, sondern auch auf die kleineren. Deshalb wurde vor kurzem auch die Kastanien- und Lindenallee in Siklós-Gyügy unter Schutz gestellt. Gleiches gilt wegen seines Alters und seiner Ausmaße für den Blauglockenbaum von Mohács und die ebenfalls riesige, alte Eibe.

Szervátius Tibor, szobrász

tusszobor-jej: Repr.

Szervátius Tibor: Dózsa

Műmellékelet: IV.

TISZATÁJ. Szeged, 1972-június

XXVI

Szervátiusz Tibor, szobrász

Szerepel a Köletben.
(... „a két Szervátiusz művészete")

Jankovics József: Utunk Évkönyv '72
85.

TISZATÁJ. Szeged, 1972. május XXVI/5.

Szervátius Tibor

neve említve

Művészettörténeti Értesítő 1972

303. old.

Kervátiusz Tibor, szobrász

Kervátiusz Jenő fia és alkotótársa (a Tamási-emlékmű). Többször is idézve véleménye apja művészetéről és műveiről, elsőrosban a Cantata profanáról.

Fodor Ilona: A csillag faragó 62-71.

TISZATÁJ. Szeged, 1973. július XXVII/7.

Szervátiusz Tibor, szobrász

Négy részlet a Tamási-emlékműből:

Repr.

[Szervátiusz Jenővel közösen készítette.]

–: Részletek Szervátiusz Jenő és Szervátiusz Tibor Tamási-emlékműveből

Műmellékl.: V.

TISZATÁJ. Szeged, 1973. július

XXVII/7.

Szervátiusz Tibor

Tamási Áron-szemlékét, melyet Szervátiusz Jenővel közösen alkotott Farkaslakán leleplezték, az ünnepségek során.

Magyar Nemzet, 1972. szept. 27.

Szervátius Tibor, szobrászművész

A Csontváry Teremben aug. 9.-én megnyílt a mai magyar faszobrászat kiállítása, melyen húsz művész alkotása — köztük a művészé is, — szerepel. A kiállítás aug. 23.-án zárul.

P. V.: Faszobrászat 1979.

Pesti Műsor, 1979. aug. 15. 49. old.

BALOGH EDGÁR

Petőfi-naplómból

1913. Anyánk aranysujtásos, halványzöld díszmagyarjában nyitott be a gyermekszobába, s elszavalta nekünk Petőfitől *A magyarok istenét*... Szép volt. Én is költő leszek.

1916. Meghalt az öreg Ferenc József. Két képe függött a dívány felett: egy ifjúkori és az öregkori. Most már megengedték, hogy végre levegyem. Helyébe egy magam készítette kis polc került, arra helyeztem Petőfi képét, virágok közé. Ludovikás unokabátyám gyertyát gyújtott előtte, nem tudom, tréfa-e, vagy komoly?

1918. A pozsonyi Petőfi-szobornál lelkes tömeg, egy tiszt fogadalmat tesz. Kiáltozunk: Éljen a köztársaság!

1919. Egy fácántollas legionárius ledobálja a koszorúkat a Petőfi-szoborról. A szobrot bedeszkázzák, s hogy megvédjék a további félreértésektől, kifirják rá két nyelven, idézőjelben: „Akasszátok fel a királyokat!"

1921. A Petőfi-szobrot elhordják, mert a volt Habsburg-király puccsot kísérelt meg. Nem értem.

1922. Cserkészfogadalom a Katolikus Körben. Mint hatodikos gimnazista, megtartom első előadásomat. Címe: „Petőfi és a családi szeretet". Apám elvisz szülővárosába, Szebenbe. Megkapom a régi lutheránus családi bibliát, azzal, hogy nagyapám erre hajtotta fejét és pihent meg a Vörös-toronyi szorosban, mikor Bem és Petőfi elől menekült... Nagyon elgondolkoztam a szászokon.

1923. Jankovics Marci bácsi, a Toldy Kör elnöke, meggyszín díszmagyarban tartja ünnepi szónoklatát Petőfiről a Prímáspalota tükörtermében.

1930. Koszorút küldtünk Pestre a Petőfi-szoborra a dunai népek színeivel és egy vörös szalaggal. A rendőrség nem engedte letenni. A Táncsics-sírra került. A magyar belügyminiszter ezért nemzetárulóknak bélyegzett minket, haladó szellemű pozsonyi magyar diákokat. A Szentiváni Kúriára Móricz Zsiga bátyánk kívánságára mégis meghívtak, jobbtól balig mindnyájan ittunk abból a pohárból, melyből Petőfit is megkínálták itt Liptószentiványon, mikor útban volt a Csorba-tó felé.

1931. Most Csehszlovákiában tört ki a botrány, mert megtaláltuk a régi Petőfi-szobrot a városi marhaistállóban, s megkoszorúztuk a Sarló kongresszusa alkalmából.

1932. A Vörös Barátság ifjúmunkás-kórusban Petőfi-verseket adtunk elő egy májusi ünnepélyen. Keményen skandáltuk, masírozva: „Tisztel — jéteka — közkato — nákatna — gyobbak — ökminta — hadve — zérek."

1936. Románul tanulva, Petőfi-verseket fordítok (rosszul) olténiai katonatársaimnak. Mondom nekik: a költő is baka volt.

1938. A fehéregyházi honvédsírnál megjelent a MADOSZ küldöttsége. A segesvári kaszinó szónokai frázisokat pufogtattak, de a munkások és parasztok kórussal jelenítették meg a népforradalmár eszméit.

1939. Terjesztjük Józsa Béla Petőfi-brosúráját. A MADOSZ országszerte rendez népfronti Petőfi-ünnepségeket. Fehéregyházán román munkásküldöttség is megjelent. Brassóban a szakszervezetek meghívására beszélek a költőről egy közös Eminescu—Petőfi-esten.

1940. Mint kalotaszentkirályi tanító Petőfi-versekkel kezdem a tanítást. A gyermekek tájszólásban szavalnak, így még szebb.

1941. A vasutasok és a hóstáti földészek Petőfi-dalokkal léptek fel egy kolozsvári ünnepségen. Itt zajlott le az első háborúellenes és antihitlerista tüntetés, amikor az öreg Sándor József a munkásjogokat emlegette, s bejelentettem Nagy István beszédének letiltását.

1942. A pesti háborúellenes tüntetés élén a mi székely szolgalegényeink haladtak. Józsa Béla vezette őket (ő is felvette a székely harisnyát). A Történelmi Emlékbizottság ellenállási mozgalmának jelszava: „Olvasd Petőfit!"

1943. Kovács Katona Jenő, Jordáky Lajos és Józsa Béla segítségével megszerkesztettük a szláv-magyar-román testvériséget hirdető *48-as Erdély* „zsebkönyvet". Benne van Reményik Sándor rasszizmus-ellenes verse, a *Petrovics ítél.* Néhány példányt Petru Groza magával visz Dévára.

1945. Ilyen tömeg sohasem sereglett még Fehéregyházára július 31-e alkalmából. Kacsó Sándor és Nagy István szónokol szívünkből, N. D. Cocea és Mihai Beniuc követi őket, bolgár írók szólalnak fel, itt van Illyés Gyula és Gergely Sándor egy magyarországi küldöttséggel. A szakszervezetek nevében Szenkovits Sándor beszél a sírnál. Petőfi-verset ad elő a kolozsvári Józsa Béla Athenaeum kórusa. Felolvasom Petru Groza ünnepi üdvözletét.

1948. A Magyar Népi Szövetség országszerte Petőfi-versenyeket szervez, népművészeti fesztiválokkal, dalostalálkozókkal, színházi bemutatókkal, népünnepélyekkel. Napilapokba, naptárakba írom népszerűsítő Petőfi-cikkeimet, beszélek a rádióban. A centenáris ünnepélyre román kormányküldöttséggel Budapestre utazom: a kiállításon Miron Constantinescu és Victor Eftimiu megáll Petőfi megőrzött könyvtáránál, s kötetről kötetre fedezzük fel a francia, német, angol kortársak jelenlétét a költő napi érdeklődésében. A nép hőse európai tájékozottságú szépműves!

1949. A fehéregyházi turul alatt felavatjuk a román kormány kétnyelvű bronztábláját az idézettel: „Jertek ki hozzám, s ott kiáltsatok Siromnál éljent a respublikára..." Gaál Gábor, Szemlér Ferenc, Benedek Marcell beszél, Révai József adja át Magyarország üdvözletét, Eugen Jebeleanu elszavalja az *Egy gondolat bánt engemet*... új román fordítását.

1952. Levélben megkérdezik tőlem, felállítható-e Petőfi és Bălcescu közös szobra, jelképes kézszorítással ábrázolva. Hatvany Lajos véleményét veszem igénybe. A költő és a történetíró találkozhatott ugyan Kossuth és Bem körében, de pontos adatunk erről nincsen. Gondolkozásukban egyek.

1957. A Kelemen-évkönyv számomra legizgalmasabb közlése az öreg Kristóf György Meltzl-anyaga. Volt tehát szász, aki nem futott Petőfi elől, hanem egy Petőfi-irodalmi iskola megalapítója lett.

1958. Feleségemmel felkerestem és üdvözöltem Petőfi helyreállított szobrát a szlovák fővárosban. „A Liget virágai közül int fehéren, mint a győzelmes emberség ragyogása" — ezt kissé patetikusan írom a *Korunk*ban, bocsássátok meg, emlékeimnek szólt.

Petőfi bennünk

(Folytatás az 1. oldalról)

határidőből. Egy ilyen évforduló ez is, melyen mintha csak rövid hadiszolgálatra újra behívták volna a szabadságharc őrnagyát. Ez a több mint évforduló a világ egyik legmeggyőzőbb forradalmi jelszavát dobja újra az arcvonalba: időnként nemcsak az interkontinentális és interplanetáris, időnként az intersecularis is kisérleties pontossággal időzíthető. Például egy csomó évezred múlva almásszürke csatalovon és éppolyan fölöslegesen, mint az eredeti csatatérre, bebotorkálhat a színre egy-egy nagy költő, óriás forradalmár, titáni elme, hogy az épp rá nem érők agyontapossák. A rá nem érők ugyanis éppen és pontosan a csata konkrét kivitelezésével vannak elfoglalva, s a konkrét kivitelezés közben nemegyszer, tudvalévő, kétségbeejtően nehezen felismerhető még a végeredmény. A társadalom durva huzakodás a dialektikát nem ismerő ember előtt; a történelem primitiv ismétlődés a logikát nem ismerő elme előtt. Annyifelé tépne a valóság, s az évek más-mást hoznak mindig előtérbe, az évek, korok, életkorok mást-mást támogatnak. Egyensúlyom, melyet megtaláltam, melyet megtalálhatok: rá kell érni, időt kell szakítani a kivitelezésekre, egyszerre tudni mindenről, forradalomról, emberi méltóságról, igazságról, — tehát Petőfi Sándorról is, aki elég régen született. Mi lenne, ha egy pillanatig ebből állna emlékező eszméletünk? Persze a valóság nem hagy ámolyogni, egy helyben álldogálni, még a lélek kedvéért sem; mint a csatatéren, továbbsodornak a frontok, az idők, a terek, a logikák. Itt tizenegy gyermek van, ott földi paradicsom csábítása, itt hirtelen érzik, hogy nem-euklideszi a tér, de ott pallérozott tájban a munka csendje csábít. És van aki bizonyos pillanatban, valaminek közvetlen hatására van úgy, hogy érzékenysége kitágul; csak a költő az, akinek állandóan szabad úgy lenni, az emlékezetnek pedig lennie kell. Különben sodornak át a csatatereken a golyózáporok s a délutáni csata-hangulat-rontó kis zivatarok. Van aki mégis megáll, kiszabadítja magából az egyetemes embert, ahogy az egyszeri ember egyszer csak mérgében megveti a lábát és földhöz teremti a kucsmáját. Menedékül használja dúlt szülőföldjét, ahol a történelem vadászszeme elől nem bújhat el egy pocok sem, de ahonnan minden szembeforduló jobban lát ki a világba s az időbe, mert érzékeinél többet jelentenek neki a gondolat otthoni nyugalma és biztos közérzete. És ha az ilyenek felüvöltenek társaik helyett is az élő égre, csak a világszabadság vöröslobogójáért énekelnek, amíg egy csepp Petőfi van bennük, akárhány szurony vagy golyó találta volna évezredes szívüket. A punokat, a gepidákat, a malgasokat s a mohikánokat le lehet győzni. De az igazság és a szabadság győzni fog, nem tudni miért jutott ez a befejezés a történelemnek, mint teljes napnak, mint ahogy nem tudni, hogy ha már minden embernek halni kellett, miért élnek az álmok. Jó reggelt, újesztendő; boldog újévet, világszabadság; persze Petőfi ilyenkor még gyermek, alig érkezett, egyidős az órával és gyanútlanul, az igazság nagy ingerétől nem bántva alszik a legjobb édesanya mellett. Ép és tökéletes, gömbölyű. Akár kilövés előtt egy golyó, akár sírás után egy könnycsepp. Míg felébred, vegyetek százötven lélegzetet.

LÁSZLÓFFY ALADÁR

1960. Köszönöm, kedves Siu Ven-de, hogy megajándékoztál, viszonzásul egy Kolozsvár-bemutatásért, a kínai Petőfi-kötettel.

1963. Szasa Gerskovics moszkvai irodalomtörténészt kalauzolom a kolozsvári Petőfi-emlékek között. Kós Károly is mond egyet-mást. A *Korunk*ban világirodalmi súlypontot szerkesztünk, s Petőfinél lyukadunk ki. Eugen Jebeleanu megtalálta Craiován Petőfi osztrák körözőlevelét, Illyés Gyula nekünk adja Petőfi-életrajzának egy francia kiadásba szánt pótfejezetét. Ki tudja ma már a nálunk is kiszélesült Petőfi-irodalmat számon tartani? Könyvtáramban egyre nő a Petőfiana-részleg.

1969. Siettem Segesvárra a *Korunk* Petőfi-számával, hogy elérjem a Pompiliu Macovei művelődésügyi miniszter, Zaharia Stancu és Méliusz József írószövetségi élenjárók, Darvas József magyarországi író-küldött részvételével zajló ünnepségeket. Ezidén már a várat is ellepték a tömegek. A szám idejében bejutott a vármegyeházán gyülekező szereplők asztalára. Az emlékszám emblémája, Szervátiusz Tibor lelkiismeretünkbe vágó gondolati Petőfije, rákerült a kolozsvári magyar színház Petőfi-emlékestjének műsorfüzetére is és azzal végigjárta az országot.

1971. El kell kísérnem fiúunokámat az operába, s utána felolvasom itthon a *János vitézt.* A ház tele van Kacsóh Pongrác dalaival.

1972. Most már a második unoka is jelentkezik a már összeszaggatott Petőfi-kötetért. Ez az a régi-régi kiadás, Barabás Miklós, Benczúr Gyula, Jankó János, Székely Bertalan rajzaival. Időnként el kell énekelnünk Zsuzsinak: „Befordultam a konyhára..." Petőfivel születünk, élünk, halunk.

BALOGH EDGÁR

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
UTUNK
1973 JAN 5

Székelyudvarhelyt Segesvárral összekötő (és máig is változatlanul avult) vasúti szárnyvonalon megtett utazásaim idején. Ilyenkor — vagy közvetlenül a Segesvárra való érkezés előtt, vagy mindjárt a segesvári állomásról történt kiindulás után — Fehéregyháza körül okvetlenül ki kellett pillantanom az ablakon, mert nagyapám elmaradhatatlan kötelességének érezte, hogy ismét és ismét fölhívja figyelmemet a költő eltűntének emlékezetére emelt turulos oszlopra, amelyet — gondolom — akkoriban még nem takart el az utazók szeme elől a köréje ültetett fiatal fenyőliget sűrűje.

Erről a kötelességéről akkor sem feledkezett meg, ha Segesváron hivatalba menet kézen fogva kísértette magát velem, vagy sétáinkon irányított a Várban kanyargó árnyékos sikátorokon és fenyőillatú ösvényeken. Két kiadást is megért, de különösebb feltűnést nem keltett *Más csillagon* című könyvemben így írtam erről (— nyugodtan idézhetem, senki sem emlékszik rá):

„A megyeház előtt elterülő terecske keleti sarkában, háttal az épületnek, állott egy szobor. Esküre emelt kézzel, mereven bámult az alant elterülő városra s kissé messzebb, ki a fehéregyházi síkra. Nagyapám soha el nem mulasztotta, hogy a talapzatán levő »Szabadság, szerelem« jeligét el ne mondja nekem. A szavakat hamar megjegyeztem s később már én mondottam a verset nagyapám helyett. Tőle hallottam a fehéregyházi ütközet történetét is. Szerettem és sajnáltam Petőfit. Nem mintha valamelyes megrendülést is éreztem volna sorsán, hanem mert nagyapám oly szívhezszóló megindultsággal adta elő a történetet. Igazából nem is a szobrot, nagyapámat szerettem…"

Nagyapám megindultságának okaival hamarosan tisztába jöttem. Két esztendővel azután született, hogy a költő a vesztett csata zűrzavarában mindörökre eltűnt. Gyermekkorát és serdülése idejét reménykedő legendák övezték a távol Szibériában raboskodóról, az idegen országokban bujdosóról, az álruhában honi rejtekhelyeken lappangóról. Anyai ágon felmenőim egész erdélyi kisbirtokos rokonsága: a Lendvayak, a Siménék, a Dózsák, a Tamásiak, a Józsák, a Szathmáriak, a Bolyaiak, a Vajnák, a Benedekek, a Galambfalviak (akiknek döntő többségét csak a családban emlegetett nevekről vagy később előkerült anyakönyvi kivonatokból ismertem) valamennyien Kossuth hívei voltak. Amennyire nem hittek abban, hogy a világosi fegyverletétellel és a véres kezű Habsburg bosszúállással a szabadság ügye végleg elveszett, éppügy nem akarták hinni a szolt kedves családtag alakját idézte elém, s egy idő múltán magam is ismerősnek, rokonnak, családtagnak kezdtem érezni őt… Hogy tulajdonképpen költő volt, arra természetesen csak évek múltán jöttem rá. S akkor sem a maga teljes valóságában.

A már megözvegyült nagyanyám könyvei között fölfedezett bársonykötéses díszkiadást is úgy olvasgattam — persze még elemista koromban —, mint aki valamely családi ereklyével ismerkedik. Nem mintha nem érdekelt volna az olvasmány tartalma vagy magával ragadó zenei lüktetése, hiszen elsősorban ezért vettem kézbe a könyvet, valahányszor nagymamát akkor már udvarhelyi lakásában fölkerestem. Mégis folyvást úgy éreztem, mintha a szövegen és az abban foglalt közléseken kívül bizonyos közvetlenebb, jelentősebb, egyszóval ismét csak családibb kötelékek szövődnének köztem és a szerző között. Aki egyébként több mint fél évszázada halott volt már.

Az élővel sokkal később kerültem szorosabb összeköttetésbe. Az iskola, a század első két évtizedének iskolája valójában inkább elhomályosította, vagy a maga kiegyezéses ködeibe burkolta azt a lényegesen tisztább és bátrabb képet, amelyet emlékezéseim tárházának falára nagyapám lelkes keze függesztett volt. Jó ideig szinte két Petőfi élt bennem, holott nem is tudtam róla. Az egyik, akinek szobrán szabadságról és szerelemről beszélt a vers. És a másik, akit az óvatos oktatás mutatott be, mint a természet, a szülői szeretet, a családi boldogság dalnokát. Ady akkortájban már ébresztgette ugyan a valódi Petőfit, csakhogy arról mi, serdülők semmit sem sejtettünk. Ez a két Petőfi természetesen nem illett egymáshoz, mintha két idegen személyről készült arcképről lett volna szó. Annyira azonban mégis hasonlítottak, hogy az egyik elfödhette a másikat. Az iskolai lassan így takarta el az eredetit. Talán ez lehetett annak oka is, hogy bizonyos idő elteltével Arany magatartását, szemléletét, egyéniségét közelebb éreztem magamhoz, mint azét, akivel első szellemi ébredezéseim idején ismerkedtem meg. Ez persze lehet alkati kérdés is, amiről csak részben tehetek — még is sajnálom azokat a fogékony éveket, amelyek igen sok vonatkozásban eltávolítottak a nagy halottól, a család gyönyörű emlékezetű, megrázó sorsú tagjától.

Holott ennek az általános akadémikus közhiedelemben gyökerező befolyásnak nem volt könnyű dolga, sem velem, sem az apró korom óta belém ivódott meggyőződéssel. Eltörölhetetlenül él bennem ma is azoknak az izgatott magányos brassói éjszatagból, hősből és legendából is úgy lett tapintható valóság, élő emberalak, egyéniség és csodálatra méltó lángelme.

Arany, Jókai, Ferenczy Károly, Illyés, Hatvany Lajos jut hirtelen eszembe, amint a serdülőkor ártalmatlanná szelídített versírójából ismét az egykori forradalmár képzete felé közelítő fogalom kezdett eszmélésemben kibontakozni. Ez a hős azonban már nem volt azonos azzal, aki nagyapám szavai nyomán született meg bennem. Sőt kissé ki is lépett a családból — legalábbis alaposan kimagasodott belőle! A lendületes mozdulattal kőpenye szárnyát magasba röpítő és karjával valahová a messzeségbe, talán az égboltozatra mutató lelkes alak észrevétlenül változott át a Ferenczy Béni kihajtott inggallérú kardos szobrát megtestesítő fiatal férfivé. Észrevétlen átalakulások következtek be több ízben is újraolvasott műveiben. Szégyenkezve ismertem föl most már saját tapasztalásból a mások elméjében régóta köztudott dolgokat. Korábbi zavartságom mentségéül mindössze annyit hozhattam volna föl, hogy bár az iskolás szemlélet el is homályosította tisztánlátásomat, mégsem volt elég hatalma az első benyomásként bennem kialakult tisztelet és megrendülés alapvető megmásítására. Az is bizonyos, hogy (anyai rokonságom becsületére legyen mondva) a „Hazám" szót saját vérével az anyaföldre mázoló sebesült olajnyomata meg sem fordulhatott felmenőim fejében, s azt nem is adhatták tovább nekem…

E sorok rovogatása közben ötlik fel a kérdés: miként történhetett meg az, hogy apai részről szinte alig kaptam valamely intést vagy buzdítást Petőfi-képem kialakítására?… Holott apám maga is költő volt, sőt tanárom is. Nekünk, felső gimnazistáknak a németen kívül a magyar irodalmat és a világirodalmi összefoglalót is ő adta elő. Tárgyszerű adatok hiányában nem kísérletezem okok kutatásával. Legföljebb tényálladékot szögezek le — s azt is csak nagy óvatossággal, mert meglehet, hogy a magyar irodalmat csak érettségire tanította, akkor pedig rég túl voltunk a kötelező tanterv száz év előtti szakaszán… Az is elképzelhető persze, hogy Petőfi-élményem kialakításában a család matriarchátusi befolyása földrajzi adottságok véletlene miatt érvényesült jobban. A Siménék, a Józsák, a Galambfalviak és így tovább nem pusztán erdélyiek voltak, de lakóhelyük, hivatásuk és tulajdonaik szerint majdnem mind a későbbi csatamező vonzásában helyezkedtek el. Segesvár, Szentágota, Bürkös, Iványfalva, Medgyes, Berethalom és a többi kisebb-nagyobb település mind

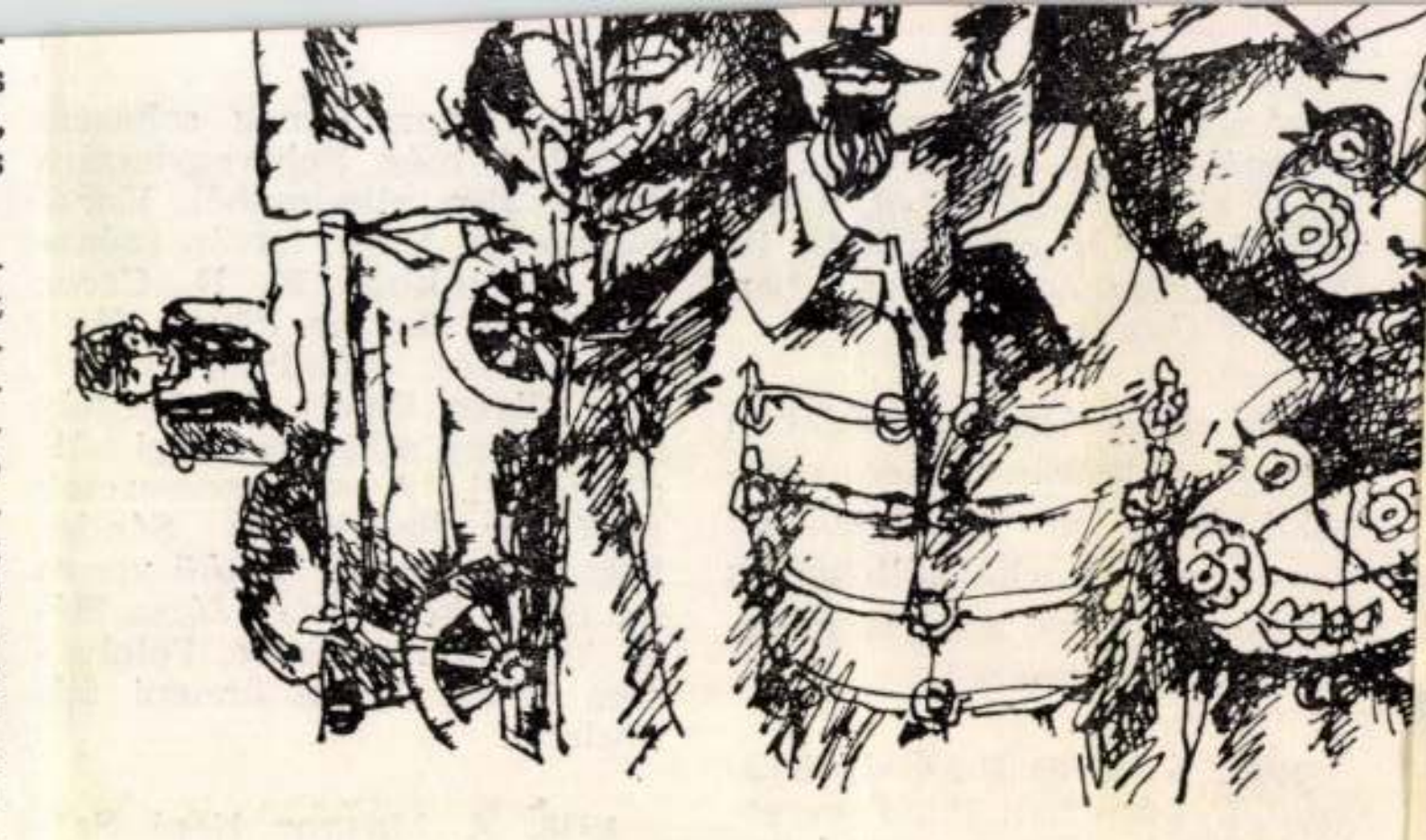

Bene József: Petőfi világa

ott terült el abban a körben, amelynek mágneses erővonalait 1849. július 31-én a világirodalom egyik lángelméje lövellte ki soha senkitől sem ismert végpusztulásának titokzatos pontjáról. Apámat viszont az ősi koronázó hely, Székesfehérvár küldte erre a vidékre…

Akárhogy is történt, a harmincas évekre többé-kevésbé máig ható érvénnyel alakult ki bennem egy Petőfi-kép — nem tudom, vajon az igazi-e, változhatatlan-e, másokéhoz hasonló-e, de itt van, és némileg elégedett vagyok vele. Valószínűleg ezt hordoztam már akkor is magamban, amikor nem sokkal a második világháborút megelőző időkben Abafáy Gusztávval, Csuka Zoltánnal és Nagy Istvánnal négyesben megrendeztük Segesvárt, illetőleg Fehéregyházán a mi külön kis július 31-i megemlékezésünket, mint ahogyan arról egy pontosan harminc esztendővel ezelőtt keltezett, de születése után több mint másfél évtizeddel közölt rövid írásomban híven beszámoltam.

Azóta sokat olvastam és olvasom Petőfit, s igyekszem megszerezni minden róla szóló újabb írást. Kevés a remény, hogy a bennem megszilárdult — talán megcsontosodott — véleményen valamit változtatnak, mégis őszinte csodálkozással, néha meghökkenéssel állapítom meg: mennyi újat, nem tudottat, sőt nem is sejtettet képesek némely tudós kutatók és bölcs elemzők kibontani az első pillantásra annyira jól ismert szövegekből és véglegesnek tekintett körülményekből. Saját könyveim vagy kézirataim tanúsága szerint az utóbbi néhány esztendőben — bizonyára az évfordulók sürgetésére — magam is megkíséreltem hasonló feladatok megoldását — érzésem szerint nem sok sikerrel. Ezért is fogtam annyi tartózkodással jelen számadáshoz, amely — amint restelkedve tapasztalom — nem annyira Petőfiről, hanem ismét csak magamról szól. Egyszer azonban már meg kellett rajzolnom annak a sok erű vízgyűjtő medencének térképét, amely az egykori nagy költő lényének és művének folyamát saját tájaim felé irányította — mindezt pedig abban a reményben, hogy az évtizedek során velem történtek nem csupán egyedi kivételként, de másokra is jellemzőként támaszthatnak egyesekben érdeklődést.

Ha valami szokatlanabbat óhajtanék kiemelni a Petőfivel kapcsolatos tapasztalataim közül, akkor talán újból felidézném azokat a pillanatokat, amikor tanúja lehettem egy-egy műve más nyelvűvé változásának. Ez nem csupán a lefordított szöveg olvasását, talán összehasonlítását, hanem az eredetitől különböző köntösben, mégis lényegi azonosságban megmutatkozó alkotás újraszületését jelentette. Eugen Jebeleanu olvasta föl annak idején — istenem!… hány éve ennek is!… — a *János vitéz* sűrű egymásutánban románul készülő énekeit, s a maga szinte erőszakos módján majdnem szakaszról szakaszra követelte — dehogyis az elismerést vagy dicséretet, hanem a kíméletlen véleményt, vajon az addig tolmácsolt részek megfelelnek-e az eredeti szöveg hangvételének, viszszaadják-e a mese valósághű tündéri légkörét, a románul elmondott szöveg magyar ízeinek kicsapódását a nem rokon másik műveltségben nevelkedett olvasó ínyén… Mint önkéntes lektornak volt később szerencsém olvasni ugyancsak Jebeleanu fordításában *A helység kalapácsát*, ezt a szinte utolérhetetlen remeket, amelynek üde és ragyogó humorát annyiszor hívtam és hívom segélyül sorsom sötétebb óráiban. Ugyanígy olvashattam *Az apostolt* is… ilyen alkalmakkor mintha újból és újból örök életre támadt volna az, akit a távol gyermekkorban nagyapám kezét szorítva halottként ismertem meg.

Most látom csakugyan, hogy az én Petőfi-élményemben valami ellenkező előjelű törvényszerűség kap helyet. Tárgyát és hősét nem a születéstől halálig tartó út folyamatában ismerte föl, hanem megfordítva. A mindent sarka alá tipró és könyörtelenül megsemmisítő halál ürességéből indult el s a szaporodó évek folyamán vált először homályos ködképpé, majd tapintható vázzá, végre élettel és mozgással telt hús-vér egyéniséggé az, akit Petőfi Sándornak hívtak és hívnak. Halála helyén akkor botorkáltam már, amikor segítség nélkül lábamat sem tudtam emelni. Születésének dicsőségét magukénak vitató városokba már csak akkor jutottam el, mikor önkéntelenül is eszembe ötlött, hogy lépteim lassacskán éppen olyan bizonytalanokká válnak, mint valaha a kezdetek kezdetén. A két végpont között kinyúló láthatatlan térségben pedig ott áll annak képzelt alakja, aki a legnagyobb költők közt is nagy — s persze a legnehezebb emberek közt is nehéz volt.

Őt szoktam megidézni mostanában többször is, amikor Segesvár felé vezető útjaimban kötelességszerűen félrehúzom a kocsit az egykori Ispán-kútja fölé emelt emlékmű pihenőjénél, és az ugyancsak pihenésre és felüdülésre váró gépkocsivezetők, motorosok és szekeresek között magunk is húzunk egyet a fényesen ömlő forrásvízből. Az egykori csata színhelyét ma aszfaltozott főút szeli át — Bukarest, Brassó, Székelyudvarhely, Segesvár, Marosvásárhely, Medgyes —, egyszóval minden táj felől megközelíthető. Gyakran járok arra.

Szervátius Tibor

Molnár Edit: Szervátiuszék szobor-múzeumában. Képes Ujság, 1969.jún.28.

Az 1969.évi magyar művészettörténeti irodalom bibliográfiája. -Művtört.Írt.1972.4.sz. 295-328.l.

303.l.

Szervátiusz Tibor

Tanulmány Dózsa-szobrairól.

Korunk, 1972./6. 1006. o.

Szervátiusz Tibor szobrai

Dózsa György halála
A tüzes trón (részlet)
Dózsa (részlet)
Dózsa (részlet)

Kortárs, 1972/6. 870., 936., 1005., 1006.

Szervátius Tibor, szobrász

Megemlítve.

Szakolczay Lajos: Sütő András: Istenek és falovacskák 72-75.

TISZATÁJ, Szeged, 1974. Március XXVIII/3.

Szervátiusz [Jenő - Tibor], szobrász

„... a szerkesztők mostanság egyre-másra kapják a megverselt Szervátiusz-szobrokról szóló írásokat ...“

Ilia Mihály : Kovács István : Havon forgó
e'g 90 - 92.

TISZATÁJ, Szeged. 1973. December XX VII/12.

Szervátiusz Tibor

Apjával, Szervátiusz Jenővel együtt faragta Tamási Áron síremlékét (1971. Trachit. Farkaslaka.) Fekete fényképe.

Gorbar Raoul: Szervátiusz Jenő 49. kép.

Szeszátmos Tibor
fafaragó - szobrász

A szimánai művész Dózsának
emléket állít műveben.

Arvadi Nóra: A Dózsa Lénia
Művészet, 1972. augusztus - 8 oldal

Szervátiusz Tibor, szobrász

Megemlítve (Dózsa - szobra).

P. Szücs Julianna: Új lehetőségek, új utak

7.

Népszabadság, Bp. 1974. jan. 4.

Szervátiusz Tibor

Sz. Jenő fia. Az apa a 30-as évek elején mint gyermeket megmintázta, a portrét arany-füsttel vonta be.

D. Szűcs Julianna: Regionális gyűjtemény. Wagner Artúr képei és szobrai; Mügyűjtő, 1972/3. sz. 28. l.

Szervátiusz Tibor

Az életfaszerű kötött portréban az apa, Sz. János őt és önmagát ábrázolta.

P. Szűcs Julianna: Regionális gyűjtemény. Wagner Artúr képei és szobrai; Művelődés, 1972/3. sz. 28. l.

Szervatius Tibor

Farönkből faragott Dózsa fej

Dózsa szobor

Népművelés 1972/6 24-25 old.

Szervatiusz Tibor

Dózsa kompozíció

Vigilia 1972/9 borítólap 4 old

Szervátius Tibor, szobrász

A Tanácsi emlékművel kapcsolatban megemlítve.

Fenyik Flóra: Új gyertyám mellett

2.

EST/ HIRLAP, Bp. 1972. ápr. 14.

Szervátiusz Tibor, nobrán

Több magyar városban járt a két Szervátiusz.
Tapasztalataikról, terveikről nyilatkoztak,
Tibor, mak az ifjabb mesternek Ady-portréja a Petőfi
Irod. Múzeumban látható. Egyűtt kérétik
Tamási Áron farkaslaki emlék művét
A Tamási-emlék mű: Repr
Akácz László: Kiri Ábel bazaltból 2.

EST / HIRLAP. Bp. 1972. jan. 7

Szervátiusz Tibor

Tamási áron-szemlék (részlet) 1, 2,
(repr.)

Kortárs, 1973. aug.

Szervátiusz Tibor

Nagyváradon 1955 őszén avatták fel az ady emlékmúzeumot, melyben diófából készült ady-szobra van elhelyezve. (említve)

Szebelkó Imre: Szemlélődés a nagyváradi ady Múzeumban.

Lábogó, 1973. aug. 8.

Szervátiusz Tibor

Tamási Áron emlékművét Szervátiusz Jenővel együtt alkotta, mely az író sírja előtt áll. (említve).

Lőkös Zoltán: „Csillaga nem hanyatlik alá"...

Fejérmegyei Hírlap, 1972. okt. 15.

Szervátiusz Tibor

szobrász

~ Szobra

Repr.

Kornak 1920. IX. 1418

Szerrátiusz Tibor

szobrán

Szobra

Regi.

Kornak 1930. IX. 1401.

Szerváticsi Tibor
szobrán

Szobra

Repr.

Kovacsk 1970. ~~VIII~~ IX. B37.

Szerváticsi Tibor

szobrán

Szoborterve

Renv.

Kornak 1970. VIII. 1157.

Szerváti-ucsi Tibor

szobrán

Bartók (1965)

Repr.

Korunk 1970. VIII. 1152.

Szervátiusz Tibor szobrászművész.

Jelenleg Szervátiusz Jenővel közösen Tamási Áron farkaslaki emlékművén dolgozik. (sepr.)

Ady-portréja a Petőfi Irodalmi Múzeumban látható.

Aknai László: Két Szervátiusz.

Esti Hírlap, 1942. jan. 4.

Szervátiusz Tibor szobrászművész

a Kalozsváron élő erdélyi művész Dózsa-szobrát farönkbe faragta fejszobor.
(emlitve)

Ábrán László: Dózsa képben és szoborban.

Szövetkezet, Bpest, 1972. ápr. 12.

Szervátiusz Tibor

Kolozsvár felett, a Fellegvár oldalában lévő házában alkot.

„Petőfi" (repr.)

Ladányi Mihály: Jegyzetek a romániai magyar képzőművészetről.

Nők Lapja, 1971. ápr. 24.

Szervátius Tibor, szobrász

Juhász Ferenc prózaverseiben foglalkozik művészetével.

Pomogáts béla: Vázlat a mindenségről 554-562.

JELENKOR, Pécs, 1971. június XIV/6

Szervátius Tibor, szobrász

A emlékmű egyik készítője.

— : Felavatták Temesi Áron emlékművét. 8.

ESTI HIRLAP, Bp. 1972. szept. 27.

Szervátius Tibor, szobrai

Hatalmas méretű Dózsa-bronzszobra
fogadja a Nemzeti Múzeumban az
emlékkiállítás érkezőt.

Harangozó Márta: Székely György egyet
nem jajdula 2.

EST/HIRLAP, Bp. 1972. máj. 6.

Szervátius Tibor, szobrász

Dózsa-szobrának ismertetése, lírai leírása,

Bella István: Időtlenül

3.

ESTI HIRLAP, Bp. 1972. júl. 22.

Szervátiusz Tibor, szobrai

„Két kiállító Dózsa-szobra' látható a tárlaton.

—: Megnyílt a Dózsa György emlékkiállítás 9.

Népszabadság, Bp. 1972. május 6.

Szervatius Tibor

Tamási Áron síremlékét, fiával
Tiborral faragta a Hargita bazaltkövü-
jéből. Szeptember 16-án avatják fel
Farkaslakán

Magyar Nemzet 1971 augusztus 26
Vold.

1021
Szekfalvi Tibor
1972 DEC

GYÖRGY DÓZSA AND THE 1514 PEASANT WAR

by

ISTVÁN NEMESKÜRTY

The crisis in European feudalism in the fifteenth and sixteenth centuries, which led to peasant revolts throughout the continent, also extended to Hungary. The Hungarian peasant war of 1514, however, had started as a crusade against the Turks, and consequently the demands of the peasants were voiced by an army that had originally been organised by the ruling class for military purposes: the case is unique of its kind and therefore merits the attention of non-Hungarian readers.

The New Cambridge Modern History (Cambridge University Press, 1968) described the crisis of feudalism as follows:

"In the field of agrarian economy ... the soil (the right, that is, to dispose of it) carries great social and political importance. After all, the soil is not only an economic medium, a factor of production; it is also man's living space. This dominion over the soil always involves in some way dominion over the people who live on it ... In the centuries commonly called the age of feudalism, this social and political significance was particulary marked... The governing classes sought their material foundation in landed property, the degree to which the lands were directly exploited by these lords being of secondary importance. The rents and labour services of a tenurial peasantry formed the income of the governing classes, in kind or in money: and this determined the agrarian structure of the age... Social and economic changes came to a particular point in the transition from the so-called Middle Ages to so-called modern times, in the centuries from the fourteenth to the sixteenth. The time was full of fundamental changes both in agrarian society and in agrarian economy. One of the decisive lines of development, which ran through all these centuries and in a way culminated in the fifteenth, was the winning of personal freedom even by those peasants who had not originally possessed it."

In Hungary, however, this change never occurred: the peasants who cultivated the land for the owner never acquired their personal freedom—and therefore in 1514 Hungarian peasants could still not be described as copyholders—villeins who had won their freedom. Theoretically they were free to move, to change their place of abode if they disliked living on a particular landlord's estate, but in practice they were still serfs.

The Cambridge History continues:

"The peasants thus became bound to the soil and could leave the estate only with their lord's permission; peasants' sons might be forced to take over a given vacant holding; and so on. The servile relationship which developed in this manner is commonly described as hereditary or real service—real because in his person the peasant was free, and the burden of bondage rested on the holding or on the tenant for time being. The economic foundation of all this lay in the easy markets for agrarian produce, especially grain, in the West European and West German markets..." *(New Cambridge Modern History, II. pp. 23–25, 36, 88.)*

In 1514 the Hungarian peasant demanded to be recognized as at least a copyholder who worked as a tenant on the lord's estate: he claimed the right to buy the land he cultivated if he wished, and to bequeath it to his descendants, and to preserve his right to free movement, still existing in principle but in practice abolished since 1496 or thereabouts. As Erik Molnár, the Hungarian historian, put it in a volume published in 1949, entitled *A magyar társadalom története az Árpád-kortól Mohácsig* (History of Hungarian Society from the Árpáds to Mohács):

"The clash in the peasant revolt was between the two basic feudal classes, the nobility and the peasantry. Both classes included a group which combined the general interests of their class with socially progressive attitudes. Within the nobility this group was represented by the lesser nobility, owning medium-size estates: within the peasantry by the wealthier peasants. But the lesser nobles were progressive only within the limits of feudal society as a whole, vis-à-vis the great barons and the dignitaries of the Church. Better-off peasants, on the contrary, represented progress against the whole of feudal society."

The Hungarian peasants consequently did not resort to arms on account of poverty, hunger or extreme deprivation, the struggle was not waged for mere survival; it was as a result of the natural development of history that the peasants claimed their share of power, or at least the same human rights as the nobility, the clergy and the burghers of the towns. They wanted to enjoy the fruits of their labour, to dispose freely of their small possessions; they were no longer prepared to tolerate restrictions on their freedom of

Woodcut. Illustration to Taurinus: Peasant Wars, 1519

TIBOR SZERVATIUS: THE DEATH OF DÓZSA—DETAIL (BRONZE, 1971)

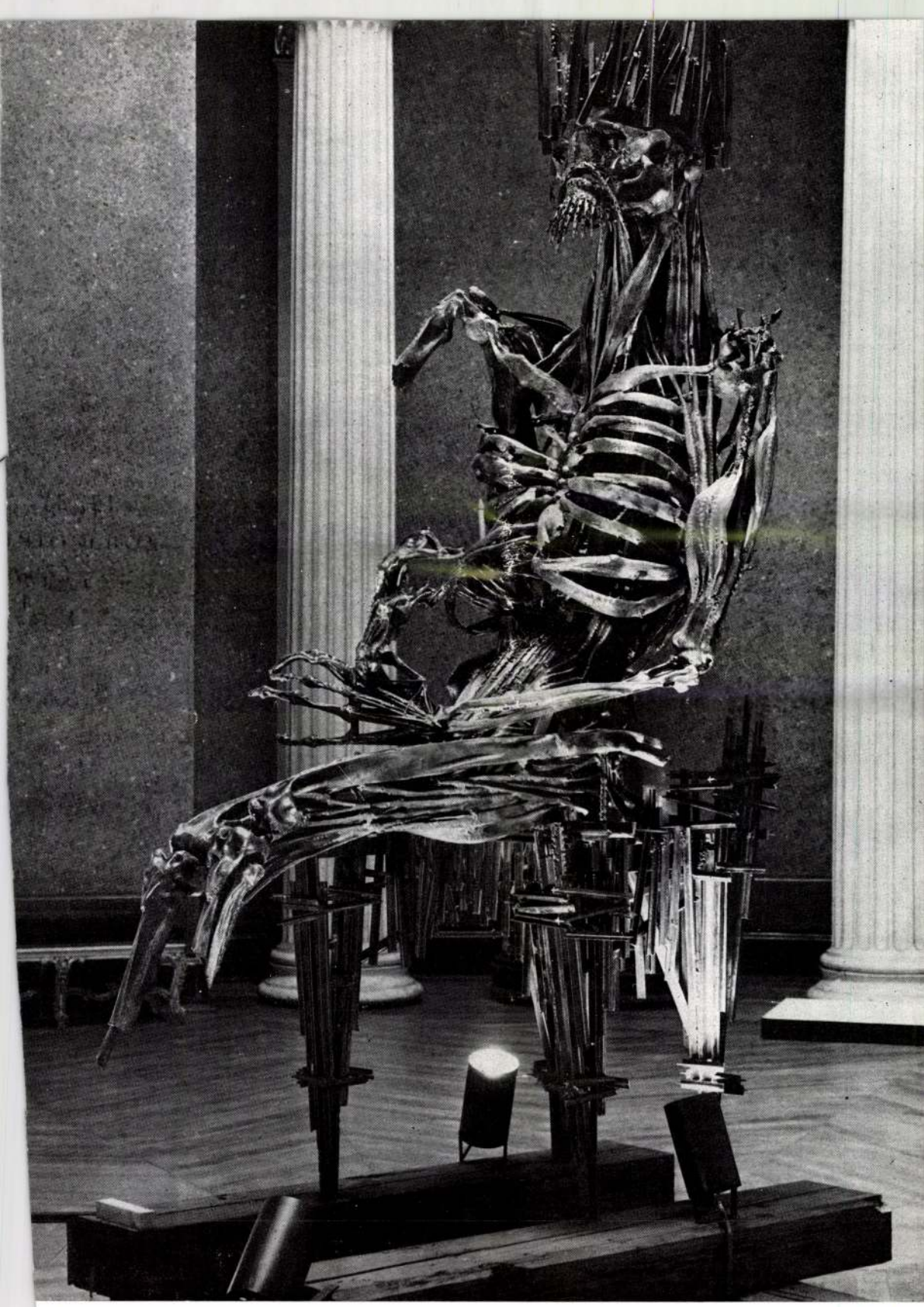

TIBOR SZERVATIUS: THE DEATH OF DÓZSA (BRONZE, 1971) *Photos: István Petrás*

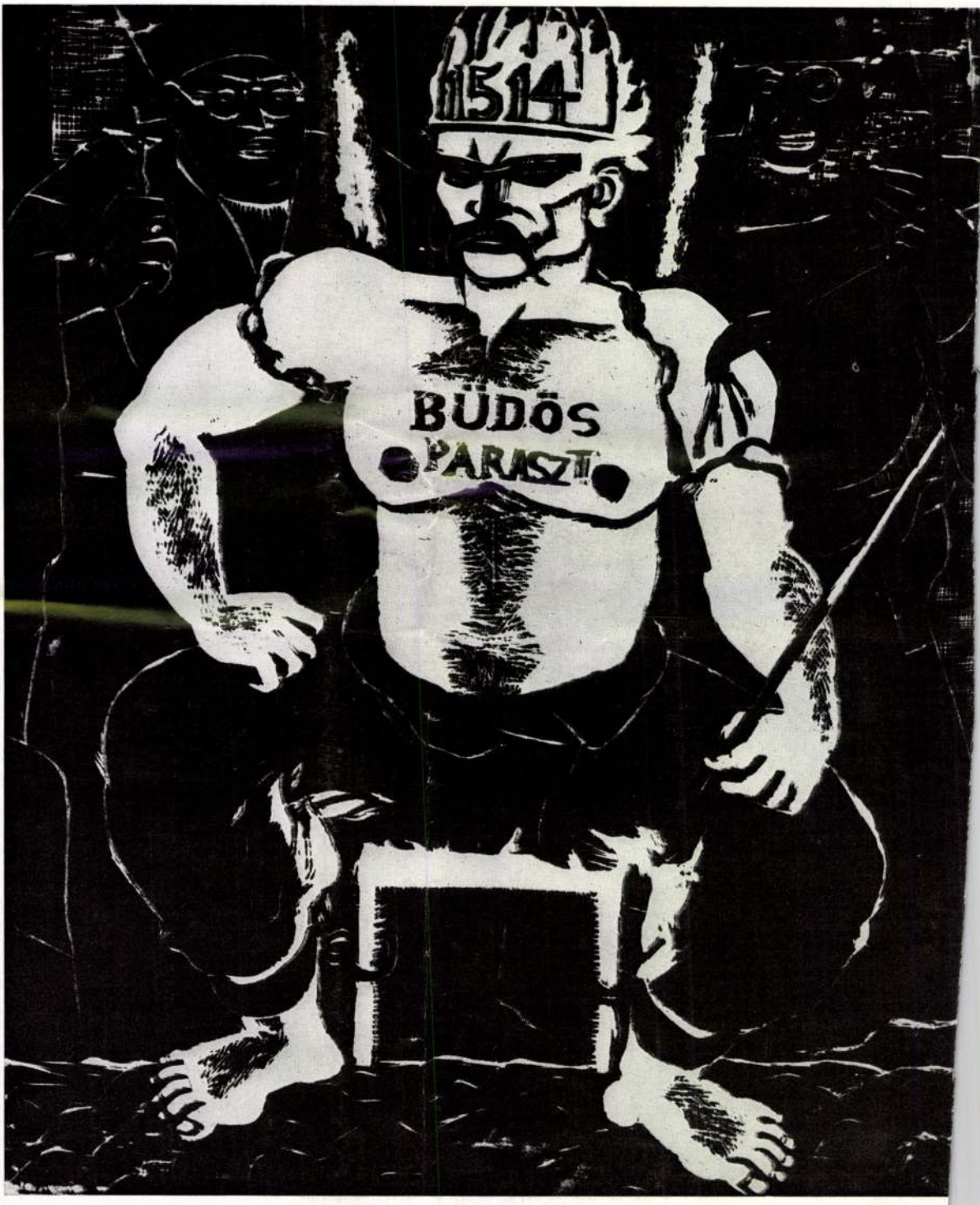

Gyula Derkovits: Dózsa on the fiery Iron Throne (50 × 44 cms, woodcut, 1929)

Photos: István Petrás

movement. Documents of the time make it clear that the peasants who avenged their grievances on landlords and bishops were wealthy men. One of them complained that the landowner's retainers had dispersed and decimated his herd of cattle as it was being taken to the market in Pest. This man—a soldier in the peasant insurgent army—had gone to Pest to sell several hundred or even thousand cattle which were his own property! This equally explains why many of the lesser nobles joined in the insurrection, and some of them even provided soldiers under their command, weapons and guns from their own estates: although they were technically noblemen the greater barons exploited them much as they exploited the peasants. Their theoretical freedom was worth little or nothing, and the few serfs who lived and worked on their land were frequently seized or taken over by the magnates.

Another slight but not insignificant impulse which inevitably led to an attempt to settle the question by swift and violent means, i.e. insurrection was the growing confusion in the rights of ownership of parts of the great estates. This was because the royal deeds of gift, which were a certificate of ownership, were so often forged that it was almost impossible to know who was the real owner of any given piece of land at any given time. A resolution of the Diet passed at the end of the fifteenth century had vainly laid down special regulations against the priests and scribes in monasteries where documents were deposited who forged deeds of gift for money. So when it was recorded that hundreds of manors were burnt by the peasants in the 1514 revolt we have to realize that the insurgents did not fire them from sheer vandalism, nor did the soldiers kill the inhabitants; their purpose was to destroy the records. The rebels in general fought in a purposeful and methodical manner; their plans were carefully considered, they avoided unnecessary bloodshed, and they were entitled to hope that they would achieve certain aims, all the more as the English peasants had achieved the same aims a century earlier, and as they never abjured their loyalty to the king; even in their most desperate and hopeless hours they had stressed that they recognized him as their lawful king and his son as the heir to the throne. They were simply fighting for their former rights, for their quality as human beings vis-à-vis the nobles, who in fact also opposed the king, the central power, and were thus the enemies of the king, and even of the Pope, for although they had never been consecrated as clerics many of them held high office in the Church as laymen.

The Proclamation of the Crusade

The restless peasant masses in Hungary were already ripe for action when Pope Leo X., who ascended the Papal throne in 1513, proclaimed the crusade against the Turks. People in Hungary suspected that Leo X. proclaimed this crusade in order to rid himself as speedily as possible of his "rival", Tamás Bakócz, Cardinal and Archbishop of Esztergom, who had received eight votes in the first round of the Papal elections. He was also Lord Chancellor of the Kingdom of Hungary, that is to say, the head of the Hungarian Government. We can, however, safely assume that, on the contrary, Leo X. was serious in proclaming the crusade. Italy was already being threatened by the expanding power of the Turks, who raided the coastal towns of Southern Italy from time to time, harassed the movement of ships in the Mediterranean, had occupied most of Dalmatia and were proving a serious danger to Hungary. There was another fact, never before stressed, which shows that Leo's crusading zeal was genuine: his choice of a name on ascending the Papal throne. This Medici prince chose a name which had not been in fashion for centuries—the last Pope who choose the name of Leo had been a former German count who had occupied the Papal throne from 1049 to 1054, some five hundred years previously, the great Saint Leo I. had succeeded in driving the pagan armies of Attila from Europe. The new Pope, immediately after his election, ordered Raphael to paint this *scene;* the fresco is in a *stanza* of the Vatican Palace. Raphael, obviously in compliance with a Papal request, gave his portrait of Leo I. a striking likeness to Leo X. Leo X. thus considered it was his mission to prevent any further expansion of the Turkish empire in Europe: on April 27th 1513 he mandated Simon, Bishop of Modrus, to deliver a sermon against the Turks: this Croatian bishopric was part of the Kingdom of Hungary at the time.

Cardinal Bakócz was appointed Papal Legate between July 15th and 17th: the powers assigned him were remarkably extensive. He was empowered to raise a crusading army, and for this purpose to levy taxes within the territories of Hungary, Bohemia, Silesia, Poland, Prussia, Livonia, Lithuania, Denmark, Norway and Sweden. Since the commander-in-chief of the crusading army was nominally the Pope himself, Cardinal Bakócz as the Papal Legate was endowed with authority to appoint the military leaders, and organise an army all over Northern, Central and Eastern Europe without reference to the secular rulers of these territories. A similar crusade in the middle of the fifteenth century had once before been successful: János Hunyadi, the Hungarian leader of a mercenary army, had acquired so

much prestige with his expeditions against the Turks, which also possessed the character of crusades, that he was as respected as a king and his son, Mathias (Corvinus) Hunyadi, in fact became King of Hungary. Hence Pope Leo X. had some justification for believing that Turkish expansion could be checked by military action.

This Papal decision came at just the right moment for Bakócz. The King of Hungary and Bohemia at the time was Wladislaw, a Polish prince of the Jagiello line whose younger brother reigned over Poland: in 1513–14 Hungary had no organized army. Hungary, which was no more than a province of a Polish–Lithuanian dynasty intent on conquest, and where power was concentrated in the hands of twenty-nine great magnate families, was on the verge of political disintegration. Bakócz, their avowed enemy, now ruled over an army with which he could hold in check not only the Turks, but also the great magnates in opposition to the central power.

Thus Bakócz forced his will through against the opposition of several of the great magnates in the meeting of the Royal Council, and in March 1514 the crusade was proclaimed. The Franciscan order was charged with the duty of proclaiming it, organising it, and popularizing among the people. The Franciscans, who preached to the people in their own language and had taken vows of poverty, were extremely popular in the country. If Bakócz had considered this order of the Pope as merely a pretext, he would hardly have worked with such enthusiasm for its rapid implementation. In April 1514 several thousand volunteers had already arrived in the camps in Pest and episcopal centres. It was largely due to the energetic work of organization on the part of the Franciscans that the army was so quickly collected. Only one bishop refused to proclaim the crusade: Csáky, Bishop of Csanád, a noble who had never been consecrated, and who later paid with his life for his refusal.

The Appointment of Dózsa as Commander

The army was ready, and now a leader had to be appointed. And here we come upon an interesting and unsolved mystery. Bakócz, despite the fact that there were many capable military leaders in Hungary, including such members of the Church as the Bishop of Veszprém, who was also the Treasurer and Banus of Croatia, appointed György Dózsa, a Székely cavalry officer who happened to be in Buda at the moment. Dózsa had been the hero of a daring exploit which testified to his personal courage, but which was otherwise without significance, and the general under whom he served at the Southern border had sent him to the capital to be personally rewarded

by the king. György Dózsa was a Székely, which is a remarkable fact in itself. The Székelys were a Hungarian ethnic group in the South-Eastern Carpathians of Transylvania, whose duty, since the settlement of Magyars in Hungary, had been to defend the eastern marches. In return they were freemen, and exempt from tax. At that time, however, about the beginning of the sixteenth century, a class system began to appear among the Székely people. The richer Székelys acquired land and began to exploit their serfs. Gradually these lost their freedom and were forced to undertake service as serfs, or become soldiers, as György Dózsa. The central government supported this process of division by all the means in their power, and sent several punitive expeditions among the Székelys, who in the course of the twenty to twenty-five years preceding 1514 had risen a number of times in defence of their ancient liberties. The Székelys were consequently bitterly opposed to feudalism and came out in support of the "old" and, as they believed, classless society of the days when the Hungarians had first settled in the country.

There are some indications that in his youth György Dózsa had also taken part in one of these Székely revolts, so that the motives why Bakócz gave this Székely officer, a man who had never commanded any thing more than a hundred men, the command of an crusading army of many nationalities, remain obscure. He probably knew something of Dózsa's capabilities. At all events his judgment of his abilities as a military leader and organiser proved correct: Dózsa was an excellent commander.

Dózsa needed only a few weeks to train the motley gathering under his command. They had brought their own weapons with them: until after 1514 there was no decree in existence forbidding peasants to bear arms, and they all possessed some sort of weapon, to cut, to thrust, to beat. They were given basic military training until the middle of May, and spiritual guidance and encouragement by the Franciscans. These simple people, who up to that time, although of course they were Christians, had not been much to church and had probably never heard a sermon in their mother tongue, were greatly impressed by the teachings of the Gospel: every man, it seemed, was equal before God, it was easier for a camel to go through the eye of a needle than for the rich to enter Heaven... It is indeed very possible that the ideas of the Franciscans, always verging on heresy, had a greater role in the peasant war than we imagine. The peasant armies retained their deep religious convictions to the end; they firmly believed they were acting in accordance with the will of God. (Later, between 1527 and 1540, in the first years of the Reformation, the majority of Hungarian Lutheran Protestant preachers were former Franciscan friars.)

What sort of people made up the crusading army? In the first place the herdsmen of the mountains, known as the *Hajdús*, who used to drive great herds of cattle to the larger cities of Germany in the spring and autumn, and in the intervening periods served as soldiers or bodyguards to anyone who would employ them. The *Hajdús* were tough free men; they had been the basis of every Hungarian army for centuries, and jealously defended their freedom. Many of them were impoverished peasants who had fled from their landlords. Others came from the little country towns, not much more than large villages, where the peasants who had fled from their masters concentrated, and who, though they paid taxes to the nearest landowner, paid them collectively and not individually, and hence won for themselves a certain measure of freedom. People whose reputation enjoyed an especial respect were the men of Cegléd, who arrived with their priest and were famous for not having paid taxes to their landlords for over eight years, and the nuns of Óbuda, who killed the bailiff when he came to collect the taxes, and routed the soldiers with him. Thirdly, there were serfs from every part of the country in the army. For them the crusade was a magnificent pretext to escape their landlords, since the crusade had been blessed by the Church, and an anathema placed on all who put obstacles in the way of recruitment. And finally there were a large number of literate men or university students, unwilling to take orders, leading unsettled lives, from time to time working as teachers, clerks on noble estates, or scribes. Hussite ideas, spread through the University of Cracow, found a ready welcome among them.

Considerable unrest was created in the army by the news that the landowners, intent on compelling the serfs to return home and preventing the departure of others, had imprisoned the wives and children of those who left. True, the position of the landlords was desperate. As harvest time came round the villages were empty, there was no one to bring the crops in. So they adopted violent measures. The news brought by the wives and children who escaped from prison and torture and arrived in the camp, often with the deliberate connivance of the landowners, in order to demoralize the army and bring back the recalcitrant farmhands, created so much unrest that it frustrated the landowners' intentions. The soldiers became aware of their strength as an organized army, and the daily sermons in the Hungarian language had taught them that Christ had also championed the poor; they began to feel an inclination to settle accounts with their oppressive lords and masters first, to teach them Christian morals, before adventuring against the Turks. At the same time Bakócz ordered Dózsa to advance with the army to a mountainous terrain, and region full of abysses in Southern Croatia and relieve the fortress Knin there, which was being besieged by

the Turks. Dózsa felt the plan was militarily impractible; his men were plainsmen, unused to mountains and hesitated to start. The king in the meanwhile, fearing the unrest stirred up by the atrocities committed by the nobility, urged the Cardinal to suspend the Crusade. During this period of dispute Dózsa, anxious to avoid further trouble, or an eventual attack by the great nobles, started out for the South with his relatively well-trained and disciplined army: he went through Cegléd–Csanád, the Great Hungarian Plain, where the discontent of the peasants was strongest. (But by that time local groups of crusaders had come into existence everywhere in the country, surprisingly united in their principles and practice.)

Outside the Law

At the end of May, while on his way, Dózsa learnt that Cardinal Bakócz, the Papal legate, had withdrawn the bull authorising the organisation of the crusade. From that moment Dózsa's army was outside the law: any local force was entitled to attack and destroy it. It appears that Bakócz, at that time over seventy, an experienced statesman and diplomat and a master of court intrigue, was nevertheless unable to control either Dózsa or the court. He chose the worst moment for this act: it amounted to delivering the crusading army into the hands of the nobility for their revenge. At the same time he also lost control of the Franciscans, who were reluctant to obey his orders. The task of informing the people that the crusade had been abandoned was consequently given to the Dominicans, which created considerable confusion.

György Dózsa, on learning of the decree, proclaimed that anyone who wished could leave his army without hindrance. Many took him at his word and went home: only those remained with Dózsa who were prepared to face their destiny. About 30,000 peasants remained. They still called themselves "Kuruc", (crux, cross-bearers). This was the moment when Dózsa, probably upon the advice of the Franciscans and lay priests who worked with him, decided to organize the revolutionary rising. His aim in all likelihood was to wrest from the government the right of the peasant to own land, or at least to lease it from the nobility, assuming all along the king's support, who had sent a special envoy to negotiate secretly with him, unknown to the nobles.

It was a remarkably bloodless and disciplined revolution: perhaps the least brutal of all European peasant revolts. Altogether about three hundred nobles fell victim to the people's anger: most of them would have been

condemned for lawlessness under any normal penal code. This military discipline was preserved in the army to the very end. Friedrich Engels, describing the German peasant war, wrote that the ideologically competent German peasant leaders had been extremely bad soldiers, who understood nothing of warfare and military tactics, and, with the exception of Florian Geyer, had walked guilelessly into the trap set by the army of the nobility. Dózsa was a remarkable exception. István Báthori, *comes* of Temes county, the commander of the Southern military district, never won a battle against Dózsa, who for his part took many well-defended fortresses, on occasion without bloodshed.

In June 1514, therefore, the crusading army controlled nearly half the territory of the Kingdom of Hungary, especially the region between the Danube and the Tisza, and the Tisza and the mountains of Transylvania—with every hope of being able to force concessions for the peasants from the ruling class.

Zápolyai's Counter-attack

This was the moment when the wealthiest noble of Hungary, János Zápolyai, *comes* of Szepes county, Governor of Transylvania, came on to the scene. Zápolyai was twenty-six years old at the time: for nine years, when the Diet had decided that after the death of Wladislaw a Hungarian should be elected king in place of the Jagiello line, the lesser nobility has considered him as the heir to the throne. Zápolyai represented their interests, and since many of the lesser nobles had thrown in their lot with Dózsa, he was understandably in disfavour with the king and the ruling élite.

It was on this account that he had not been given the command of the forces against Dózsa and the position given to his worst enemy, István Báthori. Zápolyai's fortresses had successively surrendered to Dózsa's army: consequently the crusaders thought that he would not attack them. Zápolyai, however, realised that the revolt was a fundamental threat to feudalism as a whole, and consequently with his own excellently equipped personal forces staged a surprise onslaught from an unexpected direction against the crusaders, who were then successfully attacking Temesvár, the fortress held by István Báthori. The young captain of his cavalry captured Dózsa alive. György Dózsa was executed; a burning iron band in the form of a crown was pressed on to his head, he was quartered, and the revolt was stifled in blood.

THE NEW ENSLAVEMENT

In autumn 1514 the Diet was convened to bring the rebellious serfs to heel. Inhuman laws were enacted which denied the peasants freedom of movement, a heavy and complicated system of taxation was introduced and the bearing of arms by peasants was prohibited. The peasants were now in a worse position than they had been before the revolt. Gáspár Heltai, Hungarian writer and Unitarian pastor of the sixteenth century, wrote that "the nobles made of the village not only serfs but also slaves." *(Chronicle, 1575)*

This was the true tragedy. It was natural for the nobility to refuse to leave the historical stage of their own free will. In 1514 the time was not yet ripe for the victory of bourgeois or peasant revolutions. Other peasant revolts of the time, on a smaller scale than the revolt of the crusaders in Hungary, were also defeated in Germany and France. But in those countries, as Engels pointed out for Germany, the situation of the peasants remained unchanged: it did not worsen. It might even be said that they slightly improved. In Germany the number of copyholders increased.

The Hungarian nobility, with its passion for unbridled revenge, did themselves considerable harm; in enslaving the peasants they checked the forces of progress and held back productive development. They regarded the peasants as a means of production, no more, but they treated them less rationally than a man would treat his own tools. A heavy price was to be paid for this: 1514 marked the last stage of decline of the prosperous mediaeval Hungarian Kingdom, and was the starting point for the slow but irresistible process which led to the quasi-disappearence of the independence of the Hungarian State. Never again in history did the Hungarian peasants support the nobility, even when they represented the interests of the whole Hungarian nation, not even in the revolutionary war of 1848–49. In 1526, when the battle against the Turks was lost at Mohács, the Hungarian ruling class had another fifteen years in which to organise resistance to the Turks: it was not until 1541 that Turkish army finally occupied the country and Buda, the capital. But the nobility could not and dared not rely on the peasant masses. The Pope also gave no further support to Hungary: after the failure of the crusade the Popes failed to support the war against the Turks until the 1680's. Even worse: István Werbőczi, an avaricious and unscrupulous noble who was a protonotary—*personalis praesentiae regiae locumtenens*—codified customary Hungarian law, and included the anti-serf resolutions of the 1514 Diet in his *Tripartitum*. The Government and the nobles, seeing things in wider perspective, realised some of the objections to this code, and never put it into force; but after the king's death Werbőczi

printed his work in Vienna at his own expense, and distributed it among all the counties, and it consequently came to be considered a *de facto* legal code of law. János Zápolyai, who had defeated Dózsa and who was elected king of Hungary as János I. abrogated it fifteen years later, realising it was already obsolescent, and its harmful effect on economic development, but the impact of the *Tripartitum* remained; Werbőczi had indeed denounced those who had joined Dózsa, and became a rich man from the victims' property.

György Dózsa has remained a great name in Hungarian history, and his movement is the symbol of every Hungarian revolution. From that time onwards all national revolts were described as "kuruc"—cross-bearer movements—if they did not exclusively represent the serfs. On the eve of the Hungarian bourgeois revolution of 1848 Dózsa aroused renewed interest: Mihály Horváth, a Catholic priest and historian, wrote a book on him in 1843 and this inspired a poem on Dózsa by Petőfi; Baron József Eötvös wrote a novel with Dózsa as the hero and later, in 1918, before the bourgeois revolution, the poet Endre Ady referred to him several times. The Socialist Congress held in Budapest in 1901 proposed to set up statues of Marx, Lassalle and Dózsa in Budapest. Gyula Illyés, the grand old man of contemporary Hungarian poetry, has written both a poem and two plays on Dózsa.

We know very little about him. The year of his birth—1472—is also an assumption—his whole historical appearance occupied three and a half months in all. Yet we are entitled to call him a revolutionary of historical significance. We know just about nothing of his life, his personal virtues, his personal failings; we do not know what he looked like: but we know what he did, and from his actions we can deduce his beliefs and purposes. He was no fanatic crying aloud the justified bitterness of an enslaved class, wading in blood to sow and to reap hatred and suffering. He knew his purpose and although the dream of a classless society was not one that he could have envisaged at the time, he might reasonably hope that the ruling class would alleviate the lot of peasants, if only in its own interest, and on these grounds believed he might obtain help from the king and the central power. He did not reject the religious ideals of the Middle Ages, nor exclude himself from the community of the Christian Church; he even preached the rights of the poor on the basis of Gospel teaching. But he was no naive dreamer: he led his army with expert military knowledge and iron discipline, the only peasant army with this discipline and these aims in the history of Europe.

SÁNDOR PETŐFI

POEMS

'FATE, GIVE ME SPACE...'

Fate, give me space to breathe, let me do
something for mankind's sake!
Never let this fine flame burning in me
die with its useless ache.

A flame is in my heart, a flame from heaven
that burns each drop of blood;
and each beat of my heart becomes a prayer
for the happiness of the world.

If I could only say all this with actions
when words are empty forms!
Even if my actions win me at last
new cross and crown of thorns!

To die for all men's good would be a death
most happy and most fair!
Fairer and happier than all the raptures
wasted on living air.

Tell me, tell me, fate, such holy death
awaits me... and I'll make
with my own hands the cross on which I'm laid
crucified, to break.

Pest, April 24, 1846.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

KORTÁRS

1972 JUN

... programot is forradalmi kiáltvánnyá teszi.

1021

Szervátiusz Tibor

SZERVÁTIUSZ TIBOR: Dózsa György halála

zolja. Az 1846 tavaszán írott *Szilaj Pistá*ban is
az úrfi elcsábította Pista kedvesét, Pista el
útonálló". Kirabol egy fényes hintón érkező
az áldozatot, megtorpan: „Hó megállj! kiált rá
Nem vagyok én zsiványnak teremtve... Itt va
lan" tette Kukorica Jancsi hamar megoldód
nyúl hozzá a zsiványok szerezte pénzhez. Pándi Pál *Petőfi* című könyvében hangsúlyozza ennek a jelenetnek fontosságát Petőfi etikai felfogása szempontjából, s úgy véljük, nem tévedünk, ha itt ugyanennek az etikai magatartásnak a jelenlétéről beszélünk. S hogy e magatartás Petőfi egyéniségének egyik legmélyebb vonását juttatja kifejezésre, azt majd *Az apostol*ban megrajzolt önarcképe fogja hitelesíteni. Szilveszter mondja: „hogyha egyszer már A szolga emberré emelkedik, Ehen hal meg vagy bitófán, De többé szolga nem lesz!" Más helyütt pedig: „Nem ismerek nálam kisebbet S nem ismerek nálam nagyobbat. S a gazdagságot illetőleg, az nekem talán ingyen se kellene, Annál kevésbé olyan áron, Hogy érte nyúzzanak másokat." Indokoltnak érezzük, hogy e gesztusokban megnyilvánuló etikát Petőfi eszmei fejlődését is befolyásoló alkati tényezőként tartsuk számon. Olyan tényezőként tehát, amely szerepet játszik forradalmiságának érlelődésében is.

Ám miután szembesítette a költő „kidolgozott" etikai álláspontját a megoldásra váró szociális problematikával, rá kellett, hogy jöjjön annak bizonyos hibáira, elvi következetlenségére. A *Palota és kunyhó* még ennek az etikának ad abszurdum vitelét mutatja (csak szétrombolni, s nem birtokba venni akarja a Palotát), de a közvetlenül utána írott *A XIX. század költői* a forradalmi bosszúval meg nem oldható szociális probléma orvoslására már konstruktív elvi programot ad, s a forradalmi cselekvés végső céljaként a „bőség kosará"-t, a tulajdonegyenlőség eszméjét hirdeti meg. Petőfi tudomásul vette, hogy sem a „Koldusbot és függetlenség", sem a „nekem nem kell szép öltözet" jelszavakkal nem lehet a tömegeket elvont eszmékért, pusztán politikai jogokért és erkölcsi szabadságért mozgósítani, de azt is nagyon jól tudta, hogy becsapná a népet, ha a „bőség kosará"-t közvetlenül elérhető célként tüntetné fel. A reális, de távoli cél megfogalmazását ezért kapcsolta rögtön össze forradalmi etikájával, ezért buzdított eszmékért való küzdelemre akkor is, ha „az élet, munkáinkért, Nem fog fizetni semmivel."

Úgy érezzük, mindez elég bizonyíték arra, hogy Petőfi erkölcsi- és gondolatrendszerében mindig alárendelt szerepet kaptak az anyagi célok – s nemcsak az egyén, de a közösség anyagi céljai is – az eszmékkel, a politikai jogokkal szemben. Ezért amikor a népforradalommal figyelmeztető Dózsa-versben hétszer is jogokat követel, indokolatlannak tartjuk e jogfogalomban a szociális egyenlőség gondolatát akár rejtetten is jelenlevőnek hinni. Nem kerülhetjük meg a kérdést: hogyan értékeljük Petőfi forradalmiságának ezt a vonását? Pusztán sok szenvedéssel teli egyéni sorsának büszke vállalását emelte volna etikai normává? S egyáltalán: az eszmei radikalizálódás járulékos magatartásbeli eleme-e csupán ez az aszkétikus jelleg Petőfi alkatában, avagy az egyéni alkattól független objektív követelménye mindenkori forradalmi átalakulásnak? Véleményünk szerint csak az utóbbi kérdésre felelhetünk igennel. Petőfi jól látta a kispolgárosuló, kapitalizálódó tendenciákban az anyagi felemelkedés bármennyire is korlátozott, de növekvő lehetőségeit, ám jól látta ezeknek a lehetőségeknek a közéleti és egyéni morált romboló hatását is. Nem tudta, és nem akarta sem saját maga, sem a nép számára elfogadni azokat az anyagi perspektívákat, amelyeket idegen érdekek szolgálatával, vagy bármiféle függés árán lehetett csak elérni és megtartani, nem akarta a nép szociális problémáit a fennálló jogrend és osztályviszonyokkal való kompromisszum árán megoldani. Nem tudott belenyugodni abba, hogy a fejlődés irányát és ütemét végsősoron a feudális uralkodó osztályok mindenkori érdeke illetve belátása szabályozza, mert ennek az irányításnak az elfogadása egyet jelentett volna (és jelentett is a végig nem vitt forradalom után!) az érdekkompromisszumok olyan beláthatatlan sorozatával, amelyben a kompromisszumot kényszerítő tömegek nemcsak érdekeikkel, de erkölcseikkel is szükségszerűen hozzátorzultak volna (hozzá-

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

GANZ MÁVAG

1972 JUN

Szervátiusz Tibor

4 1021

DÓZSA GYÖRGY

Szervátiusz Tibor: Dózsa György halála

ÉRMESEK

s működése alatt állandó foko-
ményeiben tükröződik az a cél-
gádnak, példamutató, követésre
és teljesítenie.
található, ami többet jelent a
l és a „szocialista módon élni"
nessze túlhaladja.
melkedő kezdeményezés a *Vil-*
galommal kapcsolatos felhívá-
elekedetük volt, hogy 40 nyug-
- látták vendégül és részükre
szereztek. Nemes cselekedetre
kgyermekes családot karácsony
élhetőleg a többi brigád részé-

ényük közül említésre méltó,
tási javaslatot adtak be, ame-
- forint megtakarítást értek el.
valamelyik formájában kivétel

i szerint a brigád az „arany
t teljesítette: 10 ...

Párttitkár

Az 1852-es vasszerkezeti lakatosműhely a vízgép- és kompresszorgyáregység egyik legkisebb műhelye.

Itt heten dolgoznak egy brigádban. Az idén elérték a szocialista cím hatodik fokozatát. Brigádvezetőjük: *Mihály István.*

Közel harminc éve került a vállalathoz. Dolgozott a mozdonygyáregységben, a hídgyáregységben. Részt vett szinte valamennyi budapesti híd újjáépítésében.

Az ifjúsági mozgalomban hamar megismerték a nevét. 1951-től a DISZ Budapesti Bizottságán dolgozott. A szervezet megszűnése után visszavezetett az útja. Ő akarta így.

— *Szeretem a fizikai munkát. Egy kissé mindig idegen volt számomra az íróasztal mellett dolgozni.*

Ezért jött vissza 1956-ban a hídműhelybe, ahol rövid idő múltán megválasztották alapszervezeti párttitkárnak.

Néhány éve a vkgy-ban dolgozik. Kezdetben kisebb pártmegbízatásokat kapott, majd a legutóbbi választáson szervező-titkár lett. Amikor az alapszervezet titkára nyugdíjba ment, a tagság őt választotta meg erre a tisztségre.

Mindennapos pártmunkája nagy részét a meggyőzés, az érvelés teszi ki. Hogy ezt sikeresen csinálja, annak bizonyítéka közé' tartozik az őszszel jól megszervezett pártoktatás, a pártfolyóiratokra való előfizetés. És az is, hogy az alapszervezet tagjainak több

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

ÉLET ÉS IRODALOM

1972 JUN 24

Szervátiusz Tibor
1021

Szervátiusz Tibor szobra: Dózsa (részlet)

TÁJÉKOZÓD

híreink

MAGYAR FESTŐK MOSZKVÁBAN

A külföldi irodalommal és művészettel foglalkozó szovjet folyóirat, az Inosztrannaja Lityeratúra júniusi számának színes képanyagát magyar festők művei alkotják. A folyóirat címlapját *Aba Novák Vilmos* Csíkszeredai vásár című képe díszíti. A tavaly a moszkvai Puskin-múzeumban rendezett „A magyar képzőművészet ezer éve" című kiállításáról megemlékezve, *Munkácsy Mihály, Perlmutter Izsák, Rippl-Rónai József, Fényes Adolf, Derkovits Gyula, Ziffer Sándor, Paizs Goebel Jenő* és *Kohán György* egy-egy képének színes reprodukcióját közli még a folyóirat.

N. Poljakova cikkében a moszkvai képzőművészeti élet nagy eseményének nevezi a kiállítást. Részletesen méltatja Munkácsy festészetét, az „alföldi iskola" nép- és természetábrázolását, a szocialista festészet magyar úttörőjének, Derkovits Gyulának a munkásságát. A cikkíró elismerően nyilatkozik a kiállítás gazdag anyagáról.

HAGYOMÁNYOK ÉS IRODALMI KAPCSOLATOK

Ezzel a címmel jelent meg — a Szlovák Tudományos Akadémia kiadójának gondozásában — az 1969. november 17—18-án tartott, a szlovák—magyar irodalmi kapcsolatok tárgykörét felölelő konferencia anyaga. Az értekezleten negyvennégyen jelentek meg, a szlovák és a cseh hungarisztika legjobb képviselői, a csehszlovákiai magyar tudományos élet vezető személyiségei, a magyar szlovakisztika művelői, valamint az NDK szlavista küldötte. A kötet az elhangzott húsz előadást tartalmazza s az előadásokhoz fűződő vitát. Az értekezlet és a kötet jelentősége nem csupán az, hogy az első ebben a nemben; hanem elsősorban az, hogy a bonyolult és a félreértésektől s a múlt rossz hagyományaitól is terhelt kapcsolatokat objektíven, tudományosan vizsgálja. A kötet úttörés; ezen az alapon már lehet vitatkozni, lehet

című könyvének második kiadása jelent meg nemrég Angliában. Az 1961-es első angol nyelvű kiadás elé maga Kodály írta a bevezetőt. A mostanit is még ő készítette elő, az átdolgozások és a kiegészítések egy része tőle származik, más része *Vargyas Lajostól*, aki a kötetet sajtó alá rendezte. Az új kiadás több dallamot közöl, mint az eredeti, s bővebben szól a siratókról és a magyar népi hangszerekről.

Nem sokkal Kodály könyve előtt látott napvilágot *Breandan Breathnach* hasonlóképpen folklór tárgyú kötete, az *Irish Folk Music and Dances* (Írországi népzene és néptánc). A viszonylag ritkán érintett, fontos témával foglalkozó könyvről egyebek közt ezt írja a Times irodalmi melléklete: „Bármennyire üdvös is ez a könyv, mint komoly és megbízható tájékoztatás, a hagyományos ír zene egész területe olyan tudós figyelmére vár, aki egyesíti magában a szerző szaktudását... a XIX. század előtti zene előadói gyakorlatának alapos ismeretével, átérzésével, s az olyan széles körű zeneértéssel, mint amilyen a Kodályé volt."

A SANS-CULOTTE-OK SZÍNHÁZA

Ariane Mnouchkine színháza, a Theâtre du Soleil a Vincennes-i Tölténygyárban bemutatta legújabb produkcióját, az *1793*-at. A darab a nemzetközi sikert aratott *1789* folytatása. Mnouchkine a nagy francia forradalom színházi interpretálására vállalkozott. Míg az *1789* középpontjában a Bastille lerombolása állt, ez az újabb mű az 1792. augusztus 10-től (a királyság bukásától) a Thermidor-ig terjedő időszakot öleli fel. A forradalomnak ezt a korszakát egyesegyedül a sans-culotte-oknak — a forradalom legradikálisabb híveinek — a szemszögéből ábrázolják. A Tölténygyár belseje a Les Halles negyed Mauconseil körzetének tanácskozó termévé alakult át: a nézők a körbefutó erkélyeken helyezkednek el, de leülhetnek a sans-culotte-ok közé is. A teremben különleges tetővilágítást alkalmaztak, amely a természetes nappali fény hatását kelti. Ebben a darabban a kor — a jakobinus diktatúra — nagy emberei

többsége 1930 és 1945 között született, ismertebb név alig akad köztük.

NÉVTELENÜL AZ UTCÁKON

Ezzel a címmel jelent meg James *Baldwin*, a talán legismertebb amerikai néger író új könyve. Emlékeiről, magán- és közéleti kudarcairól vall benne. Baldwin a polgárjogi harcban soha nem csatlakozott semmilyen szélsőséghez. Közvetítő volt a faji kérdésben a néger polgárjogi harcosok és a fehér liberálisok között. Gondjai: a közvetítő gondjai. Radikális néger vezetők többször vádolták azzal, hogy fontosabb számára a maga egyéni boldogulása, mint a néger egyenjogúság kivívása. Párizsban élt fiatalon, az algériai háború éveiben. Bántotta, hogy hiába rokonszenvez a felszabadító háború harcosaival, amerikai útlevele különleges előjogokat biztosít számára. Nem tudta összeegyeztetni, hogy Európában „fekete herceg" legyen, amíg az USA-ban „házi nigger". Bűntudatot érzett, amiért nincs otthon, s nem azt teszi, ami a kötelessége. Jelenlegi dilemmái között az első az, hogy a társadalom, amellyel szembe népe harcát akarja megvívni, már őt is magába olvasztotta. Baldwin a méregdrága Beverly Hills Hotel egyetlen néger lakója. S amikor „Martin"-ról vagy „Malcolm"-ról ír új könyvében — Martin Luther Kingről, illetve Malcolm X-ről, tiszteletébe iróniság is keveredik. Mintha egész nagyszerű prózáját a legszívesebben sutbadobná, és mártírrá szeretne válni maga is.

KÖLTŐ A DIVÁNYON

„Beszédünk könnyed, kapkodó — mérőón rándul így — egymást figyeljük hangosan: *s te* milyen mélyre mégy?" így írt százegynéhány évvel ezelőtt egy elképzelt szerelmi légyottról *Emily Dickinson*, és nem sejtette, hogy verssorai hosszú időn át tápot adnak majd a mélypszichológiának.

Az amerikai költőnő romantikátlan élete — magánya a szigorú massachuseitsi környezetben, Charles Wadswörth lelkész iránt egy életen át tartó re-

Szervátiusz Tibor

A hatvanas évek közepe mindkét
vátiusz életművében nagy alkotások rob-
banásszerű felgyűrődése. A műteremház,
amelyet szinte teljes egészében a saját ke-
zükkel építettek a fellegvári oldalba, mi
szűkebbnek bizonyul kettejüknek, s m
Tibor hegesztett, szegecselt, forras
fémkonstrukciói az amúgy is korlá
teret valósággal magukba sűrítet
szobrok folytatásának imaginárius
szabdalták, ő maradt itt, a felső m
ben, s Jenő mindinkább újra a r
már utcai műterembe húzód
1949-től majdnem egy évtized
fiú lakásaként is szolgált.

Forrás 1976/5-6/

Szeviátiusz Tibor

fametsző

„Dózsa" (részlet)

Abonyi Sándor

Műveszet, 1972. augusztus.

Szerváthin Tibor

fafaragó-szobrász

„Dózsa"

(repro)

Quadi Nóra: A Dózsa-terna

Művészet, 1972. augusztus - 8 oldal

Szervátiusz Tibor

Csoóri Sándor: "A megevettek királya" cimmel ir a fiatal müvész "Dózsa" szobráról, melyet nem mintázott, nem faragott, hanem épitett és azért választotta "a pusztulásra emlékeztető vas-réz-láng-egyveleget, hogy Dózsa szobrát ne ideológiákból, ne történelem-magyarázatokból és ne hős elképzelésekből inditsa, hanem a halálból."
A Nemzeti Muzeum kupolás termében felállitott szobornak nevet ad az iró: "az elégetett Dózsa, az elszenesedett Dózsa, a megevettek királya." A szobor fejrészét bemutatja a lap.

Élet és Irodalom, Bp. 1972. juni. 24.
XVI. évf. 26. sz. 4. lap.
5. "

Szervátiusz Tibor

szobrák

~ díszlete Tamási Áron Énekes

Madár c. játékához.

Repr.

Korunk 1971. I. 32.

1) Szerváticsz Tibor

szobrák

Műrei: ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ Dózsa, Petőfi, Krisztus,

Ady Endre, Móricz Zsigmond,

Gazda József: Variációk egy témára

570.

Korunk 1970. IV. 569.

2) Szervátiusz Tibor

szobrán

Első Dózsáját 1953-ban, IV. éves tő-

iskolai hallgató korában készítette.

Diplomamunkának szánta, de nem

Gazda lőrsét: Variációk...

Kornak 1970. IV. 570.

3) Szervátiusz Tibor
szobrász

kapott hozzám beleegyezést. Újabb

Dózsa - szobrokat készít / Trómson

ülve /

1955 - Ülő Ady - szobra.

Gazda József: Variációk.

Korunk 1970. IV. 570.

4) Szervátiusz Tibor
szobrán

1956 - Első Ady - fej, az első
Dózsa - fej.

Témdomborítással is készített Dózsa -

Gazda József: Variációk ...
Korunk 1970 IV. 570.

5) Szervátiusz Tibor
szobrán

szobrot.

Gazda József: Variációk ...
Korunk 1970. IV. 571.

Szervátiusz Tibor

Szobrán

Mádéfalvi vesszedelem

Készülő Dózsa - szobor /vénlet/

Repr.

Korunk 1970. IV. 488.

Szervátiusz Tibor, szobrászművész

Így készült Tamási Áron Áremléke, Szervátiusz Jenő és Tibor munkája. (repr)

Tükör, Budapest, 1976. nov. 21.

Szervátiusz Tibor szobrászművész

Sapronban szept. hóban rendezik meg Szervátiusz Jenő és Szervátiusz Tibor alkatásainak kiállítását.

(deregán): Az ember és művészeti környezete.
Magyar Hírlap, 1976. aug. 26.

SZERVÁCIUSZ TIBOR, szobrász

Szevátiusz Tibor: " Dózsa-fej",cimü alkotása. 3.old
Fekete repr.

Csóri Sándor: Dózsa 3.old

Múzsák, Múzeumi Magazin, 1972. 2.sz. Bp.

SZERVÁTIUSZ TIBOR, szobrász

Szervátiusz Tibor: " Dózsa György",cimü szobra. 10.old
Fekete rejr.

Csoóri Sándor: Dózsa 3.old

Múzsák, Múzeumi Magazin, 1972. 2.sz. Bp.

Szervátiusz Tibor, szobrász

Nagy László Szervatiusz Tibornak ajánlotta versét.

Nagy László: Ady Endre andezitlős 7.

Látóhatár, Bp. 1976. január

Szerváliusz Tibor, kobrász

L: Szerváliusz Jenő

— : (– kövegtérgyleg.)

Esti Hirlap, Bp. 1976. nov. 15.

21

Szervatius Tibor
Szobrász

Geometriai alapról indulva
ábrázolja mondani valóját

Hét

1975 X.10 4-6-7-10 oldal

Szervátius Tibor, nobrán

L.: Simon Béla

Simon Béla: Háoman

Műmellék let: 1.

JELENKOR, Pécs, 1976. Január

XIX/1.

Szervátiusz Tibor, nobrász

h.: Szervátiusz Jenő

– : Jókai szobor Pápán 2.

Bn. 1975. nov. 26.

ESTI HIRLAP

SZERVATIUSZ TIBOR, szobrasz

A Pécsi Modern Magyar Képtár történetében jelentős volt a Tompa-gyüjtemény beolvadása. Lehetővé vált a XX. sz-i magyar müvészet egységes bemutatása. De egyben jelentős szoborgyüjteménnyel is gyarapodott. Igy Szervatiusz Tibornak is van műve a gyüjteményben. 287.old

ROMVARY FERENC: A Modern Magyar Képtár története
Uj szerzemények III. 287.old

A JANUS PANNONIUS Múzeum Évkönyve, XVII-XVIII.
1972-73. Pécs, 1975.

Szervátiusz Tibor
és Szervátiusz Jenő
Csikmenasági hősi emlékmü

Forrás 1976/5-6/72

Szervátiusz Tibor

És Szervátiusz Jenő

Akt/körtefa, 1934/ 61cm

Forrás 1976/5-6/ 75

Szervátiusz Tibor

és Szervátiusz Jenő Tamási emlékmű
1972/73

Forrás 1976/5-6/55

Szeniatitusz Tibor

Szeniatitusz Tibor „Trónoló Dózsá"-
ja most a Nemzeti Galériában
van kiállítva.

Ridegn Gábor: A Magyar Nemzeti Galéria....
Művészet, 1976. november - 2.oldal.

Szervátiusz Tibor szobrászművész

Kolozsváron, a Rahovei utcában áll a Szervátiusz-villa, ahol Szervátiusz Jenő és Tibor, – apa és fia – él és dolgozik. A művész Petőfi-szobrát háromféleképen mintázta meg. Ady-fejét fekete márványból készítette. (említve)

Palágyi Béla: Szervátiuszék

Szolnokmegyei Hírlap, 1974. szept. 8.

SZERVÁTIUSZ TIBOR, szobrasz

A Pécsi Modern Magyar képtár gyüjtemények vétele, vagy ajándékozás révén gazdagodik, ill. esetenként vásárlások útján gyarapszik. 1969-től 1973-ig kb. 1500 darabbal nőtt a gyüjtemény anyaga. Ezekből képek jegyzéke. Szobrok:
99. sz. - SZERVÁTIUSZ TIBOR: "NAPOSZLOP", c. müve. - vas. - 105 cm. - Ltsz: 70.477. - XVIII. tábla. - 300. old. Fekete repr.

MOMVARY FERENC: A Modern Magyar képtár története
Uj szerzemények III. 287. old

A Janus Pannonius Múzeum Évkönyve, XVII-XVIII.
1972-73. Pécs, 1975.

Szentiványi Tibor

Farkasfalván 1972. szept.-ben felavatták
a apjával készíttett Tamási emlékművét.

A Hét, 1972. szept. 29. 3 cf. 39 m. 3 p.

Szemátiusz Tibor

A kolozsvári zeneszerzői kiállításon 1972 végén a Nap c. fémkompozícióival vett részt.

A Hét, 1972. dec. 29. 3. cf. 52 m. 9 p.

Szentpétery Tibor (festő)

A kolozsvári művésznek 1974-es tavaszi tárlatán részt vett.

A Hét, 1974. máj. 31. 5. évf. 22. m. Fo

Szenátiun Tibor (szobrász)

Neve emlitve.

A Két. 1974 ... 9 5. evf. 32 ... 6.

Szentkuti Tibor

Az ajtóval készített Tamási emlékmű leírása (fotó is – részlet)

A Hét, 1972. szept. 29. 3 cf. 39 sz. 3 p.

Szemátiusz Tibor

Neve említve.

A Hét, 1972. okt. 13 3ef. 41s. 9n.

Szervátiusz Tibor

és Szervátiusz Jenő kolozsvári szobrászokat bizták meg a Pápán felállitásra kerülő Jókai szobor elkészitésére.

Magyar Hirlap 1975 8 .évf.46/8

Szenátium Tibor

Dózsa és a Krisztus c. művei említve.

A Hét, 1973. szept. 21. 4. evf. 38 sz. 11 p.

Szervátiusz Tibor, szobrászművész,

az „Igaz Szó" c. folyóirat nov.-ben Ady-emlékszámot jelentetett meg. A folyóirat bemutatja Puskás Sándor és Szervátiusz Tibor Ady szobrát, Ambrus Imre és még több művész rajzait.

Magyar Hírek, 1977. dec. 17.

Szervátius Tibor, szobrász

Tamási Áron emlékkönyve

Farkaslakán. Repr

Mátyás István: Tamási Áron emlékkiállítás

750.

KÖNYVTÁROS, Bp. 1972. dec. XXII 12

Szervátiusz Tibor, szobrászművész

Jókai Mór emlékművét ma avatják fel Pápán, Szervátiusz Jenő és fia, Szervátiusz Tibor alkotását.

Népújság (Tatna), 1994. márc. 15.

Szervátius Tibor, szobrászművész

Pápán feldvatták Jókai Mór emlékművét, melyet Szervátius Jenő és Tibor alkatták. Az emlékművön az ifjú Jókai portréját, és az író regény-alakjait örökítették meg a művészek. /említve/.

Esti Magazin

1948. III. 15. Kossuth 18.30

Szerváticsz Tibor

Szerváticsz groteszk műve a „Harátérők" ez két riehely ember, valamint groteszk alkotás az „Ennyi bá" is, a falu holondja.

Fodor Ilona: Szerváticsz – Breviárium). Művészet, 1978. augusztus – 2 lap.

Szervátiusz Tibor

A Cantata domborműben jelen van a küzdelem, ami az élet egyik alapvető feltétele. Drámai mű.

Fodor Ilona: Szervátiusz – Breviárium. Művészet, 1978. augusztus – 2 lap.

Szervátiusz Tibor

Magyar szobrászati kiállitás nyilt meg a Mücsarnokban "Szobrászat 77" cimmel. "Változatok a változatlanságra" c. kritikáját Vadas József fejezetekre osztja, ellátja alcimekkel, utalva ezzel a különböző művészeti irányt képviselő -itt felsorolt- alktókra:

"Naturalizmus" c. alatt szerepelnek: Beck O. Fülöp, Borbás Tibor, Ferenczy Béni, Marton László, Melocco Miklós, Pátzay Pál, Schaár Erzsébet, ifj. Szabó István, Varga Imre.

"Racionalizmus" c. alatt: Bohus Zoltán, Farkas Ádám, Grantner Jenő,

folytatás a -2-es sz. cédulán .

Élet és Irodalom, Bp. 1978. május 2o. XXII. évf. 2o. sz. 13. lap.

Szervátiusz Tibor

Folytatás az -1- sz. céduláról:
/Kalló Viktor/, Paizs László, Segesdi György /Tóth Valéria/, Veszprémi Imre.
"A többiek" c. alatt:
Berczeller Rezső, Boda Gábor, Borsos Miklós, Csikszentmihályi Róbert, Fekete Tamás, Kéri Ádám, /Kiss K. István/, Kiss Nagy András, Kő Pál, Olcsai Kiss Zoltán, Samu Géza, /Somogyi József/, Szervátiusz Tibor, Vigh Tamás, Vilt Tibor.
"Lovak" c. alatt: /Lovasszobrok/
Györffi Sándor, Martsa István.

Fenti cimü Vadas-kritikát lásd: Beck Ö. Fülöp nevénél. Élet és Irodalom, Bp. 1978. május 2o. XXII.évf. 2o. sz. 13. lap.

Szeriatiusz Tibor

Szeriatiusz Tibor „Petőfi" – je
áll megtörten műtermében,
mellette áll Bartók üreges
szemekkel.

Kocsogh Ákos: Ház a fellegvár oldalában.
Művészet, 1978. augusztus – 8. lap.

Szervátiusz Tibor

Szervátiuszék háza falában és a fal közelében van Szervátiusz Tiborunak moldovai csángó asszonya, és egy kalotaszegi asszony gyermekével ábrázolva

Kocsogh Ákos: Ház a fellegvár oldalában.
Művészet, 1978. augusztus - 8 lap.

Szervatiusz Tibor

Szervatiusz Tibor hészitett egy „Ady" fejet és Móricz Zsigmond görgeteghőből való fejet, ami nyugalmat, bölcsességet sugároz.

Kocsogh Ákos: Ház a fellegvár vedalaban. Művészet, 1978. augusztus - 8 lap.

Szervátiusz Tibor

Szervátiusz Tibor a Rue de Temple-i Szabadiskolában tanítja a konstruktivitást.

Fedor Ilona: Szervátiusz-Breviárium
Művészet, 1978. augusztus – 2 lap.

Szervátius Tibor

Méltatás,

Rozsogh Ákos: Hár a fellegi ár oldalában.
Művészet, 1978. augusztus - 8 lap.

Szervátiusz Tibor

Szervátiusz Tiborunak, mint nyöven-
dékünk 1953-ban a Világifjú-
sági Találkozón „Futó lány" című
művét kiállítottak Bukarestben.
Az alkotásért 20.000 lejt kapott.

Koczogh Ákos: Ház a fellegvár oldalában.
Művészet, 1978. augusztus – 8 lap.

Szervátiusz Tibor

A Szervátiusz ház kapuja egyik felére mohdy ai csángó asszonyt szobrászot, kenben polyás „bubával", oldalán fiúval és leánykával.

Kocsogh Ákos: Ház a fellegvár oldalában.
Művészet, 1978. augusztus — 8 lap.

Szervátusz Tibor

A Szamothrakéi Nike hatására készítette a Tavasz, Nyár, Ősz, Tél című műveket.

Fodor Ilona: Szervátusz-Breviarium.
Művészet, 1978. augusztus – 2. lap.

Szeriatius Tibor – Szeriatius Jenő

Tamási emlékmű
(vepro)

— : —

Művészet, 1978. augustus.

Szervátiusz Tibor, Szobrász

L.: Kékely Péter.

Falus Róbert: Könyszemle

7.-

Népszabadság Bp. 1978. máj. 30.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 387-749, 340-726

ÉLET ÉS IRODALOM

Szervátiusz Tibor

1021

Szervátiusz Tibor: Ady Endre

NAGY LÁSZLÓ:

Ady Endre andezitből

Szervátiusz Tibornak ajánlom

Sóvár s repedezett szájjal immár sohase várni
történelmi manna-esést, mert nem lágyul meg a zenit,
soha édelgő álmot, soha házasodásra a négy
csapodár égtáj valamelyikét, ha nem jön az összes!
A zsolozsmák malmait hamuvá roskasztani jobb,
és döglött bagolyként a bibliát csapni sarokba,
ahogy végül Ady cselekedte. Már csitt, panaszok,
ha süket a panaszfal, ha e falra a gúnyos idő
fölkarcolt rég egy illetlen ábrát, oltári sugarasat,
kardélnél ami hódítóbb, keresztnél mágikusabb,
— győzöl e jelben, te csöndes tolakodó, de a hadakozónak
vagyok gyászteli címere — így szól, s már szégyenletünkben
szemünk lesütődik s kívül a csillag rohadoz. Hova most?
Fordítsuk a fekete kőhöz arcunkat, inas kezünket,
faragjunk magunknak istent, aki nem hagy cserben soha!

Hányszor az öldöklő angyal — nemcsak a képzeleti —
elszállt a halántékodnál, míg te a vidia-csákányt
ütögetted a kőhöz! Évtizedig mennyi csapás,
s mennyi visszaütésed a sorsnak a vérrel jelölt
szemöldökfa alján! Nehéz volt? Ez is kevés volt,
mert aki áldva: kétszeresen verve. Kétfelől verve.
Kicntva eléd a lét, — a múlt, jelen végighasítva,
s hossza a völgynek nem fenyves, de borda-szülánkos,
s nem a bodzavirág, de a lép, a máj és epe szagosul,
s kifacsarható sorra mind, ami ember jonha. Mi történt?
Emeled bajos szemedet föntre, de üres az égbolt,
havasok lépkedve völgyben vásznasan, ártatlanul
fölszedik beleidet húrnak. Hányszor kell meghalni még?
Zene szól magasan s lám, a rókák is kiondolálva
bagzanak, veres koszorúk, de a magvaszakadt
Ady Endre kőben hallgat, nem dalol, nem levelez,
másodszor nem nyújt kezet, ha a hajdani parola is
legyalázva ég, ha igéje akár a nemzetközi gyors
kisiklatva e naplementében. De izzik fekete arca,
a hő és hűség tornácán a láztól csupa virág.
Vitézi isten, a legkeményebb kőből bűvölve figyel,
míg meg nem lágyul, míg szóba nem áll velünk a végzet.

KOVÁCS L. PÉTER RIPORTJA:

Beszélgeté
félhomályb

A nyitott kovácsoltvas ajtónál bámészkodó fiatalok zötykölik lábukat a bentről kiszűrődő zenére. Az előtérben néhányan körbeállják az asztalifocit, s szurkolnak a megkopott bábukat szaporán pörgető játékosoknak. A közönség harsányan kommentál minden mozdulatot. Ha vége a meccsnek, sokszor durvaságig fajuló vita dönti el: ki játssza a következőt.

Kéthetenként tartja összejövetelét a nagyvállalat ifjúsági klubjában a munkásszálláson lakó fiatalok klubja. Ötvenen jöttek a főváros különböző munkásszállásairól, a többi vállalati klub törzsközönsége. Ha apró lámpák jeleznék a falvakat és városokat, ahonnan a fiatalok elszármaztak, nem maradna országrész kivilágítatlanul a térképen.

A teremben félhomály van. Imbolyognak a sörösüvegek árnyékai. A büfé előtt ácsorognak néhányan; a közönség nagy többsége a fényorgonának nevezett vibráló pirossárga fény alatt táncol.

★

Egyikük, Eszter, tizenkilenc éves, az egyik budai üzemben szövőnő. Két éve dolgozik vállalatánál, de előtte is gyakran megfordult a fővárosban, ezért még beszélgetésünk elején arra kér, tekintsem őt pestinek.

— Gyakran jársz ide?

— Három műszakban dolgozom, ezért elég sokszor nem tudok eljönni. De ha tehetem, itt vagyok a klubesten.

— Milyen programok szoktak lenni?

— Hát... mindenféle.

— Neked mi tetszik itt a legjobban?

— A tánc. Táncolni nagyon szeretek. Ja, meg a diafilmek, azok nagyon klasszak.

— Táncolni másutt is lehet, ezért nem érdemes ilyen messzire jönni.

— A szállón mondták, hogy jöjjünk el, mert ez a munkásszállásiak klubja.

Eszter modern, négyágyas szobában lakik és azt mondja: nem cserélne egy összkomfortos albérlettel. Ha férjhez menne, esetleg fel kellene adnia a napi ötforintos vacsorát, a mindennapos fürdés lehetőségét. A szállóból kikerülve, a lányok közül persze már többen csináltak karriert: anyagilag jól situált, középkorú emberhez mentek férjhez, de az egyik lány most jött vissza. Nem sikerült a házasság; nem tudott beilleszkedni az új családba. Nem is csoda, mondja Eszter, hiszen ismeri a lányt. Otthon szegényfalusi környezetben nőtt fel. Amit pedig bent a gyárban a tősgyökeres pesti kolléganőktől tanácsként kapott, az kevésnek bizonyult. Eszter, bár eleinte irigyelte ezt a lányt, s korábban az ő fejében is megfordult, hogy követi példáját, ma már nem foglalkozik ilyen gondolatokkal.

Egy másik lány elvégezte a technikumot; válogathatott a pesti udvarlók között. Végül az üzem egyik karbantartó lakatosához ment férjhez. Három évig laktak az anyóséknál, aztán addig cseréberélték a lakást, amíg nekik is jutott egy másfélszobás.

E példa mögé is sorakozik már Eszter életéből egy keserves félesztendő. Járt a váltó műszakos szakközépiskolába. De ha éjszakás volt, s délután kellett volna iskolába mennie, egyszerűen elaludt. A tanulnivaló pótlására maradt volna a szombat-vasárnap, de akkor meg a szórakozásról kellett volna lemondania.

— Ekkora áldozatot nem tudtam vállalni — mondja tétován. — Elvégre egyszer vagyok fiatal.

— Mi lesz tíz év múlva?

— Nem érdekel. Soká lesz.

Vasárnap a nővérénél ebédel azoknak Rákoshegyen van házuk Nyolc évi munka után most let kész. Ketten a férjével együtt csi náltak mindent.

— Pedig egészen jó háziasszony lennék — mondja Eszter kissé ki hívóan.

Harmadik vagy negyedik vasár napja ugyanis ő főz. A nővére be teg. Mitől? Ki tudhatja azt? A nyolc évi kuporgatás, a tégla- é malterhordás biztosan nem hasz nált neki. Eszter ezért az ő példá ját sem követné.

A munkásszállón élő fiatalo klubját két éve alapították; má nem tudni pontosan, hogy a KISZ vagy a szakszervezet kezdeményez te-e. Egy évig hányódtak-vetődtek amíg a mostani helyükre kerültek A klub feladata: „tartalmas prog ramokat szervezni a szállókon él fiataloknak". A „tartalmas prog ram"-on azonban még a klub ve zetői is csak beatzenét, idegen vá rosokról készült diafilmek vetítésé és legfeljebb egy-egy humorista fel lépítetését értik. Próbáltak már be szélgetéseket is kezdeményezn igyekeztek szóra bírni a fiatalok mondanák el, hogyan élnek, mi fog lalkoztatja őket, hogy örömeiket é gondjaikat megosztva kialakuljo végre valamiféle közösség.

Ám a jószándékú kezdeménye zést már az ötödik mondatnál el nyomta a sör mellett beszélgető hangja, vagy a vállalati klub törzs közönsége szól közbe: őket nem érdeklik ezek a dolgok.

Eljönnek azért így is úgy ötvenen-hatvanan a munkásszállók több ezer harminc éven aluli fiataljai közül. Szövődnek itt barátságok és szerelmek is. És a büfés mindig kitörő örömmel fogadja a „munkásszállós keddeket", hiszen ezeken a napokon háromszor akkora a forgalom, mint máskor.

★

Megkérdeztem az egyik nagyvállalat KISZ-titkárát: hogyan látja ő a vidékről Budapestre felvándorolt fiatalok helyzetét.

— Többségük már úgy kerül hozzánk, hogy előzőleg három évig ipari tanulóként a fővárosban élt — mondja. — Számukra természetes, hogy a kollégiumból munkásszállóba költöznek. Ezek a fiatalok megszokták a társaságot, a közösséget, a fegyelmet. Az életük rendszerint akkor válik nehezebbé, amikor családot akarnak alapítani. Egyrészük ilyenkor hazamegy a szülőkhöz, s a vállalat elveszít jó néhány speciális munkára begyakorolt szakmunkást. A többiek megpróbálnak valahogy itt gyökeret verni. Albérlettel kezdik, azután kerítenek valami olcsó telket, s minden szabad idejükben építkeznek. Ezzel meg is szűnik kapcsolatuk az ifjúsági mozgalommal. Öthat év is rámegy, amíg talpraállnak. Utána már nehéz őket bevonni

ÉLET ÉS IRODALOM
IRODALMI ÉS POLITIKAI HETILAP

Főszerkesztő: J
Szerkesztőség: 1094 Budap
KÉZIRATOKAT
Kiadja: LAPKIADÓ VÁLLALAT
Felelős kiadó: SIKLÓ
Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető: a helyi (E
Könyv- és
Előfizetési díj: egy hónapra

Szervátiusz Tiborról Robán

CORVINA-KIADVÁNYOK

Szervátiusz-album, Szőnyi-mappa

ÚJ SOROZAT A KÖNYVHÉTRE

Csak az inak, a megszenvedett, elszenesedett fájdalom tartja össze a csontokat, azt a hitet, amely e testben élt. Annyiszor formálták már meg Dózsa alakját, a parasztvezért — de mind között talán legmegrázóbban *Szervátiusz Tibor*, akinek parasztkirálya összeroncsoltan, csontig égetten is egy osztály követelésének igazát hirdeti. E plasztika látható annak az albumnak a fedőlapján, amely a szobrász munkáinak legjavát gyűjti össze. A kötethez *Kányádi Sándor* írt előszót, *Juhász Ferenc, Nagy László, Csoóri Sándor, Solymár István* és *Kocogh Ákos* pedig rövid vallomást, tanulmányt. A művész munkáinak során láthatjuk például a *Kolozsvári madonnát*, a *Móriczról, Adyról, Bartókról* és *Petőfiről* készített plasztikákat, valamint a *Szervátiusz Jenővel* közösen alkotott *Tamási Áron* síremléket.

A Szervátiusz Tibor munkáit közreadó albummal azonos méretben jelent meg a magyar származású, Franciaországban élő *Pierre Székelyről* írt tanulmány. A szerző *Pierre Joly*. A művész sokirányú érdeklődését, munkásságát hatvannégy illusztráció szemlélteti.

A Művészet és Elmélet sorozatban látott napvilágot *W. Braun-Feldweg* Ipar és forma című kötete. A szerző, aki három évtizede maga is formatervezőként dolgozik, és 1954-ben aranyérmet nyert a milánói triennálén, a modern iparművészet legfontosabb kérdéseire keres választ ebben a munkájában. A preraffaelita műhelyektől kezdve a Bauhaushon és a szovjet avantgardon át a legújabb amerikai stúdiókig ismerteti a formatervező iskolák történetét. Számos tervező, így például *Van de Velde, Gropius, Eero Saarinen* és *Breuer Marcell* írását is közli. S bár Braun-Feldweg megállapításai olykor vitára is okot adnak, hitvallása, miszerint „*... környezetünk mindenfajta javításának az a végső célja, hogy a tárgyak segítségével az embernek adjunk formát*", mindenképpen humanista programról tanúskodik.

A színek művészete címmel jelent meg *Johannes Ittennek*, a Bauhaus egykori tanárának tanulmánykötete. Hosszú pedagógusi pályafutásának tapasztalatait gyűjtötte össze e könyvben, amely 1961 óta Németországtól Japánig a világ számos nyelvén megjelent. Az 1967-ben elhunyt szerző így összegezte céljait: „Hasznos kocsit szerettem volna építeni ezzel a könyvvel, hogy segítségével a színek művésze, a jó előre megépített út hosszú szakaszát megtehesse... Tankönyvnek szántam, s a benne foglaltakat a színek természet adta törvényei diktálták..."

A *Corvina Kiadó* könyvnapi kiadványai közül a legérdekesebb talán *Kozma Lajos* Az új ház című kötete. Az 1948-ban elhunyt szerző, a XX. századi magyar építészet és iparművészet talán legeredetibb tehetségű alkotója volt. Az új ház című munkája, amely először 1941-ben jelent meg német nyelven, összegzése pályájának. Megvalósult épületeivel és terveivel a családi és kisházépítészet alaptípusaival, valamint szép formájú bútoraival ismertet meg bennünket. A gazdagon illusztrált, ma is tanulságos kötethez *Major Máté* írt utószót.

Az ünnepi könyvhét alkalmával *Műterem* címmel *új sorozatot is* útjára bocsátott a Corvina. Az első két kötetben *Finta László* formatervező és *Kokas Ignác* festőművész műtermébe pillanthatunk be *Kocogh Ákos*, illetve *Rózsa Gyula* kalauzolásával.

Igazi különlegességnek számít a Lesznai-képeskönyv, amelynek fedelét az írónő egyik szép, színes szecessziós rajza díszíti. A nyomdatechnikailag is rendkívül szép albumban *Lesznai Anna* írásaival, képeivel és hímzéseinek reprodukciójával találkozhat az olvasó. A *Gergely Tibor* összeállításában megjelent kiadványhoz *Szabadi Judit* és *Vezér Erzsébet* írt utószót. Ugyancsak a könyvhétre jelenik meg egy *Szőnyi István* mappa, *P. Szűcs Julianna* rövid tanulmányával.

(h. m.)

ikai államférfi „fiz
g" az ENSZ-közgyű
z beszélt, de beszéd
észt a NATO-na
amely lázasan készü
ingtoni csúcsértekez
e. A szónok ecsetelte

ATON

zpontot
pest

ZÁMVÁLTOZÁSOK

pesten eddig mellék-
ont működött, előfizető-
telefonállomásai rész-
a Lipót, részben az
da főközponttól kapot
okkal „éltek". Ezeket
ütemben kapcsolják á
az új központba, s ez mű-
szaki okokból óhatatlanu
számváltozásokkal is jár.

**A számváltozásokról má
értesítette az érintett elő-
fizetőket a Budapesti
Távbeszélő Igazgatóság,**
amely a többi telefontulaj-
donos tájékoztatására új-
pesti számváltozási jegyzé-
ket készített és küldött min-
den előfizetőnek.

*Az új központba kapcsol
telefonok időméréssel mű-
ködnek*, s korlátozás nélkü
részt vehetnek a belföldi é
a nemzetközi távhívásban
is.

lentése:

Már végleges a döntés: *június 11-én az olasz nép-szavazáson csak két törvénytervezetről, a pártok állami támogatásáról és a közrend védelméről döntenek majd az urnák előtt.*

A kormányt támogató többség öt pártja szavazóit a nemmel voksolásra hívta fel ma reggeli állásfoglalásában,

vagyis arra buzdítja őket, hogy a törvények elvetése ellen szavazzanak. Igennel előreláthatóan a *neofasisztá*k és a *szélsőbaloldal* hí-

dékot, hogy a törvénytervezetet meg óhajtják változtatni.

Andreotti kormányfő ma este foglalja össze a szenátusban a Moro-dráma vitáját, amelynek során sok bírálat érte a nyomozó hatóságokat.

A hét végéig a miniszterelnök dönt a belügyminiszteri tárca odaítéléséről is.

Vasárnap Andreotti az Egyesült Államokba utazik, hogy részt vegyen a NATO május 30-án kezdődő csúcstalálkozóján.

elkopott telefonközpontját ugyanis „leváltják", helyébe új épületben, korszerű crossbar-gépek kerülnek.

A fővárosi telefonhálózat fejlesztésének és korszerűsítésének újabb eredményeként *150 millió forintos költséggel új telefonközpont épült Újpesten. A crossbar-központ első, 9000 állomását május 27-én, szombaton helyezik üzembe:* 1980 végéig még újabb 11 ezer állomással bővítik az új főközpontot.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1972 JUL

MUNKA

Szervátiusz Tibor szobrász-művész

KIÁLLÍTÁS

Dózsa György. A Nemzeti Múzeum kiállítása Dózsa György születésének ötszázadik évfordulóján. Az emlékkiállítás, amelynek anyagát magyar és külföldi múzeumok baráti segítségével állította össze a Nemzeti Múzeum, világos, áttekinthető rendezésben idézi meg az 1514-es parasztforradalmat. A kor jobbágyainak és nemeseinek életformáját szemlélteti az egymással szemben berendezett parasztház, illetve nemesi kúria bemutatása, közöttük elevenedik meg,

városától tíz kilométer
lat, szakszervezeti és
és vízisporttelep talá
budapesti dolgozónak

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748,340-726

1977 DEC 1

Napjaink

Szervácius Tibor

1021

ADY ENDRE

SZERVÁCIUSZ TIBOR SZOBRA

ADY-ILLUSZTRÁCIÓ

MÁGER ÁGNES RAJZA

Európa, a csehszlovákiai társadalom és államközösség politikai és kulturális kontextusában. A Fábry-örökség gondozása tehát túlmutat a szülőház emlékhellyé avatásán, a Fábry-hagyaték kutatásán és publikálásán. Nagy és makacs örökség, helyét keresi a csehszlovákiai szellemi élet egészében és az emberiség értéktudatában.

A VI. Fábry Zoltán kulturális napok legnagyobb eredménye az örökösök elégedetlensége volt. Lőrincz Gyula, a CSEMADOK KB elnöke megnyitójában közös töprengésre szólította a résztvevőket: hogyan állíthatnák helyre a korábbi, helyes Fábry-kultuszt, hogyan serkenthetnék a teljes — Fábry-oevre megmutatását, feltárását, hogyan tehetnék közkinccsé más népek számára is. Figyelemreméltó volt, ahogyan dr. Juraj Furdik elemezte: miért nem sikerült magának az elméleti kutatásnak sem kijelölni Fábry Zoltán helyét a csehszlovákiai kulturális kontextusban. Ő élt egyébként a nemzetiségi kisebbség kettős kötődésének a szemléltetésére azzal a matematikai hasonlattal, amelyet írásunkban fel is használtunk.

A Fábry-napokról még a zárszó előtt kellett eltávoznom. Nem tudom, sikerült-e válaszolni Lőrincz Gyula kérdéseire, nem tudom, hogy határozottan megfogalmazódott-e, hogy a Fábry-örökség gondozása több és átfogóbb, mint a Fábry-emlékhely fenntartása és a Fábry-napok megrendezése: kisebbségi kiküldetés. Ám az emlékház, a Fábry-napok nélkülözhetetlen eszközei e küldetésnek. S ezek az eszközök egyre jobbak, alkalmasabbak. A rendezvény jövőjét illetően figyelemre méltónak találjuk azt az eliképzelést, amelyet a kis programfüzetben olvashattunk Gál Sándor, Madách-díjas költő, a Fábry-napok rendezőbizottságának alelnöke nyilatkozatában: „Személy szerint az az elképzelésem a Fábry-napokról, hogy ebből nőhetne ki idővel a csehszlovák —magyar irodalom ünnepi hete... Ehhez még valamit: a Fábry-napok nem arra — vagy nem csak arra valók, hogy örökösen Fábryról beszéljünk; de Fábry szellemi örökségéből, emberi magatartásából merítve nyelvünk, irodalmunk, kultúránk, közéletünk mai és holnapi gondjairól is..."

Eredménynek tartjuk azt is, hogy a Fábry-ház megnyílt, s a kutatók, tisztelgők rendelkezésére áll. Ám a Fábry-kutatás a lényegi alapozást, a kritikai kiadás megindítását — készületlenségtől tartva — elodázza. Ha igaz is lenne e készületlenség, épp Fábry a mérték és a példa: miként fogadta el a feladatok kihívását, miként magasodtak képességei e feladatokhoz. Ám ott, ahol Rákos Péter, Csanda Sándor, Turczel Lajos, Koncsol László, Zalabai Zsigmond és mások szellemi kapacitását még a kor oly memóriaegységei támogatják, mint Balogh Edgár, Jócsik Lajos, Sándor László, Dobossy László, Nagyidai Ernő és mások: a Fábry kritikai kiadás megindítása tudományszervezés és szorgalom kérdése csupán. A Fábry-örökség a Fábry-filológia megteremtésére is parancs, s nélkülözhetetlen alap, hogy helsinki után a béke és barátság útja éber, ám nem gyanakvó, kapcsolatot építő, ám meg nem alkuvó örökségét, a „vox humanát", mint sajátját felmutathassa a csehszlovákiai magyar nemzetiségű kisebbség államközössége, nyelvközössége, Európa és a világ számára.

ZIMONYI ZOLTÁN

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

Szervátiusz Tibor

Magyar Hírlap
1972 MAJ 4

Cséphadarók, cifra kardok

Holnap nyílik a Dózsa-emlékkiállítás

Az ajtóban megtorpan az érkező, lenyűgöző szobor állja útját: Dózsa hatalmas, csontos, lecsupaszított teste, kínba merevülten, mégis elpusztíthatatlanságot sugározva őrzi a kiállítást. Ahogy belépünk a *Magyar Nemzeti Múzeum* dísztermébe, a kolozsvári *Szervátiusz Tibor* műalkotásának hatása alatt járjuk végig *a Dózsa születésének 500. évfordulója alkalmából rendezett tárlatot*. Szemben fegyverek sorakoznak. Balról tucatnyi kiegyenesített kasza, husángból és patkószögből szerkesztett buzogány, vasalt cséphadaró, öles nyélre tűzött ácsbárd szegeződik a finoman megmunkált nemesi kardoknak, cifra, villogó lándzsáknak, úri páncéloknak, pallósoknak. Indulat, roppant erő feszül egymásnak, a gyilkos szerszámok hangtalan idézik a parasztháború korát.

Ha hátat fordítunk a fegyvereknek, ismét kiáltó ellentét tűnik szemünkbe. Jobbra egy paraszti otthon kemencével, hitvány faragott asztallal, székekkel, nyomorúságos berendezéssel. Átellenben, a terem jobb oldalán nemesi kastély belsejébe pillanthatunk be. Ívelt bolthajtások, remek kovácsoltvas ajtóval lezárt szobák, amelyekben drága szekrények, ládák sorakoznak. Nem kell történelmi magyarázat, miért és honnan fakadt a parasztfelkelés tüze, elég körbetekinteni a kiállításon.

A vitrinek is sok érdekes relikviát őriznek. Látható *V. Leó pápa keresztes háborút hirdető bullájának hiteles, korabeli másolata, Dózsa körlevele*, amely a ceglédi gyülekező táborba szólít. Itt van *Verancsics Antal* avitt kéziratkötete, amelyből a parasztvezér kivégzésének egyik hiteles leírását olvashatjuk.

Másutt *huszita emlékeket* talál a múzeumlátogató, melyek mintegy jelképei a parasztháborúk folyamatának. Közel ötszáz tárgy és levéltári anyag idézi a XV—XVI. századi eseményeket, nyolc magyar múzeumon, valamint az Országos Levéltáron, az Országos Széchényi Könyvtáron és a Pedagógus Könyvtáron kívül a berlini, a prágai és a pozsonyi múzeumok bocsátották kincseiket a kiállítás rendelkezésére.

Az előre láthatóan augusztus végéig nyitva tartó bemutatót pénteken *dr. Bencsik István*, a Hazafias Népfront Országos Tanácsának főtitkára adja át a közönségnek.

E. L.

nemzeti ünnepnek számít, a kormány 1953 óta következetesen eltekint bármiféle hivatalos ünnepségtől.

Tokióban és az ország többi részében az ellenzéki pártok és a demokratikus szervezetek, köztük az alkotmány védelmére alakult országos bizottság, ünnepi gyűléseken és összejöveteleken emlékeztek meg az alkotmányról. Az ellenzéki pártok: a Japán Szocialista Párt, a Japán Kommunista Párt, a Komeito és a Demokratikus Szocialista Párt külön-

tük, most tért vissza az [illegible] mány új utasításaival Helsinkibe.

ndhárom fronton

erélyesen védelmébe vette ezt a dokumentumot, amely szerződéses formában szabályozza két baráti, szuverén ország viszonyát, együttműködését, hanem ismételten és erélyesen cáfolta, hogy e szerződés bármiféle „titkos záradékot" tartalmazna. A helyzet iróniája, hogy míg bizonyos körök — Egyiptomban és határain túl, az arab világban és másutt — a Szovjetunióval fenntartott kapcsolatok *fejlesztése* miatt bírálják a Szadat-féle vezetést, addig más körök az *azonnali háború* álhazafias jelszavát hangoztatják.

Mindkét oldali nyílt és titkos, hazai és külföldi ellenzéknek határozott választ

amelynek március közepe óta lehetünk tanúi, és amelynek keretében Szadat elnök számos arab országgal máris felvette a kapcsolatot, több más arab partnerország vezetőivel pedig — mint részben már hírt adtunk róla — közvetlenül a moszkvai út után e napokban tárgyal (így *Líbia, Algéria, Tunézia* vezetőivel).

Az egyiptomi sajtó az utóbbi időben több ízben is utal esetleges izraeli kompromisszumos javaslatokra, amelyek *amerikai közvetítéssel* juthatnak el a nemzetközi politikai tárgyalások zöldasztalára. Az arab világon belül lényegében közösen elfogadott álláspontnak tekinthető a Husszein-terv és a hasonló „kompromisszumos megoldások" *elvetése*, hónapok óta alig esik szó a Szuezi-csatornára vonatkozó részleges megállapodásról, még kevésbé téma a Jarring-misszió. Szadat elnök ismét gyakrabban beszél a *katonai* megoldás, a megszállt területek

Szerváli ez Tibor szobrászművész

1021

Szilágyi Domokos: Felezőidő

Szilágyi Domokos megengedhette magának ezt a verseskönyvet. Megengedhette, mert volt mersze csak magára, a fekete éjszakában sohasem fehér hattyú képében fölbukkanó magányra: félelmére emlékezni. És azért is nem idegen tőle e könyvecskényi bánat, mert jobb korokban, az ihlet és a mondandó szerencsés találkozásakor, éppen ő, a visszahúzódó, a minden hangosságtól irtózó, mondta a kor versét. Nem elvárásokat és hamis optimista hangulatokat követve, hanem létezésélményének természetességével. Amíg az emeleteket mászta, enciklopédikus gazdagsággal tüzelt benne a láz: *életelvtárs,* hol előtte, hol utána loholt, gyűjtötte a betáplálandó anyagot, és ösztönözte a modern verset. Alakváltozásaiban is éppen ez a mindent akarás cserélte szinte másodpercenként az álarcokat, eszközeiben: didergő szavaiban és fogalmiságot pasztellba röptető felejthetetlen képeiben pedig a poeta doctus rímbenritmusban-régi magyar nyelvben megmártózó hangulata. *Sóhaja vers, indulata magasság: sóhaja mélység, indulata költemény.* Búcsúkat mondott egymásután: a trópusoktól, a montázsvers sokarcúságától, a versben a szóval egyenértékű helyet követelő tipográfiai jelektől, a mottóktól, Don Quijote szemérmesen-érzelmes lantjától és garabonciásságától szakadt el — hogy újra visszatérhessen. Nem pontosan az előzőkhöz, de valahogyan mégis a már elfelejtett illúzióját keltvén. E kitárulkozó költészet *létezésemeletein,* már akkor is, ott is, egyetlen dolog számított: *a világ léptéke a lélek.* A többi ezt csak körülfonta, behálózta, elidegenítette.

És most e kicsinységében is annyi színt mutató kagylóhéjban (formabörtönben?) újra ott a vágy: halk rezdülésekkel neszezni; éppen csak annyival, hogy a visszafogottság folytán kitessék: a belső lélekharang is hallathat akkora hangot, mint a billegő nyelv — haj, Gábor Áron bronzbaöntött szabadságkívánalma! — ott a monostori toronyban. Máris a változásoknál vagyunk: a pásztorsípon szólt korábbi *Kis, szerelmes himnuszok* a hajdan Hunyadi János győzelmét köszöntő harangkondulással *Pogány zsoltárok*ká súlyosodtak, jelezvén idő és tér megváltozásán kívül azt a többletet, melyet az egymásra tornyosuló személyes drámák adtak a versnek. Jó, ha egyértelműen kedvest-hitvest körülzsongó szerelmes versekre gondolunk, hát még ha az égieket földiekkel összekapcsoló fohászok mögé a költő istenélményét is odaképzeljük, akkor látszik csak igazán az érzelmekkel dúsult költői eszköztár gazdagodása.

Több nevű, több istenségű *pogányság* a Szilágyi Domokosé: mégis a hitetlen hit és a reménytelen reménység lengi körül a verset. Babits fájdalmas, halál előtti mindent megnevezése, az elcsukló gége torokhangjait bravúros rímjátékkal feledtető formakészség tulajdonképpen mindennek az alapja. Ezt a mottóba is jelzett kötődést, a saját személyében megtestesülő „mennyei bolt" szinte magamutogató kiárusítását nagyítja a pillanat. Megtévesztésül: mintha az esdeklés mihamarabbi kívánalmát tartaná a költő fontosnak, csak azért, hogy az egymásrautaltságot jelképező kapcsolatba mind több szállal és élménnyel beleszövődhessen a valódi megszólított. *Vagy, vagyok, vagyunk a szentség, / külön-külön nincsen mentség, / mindig kettős a mindenség.* Ha tudjuk is — a „ciklus" ötödik darabja jelzi —, hogy *zsoltár ez, himnusz, szerenád,* akkor is kínoz a kérdés: kivel e vágyott kapcsolat? Asszony, szerető, hitves a megszólított, vagy a sohasemvolt istenhez menekülő férfi bibliás sóhaja tör ily magasba? Osztható-e az oszthatatlan, megnevezhető-e a maga többértelműségében ugyan mindig megnevezett, de valójában a költői gondolat kifutásának kellő teret hagyó *Úr* vagy *Eszme* embernél mindig többet-jobbat tudó birtokosa?

A *Pogány zsoltárok* tizenhárom részből álló, 142 soros nagy vers. Egy-egy darabot külön olvasva, még nem teljes az a hatás, melyet az általános (Isten?, Ember?, Anyag?) és egyes (szerető-hitves) váltogatásával a kompozíciós egész mutat. Minden „kis versben", annak gondolati anyagában és formai virtuozitásában azonban

egyénekből áll ez a társadalom, hanem olyan organikus egész, melynek az egyén csak része". Beöthy a társadalmi változások döntő tényezőjéül elfogadta a szociáldarwinizmusra jellemző „kiválás-elméletet", viszont ebben a tekintetben is bölcsebb tudott lenni kortársainál. Örömmel olvassuk Zsigmond Gábor meggyőző érvelését, amely szerint ezt az igen veszélyes — az irodalomtörténetírás által túlságosan jelenvalónak és döntőnek ítélt — gondolatot Beöthy sikerrel oldotta fel a személyes és társadalmi tevékenység együttes rendszerében. A pozitív továbblépés csak úgy történhetett meg, hogy Beöthy megértette és alkalmazta az ember társadalmi meghatározottságának gondolatát. Ehhez kapcsolódóan fejtette ki, hogy „az ember számára a társadalmon kívüli létel erkölcsileg éppen oly lehetetlen mint physikailag".

Beöthy Leó Carey amerikai közgazdász munkásságára támaszkodva hitt a társadalom célszerű, tudományos irányíthatóságában, a jövő társadalmának *optimális megtervezhetőségében.* Hangsúlyozta a gazdasági-társadalmi folyamatok megtervezésének kiemelkedő jelentőségét. Közgazdasági elképzelései, a védvámrendszer bevezetése, az állami iparpártolás, társadalomfelfogását a gazdasági élet területére is érvényes módon kiterjesztették. Úgy gondolta, hogy a jövő társadalmának optimális tervezését és irányítását egy olyan *nemzeti állam,* amely gazdasági és politikai ügyekben egyaránt független, *sikeresebben* elvégezheti, mint egy többoldalúan és ellentmondó érdekeknek *lekötelezett* politikai berendezkedés. Jól látta, hogy a klasszikus polgári közgazdaságtan elvei (például az aktív külkereskedelmi mérleg) mögött egyoldalúan fejlett gazdaság is meghúzódhat.

Végeredményben Beöthy Leó érdeme az, hogy Comte statikus társadalomképét az *evolucionizmus* szintjén túlhaladta, a haladás okát részben magában az emberi természetben kereste, hogy a növekvő politikai, erkölcsi, elméleti zűrzavarban nem lépett sem az alkalmazkodás, sem a visszavonulás útjára. A róla szóló munka szerzőjének, Zsigmond Gábornak viszont az az érdeme, hogy mindezt végeredményben hozzáértéssel, sikerrel kutatta fel és adta elő. *(Akadémiai Kiadó, 1974.)*

VELIKY JÁNOS

benne van az az egylényegű, de nagyon is eget-földet kitüntető vallomás, amely a kapcsoskönyv zárjaként csukódó, mindössze kétsoros tizenharmadik résszel kapja meg végső formáját. Az invokációszerű indítás harangzúgással öblösített hangja a végső csatát megvívó emberpár (isten — ember) józan belenyugvásával csendesedik el: *Mennyei mérlegen mérettünk. / Mária, könyörögj érettünk.* A monostori hívás és a földi rútság megméréséért esdeklő alázat között mily sokszínűek az érzelmi-gondolati fokozatok! A névmítosszal oly gyakran (és legutóbb éppen e könyv tárgyalása folytán) vádolt költő tudatosságához aligha férhet kétség. Mint ahogy nem véletlen az sem, hogy a monostori harangok után közvetlenül a *(B—A—C—H)* címmel jelzett orgonamuzsika szólal meg, s ebből a sötétre zárt egyetemességből kilépve, hullhat egyre több fény a *kuruzs-guruzs-bájitallal* „csengő barackká, csókos meggyé" varázsolt kedvesre. Ki tagadná, hogy Szilágyi Domokos egy-egy helyütt a barokk méltóság és a táncdalszerű könnyedség érzelmei között egyensúlyoz, de rím és ritmus tán csak Kosztolányinál és Babitsnál ily árnyalatos gazdagsága és formát deákosan kitöltő szépérzéke mindig átlendíti a holtponton.

Moccanatlan már a test is,
kerge, kába, lomha, rest is,
sújtaná, mikéntha pestis,
ördögátka-áhítat.
És fejem kebledre hajtom,
és a bordarácsos ajtón
szól a szív — hallom — sohajtón,
és nyugalmad átitat.

A különféle költői játékok: szerepcsere, archaikus póz, montázstrükk, egyszóval a *verscsinálás* fortélyai mindig is érdekelték (érdeklik) a költőt. A *Felezőidő* verseiben sincs másképp. A medveléptű bumfordiság, a *falstaffi* széptevés és bukfenc, Vitéz Mihály kedvesének álorcája alá- és fölérendelés nélkül egyként lehet dalhívó. A Csokonai-vers és a rokokó báj mindaddig izgalmas, amíg a saját verset meg tudja termékenyíteni, nyugvópontjából, megrekedettségéből ki tudja mozdítani; tehát amíg az felhasználható, beolvasztható, saját világára alkalmazható. De mindig, még a verselés egyik legnagyobb mestere, Csokonai is, elutasíttatott, ha költési módján, egyfajta technikáján az idő átlépett, vagy a költő úgy érzi, hogy nem tud vele mit kezdeni. *Csinosabb verselők nem is igen örömest tesznek olyan sarkalatot, a melynek a vocalisa előtt, mind a két szóban, azon egy consonanson kezdődik a syllaba* — olvassa a *Dorottya* szerzőjét Szilágyi, és behunyja a szemét. Pedig ő csinos verselőnek érzi magát, és ha már a Don Quijote-i palástot tele hímezte csillagokkal — *Madonna, ó madonnám, / e szöghajú, szűz esten / szíved szívemre vonnám, / kereslek Nekeresden, / talállak Nemlevőn, / be búba-kútba estem* — miért ne tenné azt kedvesének hószín köpenyével is?

A *Pogány zsoltárok* valaminő űri hangnak tetsző fenségességét, a valakinek (valaminek) lebírásáért, meghódításáért indult harc komolyságát az egymást túllicitáló rímek kavalkádja: a rímsugárzás, kissé oldja; és jó ez! Ég és pokol éteri magasságába úgy vág bele a *barackom, meggyem* — szinesztéziával igaz, hogy izgalmassá tett — hétköznapisága s vele együtt az *egyetlenem, édes halálom*nak becézett kedves (tevés-vevésre?, teremtésre? utaló) természetes egyszerűsége, hogy a vers összetettségét, sok ablakra nyíló gondolatiságát tudva is, semmi kétség: a költemény a fölmentő és egyben fölmagasztosuló Asszony dicséretére íródott. Az *én csúnyácskám, én gyönyörűm* a kinti borzalmak előli egyetlen menedék: a költő az ő oltalmában, tágabban: a benső világ (testi-lelki) harmóniájában találta meg a viszonylagos egyensúlyt. E keresgélés dokumentumai még a szerelmi élményt többféleképpen — kupléhanggal és a szövetségtámasz áhításának komolyságával — megszólaltató versek *(Asszonyom,* illetve *Virágének; Élni; Tedd, hogy szeressem).* Kiváló

is akad köztük, de a szerelmes-kalendáriumok remélhetően mindenkori alapdarabjához, a *Pogány zsoltárok*hoz egyik sem mérhető.

A kicsike verseskönyv rímfüzérek és ékszernyi megoldások tárháza, akárha *életelvtárs* szöges bakancsa balettcipőre cseréltetett volna föl! Szilágyi korábban sem idegenkedett a verset (szépítő) kellékektől, a sokszor zenére, zenei ihletettségre utaló szerkesztésmódtól, különféle hanghatásoktól. Még hatalmas kompozíciójába *(Bartók Amerikában)* is beledobbanthatott egy-egy csizma, belerikkanthatott egy-egy táncszó, másutt érdesedhetett a hang, csúfolódhatott a harcos beszéd. A befelédordulást sugalló ily tudatos lekerekítéssel ily tömény, szinte csak önmagának szóló beszéddel csak most találkozhattunk. A költői rezzenetek együttese akárha protestálna! Mi ellen? Könnyű lenne a válasz, ha csak az *ember-világ-történelem* adta helyzeteket mondanánk. A Kalevalát magyarra átültető Nagy Kálmán és Szabédi László fölidézésével a halál — ha csak lábujjhegyen is! — már belopakodott a költő gondolatvilágába, de a megfélemlített itt még válóperre, a *házasodik a halál* életbe való visszatáncoltatására akarja vinni a dolgot *(Hullócsillag)*. Bújócskázik, nyelvi játékkal akarja lebírni a lebírhatatlant: a kedvesébe *beléhálni* akaró poéta egy másik versében már saját magába szeretne *belehalni!* Döbbenetes az egymásnak visszafelelő fogalompár: szerelmi légyott ágyául megidézett kedves és az önmagában hordott koporsó!

A groteszk és a fügemutogatás kontraszthatásaként jön létre a látomásvers: a felcsiholt elme képzeletfutama. *Éj és csend és halálnak árnya* telepszik a szobára, s a verdeső szárnyú pálma, akárha a kétkarmú halál, időtlenné merevíti a pózt: *minden idegem, vérerem, / vigyázzban, mint a félelem.* És Szilágyi Domokos verse Szervátiusz Tibor műteremmagányra kényszerített *Kolozsvári krisztusával* együtt, magán hordja a feszületet. Szenvedése önmagára mért sors: nélküle szegényebb lenne élete.

Azki ifiúi elmével trópusoktól akart búcsúzni, rájött, hogy hiábavaló minden leszakadás, hiszen a trópusok: élethalál-küzdelem, bennünk vannak. Sir Newton még pecsétet, nyomdatipográfiával körberajzolt pacát hagyott a versen, nyilakat lőtt az égbe, párhuzamosok, kiemelt négyzetek és léniák társaságában élt, s egyszer csak *kérges reménnyel kiült a közös mennybolt alá és várta a csatlakozást.* Alteregója bölcsebbé (és öregebbé) válva, már csak a fájdalomnak hódol. Az éjféli meditációt kettébevágó

Felezőidő —
Éjfél. Éjfelekig
virrasztok, hogy midőn
(mikor?) elérkezik,
elérkezik, ne lepjen álom —
elérkezik, ébren találjon
a felezőidőm.

— dehogy is akar az atomfizikai kifejezéssel elidegeníteni, csak a költő magához méltatlannak találja az *ágyban párnák közt halni meg* véget. Szándékosan döcögtet, ismétel, keresi az odaillő szót, és mert minduntalan csak a *halálom* jön a szájára — egyébként a ráütő rímtől várván megoldást, ezt hívja az *álom* is! —, és nem akarja, nem tudja ép ésszel fölfogni, hogy ne tiszta fejjel, szinte önmaga választva érje meg a *bomlást,* a radioaktív anyag izotópjainak világába vezető *törvényhez* menekül. Bukdácsolása: *Indulok tájaimra, szemügyre venni mind,* első pillanatra az utolsó útra induló, s ez okán még egyszer megvilágosodó és tettvágyra ösztönző elme kalandjának látszik, de már mindent elnyom a hangulat: *Most tél van és csend és hó és halál.* A még nem zúzmarásodó Vörösmarty egyik korai versében a *Helvila halálán*-ban háromszor is megismételhette az *álom-halálom* rímpárt, de Szilágyi Domokos *Felezőidő* című versében már csak az *Előszót* író költőre figyel. És akinek oly könnyen állt rímfűszerezésre ajka — gondoljunk csak a *Pogány zsoltárok* Nyugat-könnyedségű sorvégződéseire —, most a könnyebb megoldást elveti!

Szőcs István kritikája (*Előre*, 1974. nov. 10.) érzéketlen maradt Szilágyi új verseskönyvével szemben. A kritikus nem látta, nem akarta észrevenni az irodalomtól elég messze álló fizikai szakkifejezés mögöttesét: a kiúttalanság, a fáradtság és fájdalom eredőjében csúcsosodó *most már minden mindegy* érzést: a betegségből és a világ (Történelem?) furcsaságaiból táplálkozó félelmeket. A halk, nagyon is szemérmes bánatokat, s azt a (jobb szó híján mondom) világérzést, amely a *Felezőidő* verseiben, de talán még jobban az utána írottakban nyilatkozik meg. (*Kriterion, 1974.*)

SZAKOLCZAY LAJOS

SZÍNHÁZ

A magyar dráma körül

Ha távirati stílusban kellene helyzetjelentést fogalmazni, a szegedi színház idei évadjának első feléről, körülbelül ennyit tehetnénk postára: változatlanul keresi a kibontakozás tartós életjelenségeit. Mivel tudna profilt teremteni, közönséget és színvonalat tartani egyszerre? A hazai színházi élet biztató és ellentmondásos tüneteit mutatja a szegedi színház is. A biztató tünetek közé sorolhatjuk feltétlenül, hogy utóbbi hónapjai a magyar dráma ügye körül alakultak. Már az évadnyitány akkordjaitól, hiszen *Balázs Béla—Kodály Zoltán Cinka Pannája* becses lehet drámairodalmunk köztemetőjéből. Klasszikus irodalmi téma, nemes érc csillog az *Egy fiú és a tündér* boldog őseinek ölén, *Görgey Gábor* és *Illés Lajos* musicalje Vörösmarty kezét fogva, vagy inkább elengedve próbál mait mondani a fiatalok szerelmi és boldogságösztönéről, a hivatás és a szépség kereséséről. *Gáspár Margit Tűzvarázsa* a felszabadulás 30. évfordulójának emlékünnepségeihez gyújtott gyertyát. Az Opera igazi erőgyakorlatai még ezután várják a közönséget, addig is fölmutattak azokból az értékekből, melyekre méltán büszkék, a mai igényű operajátszásból — a *Don Pasqualet*, ellenállhatatlan humorral, *Kertész Gyula* ötletes rendezésében, *Szalatsy István* és *Váradi Zoltán* karmesteri pálcája nyomán, három szereposztásban. De biztató továbbá, hogy három este üdvözölhettünk vendégtársulatokat. Kétszer a Bukaresti Nemzeti Színház *Radu Beligan* vezette kitűnő együttesét *(Alecsandri—Mușatescu: Chirița naccsága, Albee: Nem félünk a farkastól)* láthattuk, egyszer pedig a már menetrendszerűvé állandósodott cserekapcsolatok vágányán ideutazott Szabadkai Népszínházat. A jugoszláviai magyar művészek is új magyar drámát hoztak, *Gobby Fehér Gyuláét*, *A szabadság pillanatát*.

*

A CINKA PANNA BALLADÁJÁ-ról ma már tudjuk, hogy 1948-ban, és éppen március idusán, a kor szerencsétlen párhuzamokat ráerőltető elvárásainak nyomasztó terhe alatt, meg kellett buknia. A darab rövid, sikertelen színpadélete inkább a hivatalos művészetszemléleti sémára vet árnyékot, egyszerűen nem tudták úgy nézni, mint lehet most, előítéletek és erőszakos receptek nélkül. A darab eredeti formájában még nem került színre. A néhai operaházi bemutató elképzelhetően föllazította, Kodály hangulatos, kurucos, népi-balladai színekkel áttört muzsikáján keresztül a zenés színpad felé finomította — a szegedi premier viszont leegyszerűsítette, drámai vonalait átcsoportosította. Nem vagyunk jósok, döntse el az utókor, mennyit használt a darabnak. Két szempontból feltétlenül. 1. Elővette a szegedi színház, visszaadta a színpadnak, közkinccsé tette a város szülöttének méltatlanul elhanyagolt életművéből. 2. Fölfedezte a darab művészi hitelességét, költői nyelvezetét, balladai lejtését. Ez utóbbi jórészt igazolja a dramaturgiai beavatkozásokat. A cselekményt álló képből, álomképből ébresztik föl: *Gyarmathy Ágnes* némileg túlrészletezett naturalista színpada csak addig sejtet kockázatot, míg nem derül ki, *Giricz Mátyás* a

1021

Szervatius Tibor

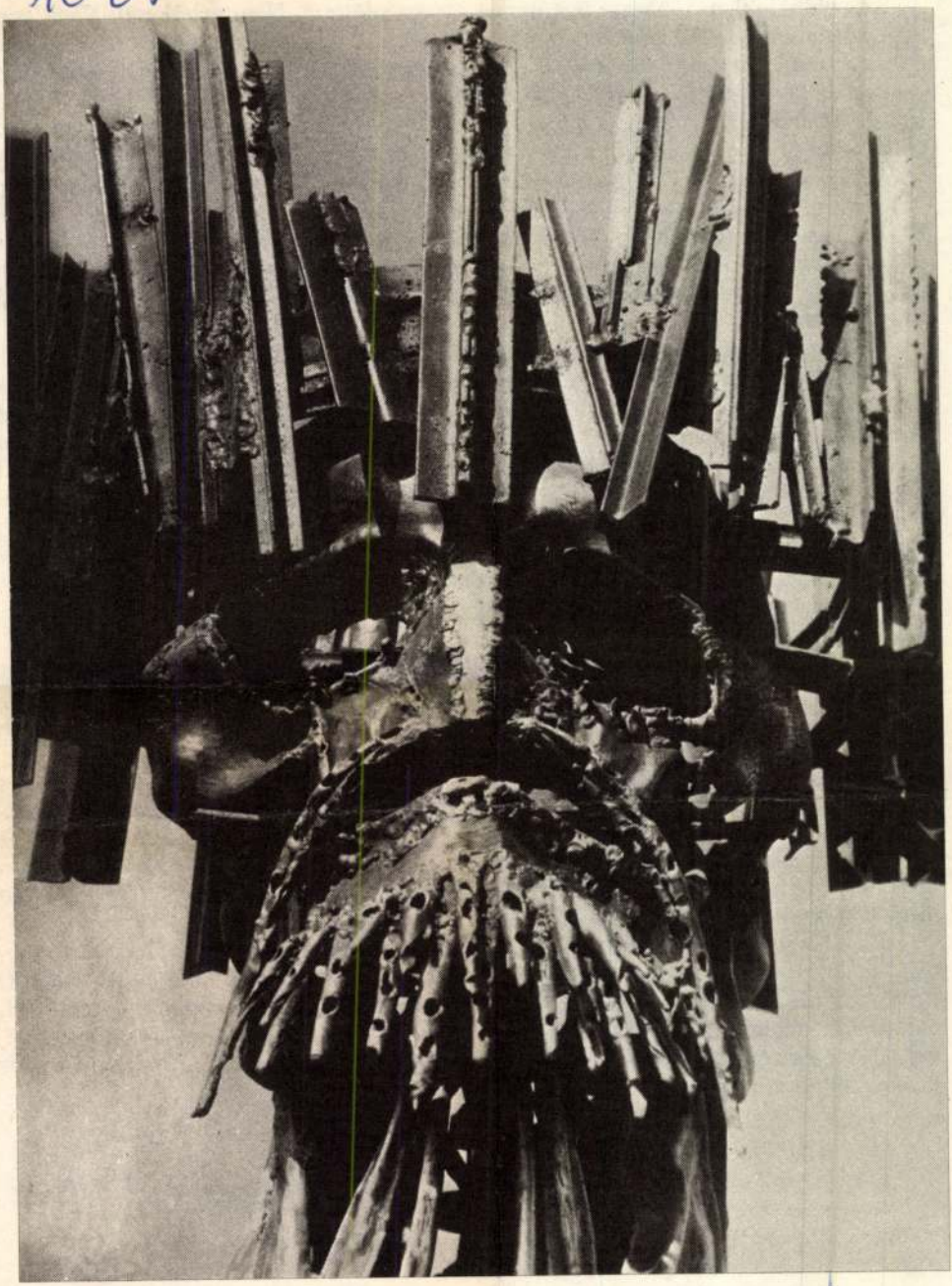

SZERVATIUSZ TIBOR: A tüzes trón (részlet)

Az előbbiekben többször is a pártot aposz[illegible]
igaz, sőt hazug szervilizmus lenne, ha fejlődésü[illegible]
gazdag, termékeny, új felismeréseit – merem így mondani: a marxizmus—leninizmus gazdagítását – kizárólag, vagy túlnyomórészt Kádár János személyéhez kapcsolnám. Ezt ő utasítaná el elsőként, s a legerőteljesebben. De az se lenne igaz, ha nem mondanánk meg: *ezen a politikán nagyon erősen rajta van az ő kezenyoma, az ő egyénisége, tehetsége, embersége.* A párt nem elvont valami, emberekből áll. S nem mindegy, hogy milyenekből. A párt a munkásosztály élcsapata – és nem mindegy, hogy kik vezetik. Kádár János elvtárs nem a „bölcs vezér", nem a „nemzet atyja", hanem ami ennél sokkal igazabb, mert emberibb: az olyan forradalmi vezetők típusához tartozik, akikben a munkásosztály legjobb erényei, képességei nőttek fel az államférfiúi nagyság szintjére.

Most hadd váltsak át személyesebb hangra.

Ő említi a már idézett Veres Péterről szóló méltatásban, hogy 1936-ban találkozott először Veres Péterrel, s a parasztság más képviselőivel, „Erdei Ferenccel, Darvas Józseffel és másokkal". Soha el nem múló emlékem marad ez a találkozás. Hazudnék, ha így folytatnám: „Már akkor láttam, éreztem, hogy őbenne a jövő..." Nem is fejezem be a mondatot. Nem láttam, nem éreztem. Igaz, jól emlékszem rá, illetve orá is – de felejthetetlen azért maradt számomra ez a találkozó, mert még jobban megerősített abban a hitemben, ami a munkásmozgalommal való találkozásom óta emberi és írói létem elválaszthatatlan része lett. Abbar. a meggyőződésben, hogy szülő osztályom, a parasztság felszabadítása csak a munkásosztállyal szövetségben lehetséges.

A felszabadulás után is sokszor találkoztam Kádár Jánossal. Mindig hatott rám a józansága, közvetlensége – de igazi értékeit, másokkal együtt, 1956 után tanultam meg becsülni. Ami különben természetes: ezek az értékek ekkor bontakoztak, teljesedtek ki a leggazdagabban.

Megint a Veres Péter-cikkre hivatkozom. Mély felelősségérzet, s a személyes indulatoktól távoltartott igazságérzet kell ahhoz, hogy egy pártvezető, egy államvezető ezt leírja: „*Veres Péter és a kommunista párt között az idők folyamán három nagy kérdésben volt komoly, nagy nézetkülönbség és ütközés. Kettőben ő tévedett, egyikben neki volt igaza.*" Így ítélni, igazságot és sérelmet nem összekeverni, s esetleg jogos megbántottságot nem őrizni: ez is az emberség próbája.

Régebben volt olyan szokás – mára se múlt el teljesen –, hogy egy testület vezetője, megkért felhatalmazás nélkül, az egész testület nevében köszöntött valakit. Én a magam nevében köszöntöm Kádár János elvtársat, tisztelettel és szeretettel, hatvanadik születésnapján. Ám bizonyos vagyok benne, hogy a megbecsülés szavaival, a jó egészséget, töretlen munkakedvet kívánó szavakkal, külön meghatalmazás kérése nélkül is egyetért minden magyar író.

Darvas József

Szervátiusz Tibor

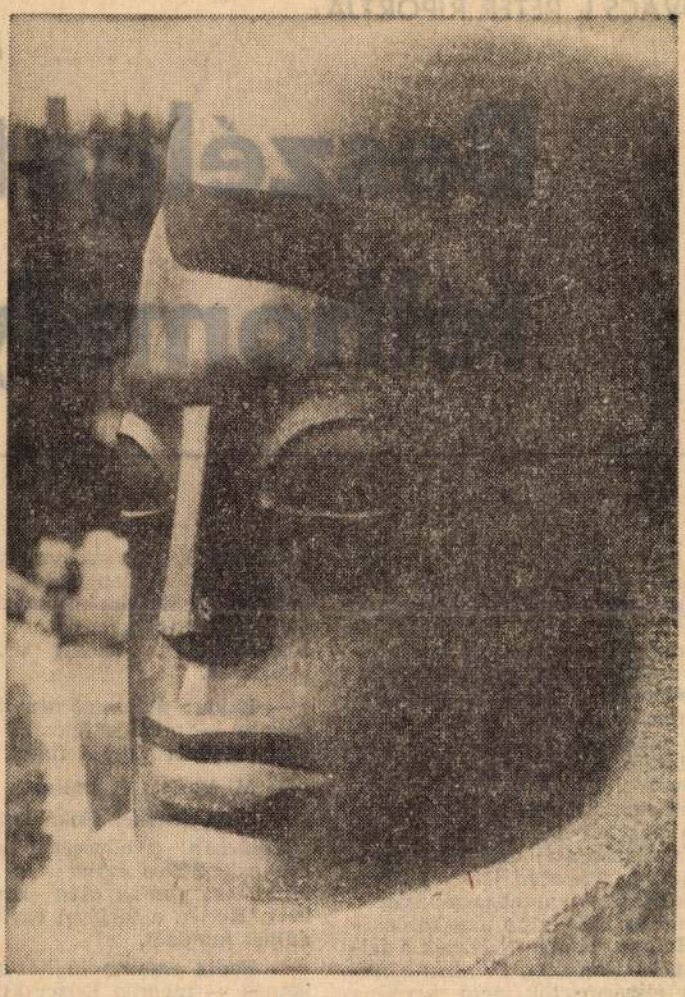

Szervátiusz Tibor: Ady Endre

Élet és Irodalom, Bp. 1975. nov. 22.
XIX. évf. 47. sz. 15. lap.

NAGY LÁSZLÓ:

Ady Endre andezitből

Szervátiusz Tibornak ajánlom

Sóvár s repedezett szájjal immár sohase várni
történelmi manna-esést, mert nem lágyul meg a zenit,
soha édelgő álmot, soha házasodásra a négy
csapodár égtáj valamelyikét, ha nem jön az összes!
A zsolozsmák malmait hamuvá roskasztani jobb,
és döglött bagolyként a bibliát csapni sarokba,
ahogy végül Ady cselekedte. Már csitt, panaszok,
ha süket a panaszfal, ha e falra a gúnyos idő
fölkarcolt rég egy illetlen ábrát, oltári sugarasat,
kardélnél ami hódítóbb, keresztnél mágikusabb,
— győzöl e jelben, te csöndes tolakodó, de a hadakozónak
vagyok gyászteli címere — így szól, s már szégyenletünkben
szemünk lesütődik s kívül a csillag rohadoz. Hova most?
Fordítsuk a fekete kőhöz arcunkat, inas kezünket,
faragjunk magunknak istent, aki nem hagy cserben soha!

Hányszor az öldöklő angyal — nemcsak a képzeleti —
elszállt a halántékodnál, míg te a vídia-csákányt
ütögetted a kőhöz! Évtizedig mennyi csapás,
s mennyi visszaütésed a sorsnak a vérrel jelölt
szemöldökfa alján! Nehéz volt? Ez is kevés volt,
mert aki áldva: kétszeresen verve. Kétfelől verve.
Kicntva eléd a lét, — a múlt, jelen végighasítva,
s hossza a völgynek nem fenyves, de borda-szilánkos,
s nem a bodzavirág, de a lép, a máj és epe szagosul,
s kifacsarható sorra mind, ami ember jonha. Mi történt?
Emeled bajos szemedet föntre, de üres az égbolt,
havasok lépkedve völgyben vásznasan, ártatlanul
fölszedik beleidet húrnak. Hányszor kell meghalni még?
Zene szól magasan s lám, a rókák is kiondolálva
bagzanak, veres koszorúk, de a magvaszakadt
Ady Endre kőben hallgat, nem dalol, nem levelez,
másodszor nem nyújt kezet, ha a hajdani parola is
legyalázva ég, ha igéje akár a nemzetközi gyors
kisiklatva e naplementében. De izzik fekete arca,
a hő és hűség tornácán a láztól csupa virág.
Vitézi isten, a legkeményebb kőből bűvölve figyel,
míg meg nem lágyul, míg szóba nem áll velünk a végzet.

KOVÁCS L. PÉTER RIPORTJA:

Beszélgeté félhomályb

A nyitott kovácsoltvas ajtónál bámészkodó fiatalok zötykölik lábukat a bentről kiszűrődő zenére. Az előtérben néhányan körbeállják az asztalifocit, s szurkolnak a megkopott bábukat szaporán pörgető játékosoknak. A közönség harsányan kommentál minden mozdulatot. Ha vége a meccsnek, sokszor durvaságig fajuló vita dönti el: ki játssza a következőt.

Kéthetenként tartja összejövetelét a nagyvállalat ifjúsági klubjában a munkásszálláson lakó fiatalok klubja. Ötvenen jöttek a főváros különböző munkásszállásairól, a többi vállalati klub törzsközönsége. Ha apró lámpák jeleznék a falvakat és városokat, ahonnan a fiatalok elszármaztak, nem maradna országrész kivilágítatlanul a térképen.

A teremben félhomály van. Imbolyognak a sörösüvegek árnyékai. A büfé előtt ácsorognak néhányan; a közönség nagy többsége a fényorgonának nevezett vibráló pirossárga fény alatt táncol.

★

Egyikük, Eszter, tizenkilenc éves, az egyik budai üzemben szövőnő. Két éve dolgozik vállalatánál, de előtte is gyakran megfordult a fővárosban, ezért még beszélgetésünk elején arra kér, tekintsem őt pestinek.

— Gyakran jársz ide?

— Három műszakban dolgozom, ezért elég sokszor nem tudok eljönni. De ha tehetem, itt vagyok a klubesten.

— Milyen programok szoktak lenni?

— Hát... mindenféle.

— Neked mi tetszik itt a legjobban?

— A tánc. Táncolni nagyon szeretek. Ja, meg a diafilmek, azok nagyon klasszak.

— Táncolni másutt is lehet, ezért nem érdemes ilyen messzire jönni.

— A szállón mondták, hogy jöjjünk el, mert ez a munkásszállásiak klubja.

Eszter modern, négyágyas szobában lakik és azt mondja: nem cserélne egy összkomfortos albérlettel. Ha férjhez menne, esetleg fel kellene adnia a napi ötforintos vacsorát, a mindennapos fürdés lehetőségét. A szállóból kikerülve, a lányok közül persze már többen csináltak karriert: anyagilag jól situált, középkorú emberhez mentek férjhez, de az egyik lány most jött vissza. Nem sikerült a házasság; nem tudott beilleszkedni az új családba. Nem is csoda, mondja Eszter, hiszen ismeri a lányt. Otthon szegényfalusi környezetben nőtt fel. Amit pedig bent a gyárban a tősgyökeres pesti kolléganőktől tanácsként kapott, az kevésnek bizonyult. Eszter, bár eleinte irigyelte ezt a lányt, s korábban az ő fejében is megfordult, hogy követi példáját, ma már nem foglalkozik ilyen gondolatokkal.

Egy másik lány elvégezte a technikumot; válogathatott a pesti udvarlók között. Végül az üzem egyik karbantartó lakatosához ment férjhez. Három évig laktak az anyóséknál, aztán addig csereberélték a lakást, amíg nekik is jutott egy másfélszobás.

E példa mögé is sorakozik már Eszter életéből egy keserves félesztendő. Járt a váltó műszakos szakközépiskolába. De ha éjszakás volt, s délután kellett volna iskolába mennie, egyszerűen elaludt. A tanulnivaló pótlására maradt volna a szombat-vasárnap, de akkor meg a szórakozásról kellett volna lemondania.

— Ekkora áldozatot nem tudtam vállalni — mondja tétován. — Elvégre egyszer vagyok fiatal.

— Mi lesz tíz év múlva?

— Nem érdekel. Soká lesz.

Vasárnap a nővérénél ebédel, azoknak Rákoshegyen van házuk. Nyolc évi munka után most lett kész. Ketten a férjével együtt csináltak mindent.

— Pedig egészen jó háziasszony lennék — mondja Eszter kissé kihívóan.

Harmadik vagy negyedik vasárnapja ugyanis ő főz. A nővére beteg. Mitől? Ki tudhatja azt? A nyolc évi kuporgatás, a tégla- és malterhordás biztosan nem használt neki. Eszter ezért az ő példáját sem követné.

A munkásszállón élő fiatalok klubját két éve alapították; már nem tudni pontosan, hogy a KISZ- vagy a szakszervezet kezdeményezte-e. Egy évig hányódtak-vetődtek, amíg a mostani helyükre kerültek. A klub feladata: „tartalmas programokat szervezni a szállókon élő fiataloknak". A „tartalmas program"-on azonban még a klub vezetői is csak beatzenét, idegen városokról készült diafilmek vetítését és legfeljebb egy-egy humorista felléptetését értik. Próbáltak már beszélgetéseket is kezdeményezni, igyekeztek szóra bírni a fiatalokat, mondanák el, hogyan élnek, mi foglalkoztatja őket, hogy örömeiket és gondjaikat megosztva kialakuljon végre valamiféle közösség.

Ám a jószándékú kezdeményezést már az ötödik mondatnál elnyomta a sör mellett beszélgetők hangja, vagy a vállalati klub törzsközönsége szól közbe: őket nem érdeklik ezek a dolgok.

Eljönnek azért így is úgy ötvenen-hatvanan a munkásszállók több ezer harminc éven aluli fiataljai közül. Szövődnek itt barátságok és szerelmek is. És a büfés mindig kitörő örömmel fogadja a „munkásszállós keddeket", hiszen ezeken a napokon háromszor akkora a forgalom, mint máskor.

★

Megkérdeztem az egyik nagyvállalat KISZ-titkárát: hogyan látja ő a vidékről Budapestre felvándorolt fiatalok helyzetét.

— Többségük már úgy kerül hozzánk, hogy előzőleg három évig ipari tanulóként a fővárosban élt — mondja. — Számukra természetes, hogy a kollégiumból munkásszállóba költöznek. Ezek a fiatalok megszokták a társaságot, a közösséget, a fegyelmet. Az életük rendszerint akkor válik nehezebbé, amikor családot akarnak alapítani. Egyrészük ilyenkor hazamegy a szülőkhöz, s a vállalat elveszít jó néhány speciális munkára begyakorolt szakmunkást. A többiek megpróbálnak valahogy itt gyökeret verni. Albérlettel kezdik, azután kerítenek valami olcsó telket, s minden szabad idejükben építkeznek. Ezzel meg is szűnik kapcsolatuk az ifjúsági mozgalommal. Öthat év is rámegy, amíg talpraállnak. Utána már nehéz őket bevonni

ÉLET ÉS IRODALOM
IRODALMI ÉS POLITIKAI HETILAP

Főszerkesztő: JO
Szerkesztőség: 1054 Budape
KÉZIRATOKAT
Kiadja: LAPKIADÓ VÁLLALAT,
Felelős kiadó: SIKLÓS
Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető: a helyi (B
Könyv- és H
Előfizetési díj: egy hónapra

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
1977 DEC 17
MAGYAR HÍREK
Szervátiusz Tibor, szobrászművész

1021

ADY ÉS A VÁROS

Ady, a Nagybetűs. A fogalmak új sorfala előtt érkező. A fogalmak új, magasépítkezésű két házsorán érkező. Mint aki utcán jár, nem a mezőkön. Párizs az ő Bakonya, nem a magyar ugar. Ady és a város. Adynál a város szimfonikus következménye mindennek, ami előtte is városba kívánkozott már a rónákról, bércekről, várakból és tanyákból. Adyval a kép: a költői láthatár — itt mifelénk is — megérkezik végre a városba. Csak úgy bekanyarodik a századfordulón, mint valami nagyobb utcasarkon. — Az utcán jön, jön az utcákon — ahol az illatok, közérzetek, lelkiállapotok füstösek, furcsák, búsak, bíborak, és nagyjelenetük torkolatánál úgy vöröslik egyszerre a személyes elmúlás és a törvényszerű forradalom, mint valami nyugtalanító naplemente. A várost választani, a városra érezni rá — ez az urbanizmus *ott* és *akkor* nem is egyszerűen a haladás, hanem az ugrás ingere volt az idegekben. Ady tehetsége nem eljegyzettje a városnak — a városért született, azért, amit a kultúra végre agresszív önbizalma jelentett a bamba elégedettség ellenében. A szép ámulások szent városa azon túl, hogy új élethelyzet, fejlettebb emberi színhely, melynek társadalmi igazságok villámai világítanak nem véletlen égiháború-képpen, hanem az álmodó nyomor állandó izzásában, mint a világ testébe már havi bérért bevezetett vésztjósló fényforrás, — a város azon túl a művészet új döbbeneteit is jelenti, minden leülepedett és akadémizált befejezettség-eszmény után. Ady késői városkiáltása épp olyan fontos szertartás, mint a világirodalom szerencsésebb, mert elsőbb urbánus költőié: végig, azóta is visszhangzik a körutak Thermopülaiján, lavinákat támaszt ebben az új, négyszögű Neandervölgyben, ahonnan még csak a lélek, az értelem lábalt ki valamenynyire, de egyszer s mindenkorra. A költőből legkorábban a nevének fogadnak szót: egyszer csak felkerül a falakra: Ady tér, Ady utca, Ady-líceum, Ady mozi, Ady-könyvtár. Minél nagyobb egy életmű, annál biztosabb, hogy ez az egy szó, legelső szó is tanítás immár. Ady neve már ilyen pontos, világos, egyszavas kiáltványunk.

Lászlóffy Aladár
(Igaz Szó)

Szervátiusz Tibor: Ady

k
entén

adik állomása a müncheni ünstlerhaus volt. Délután t választották meg a Né-et—Magyar Társaság Ba-r Szekciójának elnökét, iedrich Spiegel-Schmidt-t. Itt is, mint mindenütt, hárköszöntőkben hang-lyozták a nemrégiben a émet Szövetségi Köztársa-g és a Magyar Népköz-rsaság között létrejött ltturális egyezmény jelen-ségét.

Brachfeld Siegfried

Horváth Tivadar, Markaly Gábor, Hajdú Júlia, Géczy Dorottya, Brachfeld Siegfried, Váradi Hédi lépett fel a szeptemberben megrendezett grazi és linzi műsoros esten

HONFITÁRSAINKAT KERESSÜK

RÓMAI BÉLA

RÓMAI BÉLA (1945. október 2-án született Budapesten, anyja neve Győri Ilona) 1970. október 12. óta él külföldön. Örökségi ügyben keresi Budapestről édesanyja, Barna Imréné, aki fenti időpont óta semmit sem tud fiáról.

TÖRÖCSIK JÓZSEF-et (született 1953. március 24-én, anyja leánykori neve: Törőcsik Magdolna) Ráckevén élő édesanyja keresi. A keresett néhány hetes korban került el édesanyjától, aki ezért semmit sem tud fia sorsának alakulásáról, azt is csak nemrég tudta meg ismerőseitől, hogy Törőcsik József 1973-ban Ráckevén járt és édesanyja után érdeklődött.

SZABÓ LAJOS (Miskolc-Szirmán született 1930. április 6-án, anyja neve Kolozsváry Zsófia) 1956 végén távozott külföldre és az USA-ban telepedett le. Keresi Miskolcról felesége, aki 1973. májusában kapott utoljára levelet a keresettől.

Frau EMILIA APPEL-t (leánykori neve: LAJTAI Baby, születési helye: Budapest) keresi Budapestről unokaöccse, Gazdag Tamás, aki úgy tudja, hogy a keresett 1970—72-ben Kölnben (NSZK) lakott, s egy filmgyárban dolgozott. Magyarországon utoljára édesanyja temetése alkalmával (1970—71) járt.

HELMECZY LÁSZLÓ (Miskolcon született 1933. augusztus 14-én, anyja neve Váróczky Erzsébet) 1956-tól külföldön, Kanadában él (Torontó, Ont.), utolsó levelét is innen küldte. Keresi nővére, Kovács Balázsné Miskolcról, mert 7 éve már, hogy semmit sem tud fivéréről.

WAGNER-HOFFER Katicát keresi Győre Lajos Nagyberényből. A keresett (leányneve: Rucevitz) Jugoszláviában született. Életkora kb. 54—55 év. 1946 után vándorolt ki Ausztráliába. Ez év őszén légiposta útján kereste a kerestetőt, aki a levelet — névaláírás miatt — nem vette át, azért arra kéri Wagner-Hoffer Katicát, hogy ha őt kereste, jelentkezzék a hirdetésre.

KIOLER BÉLA (született 1937. május 17-én Budapesten, anyja neve Porpáczy Anna) 1956-ban távozott külföldre, Kanadában telepedett le, felesége angol. Keresi nővére Jánossomorjáról, mert 1967 óta semmit sem tud fivéréről.

RÁKÓCZY FERENC (született 1923. októberében Budapesten, anyja neve Rákóczy Irma) 1948-ban került külföldre, Ausztráliában telepedett le. 1953-ban írt utoljára fiának, Ferenc-

ökssége 1978. évi rendezvényei

ülési turnus kezdete előtt két héttel az MVSZ Utazási Irodá-nak (1905 Budapest, Benczúr utca 15.) írásban vagy telefonon 25–405), vagy személyesen bejelentik. Késve történt lemondás etén a befizetett összegből az útiköltséget és három napi ellá-s díját (25 US dollár) levonjuk. Ha a turnus kezdetéig nem ondják le a részvételt, utólagos visszatérítésre nincs lehető-günk.

II.

SÁROSPATAKI NYÁRI KOLLÉGIUM

A Rákócziak ősi városa és az Anyanyelvi Konferencia Védnök-ge 1978. július 17. és augusztus 16. között ismét nyári tanfolya-ot szervez a külföldön élő magyar származású 15—18 éves fia-ok részére, akik gyarapítani akarják magyar nyelvi ismere-ket és tájékozódni kívánnak a magyar kultúra és művelődés rdéseiben.

Részvételi díj: tandíj, szállás, ellátás, kirándulás, országjárás, lépődíjak, útiköltség Budapestről Sárospatakra stb. 220 US dol-.

A részvételi díjat bankcsekken az Anyanyelvi Konferencia Véd-ksége címére kérjük 1978. június 1-ig megküldeni.

Anyanyelvi Konferencia Védnöksége
1905 Budapest,

1021

The sculptures of Tibor Szervátiusz

PHOTO BY SÁNDOR SÁRA

THE COLUMN OF TEARS (1964). Elmwood. 300×33×30 cms. A vertical organic structure, to use the modern art terms, it appears as an intertwining of teardrops and drops of blood in a single unending stream, in reciprocal metamorphosis of human sentiment and nature forms. While not representational, it is not entirely divorced from nature

Anyone who is familiar with Jenő Szervátiusz' vast lifework finds it hard to imagine that the father's stupendous achievement could be repeated in the son's. Yet the son, Tibor, stands next to his father, as a continuation of the elder sculptor's art and still an independent artist in his own right, an artist of a significance great enough to justify the latest chapter of the history of East-Central European sculpture to be begun with his name.

The view was set forth in a 1974 appraisal by the late István Solymár, former assistant-general director of the Hungarian National Gallery. It is reprinted along with an essay by Ákos Kóczogh and tributes to the young sculptor by the poets Ferenc Juhász, the late László Nagy and Sándor Csoóri and Ferenc Kányádi, in an album of 31 illustrations of Tibor Szervátiusz' works that was issued by Corvina Press.

Tibor Szervátiusz was born in 1930, in Kolozsvár (Cluj, Romania). He wanted to study for a medical degree but was refused admission to the University of Medicine—fortunately, one can say with hindsight, for the refusal spared the young man possible unnecessary diversion before his powerful talent would have found its congenial area of artistic creativity.

Szervátiusz the Younger showed his splendid gifts at an early age—heads and ceramic objects he made at 12-16. His earliest carved wood figure was that of a mother.

He graduated from the College of Fine Arts in the mid-fifties. At the same time he joined his father in building up their own house (in 1953-57) in which they both live and work.

Like his father, Tibor found inspiration in popular Hungarian wood carvings—many of his carved wood statues (e.g. Petőfi) are worked in the same fashion that is characteristic of the Elder's work: with deep grooves of the chisel imparting to his sculptures a stamp of material texture. However, his message, his sphere of moods and atmosphere differ greatly from his father's. He has been attracted by dramatic tensions rather than by the ballad-like narrative, as his father has been.

Tibor Szervátiusz made numerous studies among the Hungarians of Transylvania and Moldavia—the Székely and Csángós. But copying from nature did not satisfy him. After sculpting his "Pietà" (1957) for the church on Kolozsvár's Main Square, he came into contact, in 1959, with western art. He worked in stones, wood and metals, and turned his back on monumental-decorative sculpture. In 1961, he started making welded metal sculptures. Notable among the latter is his "Sun God" series.

His work comprises both representational works as well as abstract compositions. Two smaller branches include peasant-art-inspired small statuary (e.g. his idols) and portraits, notably busts or heads of Hungarian artists and writers (Ady, Petőfi, Zsigmond Móricz, Bartók).

I. F.

PHOTO SÁNDOR SÁRA

CSÁNGÓ MADONNA (1971). Yew wood. 46×10×16 cms

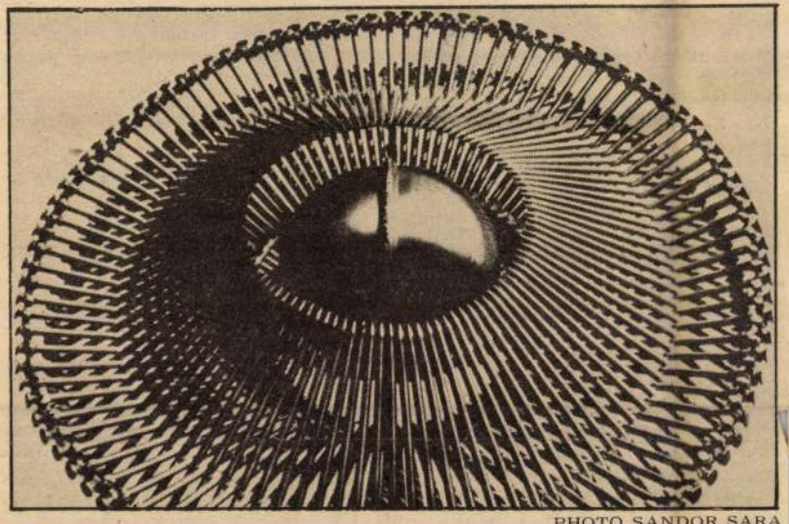

PHOTO SANDOR SÁRA

SUN-GOD'S ORDER: (1973). Welded iron. 68×21 cms. As a form of sculpture Szervátiusz' Sun-God sculptures convey this message: there exists a clear-cut and indivisible unity which in its own way exercises an influence on the world around it. Without—harmony and opposing disharmonies; within—the labyrinth, the attraction and repulsion of the globe and the plane-spokes. Shapes symbolizing the intricate yet clear and clean relationship between Man and Nature

LY NEW

of
ST

Neueste Nachrichten

Wednesday, 29. 3. 1978
Vol. 12. No. 61 4 Ft

DAILY NEWS
1978 MAR 29
BUDAPEST, IX., Ülloi út 81
Telefon: 337-748, 340-726
MAGYAR HIRDETŐ
SAJTÓFIGYELŐ

o Venezuela

L America, Africa

to cooperate more closely with newly influential countries in Latin America, Africa and Asia.

The trip is Carter's third abroad since he became president 14 months ago. He had originally intended to visit Latin America and Africa in November, but arrangements were postponed because of lack of progress on energy legislation.

On the first stop in Caracas, Venezuela, Carter will consult with President Carlos Andres

Lebanon issues call-up order

general mobilization imminent

Beirut/Lebanon, March 28 (AP/Reuter) — Lebanon Tuesday called its dismembered army back to active service and reportedly planned general mobilization to help UN peace troops disengage invading Israeli forces and Palestinian guerrillas in south Lebanon.

The army command ordered officers, soldiers and civilian employees of the 18,000-man army, which disintegrated during Lebanon's civil war, to report to duty by April 15 or face discharge.

Informed sources said the call-up order was a prelude for a declaration of general mobilization to try to re-instate sovereignty over south Lebanon and ensure a rapid Israeli withdrawal.

Major-General Emmanuel Erskine flew into Beirut for a 75-minute closed conference with PLO chairman Yasser Arafat. It was their first face-to-face meeting since the Ghanian general was named commander of the UN Interim Force In Lebanon (UNIFIL) last week.

Arafat pledged after the talks to extend "all facilities within our capacities" to help the UN force accomplish its peace mission in south Lebanon and bring about an Israeli pullout.

"I wish you would be kind enough to tell (UN Secretary-General) Kurt Waldheim that we place all our military capacities at your disposal to accomplish this mission," Arafat told Erskine before a crowd of reporters.

Metullah Israel — Swedish troops of the United Nations peacekeeping force Tuesday occupied a vital bridge over the Litani river in southern Lebanon.

Waldheim earlier warned that firing incidents posed a danger of escalation that jeopardized UNIFIL efforts and appealed to all parties concerned to observe the stand-down.

In a related development, Maj. Saad Hadad, leader of right-wing Christian forces in the South, announced he would start recruiting Tuesday to build a joint Christian-Lebanese defense force for southern Lebanon, he said he hoped to get equipment and supplies from the Lebanese government.

Cairo — Egypt's Ambassador to Washington, Ashraf Ghorbal, arrived here Monday with messages from US President Jimmy Carter and US Secretary of State Cyrus Vance.

Ghorbal did not elaborate on contents of either message but they were believed to contain US proposals aimed at resuming the stalled Egyptian-Israeli peace negotiations.

Begin writes to Sadat

to renew talks

Jerusalem, March 28 (Reuter) — Israeli Premier Menachem Begin today sent Egyptian President Anwar Sadat a letter suggesting the resumption of stalled political and military talks between their two countries, Israel radio said.

The radio said Begin told a closed meeting of the Knesset (Parliament) foreign affairs and security committee of the initiative.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1978 FEB

Könyvvilág

Szervátiusz Tibor

Koczog

Szervátiusz Tibor szobra Koczog Ákos kötetéből (Corvina)

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-774
1977 NOV
MÉRLEG
Budapest

Szervátiusz Tibor
szobrászművész

1021

Romániai Ady-emléktúra

Hepehupás vén Szilágyban

Szervátiusz Tibor Ady-szobra

Száz évvel ezelőtt született, ma is és mindig új Ady Endrére emlékezik napjainkban az ország; az emlékezés és tiszteletadás jegyében a KPVDSZ Pénzintézeti Titkársága — a KPVDSZ Kulturális Hónap keretében — kétnapos romániai emléktúrát szervezett. Rendkívül gazdag programot állítottak össze a szervezők, s ha nem is jutottunk el minden olyan helységbe, mely meghatározó, sorsdöntő szerepet töltött be Ady életében, csak köszönettel és elismeréssel szólhatunk a kezdeményezésről, mert mindannyian közelebb kerültünk a költőhöz, aki így vallott szülőföldjéről:

„Valami vad rajongást oltott
Az Érnek partja én belém,
Csupa pogányság volt a lelkem,
Gondtalan vágy és vak remény."

(Csak így zárójelben kérek elnézést az olvasóktól, hogy e csodálatos két napról szóló rövid beszámolóm eltér a „szabványtól"; úgy vélem, disszonáns lenne, ha egyik legnagyobb forradalmi költőnkre emlékezve útikalauzszerű felsorolásban ismertetném a látottakat.)

Nagyváradon elsőként a hajdani kávéház helyén létesített emlékmúzeumot kerestük fel, melynek bejáratánál Szervátiusz Tibor megrázó alkotása fogadja a látogatót. *„Nagyváradnak, ennek az érdekes s erős magyar városnak határozottan csodás szerepe van a magyar társadalom hullámzásában"* írta Ady a városról, s ma már tudjuk, hogy az itt töltött évek döntő szerepet játszottak egyéniségének kialakulásában, abban, hogy sohasem lett a „szürkék hegedőse". Hamar és határozottan felismerte az egyetlen kiutat az akkori zűrzavaros politikai életből, s már ott meghatározta az irányt, amelyről semmi sem tudta letéríteni: *„Akiben világosságnak lelke él, kalapáccsal vagy anélkül álljon elő, és küzdjön a világosságért. Ez a mi országunk kis ország, és mi magyarok pláne kis náció vagyunk. Értsék már meg jóhiszeműen oppurtunus barátaink, hogy kis nemzetnek lélegzetet venni is radikálisan kell."*

Jártunk Zilahon is; meghatódva léptük át a református kollégium kopott küszöbét, amelyről így vallott a költő: *„Az én lelkemet itt formálták e cifra falak helyén. Aki vagyok, az a négy zilahi esztendő által vagyok. És más nem lehetek."*

Egyik autóbuszunk „lerobbanása" miatt kissé hosszabban időztünk a hegyek között megbúvó, szelíd domboktól övezett városkában, de szívesen barangoltunk a patinás negyedekben, az öreg fák sokszínű lombjai alatt.

Majd kétszázötvenen vettünk részt a kiránduláson; a sok-sok látnivaló más-más emlékeket ébresztett, nem azonos mélységben vésődött a részvevőkben. Számomra a Csucsán töltött, hihetetlenül gyorsan elrepült egyórás látogatás marad a legemlékezetesebb; néhány órával korábban Nagyvárad még az „ifjú szívek" Adyját idézte, itt a testben és lélekben meggyötört „szépen elfáradt"-ra emlékeztetett minden: a vastag fák között meghúzódó öreg ház, a kopott bútorok, de még a hegyek fölött lebukó nap sárga korongja is.

Egy korlátozott terjedelmű beszámoló nyilvánvalóan csak mozaikokat villanthat fel, a teljességre semmiképpen sem törekedhet. Nem zárhatom azonban a soraimat anélkül, hogy ne említsem meg a gazdag program olyan emlékezetes állomásait, mint Bánffyhunyad megkapó szépségű műemlék temploma, a Királyhágót átszelő meseszerű autóút, Kapus község csodálatos népművészeti remekei és nem utolsósorban a Mátyás királyt idéző ősi város, Kolozsvár, ahol az éjszakát is töltöttük. És végül — nem kötelességszerűen hanem őszinte elismeréssel — ezúton is köszönjük román idegenvezetőink — *Barna Iván* és négy társa — fáradozását és baráti segítőkészségét.

A gyorsan elröppent két nap csak korlátozott lehetőséget nyújtott az öt pénzintézet dolgozóinak barátkozására, illetve ismerkedésére, de a mindenképpen elismerést érdemlő, úttörő kezdeményezés már ennek érdekében is megtette az első lépést.

Sági Károly

Megvalósult álmok

A sikerélmény: Demeter Andrásé

— *Igen nagy élmény végigkísérni egy beruházás megvalósulását az első kapavágástól az üzembehelyezésig* — mondja *Demeter* András, az Állami Fejlesztési Bank Budapesti Területi Fiókjának főosztályvezető-helyettese, akivel otthonában beszélgetünk. Vallomás ez a beszélgetés egy emberi életút különböző állomásairól, szépségeiről, értelméről.

Demeter András ifjú korában nem gondolta, nem is hihette, hogy egyszer a bankismeret és számvitel rejtelmeinek lesz tudója, hogy a pénzügyek világa lesz második otthona. Angyalföld volt szülőhelye, villanyszerelést tanult, *1942-ben lett tagja a vasasszakszervezetnek*, 1945 óta párttag. Élete akkor vett új fordulatot, amikor 1949 áprilisában hathónapos pénzügyi iskolára került, hogy megtanulja, elsajátítsa a bankszakma titkait.

— *1949 őszén léptem be a Magyar Beruházási Bankba.* Mai munkahelyem is ez, csak a bank neve változott és lett Állami Fejlesztési Bank. Szép és érdekes volt az új munka. Személyes élmények? Az ötvenes évek elején az országos fiókhálózatot kellett kiépítenünk és nem is akármilyen körülmények között. Fáradságos utazások, szervezés, tárgyalások, éjszakába nyúló munkanapok. A bank ellenőrzési feladatainak megoldásában igen jelentős volt a pénzügyi-műszaki revizori hálózat megszervezése, az ár- és számlaellenőri tevékenység beindítása. 1960-ban tértünk át az átíró könyvelésről a gépkönyvelésre. Ez akkor rendkívül nagy és összetett feladatot jelentett. Biztosítani kellett 50 db Optimatic könyvelőgép importból való beszerzését, az új könyvelési rendszer megszervezését, a szükséges könyvelési kartonok megtervezését és a fiókok dolgozóinak betanítását. *1971-ben volt a bankrendszer átszervezése.* A beruházási egységeket úgy kellett átcsoportosítani a különböző bankok illetve fiókok között, hogy a beruházások finanszírozásában semmiféle fennakadás ne legyen. Ennek a bonyolult feladatnak a megoldása sikerélményt jelentett nemcsak nekem, hanem a munkában részt vevő minden dolgozónak.

— *A jelenlegi munkaköröm szép, érdekes és megunhatatlan.* Az ipari nagyberuházásokkal való foglalkozás állandó szellemi készenlétet jelent. Ezekkel kapcsolatban nem lehet csak kezelési utasítások szerint eljárni, szinte minden ügy eseti mérlegelést, döntést, speciális lebonyolítási konstrukció kialakítását igényli.

— *Tanulni és tanítani!* — ez a szenvedélyem, vagy ahogy ma divatosan mondják, a hobbym. A pénzügyi iskola után esti tagozaton elvégeztem a Gazdasági és Műszaki Akadémiát, ahogy akkor ismerték, a vörös akadémiát. Megszereztem az okleveles könyvvizsgálói képesítést is. Amikor arra szükség volt, igyekeztem helytállni a honvédelmi ismeretek elsajátításában is. Ennek eredménye volt, hogy a tartalékos tiszti iskola elvégzése után tartalékos századosnak neveztek ki. Már az ötvenedik életévem felé jártam, amikor elvégeztem a Marxizmus—Leninizmus Esti Egyetem általános és szakosító tagozatát, és azóta ennek az egyetemnek az V. kerületi tagozatán politikai gazdaságtant tanítok. Szeretem az embereket, és ezért szeretek tanítani is. *1947 óta vagyok propagandista és 15 éve alapszervezeti párttitkár.* Közel két évtizede részt veszek az önkéntes véradó mozgalomban.

— *Szívesen foglalkozom a pályakezdő fiatalokkal is.* Szeretném átadni részükre a több évtizedes tapasztalataimat. Mindig őszinte öröm a számomra, ha a fiatalok beérnek, sikereket érnek el.

— *Hogy elfáradtam-e?* 56 éves vagyok, nem érzem a fáradtságot, de a szakmai munka mellett egyre inkább fő feladatomnak tekintem az utánpótlásnevelést. Úgy gondolom, hogy a fiatalokat elsősorban a dialektikus gondolkodásmód gyakorlati alkalmazására kell megtanítani. Alapvető a népgazdasági érdek védelme és a vonatkozó rendeletek célkitűzéseinek biztosítása. Ezek figyelembevételével kell minden konkrét kérdésben dönteni.

— *A szabad időmben szeretek utazni.* Sok országot láttam, és sok élményem van. Tíz évvel ezelőtt a Szovjetunióban jártam, a szocialista forradalom 50. éves évfordulója alkalmából. Pártmunkásokkal voltunk, jutalomból, Kijev—Moszkva útvonalon. Maradandó emlék ez az út. A 60. évforduló alkalmából Leningrádba, a forradalmi városba szeretnék eljutni.

— *Mire vagyok büszke az életemben?* A büszkeség nem alaptermészetem, de ha járom az országot — akár hivatalosan, akár magánemberként —, mindig jóleső érzéssel nézem az ötéves tervek során megvalósult létesítményeket, az erőműveket, gyárakat, távvezetékeket. Arra gondolok, hogy ezekben benne van a bank dolgozóinak, köztük magamnak is, a közel három évtizedes munkája.

Takács Tibor

Szervátius Tibor, szobrászművész

„Ady" szobra, 1954.

(repr.)

Magyar Ifjúság, 1977. nov. 25. 38. old

Szervátiusz Tibor
szobrászmüvész

Pápán, a kastély parkjában felavatták
Jókai Mór emlékmüvét, amelyet
Szervátiusz Jenő és fia Szervátiusz Tibor
szobrászmüvészek készitettek.

Népszava, 1978. március 12. 9. oldal.

lásd még: Szervátiusz Jenő
cimszó alatt is.

Szervátium Tibor

Szervátium görcsbe rándult
repedésektől szabdalt fába
faragta „Halott Petőfi" – jét.

Székely András: Szolnok a Mücsarnokban.
Új Tükör, 1978. május 28 – 24. lap.

Szerv'atius Tibor

„A halott Petőfi"
(repro)

Székely András: Szobrok a Múcsarnokban.
Új Tükör, 1978. május 28 - 24 lap.

Szervátiusz Tibor szobrászművész

Pápán márc. 15-én avatják fel Gárdai Mór emlékművét, melyet Szervátiusz Jenő és fia Tibor szobrászművészek készítettek. (repr. és emlékirat)

Dunántúli Napló, 1974. márc. 14.

Szervátiusz Tibor, szobrán

l: Szervátiusz Jenő

– Jókai-emlékművet avattak Pápán – 6.

Népszabadság, Bp. 1978 márc 16.

Szervátiusz Tibor, szobrász

Szervátiusz Tibor: Képzőművészeti album

8.

–: Most jelent meg

Népszabadság, Bp. 1978 ápr. 12.

Szerváciusz Tibor

ADY ENDRE

SZERVÁCIUSZ TIBOR SZOBRA

kultuszt, hogyan serkenthetnék a teljes — Fábry-oevre megmutatását, feltárását, hogyan tehetnék közkinccsé más népek számára is. Figyelemreméltó volt, ahogyan dr. Juraj Furdik elemezte: miért nem sikerült magának az elméleti kutatásnak sem kijelölni Fábry Zoltán helyét a csehszlovákiai kulturális kontextusban. Ő élt egyébként a nemzetiségi kisebbség kettős kötődésének a szemléltetésére azzal a matematikai hasonlattal, amelyet írásunkban fel is használtunk.

A Fábry-napokról még a zárszó előtt kellett eltávoznom. Nem tudom, sikerült-e válaszolni Lőrincz Gyula kérdéseire, nem tudom, hogy határozottan megfogalmazódott-e, hogy a Fábry-örökség gondozása több és átfogóbb, mint a Fábry-emlékhely fenntartása és a Fábry-napok megrendezése: kisebbségi kiküldetés. Ám az emlékház, a Fábry-napok nélkülözhetetlen eszközei e küldetésnek. S ezek az eszközök egyre jobbak, alkalmasabbak. A rendezvény jövőjét illetően figyelemre méltónak találjuk azt az eliképzelést, amelyet a kis programfüzetben olvashattunk Gál Sándor, Madách-dí-

Fábry-kutatás a lényegi alapoz
kritikai kiadás megindítását —
születlenségtől tartva — elod
Ha igaz is lenne e készületle
épp Fábry a mérték és a példa
ként fogadta el a feladatok kih
sát, miként magasodtak képess
e feladatokhoz. Ám ott, ahol R
Péter, Csanda Sándor, Turczel
jos, Koncsol László, Zalabai Z
mond és mások szellemi kapac
sát még a kor oly memóriaegys
támogatják, mint Balogh Edgár,
csik Lajos, Sándor László, Dobo
László, Nagyidai Ernő és mások
Fábry kritikai kiadás megindít
tudományszervezés és szorgal
kérdése csupán. A Fábry-öröksé
Fábry-filológia megteremtésére
parancs, s nélkülözhetetlen a
hogy helsinki után a béke és ba
ság útja éber, ám nem gyanak
kapcsolatot építő, ám meg nem
kuvó örökségét, a „vox human
mint sajátját felmutathassa a cs
szlovákiai magyar nemzetiségű
sebbség államközössége, nyelvköz
sége, Európa és a világ számára.

ZIMONYI ZOLTÁN

kassa, 1977. no-

égrendeletében a
levelezését a
onti Bizottságára
tehát a szellemi
t. Nem Csehszlo-
yarországra, ha-
kiai magyar dol-
egyesületére. Mi
ző szándéka? Mi-
yetemes elkötele-
szűkebb közössé-
ksége gondozásá-

iláthorizontját a
nyelvhűség növel-
csak a világgal
korrespondeáló rit-
teljesebb monda-
nberiség anyanyel-
vox humana jelen-
kisebbségi hivatást
ségét — egyetemes
t — a részre, a
kulturális szerve-
ra a szerepre fi-
lyet a magyarság-
lnia az emberiség,

Szervátiusz Tibor

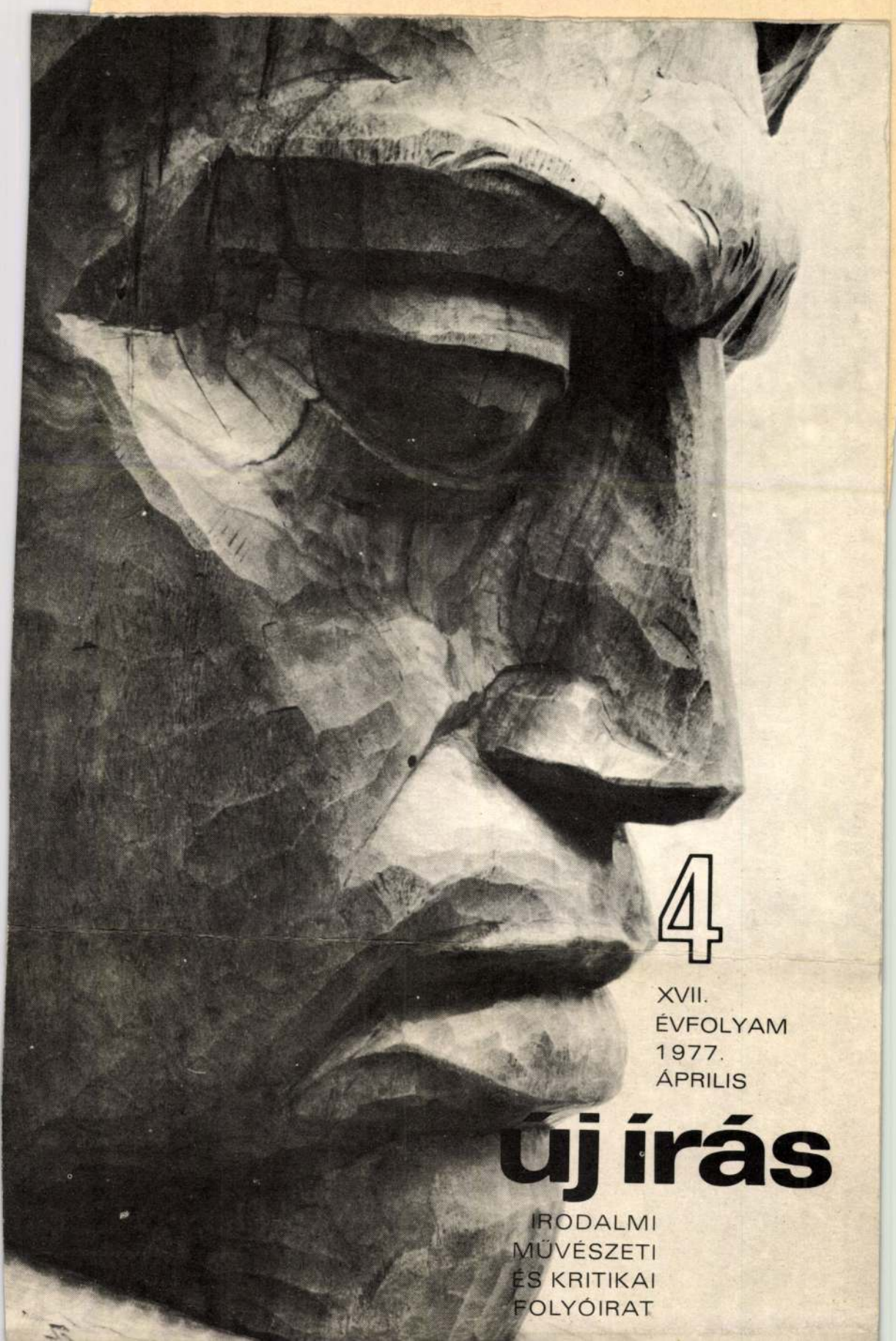

4

XVII.
ÉVFOLYAM
1977.
ÁPRILIS

új írás

IRODALMI
MŰVÉSZETI
ÉS KRITIKAI
FOLYÓIRAT

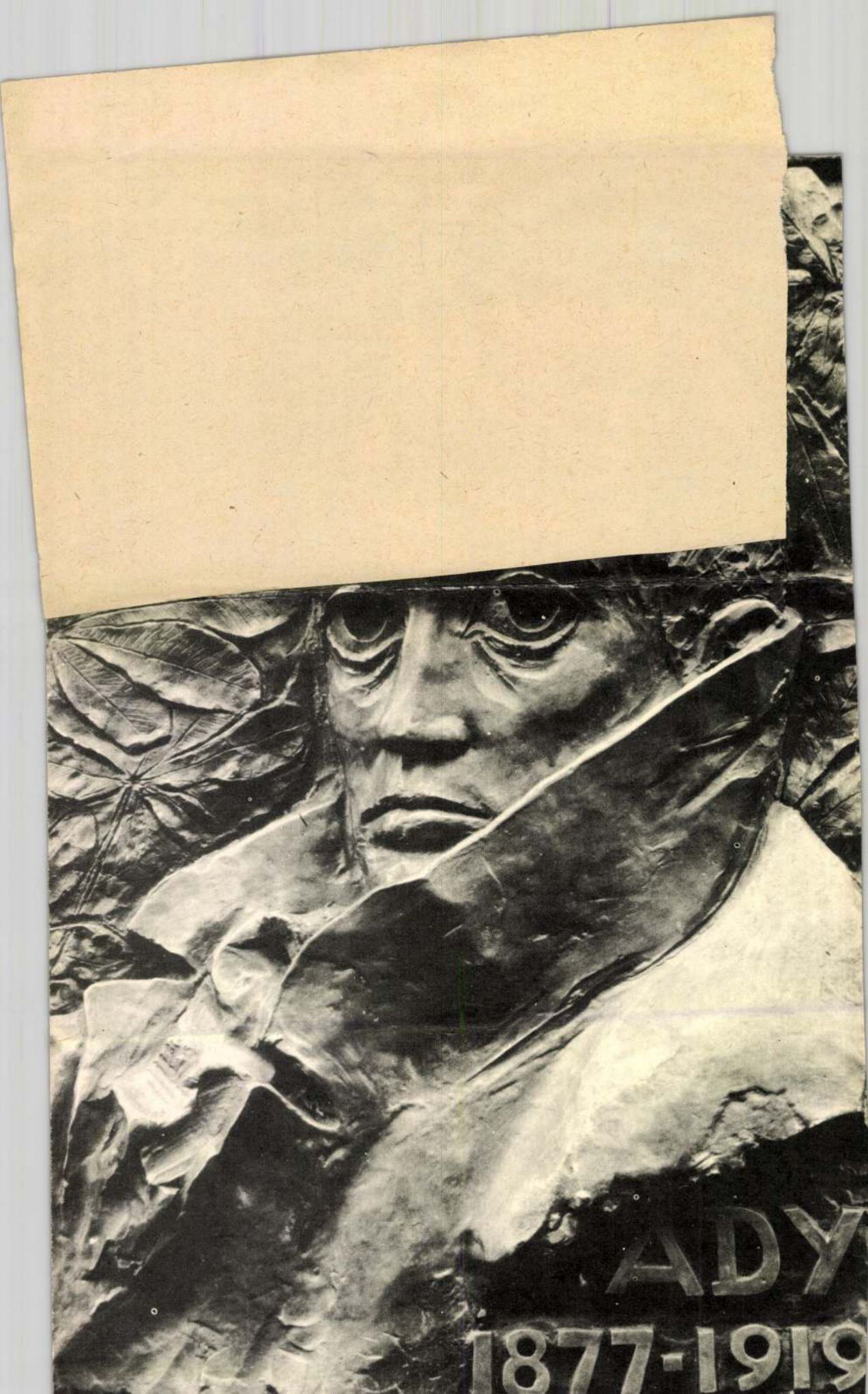
ADY
1877-1919

Szervátius Tibor

Mónicz Ingmund portré-
rajza (repro)

Pap Gábor: Tóth Menyhért: A böles.
Művészet, 1978. március - 16 lap.

Szervátiusz Tibor

Szervátiusz Tibor 1962-63
ban faragott két egymást
követő Mórics Zsigmond
büsztöt.

Pap Gábor: Tóth Menyhért: A bőles.
Művészet, 1978. március - 16. lap.

Szervátiusz Tibor | szobrán

Elhangzott március 15-én, a Magyar Nemzeti Galériában rendezett kiállítás megnyitóján.

Csoóri Sándor: Szervátiusz Tibor szobrai 15.

Élet és irodalom, Bp. 1983. máj. 28. XXVII/12

Szenvátiusz Jenő, nobrán

d: Szenvátiusz Tibor

Csoóri Sándor: Szenvátiusz Tibor nehai

15.

Élet és Irodalom Bp. 1983. márc. 25 XXVII/12

Szerváciusz Tibor, szobrász

[Szervátiusz]

Fábián László veszt. írt. Sz. T. ról.

17.

Fábián László: Három gondolat Szerváciusz Tibor
Dózsa-szobra előtt a Magyar Nemzeti Galériában

Alföld, Debrecen, 1981. novembe XXXII/11

Szervátiusz Tibor szobrász

Sinkovits Péter: Hitelesség történelmi káltérrel
Beszélgetés Szervatiusz Tiborral

Művészet, 1983. július

Szervátiusz Tibor, Kolozsvár

A borítón és a mellékleten Szervátiusz Tibor művei (Korniss Péter felvételei)

Szervátiusz Tibor: Művei

Új Írás, Budapest, 1984. február

Borító I–IV
Melléklet I–IV

XXIV/2.

Szervátiusz Tibor, szobrász

megemlítve

Csurka István: Két élmény

15

Élet és Irodalom Bn. 1984. febr. 24. XXVIII/8

Szerváticsz Tibor, szobrán

L: Szerváticsz Jenő

– : Győzni is lehet ..."

6

"Élet és Irodalom Dn. 1983. febr. 25

XXVII/8

Szervátiusz Tibor

A Kőrösi Csoma-emlékbizottság ülése

Csütörtökön ülést tartott a Kőrösi Csoma Sándor Emlékbizottság. *Sarlós* Istvánnak, a Minisztertanács elnökhelyettesének, az emlékbizottság elnökének vezetésével áttekintették a bicentenárium 54 hazai és külföldi rendezvényének előkészületeit. Sikeresnek értékelték az évfordulóval kapcsolatos művelődési programokat: a Kőrösi Csoma-vetélkedőkön 14 ezer általános iskolai, 10 ezer középiskolai tanuló és 8 ezer szocialista brigádtag vesz részt.

Az emlékbizottság állásfoglalása alapján Budapesten, a Várhegy oldalán, a Hilton Szálló alatt elhelyezik *Szervátiusz* Tibor Kőrösi Csoma-szikla-kompozícióját. Az április 9-én kezdődő ünnepi hétre számos országból — köztük Indiából — érkezik delegáció hazánkba.

Magyar Nemzet 1984. 24.

Szervátiusz Tibor

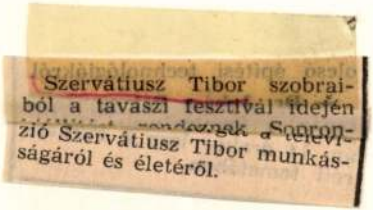

Szervátiusz Tibor szobrai-
ból a tavaszi fesztivál idején
[illegible] rendeznek. Sorozat-
zió Szervátiusz Tibor munkás-
ságáról és életéről.

Magyar Nemzet 1984. III. 14.

Szervátiusz Tibor, szobrász- és grafikusművész

A Nemzeti Galériában, a Tavaszi Fesztiválon mutatkozik be önálló kiállításon Szervátiusz Tibor, szobrász- és grafikusművész.

Szervátiusz Jenő és Tibor erdélyi származású szobrászművészek kiállításra készülnek.
Sorakozó alkotások a két művész hármashatár-hegyi műtermében. /repr./

Hétfői Hírek, 1983. febr. 14.

Szemátiusz Tibor

Szobrok, plasztikák

Alföld 1984/2

Szervátius Tibor

Felavatták Nagy László siremlékét

Nagy László születésének hatvanadik évfordulóján, szerdán a Farkasréti temető művész parcellájában felavatták a költő siremlékét. A barátok, pályatársak, tisztelők előtt a budapestiek, valamint a fővárosi tanács nevében *Farkasinszky* Lajos elnökhelyettes mondott beszédet a síron magasló fejfánál, amelyet *Szervátiusz* Tibor szobrászművész mahagóni fából faragott.

— Nagy László életművében egyszerre képviselte a társadalmi és a nemzeti haladást, a népek barátságának ügyét. Verseiben, írásaiban, filmjeiben — a látványos megnyilvánulásoktól idegen — köznapi elkötelezettsége öltött testet, mértékadóan, mindenkit önvizsgálatra késztetve. Kérlelhetetlen igazságérzete mindig magas esztétikai mércét is jelentett — mondta Farkasinszky Lajos. A továbbiakban rámutatott: — Nagy Lászlót hite, tehetsége és emberi helytállása emelte a szocializmust építő társadalom új irodalmának egyik legjelentősebb képviselőjévé. Életműve éppen ezért válhatott és vált is példaadóvá, mert az új társadalomba vetett hite sütött át minden megnyilvánulásán. Költészetközélet-politika: életműve ezekre a pillérekre épül. Ezekre a támaszokra mi is biztonsággal építhetünk, ha az utánunk következő nemzedékeknek követendő magatartást akarunk mutatni.

Ezután a barátok és a család nevében *Ratkó* József, József Attila-díjas költő méltatta lírai ihletettséggel Nagy László most is ható életművének jellemzőit, azt a „szavakból rakott ronthatatlan várat", amelyet a költő emelt.

Végezetül Nagy László sírján elhelyezték a megemlékezés és a kegyelet virágait a Művelődési Minisztérium, a Magyar Írók Szövetsége, a fővárosi tanács, a Magyar Irodalomtörténeti Társaság, a Bolgár Kulturális és Tájékoztatási Központ, a Petőfi Irodalmi Múzeum, valamint az Élet és Irodalom szerkesztőségének képviselői. Virágokkal borították a sírt közvetlen hozzátartozói, pályatársai, művészetének tisztelői is.

Magyar Nemzet
1985. VII. 18.

tér és a Batthyány tér között a 9-es és a 19-es villamosok közlekednek. Átszálláskor a villamosokra az autóbuszjegyek érvényesek.

— A PENTAGONBAN DOLGOZÓ TABORNOKOK telefonszámait, és más bizalmas adatokat szerzett számítógépe útján hét amerikai fiatal, akik tulajdonképpen csak hitelkártya-számokat szerettek volna megtudni. A hét fiú ellen — akik

„Honunk a hazában" rovata július 19-én ad körképet Vértesszőlősről. Jelentkezni lehet a Budapest Tourist bármelyik irodájában.

— HALÁLOZÁS: Fájdalommal tudatom, magam és gyermekeim nevében, hogy férjem, **Jármy Gábor** ny. aranydiplomás agrármérnök, életének 77. évében, hosszú szenvedés után, f. hó 12-én meghalt. Hamvasztás utáni búcsúztatá-

Szervatius Tibor
SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1981 FEB
SZOCIALISTA MŰVÉSZETÉRT

1021

Bartók Béla és a folklór kapcsolatáról rendezett kamarakiállítást a Néprajzi Múzeum; képünkön Bartók fonográfja és néhány viaszhengere (MTI)

Bartók Béla születésének közelgő centenáriuma időszerűvé teszi néhány róla készült képzőművészeti alkotás megismertetését. Képünkön Szervatiusz Tibor mészkőből készített „Bartók" című szobra

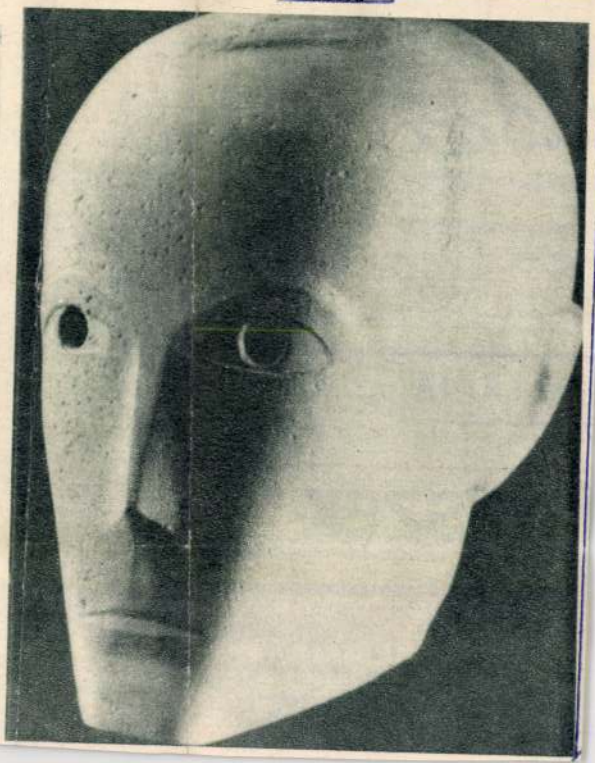

1981 FEB

alista

ÉRT

EK LAPJA

ŰVÉSZEK

nyen vették ki részüket az olvasómozgalmi munkából.

A népfrontmunka más művelődési területei is igénylik a művészek részvételét. Ilyen az általunk is támogatott társadalmi filmforgalmazás, a kezdetén álló színházbarát körök

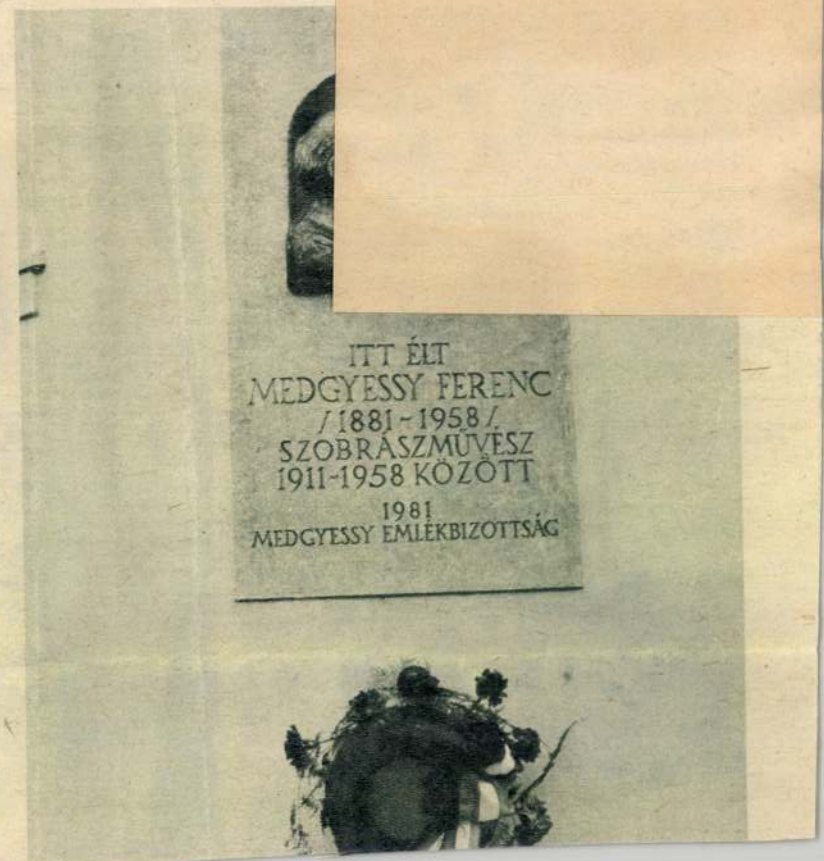

szervátiusz Tibor szobrán

Felavatták Nagy László síremlékét

Nagy László születésének 60. évfordulóján szerdán a Farkasréti temető művészparcellájában felavatták a költő síremlékét. A barátok, pályatársak, tisztelők előtt a budapestiek, valamint a Fővárosi Tanács nevében *Farkasinszky Lajos* elnökhelyettes mondott beszédet a síron magasló fejfánál, amelyet *Szervátiusz Tibor* szobrászművész mahagóni fából faragott.

A barátok és a család nevében *Ratkó József*, József Attila-díjas költő méltatta Nagy László most is ható életművét.

Végezetül Nagy László sírján elhelyezték a megemlékezés és a kegyelet virágait a Művelődési Minisztérium, a Magyar Írók Szövetsége, a Fővárosi Tanács, a Magyar Irodalomtörténeti Társaság, a Bolgár Kulturális és Tájékoztatási Központ, a Petőfi Irodalmi Múzeum, valamint az Élet és Irodalom szerkesztőségének képviselői. Virágokkal borították a sírt közvetlen hozzátartozói, pályatársai, művészetének tisztelői is.

Népszabadság

nagy használata a pillanatnyi árak alapján hozott döntések következménye."

A világméretű eladósodási hullám Jugoszláviát sem kerülte el. Szomszédunk külföldi eladósodása rész-

MAHIR
Sajtófigyelő
ESTI HIRLAP
Szervátiusz Tibor
kobrén
1983 AUG 1 91

TIZENEGY ÉVSZÁZAD

1021

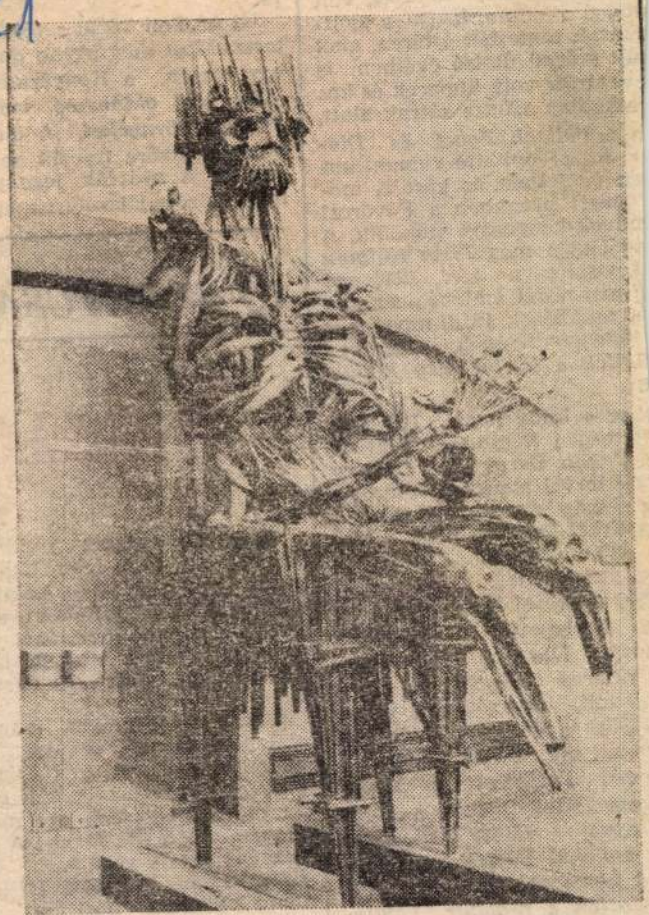

A sorsfordító évszázadot, a tizenhatodikat idézi Szervátiusz Tibor szobra a Magyar Nemzeti Galériában. Igen, a sorsfordulatot, hiszen Mátyás birodalmától a mohácsi csatavesztésig alig telik el több mint néhány évtized. S közben Dózsa György, a török ellen toborzott sereg, a parasztfelkelés. Székely vitéz volt, végvári katona, hősiességéért nemesi oklevelet nyert királyától, s hadvezéri megbízatást. Ami ezután történt, hogy nem a török ellen kellett fordítani a táborba sereglett népnek fegyvereit: az uralkodó osztály hibája, az elsőnek tartott osztály országpusztító felelőtlensége. Izzó vastrónja árnyéka: szelleme, amit a tűz nem égethetett meg. A társadalmi haladás, az igazságos társadalom és a nemzeti szabadság igénye után és nyomában évszázados program.

köztársaság tér.

zázhuszonnyolc éve it
Budapest első gázgyá
Gázgyár előtt zajlott l
y évre rá, 1869. augusz
az *Általános Munkc*
tömeggyűlése. Nem
utolsó alkalom, hogy
nkások tüntettek a tér
múlt század utolsó évei
vásártér volt, kupecel
alkudtak szürke sátra
a a *Pollack Ágost* é
r József építette rom
sú épületben és köré
emelt házakban a
művek központja műk
ad elején még *Tisza Kálmán*
t viselte a tér. 1946-ban
a mai nevét, emlékéül a nagy-
ni munkások 1918. november
tömeggyűlésének, amelyen
telték a köztársaság kikiál-
t.

ikre a kultúrának. Itt épí-
k meg a *Népoperát, Márkus*
a, Jakab Dezső és *Komor*
cell tervei nyomán, 1910-ben.
az ország legnagyobb színhá-
az *Erkel Színház.* Most a Ma-
r Állami Operaház működik
ne, átmenetileg.

ükre a politikának, hiszen itt
a Budapesti Pártbizottság
kháza. Huszonhét évvel ez-
tt viharos időszak szomorú
úja volt, ám azóta is innen
nyítják a főváros politikai,
sadalmi életét. Aki belép a
dapesti Pártbizottság kapu-
, kegyelettel pillant a vörös
rványba vésett nevekre:
rök emlékül a Párthoz, a nép-
hű harcosoknak, akik életü-
áldozták a proletár hatalo-
t."

zemben a pártházzal most
y építés folyik. Alkonyatkor,
kor elvonulnak a különleges
ikát végzők, jönnek a sétálók,
ncsian nézik, mi készül a
nk mögött. *Kalló Viktor*
rászművész és *Skoda Lajos*
ész közös alkotását, a *Kom-*
ista hősi emlékművet bő-
, szintén a két művész el-
elései szerint. A kíváncsis-

ÚJ SPORTCSARNO

Ennek

Legalább egyszer, kívülről-belülről, látni kell. Igen, látni kell, mert ilyen szépet és hatalmasat régebben csak külföldön, a televíziós kamerák jóvoltából vehettünk szemügyre. Micsoda lázban, gyorsasággal épült. Nemzeti ügy volt.

Sokan úgy tartják, manapság sikk ide járni, végtére ilyen programot máshol nem kap az ember. Nagy igazság van benne, de mégis helyesebb azt mondani: *van miért ide járni.* A rendezvényosztály-vezető, *Lehel László* szobáját a padlótól a plafonig plakátok borítják. Meggyőződésem, a világ bármelyik fővárosa büszke lehet arra a sport-, kulturális és egyéb műsorsorozatra, amit a Budapest Sportcsarnok alig másfél esztendő alatt produkált. Hangsúlyozni szeretném: *másfél év.* Más intézmény ilyenkor sokszor csak a kezdő lépéseknél tart, ezt úgy szokták mondogatni, hogy „most kezdjük belakni az épületet, tanuljuk a szakmát"...

Ennek az épületnek viszont *már múltja van.* Van miről me-

Szervátius Tibor

„Hitelesség történelmi háttérrel"
Beszélgetés Szervátius Tiborral
Sinkovics Péter eure (22-27 old.)

Műnezet 1983 julius (Tasó Nácrai Szlvánnál)

Szervátiusz Tibor

SZERVÁTIUSZ TIBOR *Anya gyermekével* című szobrát leplezték le szombaton Gádoroson, az általános iskola előtti ligetben. A 70 centiméter magas bronz szobor alapzata süttői fehérmárvány. A karcsú bronz asszonyalak földgömbön áll, s karjában kisgyermeket tart.

Magyar Hírlap, 1985. V. 6

Szervátius Tibor

Arcok és Sorsok. Negyedik országos portrébiennálé
Hatvan

Népujság (Tolna)
1984. I 7.

Németh László — Szervátius Tibor faportréja

RÁDICS KÁROLY

KÖRKÉP

Megkésett találkozás Szervátiusz Tiborral

Közel másfél évtizede, 1969 nyarán, erdélyi barangolásom idején fölkerestem a kolozsvári hegytetőn Szervátiusz Jenő és Tibor házát. Nagy szomorúságomra zárva találtam a keritésajtót. De a kíváncsiság nem hagyott nyugton; a szerencse mellém szegődött, mert a gépkocsivezető bátorsága révén bejutottam az udvarra, bekukucskálhattam a műterem ajtaján.

Sokat kellett várnunk a két rangos szobrászművész budapesti bemutatkozására, de úgy érzem, a legigényesebb rajongókat is kielégítette az idős művész kiállítása a Vígadóban.

Szervátiusz Tibor 70 szobrának, ill. a szobrairól készült fotónak 1983. márc. 15-től – egy hónapon át – a Nemzeti Galéria III. emeleti kupolaterme adott otthont. Itt találkoztam személyesen a művésszel, s meghívott a műtermébe.

A gyerekkoráról, a Budapesten töltött hónapokról faggattam. – A háború alatt édesapám katona volt. Augusztus 23-a után, amikor megtörtént a román átállás, általános mozgósítást rendeltek el. A kolozsvári hadtesten mindenkit felszólítottak, hogy a katonák családtagjaikkal együtt vonuljanak nyugat felé. Így jutottam el Budapestre. Apám Siófokon volt hosszabb ideig katona, csak egyszer találkoztam vele, mielőtt angol fogságba került.

Engem elszakítottak a mostohaanyámtól, beszállásoltak egy olyan gyermekotthonba, amelyben senki sem tudott a szüleiről. Én voltam a legidősebb az 53 gyerek között.

– Emlékszik még a kerületre és az utcára?

– A Bajza utcában laktunk, a sarkon volt a MÁV-palota, a gyermekotthon mellett egy polgári iskola. Rettenetes körülmények között éltünk, nem volt élelem, nem tudtak fűteni. A két nevelő sem tudott segíteni rajtunk. Amikor a németek visszavonultak, leöntötték olajjal a lépcsőt és a földszinti terem padlózatát, és ránk gyújtották a házat. Egy velem egykorú fiúval csákánnyal sikerült áttörnünk a falat, így menekültünk ki a lángok közül. A MÁV-palotából kidobtak bennünket az utcára. Borzasztó hideg volt. Elmúlt már éjfél is, amikor a lövedékek visítása közben mászva próbáltunk biztonságos helyre bejutni. Volt köztünk olyan gyerek is, aki a cipőjét sem tudta felhúzni menekülés közben. Így jutottunk el a Szív utcáig, de addig egyetlen házba se fogadtak be. Végül valaki megkönyörült rajtunk, és három napra beengedett bennünket a Szív utca egyik házába.

– Hány éves volt ekkor?

– Még nem töltöttem be a tizennegyediket. A környék ostroma után vissza kellett mennünk a polgári iskolába. Nem javult semmit a helyzetünk, a németek továbbra is bombáztak. Élelmük itt sem volt. Egyik nap a bombázás alatt beszakadt a mennyezet az ágyam fölött, de az volt a szerencsém, hogy pár perccel korábban fölkeltem, s az ablakból figyeltem az égő várost.

– Volt tanítás ebben az időben?

Tan-vers

A rossz vesztő ágaskodik
gyaláz aláz vádaskodik
bambán föl nem éri ésszel
hogy a sár is lehet ékszer
ha képlékenysége mondjuk
hogyha gödre púpja mondjuk
ha ami mert széllelbélelt
valakinek épp ezért kell
hogy a kecskét húsocskával
az oroszlánt káposztával
erőltetni mindhiába
s hagyja abba ha csinálja
s hogy melyik a jobb s a rosszabb
hogy a hús vagy a káposzta
hogyha egyszer ez a módi
minek rajta morgolódni
s hogy utánuk és hogy aztán
csak oroszlán az oroszlán
és hogy kecske csak a kecske
meg ne háborítsa ez se
A rossz vesztőt csapni szájon
ne szavaljon prédikáljon
hevét jobbra másra költse
legyen csöppet végre bölcsebb:
ez a világ rendje módja

Máskülönben – Isten óvja!

Kétsorosok

Egy „odaadó"-ra

Odadtad magad. Bánom én, odadtad-e.
Az érdekel, hogy visszakaptad-e.

Mesehős

Volt egyszer... volt... igaz se volt talán.
S lecsúszott az üveghegy oldalán.

– Nem tanultunk. Két tanítónő volt velünk. Áprilisig voltam Budapesten. Mindennap a Nyugati környékén kóboroltam, vártam, hogy hazamehessek. Három és fél napot utaztam egy hideg tehervagonban. Otthon várt az édesanyám, aki semmit sem tudott rólam, mert korábban az apámnál laktam.

– A szülei régebben elváltak?

– Igen, már kicsi koromban. 1945 nagypéntek napján értem haza. Most már jól tudom, hogy a háború alatt alapvető élményeket szereztem. Megedződtem. Lehet, hogy ezek a benyomások voltak alapvető tényezői szobrászatomnak.

– A keménységre gondol?

– A kemény küzdelemre, meg arra a borzasztó látványra, amelyet átéltem. Láttam Budát égni; összeégett, elszenesedett embereket, akik ott feküdtek temetetlenül az ablakunk alatt. Én is eltemettem sok katonát, oroszokat is.

– A Dózsának a megszületéséhez talán ezek az élmények is hozzájárultak.

– Valószínű. Láttam a szétroncsolt emberi testeket, leszakított végtagokat, soksok hullát.

– Azt olvashattuk kiállításának katalógusában: „Ha magyarnak születtem, a művészetet is anyanyelvemen kell beszélnem." Hogyan értsük ezt?

– Azt hiszem, ez sarkalatos kérdése annak, amit megteremtettem, s célul tűztem ki magam elé. Erdélyben eléggé elszigetelten, elzártan éltem a világ fejlődésétől, a XX. század művészi áramlataitól, egyéb megnyilvánulásaitól. A főiskolán az impresszionizmussal fejeztük be a művészettörténelmet. Hosszú ideig nem tudtunk arról, hogy ezután mi történt. 1960-ig nem tudtam, hogy mi történt a művészettörténetben.

Egész Erdélyt bejártam. Megismertem a történelmét, hagyományait is, mert nagyon sokat éltem falun.

– Erdélynek melyik részén?

– Sok helyen, de huzamosabb ideig Csikben, Csiksomlyón, Gyimesben, még Moldvában is. Bekerültem az ősi hagyományok közepébe, benne éltem. Voltam lakodalmakban, temetéseken, no és a csíksomlyói búcsúban. A teljes búcsúnak az volt a feltétele, hogy mindenkinek a lakhelyéről mezítláb kellett elzarándokolnia Csíksomlyóra.

– Jól értem, hogy az erdélyi magyarság között az ön családja katolikus?

– Katolikus a családom, de nem ez a lényeg, hanem az, hogy a csiksomlyói búcsúnak olyan sodró ereje volt, hogy évente százezer ember is összegyűlt. Ez nemcsak keresztény hagyományt jelentett, mert az egyes falvak versengtek, kik legyenek elsők a menetben, amikor fölmentek a Jézus-hágón. Ez a sokarcú gyülekezet énekelte az ősi csodálatos Mária énekeket. Felejthetetlen élmény volt hallgatni a hatalmas tömeg énekét.

– A Csiksomlyói passiójáték második éve tartó színházi sikere is átmentett valamit abból az ősi rítusból, amelyet említett?

– Csiksomlyón volt a székelységnek egy ősi kulturális központja: zárda, nyomda, gimnázium. Már 1600 előttről őrzi ez a település a rangját.

Ezenkívül az erdélyi sors kisebbségi életének a nehézségei, szülőföldemen történelmének küzdelmes századai is rám rakódtak, beszívódtak az életembe, őseim génjeibe.

Diákkoromban Adyt bibliaként olvastam, ezért faragtam ki egy kötetet, ami hasonlít a Bibliára.

Különböző tényezők hatására már főiskolás koromban megfogalmaztam magamnak, amit azóta is vallok; ha magyarnak születtem, a művészetemet is anyanyelvemen kell beszélnem. Ebből következik, hogy elsősorban Erdélyből, a múltamból, a népemből, abból a hagyományos sorsból, történelemből és népi kultúrából kellett kiindulnom, művészetet teremtenem. Összefoglaltam azt, amit később ismertem meg. Azt vallom, nem az a fontos, hogy átvegyem azt, amit Nyugaton más körülmények között már megteremtettek.

– Utalt már rá, hogy milyen későn szerzett tudomást a nyugati művészeti stílusról. Nem jelentett ez egy bizonyos védelmet?

– 1960-ban már mindenről tudtam, ezt jelzi néhány sikeresebb próbálkozásom is. Ekkor készítettem az Önarcképet, amelyet stilizálni kezdtem, két részre bontottam. De gyorsan rájöttem, hogy ez a stílus nagyon hasonlít Modigliani munkáira. Nem nyugodtam, tovább stilizáltam, absztraháltam, és oda jutottam, ahol Brâncusi megállapodott. Nyugaton ezt már évtizedek óta jól csinálták a mesterek.

Egy év kísérletezése után rájöttem, hogy ez az út járhatatlan a számomra. A Nyugaton megteremtett geometrikus formáknak a jogosságát elismertem, mert ott fejlett a civilizáció. Helye van a felhőkarcolóknak, a Bauhaus építészeti stílusnak.

Erdélyben csak a tájban, a hegyek és a népi hagyományok között éltem. Az erdélyi sors, a történelmi körülmények, a népi ornamentika soha sem sugallta nekem a geometrikus formákat. Nem tudtam elfogadni a modern stílusirányzatokat. Rájöttem, hogy ebből csak azt tarthatom meg magamnak, amit elvként a nyugatiak felhasználtak: a művészetet nem csak kimondottan a valóság felmutatásával lehet megteremteni, hanem a valóságos elemek szélesebb összefüggéseit felhasználva. Ez az elgondolás az alapja Nap-motívumaimnak, de ezek nem elvont absztrakt szobrok, hanem jelek.

Így jutottam el oda, ahova a nyugati alkotók is. Ismét Kelethez folyamodtam, mint ők is a Zen buddhizmushoz.

– Hogy kell értelmeznünk a keleti örökséget?

– Az alkotónak éreznie kell, hogy szabadon, szabad összefüggőségeiben komponálhat, az egyszerű formákból kibonthatja a különböző formák végtelen variációit. De arról nem szabad megfeledkezni, hogy a szobrászatban magyarul kell beszélni; az alkotásoknak az ősi hagyományokból, jeleinkből, jelképeinkből kell építkezni. Így született meg a Nap-sorozat gondolata, amelyeknek egy részét látni lehetett a kiállításomon. De ennek a sorozatnak még lesz folytatása.

– Elég gazdagnak érzi már a saját művészetében azokat a lehetőségeket, amiket az ősi, a hagyományos formakincs fölkínál, vagy van még olyan csábító, eddig megoldhatatlan feladat, amellyel érdemes kísérletezni?

– Szeretnék még visszatérni ahhoz a gondolatmenethez, amelyet előbb abbahagytam. A magyarul beszélés arra is vonatkozik, ha itt élünk, akkor kötelességünk bizonyos dolgokat felmutatni abból is, ami itt történik. Abból a gyökérből, amiből én is táplálkoztam, meg amiből ez a nép is született, táplálkozik, gondolkodik. Akik itt éltek, dolgoztak, sok mindent teremtettek. Ez a kelet-európai gondolat vagy szemlélet egyrészt a bartóki gondolatnak az újrafogalmazása, ill. továbbfejlesztése, a képzőművészetben való alkalmazása.

– Arra gondol, hogy Bartók is elment Romániába, Erdélybe, és ott kereste a tiszta forrást, mielőtt még teljesen a feledésbe hullott volna a népi művészetnek a formakincse?

– Nem kimondottan csak erre, ez csak a tudományt kutató analizáló része ennek a gondolatnak, hanem inkább arra gondolnék, hogy Kelet-Európában kell gondolkozni, Kelet-Európát kell felmutatni, megismertetni a világgal. Ezen belül a népemet, a magyarságot. Mert lehetséges, hogy a Nyugat éppen erre kíváncsi, és nem arra, hogy mit vettünk át tőlük, újra és újra unalomig ismételve, elkésve. Biztos vagyok benne, erre nem kíváncsi. Ebből csak a *déjà vu* lesz, az elkésettnek a kicsúfolása, kigúnyolása. Amint mondottam, számomra a kelet-európaiság, ezen belül a magyarság sorsának, helyzetének a felmutatása az a gondolati mag, ami a szobraimnak a mozgató ereje és ihletője. Úgy gondolom, hogy ezt a legfontosabb felmutatni, mert a világ valószínű erre kíváncsi. Itt vannak még olyan ősiségek, olyan erők, erőforrások, erőtartalékok, amire valóban kíváncsi lehet a világ. Ahogy a primitív, vagy a néger művészet megtermékenyítette a világot, hiszem, hogy Kelet-Európában is vannak még olyan erők, amik érdekesek lehetnek a

Nyugat számára. Ezért mondom, hogy nekünk nem szabad a nyugati művészetet, amelyhez a föltételeink sincsenek meg, hagyományai is hiányoznak, kívülről, mesterségesen magunkba plántálni. Abból a gyökérből kell kiindulni, ami itt van. Bőven találunk hagyományt, népművészetet, még ma is élő népművészetet – különösen Erdélyben és az elszakadt területeken –, ami megtermékenyíti – a táncházak a legjobb ösztönzői – a fiatal magyarság életét. Tartást ad neki, meg célt, mert nem okvetlenül fontos csak a *discók*ban szórakozni, ezen a szellemen felnőni, fölnevelkedni.

– Felfoghatjuk ezt ars poétikának is egyben?

– Igen. A szülőföldnek, Erdélynek a múltjából, hagyományaiból, történelméből, sorsából, balladáiból, küzdelmeiből, életharcából, népművészetéből, a népi gyökerekből egy olyan szintézist alkotni, amit az egyediből szeretnék kiszélesíteni, európai léptékűvé próbálok kitágítani. Ez azt jelenti, ha a Dózsa szobrot nézem, az egy embernek, nevezetesen Székely Dózsa Györgynek az élete, a története, a sorsa. Ezenkívül sorsa a forradalomnak, amelyben ő részt vett, amit ő vezetett. De sorsa az erdélyi népnek, meg az akkori egész magyarságnak, de nemcsak annak, hanem a kelet-európai együtt lakó népeknek, a Duna-menti népeknek. De ha a történelemben ezt időben kiszélesítem, akkor ez a Dózsa szobor egy XX. századi alkotás és gondolat. Így jutunk el a magtól, az ősi gyökértől egészen addig, hogy felmutathatom ezen a szobron keresztül a XX. századi embernek a feszültségét. Ebben benne vannak a világháborúban átélt budapesti élményeim is, de benne vannak azok az izgalmak, aggodalmak, amik a fegyverkezés miatt az atomháborútól, a végpusztulástól való rettegéssel tölthetik el az emberiséget, természetesen engem is. Ez a XX. századi szobor ennek a gondolatnak a kifejezése, szimbóluma.

Így próbálom azt a gondolatot, amit Bartók is megfogalmazott, a gyökérből kiindulva, a hagyományokból táplálkozva emberi, európai vagy világméretűvé növelni.

– Óhatatlan a kérdés – a látogatók is fölteszik maguknak az apa kiállításának a megtekintése után, amelynek fantasztikus sikere volt a Vigadóban –, milyen emberi és művészi örökséget kapott az apjától?

– Benne van a katalógusban az a néhány sor, amiben elmondom, hogy gyerekkorom nagy élménye az volt, amikor apámmal bejártuk Erdély jelentős részét. Rengeteget kirándultunk, ketten bejártuk a hegyeket, völgyeket, az erdélyi városokat, falvakat. Megismertem az embereket, a népet, kultúráját, része lettem az erdélyi életnek; ez döntő élmény volt.

Életem alakulásában sorsdöntő lehetett, hogy a géneken keresztül örököltem az őseimtől a mesterségbeli tudást, manuális készséget. Kerekesek, kovácsok, asztalosok, lakatosok voltak, és valószínű innen származik az anyag szeretete. Azután az, hogy ő művész lett, minden bizonnyal döntő kihatással volt, hogy én is szobrász lettem.

– Mondta egyáltalán egyszer is, fiam, próbáld meg te is?

– Nem mondta ilyen tisztán és pontosan. De ha láttam, hogy dolgozik, én is kedvet kaptam. Azt mondta, először akkor fertőzött meg, amikor egyéves koromban egy véső a fejemre esett, és beleállt a fejembe. Meglódítottam a gyalupadot, és leesett egy elég széles véső. Ahogy cseperedtem, mindig segítettem apámnak. Rajzoltam, meg faragtam, fúrtam-faragtam, ahogy Erdélyben mondják. Később, amikor már nem voltam vele, hanem Székelyföldön laktam egyedül két-három hónapot is egy-egy faluban. Katona volt, vagy a városban volt dolga, kicsapott egy falusi gazdához, és éltem a falusi gyerekek életét. Ők is fúrtak-faragtak, mindenfélét barkácsoltak, ahogy itt mondják, mindennel foglalkoztak.

A székelyek nagyon leleményesek, állandóan mindig valamit tesznek-vesznek. Ültem a patak partján, a fűzfa ágából faragtam kicsi bálványokat, kopjafákat meg székely fejeket.

– Tamási Áron Ábelje is ebből a világból nőtt ki.

– Igen. Ez úgy benne van Erdélyben, Erdélynek a levegőjében, a hagyományaiban, hogy mindig mindenki valamit csinál, alkot.

Ahogy növekedtem, egyszer azt vettem észre, hogy orvos szeretnék lenni. Bejártam a klinikákra és a műtőkbe, szenvedélyesen figyeltem az operációkat. Sebész akartam lenni. Az ambulancián kötöztem a sebeket, injekciókat adtam be, rohangáltam a város különböző részeibe egy-egy penicillinnel.

Marosvásárhelyt felvételiztem az egyetemre, mert nagyon jól tudtam az anatómiát, biológiát, állattant, növénytant. De hát nem vettek föl, mert annak idején nagyon dúlt az osztályharc. Azzal utasítottak el, hogy az apám értelmiségi. Hiába volt annak idején kerekes.

Furcsa módon akkor alakult Kolozsvárt is az úgynevezett Magyar Művészeti Intézet. Később Jan Andreescu Intézet lett belőle, s volt egy magyar tagozata is.

A kudarc hatására ismét rajzolni kezdtem, faragtam is, és már nem is bánkódtam, hogy nem vettek fel Marosvásárhelyre. Csak az volt a kellemetlen, hogy későn jött az elutasítás, ezért lekéstem a főiskolai felvételit. Apámra való tekintettel fölvettek rendkívüli hallgatónak; bejárhattam rajzolni, és hallgattam a művészettörténet órákat.

A második évre úgy vettek föl, ki kellett faragnom apámnak egy nagyon bonyolult felületű domborművét. Ha sikerül, nem kell külön felvételiznem. Nagyon nehéz volt ez a munka, mert ő síkvésővel farag, és tele volt apró síkokkal a dombormű. Pontozó géppel dolgoztam, minden apró síkot négy-öt ponton fölmértem, átmásoltam körzős nagyító rendszerrel. Egy heti munka után bizony sírva fakadtam, azt hittem, itt van már a vég. Másnapra kialudtam magam, és elég kutya fajta vagyok, nem hagytam magam, csakazértis megcsináltam. Amikor megmutattam az akkori rektornak, nem tudta eldönteni, hogy melyik az eredeti. Az apámnak kellett megmondani, melyiket adja oda.

– Nem bántja, hogy a kiállítás után megjelent rendkívüli elismerő kritikák között olyan is akadt, amelyik több hasonlóságot is fölfedezni vélt az apa művészetével?

– Nagyon is bosszant. De tovább folytatnám, hogy mit kaptam az apámtól a már említetteken kívül. Valóban tőle tanultam faragni is, a munkát szeretni, kedvet az alkotáshoz, meg vésőt fenni, készíteni. Amikor bekerültem a főiskolára, abba kellett hagynom mindenfajta manuális munkát. Csak rajzoltunk, mintáztunk és gipszben dolgoztunk. Ez a képzés a főiskola befejezéséig tartott. Mindenkinek akkor kezdődik a nehézsége, amikor a saját lábán kell megállnia.

1955-ben végeztem, de ekkor már megindultak bennem azok a gondolatok, amikről korábban beszéltem: a gyökér, a népi kultúra, a történelem. A Dózsa első változatát már harmadéves koromban elkészítettem, azután Adyt mintáztam meg.

– Móricz is ebbe a sorozatba tartozik?

– Móriczot kicsit később mintáztam. A diplomamunkám is egy nagy három méteres ülő Ady szobor volt. A Dózsa kivégzésének az első változatát már harmadéves koromban elkészítettem, de a későbbi végleges formáját csak két év múlva sikerült megcsinálnom.

A főiskola befejezése után kezdődtek az igazi gondok. Megszülettek már az egyéni elképzeléseim, de a faragáskor, a végleges megmunkáláskor legalább még egy évet az apám hatása alatt dolgoztam. Itt van például ez a dombormű, amelyet 1958-ban készítettem, ez már egyéni kompozíció. Látható, hogy ezen nagy feszültségek vibrálnak, nagyvonalú a formák kezelése, de a végső megformálása még mindig az apám hatását mutatja.

Édesapám többnyire lapos vésővel faragott, azzal alakította ki a felületeket.

Egy év eltelte után rájöttem arra, hogy sok mindent meg kell gondolni, sok mindenben dönteni kell. Édesapámat nagyon szerettem, nagyon tisztelem azt, amit létrehozott. Már egy kialakult mester volt, mindenféle úttal a háta mögött, elisme-

réssel, kialakult stílussal. Rájöttem arra, amit ő kialakított, azt meg kell hagyni neki, ha van hozzá ereje, fejlessze tovább. Nem láttam értelmét, hogy az ő stílusát variáljam, ismételjem. Ez magában hordozta a kudarc vagy a versengés lehetőségét. Fölismertem, hogy meg kell teremtenem azt, ami az enyém.

– Nála a lírai hangvétel mellett jól megfér az epika. A székely balladákat és a mítoszokat rajongásig szerette. Önnél a líra dominál, de már az expresszivítás lángol a szobraiból, a Dózsa és a megrendítően igaz Petőfi is ezt példázza.

– Jól látja a lényeget, de ez csak egy része az igazságnak. Valóban édesapám inkább lírai alkat és a balladai domborművei is inkább elbeszélő módon jelzik a drámát és a balladát. Az én szobraim tele vannak belső feszültséggel, robbanásszerű belső erő áramlik belőlük, legalábbis ezt szerettem volna elérni. Talán katarzist kiváltó szobrokat sikerült csinálnom. Ez csak a fogalmi, tartalmi feszültségre vonatkozó része a szobrászatnak, de legalább ennyire fontos az alkotásban: a komponálás.

Tehát sok mindenben kellett döntenem, rájöttem arra, hogy a géneket, amiket apámtól örököltem, kiegészítették az anyai örökségek. Ezért is vagyok más ember; más a temperamentumom, idegrendszerem, adottságaim. Már más generációhoz is tartozom. Utóbbi fél században sok minden történt a történelemben és a világban. Sok új dolog van, a XX. század második harmadában élek. Ennek a kornak a feszültségeit kell a művészetben megfogalmaznom. De már említettem, hogy a drámai szobraimnak a katarzist hordozó magja főiskolás koromban mozgott bennem, sőt el is indult a megfogalmazása. Később ez lett a gondolataimnak, szobraimnak a gerince.

– Budai Nagy Antal tragikus sorsa nem inspirálta alkotásra?

– Eddig még nem. Ismerem azt a kort, de nagyon nehezen megy a művészet megvalósítása. Párat már eddig is kiragadtam. Ez arra ürügy, hogy megkíséreljem a kor szintézisét felvázolni.

Rövidesen rájöttem arra, amint az előbb is említettem, hogy a szobrászatban új dolgokat kell kitalálnom. Így a katarzist kiváltó szobrok mintázása, faragása közben ki kellett alakítanom az anyagkezelést, a formalátást, formaszemléletet.

Apám széles vésőkkel faragott síkokban, geometrikus felületeket alakított, én pedig fecskefarkú vésővel szabdalom a felületeket, mélyen szántom az anyagot. Körülbelül úgy, ahogy gyerekkoromban faragtam a Nap-motívumokat, a székely kapura és a dobozokra ornamentikát. Ezzel a vésővel érem el a felületnek azt a vibrációját, erős drámai lüktetését, amely kiváltja szobraimnak a katartikus hatását. Ez gyökeresen különbözik az édesapám szemléletétől, ez kimondottan az enyém. Azonkívül szintén sajátomnak tekintem nem csak a Nap-sorozatnak a megmunkálását, amely már teljesen új anyag. Már diákkoromban egészen lapos, tömör plasztikával kísérleteztem, az ún. relief szemlélettel alakítottam a felületet, ami egyenesen következik az ősi kultúrának és a népművészetnek az ismeretéből.

Ebből a szemléletből alakultak ki a portré-szobraim, valamint a kis bálványszobraim stilizált, átértelmezett megfogalmazásai.

A korábban említett kritikák csak annyiban bántanak és érintenek, mert nem teszik helyre az apám alkotásaiban azt, ami az övé, az enyémben azt, ami az enyém. Amit én alakítottam ki, az csakis az enyém, és nem szeretem, ha ezt elveszik tőlem, vagy másnak adják.

Már korábban is mondtam, tisztelem az apám művészetét, nem akarom sem bántani, sem érinteni, sem továbbfejleszteni. Ugyanúgy megvannak az övének az eredményei, mint annak, amit 30 év munkássága alapján a magaménak mondhatok. Azonkívül az sem jó, ha előfordulnak olyan tárgyi tévedések, hogy összekeverik a munkáinkat fotóban és írásban. Ezzel a felületes szemlélettel zavart kelthetnek akaratlanul is.

– Ez egyértelműen csak felületességre vall ön szerint?

– Igen. Nem jó az, ha egy szobrom alatt Szervátiusz Jenő neve szerepel, vagy fordítva. Ebből csak az derül ki, hogy széltében-hosszában összekeverik a munkánkat már évtizedek óta. Végül is mindenki azt szeretné, ha egy egyveleg lenne az egészből, és közös kiállításon mutatkoznánk be.

– Beszélhetünk közös munkáról is. Ilyen például Tamási Áron síremléke Farkaslakán.

– Ez azért közös munka, mert annak idején apám beteg volt, és hogy létre tudja hozni, vállaltam, hogy két éven keresztül segítek neki. Így lett közös munka. Az, hogy vállaltam, maga után vonta, hogy azokat a részeket, amiket én faragtam, fölismerhetően az én szemléletemnek a jegyeit hordozzák.

Nagyon jó lenne, ha a kritikusok és a művészettörténészek meghatároznák, ki mit alkotott, különválasztva, hogy mik az eredményei, plasztikai jegyei, s a művek kihez is tartoznak. Ezenkívül nem mond az ellent annak, hogy közösen vállaljuk a gyökereket; az erdélyi meg egyéb múltat, a kelet-európaiságot, de az sem, hogy céljaink ne legyenek közösek. Ugyanúgy lehetnek közösek a céljaink, hogy mindegyikünk a maga útját járja, a maga plasztikai nyelvén beszéli a szobrászatot.

– Ön 1977-ben telepedett le Budapesten. Hogyan érzi magát ebben a kétmilliós nagyvárosban? Zágoni Mikes Kelement a közös sorsvállalás kapcsán tekinti eszményképének?

– Elég nehéz megszokni ezt a nagyvárost. Erdélyben állandóan a hegyeket, fenyveseket jártam, a hatalmas sziklák között, a friss levegőn éreztem jól magam. Természetesen furcsa volt megszoknom a nagyvárost, a nagy nyüzsgést, forgalmat. Nem olyan tiszta a levegő, mint odahaza, Erdélyben. Azonkívül a gyökértől ilyen távolra eljönni, ez megint kicsit nehéz.

Itt érzem nagyon közel magamhoz Zágoni Mikes Kelement, akinek a jegyében nevelkedtem, szellemében nőttem fel a kolozsvári gimnáziumban. A másik nagy példaképem Kőrösi Csoma Sándor, akinek hasonló sors jutott osztályrészül. De ha mindkettőjük életét megnézzük és tanulmányozzuk, rájöhetünk – habár nagyon messze estek a szülőföldtől –, egész életükben a szülőföld szeretetében éltek; a szolgálat volt a legfőbb, legfontosabb céljuk. Nekem is az, ezért vonzódom hozzájuk. Nem tudok elszakadni a szülőföldtől, Erdélytől. Itt élek, itt akarok helytállni, beilleszkedni, de továbbra is népem életének, történelmének, sorsának a felmutatása a legfontosabb feladatom.

– Örülök, hogy közel másfél évtized után személyesen is találkozhattam önnel. Most, hogy kinézek itt a látóhegyi hatalmas műtermének az ablakán, szinte negyed Budapest elénk tárul. A Duna csodálatos szalagján a város fényei ragyognak, a lírikus tollára, vagy a festő vásznára kívánkozó látvány. Ez a főváros szebbik arca. Jól gondolom, hogy ez a szép látvány csalta fel önt ide, mert némiképp, ahogy visszaemlékezem a kolozsvári házra, emlékezteti a múltra is?

– Emlékeztet a kolozsvári házunkra, a fekvésére, azért is kerestem magamnak ezt a helyet. Látó-hegynek, vagy Szemlő-hegynek is nevezik. Valószínű azért kapta a nevét, mert innen látni lehet. Ha kinézek a műterem ablakán, messzire látok, szabadnak érzem magam. Erdélyben is az volt a legnagyobb örömöm, ha följutottam egy hegycsúcsra, és szétnézhettem körös-körül. Ha nem volt előttem semmi, akkor szabadnak éreztem magam. Ez nagy öröm volt.

Az, hogy hegyen lakom ma is, magasan lakom, hátam mögött az erdő, ahova bejönnek az őzek, nyulak, vaddisznók, fácánok, ez nagy mértékben megkönnyíti a gyökereimnek az újbóli megerősödését.

Ha kinézek az ablakon, egyenesen Kolozsvár felé látok. Már pontosan be is tájoltam, hol kel a Nap, s hol nyugszik. Ez nagyon jó érzés, biztonságot ad az életben.

– Köszönöm szépen a beszélgetést.

Szervátiusz Tibor, szobrász

Rádics Károly: Megkésett Találkozás... 68-74

Új Írás, Budapest, 1984. február XXIV/2.

MTI SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-743, 340-726

Szervátiusz Tibor

1984 MÁR 19

BUDAPESTER RUNDSCHAU

November 11

1981

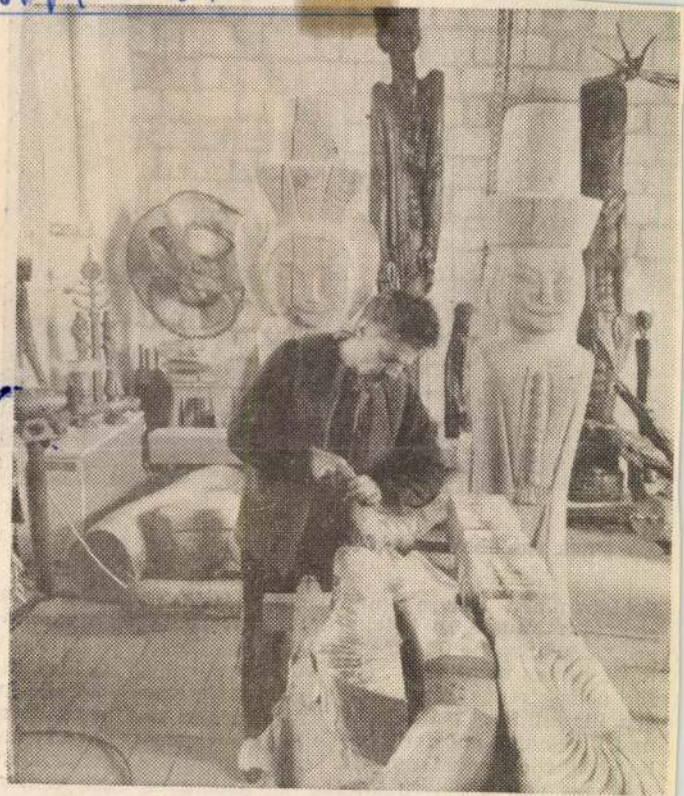

Der Bildhauer Tibor Szervátiusz arbeitet an seiner Komposition „Der Lebensbaum"

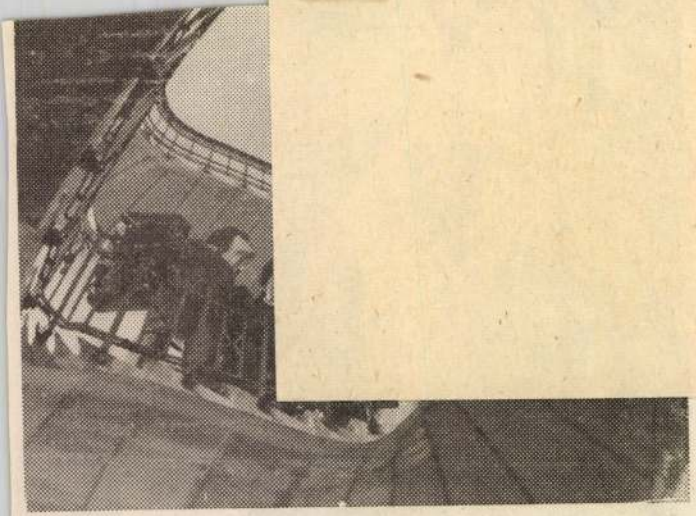

Ein Blick von oben in den Innenhof

Schlafzimmer, Flure und sonstigen Räume zu beteiligen." Nachtwache und Geldbuße gibt es nicht mehr, dafür aber strenge Anweisungen für kultivierte Kleidung und Benehmen auf der Straße. Natürlich nicht so wie 1700, als den Schülern vorgeschrieben wurde, „adrett gekämmt zu sein, ansonsten drohe Strafe". Oder: „Auf der Straße nicht wie ein

ersten Klasse genau 4. (5. ist in Ungarn die beste Zensur.)

„Traditionen?" Grübelt die stellvertretende Direktorin Eszter Holéczius. „1952 übernahm der Staat die bis dahin kirchliche Lehranstalt. Wir arbeiteten auch weiterhin mit guten Lehrern und begabten Schülern, die bewährte Selbstverwaltung blieb bestehen. 1960 erlebte

Szeriátiusz Tibor

Filmes a TV-ben Szeriátiusz Jenőről

Népszava 1985. 1. 8.

Szerdahelyi Tibor

Fesztiválzárás

Vasárnap befejeződött a VI. Budapesti Tavaszi Fesztivál: a Városligetben [illegible] a bohócok várnegyedben a budavári fesztivál. Az Erkel Színházban Verdi Ernani című operáját, az Operaházban Prokofjev—Seregi Rómeó és Júlia című balettjét tűzték műsorra. Véget ért az első országos kamaraszínházi találkozó és a IV. nemzetközi pantomimtalálkozó is.

A nap legnagyobb eseménye az V. hagyományőrző kirakodóvásár és országos táncháztalálkozó volt a Budapest Sportcsarnokban. A program gálaműsorral és éjszakába nyúló folklórbállal zárult.

Magyar Nemzet 1986. III. 24.

...ász Tibor, szobrász- és grafikusművész

...ő alkalommal a Pécsi Galériában nyílik meg a „Képzőművészet ma" címmel a Magyar Népköztársaság Művészeti Alapjának árusítással egybekötött kiállítása, melynek következő helyszíne Bpesten a Vigadóban lesz. – A maiak közül szerepelnek Szervátius Jenő és Tibor – és még többen.

Dunántúli Napló, 1983. okt. 8.

Szervátius Tibor, szobrász- és grafikusművész

a Tavaszi Fesztivál keretében sopronban amerigo Tot, szász Endre és Szervátius Tibor kiállítását rendezik meg.

Esti Magazin

1984. III. 1. 18.30 | Bereckiné/á.

Szervátius Tibor, szobrászművész

Szeptemberben márc. 16.–25.-ig Szervátius Tibor, Szabó Endre, Amerigo Tot kiállítását rendezik meg, a Budapesti Tavaszi Fesztivál előfutáraként Szentendrében.

Jó napot!

1984. III. 14. Kossuth 4. 25

Szervátiusz Tibor, szobrász- és grafikusművész

A Tavaszi Fesztivál keretében Sopronban kiállítás nyílik Amerigo Tot, Szervátiusz Tibor és Szász Endre alkotásaiból.

Ezzel állította Madi Mária: Hol, mikor, mi?

Népszava, 1984. márc. 16

1021

Szervátius Tibor szobrász és grafikusművész

1984. III. 16. Kossuth 4.25

Jó reggelt!

- Ma kezdődik a Tavaszi Fesztivál. A Budapesti Tavasz vendégszerepel idén először Sopronban is. Forgács Sándor jelenti.

- Megszaporodtak a külföldi kocsik a soproni parkolókban. Ugy tartják az itteniek, hogy a tavasz közeledtének egyik legbiztosabb jele a megélénkült idegenforgalom. Ezideig Sopron csak müemlékeivel, esetleg a környék éledező erdeivel, ligeteivel csábitotta tavasszal az idegent. Nem volt kulturális kinálata, amelyért érdemes lett volna egy-két napot még a városban tölteni. Most azzal büszkélkedhetnek a soproniak, hogy nekik van a legtöbb szállodáik és, hogy azokba vendég is legyen, kénytelenek voltak előbbre lépni. Valami kulturális csemegét, valami érdekességet adni. A Budapesti Tavaszi Fesztivál előfutáraként rendezik meg az idén először Soproni Tavaszi Napokat. A határállomáson belépő külföldi mintegy ráhangolódhat kulturálisértékeinkre, mindj rt izelitőt kap zenei életünkből, képzőmüvészeti kulturánkból, népi hagyományainkból. A mától több mint tiz napig tartó rendezvénysorozat különféle müvészeti ágak, különféle müfajok seregszemléje. A Liszt Ferenc Müvelődési Központ Szerváciusz Tibor munkáiból válogatott egy tárlatra valót. A lábasházban pedig Szász Endre sajátos festői világával ismerkedhet meg a közönség. Este a müvelődési központban hangversenyt rendeznek. És bizonyságul, hogy a fővárosi kulturális program rendezői rokon eseménynek tartják a Soproni Tavaszi Napokat, bizonyság, hogy a Petőf Szinház vasárnapi müsora a Budapesti Tavaszi Fesztivál és a Magyar Rádió jazz-pódiuma, amelyen közremüködik a Finn-Magyar Alkotómühely Formáció, valamint Pege Aladár és együttese.

Szvátiusz Tibor

Nagy László síremlékének avatása

Nagy László születésének 60. évfordulóján szerdán a Farkasréti temető művészparcellájában *felavatták a költő síremlékét.* A barátok, pályatársak, tisztelők előtt a budapestiek, valamint a Fővárosi Tanács nevében *Farkasinszky Lajos* elnökhelyettes mondott beszédet a síron magasodó fejfánál, amelyet *Szervátiusz Tibor* szobrászművész mahagóni fából faragott.

— Nagy László életművében egyszerre képviselte a társadalmi és a nemzeti haladást, a népek barátságának ügyét. Verseiben, írásaiban, filmjeiben — a látványos megnyilvánulásoktól idegen — köznapi elkötelezettsége öltött testet, mértékadóan, mindenkit önvizsgálatra késztetve. Kérlelhetetlen igazságérzete mindig magas esztétikai mércét is jelentett — mondta Farkasinszky Lajos.

A továbbiakban rámutatott:

— *Nagy Lászlót hite, tehetsége és emberi helytállása emelte a szocializmust építő társadalom új irodalmának egyik legjelentősebb képviselőjévé.* Életműve éppen ezért válhatott és vált is példaadóvá, mert az új társadalomba vetett hite sugárzott, sütött át minden megnyilvánulásán, verseitől közéleti szerepléséig.

Költészet—közélet—politika: életműve ezekre a pillérekre épül. Ezekre a támaszokra mi is biztonsággal építhetünk, ha az utánunk következő nemzedékeknek követendő magatartást akarunk mutatni.

Ezután a barátok és a család nevében *Ratkó József*, József Attila-díjas költő méltatta lírai ihletettséggel Nagy László most is ható életművének jellemzőit, azt a „szavakból rakott ronthatatlan várat", amelyet a költő emelt.

Végezetül Nagy László sírján elhelyezték a megemlékezés és a kegyelet virágait a Művelődési Minisztérium, a Magyar Írók Szövetsége, a Fővárosi Tanács, a Magyar Irodalomtörténeti Társaság, a Bolgár Kulturális és Tájékoztatási Központ, a Petőfi Irodalmi Múzeum, valamint az Élet és Irodalom szerkesztőségének képviselői. Virágokkal borították a sírt közvetlen hozzátartozói, pályatársai, művészetének tisztelői is. *(MTI)*

Egy nagyerejű bomba egy ilyen zárt helyen mindenképpen végzett volna minden jelenlevővel. De a nagy melegre való hivatkozással az értekezlet helyszínéül egy barakot jelöltek ki. És a kitűzött időpont is szokatlan volt: 12.30. Ugyanis Hitler kedvenc szövetségesét, Mussolinit várta délutánra...

Elevenítsük fel az eseményeket a különböző krónikák segítségével.

A terem nem volt túl nagy, 10×5 méter, a falakat térképek fedték, középen nehéz

fenberg, Hitler kezet nyujtott neki, s futólag rápillantott a fél szemét borító kötésre. Vajon megismerte-e?

Leültek. Stauffenberg letette a nehéz táskát a földre, nekitámasztva az asztalt tartó faoszlopnak, nem messze Hitler lábától. Úgy csinált, mintha keresne valamit a táskában, és közben megnyomta a gyújtószerkezetet. Ebben a pillanatban a mellette ülő Brandt ezredes egy hirtelen mozdulattal úgy érezte, valami kemény tárgyba rúgott. Odanézett, s meg-

Ünnep a könyvhéten

Korunk „Corvinájának" fakszimile változatát veheti kézbe az idei Ünnepi Könyvhéten az értékekre éhes olvasó. Az eredeti kötet *Szakolczay Lajos* felhívó szavára és értő szerkesztésében látott napvilágot 1990-ben. Határon inneni és túli magyar költőket, valamint képző- és fotóművészeket kért fel arra, hogy szellemi életünk orientáló személyiségét, *Csoóri Sándort* köszöntsék 60. születésnapja alkalmából. A kéziratos verseket és leveleket, valamint grafikákat és fényképeket *Molnár Imre* iparművész kötötte bőrbe. A díszes borítót *Szervátiusz Tibor* szobrászművész stilizált életfát ábrázoló bronzdomborítással díszítette.

Az értékes kötetet *A lélek senkiföldjén* címen most könyvalakban jelentette meg a *Széphalom Műhely*. A sorskérdéseinket éberen vigyázó és útvesztőiben fáklyaként eligazító Csoóri Sándor az alkotótársakat is nemzetféltő gondolataik művekre öntésére s egyben a rendszerváltozást követő év, 1990 alkotásokban való tükrözésére ihlette. A művekben a törvényt semmibe vevő, a szabadságkeresőket fojtogató, a silányságtól uralt közélet rajzolódik ki és a félelem, hogy békétlenségünkkel megint elszalasztjuk a sorsforduló adta történelmi pillanatot. A határon túli alkotók pedig a nemzeti létükben való fenyegetettségről vallanak. De szinte valamennyi alkotásban felvillan a kilábalásba vetett remény. És a művészek ennek a reménynek – sokszor egyedüli – éltetőjeként idézik meg Csoóri Sándort.

(Veszelszky)

SZERVÁTIUSZ TIBOR
Uj Ho II. évf. 124. sz. 199. wajes 27.

Művészet anyanyelven

Szervátiusz Tibor kiállítása Székesfehérváron

Az ország tizennégy pontján gigantikus kövek emlékednek: *Szervátiusz* Tibor köztéri alkotásai. *Kós* Károly Miskolcon, *Németh* László portréja Hódmezővásárhelyt, az Életfa egyetlen fából kifaragva Csongrádban. Budapesten a Szent László téren szinte búcsújáró hellyé vált a Magyar oltár című szárnyas emlékmű. Szervátiusz Tibor alkotásaiból kiállítás nyílt meg a székesfehérvári Szent Korona Galériában. A tárlatot június 13-ig tekinthetik meg az érdeklődők. A súlyukban, tömegükben, de gondolatiságukban is heroikus nagyságú történelmi tablókról, portrékról meg a törékeny szépségű parasztmadonnákról a szobrászművésszel beszélgettünk.

– Az ezredfordulóra készülve feleségemmel, kiállításaim szervezőjével, rendezőjével közösen született a terv, hogy a kereszténység és a magyar történelmi múlt emlékhelyein, a szent királyok városában állítsam ki szobraimat – mondja Szervátiusz Tibor. Székesfehérvár után az ősszel Rómában, a jövő évben pedig Esztergomban tervezek kiállítást.

– Milyen alkotásait mutatja be ország-világ előtt?

– Több évtized munkáját, amelyet kezdettől megfogalmaztam, kialakítottam a magam számára, amely egész életemben vezérfonalként jelzi azt a folyamatot, amit a szobrászatban akartam megvalósítani. A székesfehérvári kiállításon láthatók többek között szellemi nagyjaink portréi. Őket azért faragtam fába vagy véstem kőbe, mert szükségét éreztem, hogy akik életüket ennek a népnek szentelték, akiket szeretek és tisztelek, azok szellemi és fizikai valójukban is a közelemben legyenek, belőlük erőt merítsek, számomra útmutatást adjanak. Az emlékművek és nagyméretű szobrok létrehozása közben szórakozásképp faragtam ki a népi-keresztény ihletésű parasztmadonnák harmincöt darabból álló sorozatát. Ha a művészettörténetben felvázolható a klasszikus vonulat, a szimultán barokk vonulat, és számon tartjuk a primitív alkotást, amely megnevezésével ellentétben igen magasrendű művészetet képvisel, akkor ez utóbbi, úgynevezett naiv ábrázolás körébe tartoznak a kalotaszegi és csángó madonnák. A népművészet tanulmányozása és az erdélyi faragás közelsége indított arra, hogy ezeket az ősi motívumokat beépítsem a művészetembe. Amikor Önvallomásomban azt kutattam, hogy végső soron mi hatott rám, mi határozta meg ízlésem alakulását, Erdély szelleménél valóságosabb okot nem találtam. Az erdélyi parasztemberek tömör szépségű feje, tartásuk, lelkiviláguk, királyi méltóságuk fogott meg, és az a sok évezredes művészet, amelyet teremtettek, melyet azóta is őriznek. A fafaragások, az ősi életfa- és napmotívumok kultikus ereje és minden bizonnyal a sumér meg egyiptomi szobrok titokzatos bálványszerűsége is hatott rám. Belőlük kísérleteztem ki azt a tiszta formavilágot, amelyből kis bálványaim és nagyjainkat életre keltő létportréim születtek.

– Alkotásainak másik jellegzetes vonulata az, amikor múltunk mozgalmas eseményeit eleveníti fel…

– A történelmi emlékekben gyökerező nagy szobraim sokkal több szenvedélyt és szenvedést hordoznak magukban, mint az állóképszerű bálványok. Szinte vibrálnak ezek az alkotások. A drámaiság érzete születésemtől fogva ivódott belém Erdélyben. Hányattatott történelmünk számtalan eseményt hordoz, melynek elég csak a valóságmagját felidézni, hogy őseink mitológiai nagyságba magasodjanak. Az alkotás során párhuzamot alakítottam ki szobraim alapgondolata és a magyar történelem drámai eseményei között. Kőben, fában mondtam el azt az igazságot: a magyar nép minden korban szerette és saját élete árán is védelmezte a szabadságot. *Dózsa* és *Petőfi* fizikailag elbukhatott ugyan a harcban, de szellemük megmaradt, és tovább képviseli a szabadság szeretetét.

– Mennyire változtak meg témái, formai törekvései, mióta elhagyta a szülőföldjét?

– Eljöttem Erdélyből, de nem jószántamból. Az évtizedek során azonban olyan mélységesen belém ivódott az ott élők sorsa, hogy műveim változatlanul Erdély világát közvetítik. Annyira szerettem, annyit tanulmányoztam a népművészetet, hogy azt nem feledhetem még Budapesten sem. Benne van a véremben, az idegeimben, ebből táplálkozom ma is. Csupán annyi változás történt, hogy míg Erdélyben soha nem kaptam megbízást, itt több emlékművet, köztéri szobrot felállíthattam, és amire kezdettől fogva készültem, a monumentális művészetet is megteremtettem műveimben. Ebben a teremtésben látom a szobrászat szépségét: amint egy tömbben, sziklában vagy farönkben létrehozunk valamit, s az önálló életet nyer. A szobrászat az anyagok művészete. A mű megalkotása, elsősorban az anyagban, térben, szerkezetben, környezetben gondolkozva, erősen a mesterségbeli tudáshoz kötődik. Én természetemnél fogva a kemény anyagokhoz vonzódom. Így a fa is, amit használok, a tiszafa, a dió, a tölgy meg a szilfa igen nehezen megmunkálható. A kőben is ezt szeretem, bár ritkaság, ha hozzájutok olyan kemény andezithez, amibe *Ady* fejét faragtam, vagy a Tamási-emlékművet Farkaslakán.

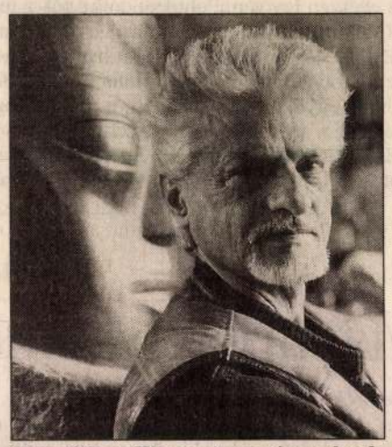

Szervátiusz Tibor: A sumér szobrok bálványszerűsége hatott rám

VAJDA JÓZSEF FELVÉTELE

– Mesterségbeli és művészi tudásának mik voltak a főbb állomásai?

– Mesterséget, faragást, szerszámkészítést édesapámtól, *Szervátiusz* Jenőtől tanultam. Együtt jártuk Erdélyt, közös utainkon ivódott belém a szülőföld szeretete. A meghatározó élmények hatására aztán a főiskolán szűknek éreztem, feszegetni kezdtem a ránk kényszerített szocreál kereteit. Nagy, tömör formáim nem nyerték el az illetékesek tetszését. Akkoriban annyira elzártan éltünk Erdélyben, akár a kőkorszakban. Csak sejtettük, éreztük, hogy művészetünket a ránk erőltetett formákon túllépve kell fejleszteni. Így tapogatóztam, mígnem eljutottam a modern művészetig. Túl kellett azonban ezen is lépni, annál is inkább, mert felkerestek erdélyi emberek, és számon kérték rajtam, hogy miért nem képviselem azt a kultúrát, amelyik életükből, történelmükből fakadt. A vád olyan valóság volt számomra, hogy sürgősen visszatértem hagyományaimhoz. Az erdélyi szobrászat nehéz körülményei közt magára hagyatva csak a meglévő ősi gyökerekből táplálkozhatott. A hazaiból kiindulva új műveket és megújult kultúrát teremtett. A mai magyar művészet inkább a látványos, gyors sikert kergeti, nem könnyű hát az általam képviselt szobrászatot követni, mert a Dózsa vagy a Krisztus lehet bár tetszetős mű, utánozni mégsem érdemes, hisz' túl sok rajtuk a munka. A külföld meg egyre inkább arra lenne kíváncsi, hogy mit jelent a magyar szellemiség, mit tud a magyarság önmagától felmutatni, nem pedig, hogy milyen módon tudja kiállításokból és albumokból másolni és utánozni az idegent. Habár a század művészi törekvéseit ismerem, sem méltónak, sem követhetőnek nem tartom a magam számára megkésve átvenni a mára túlhaladott neoavantgárd irányzatokat. *Magyarnak születtem, a művészetet is anyanyelvemen kell beszélnem.* Vállalom népem hagyományait, sorsát, történelmét, múltját, jelenét és jövőjét. Keleti szép örökségeinket „Nyugatba öltöztetve", a Nyugat figyelmét magunkra irányítva – a szobrászat nyelvén erről akarok szólni. Szeretem az anyagokat. Tisztelem szerkezetüket, szépségüket, keménységüket, mégis azt mondom, puszta formát létrehozni nem elég. Azt tartom alkotásnak, ha a művész nemcsak kísérletezik, de teremt: világot magának, s ehhez megfelelő formát. Ha létrehoz eddig nem létező valóságokat. Ha szellemi erejét az anyagra tudja kényszeríteni. Ha az anyag kénytelen egy egész nép feszültségeit, az egész emberiség sorsát magába zárni és örökké hordozni.

N. Tóth Ida

Szervátiusz Tibor műve

Tavaszi pedagógiai napok

Pokorni Zoltán oktatási és *Deutsch* Tamás ifjúsági és sportminiszter együtt fogalmazott levelet az oktatási intézmények vezetőinek. Arra kérik az iskolaigazgatókat, hogy tartsák távol intézményeiktől a reklámot. A felszólításra azért volt szükség, mert az ország egyik édesipari termékeket forgalmazó cége a napokban termékkóstolóval egybekötött pályázatot írt ki. A diákok fizikai állapotát felmérő akciót kizárólag annak marketing és reklám vonzata miatt kifogásolják a miniszterek, akik szerint a közoktatási és a reklámtörvénybe ütközik a magáncég szándéka.

Pokorni Zoltán pénteki tájékoztatóján ismertette az április 19. és 23. között az OKKER Pedagógiai Szolgáltató Intézet szervezésében megrendezett tavaszi pedagógiai napok programját. Budapesten, Szegeden és Debrecenben hetvenkilenc helyszínen százharmincegy rendezvény várja a pedagógusokat, szülőket, diákokat és iskolafenntartókat. Az egyhetes rendezvénysorozat fő támogatója az Okatatási Minisztérium, a költségek felét, négymillió forintot a tárca fedezi.

Az oktatási miniszter elmondta, hogy a pedagógus napi programsorozat jó alkalom a pedagógusok és a minisztérium közti párbeszéd továbbfejlesztésére és az ország legnagyobb értelmiségi rétegének, a tanártársadalom megbecsülésének növelésére. A magyar közoktatás elmúlt évekbeli átalakulása után és a most zajló közoktatásitörvény-módosítás közben különösen nagy szükség van a tanárokkal, szülőkkel és a szakoktatásban érdekelt gazdálkodókkal való kapcsolattartásra. „Itt az ideje, hogy az éles politikai csatározások helyét az értelmes, szakmai párbeszéd foglalja el" – hangsúlyozta a miniszter. **(r. t.)**

mivel ezt három [illegible] kurzus adta, azt hiszem, ezekben nem lehetett politika. A legjobban a Pro Cultura Hungariae kitüntetést szeretem közülük, mert ezt a fiam vette át helyettem, mivel nem voltam itthon. Egy ifjú ember, aki épp olyan, mint én voltam valamikor. Mindezzel akár azt is mondhatnám, hogy fényképezni apolitikus dolog, de ez azért nem egészen így van. Politikus dolog például dokumentumfilmet készíteni. Politika lett a *Gazdag* Gyulával 1974-ben készített Bástyasétány 74 című filmből azáltal, hogy egy látszólag ártalmatlan operett történetet a szeméttelepen játszattunk le, és ettől szimbolikus értelmet kapott. Be is tiltották a filmet, mai fejjel nehéz megérrendezném, mert ennyi év után már a színészekkel is tudok bánni egy kicsit. Amikor elolvastam *Závada* Pál regényét, a Jadviga párnáját, akkor úgy éreztem, ebből készülhet el az én filmem. Sajnos a filmjog már foglalt volt. Kíváncsian várom, milyen film lesz belőle, bár nehezen tudom elképzelni, hogy nekem tetszeni fog. Miközben a regényt olvastam, már az én filmem kész volt bennem, a szemem elé került. Mindent így olvasok, és nem adom fel, hogy találok egyszer egy nekem való történetet.

– Mostanáig kilencven filmet fényképezett. Ez nemzetközi viszonylatban sok vagy szokásos?

színűleg adottság, vagyis az arányérzékem nem nagyon változott az évtizedek során. De például a világítási technikák koronként mások, vannak divatok, ezek alól nehéz egy operatőrnek kivonnia magát.

– És a tehetség…?

– A tehetség és a művészet szót kerülni próbálom a filmkészítés kapcsán. A tehetség ugyanis változó, azért naponta meg kell küzdeni. Művészet, mondjuk, egy képet megfesteni. A fényképezés talán határmezsgye a mesterség és a művészet között.

– Több, külföldön is nevet szerzett magyar operatőrt tart számon a közvéle-

venes évekbeli jelentőséget, hisz [illegible] az időszakban a film több volt művészetnél. Politika lett.

– Kilencven filmje közül végül is melyik a kedvenc?

– Soha nem készítettem rangsort. Mindegyikben van, amit nagyon szeretek, és van, amit másként csinálnék. Nagyon sok minden kötődik egy filmhez. Amikor régebbi filmjeimet nézem, hajlamos vagyok elkalandozni a képek között. Eszembe jutnak akkori családi események, régi szerelmek, barátságok. Ami a nézőknek csak egy film a sok közül, nekem az életem.

Hanthy Kinga

Tamás István

Vízparton az ember könnyebben felejt

A betörők módszere az, hogy előbb felderítik a terepet. A komolyabbak persze, mert a hitványak hibát hibára halmoznak. Mint az az ágrólszakadt, aki betört T. S. író házába a hegytetőn. Valami kezdetleges álkulccsal kinyitotta az ajtót. A konyhában talált egy megkezdett demizson bort, azt megitta. Lehetett két liter. Ettől jó kedve támadt. Kinyitotta az álkulccsal a szekrényt is, kivette belőle T. S. kockás tavaszi öltönyét, a magáét beakasztotta a helyére. Felvette a ruhát, az asztalon állt egy nagyobbfajta táskarádió, azt betette T. S. sárga bőröndjébe, amelyen ott fityegett a névjegykártya. Ezután egy karóval betámasztotta az ajtót, lejött a hegyről, végigballagott a falun, beült a kocsmába. Kitette maga elé az asztalra T. S. rádióját, hallgatta. Tízen lehettek jelen: mindenki azonnal tudta, hogy az illető T. S. házában járt, betörés céljából. A kocsmáros meg is kérdezte tőle, jól sejtik-e. A betörő teljesen részeg volt, diadalmasan bólintott, hogy bizony így áll a dolog. Áthívták a szomszédos örsről a rendőrt, aki bravúros nyomozás után elfogta.

Az a fiatalember, aki egy tavaszi vasárnap délelőtt becsengetett Z. Jánosékhoz, hogy kiadó szoba iránt érdeklődjön, nem ilyen volt. Farmernadrág, kék pulóver, aktatáska; gondozott külső. Miután megtudta, hogy nincs kiadó szoba, megkérdezte, hogy talán a szomszédban… Nem, azok most nem laknak itt. Megköszönte a felvilágosítást, elment. Az éjszaka folyamán kirabolták a házat, csendesen és szakszerűen. Még azt a faragott, tulipánokkal kifestett XVIII. századi nyoszolyóládát is elvitték, amelyet a tulajdonos egy zalai faluban kutatott fel és cserélt el motorkerékpárért.

Azóta mindenki tudja, hogy ha gondozott külsejű idegenek érdeklődnek a szomszédok után akár magabiztosan, akár tétován, nem szabad semmiféle felvilágosítást adni. Azaz szabad, de csak egyfélét: állandóan laknak a házban, többen is, esetleg ebben a percben éppen nincsenek itthon, de mindjárt jönnek.

Ebben a szellemben beszélgettünk június elején azzal a magas, szelíd tekintetű, igen jól öltözött szőke fiatalemberrel, aki szoba után érdeklődött. A sarkon szállt ki egy Skodából.

– Sajnos nálunk nincs.

– És itt a szomszédban?

– Tessék tőlük megkérdezni.

– Ők állandóan itt laknak?

– Igen.

– És a felső szomszéd?

– Az is.

– És ebben az új házban?

– Abban is… Mindenhol laknak itt, kérem… ezért ha véletlenül betörést tetszene előkészíteni, ezt a vidéket tárgytalannak lehet tekinteni…

– De kérem…

– Továbbá: fegyvereink is vannak.

– Nocsak. Mifélék?

– Revolver, puska, golyószóró, kézigránát, páncélököl.

– Egyéb nincs?

– De igen. Kovács tanárnak bombája is van.

– Bombája?

– Igen.

– Az, aminek a fémköpenyét ott az udvarán az előbb vízsugárral mosta?

– Az, persze.

– Neutron?

– Hova beszél, kérem! Csak atom.

– Köszönöm szépen… Viszontlátásra.

(Az egy esztendeje, 1998. április 20-án elhunyt szerzőre, a Magyar Nemzet egykori munkatársára 1992-ben írt jegyzetével emlékezünk.)

Csúcs az egyházi egyetemeken

Az idén csaknem négyszeres volt a túljelentkezés nappali tagozaton az egyházi intézmények civil, nem hitoktatói szakjaira – közölte az MTI. Az intézmények a jövő tanévre több mint 1600 helyet hirdettek meg. Ezekre összességében több mint hétezer fiatal pályázott.

Jövő hétfőn érkeznek Magyarországra a Világbank illetékesei, akik a felsőoktatás átalakítására nyújtott hitel felhasználásáról tájékozódnak. Azt vizsgálják, hogy az előző kormány által felvett 150 millió dolláros hitelt milyen programok alapján ütemezik az idén, és vannak-e változások az eredeti kötelezettségekhez képest – adta hírül az oktatási tárca.

KÖZGYŰLÉSI MEGHÍVÓ

Az Elegant Design
Modelltervező és Gyártáselőkészítő Részvénytársaság
(székhelye: 1085 Budapest, Elnök u. 1.)

értesíti tisztelt részvényeseit, hogy

éves rendes közgyűlését

1999. május 19-én, délelőtt 10 órakor,
a részvénytársaság székhelyén tartja.

A közgyűlés napirendi pontjai:

1. Az igazgatóság éves beszámolójának, üzleti jelentésének elfogadása.
2. A felügyelő bizottság jelentésének megtárgyalása és elfogadása.
3. A könyvvizsgáló jelentése a társaság 1998. évi mérlegéről.
4. Az 1998. évi mérleg megtárgyalása és elfogadása.
5. Az igazgatóság javaslata az 1999. évi gazdálkodási feladatokra, az 1999. évi terv elfogadása.
6. A tisztségviselők (igazgatósági tagok, felügyelő bizottsági tagok, könyvvizsgáló) meg-, illetve újraválasztása és díjazásuk megállapítása.
7. A vezérigazgató javadalmazásának megállapítása.
8. Egyebek.

A közgyűlésen a részvényes személyesen vagy közokiratban, illetőleg teljes bizonyító erejű magánokiratban meghatalmazott képviselője útján vehet részt. A meghatalmazott képviselő szabályszerű meghatalmazását a közgyűlés megkezdését megelőzően köteles eredeti példányban az igazgatóság részére átadni.

A szavazati jog gyakorlásának feltétele, hogy a névre szóló részvények tulajdonosai a közgyűlés napját megelőző munkanapon, a hivatalos munkaidő végéig a részvénykönyvben részvényesként szerepeljenek, továbbá részvényeiket, vagy az azokról kiállított banki letéti igazolást az igazgatóság részére a közgyűlés megkezdését megelőzően bemutassák.

Határozatképtelenség esetén a megismételt közgyűlés időpontja **1999. május 20., de. 10 óra.** Helye és napirendje azonos az eredeti közgyűlés helyével és napirendi pontjaival.

az Elegant Design Rt. igazgatósága nevében: **dr. Medgyesi Ildikó elnök vezérigazgató**

SZERVATIUSZ TIBOR

Hírlap Vác és Vidéke
1998. jan. 5. szombat

Szervatiusz Tibor: Petőfi
(részlet)

zázad folyamán gyakran itt őrizték Remete Szent Pál
ombatkapu közelében lévő, egykori királyi kúria
tek. Ezt Nagy Lajos adta a budaszentlőrinci pálos

ázainak építészetét és beosztását legpontosabban a
1412-ben Garai Miklós nádor és fivére, János a város
k segítségével osztják fel két nagy házukat. A Szent
tet idősebb Garai Miklós Bécsi Ulrik hagyatékából
elyiség nyílt, pincével, az udvari részen további pince
kandallóval ellátott hálószoba is. Garai Jánosé lett a
fele is. Miklós nádornak az udvari épületszárny déli
emeleten ugyancsak lakószobákkal és kandallóval
értékesebb – 1403-ban, amikor megvették Szerecsen
t osztottak fel ugyanekkor az Olasz és Mindenszent
ött. Itt Miklós nádor Olasz utcai részében a kapu két
az emeleten nagy lakószobát, paláciumot, kandallós
ozó vízgyűjtővel. Garai János Mindenszentek utcai
árat közelében. Az első emeleten itt is palácium, lakó-
eltetésű helyiségek mellett a legreprezentatívabb tér a
így két önálló palotára osztható ingatlan udvarán
kelet–nyugati irányban. Bizonyos, hogy a két Garai
b értéket is képviselte. A leírás jelzi, hogy az egyik
tészet jellegéről talán csak egy budai freskótöredék
várpalotai vár néhány falképtöredéke adhat némi

és az életmód megközelítésére alkalmasak, többet
az egyházi alapítások. Az arisztokrácia törekvése

ATSZEMLE

Magyar Nemzet

rizont

1999 IV. 12

megjelennek, nem mindig annak a végső megállapításnak a szellemében, amit utoljára vetett papírra: „Ő volt a legkülönb." Más emberi sors *Luka* László Genfben élő pszichiáteré, de a maga nemében ez is hallatlanul izgalmas. Luka arról az '56-os nemzedékről vall, amely komolyan veszi Nyugaton, hogy az óhazát minden módon segítenie kell. Ebből a szempontból nagyon érdekes, amit az Antall-, illetve a Horn-kormány felfogásának különbségéről mond. Gondolatait követve arra a következtetésre jutunk, hogy a szocialisták '94-es hatalomra kerülésével nem egyszerű kormányváltás, hanem sok tekintetben visszarendeződés történt. Mint a nyugati magyarok többsége, Luka László is nagy reményeket fűz *Orbán* Viktorhoz, akit ő a század egyik legtehetségesebb magyar politikusának lát. Luka László megszólaltatása nem véletlen. Az Új Horizont régóta kiemelten foglalkozik a nyugati magyarsággal. Most *Papp* László fejti ki nézeteit arról, mit kíván a nyugati magyarság, a Madridban élő *Rónai* Pál folytatja emlékezését a negyvenes évekről, az Ang-

NAPLÓ

SZERVÁTIUSZ TIBOR alkotásaiból nyílt meg kiállítás szombaton a székesfehérvári Szent Korona Galériában. A kiállítást június 13-ig tekinthetik meg az érdeklődők.

FESTETICS GYÖRGYRE, Hévíz-fürdő egykori tulajdonosára, az első fürdőház építtetőjére emlékeztek szombaton, halálának 180. évfordulóján Hévízen.

VERSMONDÁSRA és színművek felolvasására hívja fel az ezredforduló alkalmából a magyarországi településeket a Szépen, Emberül Alapítvány. A cél: 2000. december 27. és 31. között minél több településen tartsanak felolvasó esteket, illetve működvelő színtársulati előadásokat. A felkészüléshez segítséget is adnak. A felhívással kapcsolatban hétfőnként az (1) 332-5650-es telefonszámon

FELHÍVÁS ELŐMINŐSÍTÉSRE

1. A **BUDAPEST FŐVÁROS ÖNKORMÁNYZATA** hitelt vett fel az ***European Investment Bank*** (Európai Fejlc biakban EIB) Budapest városi környezete javításának céljából. Szándéka szerint a kölcsön egy részét a **Hungária** fejlesztése (Kőbányai út–Üllői út közötti II/b szakasz) megvalósítására vonatkozó azon szerződés szerint jogo fordítani, amelyre ezen Előminősítési Felhívást kibocsátotta.

2. A **Beruházó** Budapest Főváros Önkormányzata (Kölcsönfelvevő) nevében Budapest Főváros Főpolgármest Ügyosztálya (továbbiakban: **Megbízó**) megbízásából eljáró „Metró" Közlekedésfejlesztési, Beruházási és Mérnö lebonyolító (továbbiakban: **Mérnök**) **előzetesen minősíteni kívánja a cégeket** a következő munkára, amelye valósít meg:

Projekt: **Hungária krt. fejlesztése II/b szakasz**
Helye: Budapest VIII., Könyves Kálmán körút 38–82. (Kőbányai út és Üllői út közötti szakasz)
Határideje: 2000. december 1.

Elvégzendő munkák:
Budapest legforgalmasabb körgyűrűjén (annak forgalmát fenntartva, részben a régi út nyomvonalán) 2x3 forg bírású aszfaltburkolatú útpályát kell építeni 1240 m hosszban, járdákkal, kerékpárúttal.
El kell készíteni 3 db jelzőlámpás csomópontot, forgalomtechnikai táblázásokat és útburkolati jeleket.
A Kőbányai út és Vajda Péter u. között a fél útpálya szanálandó gyárterületre kerül. A Vajda P. utca és az Üllői út épül az útpályák közötti sávban: 680 m-en vasbeton alaplemezen ragasztott sínes, aszfaltburkolatú felépítménnye ja magának a jogot arra, hogy a villamosvágány építési feladatokat kibővítse a Salgótarjáni utca és a Vajda P. utca szakasz építési munkáival (zúzottköves, illetve vasbeton alaplemezes alépítményekkel, nyitott felépítménnyel, el aszfaltburkolatú útátjárókkal).
A villamospályával együtt el kell készíteni a szükséges technológiai berendezéseket, valamint egy elektromos tec áramátalakító épületet.
Az építési munkához kapcsolódik a közvilágítás és az út- és villamospálya alatti közművek (víz, gáz, csatorna és k építése, illetve kiváltása.

3. Az Ajánlattétel várható időpontja: **1999. augusztus**

4. Az EIB-hitelekből finanszírozott szerződéseket a szabályok szerint Nemzetközi Versenytárgyaláson kell odaí országi közbeszerzési törvényt nem kell alkalmazni a Kbt. 6. § (1995. évi XI. törvény) alapján.
Az előminősítésen azok a cégek és közös vállalkozások vehetnek részt, amelyek az EIB hitelekből történő beszer ból származnak.

5. A jogosult jelentkezők az előminősítési dokumentációt személyesen a Mérnök címén kaphatják meg (telefon faxon történő kérésre):

Metró" Közlekedésfejlesztési, Beruházási és Mérnöki Szolgáltató Kft.

Szervátius Tibor

MN 1999. ápr. 6

SZERVÁTIUSZ TIBOR szobraiból nyílik meg kiállítás április 10-én szombaton a székesfehérvári Szent Korona Galériában (Liszt Ferenc utca 1.).

Münster (NSZK)
1983 Dombóvár
1987 Balatonfüred, IDEA
1988 Malmö (Svédország)
Budapest, Paál László Terem (Benesch Ferenccel és Gönczi

Balázs Péter (Mezőkövesd, 1967. július 24.)
Lakás/Műterem: 3325 Noszvaj, Kossuth L. u. 34.
Telefon: (06-36) 463-318

1991-ben diplomázott a MIF tanár-kerámia szakán. Mestere Schr
Mesterképző Intézetében folytatta tanulmányait. A főiskolai évek
mintázott edényeket készített, majd a konstruktív-organikus kerár
1995 óta az egri Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola rajz-tans
1990-ben a siklósi szín-szimpozion, 1992-ben a mecklenburgi Ke
és 1995 között Moholy-Nagy László-ösztöndíjas volt.
A FIS (1990) és a Művészeti Alap, majd MAOE (1991) tagja.

Díjak:
1998 Pécs, Országos Kerámia Biennálé, a Művelődési és Közokt

Művek közgyűjteményben:
Siklós, Kerámia Alkotótelep Gyűjteménye

Művek köztéren és középületben:

MK SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

SZERVÁTIUSZ TIBOR

NÓGRÁD

1984 FEB 11

Szervátiusz Tibor szobra

1021

Bartók

daiom?

Egy biztos, lősség a csalá rokörnyezeté, vállalták tu anélkül a gye Ezt a felelőss törvény is m szont, hogy n fejlődik a gy mértékben fü és a társadalomtól (szellem és testi fejlődése egyaránt).

Beszélhetünk-e bizalmi válságról a szülők és az iskola között?

Meggyőződésem, hogy alapvető dolog a bizalmi válság elkerülésében a pedagógus tekintélye. Meg kívánom jegyezni, hogy tekintélyen nem olcsó népszerűséget értek.

Hogyan szerezhet tekintélyt a nevelő? Ha szakterületén világos, tiszta fogalmakat alakít ki tanítványaiban; ha követelményrendszerében mindig következetes; ha a szó lelkével [illegible] szót lehet érteni. Segítőkészek, tiszteletadóak. Igaz a veszélyeztetettség növekedésével egyre több a nehezen kezelhető gyermek és a közömbös szülő. Nekünk pedagógusoknak viszont mindent el kell követnünk — a gyermek érdekében, — hogy ezekkel a szülőkkel is szót érthessünk. A „hegy—Mohamed" elvet kell alkalmaznunk. Hiszem, hogy az a pedagógus, aki hivatásszeretettel dolgozik ezen a nem könnyű, de sok sikerélményt nyújtó pá-

---

Kezdem, mint rendesen, a recepttel.

„Ehhez a leveshez — amennyiben marhahús-alapanyagúnak szánjuk — mai modern és közéleti asszonyként vétessünk a mamánkkal (aki nyugdíjas és ráér) valamilyen megfelelőnek ítélhető húsdarabot, azt hozassuk el a gyerekünkkel (aki még fiatal és ráér) és egy-két napra tegyük hidegre, amíg a sok elfoglaltságunk mellett jut legalább annyi idő, hogy a zöldséggel együtt, valamikor a hét végén két program között és .porszívózás közben, az egészet hosszasan forraljuk. Ránézni nem nagyon kell (ha kifut a leve, majd felszárad). Tálalhatjuk sótartóval, mert a sóról úgyis megfeledkezünk főzéskor..."

Hja, kérem, a Krúdy-féle marhahús-ihletettségnek ma már nem nagyon találni nyomát sem. A csontból ügyesen kiütögetett forró velő rezgése a múltakba dermedt. Ha manapság valami véletlen folytán mégis velős csontot tennének egy huszonéves, vagy harmincas elé, alighanem fogalma sem lenne arról — miként kezdjen szakés előírásszerűen a velő kiütögetéséhez. De ez csak az egyszerűbb gasztronómia tartománya, hol vannak még mind a régiek, a többiek; *a pácolt libamell, az álszalonka vajas tésztával, a gesztenyével töltött pulyka, a tiroli birkaragu, a vaddisznó aszpikban, a fogoly bíboros salátával, vagy csak az egyszerű (?) töltött sertéscomb is hova lett a rohanások, kapkodások, kötöttségek, hivatalos és félhivatalos programok, a munkaidő és a mai asszony végeredményben nem létező szabad idejének satuszorításában?* A vendéglőkkel egyidőben megváltoztak a vendégek is, velük a szokások nemkülönben és az igényeket (vagy inkább igénytelenséget) meghatározta mindaz, ami az embert körülvette — a gyereket a rohanó, örökké időzavarral küzdő anya, a férjeket ugyanez a feleség képében, és itt aztán igazán nincs helye a felelősök kutatásának. A társadalmi igény megszab mindent. *A közélet* — beleértve, ideszámítva a munkát is — *színesebb lett a nők részvételével* és árnyaltabb is, a húsleveses viszont kifakultak a dolgok rendje szerint. Materiális dolgokban nem lehet tartósan bűvészkedni. Az otthon. kapkodva főzött közéleti levest végeredményben bármikor jól helyettesíti az üzemi koszt, amelyben a korábbi emlékízeknek nyoma sincs már meg és mindez ízében társadalmisult(sic) süttében-főztében.

Ma esetleg az eszével tud hatni férjére a nő és persze vannak egyéb jó tulajdonságai is, meg aztán a keresetével is hatást érhet el a háztartásban, a közös dolgok

SZERVÁTIUSZ TIBOR
1021

új írás

IRODALMI MŰVÉSZETI
ÉS KRITIKAI FOLYÓIRAT

XXIV. ÉVFOLYAM
1984. FEBRUÁR
2

új írás 2
1984. FEBRUÁR

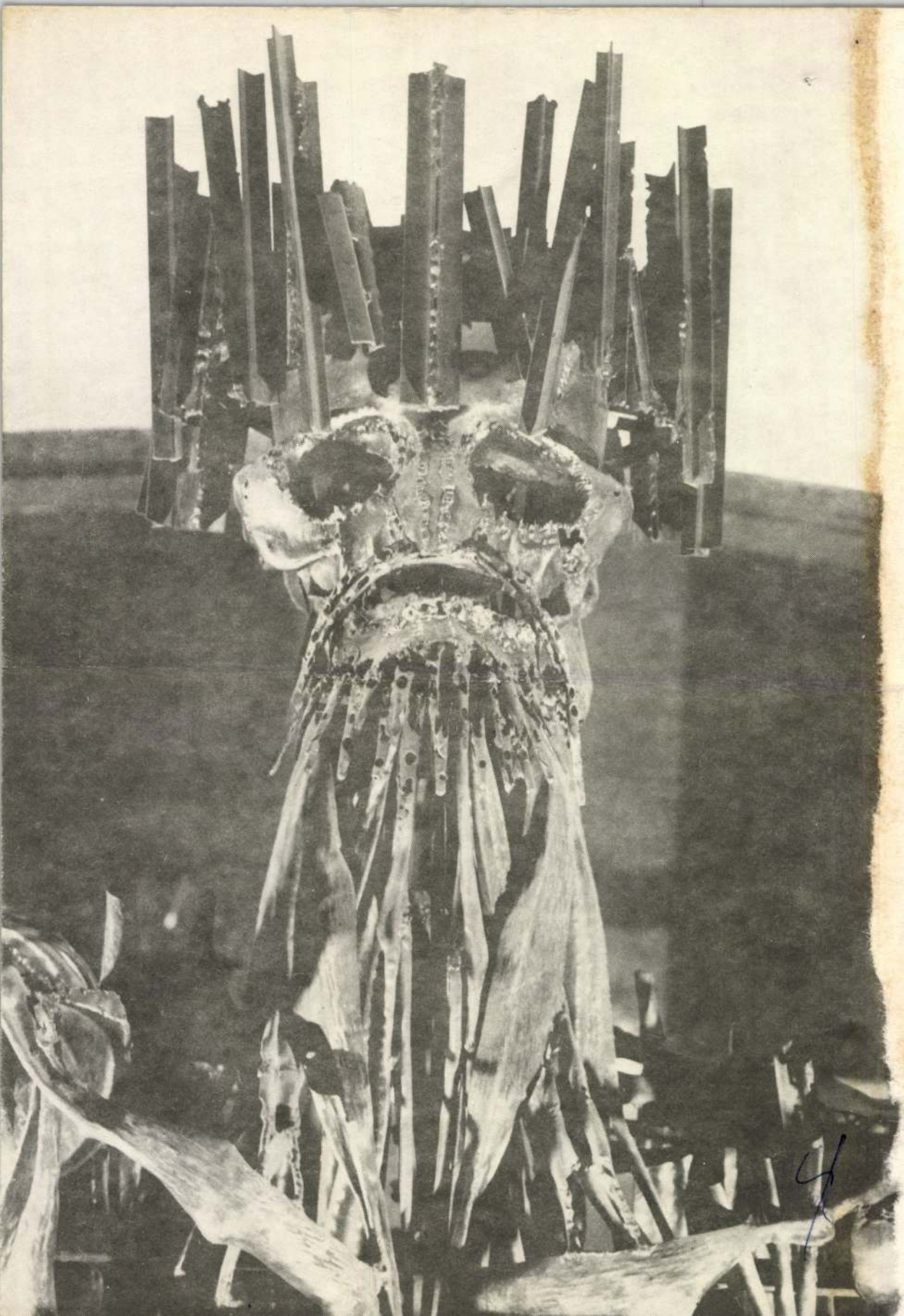

2 ■ új írás

IRODALMI, MŰVÉSZETI ÉS KRITIKAI FOLYÓIRAT

1984. FEBRUÁR

TARTALOM

WEÖRES SÁNDOR	Versek	3
ISZAAK BABEL	Sztaraja tér 4. (filmforgatókönyv; fordította és az utószót írta: Gereben Ágnes)	5
JÉKELY ZOLTÁN	Versek	34
TANDORI DEZSŐ	Neki adhatom hátamat (elbeszélés)	41
CUKOR GYÖRGY	Versek	50
TAKÁTS GYULA	Amit belülről nyit (vers)	51
KÁROLYI AMY	Ráolvasás (versciklus)	53
ZELK ZOLTÁN	Négy kisnovella	56
KÁNTOR PÉTER	Versek	63
TAKÁCS ZSUZSA	Versek	64
CSORBA GYŐZŐ	Versek	66

KÖRKÉP

RÁDICS KÁROLY	Megkésett találkozás Szervátiusz Tiborral	68
LÁSZLÓ GYULA	Történelem és régészet	79
LUKÁCSY SÁNDOR	Vörösmarty – Költészet és valóság V.	92
BERNÁTH ÁRPÁD	Hermann Broch	101

SZEMLE

BODNÁR GYÖRGY	A másokért élők hite (Rónay György: Szeptemberi halászat)	115
MIKÓ KRISZTINA	A rendteremtés kötete (Vészi Endre: Hattyú az udvar fölött)	116
SZÍJÁRTÓ ISTVÁN	Hármaskönyv 1945-ből (Fekete Gyula: Április, május, június)	121

MEZŐ FERENC — Arckép – csak a címlapon (Moldova György: A napló) 123
NAGY SZ. PÉTER — A stílus hozadéka (Esterházy Péter: Fuharosok) 125
FÁBIÁN LÁSZLÓ — Az „én" rejtélye (Sumonyi Zoltán: Pesten még nyár van) 127

A borítón és a mellékleten Szervátiusz Tibor művei (Korniss Péter felvételei)

új írás

INDEX: 25 837

Irodalmi, művészeti és kritikai folyóirat
Megjelenik havonta
XXIV. évf., 2. szám
1984. február
Főszerkesztő: Juhász Ferenc
Szerkesztőség: Budapest VII., Lenin körút 9–11. 1073
Telefon: 421-340

HU ISSN 0041–5952

A kiadásért felel: **Siklósi Norbert,** a Lapkiadó Vállalat vezérigazgatója. Kiadóhivatal: VII., Lenin körút 9–11. Levélcím: Postafiók 223. 1906 Telefon: 221-285. Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a hírlapkézbesítő postahivataloknál, és a Posta Központi Hírlap Irodánál (postacím: Budapest V., József nádor tér 1. 1900) közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a KHI 215–961 62 pénzforgalmi jelzőszámra. Előfizetési díj negyedévre 42 forint. Külföldiek részére előfizethető a Kultúra Külkereskedelmi Vállalatnál, Budapest, postafiók 149. 1839; – Kéziratot nem őrzünk meg, és nem adunk vissza. – Készült a Zrínyi Nyomdában. Felelős vezető: Vágó Sándorné vezérigazgató.
(84.2545/2–2)

1021

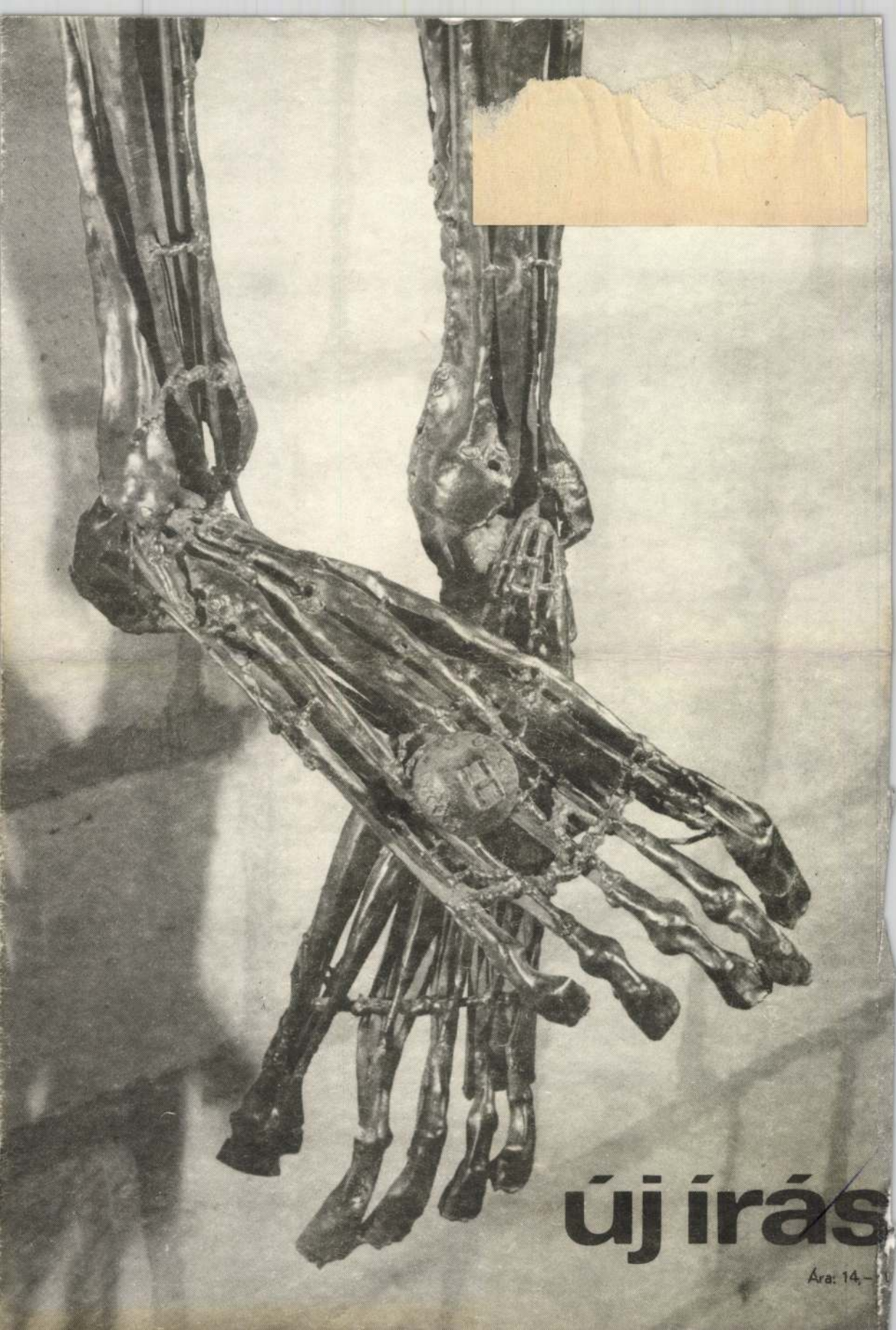

új írás

Ára: 14,–

SZERVÁTIUSZ TIBOR szobrászművész

Németh Lászlót ábrázoló portréjának terve
A IV. Országos Portrébiennálé anyagából

Csongrád Megyei Hírlap 1984. febr. 4.

1021

Síkföldön is havasi ember: tekintetét szelídség, tartását kemény tisztaság járja át. Kézfogása is tudatja: szembenézni itt kötelező, ez a férfi magasra készül, s az éles és ritka levegőben sem szédül el. Homo faber a javából: mielőtt fát, követ, fémet mintázott volna, megvéste, kifaragta – önmagát. És égette, kalapálta, hegesztette, persze, a sorsa is: élt annyi szigorban, szorongattatásban, szegénységben, mint mások három emberöltő alatt. Ettől lett szívós és dolgában hajlíthatatlan. Ettől lett rubljovian átszellemült, csiksomlyóian jelet adó, megszenesedett emlékekkel is eszméltető. Mégse higgye senki, hogy csupán magyarnak érkezett, népe nyelvén mondja, vési, mintázza – emberi üdvözletét. Mert tudván tudja: gyökerek abroncsa tartja a legegyetemesebb koronát.

1. Úgy képzelem, akinek ilyen messzi időket visszhangzó neve van, annak jócskán a születése előtt indul az élettörténete. Mit tud a családi eredetről?

— Erdélyben sok ember visel ilyen, feltehetőleg humanista eredetű nevet. Nevünk egyébként szolgálattevőt, jót tevőt jelent. Nincs benne tehát semmi rendkívüli, s én sem szolgálhatok hírneves elődökkel, veretes családtörténettel. Írott emlék úgyszólván nem maradt meg, egyet-mást inkább csak a szájhagyományból tudunk. Eleink egy része szilágysági, más része kolozsvári, és székelyföldi beütések is voltak-vannak. Apai ágon csupa mesterembert emlegettek. Kézműveseket: kerekest, asztalost, kovácsot, lakatost. Anyám ősei pedig jórészt hochstadtiak, vagyis Kolozsvár felsővárosában élt földművesek. A városrész német elnevezése ellenére magyarok voltak, sőt még a maiak is népviseletben járnak. Emberemlékezet óta ők látják el a várost zöldséggel. Igen régi telepesek, már II. Endre korából őriznek róluk feljegyzést. Hallomásból tudok kalandos társaságukról — céhféle lehetett —, melynek tagjai minden esztendő meghatározott napján a vállukon körbehordoztak egy faládát, az abban őrzött titkos iratokkal. S még egy történet: édesapámék anyai ágán sok volt a nyerges. Az egyik közülük állítólag Mátyás király nyergese. Zattler József dédapám becsületes iparosember, kovács és kerekes volt. Apám nagybátyját, Follinusz Aurélt neves színészként, s a város koszorús költőjeként tartották számon. Március 15-én Kolozsvár főterén mindig ő mondta el a Nemzeti dalt. Még színdarabot is írt... A többség azonban fával, fémmel foglalkozott. Kézműves készségemet minden bizonnyal tőlük örököltem.

2. Térjünk rá személyes sorsára. Köztudomású, hogy Szervátiusz Jenő szobrászművész fia. Milyen volt közvetlen családi környezete? Hol s hogyan cseperedett? Emlékszik-e például a szülői házra?

— Szüleim kezdettől igen nagy szegénységben éltek. Nem volt soha saját házuk, én is Kolozsvár egyik külvárosában, bérelt lakásban kezdtem az életemet. Szülői házról tehát nem beszélhetek. A város peremén nőttem fel, ottani gyerekekkel játszottam, csatangoltam... Szüleim hamar elváltak, így én — íratlan törvény szerint — hol itt voltam, hol ott, aszerint, hogy éppen melyikük tudott gondozni, törődni velem. 1930-ban születtem, a világválság meg a hazai szegénység kellős közepén. Semmink se volt, csak szekrényünk, ágyunk, asztalunk. Édesapámnak meg egy hátizsákja s néhány szerszáma... Koplaltunk, fáztunk egész gyermekkoromban. Mindemellett egyáltalán nem voltam boldogtalan. Még gyermekszobám is volt: apám „műterme". Hol egy kis szín vagy fáskamra, hol egy szoba- vagy konyhasarok. Számomra mégis a játék, az öröm, a jóleső munka színtere. Mert édesapám látástól vakulásig dolgozott a maga gyalupadján, pár darab fa, véső neki elég volt. Mindez oly természetes környezetemül adódott, hogy el se tudtam képzelni másféle életet. A mesterségbe tehát csakugyan beleszülettem. Ez az én apai örökségem. Gazdag hagyaték, igyekeztem, hogy el ne herdáljam.

3. Az elleshető szakmai fogásokon túl mit kapott édesapjától? A róla írott kis Kriterion-kiadvány említik, hogy erdélyi vándorútjaira is elkísérhette...

— Édesapám révén benne élhettem az ébredező kolozsvári művészeti életben. Indulása idején ugyanis Kolozsvárt mindössze egyetlen hivatásos szobrász működött. Nála sajátította el néhány hét alatt a legszükségesebb szakmai minimumot. Édesapám egyébként első szobrát 21 éves korában, 1924-ben faragta ki. Nagybátyja szekérgyártó műhelyében dolgozott akkor, s a művészeti lexikon képe alapján, diófa deszkába kifaragta Judit és Holofernész domborművét. Nagybátyja lelkesen elvitte a friss szobrot az ipartestületbe. Ott is meglepődve fogadták a fiatal kerekes, kovács és asztalos faragását, és tüstént ösztöndíjat szavaztak meg számára: tanuljon tovább külföldön. Ő pedig föltette magában, hogy Párizsba megy. Az említett rövid műhelygyakorlat, s a bürokratikus akadályok elhárítása után 1925 októberében föl is kerekedett. Ám mire a vasúti jegy árát kifizette, úgyszólván üres zsebbel érkezett az ismeretlen nagyvárosba. Nyomorúságát nem érdemes bővebben ecsetelni, elképzelhető, hogy hogyan lakott, mennyit nélkülözhetett. Különböző bútorfaragó műhelyekben dolgozott, előbb kevés, majd mind több sikerrel. Közben ismerkedett a múzeumokkal, és maga is szobrászkodott. Egy darabig esti iparművészeti kurzusra is járt. 1927-ben — nagybeteg édesanyja hívására — tért haza, de már úgyszólván azért, hogy anyját eltemesse. Még az év őszén beiratkozott az első erdélyi felsőfokú művészeti iskolába, s Nagybányán is eltöltött két ösztöndíjas hónapot. Ekkor már számos, érlelődő ifjú kolozsvári művészt ismert, az olasz származású Tasso Marchinivel barátságot kötött. Marchini megfestette apámat, apám megmintázta őt. Erre a szoborra rövidesen Simu-díjat kapott. Ezzel el is kezdődött művészi pályafutása. Évente részt vett csoportos és egyéni kiállításokon. 1933-ban — Kós Károly ösztönzésére — Szolnay Sándor, a kitűnő kolonista társaságában magániskolát nyitott. És közben fáradhatatlanul dolgozott. 1934-ben Kováts József egyebek közt az alábbiakat írta róla az Erdélyi Helikonban: „Kolozsvár belvárosától messze, az örök-szegény Pillangótelepen lakik Szervátiusz Jenő, feleségével és kisfiával. Harmincéves és kék szeme van. Egyszerű ember... arcai hunyt szemmel mosolyognak. Félálomban. Mint gőzből, ködből előbukó képek vagy meg nem érinthető dolgok, melyek titokzatos törvények folytán öltötték magukra a háromdimenziós ruhát." 1937-ben Budapestre is eljutottak a szobrai. 1938 decemberében, erdélyi művészek közt, a Nemzeti Szalonban is helyet kapott. Lyka Károly így értékelte egyik mondatában: „... a faragókés minden menete rajta van a szobron, s a művész kezének járását, formáló céljait beszédesen tolmácsolja." Ilyen volt az én édesapám. S. magam is láthattam, mint néz farkasszemet a szobornak készülő farönkkel, mielőtt nekikezdett a munkának. Nem volt elméleti ember. Nem tartott nekem előadást a szobrászatról. Megmutatta a szerszámfogást, a vésés helyes irányát, aztán dolgozott. A többi már rajtam múlott...

4. Térjünk még vissza nevezetes közös országjáró útjaikhoz. Úgy tudom, 1937-től, jó néhány éven át, nagyrészt gyalogszerrel ismerkedtek a tájjal, az

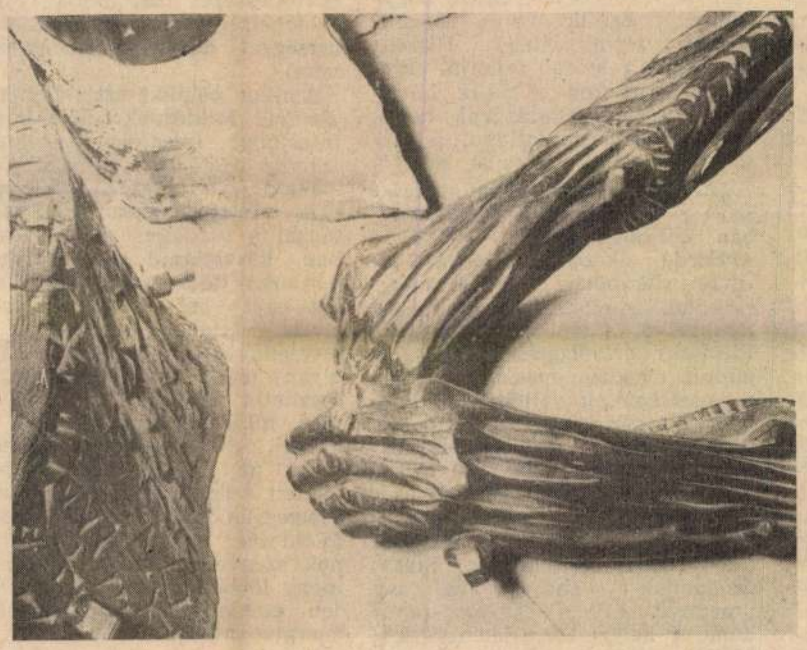

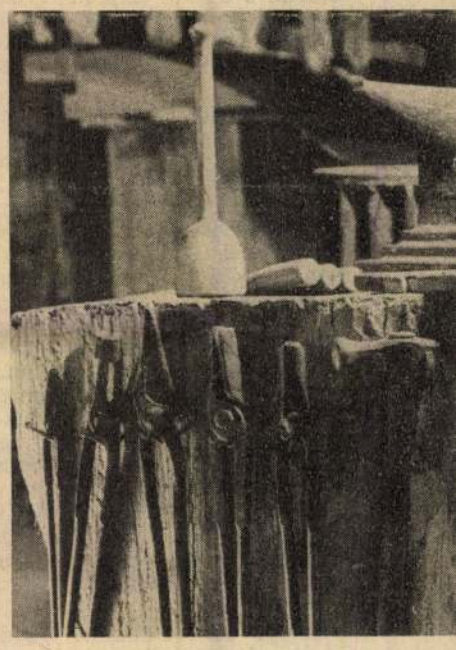

Gondolat né

OLVASÓJEGY

A dolgok megszólítása

Pilinszky meghalt, s ebbe lassanként bele kell törődni. Elmúlt a harmadnap, amikor várható, hogy Valaki halottaiból feltámada. Azonban megértjük a költőt, aki Képzelt interjújában ezt mondja: a költőnek az ecsetnél is „szerényebb" eszköz van a kezében. A szó. Van Gogh egyetlen fába belesűríti nemcsak a világ valamennyi fáját, de a teljes mindenséget, míg a költőnek meg kell elégednie egy főnévvel — „fa". Talán a jelző? Nem. A gyakorlat mást tanít. „A kellően megragadott tárgy megteremtheti környezetét (és itt nyelvi környezetre gondolok), de semmi mesterkedés se képes egy fát a megnevezés erejével fölmutatni. Az ilyen vers minden igyekezete ellenére sápadt műfordításnak hathat legfeljebb. Az irodalom ugyanis nem leírás, még csak nem is kifejezés, hanem a dolgok megszólítása."

Ezt tudta Pilinszky János.

Ezért olyan nagy a hiányérzet.

Ezért fordulunk minden korábbinál forróbb kíváncsisággal minden után, ami még ő, ami visszahozza közénk, ami bizonyság arra, hogy „irodalomban" is létezhet a kenyér és a bor szakrális áldozata. Mert a költőnek valóban szava van, és nem a kifejezésre, de a megszólításra. Mi hát a gazdagabb: a festő palettája vagy a költő szava?

„Ha van is tudománya, maga a nyelv nem tudomány. Elsőrendűen közlés és összeköttetés. Kimeríthetetlen eszköz arra, hogy hírt adjak magamról másoknak, s azonos szinten híreket szerezzek másokról a magam számára. A beszéd tehát: adás és befogadás. Nyitottság. Szeretet."

Ezt írta egy 1968-as cikkében. Ezért nem szabad visszaélni a szeretettel, mert ahol megszűnik — „elhal a beszéd eredendő értelme is és visszájára fordul művészete". Ez minden nyelvromlás igazi gyökere. Aki tehát valóban beszél, beszélget, a magában élő szeretetet szólaltatja meg. Ez halk, mégis messzecsengő; nem erőszakos, de jól világító fény; párhuzamos a bibliai példázattal, amely a „vegyétek és egyétek" adakozó gesztusát mutatja fel. Így, ebben az értelmezésben válik több jelentésű sűrítménnyé a Magvető Könyvkiadó interjúgyűjteményének címe: *Beszélgetések Pilinszky Jánossal.* (Válogatta és szerkesztette Török Endre.)

Halála után Pilinszky Jánossal is az történik, mint annyi más íróval: megpróbálják lesöpörni vagy összegyűjteni a morzsákat életének asztaláról. Pilinszky maga mértéktartó „fogyasztó" volt ennél az asztalnál, úgy tűnhetne tehát fel, hogy bár korán búcsúzott tőlünk, kevés maradékot hagyott a terítőn. Ámde azt kell tapasztalnunk, hogy az ott felejtett kevés kenyérrel és hallal újra meg újra csillapítani képes étvágyunkat. Előbb *Szög és olaj* címmel a Vigilia-könyvek sorozatában kisprózai írásainak válogatott kötetét vehettük kézbe, majd újsághasábokról, hangszalagról, telerecordingról szegődött ismét beszélgetőtársul. S a távolsággal fordítottan valahogy minden még tisztábbá, világosabbá, érthetőbbé válik. Mint mikor már nem a szemével, de a szívével lát valamit az ember. „Szög és olaj lehetne címerem" — írta egyik versében.

Szög, amit az ember tenyerébe ütnek, és olaj, amivel homlokunkat kenik, szegény halottakét.

Tizenegy újsághinterjú, kilenc rádiós beszélgetés, egy televíziós portréfilm. Cs. Szabó Lászlótól Nádor Tamásig, Szilágyi Jánostól Maár Gyuláig. Londontól Budapestig. Új Embertől a Magyar Ifjúságig.

Az interjú talán a lenagyobb árulója az embernek, különösen csokorba gyűjtve. Lelepleződik minden. A tetszelgés, a szépelgés, a gondolattalanság, az egysíkúság, a szándékoltság és modorosság. Egy interjúban még leplezheted magad, kettőben már nehezen, a harmadikban: ott állsz lelkednek teljes pőreségében.

Pilinszky beszélgetéseiben éppen az a legfőbb gyönyörűségünk, hogy azonosságaiban sokszínű, állandóságaiban más, koordinátarendszerének változatlansága mellett szárnyalóan változatos. Mintha csak erre is értette volna, amit egyik kérdezőjének válaszol — miért ír oly keveset —: „Nem az a fontos, hogy a madár hányszor csap a szárnyával, hanem, hogy íveljen." Értjük. Ez a dolgok pontos számbavétele. Hiszen nem elég a levegő felhajtó ereje, a szárnyakon is múlik. Lám, a lúd kövér tollazatával hogy csapkod, s mozdulatlanul a víz fölött — lebeg az ezüst sirály!

„Amikor lírája kiapadni látszott — írja a kötet utószavában Reisinger János —, s egy évtizede elkezdett kisesszéi is egyre ritkábban jelentek meg, csaknem az előbbiek iránt megnyilatkozó figyelmet keltettek Pilinszky beszélgetései. (...) Az elmúlt években megszaporodtak a beszélgetések sajtóban, rádióban, televízióban egyaránt. S amikor egyre többüket látjuk viszont könyv alakban is, kikívánkozik belőlünk a kérdés: vajon van-e elég szellemi erő ezekben a megnyilatkozásokban, amely képes továbbéltetni őket? Mondanak-e annyit ma is, amennyit valaha egy-egy perc konkrét helyzetében jelentettek? Melléktermékek csupán, vagy következik-e együttesükből valami egységes, a nagy alkotásokból áradó sugalom?

Aki végigolvasta ezeket a beszélgetéseket, a maga módján már közben is válaszolt az ilyen kételyekre és ellenvetésekre."

Igen, az olvasó, aki *végig*olvas — szavaz. E beszélgetések sugárzásuknak körébe vonnak. S nem utolsósorban minden bizonnyal azért, mert — „e beszélgetésekben nem találunk egyetlenegy olyan lényeges gondolatra, amelyet a költő ne képviselt volna kisesszéiben".

Mert ez az ember *azonos* volt önmagával.

A Szög és olaj kötet végén olvasható a kulcsszavak és témák mutatója. Ezek közül gyűjtöttem a talán legtöbbet használtakat:

alázat, ártatlanság,
béke, bűn, csönd, egység,
emberek, evangélium,
farizeusok,
gyermek, halál,
hit,
idő, imádság, Isten,
ítélet, Jézus, kegyelem, kereszt,
magány, megváltás, mindenség,
művészet, szabadság,
szeretet,
teljesség, valóság.

Pilinszky János hívő volt. Hívő, nem egyszerűen vallásos. Hiszen a hit több, mint a vallás. És úgy gondolom, hiba lenne az ő hitét az egyszerű templomjáró keresztényi alázathoz odakötözni. Az ő hite az emberi teljességet ostromolta; talán a lehetségesnél gyarlóbb emberséggel, de gyönyörű igyekezettel.

Amikor például azt mondja a Hornyik Miklósnak adott levélinterjúban (megjelent a jugoszláviai Híd 1968 áprilisi számában): „Ők, a szegények azok, akik mintegy inkarnálták, valósággal a vérükben és a húsukban, közvetlenül a tagjaikban hordozzák időtlen idők óta a világ rájuk eső, lényege szerint elviselhetetlen, fokról fokra megsemmisítő nehezét. Ettől olyan nyugodtak szívükben, s érezhetik maguk körül egy isteni mindenség jelenlétét." — akkor nem egyszerűen keresztényi, de emberi meggyőződése mellett tesz hitet; ez a lényegi esélyegyenlőség hirdetése. Igazi feloldozás. Így lehet az ártatlanok szenvedése „nem következmény többé, hanem a könyörtelen események elengedhetetlen energiaforrása".

Pilinszkyt olvasva úgy tetszik, hogy ez a hit nem egyszerűen a valahová tartozás öntelt bizonyossága, hanem a babitsi prófécia (Isten elhagyta a világot) által sújtott ember fölismerése, amint egy régi cikkében meg is írta ezt az élményét. „A negyvenötben összeomló Németországban elemi erővel született meg bennem a felismerés: ez az a föld, amit Isten elhagyott."

És mégsem lemondás, mégsem beletörődés!

Pilinszky a haldokló Zoszima sztarec dosztojevszkiji ostyájával áldozik: „bátor elszánással tedd felelőssé magadat".

Ha van a szegénységnek hatalma, akkor viszont ez, amiről most beszélünk, ez a költészet hatalma.

A megtestesült Ige.

A dolgok valódi megszólítása, amelyben benne foglaltatik a FELELET.

Ismerjük Pilinszky János vonzódását *Simone Weil* iránt. Ez a zsidónak született, mélyen keresztény francia asszony a 20. század legszebb esélyeit fogalmazta meg. (Nincs szellemi újjászületés az ő követelményei nélkül. — Albert Camus.) Bizonyára véletlen, hogy a Pilinszky-beszélgetésekkel szinte egyidőben jelent meg Magyarországon az első Weil-válogatás (Ami személyes és ami szent; Vigilia-könyvek). Jó elgondolni, hogy milyen gyönyörűséggel venné kézbe ezt a kötetet Pilinszky, milyen bólogató egyetértéssel olvasná ezeket a sorokat:

„Van azonban személyes és emberi szeretet, mely tiszta, s ez az isteni szeretet megérzését és sugárzását viseli magán. A barátság ez, föltéve, ha e szót szigorúan sajátos jelentésében használjuk."

„Egy emberi lény iránti személyes vonzódásnak két fajtája lehetséges. Vagy valamilyen jót keresünk a másikban, vagy szükségünk van rá. A vonzalmak minden lehető fajtája általában e két forma között oszlik meg. Közeledünk valamihez, vagy mert valami jót keresünk nála, vagy mert nem lehetünk meg nélküle."

Vagy ezt:

„A gondviselés örök rendelkezése folytán, amikor valaki az igazság és igazságosság szellemében cselekszik, minden egyes tettét a szépség fénye ragyogja be."

Mintha hallanánk is, ahogy visszasuttogja szellemi barátnéjának:

„Aki *igazán* szeret, annak *minden szabad.*"

„Aki *igazán* szeret, nem vétkezhet, s lényegében föl van már mentve minden törvény alól."

És valószínűleg azért mondhatta ki ezt Pilinszky, mert valódi *törvénytudó* volt.

Televíziós interjújában így mondta:

„Én nem akarok egyéb lenni, mint tanúságtevő... Ha azt mondtam, hogy »önéletrajzaim«, ez kétségkívül önéletrajzom egyik nagy fejezete, és a *saját önéletrajzomé.* De... talán a valódi összefüggésünk szintjén. Mert minden látszat ellenére és minden önzőségünk és rothadtságunk ellenére, *menthetetlenül egyek* vagyunk... A Sheryll-könyvemben, a mostani, színpadról szóló könyvemben írtam azt, hogy a nagy drámák mélyén dübörögve vagy csendben, ott gurul, mint egy vasgolyó; az, hogy *egyek* vagyunk. A hősök vívják a maguk párharcát, s a mélyben gurul ez a golyó. A nagy művekben. Többnyire csöndben."

Lehet, hogy ez; a megbocsátó jóság szívünk egyetlen menedéke. És valóban: Pilinszkyt hallgatva nem tesszük ki a kérdőjelet.

K. L. M.

10 KÉRDÉS

Szervátiusz Tiborhoz

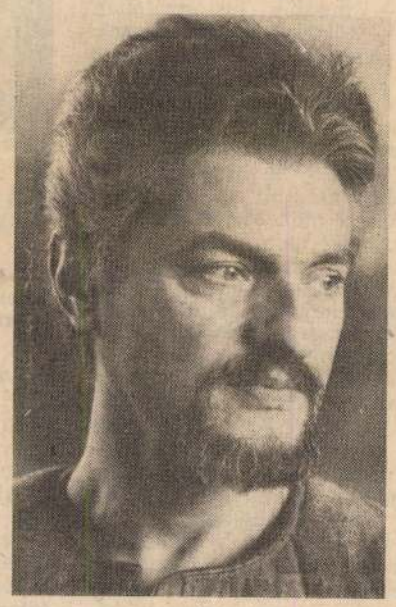

Fotó: Moldvay József

emberekkel. Mit kaptak ezeken az utakon?

— Édesapám ifjú művészként természetesen mást, mint kisgyermekként jómagam. Ő a párizsi szabadiskolán jó alapot: konstruktivista oktatást kapott. E nagy kaland egy pillanatig sem távolította el szülőföldjétől, népétől, munkája anyagától, tartalmától, ám igazán vissza éppen e hosszú haza-bebarangolásain talált. Jártunk Óradnán, a Radnai havasokban, Gyergyószentmiklóson, Nagybányán, a Kelemen-havasokban, Csíksomlyón, és így tovább. Én többnyire csak nyaranként lehettem vele, de így is mindenhová eljutottam. Elindultunk, ő nagy hátizsákkal, én kicsivel. Vittünk pulóvert, sapkát, egy-egy darab kenyeret. Édesapám még fabunkót (fakalapácsot), s néhány vésőt is hozott. Fölültünk a vonatra, aztán leszálltunk, gyalogoltunk, valahol végül kikötöttünk. Mindenütt akadt régi vagy új barát. Volt, ahol hosszabb időre, volt, ahol csak egyetlen éjszakára kértünk szállást. Fát mindenütt találtunk, a csűrben is akadt egy-egy gyalupad. S ha az volt, már nyugodtan dolgozhatott. Így aztán csakugyan megismerhettük egész Erdélyt. Nagybányán például a kolozsvárinál sokkal pezsgőbb művészi élet folyt; ott az is előfordult, hogy a látogatók tiszafát hoztak, meg más, faragásra szintén kiválóan alkalmas nemes anyagot. Ott még a kocsmáros is értékelte a művészetet: képért, faragásért enni adott. Családiasabban éltek a művészek, mint nálunk, odahaza... És láttuk persze, a csodálatos tájat. A Radnai-havasokban olyan azúrkék eget, amilyen a mediterrán tengerpart fölött lebeg. Meg is másztunk nagy csúcsokat, telítődve a fenyvesek szagával, a napfényben ragyogó hó látványával... És megismerkedtünk persze, az erdélyi néppel is. Óradna régi aranybányák vidéke. Havasi nép lakja. Apám ott különösen sokat dolgozott. Gyergyószentmiklóson, vagyis a Székelyföldön, ama Gál Ferenc vendégei lehettünk, aki a zsögödi festőnek, Nagy Imrének barátja volt. S járt nála Szőnyi, Aba Novák, Patkó, Varga Nándor. Így édesapám ismét más közegbe, s a székelység vonzáskörébe került. Gál vitte el édesapámat Csíkmenaságra is, mely őrá is, énrám is oly erősen hatott.

5. Gondolom, ezek az élmények is ösztönözték mindkettőjüket arra, hogy a népművészet természetességével fogalmazzanak. Helyesebben: az eleve adottat hitelesíthette ez a — bizonyára még érintetlen — székely népvilág...

— Apám itt visszatalált ahhoz, amit amúgy is a szívében, idegrendszerében, a kezében hordott. Nekem pedig nem kellett megtanulnom, én még éltem a folklórt... Csíkmenaság a Kárpátok külső szegélyén fekszik. Zárt település volt, hegyekkel övezve, a főúttól igen távol esett. Ott még valóban érintetlenül éltek az ősi hagyományok, építkezések, kapufaragások, énekek, táncok. Csíkmenaság havasi embereit egyszerűség jellemezte, célszerű, természetes élet. Sok év után is hatottak apámra, én sem feledhetem őket. A község hősi emlékművet rendelt tőle, az első világháborúban elesett sok falubeli tiszteletére. Zsögödről szállították a trachit sziklát, emlékszem erre, meg arra is, ahogyan édesapám faragta, véste. 1939-ben készült el vele. A község temploma gyönyörű: románkori alapokra épült, kora gótikus építmény, archaikus freskókkal, szárnyas oltárral. Nyaranként nemegyszer úgy laktam ott, hogy édesapám — míg ő másfele járt — kiadott az egyik gazdához szállásra, kosztra. Szál ingben jöttünk-mentünk a többi falubeli gyerekkel, hajnalban fáztunk, esőben áztunk, szénát hordtunk, állatot őriztünk, élelmet vittünk az odakint dolgozó embereknek. S vittük magunkkal a kicsi tarisznyában a fekete kenyeret, füstölt szalonnát, hagymát, a csipetnyi sót, csípős havasi túrót. Frissen kaszált havasi réten fenyőfa alá ülni, bicskával vágni az összefogott kenyeret, szalonnát, hagymát — nincs annál jobb. Láttam lakodalmat és láttam keresztelőt. És láttam a legszebbet, a csíksomlyói búcsút. Csíksomlyó igen nevezetes hely volt, régi történelmi és kulturális központ, híres kolostorral, nyomdával, gótikus templommal, gimnáziummal. Történelmi emlékhez, győztes csata emlékezetéhez fűződött maga a búcsú is. Pünkösd napjára esett ez az ünnep, volt példa rá, hogy ilyenkor — előre meghatározott érkezési rendben — százezren is eljöttek. Ősi szokás szerint: mezítláb. Még Moldvából is megérkeztek a csángók. Vitték a régi templomi zászlókat, kis harangokkal csengettek, hajdani énekeket énekeltek, s mentek föl, több száz éves kőkeresztek közt, a meredek hegyre, ki csúszva, ki térdepelve, ki fölegyenesedve, a kápolnához. Máig előttem a kép: kéz nélküli székely vontat, tákolmány kordéba fogva, egy abban ülő láb nélkülit, s Mária énekeket énekelnek...

6. Saját iskolaéveit, vagy, ha úgy tetszik: hétköznapjait még nem említette. Mit tanult, hogy tanult, hogyan jutott az „édesapámat követem" — elhatározásig?

— Elég nehezen törtem be az óvodai-iskolai taposómalomba. De aztán, kisebb megszakításokkal, a Farkas utcai piaristákhoz jártam. Mikes Kelemen és más nagyjaink alma materében nagy fegyelem volt ott, akarva-akaratlanul helyt kellett állnom. 1941-ben édesapámat felhatalmazták: alakítson faragóiskolát csíki székely fiatalok számára. A második gimnáziumot ezért Csíkszeredán jártam. Aztán ismét visszatértünk Kolozsvárra, s folytathattam tanulmányaimat régi iskolámban. S bár állandóan faragtam, orvosnak készültem... Aztán közbeszólt a háború. Édesapámmal Budapestre sodródtam. Őt tovább vitték — katonai rajzoló volt —, engem menekült gyerekek közé helyeztek, egy Bajza utcai házba. Szörnyű dolgokon estünk át. 1945 áprilisában, az első vonattal utaztam haza, Kolozsvárra. Édesapám csak 1946-ban tért haza, igen megviselten. De amint egy kicsit rendbejött, újból elkezdte, s én is belekerültem a vonzásába. És szinte megkönnyebbültem, amikor végül nem vettek fel az orvosi egyetemre. Akkor az Óvárban laktunk, a 48-as múzeum épületének padlásán. A múzeum anyaga elpusztult, de abban az épületben rendezték be a magyar művészeti intézetet. Egy évig vendéghallgató voltam. Akkor a rektor azt mondta: ha kifaragom édesapám egyik domborművét, vizsga nélkül felvesz a második évfolyamra. Ebbe bizony csaknem beletörött a „bicskám". Ám végül, keserves kínlódás után sikerült. Megmutattam a szobrot, s nem tudta megkülönböztetni az enyémet az apámétól. Felvettek. 1949-től, szigorú, „szoc. reál." években jártam főiskolára. A természetből indultunk ki, stílusunk nem lehetett. De a mesterséget aprólékosan elsajátítottuk. Főleg anyagban dolgoztunk, de fát, követ faragtam, véstem. Harmadéves koromban már nagy méretű szobrokat mintáztam, a kor modorában. Kiállítottam őket Kolozsvárt meg Bukarestben. Meg is vásárolták ezeket, óriási összegért. Máramarosi fűrészmunkásomért és sportoló szobromért körülbelül mai kétszázezer forintnak megfelelő honoráriumot kaptam. Ez a pénz adta kolozsvári házunk anyagi alapját, ebből kezdtük el édesapámmal első igazi otthonunkat építeni. Budai Nagy Antal községéből, Szucsákról hozták hozzá a terméskövet, tízméteres boronafákat illesztettünk rá, székely házakra emlékeztetően. A falakba egy-egy kész szobrunkat helyeztük el, s beépítettünk nagyobb márványkockákat is, ez utóbbiakat később szintén kifaragtuk. Szép és érdekes épület lett belőle, áttelepülésünkig, 1977-ig laktuk.

7. Saját, önálló szobrászi munkásságát feltehetőleg nem ars poeticák megfogalmazásával, hanem — a szó szoros értelmében — kézzel fogható munkával kezdte. Mégis: hogyan?

»

lkül nincs ember

1983 DEC 30
MAGYAR IFJÚSÁG
BUDAPEST, IX., GUBOI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726
SZABADSÁG

— A szobrászat meglehetősen nehéz mesterség. Sokat kell dolgozni vele, lassan, nehézkesen lehet benne haladni. Az eredmények is nagy türelem árán születnek. A grafikus akár félóránként eldobhatja rajzát és új meg új munkába kezdhet. A szobrász egészen másképp dolgozik: hónapok erőfeszítését nem lehet egyszerűen megsemmisíteni. Az esetlegességeket viszont csak úgy lehet kiküszöbölni, ha az ember pontosan tudja, mit akar. Gondolat nélkül nincs szobor. Gondolatot viszont természetesen nem lehet „csak úgy", a semmiből kicsiholni. Az elmondott előzmények: születésem színhelye, neveltetésem, élményeim meghatározták szemléletemet. Erdélyben születtem, nevelkedtem, annak a térségnek a sorsát, történelmét, hagyományait, szellemi életét, mozgásait kívántam tehát megfogalmazni, művészetté sűríteni, az ott élő ember életét, lelkivilágát, feszültségeit, küzdelmeit felmutatni... Nem volt könnyű dolgom, hiszen nekünk azt tanították: térdre kell borulni, meg kell alázkodni a természet előtt. Szigorú tanulmányokat folytattam ennek érdekében, s igyekeztem különválasztani a tanulmánytól a mestert... Így születtek, már harmad-negyedéves koromban, történelmi sorsot ábrázoló sorozatom első darabjai. Dózsa-szobrom ősei. Első Dózsám álló alakos szobor volt, hagyományos, pátoszos megfogalmazásban, Fadrusz naturalizmusának szellemében. Ez is, „nagy" Dózsám első változata is terrakottából készült. Az utóbbi már tüzes trónján mutatja a parasztvezért, tűzkoronával, s körötte társai: marcangolják a húsát. Ülő Ady-szobor volt a diplomamunkám. Aztán egy Krisztus következett, majd a Madéfalvi veszedelem, és így tovább. Meglehetősen zártságban éltünk, nem sokat tudtunk a külvilág alakulásáról.

8. Úgy kell ezt értenem, hogy kevesellte, amit népének történelme, sorsa adott? Hogy peremvidéki emberként, egy nemzetiség tagjaként sem akart periférikus lenni?

— 1949 után némileg változott a helyzet: Nyugatról érkezett egy-egy kolléga, akivel elbeszélgettünk, s jöttek ismerősök, rokonok, barátok is. Kezünkbe jutottak albumok, amelyek révén tájékozódni kezdhettünk a század művészetében. Akkor ébredtem rá korunk — számunkra mindaddig ismeretlen — hitvallására. Abba kellett hát hagynom — pusztán historizálónak tetsző — történelmi sorozatomat. S ez szinte kapóra jött, mert végre elkezdhettem kísérletezni. Formában, tartalomban sok mindent kipróbáltam, s végül ráébredtem — a legmodernebb művészi vívmányok birtokában is —: a legfontosabb az őszinteség. Mert hiába mondanám azt, amit magam meg nem éltem. Ismernem kell a nyugati technikát, civilizációt, művészetet, de igazán csak azt tudhatom, amiben személyes részem volt és van: sajátos történelmünket, sorsunkat. A természetet, mely nekünk egyszerű anyagokat, szerszámokat adott. És, háromévi próbálkozás után, mintegy lehiggadva, kimondhattam: új tapasztalataim birtokában vissza kell térnem ahhoz, amit kezdetben is oly fontosnak tartottam. A gyökerekből táplálkozva kell indulnom, kiteljesednem, próbálnom huszadik századi és egyetemes művészetet létrehozni. Későbbi tapasztalataim bizonyították: — a világ se azt várja tőlünk, hogy halvány mását, puszta változatát fogalmazzuk meg annak, amit egyszer már felfedeztek. Mindenütt csődöt mondott az ilyen ismétlés, epigonizmus. Igazabb, eredetibb, őszintébb, sőt: e századibb, ha azt mondom el, ami az enyém, amit csak én tudok — népünkről, nemzetiségünkről, térségünkről. Új Dózsa-, Krisztus- és Börtön-szobrom már így fogalmazott. Kár, hogy — életformaváltásunk s a magam rossz lelkiállapota miatt nyolc olyan esztendő következett, amikor egyáltalán nem tudtam dolgozni. Az így elmaradt szobrok pótolhatatlanok. Ma már mást kell csinálnom, tovább kell haladnom.

9. Ismeretes: többféle anyaggal dolgozik, mint édesapja dolgozott. Ez, gondolom, attól is függ, hogy milyen anyaghoz jut-

hat a szobrász. Ám — a lehetőségektől eltekintve — mikor mit, miért használt?

— A szobrászat az anyagok művészete. Alapkérdés tehát — a tér, az atmoszféra, a tömeg, az arányok, a szerkezet mellett —, hogy milyen anyaggal és technikával dolgozik az ember... A fával kezdtem. Ez nagyon szép, élő, az emberhez közel álló anyag. Nagy a választék, ezért is érdemes vele foglalkozni. Említettem: édesapámtól tanultam a fafaragást. Ő nyersen, erős síkokban dolgozott, a felületeken otthagyta a vésőnyomokat. Én csiszoltam, tömörítettem a fa felületét. Drámai szobraimban pedig, fecskefarkú vésőkkel, erősen barázdált, mély árkokkal szántottam a felületeket, így keltve szabad vibrációkat. Ennek a technikának kialakításában bizonyára döntő szerepe volt annak, hogy gyermekkoromtól sok ornamentikát faragtam, székely kapukon is látható napmotívumokat, s az ősi ékrovásos technikát is használva... A követ is nagyon szeretem. Követ faragni édesapámtól és kolozsvári kőfaragóktól tanultam. És megtanultam szerszámot készíteni, kovácsolni, edzeni. A kőfaragás is igen szép dolog. Gyönyörű ritmusa van. Ha a ritmust az ember nem találja meg, az ujjára üt, s nem is halad a munkával rendesen. A vésőt úgy kell fogni, hogy az egyik uji visszafogja a felpattanó szilánkokat. Ütés után ki kell emelni a vésőt a kőből, akkor a kalapács fölfut a fülig, ott csendül egyet, aztán mehet a vésés, szépen, lazán tovább. Ha ezt az ember elsajátítja, szép és nemes mesterség a kőfaragás. A kő eleve tömörséget ad. A kőben nem jó mélyre menni: a felületek visszaszorításával nőhet a belső feszültség. Fafelületeimre is átvittem aztán ezt a módszert. Úgynevezett létportréimat — a Bartók-, a Móricz- és az Ady-portrét — is ilyen tömör felületekkel készítettem. Ezek nem elsősorban fizikai valót, inkább szellemiséget, belső erőt, kisugárzó energiát kívánnak elmondani.

10. S mire való a fém? Minden egyes szobrász végigjárja talán az emberiség törzsfejlődését, s fokozatosan jut mind „civilizáltabb" anyagokig?

rekkel [illegible] rom elkészültekor értettem [illegible] milyen munka lehetett megfaragni a nagy méretű sumér és egyiptomi szobrokat, meg a húsvét-szigetekieket... A fémek szeretetét alighanem kovács őseimtől örököltem. Korán próbálkoztam fémekkel magam is, lehetőségeim szerint persze. Kipróbáltam a hegesztést, a domborítást, fémet csepegtettem, olvasztottam össze sajátos technikával. Dolgoztam lemezzel is: Szamosújvárra szökőkutat készítettem, két milliméteres rézlemezből három méter huszonöt centiméteres leányalakokat vágtam, illesztettem, hegesztettem, igazítottam, kalapáltam, mintegy a bronzöntést pótolva, helyettesítve — darabokból egybeszerkesztve szobromat. Kerestem aztán továbbra is, mit lehet lángból, a fém olvasztásából, összeillesztéséből létrehozni. És rézből hosszú oszlopokat, furcsa, vibráló idegszálakat csepegtettem. Ezekből spirálalakzatokat kezdtem kialakítani, majd — szintén csöpögtetős technikával — nagyobb szerkezeteket. Így már valóban a tűzből s az anyag természetéből sikerült valamit teremtenem. S a szamosújvári rézlemezhulladékból hegesztve, csepegtetve, olyan forma született, akár egy ház vagy híd fémszerkezete, melyből bármilyen, bármekkora konstrukciót, térformát, sőt belső teret képezhettem. A kikalapált, illeszkedő részlet is körüljárhatóvá, megfoghatóvá vált, áttört plasztikai rendszert alkothattam, amelyet a levegő, a fény, az árnyék, az atmoszféra átszőhet, átölelhet, a környezetbe, a térbe elhelyezhet. Ebből az elgondolásból teremtődött a Börtön, a Krisztus, a Dózsa... Ezzel a módszerrel kifejezhettem szándékaimat. Így már nemcsak Erdélyről, nem csupán magyarságomról beszélhettem. Dózsa már nemcsak Dózsa volt, hanem Spartacus is, Krisztus is. Sőt, alakjában minden bizonnyal benne vannak azok a megégetett emberek is, akiket hajdan Budapesten láttam. És Dózsa már szinte nem is tüzes trónon ül, hanem századunk villamosszékén. S a teste nem pusztán emberi váz, hanem talán egy felrobbantott, kiégett híd vagy ház fájdalmas, tépett traverzrendszere. S ami a legfontosabb: ezekben a szerkezetekben még így is erő van, akarás van, küzdelem a megmaradásért. Mert az embernek éppúgy meg kell maradnia, mint a virágnak, fának, havasi madárnak. Szobraim még halálukban is élni akarnak...

Nádor Tamás

Szervátius Tibor, szobrász- és grafikusművész

Sopronban, a Tavaszi Napok alkalmából Szervátius Tibor közel száz kisplasztikájában, szobrában gyönyörködhetünk, a Liszt Ferenc Művelődési Központban.

TV-híradó 1.

1984. III. 14. Televízió 1. műsor, /S. Gyné/.

Szervátiusz Tibor, szobrász- és grafikusművész

a Hatvani Galériában országos portrébiennálé „Arcok és sorsok" címmel megnyílt. — Szervatiusz Tibor készítette a kiállítás egyik legszuggesztívabb szoborművét. A premierplanszerű fadombormű kegyetlen erővel nagyítja fel az önmagával is vívódó „Muszáj, Herkules", Németh László szemvedni látszó, kemény arcvonásait. [repr.]

Mucsi András: Arcok és sorsok.
Hevesi Szemle, 1984. márc. 2-5-old.

Szervátiusz Tibor, szobrász-grafikusművész

az idei Tavaszi Fesztivál Sopronban bemutatkozó művésze volt Amerigo Tot, Szervátiusz Tibor, Szász Endre.

Szenkovits Péter: Sopron, ünnepi hetek idején.
Vas Népe, 1984. júl. 10.

Szerváticsz Tibor, szobrász

L: Kós Károly

Bodor Pál. Szisz 6

Élet és Irodalom Bp. 1986 okt. 31. XXX/44

Szervátiusz Tibor, szobrán

TAVASZI NAPOK KECSKEMÉTEN

Vidéki városaink közül Sopron után az idén először Kecskemét is bekapcsolódott a tavaszi fesztivál eseménysorozatába. Március 13–23. között hangversenyek, kiállítások, folklórbemutatók, szakmai találkozók egyaránt gazdagították a város és a tavaszi fesztivál programját. Képünkön Ady-portré Szervátiusz Tibor kiállításáról.

–: Hazai tükör

43

Új Tübör Bp. 1986. márc. 23

XXIII/12

Szervátiusz Tibor

■ Szervátiusz Tibor Kalevala-illusztrációi december 6-ig tekinthetők meg az Idegenforgalmi Propaganda Vállalat Galériájában (XIV., Angol utca 22.).

Népszabadság, 1987. XII. 1

Szervát

...mondja: „Nem haltak meg ... egyik

Szervátiusz Tibor szobrai szétfeszítik a *művelődési* ház kiállítótermét, különösképpen a Petőfi Erdélyben feketére égetett szilfa szobra, amely ledöntve is erőt sugároz. Amiről Dózsától Adyig és Bartókig, az újjászületést jelképező csángó ... nákig ... letlenszerű. Nem ... nem vészólal meg, hanem ... rítik, vallatjuk ... tartja alkotásnak, ... erejét az anyagra tudja kényszeríteni. Ha az anyag kény... és örökké hordozni."

G. Gy.

Uj Ember 1986.III.30

gét, a kiáltás előtti pillanatot, amit igazán csak a különös sorsú Erdély szülötte, Szervátiusz Tibor tud megjeleníteni: fában bronzban. hegesztett vasban vagy márványban. Ahogy a Kalevalához készített illusztráció-sorozatának

MTI SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

1983 JUL 23
VAS NÉPE

Szervátiusz Tibor, szobrász és grafikusművész

1021

Szervátiusz Tibor szobrai

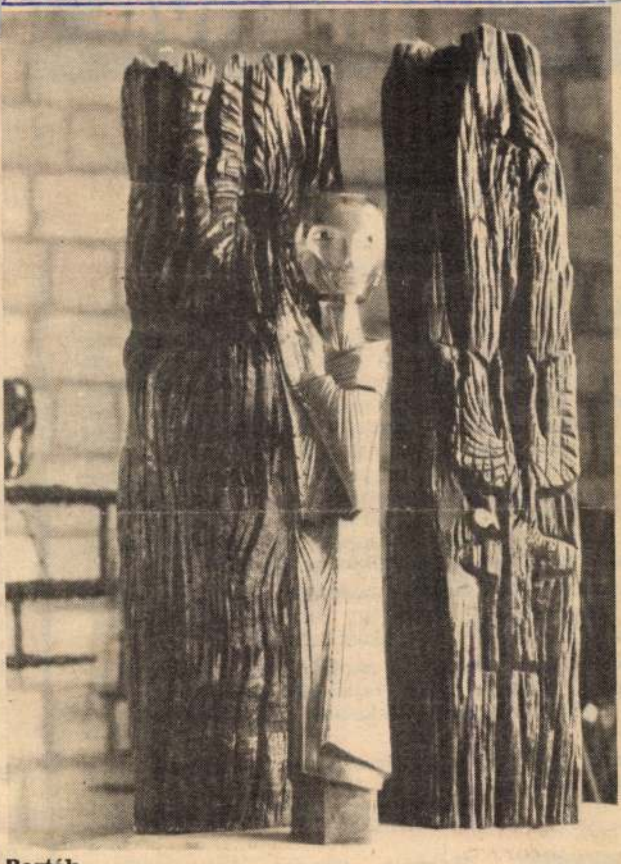

Bartók.

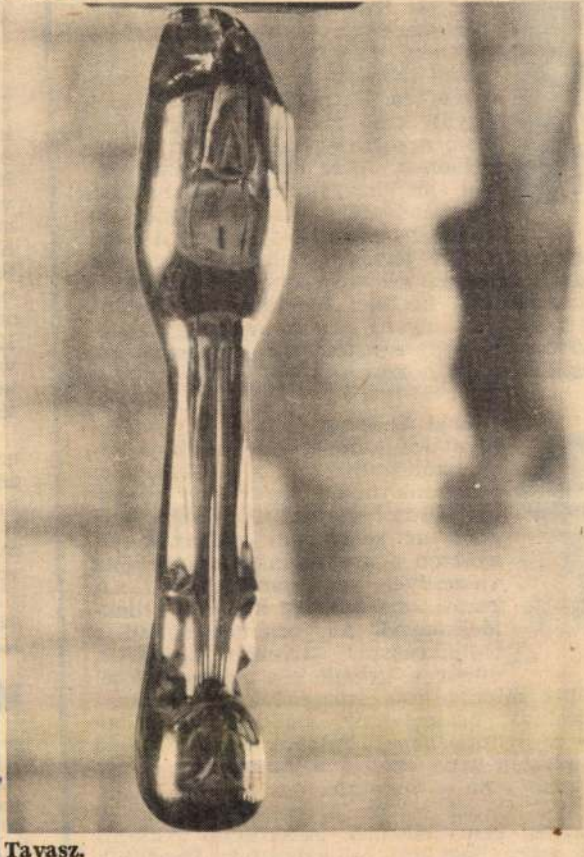

Tavasz.

Társasági élet — manapság?

Párizs, az 1700-as évek vége. Az egyik leghíresebb szalon, (rendszeresen összejövő, szűk körű társaság) vezetője így oktatja tanítványát Benedek István könyvében: „Ó kicsikém, az nem olyan egyszerű. Az ember nem úgy nyit szalont Párizsban, mint egy rőfösüzletet... Valami különös vonzerő kell ahhoz, hogy ne csak azok sétáljanak be, akik szívesen töltik meg a bendőjüket egy jó vacsorával. Irányítani kell tudni a társalgást, megadni a hangot, őrködni a stílus felett. Nagyszerű vonzerővel bírni, hogy olyanok járjanak el, akik rangjukkal és szellemi magasságukkal megadják a társalgás méltóságát.

Tapasztalatból beszél, szalonján keresztül áramlott a felvilágosodás nem egy maradandó gondolata, ő maga a társasági élet művésze volt."

Nehéz dolga lenne, ha napjainkban szalont akarna nyitni. Maga a szó is feledésbe merült, s a társasági élet hiányáról cikkezik folyton-folyvást a sajtó.

Pedig van ilyen. Érdemes belepillantani az e heti válaszokba.

Fotó: Horváth Pál

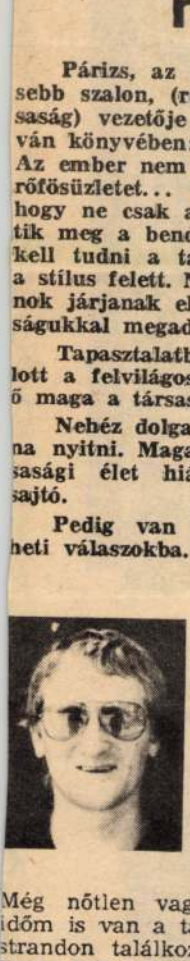

Horváth Sándor boltvezető-helyettes: Elég nagy társaságom van, rendszeresen összejövünk a szombathelyi Fészek presszóban. Egy héten többször is találkozunk tízen-tizenöten. De már ritkán maradunk együtt késő éjszakáig, mint korábban. A társaság tagjai gyakran cserélődnek. Akik nősülnek, azok közül sok elmegy. Foglalkozásra nézve mindenféle akad köztünk, de összeköt bennünket a foci, a zene. Még nőtlen vagyok s anyagi gondjaim sincsenek, időm is van a társasági életre. Nyáron inkább a strandon találkozunk, közösen bérelünk egy kabint. Hogy van-e köztünk olyan, aki irányítja a társalgást? Szóvivője van egy-egy témának, az beszél róla, aki a legjobban ért hozzá.

Baki Endréné óvónő: A férjem hivatásos katona, s a munkája révén költöztünk erre a vidékre, ahol rokonunk nincs. Azóta már rengeteg barátot szereztünk, s soha nem gond az sem, hogy melyikük vigyázzon a gyerekeinkre, ha nekünk valamilyen programunk van. A baráti körünk főleg irodalmi érdeklődésűekből áll, tekintet nélkül a foglalkozásra. Ilyenkor nyáron, mikor a gyerekek a nagyszülőknél vannak, szinte minden este szervezünk közös programot. Táncolunk, beszélgetünk, politizálunk. Hogy ni kell ilyen nyitottsághoz? Például egy megfelelő érj, aki hasonlóképpen szereti a társaságot. S azt em veszi zokon, ha a barátnőmmel egyedül járok noziba, míg ő marad otthon a gyerekekkel. Ez a ajta nézet még nem jellemző, ismerőseim gyakran negütődnek azon, hogy mi ezt csináljuk. Szerintük gy asszonynak otthon a helye.

MAHIR MAGYAR HIRDETŐ
SAJTÓFIGYELŐ
LEVÉLREKLÁM
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

KISALFÖLD

1984 MÁR 25

Szervátius Tibor szobrász és grafikusművész

1021

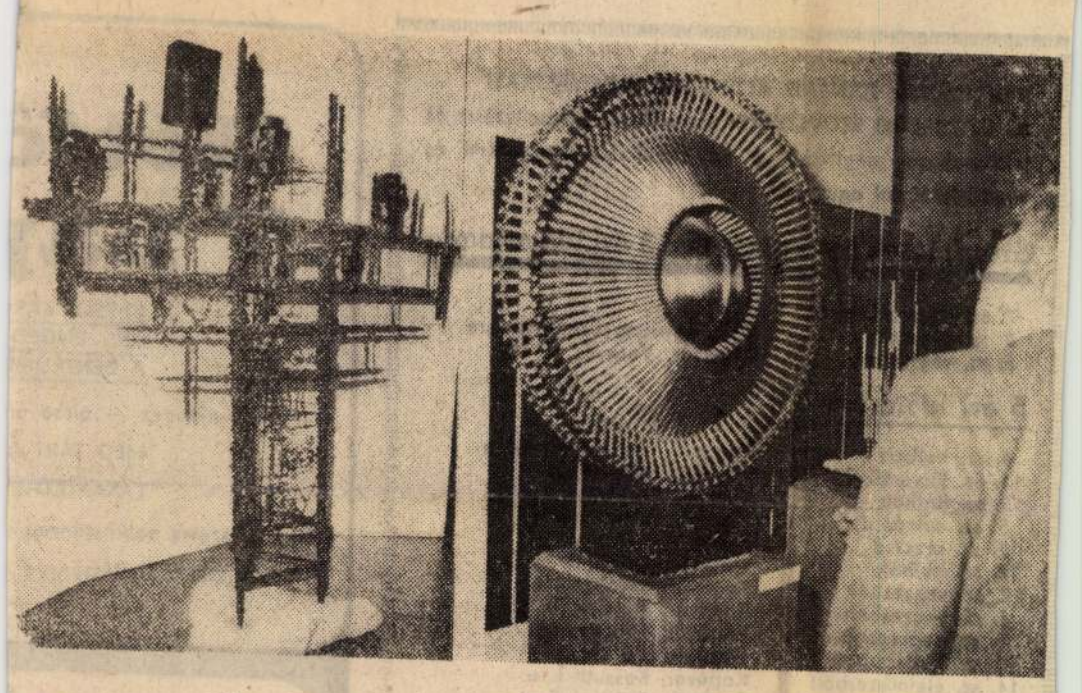

DRÁMAI SZOBRÁSZAT TÖRTÉNELMI MAGGAL

Szervátiusz Tibor soproni kiállítása

Kerek arcú, szelíd tekintetű, összefogott térddel kuporgó vagy sudáran büszke lány- és asszonyalakok fából vagy bronzból: *Csángó leány virággal, Csángó madonna, Kocinás csángó lány, Tulipános leány, Kalotaszegi madonna.* Kicsi bálványok, ahogy a közös nevük szól. Mellettük a sokat szenvedetten kemény arcú portrék: Bartókról, Adyról és Németh Lászlóról. A természet gyötörte, görbe fába faragott emlékoszlopok, mint a *Székely pieta* és a kimondhatatlan fájdalmat sugárzó *Mádéfalvi veszedelem.* Az újra meg újra elkészített Petőfi-variációk: az *Ispánkút* széllel is alig dacoló alakja, a félreszegett fejű, tölgyből való *Petőfi halála* és a fekvő, már a természettel eggyé váló megkínzott alak: *Petőfi Erdélyben.* Végül az egyéni technikával hegesztett, vas-izmok, -izületek és -idegek fájdalmát kiáltó *Kolozsvári Krisztus...*

Egyetlen komoly fenntartást hallottam eddig *Szervátiusz Tibor* szobraival kapcsolatban: hogy ez a mérhetetlen és kilgazítatlan keserűség egyoldalúvá válna, valamiféle pozitív „másik oldal" egyidejű felvillantása híján. Pedig ott van ezeknek a szobroknak — tessék számba venni — mindegyikében a tartás, a szívós erő is, meghozzá mesterkéltség nélkül, ábrázolt sorsukból fakadóan: távol minden külsődleges kibic-optimizmustól. Keserűen, tragikusan, de határozottan. Drámai szobrászat ez, de hiteles, történelmi maggal: az élethalálharcukat vívók erejét, halálukban is elpusztíthatatlanságát tükröző.

Ugyan kinek van joga kétségbe vonni Szervátiusz Tibor átélt, végigszenvedett igazságát?

✦ ✦ ✦

— Kolozsvárott születtem 1930-ban, kisebbségi sorban. Őseim anyai ágon Kolozsvár egyik színmagyar külvárosának, Hóstátnak földművelői voltak, apai ágon pedig a város mesteremberei: asztalosok, kerekesek, kovácsok. Apámnak, aki maga is kerekes volt, ifjú emberként egyszer egy nehéz gerenda esett a lábára; hogy hetekig feküdnie kellett, mind a két bokája eltörve, nemkívánt semmittevésben, akkor érezte meg magában a többre való törekvést. Így kezdett, először csak a maga kedvére, faragni. Nem sokkal az első világháború után történt ez: megnyerte faragásával Kolozsvár város pályázatát — és a díjul kapott pénzen Párizsba szóló vonatjegyet vásárolt magának.

Szervátiusz Tibor nem tudja, honnan hallott a szomszéd várost sem látott édesapja a „művészetek fővárosáról", mint ahogy nem tudja azt sem: vett-e volna ilyen fordulót *Szervátiusz Jenő* sorsa, ha nem esik lábára az ominózus gerenda. Ám, hogy mindez megtörtént, és hogy így történt meg, elvitathatatlan: Szervátiusz Jenő — ez ma már legenda — egy oldal szalonnával, s a jegyet megvásárolva egyetlen fillér nélkül elindult Párizs városa felé.

— Én már igazi művészcsaládba születtem a kolozsvári Pillangó utcában: kisebbségben élő, nagyon szegény családba. Magam persze nem emlékszem erre, de édesapám mesélte, bizonyosan így volt: egyéves koromban egy véső lecsúszott a gyalupadról és a fejembe állt. — Na fiam, téged megkeresztelt a szerszám — mondta erre —, már látom, te is szobrász leszel...

— Apám, a Kolozsvári testvérek óta Erdély első jelentős szobrásza csak ennek élt: az igazi munkájának. Mondtam már, hogy nagy szegénységben voltunk. Utaznunk kellett a munkáért, és édesapám, aki közben a maga dolga után járt, ott-ott-hagyott hetekre is engem, ismerősöknél. Máig is elható, legnagyobb élménye volt ez gyerekkoromnak: az ő életüket élve, tájszólásaikat is elsajátítva ismertem meg az Erdélyben élő magyarok sorsát: balladás múltjukat és jelenüket, bánataikat, örömeiket.

Legmélyebb élményeit Szervátiusz Tibor a székelység között élve szerezte. Ma is érzékletesen meséli, ahogy Csikménaságról, a havasok közé rejtett magányos faluból gyermekként, mezítláb, ősi Mária-énekeket énekelve gyalogolt velük Csiksomlyó nevezetes búcsújáró helyére. Ahogy a búcsú hajnalán a csángók — évezredes pogány örökség — a felkelő napot köszöntötték térdre borulva a düledező kőkeresztek között... — Később megfogadtam — mondja —, hogy ha magyarnak születtem, a művészetet is anyanyelvemen kell beszélnem.

Szervátiusz Tibor, aki mezítlábas kisgyermekként együtt járta a havasokat és együtt próbálkozottg — a legtermészetesebb dolog volt ez — a faragással is a székely gyerekekkel (igaz, ő volt az egyetlen, aki emberbabákat is mert mintázni, nemcsak ostornyelet, fűzfasípot), tartotta magát eltökéltségéhez.

— Vállalom népem hagyományait, sorsát, történelmét; múltját, jelenét és jövőjét. Számomra idegen maradt, ami kizárólag nyugatról jött. Ismerem a század művészi törekvéseit, tanultam is belőlük, de azt mondom: nem szabad késve átvenni, amit máshol alakítottak ki. Keleti örökségünket a Nyugatba ötvözve kell kimondanom; a Duna mente örökségéből indulva el az egyetemes emberi felé. Megkérdezték tőlem: miért nem adok más címet Dózsa-szobromnak; olyat, amit az is megért, aki nem ismeri történelmünket. Persze, lehetne az a címe a szobornak, hogy „A háború ellen", vagy lehetne akár „Spartacus" is, mert valóban nem idegen tőle az egyetemesség; de számomra, számunkra ez a sors mégiscsak Dózsa György sorsa, a népéért küzdő, a tüzes trónra ültetett dálnoki bocskoros nemesé... És ide tartozik az is, hogy amikor elmeséltem egyszer a történetét, megdöbbenve kérdezte tőlem két külföldi vendég: hogy-hogy ők semmit nem tudtak eddig Dózsa Györgyről? Miért nem beszélünk mi többet arról az emberről, akinél többet szerintük senki nem tett népéért az európai történelemben?

Ahogy Petőfi Sándort vagy Ady Endrét és Bartók Bélát, Szervátiusz Tibor Dózsa György alakját is újra meg újra megmintázta. — Ez a fejlesztő módszer — mondja ő erről, a legfontosabb témákhoz való vissza-visszatéréséről. Ám azt hiszem, ebben nem igazán pontos a megfogalmazás, hiszen amit csinál, nem a módszer miatt csinálja: a maga közelében akarja tudni, szelleme sugárzását érezni választott példaképeinek Szervátiusz Tibor.

Azt tartja alkotásnak, ha „szellemi erejét az anyagra kényszeríti a művész. Ha az anyag kénytelen egy egész nép feszültségeit, az egész emberiség sorsát magába zárni és hordozni örökké".

Muck Tibor

A KAPUVÁRI HANSÁG ÁLTALÁNOS FOGYASZTASI ÉS ÉRTÉKESÍTŐ SZÖVETKEZET szerződéses üzemeltetésre és bérbeadásra meghirdeti a következő kiskereskedelmi és vendéglátóipari egységeit:

Szerződéses üzemeltetésre: 3 évi időtartamra

7. sz. kisvendéglő és 8. sz. presszó 6. sz. vegyesbolt	Osli, együttes üzemeltetésre Kapuvár, Vargyas u. 32.

5 évi időtartamra:

6. sz. italbolt	Kapuvár, Felszabadulás u.
11. sz. kisvendéglő	Vitnyéd, Felszabadulás u.
15. sz. italbolt	Vitnyéd, Felszabadulás u.
5. sz. cukrászda	Vitnyéd, Felszabadulás u.
7. sz. presszó	Babót
12. sz. italbolt	Öntés
2. sz. vegyesbolt	Kapuvár, Széchenyi u.
4. sz. vegyesbolt	Kapuvár, Rákóczi F. u.
8. sz. vegyesbolt	Kapuvár, Táncsics u.
10. sz. illatszerbolt	Kapuvár, Fő tér
14. sz. élelmiszerbolt	Kapuvár, Kossuth L. u.
41. sz. vegyesbolt	Kapuvár, Rákóczi F. u.
29. sz. vegyesbolt	Hövej, Vitnyédi u.
35. sz. vegyesbolt	Öntés
18. sz. papírbolt	Kapuvár, Felszabadulás u. 8.

Bérbeadás:

9. sz. tejbolt	Kapuvár, Vásárcsarnok
47. sz. húsbolt	Kapuvár, Béke u.
57. sz. húsbolt	Kapuvár, Mátyás u. 42.

60. sz. tüzelőértékesítő telep, Himód

A versenytárgyalást 1984. május 3-án 9 órakor tartjuk Kapuváron, a szövetkezet klubhelyiségében (Kapuvár, Fő tér, volt Tövál-borozó).

A pályázatokat 1984. április 27-ig kell beadni a Kapuvári Hanság Áfész közgazdasági főosztályára (Kapuvár, Fő tér 10.).

Az üzletekre vonatkozó tájékoztató adatok 1984. április 10-től vehetők át az áfész közgazdasági főosztályán.

KAPUVÁRI HANSÁG ÁFÉSZ

A GARDÉNIA CSIPKEFUGGÖNYGYÁR felvételre keres

több éves gyakorlattal rendelkező, textilkikészítésben jártas

vegyészmérnököt, technikust kötőipari mérnököt, üzemmérnököt.

JELENTKEZNI LEHET személyesen vagy írásban a vállalat személyzeti osztályán.

CÍMUNK: Gardénia Csipkefüggönygyár, Győr, Csipkegyár u. 11. 9025, telefon: 12-233.

Hétfő
7 nap

12-FÉLE KAR
20% ENGED
A CENTRUM

Szép ajándék — olcsó ár
MÉG TART A
LAKÁSTEXTIL
4 m széles padlószőnyeg
2 m széles padlószőnyeg

GY
centru

HANGSZER-HANG
BOLTUNKBAN (Gy
A DOLL
együttes
március 26-án 16.3
Minden kedves vásárlót, érdeklődőt és rajongót szeretettel várunk!

LEGYEN ÖN IS VENDÉGÜNK! Március 28-án, szerdán délelőtt rendezzük meg CSO ÉTTEREMBEN az áfész cukrászok és hidegkonyhai szakácsok MEGYEI VERSENYÉT. A 11 órától a helyszínen megvásárolhatók és elfogyaszthatók.

ADÁS-VÉTEL

11 hónapos, jól fejlett csődör csikó eladó. Vica, Malom u. 7.

Lada 1200-as PJ-s rendszámú eladó. Győr, Babits M. u. 43/b. Kocsis.

IM-es Zsiguli eladó. Fertőszentmiklós, Szabadság u. 29.

380 V-os 180 literes betonkeverő és 250 mm-es komb. abriktertengely eladó. Himód, Kossuth u. 13.

2 éves sodrott kancacsikó egyesbe betanítva eladó. Rábapordány, Rákóczi F. u. 15.

Istállótrágya eladó. Csorna, Hársfa u. 3.

Kilencedik hónapban lévő második borjával vemhes tehén és 1 éves üszőborjú eladó. Érdeklődés: Varga, Koroncó, István út 14.

Hódfarkú cserép eladó. Győr, Akác út 17.

PE-s világos Trabant Limousin eladó. Érdeklődni Győr, Radnóti M. u. 18. I/3. Hétfőtől du. 3—19-ig.

Gyermek gokart eladó. Érd. győri telefon 15-505, este 18—20-ig.

Szilvakék Liberta nagykerekű babakocsi, Orion 75 típ. televízió úi képcsővel eladó. Érd. Győr, Munkásőr u. 40. III. 3.

300-as háromkéses gyári kivitelű egyengető gyalugép eladó. Érd. a 18-423-ös győri telefonon.

Eladó 20 négyzetméteres Dombóvár típusú faház, egyedi tervezésű, nyaralónak is, üzlethelyiségnek is alkalmas. Érdeklődés: Pásztori, Alsó u. 35.

ZP Dácia megkímélt állapotban sürgősen eladó. Győr, Munkásőr u. 71. V/26. Telefon: 21-327. **15 óra után.**

Raj Gaz üzemképes állapotban eladó. Mecsér, Sragner.

Jó állapotban levő Neumayer planínó és 2 gyermekheverő eladó. Érdeklődés: 5 óra után, győri 14-181-es telefonon.

Totya 40 000 cal kazán kis hibával olcsón eladó. Győrszentiván, Napos út 13.

Építkezésből maradt B—30-as téglát vennék, jó minőségűt, 1200 db-ot (kisebb mennyiségben is). Hegedüs Attila, Győrszemere, Győri út 44.

Emeletes ágy (felnőtt méretű) eladó Győr, Bútorgyár u. 2. Nyikes. Öt óra után, vasárnap egész nap.

Hétéves, kilenchónapos vemhes, legelőre járó tehén eladó, Szil, Béke út 16. sz.

Építkezéshez teherfelvonó eladó! Érdeklődés minden nap, 9131 Mórichida, Béke út 3. Sipos.

Jó állapotban lévő 60 l Lehel hűtőszekrény eladó. Érdeklődni lehet: Győr, Pogány I. út 19. V. 2., 4 óra után.

ZUK platós tehergépjármű eladó. Beled, Rákóczi u. 181.

Lada 1200-as most vizsgázott, négykerekű kertitraktor hidraulikus ekével, kanca csikó olcsón eladó. Töltéstava, Táncsics u. 21.

ZX-es Wartburg Limousin személygépkocsi friss műszaki vizsgával sürgősen eladó. Győr, Batthyány tér 26. I. emelet 4., Csepiga.

ZH rendszámú piros Lada 1300-as megkímélt állapotban eladó. Érdeklődés: Győr, Justus u. 18., 16 óra után.

IM-es Trabant eladó. Érdeklődés: Sopron, Petőfi tér 5. fszt. 18 után.

Jó állapotban lévő egyszemélyes gyermek szobabútor és 1 db kétajtós akasztós szekrény eladó. Érdeklődés: Nagy Sándor, Győr, Árpád u. 51/b. V. emelet 4., hétköznap 16 órától.

PJ-s Wartburg de Lux 45 000 km-rel eladó. Nyúl, Incsó u. 14.

7×15 m pajta, 1 lovas gumikerekű kocsi, 10 hónapos kuvasz eladó. Győrszemere, Győri út 60.

PK-s rsz. Trabant eladó. Érdeklődés: Rábatamási, Szabadság u. 86.

Svájci kéttűágyas spani kötőgép eladó 60/8-as. Érdeklődés: Gyirmót, Ménfői út 50, Nagyné.

2 db frissfejős tehén és 1 db 9 hónapos vemhes eladó. Pér, Hársfa út 20. Pozsgai.

Tíz hónapos kanca csikó eladó. Szammer Gergely, Koroncó, Dózsa u. 36.

Fejőskecskék és gidák eladók. Horváth Józsefné, Püski, Szabadság út 16.

Egyfogatú hintó (bricskát) kérések megvétel céljából. Németh, Győr, Kertész u. 55.

2 éves fejőgép eladó. Bekő Mihály, Ásványráró, Ady Endre út 1.

1200-as Zsiguli eladó. Mosonmagyaróvár, Újhelyi Imre u. 29.

Nagy zongora eladó. Jánossomorja, Iparos út 27. szám, Gordos.

Kitűnő állapotban levő sötétkék lengyel mélykocsi cserélhető sportrésszel eladó. Molnár Gyula, Kapuvár, Győri u. 42.

3 éves Trabant eladó. Fertőszentmiklós, Árpád u. 27.

INGATLAN

Csorna, Pozsonyi u. 13. sz. kis családi ház beköltözhetően eladó. Érdeklődés: rös Ha

Bana öl kert att ela nácskö 14/B. Varga.

Kétsz kélyes lakás g anélkül költözé Megtek Bán Al emelet den n órától.

210 n tési Csorna 14. szá deklődi mán Ady E. bat, va

Csalá nék. lu elő jeligére Magyar Győr, 16.

Nádo családi tel e „Orgon a Ki Tanács 51.

Buda re Érd közmű építési Érdekl 12-561-(délután

2 szo zeti la fizetés sel ela furt t Érdekl nap e köznar

Bana ban 18 sampic rackos deklőd Győr, Imre Kovács

Győr 400 — Víz. kedvez Érdekl kiné.

APRO

Nádorvárosi, föld- szinti kétszobás

MAHIR MAGYAR HIRDETŐ
SAJTÓFIGYELŐ
LEVÉLREKLÁM
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Szervátiusz Tibor, szobrász- és grafikusművész

HAJDÚ-BIHARI NAPLÓ

1984 APR 3 01

1021

Szervátiusz Tibor szobrászművész Életfa című alkotását Csongrádon állítják majd fel. (MTI Fotó Benkő Imre)

ekei"

Édesanyjával
Ő segítette, ő adott neki biztos hátteret. Meg
korában is gyakran segített neki.

— Nem hagytam magukra egy percet sem a gyerekeket. Mindig kitaláltam valamit, ami az épülésükre szolgált. Talán ezért is bízták rám, hogy mintatanítást tartsak a megyében dolgozó óvónőknek. Még egyszerűbb varrási munkákra is megtanítottam a kicsiket, biztosan örültek odahaza a szülők. De nem voltam rest rászólni arra sem, aki csúnyán evett. Mindig szót fogadtak, mert szerettek. Megütni egyet sem ütöttem meg sohasem. Erre nem is volt szükség.

Akinek hivatása a nevelés, nem korlátozza magát egy területre. Erzsike néni sem csak az óvodában nevelte a rá bízott gyermekeket. Még a hajdan volt leányegyesület tagjaival színdarabokat tanított be. Később a kulturális csoport tagjai állandó szereplői lettek a nemzeti ünnepeknek is. Rábízták a kézimunkaszakkör vezetését, s kiállítást rendezett az itt készült munkákból. A falusi pedagógus közéleti ember is. Erzsike néninek így emlékei vannak például a termelőszövetkezet szervezésének idejéből. Az ő agitációjának talán még nagyobb súlya volt, mint a messziről jött szervezőkének.

A tanítványaim, neveltjeim szétszéledtek az országban, de többségük itt lett megbecsült emberré, például Oláh Antal, a mostani tanácselnök is. Sokan választották közülük a pedagógus hivatást. Fehér József, Szulovszky Gyula, Szabó Gyuláné Holló Róza például. Dr. Juhász Béla, dr. Mályi Imre és dr. Budai Lajos orvos, dr. Juhász Magda állatorvos lett. Büszke vagyok rájuk.

Erzsike nénit ünnepélyesen búcsúztatták, amikor 36 év szolgálat után nyugalomba vonult. Felemlegették kitüntetéseit, közöttük az 1960-ban kapott kormánykitüntetést. Összesen 25 alkalommal kapott valamilyen elismerést jó munkájáért. És 1976-ban aranydiplomát kapott egykori alma materétől. Munkatársai alkalmi rigmust is költöttek a búcsúzáskor, amelyet Erzsike néni „gyermekei" adtak elő. Az ünnepelt könnyes szemmel hallgatta őket.

Ma ez is emlék már. Erzsike néni 85 esztendős, gyengül egészsége miatt beköltözött Debrecenbe. Kis szobájában emlékek veszik körül. Egy hasznos, dolgos élet emlékei.

Gőz József

Szentistváni Tibor, Antológia - és gyűjteményei

1021

1974. szeptember 4. Televizió 1. 18,25 VI

Dél-Alföldi Krónika

-Dél-alföldi mozaikok következnek. Az összeállítást Dóla István és Mucsányi János válogatott.

- A híres Dugaci Csárda közelében látogatóit várja az új Erdészeti Múzeum. Stilusosan, az egykori erdőszház falai között kaptak helyet az alföldi erdőtelepítés értékes dokumentumai, amelyek között a Duna-Tisza közének erdőlakóiról készült ritka fényképeket is láthatunk. Az erdészházhoz vezető parkban régebbi évtizedek, és a közelmult erdőművelőinek eszközeit és gépeit állították ki.

- Új építőgép kölcsönző bolt nyilt Szegeden, a Tolbuchin sugárúton. Elsősorban a magánlakásépítőknek szeretnének segíteni. Az ügyeskezű, de szűkebb pénztárcájú építkezők falvágó, fúró és köszörűgépeket, padlócsiszolókat bérelhetnek innen. Akiknek gondot okoz a kisgépekkel való munka, a bolt dolgozói gyakorlati tanácsokkal is szolgálnak számukra.

- Új szobor áll a Halászházak utcájában. Szarvácsuz Tibor, Életfa című alkotását a 13. alkalommal megrendezett Ünnepi Napok idején avatták fel.

- Augusztusban tíz napon át tarka programok várták a csongrádiakat, és az idelátogatókat. Volt többek között kubikustalálkozó, vízikarnevál, tűzijátékok, csocsóbere akció, és országos labdarúgó bajnokság. A rendezvények közül kiemelkedett az amatőrfilmek szemléje, ahová az összegyűlt kiskamerás alkotók legvidámabb filmjeit hozták el.

- Az utolsó működő kiskunhalasi szélmalmot a helybeli Tóth János Múzeum vásárolta meg. A nemrégiben befejeződött helyreállítás óta a régi malomkövek valódi gabonát is őrölhetnek. Persze, csak ha fúj a szél. Ottjártunkkor szellő sem mozdította a vitorlákat.

- Ezek a festmények fényképszerű hatást keltenek, a legkisebb részletekben is kidolgozottak. Az idei nyáron először alkalommal került a Dürer-terem látogatói elé, a gyulai Művésztelep tagjaiból álló csoport anyaga. A kiállító művészek formai és tartalmi törekvései érezhetően közel állnak egymáshoz. Mindennapi tárgyak és élethelyzetek

pontos leképezésével, hétköznapjaink világának preciz megjelenitésére törekszenek.

- Ha már ilyen népes közönség gyűlt össze, egy uszkárnak igazán illik megfésülködnie. A vizsla láthatóan izgatott a fellépés előtti pillanatokban. A skótjuhászt megnyugtatja a gazdi simogatása. Néhány hónapos bernáthegyi. Egyszerüen nem törődik a sokadalommal. Ezeket az életképeket a békéscsabai nemzetközi kutyakiállitáson és bemutatón rögzitette kameránk.

- Ritka eset. A birák és az ügyvédek egyetértenek. Pedig komoly törvények szabályoznak. Verseny ez a javából, mint egy tárgyalás, csak atétek kisebbek. De a főügy, itt is az igaz küzdelem. A cél pedig a játék, ismeretségek, sportbarátságok kötése. Negyedik alkalommal rendezték meg az országos igazságügyi sportnapokat, amelynek most Szeged adott otthont. Az ország minden részéből összesereglett, mintegy 450 versenyző, remélhetőleg, három napra feladta a tárgyalótermet.

MAHIR
SAJTÓFIGYELŐ
LEVÉLREKLÁM
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Szervátiusz Tibor szobrász- és grafikusművész

SZABAD FÖLD

1984 SEP 15

1021

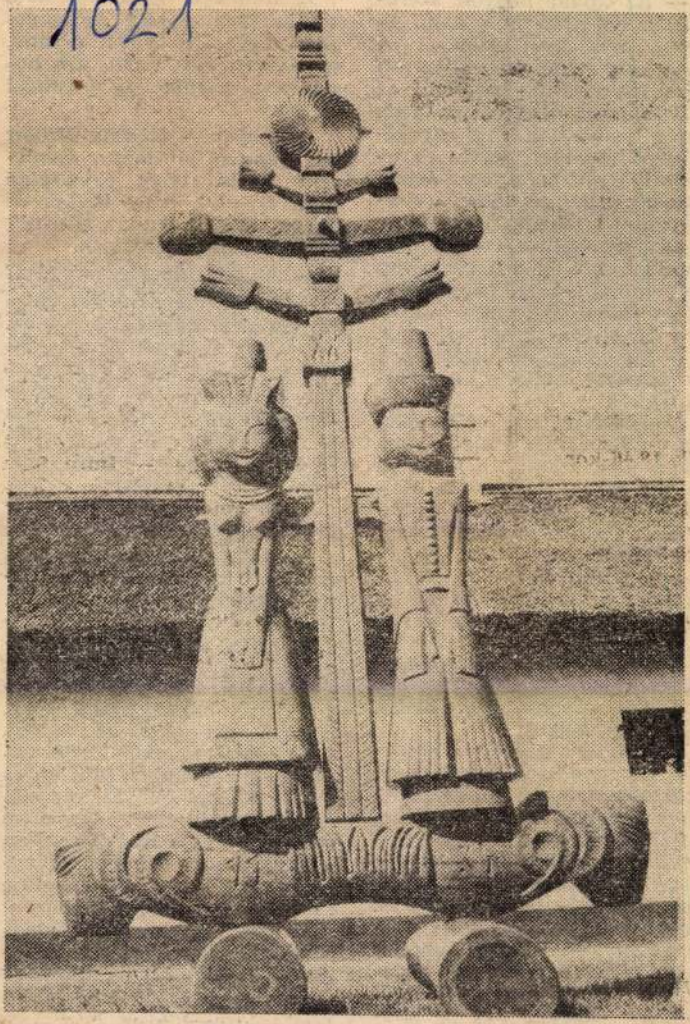

Csongrád védett városrészének, a Halászsornak központjában avatták fel Szervátiusz Tibor szobrászművész alkotását, amely az „Életfa" nevet kapta *(MTI fotó — Karáth Imre felvétele)*

— Az apám nagyon
tett, az egyetlen fia vol
arcán anyajegyet visel
haja szép fehér volt. C
mentünk sétálni Uszk
egy falucska Moszkva
Ott a szabadban volt
tókeret, amelyet Pav
beckij készített. A na
nyugodott le, az egés
got látni lehetett benne...
Csak meg kellett várni, hogy
leáldozzon. Van ott egy olyan
pont, ahonnan jól lehet látni.
Maga Pavel Trubeckij mutat-
ta meg apámnak azt a helyet.

— Mi az apád vezetékneve?
— kérdezte Müller s az orvos-
ra nézett.

A doktor rátette ujját Stir-
litz pulzusára, vállat vont,
aztán újra kinyitotta a táskát
és kivette a fecskendőt. Fel-
szívta a második adagot és be-
ledöfte a tűt a vénába.

— Most gyorsabban fog be-
szélni. Az a baj, hogy ön túl-
ságosan szelíden teszi fel a
kérdéseket. Legyen egy kicsit
erőteljesebb.

— Hogy hívják az apádat?
— kérdezte Müller. — Felelj!

— Fáj — sóhajtotta Stirlitz.
— Álmos vagyok.

Lehunyta a szemét s magá-
ban ezt mondta: „Elég legyen,
Makszim, tartsd vissza magad,
nagy szégyen lesz, ha elkez-
desz sietni, hiszen tudod, ki-
vel állsz szemben. A fejed szét
akar esni, biztosan túl nagy
adagot kaptál, használd ezt ki.
De hogyan — ellenkezett ön-
magával —, hiszen köteles
vagy minden kérdésre vála-
szolni. Ez az ember érdeklő-
dik, azt akarja, hogy az apu-
káról mesélj neki, mi van eb-
ben rossz?"

Müller elkapta Stirlitz állát,
hátralökte fejét és felkiáltott.

a kedves feleségét...

— Akkor minek ez az egész?

— Azért, mert Stirlitz vala-
mi egészen másra kell nekem.
Az orvos, az injekció, a vallat-
tás, ez csak a játék folytatása.
Ha ön befejezi, én úgy meg-
hálálom, hogy még az unokái
is emlékezni fognak rá. Mit
szeretne jobban: vaskeresztet,
vagy 25 ezer dollárt?

— Gruppenführer, nem tu-
dom mit válaszoljak...

— Hála istennek, hogy nem
mindjárt a keresztet válasz-
totta. Ebből látszik, hogy okos.
Itt van egy köteg dollár —
vette ki a zsebéből —, ez tíz-
ezer. A fennmaradó tizenötöt
a Bismarck strassei konspira-
tív lakásomban kapja meg,
miután befejezte az akciót.
amit most mondani fogok, ar-
ról csak két ember tud: ön és
én. Pontosabban, valamit sejt
egy harmadik is: Bormann
reichsführer. Szóval beavatom
a Birodalom legnagyobb tit-
kába. Az ilyen titok elárulása
miatt nemcsak a bűnöst
akasztják fel, hanem a család-
ját is. Ön ugye nagyon szere-
ti lányait, Máriát és Mártát?

— Természetes, hogy szere-
tem, gruppenführer.

— Látja, ezért választottam
ki önt végjátszmám befejezé-
sére. Hadd kérdezgesse a dok-
tor Stirlitzet még úgy fél óra

Szervátiusz Tibor: Kolozsvári Krisztus (fotó Korniss Péter)

obert Venturi: Gordon Wu Hall, Butler College, Princeton, New Jersey

z a tudatos múltba tekintés, ami módszerének sarkalatos pontja, dja a Venturi-könyv egyik legfőbb hozadékát. Szöges ellentétben l a modernizmus doktrinér hagyománytagadásával, s 1966-ban, a egjelenés idején, nyilván forradalmasítóan hatott. A művészeti ondolkodás akkor már jó ideig csak azt vette figyelembe, „hogy mi ülönbözteti meg korunkat az előzőektől, ezáltal teljesen kicsúszott kezükből az, ami nem különbözik, ami lényegében változatlan". enturi viszont a kiválasztott történelmi épületek felsorakoztatásával gy az érdeklődésének megfelelő folyamatos hagyományt konstruál, nely a manierista, barokk és rokokó építészet iránti elfogultságát krözi. Az az elv vezeti, „hogy a múltat nemcsak elmúltként, hanem lenlévőként is érzékeljük". Nem a formát akarja megismételni, csak plálékot keres szemlélete számára, „amelyet teljes mértékben a len határoz meg".

gy Zoltán: Egy „realista" töprengései (Robert Venturi: Összetettség és ellentmon- s az építészetben, Corvina Kiadó, 1986)

0 Ft

Reform 1988. dec. 16 I/9. 27

SZERVÁTIUSZ Tibor

Közadakozásból épül az 1848–49-es emlékmű • Még legalább 13 millió hiányzik • Tervező: Szervátiusz Tibor • Helyszíne: a várbeli Szent György tér • Elkészülhet: az aradi vértanúk napjára

Egy évvel ezelőtt alakult egy társadalmi védnökség, amely átalakult alapítvánnyá, azzal a céllal, hogy közadakozásból emlékművet állítson az 1848–49-es forradalom és szabadságharc hőseinek tiszteletére. Az alapítvány titkára Pálfy G. István, a Magyar Ifjúság főszerkesztő-helyettese.

• *Miért éppen most jutott eszükbe, hogy emlékművet állítsanak?*

– Oly korban élünk, amikor szerintem a nemzeti összetartozásnak sokkal fontosabb szerepe lehet, mint azt korábban véltük. Célunk, hogy itthon és határainkon túl mindazok, akik 1848–49 szelleméhez tartozónak érzik magukat, találjanak egy helyet, ahol ez a nemzeti összetartozástudat tényszerű jelet kap. Nagyon remélem, hogy Magyarországon többé nem lesz olyan idő, amikor március 15-e vagy október 6-a rendőrségi üggyé fajulhat. 1848–49 eszméit tisztán kell tartani! Ez a magyar nemzet legfényesebb emléke.

• *Hol fog állni ez az emlékmű, amelynek megalkotására, úgy tudom, Szervátiusz Tibor szobrászművészt kérték fel?*

– Az ország egyik legszebb, legpatinásabb helyén, a budai Várban, a Szent György téren. Azért választottuk a Fővárosi Tanáccsal egyetértésben ezt a helyet, mert ezt találtuk méltó környezetnek, s mert ez a tér olyan hatalmas, hogy akár százezren is össze tudnak itt gyűlni. Azt szeretnénk, ha ez az emlékmű nemcsak az állami ünnepek, társadalmi megemlékezések színhelye lenne, hanem a mindennapos emlékezésé, sőt az önmagunkba mélyedésé.

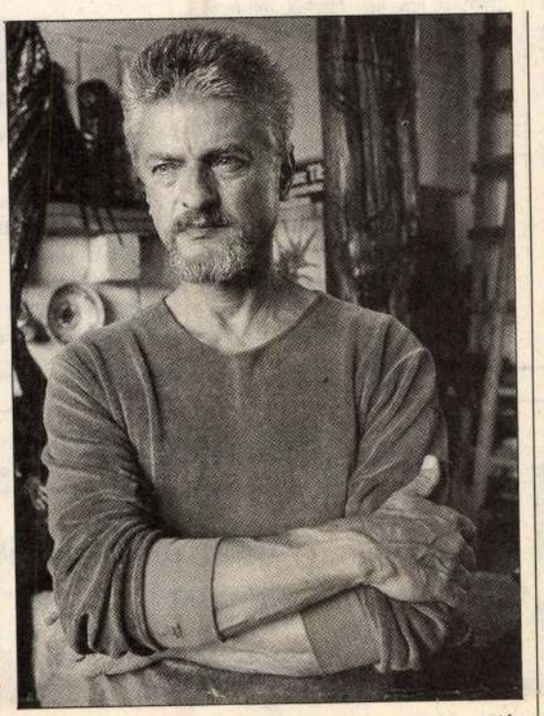

A Kolozsvárról átszármazott Szervátiusz Tibor, akit az aradi vértanúk emlékművének elkészítésére felkértek. Amióta édesapjával, az időközben elhunyt Szervátiusz Jenővel együtt ide települtek, nehezen találja a helyét. A Magyar Nemzeti Galériában ugyan volt egy kiállítása, de igazán nagy feladatot még nem kapott. Ez a megbízatása talán méltó lesz tehetségéhez.

• *Ahogy erről már többször is hallani lehetett, közadakozásból szeretnék az emlékművet létrehozni. Eddig kétmillió forint gyűlt össze, holott 15–16 millióra lenne szükség. Nem gondolják, hogy Magyarországon a közadakozás eléggé lejáratott dolog? Hiszen ott a Nemzeti Színház esete...*

– Igen, erre mi is gondoltunk. Eleve úgy próbáltuk a társadalmi védnökséget kialakítani, hogy ne csak az ügy hitelesítse önmagát, hanem azok a személyiségek is ezt tehessék, akik az ügy mellé álltak, akik pártfogolják, akik népszerűsítik. Gondolok itt Czeizel Endrétől kezdve Czine Mihályon és Csoóri Sándoron át Illyés Gyulánéra, Németh Lászlónéra, Pozsgay Imrére, Rubik Ernőre, Sinkovits Imrére és még sorolhatnám. Egyébként alapítványi üléseinken is felmerült, vajon nem lejáratott dolog-e a nemzeti közadakozás ügye. Lehet, hogy lejáratott, de 1848–49 nem lehet lejáratott, s ez az emlékmű sem lehet lejáratott! Abban reménykedem, hogy megnyílnak majd a pénztárcák, de az erszényeknél is fontosabb, hogy a szívek nyíljanak meg.

• *Az emlékművet 1989. október 6.-ára kívánják elkészíteni. Eszerint jövőre az aradi vértanúk halálának (140.) évfordulójára már ennél az emlékműnél emlékezhetünk?*

– Úgy láttuk, a nemzet gyásznapja alkalmas lenne arra, hogy felavassuk az emlékművet. De akkor sem esnénk kétségbe, ha az avatást el kellene halasztanunk 1990. március 15-ére. Ezt nem azért mondom, hogy eleve kibúvókat keressek, hanem azért, mert egy ilyen emlékművet csak nagyon körültekintő előkészületek után lehet felállítani. Pillanatnyilag nem tudjuk, hogyan alakul a budai várnegyednek az a része, ahova az emlékművet terveztük. Akik emlékeznek rá, tudják: ott állt egykor a Honvédelmi Minisztérium. Vannak olyan elképzelések, hogy ennek romos épületét lebontják, és a helyére mást építenek, de az sincs kizárva, hogy a tér üresen marad. Az emlékmű szempontjából nem mindegy, hogy milyen lesz a tér és környéke. A művész fejében a terv kész, hamarosan a makett is elkészül. Részünkről tehát nincs akadálya annak sem, hogy jövőre, október 6-án már az emlékmű előtt énekelhessük a Himnuszt és a Szózatot.

Kun Zsuzsanna

Hogyan lehet hozzájárulni az emlékmű építéséhez?

Minden népfrontbizottságon van csekk, amelyen feladható az emlékmű építéséhez felajánlott pénz. De elküldhető az rózsaszín postautalványon is az MNB 235–90172–5215 számlaszámra. Az alapítványt más módon is lehet támogatni. A Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség egy olyan képeslapot jelentetett meg, amelyen Kossuth ceglédi beszédét ábrázoló ceruzarajz látható. A lapot a posta árusítja nyolc forintért, s ebből hat forint jut az alapítvány számlájára.

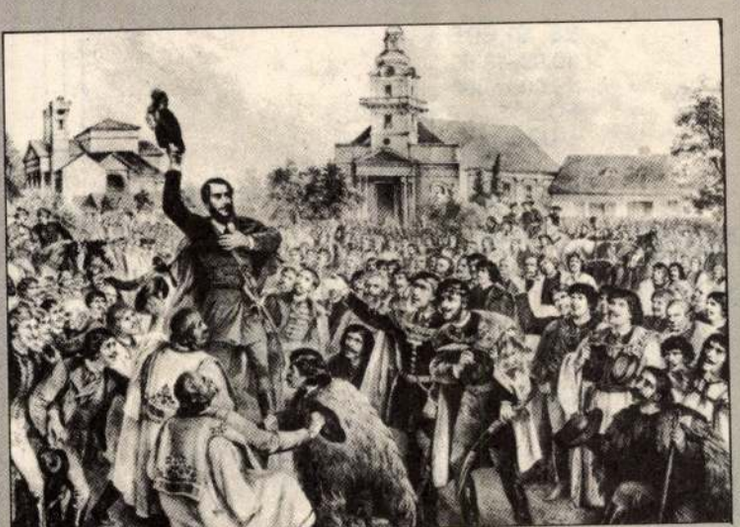

Fejezetek a Titkok Könyvéből

Hernádi Gyula és Vinkó József rovata

Világhoroszkóp

1989

Az asztrológia, a „csillagjóslás" az idő fölötti hatalmat célozza meg. Tudni a jövőt – a legnagyobb hatalom. Aki tudja a jövőt, azé a jelen, azé a múlt is, a történelem. Ezért aztán a történelem összes hatalmassága, a Lagidák, az Antagonidák, a Szeleukidák, a római császárok, a Partus királyok, a Szaszszanidák, a bizánci uralkodók, a bagdadi kalifák, a reneszánsz hercegei, pápái, bíborosai, a francia, az angol királyok, Ázsia újabb kori uralkodói, a modern diktátorok mind-mind tágra nyitott szemmel figyelték, figyelik, mit mondtak, mondanak nekik asztrológusaik a jövőről, személyes jövőjükről.

Az asztrológia legfontosabb fogalma a horoszkóp. A horoszkóp egy 360 fokos égi térkép, amelyen a bolygók és a Nap állását határozzuk meg a 12 állatövi csillagjegyben, egy meghatározott időpontra vonatkozóan.

Az asztrológusok azokat a Föld és a bolygók között meglévő kapcsolatokat interpretálják hasznos vagy káros befolyásként, amelyek abban a pillanatban hatnak, amely pillanatra vonatkoztatva a horoszkóp készül.

Az ember két legfontosabb pillanata kétségkívül születésének, első lélegzetvételének és halálának, utolsó lélegzetvételének pillanata. Ennek ellenére más, a jövőben létrejövő eseményekre, történésekre is készülhet horoszkóp: házasságra, hosszú útra, vállalkozásra, sőt mi több, nemzetek politikai sorsának alakulása is megkérdezhető a csillagoktól. Ilyenkor a nemzet születési dátuma vagy függetlensége kikiáltásának vagy alkotmánya a konstituálás időpontja.

Egész Földünknek, földi világunknak is megrajzolható a horoszkópja. Sok világhoroszkópot készítenek világszerte. Úgy tudjuk, Magyarországon eddig még nem közöltek ilyet. Most megpróbálkozunk vele.

A világhoroszkóp természeténél fogva hiányos és „dadog". Egy ilyen dadogó világhoroszkópot nyújtunk most át olvasóinknak azzal az ígérettel, hogy Magyarország 1989. évi részletes horoszkópját szilveszteri számunkban olvashatják.

*

Az asztrológiai újév 1989. március 20-án, greenwichi idő szerint 15 óra 29 perckor kezdődik, amikor is a Nap a Kos csillagkép tavaszjegyébe lép. Az év általános tendenciáit abból a világhoroszkópból vezettük le, amely a fenti időpontra, az asztrológiai újév kezdetére készült el.

Hogy a világhoroszkópok prognózisai mennyire megbízhatóak, arra

A zodiákus jegyek anatómiai elhelyezkedése (1717)

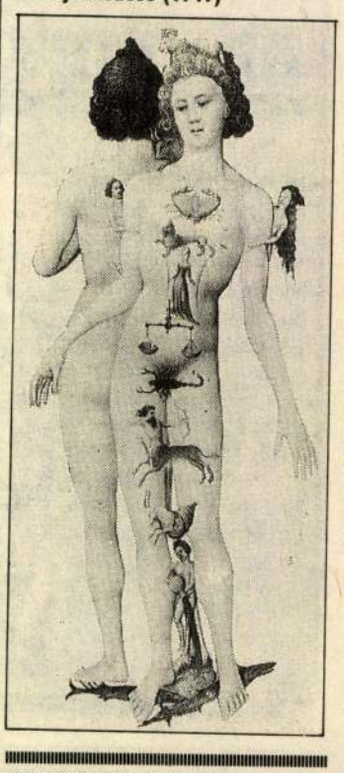

A PETŐFI CSARNOK PROGRAMAJÁNLATA

december 17-től 31-ig

17. SZOMBAT

Csillagfény

18.00–02.00
Diszkó Klub
B. Tóth–Éliás–Dvoracsek vezetésével

18. VASÁRNAP ÉS 19. HÉTFŐ
19.00–22.00 EDDA koncert

TÉLI DIÁKCENTRUM DECEMBER 23-tól JANUÁR 2-ig

23. PÉNTEK
18.00–02.00 KARÁCSONYI

Csillagocska és Csillagfény

közös Diszkó Klubja

25. VASÁRNAP
19.00–22.00
HOBO BLUES BAND koncert

26. HÉTFŐ
19.00–02.00
OLD BOYS Klub!

A TDC RENDEZVÉNYE AZ URÁNIA FILMSZÍNHÁZBAN!

28. SZERDA ÉS 29. CSÜTÖRTÖK
22..30–24.00
HASON-MÁS
NÁDAS GYÖRGY és barátai
Élő lemezbemutató!
Vendég: Zalatnay Sarolta
Heller Tamás
Juszt László és a
Little Big Band

27. KEDD
15.00–23.00
„ACÉLKARÁCSONY" – HEAVY METAL NAP
– Heavy Metal bolhapiac
– METALLICA HUNGARICA FÓRUM
– Mini glam metal fesztivál

28. SZERDA
10.00–18.00
19.00–24.00
FOLK SZERDA
MUZSIKÁS
SEBESTYÉN MÁRTA
BARBARÓ és ANDY IRVIN koncertje

30. PÉNTEK
19.00–24.00 ANTI DISCO
Vendég: SEXEPIL

31. SZOMBAT Csillagfény
18.00–05.00
SZILVESZTERI DISZKÓ KLUB
Az új látvány és díszlet bemutatója
– exkluzív vendégek és műsorszámok a nagyszínpadon. Tombola!

Jegyelővétel ill. asztalfoglalás vacsorával naponta 14 órától.

kába a debreceni Minőségi Szabóipari Szövetkezet, amellyel a divat diktálta összes hímzésformát rövid idő alatt el tudják készíteni.

CSÓNAKKAL FELBORULT és a vízbe fulladt kenúedzés közben Tiszadob térségében a Holt-Tiszán Boros Attila 14 éves tanuló.

MOST JELENT MEG: Kiss Dénes: Országlás — Katkó István: Törésvonal. Regény (Szépirodalmi). — Debreczeni Béla—Debreczeni Béláné: A tápanyag- és a vízellátás kapcsolata (Mezőgazdasági). — Uwe Gressmann versei — Franz Hodjak versei. Az Új Pegazus kötetei (Európa). — David Peck—David Whitlow: Személyiségelméletek — Konrad Lorenz: Salamon király gyűrűje. 3. kiad., a szerző illusztrációival, Korányi Tamás utószavával (Gondolat). — Péter László: Így élt Juhász Gyula, 2. kiad. (Móra).

y, hűvös idő

1983. április 14., csütörtök, 14 óra.

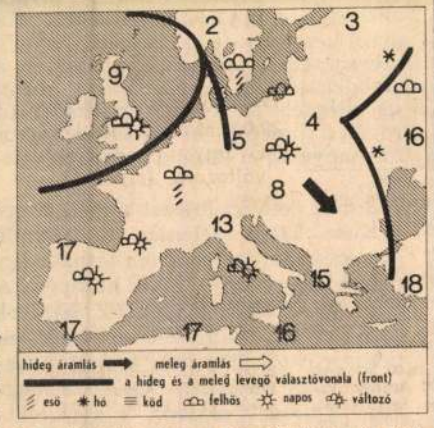

ki szél fokozatosan mérséklődik. A legmagasabb hőmérséklet 6—11 fok között alakul.

A Duna vízállása Budapestnél tegnap 440 centiméter volt, mára 460 centiméter várható.

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM közli, hogy a nagy érdeklődés miatt A vadászfegyverek a XVI. és XIX. században című kiállítás április 15-e után is látogatható.

A FŐVÁROSI VÍZMŰVEK értesíti a fogyasztókat, hogy holnap reggel 6 órától hétfő hajnali 4 óráig a XX. kerületi pesterzsébeti és a XXI. kerületi csepeli nagy átmérőjű vezetékek karbantartása miatt Csepel egész területén, valamint a XX. kerületben a Helsinki utca, Csepeli átjáró, soroksári Duna-ág, Meddőhányó utca által határolt területen nyomáscsökkenés várható és a víz zavarossá válhat.

Béla Emlékház: Pege Aladár és Szabóky Márta hangversenye (6). **Nemzeti Színház:** Romeo és Julia (Felnőtt bérl. D. sor. 4. ea., 7). **Várszínház:** Csütörtöki hölgyek (Bemutató, 7). **Katona József Színház:** Hazatérés (Bemutató, fél 9). **Madách Színház:** A Noszty fiú esete Tóth Marival (7). **Madách Kamara:** Ványa bácsi (M. bérl. 2. ea., 7). Hofélia (este fél 11). **Vígszínház:** Hat szerep keres... (Varsányi bérl. 3 ea., 7). **Pesti Színház:** Szentiványéji álom (Sajtóbemutató, 7). **Fővárosi Operettszínház:** A denevér (7). Musicalcsillagok (Csepel Autógyárban, 7). **József Attila Színház:** Perrichon úr utazása (7). De jó szeretni! **Ház:** Liliomfi (7). **Korona Pódium:** Az úgynevezett régi jó világban... (7). **Hauer cukrászda:** Dalok a lepedőn (fél 9). **Egyetemi Színpad:** A Nyugat születése (7). Ragtime-est (ELTE-aulában, 7). **Szkéné Színház:** Amatőr színjátszók bemutató műsora (fél 8). **Ódry Színpad:** Vérnász (Bemutató, du. 3). **Multimédia Stúdió:** Lézerock (Planetáriumban, fél 8). **Budapesti Gyermekszínház:** Feri világgá megy (du. 3). Édes Anna (Stúdióban, 7). **Állami Bábszínház:** Dani Bogárországban (Népköztársaság útja 69., du. 3). **Fővárosi Nagycirkusz:** Cirkuszvarázs (du. fél 4 és fél 8).

A RÁDIÓ ÉS A TELEVÍZIÓ MAI MŰSORÁBÓL

KOSSUTH RÁDIÓ

8.27: Folyóiratszemle.
8.37: Rapszódiák.
9.33: Óvodások műsora.
9.53: Lottósorsolás.
10.05: A Tenkes kapitánya. 6. rész.
10.45: József Attila versei.
10.50: Két filmdal.
11.00: Gondolat. A Rádió irodalmi lapja.
11.45: Schütz kórusműveiből.
12.45: Hétvégi Panoráma.
14.02: A felvilágosodás kora a XVIII. század. Vázlatok a francia forradalomhoz.
14.52: Fúvószene.
15.05: Révkalauz. Könyv, kép, színház, zene, mozi...
15.35: Nóták.
16.00: Mit üzen a Rádió?
16.35: Orosz Júlia operaáriákat énekel.
17.05: Haydn: G-dúr (Oxfordi) szimfónia.
17.35: „Szociális foglalkoztatóban dolgozom." Riportműsor.
18.00: Lantmuzsika.
19.15: Tudósítás bajnoki vízilabdamérkőzésről.
19.20: Arcok és történetek a pesti „Broadway" mai életéből.
20.18: Népszerű melódiák.
20.39: Operettkedvelőknek.
21.30: Helszínrajz. A nyíregyházi Megyei Művelődési Központról.
22.20: Pakisztáni útijegyzet.
22.30: A Tátrai-vonósnégyes játszik.
Kb. 23.30: Bartók egynemű karaiból.
0.10: Melódiakoktél.

PETŐFI RÁDIÓ

8.05: Kórusművek.
8.20: Tíz perc külpolitika.
8.35: Slágermúzeum.
9.46: Gellért Endre írása.
9.53: Lottósorsolás.
10.00: Zenedélelőtt.
11.35: Tánczenei koktél.
12.35: Édes anyanyelvünk.
12.40: Népi muzsika.
13.15: Gyermekeknek.
14.00: Rivaldafényben.
15.30: Könyvről — könyvért.
15.40: Egészségünkért!
15.45: A Who együttes felvételeiből.
16.35: Jó utat!
17.30: Ötödik sebesség.
18.35: Szórakoztató zene.
19.40: Nótakedvelőknek.
20.35: Iránytű. Lapok egy fesztivál emlékkönyvéből.
21.35: Két népdalkantáta.
21.55: Nosztalgiahullám. Frankie Laine.
22.30: Hol tartunk — az intelligencia mérésében?
23.20: A mai dzsessz.

3. MŰSOR

9.00: Vivaldi: Örjöngő Lóránd. Háromfelvonásos opera. Szt.
11.54: Schubert: Rosamunda — közzene. Szt.
13.07: Könyvszemle.
13.17: Kamarazene. Szt.
13.58: Öt évszázad muzsikájából. Szt.
15.16: Mario del Monaco operaáriákat énekel. Szt.
15.56: Új lemezeinkből. Szt.
17.00: Muzsikáról versben, prózában.
17.31: Dzsesszmuzsika. Szt.
18.00: Külpolitikai klub.
18.30: Az MRT Énekkarának hangversenye. Szt.
Kb. 19.05: Egy pálya vonzásában.
Kb. 19.55: Glenn Gould zongorázik. Szt.
20.38: A Liszt Ferenc Kamarazenekar játszik. Szt.
21.30: Opera-művészlemezek. Szt.
22.30: Maurice André trombitán játszik. Szt.
22.59: Ázsiai zenekultúrák.

TELEVÍZIÓ

8.00: Tévétorna (ism., sz.).
8.05: Iskolatévé. Történelem 7. o. (ism. 15.30).
8.20: Fizikai kísérletek II. (ism. 14.35, sz.).
9.00: Környezetismeret 4. o. (ism. 14.05).
9.35: Rajz- és műalkotás-elemzés 1—4. o. (ism. 15.10, sz.).
10.00: Magyar irodalom 6. o. (ism. 14.45).
10.30: Deltácska (ism. 13.45).
10.50: Képújság.
15.50: Hírek.
15.55: Radványi Ervin: Valahol Oroszországban. Tévéjáték (ism., sz.).
17.10: Keresztkérdés. Fejtörőjáték (sz.).
17.40: Képújság.
17.45: Öt perc meteorológia.
17.55: Kalendárium. Ismeretterjesztő magazin.
19.10: Tévétorna (sz.).
19.15: Esti mese.
19.30: TV Híradó (sz.).
20.00: Szeszélyes évszakok. Szórakoztató magazin (sz.).
21.10: Óriási Küzdelem Bizonyos Tárgyakért! (sz.).
22.40: TV Híradó 3. (sz.).
22.55: Latin-amerikai írók. A vízordító három halála. Brazil tévéfilm (sz.).

2. MŰSOR

20.00: Kis tragédiák. Szovjet film Puskin művei nyomán — III/1. r. (sz.).
21.05: TV Híradó 2. (sz.).
21.25: Ifjúság! barátság műkorcsolyaverseny. Közvetítés a Budapest Sportcsarnokból (sz.).
22.05: A Balázs Béla Stúdió filmjeiből.
23.50: Képújság.

A Könnyek oszlopán túl, az Életfán innen

SZERVÁTIUSZ TIBOR KIÁLLÍTÁSA A NEMZETI GALÉRIÁBAN

SZOBRÁSZ

Kölcsönkatalógusból dolgozom. A *Nemzeti Galéria* árudájában éppoly sajnálattal tárják szét kezüket a boltosok, mint a közművelődési osztályon a kollégák. *Szervátiusz Tibor* kiállítása siker. A szépen fotografált, albumnak is beillő kiadvány (*Korniss Péter* felvételei, *Komonczy Csaba* tervezése) már az első napokban elfogyott — most várják az utánnyomást. Az öt évvel ezelőtt megjelent kötettel sincs több szerencsém, a *Koczogh Ákos* szerkesztette, *Sára Sándor* fényképezte könyv nyomtalanul eltűnt az üzletekből. Mondják, ami a kiállítás előtt elfekvő készletnek számított, most pult alól sem kapható.

A képzőművészet világában ritka tünemény a látványos tetszésnyilvánítás, és majd' mindig kiélezi a frontokat. Ilyenkor szokott a mezőny makacs fogyasztókra és fintorgó sznobokra bomlani, ilyenkor szokta a közönség pokolba küldeni a kritikát és a kritika a közönséget, nyilván mert megítélésük szempontjai gyökeresen mások. A siker azonban makacs dolog. Ha Szervátiusznak kijutott belőle, akkor a Kolozsvárról elszármazott szobrásznak valami olyan lapul a tarsolyában, amit komolyan kell venni. Nem szabad hagyni, hogy olyan „metakritikai" mozzanatok döntsék el művészetének későbbi sorsát, mint az „elfogyott katalógus" az egyik oldalon, és az ítészi elnagyolás a másik oldalon. Érdemes tehát elemeire szedni azt a plasztikai jelenségcsoportot, amely jelenleg a Galéria harmadik emeleti lépcsőpihenőjén néhány négyzetméterre zsúfolva vonzza a látogatókat.

E szétszedést az anyag maga is könnyíti. Az autodidakta fafaragó művész, *Szervátiusz Jenő* fia ugyanis nem elégedett meg apja posztszecesszziós, expresszionisztikus és archaizáló stílusával, és profi szobrásszá képeztette ki magát az ötvenes években a kolozsvári Ion Andreescu Képzőművészeti Főiskolán. Hogy mit jelentett ennek a profi szintnek az elsajátítása akkoriban és romániai körülmények között? Talán annyit, hogy Szervátiuszt kevésbé nyomasztotta az átklasszicizált „szocreál" örökség, mint hazai pályatársait, vagy talán azt, hogy előbb ismerte meg az „értől az óceánig" eljutó, franciává lett nagy román szobrász, *Constantin Brancusi* teljesítményét, mint mi. Csakis ezzel, az utóbbi hatással, magyarázható az a remek lényeglátó képesség, amely egy szikla formájából bontakoztatott ki egy végsőkig egyszerűsített *Móricz*-portrét, vagy az a lírai konstrukciós hajlam, amely a kifaragott és obeliszkké terebélyesített csepphalmazból épített fel egy *Könnyek oszlopát*.

A kiművelt szobrász tulajdonságai közé tartozik viszont annak tudása is, hogy melyik mondanivaló milyen formanyelvet kíván. A Brancusi-féle egyetemes eszközöket Szervátiusz félretette, amint a magyar nemzet drámai, de drámaiságában is historikus vonzatú szimbólumai felé fordult. A hatvanas évek közepétől a Kolozsvárott élő szobrász valóban a hídszerepre vállalkozott: a román—francia avantgard legnemesebb hagyományait váltogatta az egyre elevenebb magyarországi inspirációkkal. Ez utóbbi intenzív kapcsolat értelmezi Szervátiusz életművében a nagy léptékű, hegesztett szobrok megjelenését. *Marosán László* és *Segesdi György* hatvanas évek elején készített félénk fémplasztikái, *Varga Imre* és *Makrisz Agamemnon* hatvanas évek közepén megszületett erőteljes művei ihlették leginkább az évtized végére megforrasztott Szervátiusz-szobrokat. A szögesdrót-asszociációkat ébresztő *Kolozsvári Krisztust*, főképpen pedig az életmű mindmáig legmegrázóbb, legkvalitásosabb darabját, a *Dózsa György kivégzését*.

Van azonban egy harmadik rétege Szervátiusz szobrászatának, és ez élesen leválasztható az „egyetemesen modern", valamint a „nemzeti tragikus" rétegektől. A „népinek", az „ősinek", a hangsúlyosan „magyarnak" a megjelenítési szándéka. A pogány hangulatú apró bálványok, a szigorúan frontális *Életfa*-kompozíció és a fotón dokumentált *Tamási-emlékmű* tartoznak ebbe a csoportba. Tehát azok a művek, amelyek zömmel a hetvenes évek első harmadában vagy azután készültek, és amelyek immár nem vállalják sem a nemzetközi impulzusokat, sem az új magyar konvenciókat, hanem tudatosan fordulnak a harmincas-negyvenes évek magyar plasztikai szótárához. Az indiaias relieftechnikában, a szigorúszögletes istenanya-ábrázolatokban, az idolszerű fejformákban mintha csak *Borbereki-Kovács Zoltán*, *Boda Gábor*, *Lőte Éva* fordulatai éledtek volna újjá, mintha ismét felelevenedne annak a „mezopotámiai—magyar" rokonságnak a vállalása — ezúttal a művészet szférájában —, amelyet a tudomány sokszorosan megcáfolt egyéb téves etnogenetikai tétellel együtt.

A siker oka? Nem kétséges, Szervátiusz egy-másfél évtizeddel ezelőtt született műveinek befogadására most ért meg igazán a hazai közönség. A nonfiguratív, szépen csiszolt márványtömbtől a hatvanas években még számon kérték volna az ábrázolás ürügyét. A hegesztett fém látványától akkoriban még sokan visszariadtak. A szimbólummá átírt, önarckép-vonású *Petőfik* talán még sajtóvitát is kavartak volna egykoron. E szerencsés befogadói pillanathoz kapcsolódott az újonnan feltámadt szükséglet, nevezetesen a népművészetből lepárolt magyar karakterológia viszontlátásának követelése, az identitáskeresés egyre növekvő igénye. E kívánságok nyilván olyan erősek, hogy a közönség nem veszi zokon sem a műtörténeti anyag és a kortárs művészeti anyag egybemosását, sem a katalógusból hiányzó évszámokat és eligazodást segítő egyéb dokumentációt, sem a helyhiány okozta zavaros életműképet.

Egy tanulmány Szervátiusszal kapcsolatban arról beszélt, hogy a „kelet-közép-európai szobrászat legújabb fejezetét akár az ő nevével lehetne kezdeni". Az állítást csak abban az esetben tudom elfogadni, ha ez a fejezet a Kelet-Közép-Európába beáramló különféle, olykor ellentétes, olykor problematikus, olykor emésztetlen hatásokról is szólna. Ha arról a konfliktusról beszélne, amely szerencsétlen pillanatokban kiélezi a „modernség" és a „magyarság" között az ellentéteket, és egy harmadik út révén a mesebeli, az ősi, az archaikus formanyelvben látná a menekülés útját.

E meg nem írt fejezet helyett Szervátiusz Tibor jelenleg is alakuló munkásságát szívesebben látnám egy másik tanulmány kellős közepén. A cím így szólna: Különféle hatások összegyűjtői, különféle eredmények népszerűsítői. Ez sem sokkal kevesebb. Ebbe egyaránt belefér a megrázó *Könnyek oszlopa*, a szerepjátszás ihlette *Életfa*, és ami a kettő között a legfontosabb, történelmünk megjelenítésének drámai dokumentumai.

P. Szűcs Julianna

Képes Hadnép 1983. IV. 15.

SZERVÁTIUSZ Tibor szobrász

Szervátiusz Tibor kiállítása a Nemzeti Galériában

A *Magyar Nemzeti Galériában* kedden megnyílt *Szervátiusz Tibor* szobrászművész kiállítása.

Az erdélyi születésű alkotó művészi hitvallását életre szólóan meghatározta a szülőföld néphagyománya, a balladák világa, a történelmi múlt. Dózsa-szobrán, más nagyméretű alkotásain kívül számtalan kisplasztikát vonultat fel a bemutató, amely április 13-ig tekinthető meg a Budavári Palotában.

Népszabadság 1983. III. 16.

Visszafogtam a lélegzetem. Ha most nem azt mondja, amire várok, nem veszek több lélegzetet. Inkább megfulladok! De azt mondta! Kimondta! Rómeó!

— Júliát Csepreghy játssza — tette hozzá óvatosan, s nagyokat szívott a szivarján. A vörös ügyvéd szí ilyen világos, dagadt szivarokat, az a hibbant irodalmár, aki állandóan azzal dicsekszik, hogy egyszer volt a városban egy *Nyugat*-est, s akkor nála szállt meg Babits Mihály. Már régóta gyúrja a dirit, adja elő a Laodameiát, Csepreghyvel a címszerepben...

Rómeót játszom, Rómeót! A szubvenciós Júlia sem oltotta tüzemet. Micsoda tulzó, fékeveszett Rómeót csináltam ott, micsoda nagyszerű Rómeót, huszonkét évesen! A próbákon nem győztek visszafogni. Venczel, a helyi lap szerkesztője hiába intett: „Vigyázz, Bogárdi, a tehetség megfékezett temperamentum! ugyanannyi hangsúly esik a megfékezettre, mint a temperamentumra!" A diri előjátszott, ő rendezte a darabot, minden utasítását azzal kezdte: „mikor én játsztam Rómeót, huszonhétben, Szegeden..." Az öreg már le sem tudja vetni magát a pocakjától, lábai égnek kalimpálnak, csak pókhasa szurkálja a földet... Hahaha! csak röhögtem rajtuk, röhögtem, lángoltam és tomboltam!

Edit ott volt a bemutatón. A bal proszcéneumban ült, rókakeppje átvetve a páholy könyöklőjén, ő talpig feketében, mintha Párizsban töltött éveit gyászolná. A férje a háttérben úgy festett, mint nálunk az apaszínész, ha diplomatát alakít. Pedig csak borkereskedő.

— Csuda klassz voltál, Bogárdikám! — xilofonozta Klári. Úgy ült mellém a banketten, olyan tüntető családiassággal, mintha az aranylakodalmunkat ünnepelnénk. Világos szopránja, az az „elöl, fent, magasan, kifelé" operetthang pakfongosan szólt Edit olajos altja mellett. Edit egy végeérhetetlen Shakespeare-vitába keveredett a vörös ügyvéddel. Az ügyvéddel beszélt, de felém, de nekem! és hogyan! micsoda tárgyi tudással, és milyen rafinált idézetekkel, milyen célzásokkal és egybevetésekkel, mintha egész életén át erre készült volna! Holott nem is kellett volna ekkora rakétázás, hogy egy süldő Rómeó elkáprázzon! Klári szőkesége máris bepiszkolódott, szerettem volna tollseprővel végigszánkázni a fején, leporolni! Hidrogénezett haja zörgött Edit kiömlött-tus feketesége mellett...

Mindennapos vendég lettem Editnél. A szokott vidéki úriházat vártam, azt a bizonyos bestseller-lakást, feljavítva néhány képpel, mint ahogyan a bestsellerekbe is raknak műveltségi elemeket. De Editéknél valami értelmetlen, ádáz fényűzést kaptam: óriási hall, körbefutó erkélyjel, belső lépcsővel, és a hall közepén váratlanul — egy szökőkút, állandóan csobogó vízzel, egy városban, ahol nem volt kanalizáció, s ahol még a főispánnál is vödör állt a vécében, hogy mindenki leöblíthesse maga után, ha megint bedöglene a motor. Mi volt a szökőkúthoz képest Nyárádyék virtusa, ahol víz híján borban mosakodtunk! Ez a szökőkút, ez döntötte el a sorsomat! Ez a támadó pompa, amelynek színjátszó fényein át közönségesnek láttam az eddigi nagy falászatokat, a disznótoros vacsorákat... Editék csak teát adtak, habkönnyű sós süteményeket, pelyheket, penge vékonyságú ostyákat, vicceket... Az evés csak konvenció volt náluk, a teázás csak egy fajtája a társadalmi érintkezésnek...

Egyszerre beleszerettem Editbe, s csak annál inkább, mert nem is érhettem el egészen, mert csak távlatot nyitott, de követni nem tudtam... valami elérhetetlent tapintottam benne, s nem mertem hinni az ujjhegyeimnek...

Edit mindig a jövőmről beszélt, csak a jövőmről, a jelenemről alig, s ha mégis, milyen kritikusan! Hogy sokat kell nőnöm, tanulnom. Hát igyekeztem nőni, tanulni. Könyveket kaptam tőle, Arisztotelészt és a Hamburgi dramaturgiát, Diderot-t és mindenféle művészettörténeteket.

De ez izzóan szellemi korszakomban csakhamar kétségbeejtően éhezni kezdtem. Mert nemcsak Klárival szakítottam, hanem a vacsoráival is. Úsztam az ákontókban, minden hitelemet kimerítettem. Az egész társulatnak tartoztam már. És most az is lehetetlenné vált, hogy odamenjek a vörös ügyvédhez vagy a patikushoz: — Hívj meg ebédre, öregem — vagy: — Le vagyok égve, apuskám, adj kölcsön egy húszast —, mert úgy néztek volna rám, mintha puszta alibiből kérném. Mint egy ragályt jelző piros cédula tapadt rám Editék penetráns gazdagsága.

És Editnek virág kellett! Szegfűt vittem neki, egy szál szegfűt csak, de mindennap! És télen! holott már a virágkereskedés sem hitelezett, hiába csókoltam öklendező undorral a tulajdonosnő krizantémszagú kezeit! Eheztem és fogytam, de Edit mindebből semmit sem vett észre. Néha körül szerettem volna járni őt, mint mikor először voltam moziban kisgyerek koromban s a vászon mögé akartam kerülni, hogy megkeressem a filmszínészek vastagságát... Editet is ilyen kétdimenziósnak láttam: csak szellem és szerelem... Nem látja, hogy fogyok, nem érdekli, miből élek, mit eszem, miből hozom a szegfűket neki?... hozzá a pénz már csak átszűrten jut, inas és szökőkút alakjában!... Most már nem a szökőkutat csodáltam, hanem az inast irigyeltem, amiért a kamra nyitva előtte, s ehet rogyásig, zsíros kenyeret sóval-paprikával... Csak nem adnak a személyzetnek is roston sült halat ebédre, mint nekem? Halat és salátákat?

Másfél napja nem ettem egy falatot sem, amikor Edit megüzente, hogy eljön hozzám.

Egészen belebutultam.

Nem is értettem.

Akkor már régen nem is hívtam, nem is kértem, nem is ostromoltam. Az csak kezdetben volt. Kezdetben nehezen bírtam a dupla aszkézist, az éhezésen kívül ezt a másikat is. S mármár visszavágytam Klári túlfűtött kis szobájába, izzó ágyába. Habár Klári túlontúl rutinos volt a szerelemben, néha úgy éreztem, áriázik, mint az operaénekesnők, s az ária végén majd meghajtja magát, merev felsőtesttel, kezét mellére szorítva. De olykor elfelejtkezett magáról, s a technikája *melle* szeretett, mint ahogy szerencsés pillanataiban sikerült a hangszálcsomója *mellé* énekelnie, és ilyenkor hangja és szerelme telten és szárnyasan zengett, egy egész kis zenekar erejével és harmóniájával... De Edit megértette velem, milyen lealacsonyító, majdnem becstelen volt szerepem Klári mellett... egyszerre csúnyának és értelmetlennek láttam addigi életemet, s szinte spiritualizálódtam ebben a tiszta szerelemben s már nem is bosszankodtam, mikor a buffó hátbavágott: „hogy van, hogy van, absztinenciád?"... És ha e szellemi szerelmet olykor meg is zavarták olyan csókok, amelyek után az egész testem fájt, Editet csak annál jobban tiszteltem, hiszen gondolni sem mertem arra, hogy talán a diplomata külsejű borkereskedő férjjel töltött éjszakák edzik oly ellenállóvá a mélyebb testi kísértésekkel szemben...

S most mégis eljön...

Rettenetes lámpalázt kaptam.

Mennyit bámultam akadémista koromban a belvárosi csemegés kirakatait! Csak álltam Kovács E. M. előtt, és dülledtre néztem a szemem a kirakati finomságokon, és tökmagokat ropogtattam mellé, a zsebemből. És most itt vagyok a betört üvegű kirakat előtt. Nem, nem betört. Kinyílt. Magától nyílt ki. És én itt állok előtte és nem tudom, nem sértődik-e meg a kaviár, ha kanállal eszem és vajon illik-e az ananászt egyszerűen marokra fogni?

Edit kiszámíthatatlan. Úgy él a kisvárosban, mint egy átutazó, akinek vízumnehézségei miatt hosszabb időt kell töltenie egy ellenséges és kellemetlen országban. Hosszabb időt — de átmeneti időt. Átmenetileg élt a városban, mintegy tíz éve már, átmenetileg és indignálódva, elválasztva magát a várostól szökőkúttal és könyvekkel, inassal és kottákkal. Néha behívta magához a gyerekei francia kisasszonyát, és elbeszélgetett vele Párizsról, azokról az időkről, mikor még ő is ott élt a Szajna bal partján és festeni tanult... Ilyenkor megsimogatta a gyerekeit, két szép kislányt, dugóhúzós loknikkal... Sétáinkból bebetértünk az Ónody cukrászdába, egy-egy tálca süteményt vitt haza esténként a gyerekeinek, rózsaszínű, drapp és barna süteményeket... szerettem volna ott lenni a csiszolt-lakk gyerekszobában, leülni a filccel bevont parkettra, s versenyt enni a gyerekekkel. De nekem csak a csomagot volt szabad vinnem, óvatosan, össze ne törjenek a sütemények — és védenem a magam igazát a *Le paradox sur le comédien*-nel szemben, szenvedélyesen és csak annál szenvedélyesebben, hogy a gyomrom néha árulón közbekorgott, amit Edit tapintatosan nem vett észre, csakúgy, ahogy a klasszikus darabokban a „félre" instrukciójú beszéd alatt a színpad összes többi szereplője merő tapintatból megsiketül...

Hát most idesétál az ananász...

Egész délután gargalizáltam. Féltem, böjtszagú lesz a szám, másfél napja nem ettem, s most jön Edit az ő hullámcsavaros csókjaival...

Belenéztem a tükörbe. „Senki sem azonos látszatainak pontos összegével" — jutott eszembe Edit számtalan idézeteinek egyike... Még szerencse, mert látszataim pontos összege szerint egy megőrült festőművész önarcképével voltam most azonos, melyet közvetlenül öngyilkossága előtt festhetett... A hetek óta tartó éhezés, a másfél napos teljes koplalás, a meglepetés, a lámpaláz... Levetettem magam a díványra, a hasamra, párnát nyomtam a gyomrom alá, ne fájjon úgy... kifütyülnek... a súgó a helyén van?... Prém bácsi, az elejét hangosan adja fel...

Milyen egyszerű volt minden Klárival... milyen házias... húsleves, jóasszony módra...

— Bogárdikám, te már nem szeretsz... — mondta tegnap, mikor megfogott a kiskapuban —, én tudom... de legalább vacsorázni járj hozzám... rémes, milyen sovány vagy... tudom, Editet szereted... de én megelégszem a dublőzi hellyel... nem akarok csillag lenni nálad, fő-főcsillag... csak rezervcsillag... ha a másik bereked a ragyogásban... — csuklotta felém s üdvözülten bőgni kezdett.

Editnek tetszeni fog ez a rezervcsillag-dolog. Ma elmondom neki. A múltkor is egészen lázba jött, mikor elmeséltem, hogy Klári radírgumi szeretne lenni.

— Micsoda? — kérdezte izgatottan.

— Radírgumi. Azt mondta, tárgy szeretne lenni, kis tárgy, amit zsebre lehet tenni. Radírgumi. Beraknám a zsebembe morzsák, papírlapok, lejárt villamosjegyek közé...

Klári már csak szöveg, amellyel a sikeremet egyengetem... Csakugyan én egyengetem a sikeremet? Edit megnézett a Rómeóban, jól megnézett, megtávcsövezett a proszcéneumból, s ezzel az én sorsom már el is dőlt. Rám hurkolta az óperenciás gazdagságát, egzotikus műveltségét, s én, elkábulva, akár a hasam is felvágattam volna...

Amit most éreztem, minden inkább volt, mint vágy... De amint Edit belépett a szobába, minden megváltozott. Elmúlt az éhség, el a félelem, a harag — egy más égitest vonzásába kerültem... nem a nap világított többé, hanem Edit... minden ferde lett körülöttem, minden eltolódott... mindennek ő lett a középpontja... és egyszerre igent mondtam arra, akarok-e fejest ugrani vele a világűrbe...

Eddig csak Klári slágereken edzett szekszepiljén éltem, hivatásszerű temperamentumán, fináléra dolgozó izgalmán — most végre megismertem a valódi szenvedélyt is...

S mikor búcsúzott, már tökéletesen eláztam megrendülésemben, s szólni sem tudtam, csak csókoltam a kezét, mely távoli lett ismét, hogy immár nem egy meztelen kar folytatásaként feküdt előttem, hanem perzsabunda ujjából bújt elő... S elgyöngülve borultam karcsú bokái elé, melyek csuklónak is beillettek volna kevésbé igényes nőnek...

De mikor visszajöttem az ajtótól, megszédültem. Meg kellett kapaszkodnom az asztalban. S ott egyszerre megláttam — egy csomagot. Egy tálca süteményt az Ónody cukrászdából. Edit vehette a gyerekeinek a szokásos esti adagot.

Az éhség úgy tört rám, mint szélroham a nyitva felejtett ajtón. Nem bírtam kibogozni a csomag zsinórját. Eltépni sem volt erőm. Behasítottam — hasítottam? — *betörtem* a papírt, s téptem, markoltam ki a süteményeket. Az elsőt úgy roppantottam derékon, hogy kibuggyant a krémje, épp hogy alá bírtam tartani a kezem. Az ujjaimról, tenyeremről nyaltam a krémet, a habot. Nem is ettem — ittam a süteményeket, a csokoládés kúpokat, eperkrémes fánkokat, habrolókat... gyűlöltem most a két szép kislányt a dugóhúzós loknikkal... tömtem magamba a süteményeket, faltam, kapkodva, mohón, és köpködtem a papírt, melyet sietségemben a süteménnyel együtt a számba tömtem, krákogtam és köhögtem, mert cigányútra ment a falat, és bőgtem, bőgtem, elkínzottan és mégis felszabadulva, hogy végre eszem! Eszem! másfél napi koplalás után! Hajam belelógott a krémekbe, ragacsos lett, ázott, mint a széna több napos eső után, könnyem-taknyom belefolyt az indiánerekbe, köpködtem, bőgtem, és faltam...

Egyszerre felnéztem. Edit állt az ajtóban. A csomagért jöhetett vissza. Állt és engem nézett.

A tekintetét aztán felhasználtam egy O'Neill-darabban. Nagy sikerem volt vele. Minden kritikus külön megemlékezett róla.

De ez már Pesten volt. Két esztendővel később.

SZERVÁTIUSZ TIBOR

ÚJ TÜKÖR 1980/XVII/ 21.SZ.

TORNAI JÓZSEF VERSEI

Szervátiusz Tibor szobraihoz

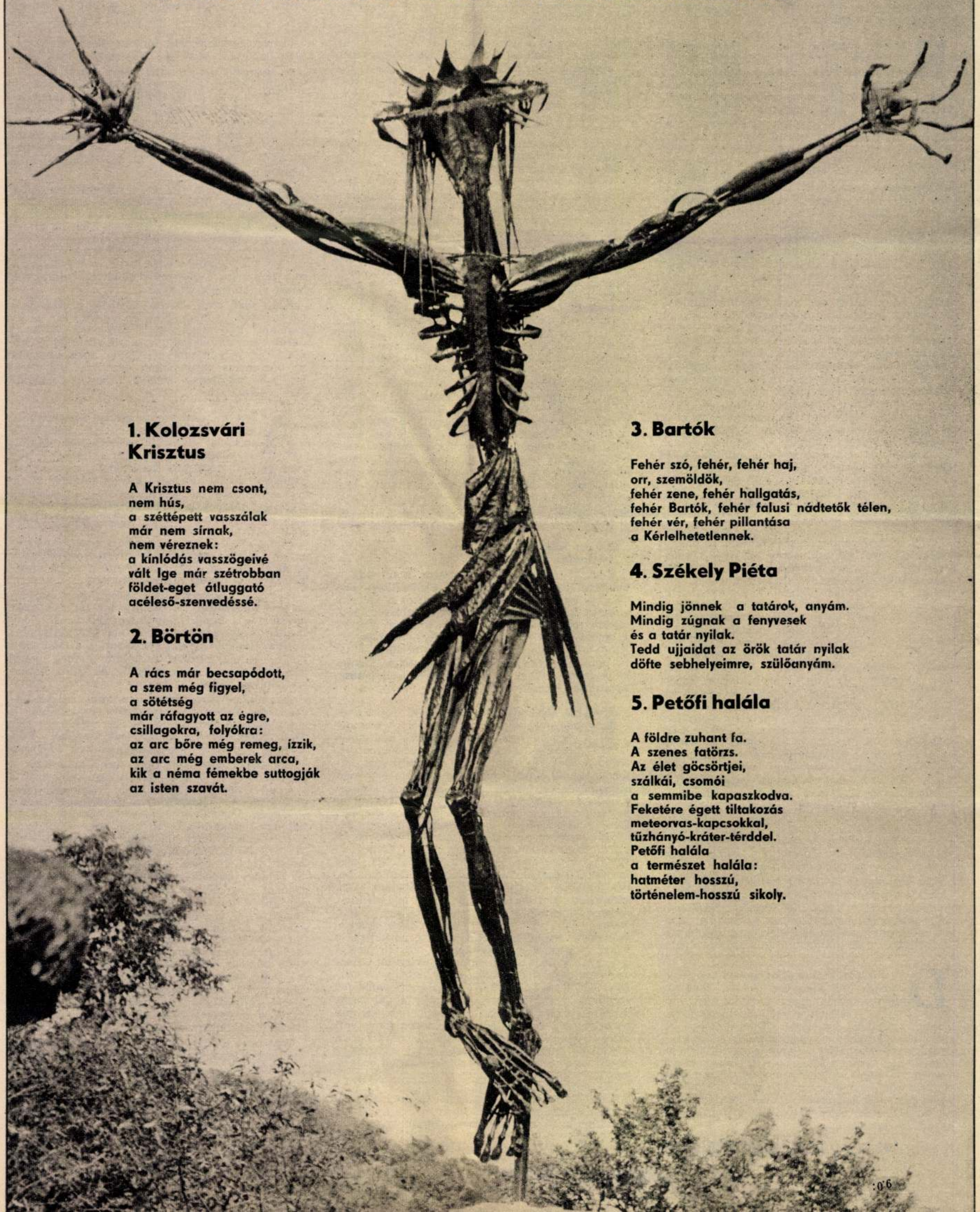

1. Kolozsvári Krisztus

A Krisztus nem csont,
nem hús,
a széttépett vasszálak
már nem sírnak,
nem véreznek:
a kínlódás vasszögeivé
vált Ige már szétrobban
földet-eget átluggató
acéleső-szenvedéssé.

2. Börtön

A rács már becsapódott,
a szem még figyel,
a sötétség
már ráfagyott az égre,
csillagokra, folyókra:
az arc bőre még remeg, izzik,
az arc még emberek arca,
kik a néma fémekbe suttogják
az isten szavát.

3. Bartók

Fehér szó, fehér, fehér haj,
orr, szemöldök,
fehér zene, fehér hallgatás,
fehér Bartók, fehér falusi nádtetők télen,
fehér vér, fehér pillantása
a Kérlelhetetlennek.

4. Székely Piéta

Mindig jönnek a tatárok, anyám.
Mindig zúgnak a fenyvesek
és a tatár nyilak.
Tedd ujjaidat az örök tatár nyilak
döfte sebhelyeimre, szülőanyám.

5. Petőfi halála

A földre zuhant fa.
A szenes fatörzs.
Az élet göcsörtjei,
szálkái, csomói
a semmibe kapaszkodva.
Feketére égett tiltakozás
meteorvas-kapcsokkal,
tűzhányó-kráter-térddel.
Petőfi halála
a természet halála:
hatméter hosszú,
történelem-hosszú sikoly.

2.

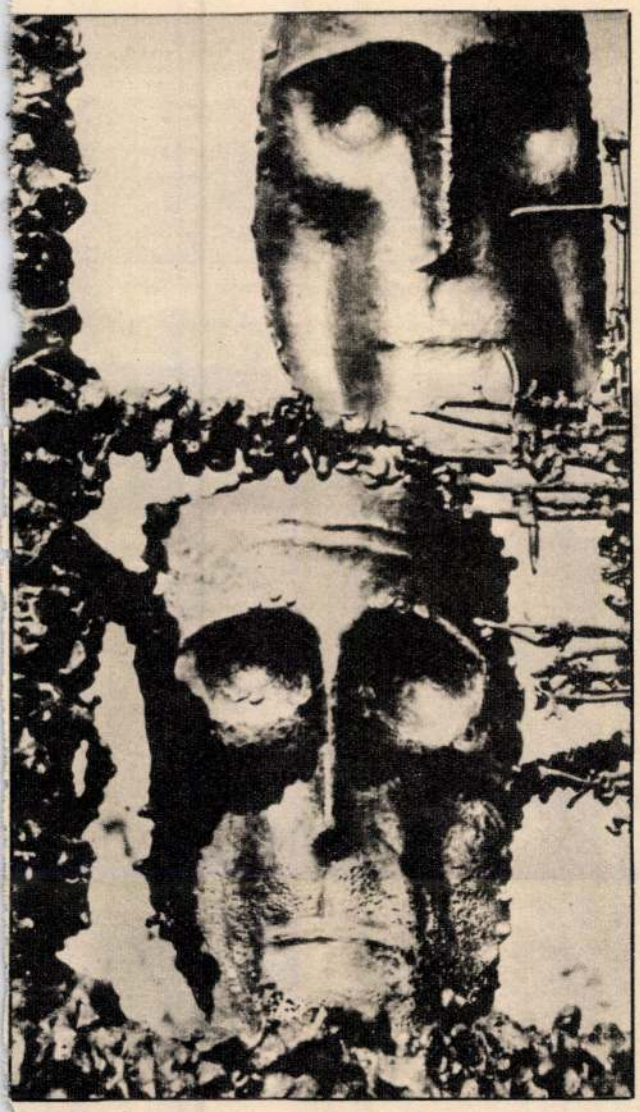

3.

4.

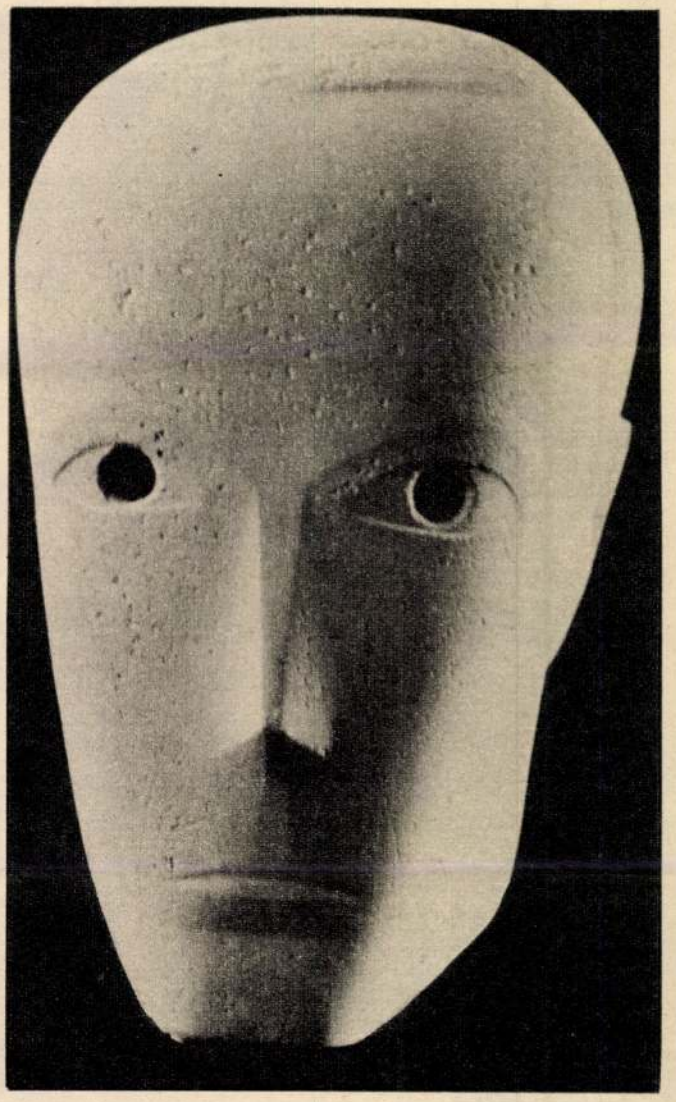

5.

AMÍG LÉTEZNEK IBOLYKÁK...

Szerző Milkó Krisztina

Magyar Nemzet 1980. jan. 13.

Hosszú betegség után elhunyt az Aranyketrec hajdani főnökasszonya, Szerző Milkó Krisztina, Benedek István felesége. A Farkasréti temetőben sok barátja és tisztelője búcsúztatta január 11-én. Emlékét az Aranyketrecen túlmenően Benedek István valamennyi könyvének szelleme s főként a „— mondta Krisztina" című kötet őrzi. „Krisztina veleszületett ízlésével és józan eszével lépten-nyomon sarokba szorított: olyan kérdéseket tett föl, amelyekre a könyvekben nem találtam feleletet, vagy ha találtam is, nem riadt vissza attól, hogy megkérdőjelezze az iskolás tételeket, sőt olykor-olykor megcáfolja azt, amit a tankönyvek szentesítettek. Véleményének szabadságát semmiféle tekintélyelv, doktrína, avagy előzetesen megformált ítélet nem korlátozta, s ez végül engem is arra kényszerített, hogy fejet hajtsak a befolyásolatlan ízlés és természetes gondolkodás érvei előtt" — írta róla Benedek István.

Életfa (Csongrád)

MŰVÉSZET

ÉKSZER LETT AZ ÉLETFA

Szervátiusz Tiborral beszélget Eke Károly

Szervátiusz Tiborral először az ihlet óráiban találkoztam. A tér kispadján ült és tekintete satuba fogta, pillantása végig-végigpásztázta a teret. A fenséges alkotás vagy a gyötrelem lebegett felette? Elkészült a szobor: 1984 augusztus 11-én szombat tíz órakor adta át a közönségnek Mendele Ferenc, az Országos Műemléki Felügyelőség igazgatója.

Ahol a Körös a Tiszába ömlik, az ősi halászfalu közepén, Csongrádon, másodszor az avatáson találkoztunk. De akkor már harmadik napja állt a gyönyörűséges fa, a körötte csoportosulóknak fennen hirdetve a dolgos emberpár szépségét, örökkévalóságát, elmúlását.

Áradoztak a kérdések. A választ nem győztem sem szóval, sem álmodozással. Milyen jó lett volna, ha akkor oda toppan Szervátiusz. De a szép napon az avatásra megérkezett. Beszéljen hát gyökerükig bontva ki az igazságokat . . .

* * *

— Különösen az esik jól, hogy hallom: kezdik megszokni és megszeretni a szobrot, az Életfát.

— *Nem így kezdődött. A kezdet az volt, hogy nem értették.*

— Minden új alkotással ez szokott történni. Kezdetben nem értik. Azt hiszem, hogy az a jó, ha fokozatosan szeretik meg és szokják meg. Nem jó szerintem az az alkotás, amelyik egyszeriben tetszik és azután üressé válik. Az a jó, ha az elején nehezen lehet megbarátkozni vele, de azután egyre inkább.

— *Ez a szobor a helyére illik, pontosan ide való, erre a kis térre.*

— Igen, mert tulajdonképpen itt született, ezen a téren. Amikor eljöttem Csongrádra, megbízást kaptam, hogy a város egyik új településére készítsek szobrot. Meg is néztem a helyet, elmentem a Bökénybe, de nem találtam alkalmasnak a helyet. Az a

környék engem semmire sem inspirált, nem tudtam oda elképzelni semmit. Elmentem a tanácshoz és ott elmondtam, hogy valami más helyszínt kellene keresni. A tanácstitkár azt mondta, hogy induljunk útnak, van a városnak megbecsült, régi része, a belváros, vagy ahogyan régebben mondták, a belső város és oda kellene valamit elképzelni. Ezen a téren kötöttünk ki, a Kígyó utcánál. Ezt követően többször eljöttem Csongrádra. Az emberek mindig nézték, hogy ki lehet ez az idegen és mit akarhat, álldogál, ácsorog ezen a téren s nézeget, méricskél.

— *Nekem elmondták, hogy egy idő után arra gondoltak, hogy valami művészember lehet. De kérdezgették, hogy vajon mit akarhat?*

— Öt esztendő telt el ezután, ami alatt elképzeltem a szobrot, beleképzeltem a térbe, a környezetbe, a méretekbe, a házak fölött lévő atmoszférába, az égre, kirajzoltam képzeletemben és főleg azt képzeltem el, hogy olyan valamit kell megalkotnom, ami ebből a talajból nő ki, ebből az atmoszférából, ebből a népből, tehát a csongrádi nép múltjából, jelenéből táplálkozva nő ki és képes hangulatot teremteni.

— *Ékszerdoboz lett a tér, befogadta a művet, az alkotást . . .*

— Én azt hiszem, hogy sikerült a méreteket, az arányokat úgy megkomponálni, hogy valóban egységet képez a környezetével. És hordozza ennek a régi városképnek a hangulatát is, múltját is.

— *Ha folytatják a tér felújítását, a szoborral az ország egyik legszebb tere lehetne ez.*

— Annyira arányos, harmonikus, szép ez a tér.

— *Amióta felállították a szobrot, esténként köré gyűlnek a környékbeli emberek. Arról tanakodnak, hogy mi is ennek a szobornak az értelme?*

— A huszadik század vége felé, ebben az átalakulásban, a civilizáció ilyen áradatában az emberek hajlamosak elfelejteni régi kultúrájukat, azt, amit őseik hoztak létre és mivel ezt elfelejtették, nem is kaphatják meg a szobor kulcsát egyből, csak akkor, ha valamiképpen felidézik ezeket a régi emlékeket, vagy utánagondolnak, utánaéreznek azoknak a régi emlékeknek, amelyek valaha az övék voltak. Ennek a kompozíciónak tulajdonképpen ez a szerepe. Emléket akartam állítani ebben a magyarságnak, az alföldi magyar embernek, ennek a tájnak, az építészetnek, az itteni régi életnek, meg a népi kultúrának, amely ebben a térségben is csodálatos volt. . . Így kerestem meg az Életfa-motívumot, amely a magyarság ősi szimbóluma, jelképe. Tulajdonképpen a földi életben és a világmindenségben, vagy a túlvilágban — bárhogy lehet nevezni — a kibontakozásnak a jelképe. Világfának is, égig érő fának is, csodafának is, mindenféle fának is nevezik. Még ma is él a mesékben, Erős János is erre mászik fel és amíg felmászik, sok minden történik. A sárkánnyal találkozik, azt legyőzi, mindenféle csoda végbemegy ebben a történetben.

— *A legnagyobb csoda az, hogy az élet megy tovább, újra és újra.*

— Éppen ezért választottam én ezt fő motívumnak. Ez valamikor sámánfa nevet is viselt. Ezen a létrán, ami ezen a fán van, mászott fel a sámán és ott fönn esett révületbe, jósolt, gyógyított és mindenfélét művelt, mivel összekötője ez a földi és túlvilági életnek. Az alsó része a földön áll és fent bontakozik ki. Az is ősi jele ennek a gondolatnak, hogy a fa alatt állnak az emberek. Ez a Szent László-legendákban is jelen van, Szent László idejében is és utána is festettek még Erdélyben templomi freskókon látható jeleneteket, amelyeken Szent László a fa alatt ül vagy áll. A lova mellette, a tegez a fára akasztva és mellette egy nő áll, a nő a hajában turkált. Ősi jele a magyarságnak a fa alatt álló férfi és nő viszonya. Ez volt az oka annak, hogy az Életfa alá, a Csodafa alá állítottam a férfit és a nőt. Ez a két alak szintén a kialakulásnak, a továbbfejlődésnek a jele, a jelképe; a szerelemnek, az élet megmaradásának szimbóluma. Ez a két ember csongrádi dolgozó ember, a dolgozó emberek ünnepén. Utaltam külsőségeiben, természetesen elvonatkoztatva, a régi csongrádi viseletre, a régi csongrádi ruhaszerkezetekre,

arányokra. Ebből adtam meg a jellegét ennek a két alaknak. Ez a két alak, a férfi és a nő, mereven állnak egymás mellett. Külső megnyilvánulásuk a népi faragásokból táplálkozik, azok egyszerű naivságából és lapos formai megnyilvánulásaiból. Ezek az alakok erősen emlékeztetnek a kunbabákra. A kun-babák a török népek által lakott területeken régen is, de még ma is megtalálhatók, kultikus jellegű bálványok és pont ilyen lapos, tömör, merev tartású alakok. Leningrádban láttam a múzeumban életemben először kunbabákat, s azért örvendtem meg nekik és azért használom fel szobrászatomban, mert tulajdonképpen ezek a kunbabák az egyetlen plasztikai megnyilatkozások, amelyek hozzánk, illetve rokon népeinkhez fűződnek. Itt a szomszédban kunok is élnek és köztudott, hogy más helyütt is találtak kunbabákat, de a kunok is faragtak ilyeneket, és mindenütt Ázsiában, az Ural keleti részén is találtak ilyen bálványokat. A török népek által faragott bálványok is ilyenek, ezért fordulok hozzájuk, hiszen nyilvánvaló, hogy a magyarság származásának egyik fontos és jelentős része a török származás. Azonkívül formailag felhasználtam azokat a népi elemeket, amelyeket itt Csongrád környékén találtam, a menyecske- és legényfejes dudafejeket, ezektől inspirálva faragtam a férfi és a nő fejét.

— *Azt mondják az itteniek, hogy ezek fabábuk tulajdonképpen.*

— Valóban igazuk van, ez nem reális kompozíció, nem klasszikusan európai vagy nyugati mértékkel megalkotott szobor, hanem teljesen magyar. Valóban bábu, ahogy az előbb mondottam: bálvány — és nem a nyugati kultúrára emlékeztet, ahhoz semmi köze nincs. Ez teljes mértékben, a legkisebb részétől az egységéig magyar és ősi vonatkozású. A mézeskalácsra, vagy a nép által faragott bálványokra, vagy a pásztorbotokra, a dudafejekre, vagy esetleg akár az erdélyi kopjafákra emlékeztet. Az én célom az, ha magyarul beszélünk, akkor tudnunk kell azt is, hogy nekünk nemcsak a nyelv az anyanyelvünk, hanem ahogy már Kodály is megmondta, a zene is éppen olyan anyanyelvünk, mint a beszéd. De éppen ilyen anyanyelvünk és régente sokkal inkább az volt, a magyarság művészeti megnyilvánulása is. Én ezt magyarul akartam elmondani. Ennek a magyar népnek, aki itt él. És nem mai nyugati nyelven és nem régi nyugati nyelven, nem görög nyelven. Hát ezt kellene megszokni és megérteni és ezért nem görög Vénuszra emlékeztető nő áll ezen a szobron és nem egy Apolló, hanem egy kun-babára emlékeztető, népi faragásra emlékeztető ősi kultúránkon alapuló itteni, csongrádi parasztnő és parasztférfi.

— *Az egész kompozíció csúcsa egy kopjafa. Ez érzelmi villámhárítója is ennek a műnek, vagy nem?*

— Igen. A kopjafa csúcsának a tetejében a napkorong áll. A napkorong szintén ősi jele, ősi szimbóluma a magyarságnak. Annak idején még imádtuk is a napot. Ennek a felismerésnek a kifejezője ez a forgó napkorong, amely fent ragyog és jelzi az életet. Ugyanazt jelképezi, amit a két ember, az emberpár, amit maga az Életfa is jelképez. Ezt a napkorongot Erdélyben ma is megtalálhatjuk, akármelyik székelykapun rajta van, sőt, még ma is faragják. Nem kiveszett szimbólum tehát. Itt utalok arra is, hogy ez a kompozíció nemcsak a csongrádi kultúrára, hagyományra, magyar jellegre utal, hanem az egész magyar területen lévő magyarság népi és hagyományos ősi kincsére, azzal, hogy felhasználtam ezeket az Erdélyben lévő kopjafaelemeket is. Azonban ilyen kopjafaelemeket itt is találtak, csongrádi és kunsági és más alföldi vonatkozásúakat is.

— *Sőt, a rovásírás is jelen van ezen az alkotáson.*

— Igen. A rovásírás tulajdonképpen a török népek írása. Valószínű, hogy itt is használták még nemrég is. Feledésbe ment már, kiment a divatból, de azért még ma is megvan. Régi templomok fagerendáiban ma is megtalálható, még a múlt században is használták. Megvan az abc-je, olvasható. A Tudományos Akadémia által is jóváhagyott abc ismeretes. Nagyon szeretem, minden szobromban írok rovásírással, mert gyönyörű

és nagyon dekoratív. Amit erre a szoborra írtam, szintén emlékeztet a tájra: a *Tavaszi szél vizet áraszt* című népdalnak három versszaka. Ez vonatkozik a Tiszára, a víz közelségére, a szerelemre, az emberpárra, a népnek a megmaradására. Ezért írtam fel ezt a népdalt.

— *A nőalak kötényén a virágdísz azt jelképezi vajon, hogy a nőből sarjad ki az új élet?*

— A virágnak a magyar népművészetben jelzése, jelentése van. Nagyon jól tudják a néprajzosok, hogy nem mindegy, milyen a virág és milyen irányban áll: egyenesen áll, vagy oldalra dől, vagy elhajlik. Ezek a régi magyar beszédjelek a néprajzban, amelyekből az emberek régen olvasni tudtak. Mint ahogy Erdélyben ma is valaki, ha kimegy az utcára, arról pontosan tudják, hogy leány, asszony, özvegyasszony, mindent el tudnak mondani róla, mert tudják az ingéről, hogy a hímzés, a hímzésnek a színe, a virágok összeállítása mit jelent. De ugyanígy olvasni lehet a kanászkürtöknek, az ivókürtöknek, a lőporszaruknak a díszítéséből is. A virágok állásából, méreteiből olvasni lehet. Ez volt a régi magyar jelrendszer, amely sajnos már kiveszőben van. Hogyha ezek az emberek, akik itt élnek és nézik a szobrot, újra tudatosítani tudnák magukban ezt, akkor közelebb kerülne hozzájuk a virágdíszítés. Megértenék azt, hogy az ő régi múltjuk nyelvén, abból szerkesztődött, formálódott ez a szobor.

— *Ezek az alakok, ahogyan most itt állnak a talapzaton, gyönyörűek és mesteri munkáról vallanak. A famunka gyönyörűsége is jelen van itt. Pedig ezek az alakok monstrumok, hiszen három mázsa körül van egy-egy alak súlya.*

— Körülbelül három mázsa lehet a szobor egy-egy része. Azért választottam a fát, mert úgy éreztem, hogy ebben a környezetben az a legélőbb, a legközvetlenebb anyag. Kő, márvány és fém idegen lehetne, esetleg mesterkélt ebben a környezetben. Úgy látom, igazolódott is az elképzelésem, mert valahogy élete van ennek a fának ezen a gyönyörű kis téren és illeszkedik, hangolódik környezetéhez.

— *És most a hogyan tovább kérdése. A történelem névtelen hőseinek élete, sorsa, megmaradt műve megörökítésre várna a művészet által is. Vajon belefér-e ez az Ön művészetébe, lelkébe?*

— Nyilván beleférne. Én a Kárpátokon belüli, sőt, az azokon kívül élő magyarokat, csángókat egy népnek tekintem. Akik egy nyelvet beszélnek, hozzám annyira közel állnak, hogy bele tudom élni magamat a helyzetükbe és tudok azon a nyelven beszélni, ami ehhez a területhez közel áll, vagy ebből a gyökérből tud kialakulni, táplálkozni.

— *Akkor egy népi megrendelést máris közvetítek és remélem, hogy Szervátiusz Tibor majd alkot mondjuk a kubikosokról is műveket.*

— Tegnap az utcán álltam és egy fiatalember megszólított. Azt kérdezte, hogy miképpen vállaltam el ezt a megrendelést Csongrádra, hiszen ide Budapestről nemigen szoktak ismertebb művészek jönni, nem akarnak ide dolgozni. Nagyon csodálkoztam ezen. Mondtam is neki, hogy nekem minden magyar ember egyforma. Teljesen mindegy, hogy az Pesten él, Csongrádon vagy Moldvában. Én szívesen jöttem ide és lehetőségeim szerint, képességeim szerint alkottam meg ezt a szobrot. Ezután is bármikor szívesen, sőt, egyre nagyobb örömmel dolgozom az itteni népnek.

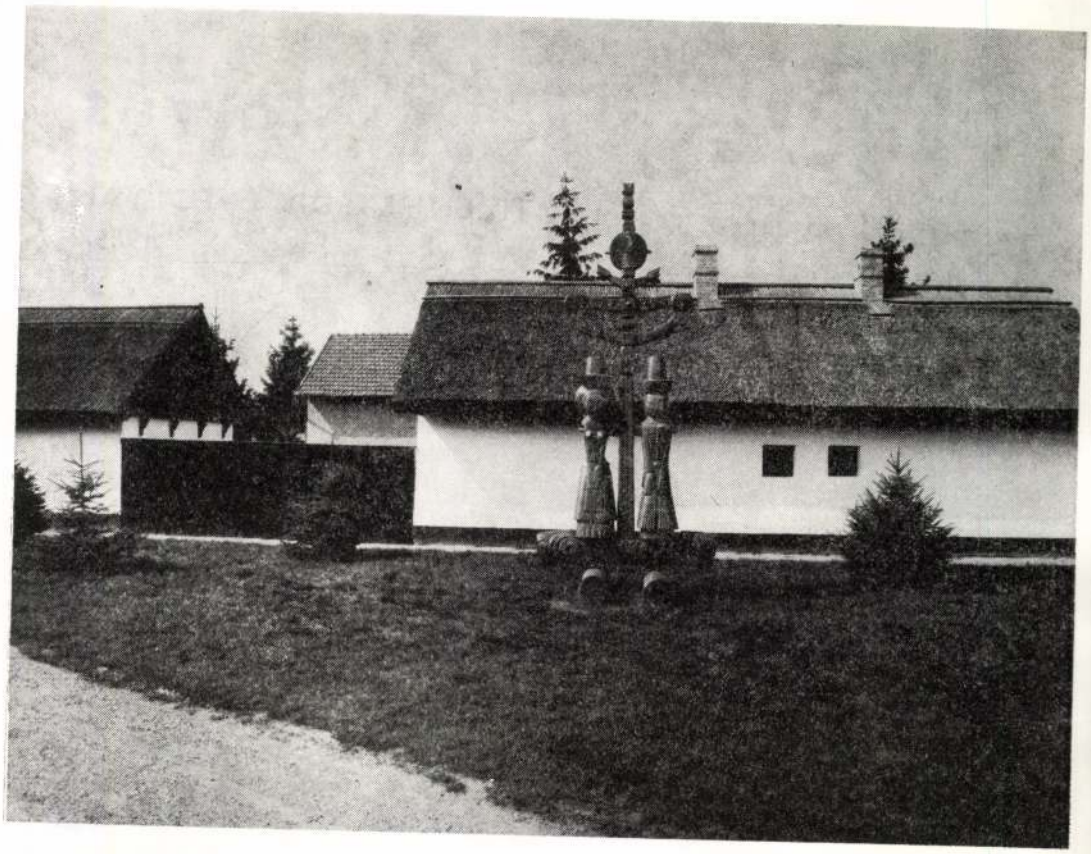

forrás

SZÉPIRODALMI, SZOCIOGRÁFIAI ÉS MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT
Megjelenik havonként

Főszerkesztő: HATVANI DÁNIEL
Főszerkesztő-helyettes: SZEKÉR ENDRE

A Bács-Kiskun megyei Tanács folyóirata. Kiadja a Bács-Kiskun megyei Lapkiadó Vállalat
Felelős kiadó: Preiszinger András

Szerkesztőségi órák munkanapokon 10—12 óráig. Telefonszám: 27-611. Levélcím: Kecskemét, Postafiók 69 6001 Szerkesztőség: Kecskemét, Szabadság tér 1/a. — Kéziratot nem őrzünk meg, és nem adunk vissza!

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a hírlapkézbesítő postahivataloknál, a kézbesítőknél és a Posta Központi Hírlapirodánál (KHI Budapest, V., József nádor tér 1. 1900) közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a KHI 215—96162 pénzforgalmi jelzőszámra. Előfizetési díj egy évre 192,— Ft. Index: 25947. — 84. 44201 Petőfi Nyomda, Kecskemét.
HU ISSN 0133—056X

forrás

TIZENHETEDIK ÉVFOLYAM
1985/1

TARTALOM

TAKÁCS IMRE — Leszállópálya keresése, Fenyővásárlás (versek) 3
ILUH ISTVÁN — Boglyába gyűjtött napjaim (önéletírás — I. rész) 5
ZALÁN TIBOR — Pre-onirikus meditáció (vers) 21

VALÓ VILÁG

KAMARÁS ISTVÁN — Hitek, nézetek és tornyok Nagyhajtáson (részletek egy szociográfiából) 24
TOMKA MIKLÓS — Budapesttől Nagyhajtásig — avagy világnézeti helyzetünk madártávlatból — s közelebbről 42

MŰHELY

100 éve született Fülep Lajos

FÜLEP LAJOS — A nyugtalanság (A szerző kéziratban maradt hagyatékából közli: TÍMÁR ÁRPÁD) 47
VEKERDI LÁSZLÓ — „Mondd meg, mi nyugtalanít, megmondom, mi vagy" 57
SÜMEGI GYÖRGY — Fülep Lajos tiszteletes úr Baján 64
TÜSKÉS TIBOR — A Magyar művészet-ről — csaknem hetven év múltán 74

MŰVÉSZET

* * * — Ékszer lett az Életfa (SZERVÁTIUSZ TIBORRAL beszélget EKE KÁROLY) 83

SZEMLE

SZAKOLCZAY LAJOS — Illyés Gyula estéje (Illyés Gyula: A Semmi közelít) 87
PINTÉR LAJOS — Hervay Gizella: Lódenkabát Keleteurópa szegén 91
SZIGETI CSABA — Géczi János: Léghajó és nehezéke 92
BAKONYI ISTVÁN — Beszélgetések Pilinszky Jánossal 94

* * *

* * * — Híreink 96

KÉPEK

E számunkban Szervátiusz Tibor Csongrádon felállított Életfa című szobrát mutatjuk be. Korniss Péter felvételei a B/I., B/II., B/III., B/IV és a 2. 83. 95. oldalon.

vallomásoknak, de úgy, hogy elénk áll az **esendő** is. Többször említi, hogy nem érzi magát igazán költőnek, a versírás tiszta állapota előtt és után nagyon is hétköznapi lényként mozog a világban. Az irodalommal való kapcsolata sem zökkenőmentes. Többször is olvashatjuk, hogy gyermekkorában a **Toldit** „gyereknyúzásra" szánt olvasmánynak tartotta, és csak később nyitották rá a szemét a költészetre olyan modern szerzők, mint Poe, Valéry és mások. Természetesen szó van Dosztojevszkijről is, akinek néhány verset is szánt Pilinszky. Példaképei hasonlóképpen esendők voltak, az a Simone Weil is, akit lényegében a költő ismertetett meg a magyar olvasóval. És beszél az interjúk alanya a családjáról, neveltetéséről, körülményeiről is: „És nagyon érzékeny gyerekvoltam." Ez is kulcsmondat, hiszen Pilinszky mindhalálig őrizte gyermeki érzékenységét.

Láthatjuk tehát, hogy számos érdekes adalékot találunk ebben a könyvben. Így van ez a rádióbeszélgetésekben, melyek közül pl. a Krassó László által készítettben arra is futja a költő erejéből, hogy feltűnően dicsérje a riportert. S így van ez a jóbarát Maár Gyula készítette televíziós portréfilm szövegében is. Olvassa az ember az interjúk sorát, és érzi, hogy azért valami hiányzik. És rájön, hogy Pilinszky **hangja** az, ami pótolhatatlan. A „szenvedő misztikus" hangja, melyet őriz emlékezetünk, a hangszalag és a lemez. Nem volt hivatásos versmondó, de ki merne versenyezni versmondásának titkos erejével? S a hang hiánya sajnos végleges. **(Magvető, 1983)**

BAKONYI ISTVÁN

Krónika

HÚSZ ÉV KISKUNHALAS KRÓNIKÁJÁBÓL (1944. okt. 23—1964. dec. 31.) címmel jelent meg Fekete Dezső könyve Kiskunhalas Város Tanácsa kiadásában. A négy évtizedes gyűjtőmunka eredményeként megjelent kiadvány időrendbe gyűjtve sorolja fel Kiskunhalas két évtizedes fejlődésének főbb eredményeit.

* * *

1984. november 12-én Katona József születésének 193. évfordulóján ünnepi ülést tartott a Katona József Társaság. Az ülésen Sőtér István akadémikus, a Társaság tiszteletbeli tagja tartott előadást, Arany János és a Bánk bán címmel.

* * *

SÁNTHA GYÖRGY költő emléktábláját 1984. november 12-én avatták fel Kecskeméten, a Marx tér 16. sz. alatti házon. Az emléktábla-avatáson beszédet mondott dr. Mező Mihály, Kecskemét Város Tanácsának elnöke, dr. Orosz László, a Katona József Társaság elnöke és Buda Ferenc költő.

* * *

GYÖRFFY ISTVÁN néprajztudós születésének századik évfordulóján jelent meg a szerző Nagykunsági Krónika című munkája — a Nagykunsági füzetek negyedik számaként. A könyvet sajtó alá rendezte és az utószót írta: Bellon Tibor.

* * *

VERSMONDÓK KÖNYVE (Válogatás a mai magyar költészetből) címmel hasznos kiadványt jelentetett meg a Népművelési Intézet. A könyv hetvennégy — negyven év alatti — költő százhuszonkilenc versét tartalmazza. A kötet anyagát Dobozi Eszter válogatta. Az ő utószavából idézünk: „Azzal a szándékkal gyűjtöttük össze a kötet verseit, hogy általuk közelebb vigyük az újabb magyar költészetet, azokhoz, akik nemcsak olvassák, hanem — színpadon, pódiumon állva — a közvetítő szerepet is vállalják a vers és a szélesebb közönség között".

* * *

REICH KÁROLY grafikusművész kiállítását rendezték meg Veszprémben, a Georgi Dimitrov megyei Művelődési Központban. A kiállítást Pintér Lajos költő nyitotta meg 1984. november 11-én.

* * *

BAHGET ISZKANDER Kecskeméten élő fotóművész Algériában készült képeinek kiállítását rendezték meg Kecskeméten az Erdei Ferenc Megyei Művelődési Központban 1984. november 23—december 3. között. A kiállítás megnyitóját Abdelkim Benchion, Algéria budapesti nagykövetségének másodtitkára tartotta. A kiállított anyag bemutatására folyóiratunkban visszatérünk.

* * *

FORRÁS-ESTET rendeztek Budapesten az Eötvös Kollégiumban, 1984. november 29-én. Az esten Hatvani Dániel főszerkesztő és Kovács István képviselte folyóiratunkat, bevezetőt mondott Pál József irodalomtörténész.

E SZÁMUNK SZERZŐI

Bakonyi István kritikus, középiskolai tanár (Székesfehérvár); *Eke Károly*, a Magyar Rádió tudományos főmunkatársa (Budapest) *Fülep Lajos* művészetfilozófus (1885—1970); *Iluh István* betanított munkás, költő, (Szolnok); *Kamarás István* szociológus OSZK Könyvtártudományi és Módszertani Központ, Budapest); *Pintér Lajos* költő, a *Forrás* szerkesztője; *Sümegi György* művészettörténész (Budapest); *Szakolczay Lajos* irodalomtörténész, kritikus, a *Budapest* c. lap szerkesztője (Budapest); *Szigeti Csaba* irodalomtörténész (Juhász Gyula Tanárképző Főiskola, Szeged); *Takács Imre* költő (Székesfehérvár); *Tomka Miklós*, szociológus, a Magyar Rádió Tömegkommunikációs Kutatóközpontjának tudományos főmunkatársa (Budapest); *Tüskés Tibor* irodalomtörténész, kritikus (Pécs); *Vekerdi László* tudománytörténész (Országos Széchenyi Könyvtár; Budapest); *Zalán Tibor* költő, a *Kortárs* munkatársa (Budapest).

SZÉPIRODALOM, SZOCIOGRÁFIA, MŰVÉSZET

forrás

1

XVII. ÉVFOLYAM
1985. JANUÁR

ÁRA: 16,— FT

Szervátiusz Tibor

MK SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

nobrák művész

FEJÉR MEGYEI HÍRLAP

1983 JUN 0 4

1021

Szervátiusz Tibor szobrai

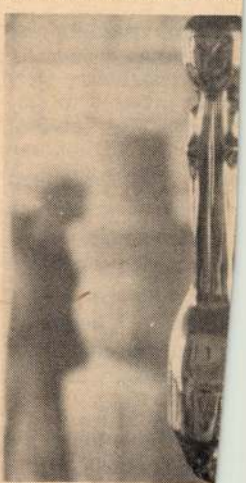

vála

yénk érdekességeiről, érdekes emberek munáról szeretne gyakrabvasni.

k a folytatást

zívlelendők a székesri *dr. Hantos László* három évtizede rendolvasónk — tanácsai. témában ankétok, ztal-beszélgetések, viok összehívását és az elhangzottak közreigényli. „Célszerűnek n — írja — ha az edtöbbet foglalkozna a irtszervezetek politiével, problémáival". ak a megyeszékhely*ár Géza* a környezetügyében emel szót.

ányan visszautalnak izgalmas riportra, publicisztikára. Összbennünket a folytazt teszi Mezőfalváról *zsefné is.* Különösen slat érintette a kisözségek, a szocialista örömeinek, gondjaolgozását. „Szívesen lnék többet a megye ainak — benne a asági üzemek — *yezéseiről*" — üzeni *lári Károly.* „Érdeegye településeinek nonismereti szakkönyensége". Dunaúj-

Hasznos javaslatok

Nagyon sok jó ötlet, hasznos javaslat szolgálja további munkánkat. A csokorban helye van a fák, virágok gondozásáról szóló szakmai tanácsoknak éppúgy, mint a VOR fehérvári gyára szocialista brigádja által indítványozott kézimunka leírásoknak. Az ugyancsak ő általuk kért ételreceptek megtalálhatók újságunkban.

„Tudom, nehéz lehet a különböző igényeket, érdeklődési köröket kielégíteni." „Szerkesztő és újságíró legyen a talpán az, aki teljes mértékben ki tudja elégíteni a rendkívül széles és differenciált olvasói igényeket" — ismerték el együttérző udvariassággal.

Tudom, senki sem vár tőlem hitvallást, felelősségteljes, közéleti munkánk, az újságírás szépségéről, arról az elkötelezettségről, ami naponta él bennünk és lapunkban. Az ajánlásokat, javaslatokat mindenkor szívesen vesszük, munkánk bírálatán elgondolkodunk...

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-648, 340-726

Tibor Szervatius

DAILY NEWS

1984 AUG 17

1021

FOTO MTI — I. KARÁTH

In dem unter Denkmalsschutz stehenden Viertel der südungarischen Stadt Csongrád, der „Fischerreihe", wurde zum 20. August ein Werk des Bildhauers Tibor Szervátiusz enthüllt, das den Namen „Lebensbaum" trägt.

Nordseeinsel
Bunge, Nann und Hansa u
einen Kilometer verkürzt.
die Gletscherzungen ir
Bergtälern magerten er

Autobusu
1

Belgrad (AFP) — 12 Menschen sind bei einem Autobusunglück bei Foca, rund 250 Kilometer südwestlich von Belgrad, ums Leben gekommen. 29 weitere Passagiere des Busses wurden zum Teil schwer verletzt.

Wie berichtet, kam der Linienbus Sarajevo—Foca—Titograd aus bisher unbekannten Gründen v der Fahrbahn ab und stürzte Meter tief eine Böschung hinu ter. Ein Felsen bremste d fürchterlichen Sturz. Das Fah zeugwrack kam direkt am U des reißenden Drina-Flusses zu Stehen.

BAU DER BOEING 727 EINGESTELLT

Renton (AP) — Nach über zwei Jahrzehnten ist die Produktion des Verkehrsflugzeuges Boeing 727 eingestellt worden.

Die erste Boeing 727 erhob sich am 9. Februar 1963 in die Luft. 548 Maschinen wurden ins Ausland exportiert.

Während der letzten 20 Jahre haben über 2,3 Millionen Passagiere mit der Boeing 727 über 705 Milliarden Kilometer zurückgelegt. Die Nachfolge der 727 soll bei Boeing das modernere Modell Boeing 757 antreten, das zwei Triebwerke hat.

Von den 1832 gebauten M schinen fliegen heute noch 17

Musik-

SZERVÁTIUSZ TIBOR

a Tavaszi Fesztivál idején kiállit a Nemzeti Galériában

UJ TÜKÖR 1983.XX.évf.8.sz.43.o.

SZERVÁTIUSZ TIBOR

ld.Szervátiusz Jenő

Székely András:Szobrok,várossal a háttérben

UJ TÜKÖR 1983.XX.évf.13.sz.24-25.o.

munkavégzésre irányuló egyéb jogviszony létesitésé

mely létrejött egyrészről a MTA Müvészettörténeti Kutató Csop
u. 62.), másrészről

név:

főállásu munkahelye:

állandó lakcime:

szem.ig.száma:

megbizott között az alábbi feltételekkel:

1. Az elvégzendő feladat részletesen:

2. A dijazás összege: Ft.
A dijazásnál alapulvett munkaköri besorolás

SZERVÁTIUSZ TIBOR

emlitve ld. Bálint Endre

Székely András: A tárlat eladó

UJ TÜKÖR 1983.XX.évf.43.sz.24-25.o.

SZERVÁTIUSZ TIBOR

*

Április 2-től május 3-ig a szekszárdi Művészetek Háza adott otthont Szervátiusz Tibor alkotásainak. Az erdélyi szobrászművész kiállítását Kósa Ferenc nyitotta meg, a Kalamajka együttes és Fábián Éva népdalénekes fellépésével.

*

[illegible], 1987.3. sz., Borító

-

i fejedelmi szolgálatban/ még a
porthoz tartozik. Ebben az össze-
tészetben erősebben érvényesül-
zánsz megoldások, stilusformák
ódosulnak barokk részletelemek-

d második felében épitész,
evékenységüket a céhszabályok
ze külföldről, főként Németország-
ól telepedik le. Magukkal hozzák
ánsz, manierista, barokk formaele-
eolvad a helyi mesterek együttesé-
Eperjes/.
k határát, a polgári megrendelé-
emesi megbizásainak, gyakran
oknak tesznek eleget.

Egy magyar citoyen zsákutcája

(Csécsy Imre 1893–1961)

Az egyre halványuló emlékezet méltatlan büntetése múltunk demokratikus útkeresőinek feledése. Csak a megvalósult eszmék harcosai, sokszor csak divatos eszmeáramlatok képviselői kapnak helyet közgondolkodásunkban. A szintéziskeresők történeti képe, ha mégoly haladók voltak is, érdemtelenül a múlt homályába merül.

Ezúttal csak egy, a magyar demokrácia bátor, önzetlen, a kilátástalan küzdelmet is vállalni tudó harcosának, Csécsy Imrének a nevét szeretném a méltatlan feledésből felvillantani.

A második reformnemzedék árnyékában — mondhatni szárnyai alatt — felnövekvő nemzedéket, mely elsősorban a Galilei Kör zászlaja alatt gyülekezett, a háború, a forradalmak és az ellenforradalom nemcsak megtizedelte, de a legkülönbözőbb utakra is késztette, nemegyszer kényszerítette. Ilyen sajátos út volt Csécsy Imre pályája is. 1893-ban elszegényedett református nemesi család sarjaként született. Már gimnazista korában állandó résztvevője a Galilei Kör rendezvényeinek, s alig húszévesen már a Kör titkára. Tanulmányokat, esszéket, cikkeket írt a Nyugatba, a Huszadik Századba, a Szabad gondolatba, a Világba, a Pesti Naplóba és a Népszavába. 1913-ban belépett a Justh Gyula és Károlyi Mihály vezette Függetlenségi Pártba. A Galilei Kör megszűnt egyedüli szellemi otthona lenni, mert Csécsy nem találta meg ott a társadalmi haladás és nemzeti törekvések általa elképzelt egységét. Hogy saját nézeteinek otthont és fórumot találjon, 1914 elején megindította első saját folyóiratát, az Új Magyar Szemlét. Ady köszöntő verset adott az induló lap számára, de a szerkesztő alapvető törekvése — hogy összhangba hozza az önálló nemzeti törekvéseket a progresszió alapvető követeléseivel és a nemzeti kérdéssel — teljes értetlenséggel és bizalmatlansággal találkozott. Függetlenségi oldalról nagyfokú bizalmatlansággal fogadták a lapot — baloldali fertőzöttsége miatt — másrészről Csécsynek távoznia kellett — állítólagos nacionalizmusa miatt — addigi szellemi otthonából, a Galilei Körből. A függetlenségi és a haladó gondolat ekkor még külön utakon járó híveinek még évek és egy háború katarzisa kellett, hogy egy felbomló birodalom romjain az 1918-as októberi forradalomban egyesüljenek. A kossuthi hagyományok ébren tartásáért és a szociális haladásért indított lap kilátástalan küzdelmét nem sokáig folytathatta, mert 1914. július 20-án, a hadüzenet napján Csécsynek „A háború ellen" című cikke miatt a cenzúra betiltotta. Ez volt tán az egyetlen nyílt és azonnali kiállás a háborúval szemben, amely rögtön fel is vázolta a háború lehetséges kimenetelét és várható következményeit Magyarország számára. 1914 és 1918 között, mint korosztálya nagy többsége, katonának vonult be és szolgált a háború végéig.

Az őszirózsás forradalom idején Csécsy ismét a régi barátokkal és harcostársakkal mint katonatiszt az első sorokban küzdött a forradalom győzelméért. Tagja lett a Nemzeti Tanácsnak a nemzetiségi ügyekkel foglalkozó minisztérium munkatársaként, majd Jászi Oszkár személyi titkáraként dolgozott, s végül a Külügyminisztériumban teljesített szolgálatot. Szolgálati helyén maradt a Tanácsköztársaság idején is, és a minisztérium fogalmazói karából egyedül írta alá a tanácskormány hűségnyilatkozatát. A forradalmak alatti tevékenységéért, „különösen kirívó destruktív magatartásáért" az ellenforradalmi kormányzat 1919 végén állásvesztésre ítélte.

A fehérterror legnehezebb éveiben Csécsy — az itthoni helytállás útját választotta. A Világ belső munkatársaként számos cikkben leplezte le az ellenforradalom bűneit. Többek között — név nélkül — ő írta az orgoványi tömeggyilkosságokat leleplező cikket is.

A húszas évek elején visszavonult az újságírástól és az aktív politikától, de alakja mindig jelen volt a baloldal összejövetelein, folyóiratokban és asztaltársaságok körül.

A radikálisokat is megritkító ellenforradalmi hullám enyhülésekor, de még mindig igen nehéz körülmények között 1926-ban létrehozták a Huszadik Század utódjaként a Századunkat. A magyar demokrácia tudományos szellemét képviselni és ébren tartani — a szegedi gondolat korszakában és országában — abban az ellenséges légkörben, amely őket az országvesztés legsúlyosabb vádjával illette — merész, szinte lehetetlen vállalkozás volt. A lapban bátor hangú tanulmányok és cikkek egész sora kutatta a magyar társadalom tüneti kóros jelenségei mögött az alapvető hiányosságokat: a demokrácia hiányát, a félfeudális jelleget, a fasizmus jeleit. A demokratikus eszmék és a szociális haladás szemszögéből igyekeztek felmérni és elemezni a társadalmilag és gazdaságilag súlyosan beteg ország problémáit, képviselve mindvégig egy másik Magyarországot.

A harmincas évek elején a végzetes irányba forduló világban a Századunk súlyos pénzügyi és „irányvonal" nehézségeivel nem tudott megküzdeni. Csécsy ekkor elhatározta, hogy feladja addigi állását és egzisztenciáját, és minden anyagi és szellemi energiáját a lap megmentésére s fenntartására fordítja. Középpontba egy új irányvonal kidolgozását állította, mely egy demokratikus szocialisztikus alternatívát kísérelt meg szembeállítani a totális államideológiákkal. Csécsy szó szerint soha meg nem fogalmazott szerkesztési alapelve egy olyan népfrontos koncepció volt, amely nem mozgalmi, gyakorlati politikai, hanem szellemi talajból nőtt ki. Mert bármiféle gyakorlati politikai szövetség előfeltételének a baloldal valamiféle szellemi szintézisének megteremtését tekintette. A Századunk mindig igazi otthona volt mindenfajta baloldali törekvésnek. Itt indult Veres Péter, Erdei Ferenc pályája, itt talált először Budapesten szellemi és gyakorlati támogatásra Illyés Gyula, vagy később K. Havas Géza, Gáspár Zoltán és folytathatnánk a sort. Csécsy gyakorlati közvetítési kísérletei: a Válasz, a Szép Szó, a Szocializmus között eleinte rokonszenvvel, később inkább lenéző mosollyal, meg nem értéssel találkoztak. Az egyre erősödő szélsőjobboldali nyomás a Századunkat 1939-ben ismét betiltotta, és Csécsyék bátor kiállása a fasizmus és a magyar szélsőjobboldallal szemben a feledésbe merült.

A második világháború éveiben Bajcsy-Zsilinszky lapjának, a Szabad Szónak volt közgazdasági szerkesztője, de cikkeket írt a Magyar Nemzetbe és a Népszavába is. De egyre kevésbé tudott olyan cikekket írni, amelyeket a háborús cenzúra átengedett. Így leginkább naplót vezetett a világégés budapesti hétköznapjairól, és könyvén, a Világos pillanaton dolgozott, melyben a magyar polgár — itt nem lehet eléggé hangsúlyozni —, a citoyen polgár szigorú önvizsgálatát írta meg. A háborús cenzúra természetesen ezt a művét is betiltotta, s csak 1946-ban jelent meg.

Csécsy a háború időszakában mindvégig cselekvő, tevékeny részese volt a szellemi ellenállásnak, ahol koalíciós alapon a jövő demokratikus Magyarországának programját igyekeztek megfogalmazni: a radikális földreformot, a nagyüzemek, bankok államosítását, a demokratikus szabadságjogok biztosítását. A Pauler utcai lakása a baloldali értelmiségiek rendszeres találkozóhelye volt. Erdei Ferenc, Kovács Imre, Illyés Gyula, Mónus Illés, Szakasits Árpád és még sokan mások is cseréltek eszmét és vitatkoztak ott, a jövő lehetőségeiről és feladatairól. Csécsy önmagát sohasem tartotta ellenállónak, de az volt a szó leghétköznapibb értelmében is. Embereket: politikai és vallási üldözötteket segített és rejtegetett saját lakásán a legnehezebb napokban is. Állandó kapcsolatban állt a Magyar Fronttal, és mindent megtett az elfogott társak megmentéséért. Röplapokat írt és terjesztett, és még az illegalitásban barátaival újra megalakította Ady és Jászi egykori pártját, a Radikális Pártot, amely csatlakozott a Magyar Fronthoz.

A felszabadulás után a pártot több hónapig nem ismerték el, nem vállalhatott részt a Függetlenségi Front munkájában sem. Csécsy így

Csécsy Imre

átmenetileg a Parasztpárt tagja lett. Közvetlenül az 1945-ös őszi választások előtt engedélyezték a radikálisok önálló pártként való részvételét a választásokon, ahol végül a radikálisoknak nem sikerült a parlamentbe bekerülni. Csécsy mint a párt elnöke abban látta ekkor az önálló párt feladatát és értelmét, hogy a polgárság demokratikus elemeit igyekezzenek megnyerni a szocializmus ügyének.

Miközben a radikálisok sikertelenül próbálkoztak bekapcsolódni a felszabadulás utáni politikai életbe, Csécsy megkísérelte az új magyar demokráciában az ellenforradalom által kétszer is betiltott Huszadik Század újra megindítását. Kezdetben — 1945—46-ban — kéréseit sorra elutasították, de kitartó küzdelme 1947 elejére mégis sikerrel járt. Mai fejjel igen nehéz már felfogni, hogy a magyar demokrácia egyik első harcos fórumának miért kellett olyan sokat harcolni újra megjelenhetéséért a demokráciában.

Csécsy az új Huszadik Században a haladó polgár helyét és kötelességeit az átalakuló Magyarországon, a Kelet és Nyugat akkor még remélt együttélési esélyeit és a demokrácia, s szocializmus eszméinek közeledési lehetőségeit igyekezett megfogalmazni, s az akkori magyar viszonyokra alkalmazni. Feltétlen jó szándékú próbálkozásait kezdettől fogva gyanakodva fogadták, előbb ingerült meg nem értés, majd oktató leckéztetés, végül nyílt denunciálás lett osztályrésze. Polgári oldalról is közöny és értetlenség kísérte munkáját. Egyedül maradt, és útitárs ideológiája — mely nem kaphatott helyet az akkori népfrontelképzelésekben — legközelebbi barátainak ellenérzését is felkeltette. A korszak egyre türelmetlenebb és erőszakosabb dogmatizmusa nemcsak hogy mereven elutasította, de lehetetlenné is tette a népi demokráciához — a demokratikus szocializmus — eszméivel közeledni kívánó Csécsy Imrét. 1949 végén kénytelen volt lapját megszüntetni, és végleges belső emigrációba vonult vissza. Nyugdíját megvonták, és csak nagy nehézségek árán tudott elhelyezkedni mint nyelvi lektor. 1951-ben „mint osztályidegen" kitelepítési végzést is kapott — de már nem attól a népi demokráciától, amelyért ő mindig küzdött. A határozatot végül az egykori harcostársak közbenjárására nem hajtották végre.

Csécsy lehetetlen helyzetbe került, mert mindent megpróbált, ami lehetséges volt, hogy tisztességes keretek között együtt tudjon működni egy új Magyarország felépítésében. Ezt a Rákosi-rendszer módszerei lehetetlenné tették számára. Az állandó feszültség, ami a polgári radikalista eszmékhez való töretlen hűség és az új helyzetben való tenniakarás között feszült, megszűnt. Végleg visszavonult eszméi világába. Emberi tartásáról, tisztességéről, politikai, elméleti bátorságáról csak elismeréssel szólhatunk.

VARGA F. JÁNOS

Szobrászat és nemzettudat

Szervátiusz Tibor-jegyzetek

1.

A hatvanas-hetvenes évek romániai szobrászatát nem lehet megérteni Constantin Brâncuşi nélkül. Az olténiai-francia mester — kívülről így látszik — nemtőként ragadta ki példájával szülőhazája plasztikáját az ötvenes évek sematizmusából, bőbeszédű akadémizmusából, körülményes didaktikusságából, éppen a halála — 1957 — utáni esztendőkben adva vissza mindazt ennek a kultúrának, amit fél évszázada Craiovából, Bukarestből, a dél-romániai parasztvilágból Európába magával vitt. Nálunk ismeretlen ez az egytengelyű nagy fordulat az újabb művészettörténetben, a mi képzőművészetünk sok és sokféle vezércsillag szerint próbált rendeződni, amikor kifeszítette magát a hasonló stílus- és ideagörcsökből. De hogy a Brâncuşi-hatás nem belemagyarázás, hanem tudatos és tudatosan vállalt útválasztás, keresése egyszerre a tízes-húszas évek modern hagyományainak és a velük összeforrott helyi-parasztművészeti töredéknek, azt a felületi formalátványokon kívül a romániai művészet öninterpretációja, sőt, láthatóan e szobrászat külföldi reprezentációja, két évtizede rendszeres szervezett bemutatói is bizonyítják.

A tudatosan vállalt örökség eléggé nagydimenziójú és sokrétű ahhoz, hogy életművek, szándékok és egyéniségek különféle kapcsolódási pontokat találjanak, s a mai-tegnapi utódgeneráció is kellőképpen karakteres, sokigényű, hogy a nyitott és folytatható Brâncuşi-hagyományt tovább éltesse. Ovidiu Maitec, Gheorghe Apostu vagy Gheorghe Ilescu-Călineşti (valamennyien a középgenerációhoz tartoznak, így Szervátiusz Tibornak többékevésbé mind korosztálytársai) egyaránt a faszobrászatnak azt a népi tárgyformálást megidéző, apokrif módon újraelőállító és szürreálisan újraértelmező tendenciáját töltik meg új erővel, amelyet a mester a tízeshúszas években hozott az egyetemes művészetbe, s amely az elmúlt két évtized budapesti, velencei, romániai és európai román bemutatóin mindig eléggé virulensnek tetszett. E nonfiguratív, legfeljebb formaelemeivel alludáló áramlat mellett nem nehéz fölfedezni a romániai figuratív faplasztikának, ennek a bőbeszédűbb, érzelmesebb-indulatosabb ábrázolóvilágnak a korai Brâncuşi-művekhez fűződő kapcsolatait, vagy legalábbis közös indítékait sem. Vida Géza korábbi figuráit, vagy a nagyváradi születésű Mircea Stefanescu bálványszobrait nagyjából ugyanaz a szecessziós-expresszív-prekubista formanyelv magyarázza — s kivált: ugyanaz a század eleji érzelmi-patetikus életérzés ad nekik értelmet —, amelyet az 1912-es *Maiastra* tartófigurái, s általában a szecesszióból bontakozó Brâncuşi-kompozíciók megtestesítenek. S hogy a fényes fémmel káprázt ató, absztrakt-konstruktív, mégis tünékenyen szürreális Brâncuşi-főművek miként hagynak nyomot a szülőföld mai plasztikájában, arra elegendő egy példa a sok közül, a Constantin Lucacié, aki történetesen nem felcsiszolt kőben és polírozott bronzban, hanem engedékennyé vált rozsdamentes csillogó acélban ad testet rokon gondolatoknak a példakép-mestert megcélzó technikai fölénnyel.

2.

A Brâncuşi-hatás — mint minden más hagyományvállalás — természetesen önmagában nem minősít; általános tény, nem erény, nem is hátrány. Más érdeklődésű eszmefuttatás, a nemzetközi kiállításokénál bőségesebb információ, azaz konkrétabb és sorozatban elvégzett vizsgálat kell ahhoz, hogy e ténycsoporton belül elváljék egymástól a könnyed reprodukálás és a hiteles egyéni alkotás, a modorismétlés és a teremtés a romániai plasztika folyamatában.

Nem minősít tehát az a látni való faktum sem, hogy a Kolozsváron született, az ottani Ion Andreescu főiskolán 1956-ban végzett, s a legutóbbi időkig, csaknem ötvenéves koráig Romániában dolgozó Szervátiusz Tiborra is hatott, hat Constantin Brâncuşi felszabadító példája. Tavaszi egyéni kiállításának három legerősebb művén, *Móricz Zsigmond* homokkőportréján, az *Anyaság*(?) tömör-súlyos bálványplasztikáján és a *Könnyek oszlopa* háromméteres vörösfa kompozícióján rendre ott érződik a nagy előd biztatása — tulajdonképpen más-más biztatása —, de az a bizonyos alaposabb vizsgálódás szuverén, epigonizmustól mentes, zárt plasztikai értékeket talál bennük.

A szürkés, görgeteg *Móricz*-fej azon a sommás-tömbös e századi szobrászi úton jut el messzire, amelynek az irányzat szerinti meghatározását már Brâncuşi életműve lehetetlenné tette. Hiszen a súlyosan formált, tagolatlan, alig megmozgatott kőgolyó épp annyira, s éppoly kevéssé vezethető vissza a nagy áramlatot megelőző prekubizmus, mint az azt meghaladó szervesen építkező későbbi tömegplasztika, sőt a még korábbi, hildebrandi elemi szobrászat kiindulópontjaihoz; de akármelyik előzményhez csomóznánk is, kevés volna, mert elveszítenénk azt a szoborban kétségtelenül meglevő drámai expresszivitást és apró groteszkséget, amely teljes művé teszi, s amelyet az expresszionizmustól, s némiképp az anekdotás szecesszió emlékétől kapott.

Lényegesebb ennél, hogy az arckép igazi szellemi-fizikai portréja az írónak és az életműnek. Hatalmas görgetegkő-tömege, meg az ezzel járó kopásai, furcsa üregei, s kivált a gömbformából következő látszólag bizonytalan statikája — ingókő-hatása —, a legsajátabb plasztikai eszközökkel testesít meg emberfeletti bálvány-monumentalitást és emberi esendőséget. Nagy, gömbös felülete az alig belekarcolt szemekkel, a lomhán megmozgatott orral és szakállal nehézkesen, terhesen fenséges, de komikusan fürge vonalú is. Ugyanez más megközelítésben: a busa fej naturája és az odavetett tatárszemek és nagykán-bajusz stilizáltsága majesztózus is, túridanis is — az utóbbinak Karinthy-féle értelmezésében. Egészében tehát alkalmas arra, hogy a modell nagyságát és tényként is bizonyítható, mellékvonásként is hitelesítő esendőségeit, a móriczi nagyprózа pátoszát és a móriczi manírok esetlegességét hitelesen együtt lássuk ebben az oly jellegzetes, kemény sziklakőnek tetsző, de valójában puha homokkőbe faragott ábrázolásban.

A néhány arasznyi *Anyaság*-bálvány (amelyet nem lehetett pontosan azonosítani a hiányosan informáló, a katalógussal összhangba nem hozott, de az időrendtől és a műcímektől is nagyvonalúan eltekintő kiállításon) a jobb oldali, „Kicsi bálványok" feliratú népes együttes közepén állt a Nemzeti Galériában, messze kiválva a környezetéből. Ez a nagyvonalúan formált, ki tudja, milyen törzsi művészeti felfogást, ókultúrák ábrázolási rendjét élesztő plasztika is fel kellett hogy idézze az 1908 körüli Brâncuşi-idolok névtelenből merítő gesztusát, de csak azért, hogy a különbség kitetsszék. Szervátiusz gombszemű, lapos képű, lapított kezű asszonyalakja az átszellemülten titkos-archaikus mosolyával, szelídségével, s a túldimenzionált terhes hasával, meg a szinte obszcenitásig kendőzetlen, elemi hatású nyitott szeméremajkakkal a lírának és a testiségnek sokkal szabadszájúbb, őszintébb — ha úgy tetszik: modernebb — bálványképét teremtette meg, mint a szemérmes század eleji mester lefojtott figurái. Itt is stilizálás és hatalmas konkrétság, kőtömörség és (megint csak) keljfeljancsis gömblabilisság — egyszóval széttartó és összefeszülő ellentétek érzelmi-plasztikai pólusossága — teremtett hiteles, barázdált, sokágú érzelmigondolati együttest.

Legközelebb Brâncuşi plasztikájához a három kiemelkedő darab közül a nagy *Könnyek oszlopa* helyezkedik el. Ezt a közvetlen rokonságot a kiállítást feltétlenül elismerő kritikák sem hagyták említetlenül, hozzátenni megállapításaikhoz legfeljebb annyit lehet,

Szervátiusz Tibor

hogy talán nem is a gyönyörűen pulzáló *Végtelen oszlop* volt itt az önkéntelen példa, hanem mindaz a szobrászati következmény, amelyet ötven esztendő során az egyetemes plasztika a faoszlop nyomán megcsinált. Mindazonáltal igényes anyagszerűséggel, érzékeny ritmusérzékkel megkomponált, vonzó, dekoratív mű, amely ha nem teljesíti is be azokat a tartalmi igényeket, amelyeket a címe megelőlegez (stilizáltsága zártabb ennél, s igen hatásos vörös színe másfelé irányítja az asszociációt) — érett, avatott díszplasztikaként kell számon tartanunk.

3.

Azok a műcsoportok, amelyek e feltűnő kompozíciók mögött sorakoznak, sajnálatosan messze állnak a mérce rangú példáktól. Lehet, hogy a korlátozott válogatás, az időrend elsikkadása is oka ennek — a tény azonban tény. A nonfiguratív kompozíciók például — hogy ott kezdjük, ahol a legkisebb az űr a kiugró teljesítmény és az átlag között — rendre középszerű, rutinos, fantáziaszegény fém- és márványmunkáknak bizonyulnak. Nem az okoz hiányérzetet tehát, hogy a fentebb említettekkel ellentétben elvesztik szellemi önállóságukat, s belezuhannak Brâncuşi kisajátíthatatlan, autonóm eszményvilágába, hanem az, hogy ami a tartalmasságot illeti, még csak nem is újraismétlők: csupán üresek, formálisak. Címükben ugyan ragaszkodnak valamiféle körülhatárolatlan napkultuszhoz, de nemcsak ahhoz szegényesek, hogy ennek a bizonyos Napistennek a mitológiáját megteremtsék; a szép megmunkálásnak, a szellemes formának, a biztos anyaghasználatnak azt a primérebb, optikai és tapintási örömöket nyújtó nívóját sem érik el, amit a *Könnyek oszlopában* már megtalálhatunk.

Nehéz érvelni, mert nincs mit hosszan elemezni a *Napisten szerelme* hatszírmú, hatlyukú üres márványrozettáján, a megállapításnál többhöz, differenciált kritikához támpontot nem ad sem a *Napisten ébredésének* kezdetleges márványkompozíciója, sem ugyanennek a témának a bronz-megfogalmazása. Jól jellemzi a tétovaságot a *Napisten rendjének* vasszögekből hegesztett vélhető sugárrendszere, amely befelé (a mag felé? az égitest felé?) szúró hegyeivel a konvencionális napsugárábrázolást ugyan nem vállalja, de arra is képtelen, hogy merészen kiforgas-

sa, meghökkentően új jelentéssel ruházza fel a konvenciót. A valóságos hegyes tárgy naturalizmusa nagyon drasztikus hatású egy absztrakt kompozícióban, azaz, elementáris gondolati-érzelmi ok kell ahhoz, hogy alkalmazásával a mű ne csak elviselje, ki is használja a stílustörést. A szúrós szögeknek itt nincsen ilyen felismerhető érzelmi-drámai funkciója, s brutalitásuk így a szegényes semmibe vész; — történetesen szögből van hegesztve a sugárkéve, banálisan csak ennyit jelentenek az önmagában szokványos formarendben.

Stílustöréssel él, de felszárnyalás helyett csupán megbicsaklik a *Kicsi bálványok* összefoglaló cím alatt ismert fa kisplasztika-sorozat is. Az inspiráció láthatóan onnan származik, ahonnan a kiemelkedő *Anyaságé, s* ahonnan Brâncuşi inspirációja: a törzsi, népi és egzotikus kultúrák gondolkodás- és formavilágából. Ám amíg az egyetlen anyaság-bálvány új, szuverén és érvényes apokrif mitológiát teremt egy szabadon kezelt formakincsből és egy mai fölérzésből (amint ezt teremtették a Brâncuşi-bálványok is), a *Kicsi bálványok* szinte kivétel nélkül vegyes álmitológiát produkálnak egy görcsös jótanulói szorgalommal kezelt formabontásból, meg egy külsődlegesen erre erőltetett aktualizáló igyekezetből. A vágott szemű, lapított arcú, botdimenziókban szorongó, archaizáló (afrikai? indiai? óceániai? — a vélemények megoszlanak) asszonyalakokra rovásírást, tulipános mintát, főkötőt és csángó gyöngysort aggat ez a heterogén kisplasztika, sőt egy bizonytalan pillanatában katolikus keresztet akaszt a pogány formájú nőalak pőre afrikai keblei közé. Az erőszakos összeházasítás, az egzotikumból exportált „ősiség" és a helyben termett „kulőr lokál" összerovása csak azért nem disszonánsabb első látásra, mert a műfaj maga elandalító. A kisplasztikai méretek intimsége a fának mint anyagnak a házias képzetei, s a fafaragásnak, mint technikának az ugyancsak „ősi volta" olyan míves-összetartozó illúziót ad, amely könnyen megbocsáttat. Igaz, hogy közelebbről nézve ez az attraktív megbékélés, ez a langyos összemosódás nemcsak a brâncusi-i mágiától az *Anyaság*-idol mitológiájától van távol, hanem elhagyja a művészi ízlés köreit is, de helyette az édes-kedves nippek színvonalán megajándékoz egy *nipp-fölötti ízlés tévtudatával;* hiszen egy végből van a nívós plasztikával s rásugárzik a monumentális szobrászat nemzeti aspirációja.

A *Móricz*-portré hitelessége, meg a mögötte sorakozó alkotóportrék, nemzeti nagyok viszonya lényegesen különbözik. A megértéséhez messzebbről kell elindulnunk.

4.

Utalásszerűen szó esett már arról, hogy Brâncuşi indulásakor, a századelőn Közép- és Kelet-Európában különös, de a társadalmi-művészeti fejlődés meghatározta módon egymásra torlódik, összevegyül a szecesszió az expresszionizmussal és a prekubizmussal. Maga Brâncuşi is ebből a sajátos összehullámzásból alakítja ki különös érzékenységét (meg az apró modorosságait) a jóval tagoltabb ízlésrendszerű Párizsban, de az övénél maradandóbban viseli ennek a „stilisztikai szinkretizmusnak" a nyomait egy seregnyi olyan életmű, amelyik nemcsak innen, ebből a térségből indul el, hanem itt is teljesedik ki. Magyar példákon kezdve: Beck Ö. Fülöp szobrászata ugyan az öntörvényű művek szuverenitásával rázza le magáról ezt a furcsa szecessziós-kubizáló-expresszív hármasságot, de az 1912 körül készült munkáin futó emlékként ott marad az, ami Kövesházi Kalmár Elza stilizált plasztikájának meghatározójává is válik. S hogy miként éltetik ezt a szét sem választható, egészen össze sem forró stíluspluralizmust a magyar szobrásznőénél nagyobb hatású életművek is, arra tanulságos példa marad ezen a tájon a holsteini-német Barlach és a horvát Meštrović munkássága. Mindketten a mienkhez hasonlóan kevéssé fejlett országból származnak, szobraiknak szellemisége mindenhez inkább kapcsolható, mintsem valamely nagypolgári eszméhez, és ha kubisztikus tömegekben tagolódó expresszivitásuk, szecessziós-rajongó komponálásuk nem elegendő a jellemzésükhöz, tartalmi elemek alapján összehasonlítható a művészetük. Az a kisemberi közvetlenség (s benne foglalt ellentéte: a nagyság iránti, ámulattá fokozott lelkesedés) kap itt erős pietikus és népi-hazafias kifejezést, amelyet nem nehéz kapcsolatban látnunk az elmaradott, vidékies szülőházak paraszti-kispolgári közérzületével.

Szervátiusz Tibor: Tavasz

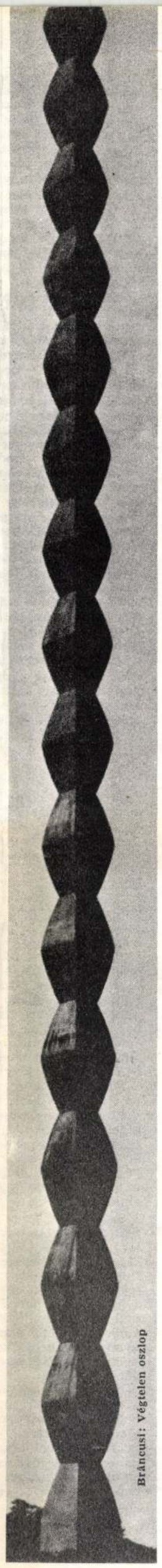

Brâncusi: Végtelen oszlop

Szervátiusz Tibor: Petőfi halála

Hogy miként, s milyen színvonalon vált a két világháború között, megkésve ez a formájára nézve lazán kubizáló, mértékkel expresszív, s feltétlenül szecessziós fölérzésű művészi nyelv bizonyos „nemzeti-népi tartalmak" ekvivalensévé a magyarországi s az erdélyi plasztikában, az éppoly kevéssé tárgya ennek az eszmefuttatásnak, mint az a tény, hogy szinte ugyanakkor hogyan vált szlovákká vagy ukránná. Mellőzve a folyamat követését, azt kell észrevennünk, hogy a tízes évekről a harmincas évekre örökített stíluskonstrukciót miként eleveníti fel a már kialakult Szervátiusz Tibor-szobrászat a hatvanas, még inkább a hetvenes években.

Ez már nem Brâncuşi-hatás, a távoli, közös gyökerek a messzeségbe vesznek. Programos, politikai-történelmi kompozíciók születnek ebben a törekvésben, olyan direkt eszmények inkarnációi, amelyek még elméletben sem vethetők össze immár a brâncusi-i titokzatos és zárkózott létszobrászattal. Logikusan indokoltnak tetszik tehát a stílusváltás, arányban a léptékváltással és a tematikai-tartalmi szándékkal.

A *Székely pietà* (s újabb háromméteres variánsa, a *Mádéfalvi veszedelem*) címében is tudatosan vállalja a Michelangelo-rokonságot; szemre leginkább a szintén háromalakos Palestrinai Pietàhoz — s így a Pietà Rondenininihez — hasonul. Azonos az elbukót tartó asszony a kompozíció csúcsán, azonos a leomló holttest, s ott a harmadik, a mellékes szereplő is. Az 1764-es nemzeti tragédiát megörökítő csoportot, meg a golgotai tragédiát megörökítő márványszobrot azonban e külső formai hasonlóságon kívül semmi közös nem kapcsolja össze. A Michelangelo-mű fájdalmas asszonya férfierős, hatalmasan tartja a zuhanni akaró testet, de arca gyöngéd szerelemmel, s nem megfeszülve néz, amint a lehullani kész férfinak is csak a teste tragikusan csupa függőleges, alázuhanó, az arcvonásai lágyan alvók, harmonikusak a vállalt s beteljesedett megváltó-halálban. A harmadik figura, Mária Magdolna arca meg éppen közönyös: láthatóan csak arra összpontosít a megbékélt lélek, hogy segítsen a halott-tartásban; nincs könnye már, csak erősíti mozdulatával is, a teste tömegével is oldalról a nagy energiák feszítette csoportot.

A fából faragott pietà fájdalmas székely asszonya meggyötört és ráncos. A férfi tekintete szánalmasan megtört. A harmadik itt kisgyerek, aki nem támaszt, hanem ruhába csimpaszkodik; az ő szeme riadt. Egy érzelemre torzul hát a három szereplő fizognómiája, nem modulálják, nem ellenpontozzák a tragédiát, hanem háromszor megismétlik. Holott a mozdulatok, a kompozíció itt önmagában is csupa tragédia, nem fogja vissza az asszony erős férfikeze, nem támasztja oldalról felfelé haladó ellentétes mozgás, lefelé hull a váll nélküli, erőtlen asszony két keze szára, lefelé az áldozat karja, s lefelé húzza mindkettőjüket a gyerekfigura is. Tartás, erő, konfliktust érzékeltető keménység nincs az arcokra vésett érzelmekben, nincs a testtartásban, nincs az egész kompozíció csőszerű, fatörzsdimenziókat őrző függőleges hajlásában sem. A formai szomorúságok, a lélekrajzi keserűségek, a kompozicionális lemondás egymást ismétli, egymást követi additív módon — kérdés, hogy moduláló tendenciák híján az egymás mellé rakott sok-sok dráma valóban összeadódik-e egy summává, vagy csökkenti egymás hatását.

A csupa-fájdalom-megfogalmazás szecessziós örökségre vall, a fatörzsarányokat görcsösen őrző anyagkezelés is, a székelyeskedő latinbetű-stilizáció is, az indásan egymásba folyó alakfűzés szintén. A feketére égetett felület, ez a tragédiát hordozó színezék lehet expresszionista örökség is, lehet szintén szecessziós — egyre megy, mert csak újabb, mennyiségi adalék a tragédiához. Ám a távolról kubisztikusnak tetsző néhány tagolt elem — például az asszony kendős, önmagában tömbös feje — sem befolyásolja az egysodrúságot: nem lép ki az állhatatlan-hajladozó kompozícióból, csak „ízesen", apró disszonanciát sem keltve megkoronázza.

A két mű tehát látszólag „modern" formajegyei ellenére nem gazdagítja, ellenkezően, elszegényíti, érzelmileg primitivizálja a pietà-gondolatot. Nem a Palestrinai Pietàét, amelyet megpróbál követni, hanem azt a pietàsémát, amit Michelangelo után négy évszázad szobrászata kikoptatott. Hiszen érzelmigondolati feszültséggel nem, ám stilisztikai megújulással sem képes felfrissíteni az egyébként ezeréves formulát. Mit ad hát hozzá? A székely jelzőt és kosztümöt. Több igénnyel, gazdagabb érzelmi világgal épp e helyi jelleg tartalma újíthatta volna meg az egész pietà-gondolatot, nem nehéz belátni, hogy a székely tragédia és a golgotai tragédia, a ma tragédialátása és a cinquecento tragédialátása között van annyi spácium, amennyiből megszülethetett volna a székelység, a magyar história, a *Szervátiusz Tibor egyszervolt pietà-élménye*. Ezzel szemben mit mond ez a két szoborcsoport a mádéfalvi veszedelemről szobrásznyelven? Annyit, hogy nagyon szomorú tragédia volt. S ennél egy árnyalattal sem többet. Ennyit pedig a mindennapi néző, a honpolgár érzelemvilága akkor is mozdul, ha háromméteres Michelangelo-parafrázisok helyett csak egy évszámot és két szót lát, vagy egy történelmi cikket olvas. A gondolat nem emelkedett a közhelynek fölébe.

5.

Ez a végtelen, de egyhúrú szomorúság teszi monotonná Szervátiusz Tibor egész történelmi-nemzeti szobrászatát. Látni való, hogy a szecessziós-expresszív-kubisztikus formamodor ugyan tudatosan választott, de nem meghatározó komponense a históriai galériának. El is foszlik hol a kubizálás, hol az expresszivitás, hol mindkettő, hiszen nem az a funkciója, hogy éltetője, csupán az, hogy megtetézője, adalékanyaga ennek a szomorúságnak.

Petőfi elesett Erdélyben, és ez megrendítő. — Ezt mondja különböző léptékben és formában, de megkülönböztethetetlenül egyfajta szomorúsággal az *Ispánkút*, a *Petőfi Erdélyben* és a *Petőfi halála*. A differenciák külsődlegesek. Hogy a fekvő figura csavarral összeszerelt lábai anyagszerűtlen felfokozottsággal, gyökérszerű göcsörtösségben vonaglanak (szecessziós örökség), hogy a háromméteres álló alak őrzi az „egy darabból kimetszettség" fikcióját, holott vascsavarok erősítik a rönktalapzatba (szecessziós örökség), s hogy az *Ispánkút* ívbe hajlítja ezt a szánalomra méltó soványságot (szecessziós örökség), csupán felületi részletkérdés. Mert a három szobor háromszor mondja el ugyanazzal az égett felülettel (expresszionizmus?), ugyanazzal a vonagló soványsággal (expresszionizmus), ugyan azzal az égnek meredő vállal és hajjal (expresszionizmus), sőt ugyanazzal a szív fölötti *igazi* lyukkal (kínos naturalizmus) ugyanazt a tantételt.

Amely tantétel ráadásul hamis. A Ferenczy Béni Petőfije, ez az „eszköztelennek" tudott bonyolult remekmű önmagában bizonyítja, mily ízlést feszélyező ez a könnyes, örökösen visszatérő „szegény Petőfi" koncepció, hogy mennyire nem igaz sem történelmileg, sem szobrászian. A kettő — a történelmi hitelesség, meg a szobrászi érvényesség — nem fedi egymást mindig feltétlenül, a szuverén alkotók joga, hogy elfogult, monumentális szubjektivitással lássanak és láttassanak életműveket és életpályákat. De akkor a szuverén alkotók kötelessége szobrászian hitelessé tenni a történetileg elfogultnak minősülőt, körülrakni az objektíve bicegőt támadhatatlan, azaz egyéni és izzóan meggyőző művészi igazságokkal. Itt ez a csoda nem következik be. Pedig a triválisan elfogadott, a közhely sem művészi igazság, a közhelytöredék pedig — mint ez a férfiasságától, arroganciájától, merészségétől és gyöngédségétől többszörösen megfosztott, sajnálatos Petőfi — még csak nem is művészi igazságtöredék. A művészi igazságok, az esztétikai egészek, mint tudjuk, nem hangulat-fragmentumokból állnak össze.

Szegény Dózsát infernálisan megégették — ez közhely. Szegény Jézus Krisztust kínhalálra küldték és Jézus Krisztus követője, a szegény emberiség szenved Kolozsváron is — ez közhely. A szegény rabok rácsaikon keresztül vágyódnak a külvilágba — ez is közhely. S amíg a *Tüzes trónon*, a *Kolozsvári Krisztus* és a *Börtön* című hegesztett kompozíció nem tesz többet, mint a szóbeliség közhelyeit áttolmácsolja hegesztett-fém-közhellyé (sőt: forrasztott-fém-közhellyé), nem marad elemeznivaló. Somogyi József bronzba merevedett és kormos kerámiává égett Dózsái, gyalázatos-fenségesen vonagló karmos korpuszai, vagy Varga Imre első, varratos-fényló, láng vágta *Prométheusza* mutatja ezekkel ellentétben a közhely fölötti művészi igazságot. A nemcsak ebsorsra jutott, szánalmasan groteszk, hanem a komisz keménységű Dózsák, a szenvedő, de nem önsajnáló, nem alkuvó krisztusok, és a tűzzel égő, de hatalmas tüzet hozó hősök körplasztikai, soknézőpontú igazságát.

Mellesleg: a hatvan-ötven esztendős izmusok kategóriáiban nem lötyögő, oda sérületlenül be sem erőltethető öntörvényű művészet szuverén igazságát is.

Ez a formai-lényegi autonómia — félreértés ne legyen — nem látszik a magyarországi magyar művészet kiváltságának. Éppen Erdély szolgál nyomasztóan nagy példákkal, ahol a ma látható legtöbb Szervátiusz Tibor-szobor megszületett. Kerülve a kockázatos további képzőművészeti példálózást, elég a romániai magyar irodalomra, Szervátiusz írókortársainak kötelező mércéjére figyelnünk. Sütő András kis hazát a teljes magyarságig, a teljes emberiség határaiig tágító, Erdélyben maradó, s mégis világérvényességű prózája, Huszár Sándor kisebb közösségben fájón-gyógyítón szókimondó kritikája, amelyhez képest a mi éles fogalmazásaink olykor csak mellébeszélésnek tetszenek, s a *Kő hull apadó kútba*, Szilágyi István bevert szájú rettenet-regényének tompa zuhanása egyként tiltakozik a teljesség valamiféle kisajátítása ellen is — az ellen is, hogy hajlamosak legyünk némely régiók derék középteljesítményei fölött lelkendezni.

Ez pedig csak szubjektív önkénnyel kiemelt három prózai életmű a Szervátiusz Tibor-korosztályból. Hol vannak még a többiek, a más generációk, és a más műfajok.

6.

Sajnálatos, hogy ilyen hosszan kellett végigtekinteni egy középszerű szobrászaton, egy hullámzó minőségű kiállításon — sajnálatos, mert nem Szervátiusz Tibor tehet róla. Sokkal inkább az az esztendők óta erősített, és a Nemzeti Galéria minapi kiállításán példátlan méretűvé dagadt közhangulat, amely messze túlmutatott tárgyán — a tanulságaival is. Tény, hogy ezt a szobrászatot soha meg nem mérte eddig a kritikai analízis, — a Magyarországon keletkezett két terjedelmesebb méltatása csak meglehetősen szellemtelen, lapos apológia. De feszengve kell elismernünk, hogy nemcsak a vonzó közhelyeket méltányoló szellemi fogyasztók nagy tömege, hanem az írásos visszhang is csaknem teljesen azonosult az aránytalan elragadtatásban.

Meggondolandó most már, mennyire tartozik a társadalomlélektanra, s mennyire az esztétikára, hogy ezt a szobrászatot a nemzeti tudat inkarnációjának, mi több, napjainkban egyetlen hiteles inkarnációjának tekinti a közvélemény nagyobbik része. Bár a hangulati tényezők vizsgálata nem volna érdektelen, s bizonyára fölösleges sem, itt most az értéktévesztés az objektíven megvizsgálandó kérdés, nem a hangulatok; néhány esztendő múltán a háromnapos csodákra nem fogunk emlékezni.

Szervátiusz Tibor személyes mítoszát jó tíz esztendeje alapozzák és terjesztik Erdélybe járó költők és filmesek. Ebből az esztétika oldaláról az figyelemre méltó, hogy Szervátiusz Tibor egyrétegűen publicisztikusnak, legjobb esetben privát lírai érvényűnek bizonyuló, a művészi, képzőművészi öntörvényű teljességet nélkülöző politikai-történelmi szobrászata épp a másnemű művészetek erényeivel kompenzálja magát: irodalmias és alkalmazható művészet ez. A forrasztott és kovácsolt fémek, a megégett fák és a szánalmat keltő arányok hatásosan fényképezhetők, és a művészfilmekben, a művészfotográfiákon nemcsak az eredendő képzőművészi fogyatékosságuk marad jótékony homályban, magukra sugároztatván más művészet auráját, hanem az is logikusan elképzelhető, hogy az önmagában elégtelen plasztika a produkcióban életre kel, s részfeladatot vállal és tölt be. Bizonyulhat tehát a *Dózsa György halálának* kétoldalas maszkja, hatásos, de felületes dupla síkplasztikája hiányos önálló szobornak a kiállításon, s lehet, hogy ez az iparművészeti parcialitású darab a maga képzőművészeti részfunkcióit dramaturgiai részfunkciókkal tetézve művészetrészesévé válik a filmegésznek. Mint bármely más jelmez, maszk vagy díszlet. S bizonyos, hogy a szóra, gondolatra járó költői elme számára ez a szókat, gondolatokat primer naivitással közvetítő, illusztratív szobrászat könnyebben befogadható, mint azok a képzőművészeti érzések és gondolatok, amelyek bonyolult, egymásnak ellentmondó, modulált és plasztikailag rejtjelezett művekben élnek — s amelyek tökéletes verbális mondatokká soha nem formulázhatók. (Ugyanez a költői elme bizonyosan fölzaklatottan tiltakozik, ha a saját terrénumán találkozik olyan primer módon kibeszélt féligazságokkal, kivált közhelyekkel, amelyek nem válnak az irodalom, a nyelvművészet húsává-vérévé, de nem hiányolja a képzőművészet húsát és vérét a didaktikus, sekély *bildungs-képzőművészet* féligazságainak káprázatában.)

S minthogy a magyar műveltség is elsőrendűen az irodalmi, narratív közlésekre érzékeny, és a film is jobban hat rá, mint a képzőművészet sajátos nyelve, nincs mit csodálkozni azon, ha követi a költőket és a filmművészeket az esztétikai tévesztésben. Tiltakozni sem érdemes — egészen addig, míg a kollektív lelkesedésben fel nem hangzanak az etikai érvek. Most felhangzottak, méltatásokban is, abszolút argumentumként. Lehetne éppen derűs fölénnyel ebben is csak árulkodó szimptómát látni, észrevenni, hogy az öntudatlan esztétikai hiányérzet, lám, elárulja magát, s önkéntelenül is biztosítékokat gyűjt gyér bizonyítékai mellé megint csak egy szomszédos — külső — szférából. Ám ha egy kiállítóról, egy kiállításról végső érvként szaporodóan azt olvassuk, hogy legfőbb értéke és kizárólagos küldetése az „erkölcsi indítékú állásfoglalás", — kedvszegetten mégiscsak szembe kell nézni bizonyos, Szervátiusz Tibor munkásságán messze túlmutató tanulságokkal.

Az állítással nincs módunk vitázni. Ám praktikusan emlékeztetnünk kell arra, mivé válhat egy politikus-történelmi szobrászat, ha esztétikai erényei híján vagy helyett az etika közéleti erényeit ismerik el. Nincs még olyan messze a hátunk mögött egy korszak (igazán a hátunk mögött van-e?), hogy ne emlékeznénk nyugtalanul az etikával pótolni kívánt esztétikum kudarcaira. Az, hogy akkor egy „felülről jött" tévesztő értékrendszer vett pártfogásába látszólag más (de nem is olyan nagyon más) vélt etikai értékeket, egy árnyalattal sem teszi vonzóbbá ezt a mai, „alulról jött" dogmát.

Teoretikusan pedig — ha futtában is — emlékeztetnünk kell arra, hogy nincs olyan modern értékközpontú esztétika, következésképpen művészetszemlélet sem, amely ne tenne különbséget *tendenc* és *pártosság*, *grand art* és *alkalmazott művészet*, *szuverén esztétikum* és *napi praktikusság* között. Lukács totalitása és világszerűsége, Hartmann „lényegigazsága", Hauser katarzisa — ki-ki válogathat — e kérdésben mind egyfelé mutat, egészen a Fülep Lajos-i nemzeti művészet-eszményig, amelynek köztudottan az a mércéje, hogy „megüti-e az európai közösségben és a mai történelmi stádiumban a feladatok közös megoldásában való részvételhez szükséges hivatottság mértékét."

Nemzeti tematikában, történelmi gondolatkörben ennél kevesebbel ma sem elégedhetünk meg, mert éppen eleget láttunk e szándékok jegyében született műveket, amelyek nemhogy az európai közös megoldásban nem juthattak provinciális szavukhoz, még itteni, helyi érvényességük is kisszerűen korlátozott maradt; s láttunk aztán — kevés — nagy kivételeket, amelyek betöltötték ezt az eszményi funkciót.

Erre kell ügyelnünk. „Ha valami baj van a politikai mellékízű művészetben, oka nem a politikai ideában, hanem magában a művészetben keresendő." — Gondolom, ezzel a fülepi axiómával egyetértve kikerülhetünk mindenféle félreértést.

RÓZSA GYULA

Kritika 1983/7

SZERVÁTIUSZ TIBOR

Szervátiusz Tibor, szobrász-grafikusművész 2.) Folytatás

Lóska Lajos: Egy emlékműtervő tanulságai:

1. Háború előtti képeslap a Sándor palotáról és a Szent György térről. |repr.|

2. A Szent György tér, a szobor tervezett helye napjainkban. |repr.|

3.-4. Az emlékmű 1:13-as makettjének részletei. |repr.|

5. Az -"- 1:100-as makettje. |repr.|

Művészet, 1989., okt., 57-59 old.

Egy emlékműterv tanulságai

Elcsöndesedtek, de nem hoztak megoldást a Szent György-térre álmodott 1848-as emlékmű körül a sajtóban, a tv-ben és a rádióban fellángolt viták. A művészettörténész, a kritikus és az építész szakma jó része – jómagam is – nem találja egyértelműen elfogadhatónak sem a kijelölt helyet, sem magát a makettet. A szétterülő, land art jellegű kompozíció hatalmas méreteivel jószerivel agyonnyomná a teret. A klasszicista és eklektikus épületekkel határolt térség – ahol reménhetőleg hamarosan újjáépítik a volt hadügyminisztérium romos tömbjét, amire városrendezési szempontból sokkal nagyobb szükség lenne, mint az emlékműre – harmóniáját is zavarná, a nyers, expresszív szoboregyüttes. A stílusazonosságot figyelembe véve a terület egy klasszicista, eklektikus, esetleg posztmodern, nyugodt ritmusú körplasztikát igényelne, akkorát vagy egy kicsit nagyobb terjedelműt, mint a helyrajzon erre kijelölt 2 × 2 m-es terület. Hangsúlyozom: kedvezőnek csak a környezettel való stílusazonosságot és léptéket figyelembe vevő elképzelés igérkezhet. Ésszerű megoldás lenne például, ha a Budapesti Képzőművészeti Igazgatóság raktárából egy méretével és stílusával odaillő, századfordulós, bronz munkát állítanának fel – természetesen megfelelő színvonalút. Azért merem javasolni ezt, mert viszonylag olcsó, és az elmúlt években több ilyen biztató megoldás is született (lásd például a Váci utcában álló *Merkur*, továbbá az Erzsébet-híd budai hídfőjénél elhelyezett *Erzsébet királyné* szobrokat).

A fővárosban a legtöbb köztéri munkát a századfordulón állították föl, melyek közül sokat a hiteles kortanú, *Lyka Károly* joggal minősített gyöngének. Ma ezek – bár kétségtelen megszépítette őket az idő – Budapest századfordulón megteremtett arculatának jellegzetes alkotó elemei. További erényük még, hogy mindig környezetbe tervezettek és szakmailag kifogástalanul, feddhetetlenül megoldottak. A Lyka által vázolt helyzet 1945 után csak még romlott, azóta alig készült a fővárosban az adott helyhez igazán illő, kiemelkedő minőségű – kimondani is szörnyű –, formailag újszerű szobor. A politikai emlékművekkel, de a díszítő plasztikákkal is jobbára ez a helyet. Környezetünk mégoly csekély figyelembe vétele nélkül vitelezték ki őket, egészen a legutolsó évekig, gondoljunk csak például *Varga Imre* méregdrága *Kun Béla* kompozíciójára vagy a *Bajcsy-Zsilinszky* szoborra, melyeket esztétikailag most nem is minősítenék. Az elmúlt 43 évben készült és elhelyezett köztéri munkák egyik nagy tanulsága, hogy nem szabad a környezetet elhanyagoló tervet elfogadni. Annál is inkább – mert bár még mindig a méretarányos makett a legjobb – igen könnyen lehet a helyszínről és az oda tervezett munkáról videó- vagy fotómontázst készíteni.

Szervátiusz Tibor elképzelésének a méltatása előtt azonban érdemes visszatekinteni a múltba, hiszen a téma és a helyszín is ezelőtt

2

1

majd száz évvel bukkan fel először a pályázatokon. Első ízben 1891-ben hirdettek a szabadságharcnak emlékművet állító szoborpályázatot. Ez meddő maradt, de a témát 1905-ben újból kiírták – ismét sikertelenül. Az ezt követő (1907) végre eredményt hozott: a zsűri két fiatal szobrász – *Gách István* és *Szamovolszky Ödön* – tervét elfogadhatónak találta. Ennek egy részletét azután ki is állították a Műcsarnokban, melyet a zsűri aranyéremmel jutalmazott, de ez sem került kivitelezésre. A Szent György tér pedig – mint lehetséges helyszín – az Erzsébet királyné szoborpályázat (1902) kapcsán jött szóba először: a művet ugyanis „a budai Szent György térre, ennek Pest felé néző fokára" kívánták felállítani.

Hosszú szünet után, 1987-ben azután ismét megfogalmazódott az 1848-as emlékmű állításának az ötlete. Társadalmi védnökség alakult a megvalósítására, mely kuratórium tagjai sorában ott találjuk Szervátiusz Tibort is, akit végül – pályázati kiírástól eltekintve –, felkért a munka megtervezésére, kivitelezésére. A védnökség a szobrot a Szent György térre képzelte el, pontosabban a Képző- és Iparművészeti Lektorátus által rögzítetten: „A mű tervezett helye a Budapest I., Szent György tér déli, alacsonyabban fekvő része: a palotaépülethez vezető út bal oldalán, a félköríves, ideiglenes gyalogút és a Sikló által észak-északkeletről határolt, jelenleg füves térség."

De mi is történt addig, amíg ez az önmagában nemes és támogatandó gondolat eljutott mai állapotáig. 1987-ben *Nagy Bandó András* humorista kezdeményezése nyomán született meg egy olyan emlékműnek a terve, mely az 1848-as szabadságharc mártírjainak, a 13 aradi vértanúnak, az önkényuralom áldozatainak állít emléket. A kompozíció helyét pályázaton jelölték volna ki, ami – mint tudjuk – végül is elmaradt. Az sem tetszik túl demokratikusnak, hogy a kuratórium egyedül Szervátiuszt kérte fel a terv elkészítésére. E döntés ellen – valószínűleg még éltek benne azok a gépies gátlások, mely szerint a mindenható állam utasításait maradéktalanul teljesíteni kell – a Lektorátus képviselője sem emelt kifogást. Mentségére legyen mondva, az elmúlt negyven évben, de már a századelőn is készültek csak úgynevezett egyenes megbízásos munkák, de azért a fontosakra – például az 1848-ra – mindig írtak ki valamilyen pályázatot.

4

1988 őszén egy tervbírálati ülésen a Lektorátus, a Fővárosi Tanács, az Országos Műemléki Felügyelőség és a védnökség képviselői megtekintették az 1 : 100-as és 1 : 13-as maketteket. Az összejövetel végén állásfoglalás született. A résztvevők többsége egyetértett abban, hogy a monumentumot egy nagyobb – szabad – térségen kellene felállítani. A tervet a televízióban is bemutatták. A műsor lelkes, de a képzőművészethez nem túlságosan értő riportere a jogos aggályaikat hangsúlyozó szakembereket bürokratáknak állította be, és nem a helyszínről, esetleg a szobor erényeiről vagy hiányosságairól vitázott, csupán az esemény politikai fontosságát hangsúlyozta. Az utoljára a tévében látott terveket azóta nem lehet megtekinteni, mivel a művész – az ellenvélemények hatására – még szakértőknek sem hajlandó megmutatni. Így magáról a makettről fogalmat csak a Lektorátus által készíttetett fotók alapján nyerhettem.

3

Az első, ami szemembe ötlik, hogy figyelmen kívül hagyja a környezetét. Ha azzal együtt került volna bemutatásra, azonnal kiderül, hogy a kompozíció beszorul a viszonylag kisméretű, három oldalról épületekkel övezett térbe. A mű középpontjában az 1 : 13-as maketten egy expresszíven és elnagyoltan mintázott, felemelt kezű, térdre bukó mártír látható. A golyóktól sebzett, éppen lerogyó alak végső soron a mártíremlékművek ikonográfiai sémáit követi. E kiemelt figurához sugár alakban öt hangsúlyos burkolatú út fut, emlékeztetve *Illyés Gyulá*nak az 1918 utáni magyarságot jelképező ötágú sípjára. A vértanúkat tizenhárom, a kivégzés módját jelölő, kereszttel, illetve ponttal ellátott szikla fogja körül. A kövek magassága ugyan nem jelzett, de azt tudjuk, hogy 13 méteres belső sugarú körben öveznék a főalakot. A 13 aradi vértanút jelképező kőbálványokat még két kisebb sziklákból épített kőgyűrű veszi körül. Az 1 : 100-as modellen egyértelműen látszik, hogy a rendelkezésre álló területet szinte teljesen kitöltő kompozíció megszünteti, ha úgy tetszik, sziklarengeteggé változtatja a teret, amelyről amúgy is hiányoznak a fák és a bokrok. A szakértők elsősorban ezt az aránytévesztést marasztalták el. Ehhez még hozzátenném, hogy a felállítandó kőbálványok felerősítenék a feltárt falmaradványok egyhangúságát, unalmasságát. Nyilvánvaló tehát, hogy ha kivitelezik, csak természeti környezetben érvényesülne igazán az alkotás. (Ha megvalósul.) A makett azonban számomra csak egy közepes művet sejtet. Már csak ezért is hibás lenne a várba, erre a megkülönböztetett történelmi-idegenforgalmi helyre felállítani. Közepes művet persze máshová sem javasolnék jó szívvel.

Szervátiusz kifejtette, hogy nem egy megszokott, XIX. századi szellemiségű szobrot tervez. Kétségtelen, hogy a térszervezés, a natúr szikladarabok alkalmazása egyaránt eszünkbe juttatja a Stonehenge-t és a közelmúlt modern művészetének land art törekvéseit. Sőt az ötlet némi rokonságban van *Josef Beuys*nak az 1983-as kasseli Dokumentán bemutatott kőbálvány-akciójával is, aki természetesen nagy füves térségen helyezte el gránittömbjeit. A szobrász hangsúlyozta, hogy nem megszokott plasztikát akar készíteni, de a terv félmegoldást sejtet: egy hagyományos körplasztikát épít körül kőtömbökkel. Arra pedig már utaltam, hogy a klasszicista Sándor palotától, a Turul-szobortól, a neobarokk díszkerítéstől, a várpalota-szárnytól és a volt hadügyminisztériumtól határolt térbe éppen hogy az épületek stílusával rokon, klasszicizáló vagy eklektikus alkotás illene, és semmiképpen sem a környezetét erősen befolyásoló, land art jellegű plasztika.

5

Az elutasító szakvélemények amellett, hogy óvatosak, azért kevéssé meggyőzőek, mert nem az aránytévesztéssel, a hibás elgondolással, esetleg a mű kifogásolható minőségével érvelnek, hanem a megoldatlan térrendezési, régészeti, építészeti problémákkal. Jó lenne azt is tudatosítani: hogyha ezek megszűnnek, ha feltöltik a teret, ha helyreállítják az épületeket, esetleg elvégzik a régészeti feltárásokat és teljesen elkészül a terep – bár ennek a rendezésnek a befejezése a jövő jótékony, sok mindent megoldó messzeségébe vész – a szobor akkor sem oda való, ez már a makett alapján is bizton megállapítható.

Írásomban az esemény etikai-politikai vetületével nem foglalkoztam, de egyetértek az Élet és Irodalomban glosszát író *Szűts Miklós* festőművésznek a pályázat nélküli megbízást a demokratizmus nevében elmarasztaló gondolataival, vagy a művészetkritikus *Sík Csabá*nak az ugyanitt publikált, indulatos, egy téves és veszélyes érvet – azt, hogy akik ellenzik a tervet nem jó magyarok – elmarasztaló nyilatkozatával. (Ez a nem teljesen új „érv" különben 1867 és 1945 között igen gyakran elhangzott a progresszív művészekkel, írókkal például a nyugatosokkal szemben. 1948-tól pedig ez a hivatalos elmarasztalás úgy módosult, hogy azokat, akik nem fogadták el a szocreál elveket, akiknek művei nem voltak elég pártosok, azok polgári dekadensek, reakciósak stb.)

Az emlékművek már témájukból következően is hordoznak politikai felhangokat – bár az sem jó, ha csak azt tartalmazzák, mint az 1945 óta felállított agitáló, demonstráló, kinyilatkoztató momentumok –, de csak akkor lesznek jó szobrok, ha megfelelő esztétikai színvonalúak, ha vannak plasztikai erényeik.

Rengeteg gyönge emlékművet avattak fel az elmúlt 43 évben szerte az országban. Napjainkban, amikor az egész társadalmat igyekeznek átformálni a mélyreható reformok, és remélhetőleg elindultunk a demokratizálódás – a jogállamiság, a piacgazdaság, a többpártrendszer – felé, hiba lenne egy újabbat elkészíteni. A társadalom egészének válik kárára, ha egy szervezet, egy párt – induljon bár haladó ellenzéki programmal – a szobor felállítását esetleg a maga politikai győzelmeként vagy kudarcaként értékeli. Egy műalkotás megvalósításánál a fő érvek legyenek esztétikaiak!

A történet tanulságai akkor is megmaradnak, ha jobb sorsra érdemes emlékmű körül végleg elcsitulnak a viták, aminek jó esélye van, hiszen időszerűsége máris háttérbe szorult. A közvéleményt máris jobban foglalkoztatja az 1956 mártírjainak emléket állító szobornak az elkészítésére kiírt pályázati felhívás, illetve annak ez év őszén megtekinthető eredményei. Ezen – melynek kiírásánál nem követtek el olyan hibákat, mint az 1848-asénál – a meghívott művészeken kívül részt vehet az egész szobrász szakma, és remélhetőleg több tucat kitűnő terv közül választhatja majd ki a pártatlan zsűri a legjobbakat.

Lóska Lajos

1 Háború előtti képeslap a Sándor palotáról és a Szent György térről
2 A Szent György tér, a szobor tervezett helye napjainkban (fotó Sulyok Miklós)
3–4 Az emlékmű 1 : 13-as makettjének részletei
5 Az emlékmű 1 : 100-as makettje (fotók Vass Kálmán)

1956 Pro Patria

Beszélgetés Molnár Tamás grafikussal

– Tamás, neked mint az Inconnu csoport *alapító tagjának a tevékenysége mindig kilógott a megszokott művészeti formákból. A politikus művészet nálunk már egyszer lejáratódott. Az azonban, amit ti csináltok, más mint az 50-es évek politikus, ún. „elkötelezett" művészete. Kérlek, mondd el pár szóval, milyen állomásokon keresztül jutottál el a kopjafákig?*

– 1978. május 1-jén alakult a csoport és lényegében klasszikus művészeti ágakban tevékenykedett. De a megyei szintű kultúrpolitika megakadályozta azokat a törekvéseket, amelyeket a csoport felvállalt. Itt elsősorban az akkor divatos nyugat-európai irányzatokra gondolok, amelyeknek akkori magyarországi képviselői közül ma már egy sem él: *Hajas, Erdély, Bódy*. Ezek az emberek testesítették meg akkor számunkra az európai kultúrát. Mára azonban nemcsak személyesen fizikailag tűntek el, hanem eltűnt az a szellemiség is, amelyet képviseltek. Ez a kulturális elhasználódás, pusztulás elért a gazdaság, a politika hatásköréig a 80-as évek Magyarországán. Azt gondolom, hogy ma nincs kultúra, nincs művészet. Nemcsak politikai művészet, hanem más sem. Sajnálatos módon a művészek egy része elsősorban a megélhetésre összpontosít, a másik része pedig olyan politikai becsvágyakkal telített és olyan sok közéleti szerepet vállal, amely megakadályozza abban, hogy értékes műalkotások szülessenek. Ez részben ránk is igaz, hiszen ez a csoport is egyre jobban politizálódott az idők folyamán. Elindultunk Szolnokról, ahol különböző tiltások, adminisztratív intézkedések sújtották a csoportot. Ennek hatására felköltöztünk Budapestre. Itt már akkor is szabadabb volt a levegő. Ennek ellenére a csoport radikalizmusa – és éppen 56 szellemiségéhez való következetes hűsége, ragaszkodása – felkeltette a hatóságok figyelmét, és összesen 11 házkutatás és 16 szabálysértési eljárás követte a csoport tevékenységét. Ezek javarészt, ahogy a belügy fogalmazott: kulturális szabálysértések voltak, hiszen mi mindig ebben utaztunk. Akkor jöttünk rá, hogy ebből művészetet lehet csinálni. Hiszen az a fajta kultúrpolitika, amit a rendőrség is irányít, nem lehet egészséges. Ezeket az okmányokat, bírósági, tanácsi szabálysértési tárgyalások dokumentumait mi művészetként kezeltük. Így hoztuk a hazai és a külföldi közvélemény tudomására. Ezáltal maró gúnnyal, a szatíra oldaláról közelítve meg ezt a képtelen helyzetet, amelyet ez az intézményrendszer képviselt a szabad, önálló gondolattal szemben. Csoportunk akcióközpontú volt, és éppen ez, a cselekvés szintjén megjelenített tevékenység „természetesen" különböző hatósági megtorló retorziókat váltott ki. Budapesten gyorsan az ellenzéki mozgalomhoz kapcsolódtunk. Könyvborítókat, plakátokat, öntapadós matricákat terveztünk. Mindig időszerűsítettük művészetünket. Hol az Európai Kulturális Fórum volt a célpont, hogy az olimpiai bojkott, vagy más nagyobb kulturális vagy politikai esemény. A szigorú 80-as évek elején, amikor azért már fel lehetett lélegezni, lakásgalériát hozott létre a csoport. Utcai tüntetéseket is szerveztünk, a ma oly divatos 56-os témakörben. De hát ez a múlt, s erről inkább ne beszéljünk. Egyrészt mert ezen már a csoport is túl van, másrészt mert éppen 56-nak ma olyan kereslete van, amiben mi egyáltalán nem akarunk részt venni.

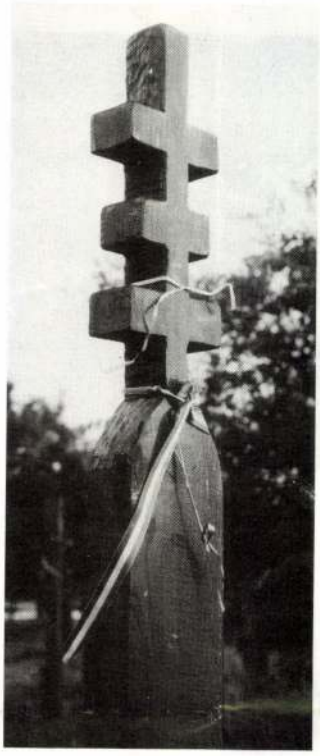

– Politikus művészetet csináltok, ezért nem véletlen, hogy éppen nektek jutott eszetekbe: meg kell emlékezni az 56 utáni kádári *ellenforradalmi visszarendeződés áldozatairól. Miért éppen a kopjafát választottátok?*

– Ennek több oka is volt. A politikai ok valóban az, hogy a csoport ezt az irányvonalat már régen követte. Mi voltunk az egyik szervezői a Batthyány örökmécses *Nagy Imre* örökmécsessé való átkeresztelésének, és más hasonló akcióknak. Ebből következett, hogy nekünk részt kell venni az 56 átértékelését célzó folyamatban. Úgy gondoltuk, hogy ezt művészi eszközökkel valósítjuk meg, mert ez tisztességesebb minden egyébnél. Tavaly megcsináltuk azt a kellemetlenül emlékezetes kopjafát, amelyet akkor lefoglalt a rendőrség. Ezt akkor később, november 4-én állítottuk fel, a 301-es parcella mértani középpontjában. A felirata: *1956 Pro Patria*. Akkor vetődött fel a gondolat, hogy jó lenne minden kivégzett mártírnak, s azoknak is, akik az utcai harcokban estek el, valamiféle emléket állítani. Akkor még nem sejtettük, hogy ez a tiltás felszabadul, s valamikor nyugodtan és békésen elmehetünk a hírhedt 301-es parcellához. A másik oka az volt, hogy azt gondoltuk, a kopjafaállítás jellegzetesen magyar temetkezési szokás, bár a világ néhány pontján – úgy tudom – Dél-Amerika egyes részein és Ázsia néhány országában ismert ehhez hasonló eljárás. Alapvetően azonban a magyar népszokásokhoz kötődik. Az anyagszerűség is efelé a megoldás felé mutatott. Ez a parcella nagyon elhanyagolt, ligetes terület, s ide más anyagot nem tudtunk elkép-

SZERVÁTIUSZ Tibor

Eötvös szobor

E. MAGY Lajos: Hármas szoborünnep.
Új Forrás 1989.4.sz. 81 - 85. p.
és képek

SZERVÁTIUSZ Tibor

Eddig engedtek a negyvennyolcból

(Folytatás az 1. oldalról.)

— Mikor vett részt utoljára a kuratórium ülésén?

— Talán másfél éve. S mivel nem történt semmi, s az adományozók tájékozatlanok voltak, az idén három levelet is írtam *Pálfy G. Istvánnak,* a védnökség titkárának, s mivel csak az egyikre kaptam választ, szeptember közepén a *Kurirban* kérdeztem meg Pozsgay Imrétől és tőle, lesz-e emlékmű vagy sem, mi van a pénzzel, s ha a vállalkozás nem valósul meg, az adományozók hogyan kaphatják vissza törvényes kamatával a pénzüket.

(A nyílt levélre válaszolva a Demisz másnap nyilatkozatot tett közzé, amelyből kiderült, hogy a 4,5 millió forint a hivatalos számlán megvan, az utolsó fillérig el tudnak számolni, s a pénzzel a kuratórium bármikor rendelkezhet.)

Az immár nem „aradi", hanem a védnökség által jegyzett „az 1848—1849-es forradalom és szabadságharc hősei és mártírjai emlékművének" vergődő sorsához hozzátartozik: rendkívül éles szakmai ellenállást váltott ki, hogy a Fővárosi Tanács a Szent György teret jelölte ki helyszínül (építészek, régészek, művészettörténészek, a műemlékvédelem tiltakozott miatta), és a kompozíció művészi megítélésében is sok volt az ellenvélemény. Ezek a viták egyebek között a napilapokban, a *Művészet* című folyóiratban és a televízióban is nyilvánosságot kaptak. *(Bánhalmi János fotóján a Szent György tér látható.)*

Szervátiusz Tibor

Azt hiszem, a művész van a legkényesebb és a legérzékenyebb helyzetben. Bár sokféle bántó támadást kiállt (korábban Kőrösi Csoma Sándorról készült alkotása miatt is), majdani művének jövője bizonytalan, s alighanem ez a legfájdalmasabb a számára.

— Hogyan élte meg az eddig történteket, s egyáltalán mire számít? — kérdeztem.

— Engem a védnökség egyhangú döntéssel bízott meg az emlékmű elkészítésével. A helyszínt jogszerűen jelölték ki, a tervemet elfogadta a zsűri és a lektorátus is. Hivatalos akadály nincs, szerintem öthatmillióból ki lehetne hozni. Ám alighogy elkezdtem dolgozni, megtámadtak, bizonyos művészkörök összefogtak ellenem, állítólag háromszáz aláírást gyűjtöttek az egyenes megbízás miatt. Elterjesztették, hogy már eddig is vagyonokat kerestem vele, pedig valójában egyetlen fillért sem vettem fel.

— Leállt a munkával?

— Mivel senki sem foglalkozik már az emlékművel, a védnökség sem, akkor miért folytatnám? Hajlandó vagyok dolgozni, tovább érlelni a tervet, de nincs szerződésem rá, és pénzem se, hogy saját erőmből tovább menjek. Nem rajtam múlik, hogy mi történik ezután.

Zsigmond Attila

Felkerestem *Zsigmond Attilát,* a Budapest Galéria főigazgatóját is, mert természetesnek tűnt, hogy a védnökség és az intézmény között valamilyen formában a kapcsolat létrejött. A következőket válaszolta:

— Az emlékmű ügyében nem volt és nincs is semmi szerepünk. Abban a rádióműsorban, amelyben először szó esett róla, elmondtam, hogy barátja vagyok a gondolatnak és a Budapest Galéria örömmel venne részt a megvalósításában. Semmi több.

— Mint tekintélyes szakembert kérdezem, a korábbi vitákról mi a véleménye, főképp arról, hogy a Szent György tér alkalmas-e Szervátiusz Tibor művének elhelyezésére?

— Amikor a tévében megláttam a szobrászati tervet, magam is meghökkentem, számos kétely merült fel bennem. Ugyanis adva van egy kiváló alkotóművész, egy jónak tűnő terv — sajnos a művész nem engedte meg, hogy a műtermében megnézzem — és egy gyönyörű helyszín. Csak az a baj, hogy a mű és a Szent György tér nem tűrik egymást. A szobrászati kifejezésmód szétfeszíti a történelmi stílusjegyekkel bezárt környezetet. Oda vertikálisan elhelyezkedő alkotás illeszthető be, s nézetem szerint nem valósítható meg egy kőkert, amely az egész zöldterületet elfoglalja, s ráadásul a jelképrendszerére való rálátás is lehetetlen.

— Általában kérdem: egy ilyen nagy jelentőségű nemzeti vállalkozás, még ha adományokból teremtik is meg, nem azt kívánja, hogy pályázaton, a nyilvánosság előtt versengjenek érte?

— Szerintem az lett volna a helyes, ha pályázatot hirdetnek. Könnyen elképzelhető, hogy Szervátiusz Tibor megnyerte volna. Bárki szerepelne helyette ebben a történetben, ugyanezt a meggyőződést képviselném. A Történelmi Igazságtétel Bizottság a 301-es parcellában elhelyezendő Nagy Imre és mártírtársai emlékművére pályázatot írt ki, a munkákat kiállították itt, a Budapest Galériában. A TIB széles körű bírálóbizottságot hozott létre, szellemileg szigorúan őrködik a mű gondolatisága fölött, de szakemberekre bízta a megvalósítás feladatait, felkérte a Budapest Galériát a közreműködésre.

— Akkor mi a megoldás, új pályázat, vagy új helyszín kiválasztása?

— Az új pályázat kiírása csak az egyik lehetőség. Én azonban azt gondolom, ha a védnökség már megbízta Szervátiusz Tibort és a munka egy részét elvégeztette vele, akkor az ő művéhez kell alkalmas, kiemelt helyet keresni Budapesten. Így őt sem éri méltánytalan sérelem, s a szakmai követelmények is kielégíthetők. Másrészt: mivel az alkotásból a rendszerváltozással, mondhatnám „kilépett" az 1956-os mártírokra emlékező üzenet, így *csak valóságos 1848-as nemzeti emlékműre* van szükség, amelyről minden korábbi politikai ambíciót le kell hántani. Személy szerint nagyon nem szeretném, hogy a korábbi politikai aktualitás elmúlta miatt ne valósuljon meg az első nemzeti 1848-as emlékmű Budapesten.

Pozsgay Imre

Pozsgay Imre még a védnökség elnöke. Az előzőek ismeretében tőle már csak aktuális ügyekben érdeklődtem.

— Kertelés nélkül szólva Nagy Bandó András, önt mint a kuratórium elnökét a nyilvánosság előtt kérdőre vonta, számadásra szólította fel. Ez a fejlemény hogyan érintette?

— A nevemre szóló nyílt levél némileg meghökkentett, s az ügyhöz kissé méltatlannak tartottam. Nagy Bandó András tudja a címemet, a telefonszámomat, s amikor a kezdeményezés elindult, sosem volt rest, hogy felhívjon, ha gondja támadt. Nekem utoljára Václav Havel írt nyílt levelet, azt a Magyar Nemzet le is közölte...

— Megbántódott?

— Fortyogott bennem: azt kell megélnem, hogy egy ilyen felszólítás áldozata legyek, miközben e nagyon jelentős társadalmi ügynek annak idején azért álltam az élére, mert arra mások mellett éppen a nyílt levél szerzője buzdított.

— Ön nyilván tudta — akár a Nemzeti Színház építésének kudarcából is —, hogy egy elszegényedő országban kicsi a reménye a közadakozásból történő nagy vállalkozásoknak.

— Az akkori kezdeményezők éppen azért, hogy mindenféle pártállami, állampárti, hivatali nyomást elkerüljenek, nagyon kényesek voltak arra, hogy magántermészetű adakozásból teremtsék elő az emlékműhöz szükséges pénzt. Akkor én ezt megértettem, és egyet is értettem velük. Unszolásukra vállaltam az elnöki posztot, de mivel magam is kényes vagyok, a pénz kezelésével kapcsolatos minden feladatot elhárítottam magamtól. Nekem és a védnökségnek sem volt kifogása az ellen, hogy az adományokat a KISZ által kezelt számlán gyűjtsék. Ma sem látok benne kivetnivalót. Legfeljebb a pénzt át lehet helyezni.

— S aki elvesztette a türelmét, és vissza akarja kérni az adományát, hogyan juthat hozzá?

— Remélem, nem sokan vannak ilyenek. Nem hiszem, hogy némelyeknek a lármás nyilvánosság a célja, hogy a 10 vagy 50 ezer forintjukkal házaljanak azért, hogy a felhasználásáról újból határozhassanak. S nem hiszem, hogy a kisemberek a 15, az 50 vagy a 100 forintjukat vissza akarnák kérni. Az egyesületi alapítványi ügyekben jártas és az alapszabályt is jól ismerő jogász tudna a feltett kérdésre válaszolni. Nekem már azon jár az agyam, hogyan lehetne a most már talán hitelesebb, szabadon választott világban az intézmények körét bevonni az adakozók közé, hogy az emlékmű végre megvalósuljon Budapesten.

— Azért néhány dolog összejött, amiben új megállapodásra kellene jutni. Nem volna időszerű összehívni a védnökséget?

— Már Nagy Bandó András levele előtt erre többen gondoltunk, mert a törvény szerint csak a védnökség rendelkezhet a gyűjtés további sorsáról. A vitatott kérdésekben, mint például a helyszín, hatályos döntések vannak, s azokat senki sem tette semmissé, bár nem vonom kétségbe, hogy az új fővárosi önkormányzatnak más gondolatai is támadhatnak. Érvényes határozata van a védnökségnek az alkotó személyére is.

— A jog nem hibádzik, de a szakvélemények mégsem mellőzhetőek. Amíg a feszültségek fel nem oldódnak, aligha jut előbbre az ügy.

— Azt gondolom, össze kell hívni a védnökséget, mert dönteni szükséges a mű további sorsáról. Egyikőnk, és senki sem hagyhatja figyelmen kívül a legutóbbi összejövetelünk óta lezajlott eseményeket, történelmi változásokat, amelyek az adakozásról végképp más irányba terelték a társadalom figyelmét is. Ezek fényénél újra meg kellene vizsgálni a művel kapcsolatos minden körülményt, érvet. Az adakozás formái is újragondolandók.

És a „Ráadás"

A végére marad a „Ráadás". Hétfő este Pálfy G. István, a védnökség titkára, Nagy Bandó András és *Gáldi György,* a Demisz képviselője ült a rádió mikrofonja elé a tisztázás szándékával. Egyebek között elhangzott, hogy Nagy Bandó András nyugtázta „a pénz jó helyen van, megvan". Az emlékmű további sorsáról is beszéltek.

Pálfy G. István: „Most az kell, hogy legyen Budapesten egy olyan önkormányzat, amellyel a nulláról indulva szót tudunk érteni. A trianoni emlékmű sikertelensége az azért a mi számunkra egy kedvező fordulatot jelenthet. Ebben az ügyben tárgyalok már magas személyiségekkel, hátha tudnának valamilyen támogatást adni. Nem pénzbelit természetesen, hanem az ügy felkarolását. Kormányzati emberekről van szó."

Gáldi György: „Kezdeményezzük, hogy a MISZOT vállaljon védnökséget az emlékmű megvalósításáért."

Nagy Bandó András: „Jó volna, ha bennünket karolnának fel. De ha nem találunk igazi támogatót, akkor azt javaslom, osszák szét a pénzt, én is kapjam vissza a törvényes kamatokkal az adományomat, hogy oda adhassam olyan gyerekeknek, akiket gerincsérvvel műtenek Pécsett."

Mit lehet mondani három év elteltével? Lesz még ünnep a világon! Október 6-a jövőre is és azután is lesz. Igaza volt annak, aki úgy vélte, hogy az avatással nem lehet elkésni. Csak azt nem tudni, miben reménykedjünk: a társadalom vállalkozó kedvében, öntevékenységében, vagy a kormányzati emberekhez fűződő kapcsolatokban?

Vagy, talán abban bízhatunk, hogy mi magyarok végül is nem szoktunk engedni a negyvennyolcból.

Fábián Péter

Tabi László

Tabi humorista volt. Hogy ki a humorista, azt Karinthy fogalmazta meg: az az ember, akivel viccelnek. Tabival vicceltem ugyan — ha marad hely itt az oldalon, elmesélem: miként —, többnyire azonban vitáztam vele, és dühöngtem miatta.

Mint lehet humoristától dühöngeni, különösen, ha annyira szelídre fegyelmezett ember, mint Tabi? Elsősorban színikritikusként dühöngtem ellene. A teljes színikritikusi kar fújtatott, ha bemutattak egy Tabit, és én annyira utáltam ezeket a jól-megcsinált-darabokat, hogy a csak-azért-is ellenkezésről is lemondtam, beálltam az undorkodók karába bosszúdalokat hörögni az ártatlan és ártalmatlan vígjátékok ellen.

Épp ez az! Ártatlanságuk hozott ki elemzőkészségemből. Összeharapott fogúan rosszkedvű időszakban szalonvígjátékokkal kezdte szórakoztatni az embereket. Szóval sem állította azt, hogy jó volna az embereknek. Egyetlen állításával sem került szembe az igazsággal. Csak nem mondta ki az igazat. Az igazság kimondását mások is kerülték. Jómagam Tabi első premierjei idején kezdtem színikritikába épp ezen újság hasábjain, ami — talán nem fölösleges emlékeztetnem — korántsem volt a legnépszerűbb lap és nem is tárgyilagos elemzései tették nagy példányszámú újsággá. Felelőtlenség derűt csepegtetni komor szívekbe — gondoltam —, hazugság tréfálkozni ablakba kirakott mécsesek lángolásának óráin. Ráadásul Tabi rovatot nyitott ebben a lapban. Szabatosabban: rovatot nyitottak neki a vasárnapi számokban. A legutolsó oldalon. Keretben. Elkülönítve. Tipográfiailag jelezve: ez a különvélemény karanténja. Kihívó címet rótt kézírásával rovata élére. Kosztolányinak a fehérterror napjaiban hírhedetté lett Pardon-rovatát idézte föl: *Pardon egy percre...* Olvasott, alaposan körültájékozott íróként lehetetlen, hogy ne tudta volna, mennyire ingerlő egy hajdani sajnálatos címnek a fölidézése, azt azért mégse merném föltételezni, hogy szándékosan rímeltette össze a két forradalom elbukását követő heti rovat cégérét.

Szabadságharcát vívta itt heti két gépelt oldalon (egy pesti polgár, egy kávéházi újságolvasó, üvegablak mögül) az utcára kipolitizáló. Kávéja melléről citoyen-mód hiányolta a fölszolgált pohár vizet. Méltatlankodásai sosem haladták meg az egy pohár víz veszélyességének határait, de tudható, mekkora vihar kavarható egyetlen pohár vízben, ha a valóságos égzengéseket letagadják az ideológiai meteorológusok. Az is ismeretes: az állampolgári jogok nem deklarált vagy köztéren elszavalt tételekben, de abban nyilvánulnak meg: jogunk van-e egy pohár tiszta vízhez?

Sokszor kerültem vele összeütközésbe. Hol ő rótt meg saját lapom utolsó oldalán, hol én nem válaszolhattam neki. Nem mintha Tabi László a humor pretoriánusaként kincstári optimizmust árasztott volna a hasábokra, hanem azon egyszerű oknál fogva, hogy ő népszerű volt: egy ország kezdte szemlézni a legutolsó oldalon a vasárnapi Népszabadságot, még azelőtt, hogy a sportrovatot tanulmányozták volna, elolvasták, min méltatlankodik Tabi. Kitüntetést, ha jól emlékszem — és miért ne emlékeznék jól? — nem kapott. Sziszegve megtűrt kedvezményezett volt. Humor-púp a púpos politika hátán. Gyáva emberként a nyilvánosság elé menekült. Népszerű lett. Olvasott. Várt. Azon időszakban, amikor nem akadt sok derülnivaló, és kevés mosolyt hordott a nyájas olvasó és a nagyérdemű szíve: Tabi megmosolyogtatta az embereket. Nem nevettető volt, pláne nem megröhögtető. Írásai mosolyt keltettek. Derűssé tették a vasárnap reggeleket. Komédiái hasonlóképp egy pohár vízben kavartak vígjátéki vihart.

Hihetetlen érzékkel rendelkezett minden művészi újban meglátni a rosszat. Amint föltűnt színházban, filmen némi újdonság: lecsapott rája, szívós logikával nevetségessé tette, kicifrázta, elutasította. Rettenetesen reakcionárius papuskának tartottam őt. Lelkiismereti háborgás nélkül igyekeztem leírni a színpadi deszkákról, noha semmi kétségem nem volt, hogy a hivatalostól elütő kritikusi hangomat ugyanazért nem engedték betiltani (már, amíg), mert szerepünk hasonló volt Tabiéval: engem légüres térben szippantott magához a Népszabadság; az emigrációban levő Molnár Miklós, a börtönben levő Fekete Sándor, a fehér segélyt működtető Gyárfás Miklós és mások helyén lehettem kritikussá huszonöt évesen.

Tabinak nem volt igaza akkor. Igaza lett később. Ami művészeti újszülöttként ígéretesen eredeti volt: később a szokott pimasszá fejlett. Aulikus szépelgéssé vált. Közönségriasztó köldökvakarássá. Tabiból nem a jóstehetség előrelátása szólt. Kávéházi polgárként védelmezte a *régi,* békebeli szórakoztatást Molnár Ferenc önkéntes utóvédjeként. Védelmezte a játékot, a fontoskodásmentes derűt. Védelmezte a logikát.

Harmadjára hivatkoznék Karinthy humorista-definíciójára. Tabi László ma nyolcvanéves volna. A megünnepelt halottal tréfálkoznak, azt igazolva: a halott humorista is humorista. A hatvanas években ő volt Fehér Klárával a legnépszerűbb. Életszerű kis színpadi igazságaikkal elfoglalták a színházi közönség szeretetét. Tabi népszerűsége elpörölhetetlennek látszott. Sokat kellett ellene dolgozni, hogy elmenjen a darabírástól a kedve, és darabjainak bemutatásától a színházak mersze. Az ország valamennyi színházában játszották vígjátékait. Az ország teljes felnőtt lakossága olvasta lapunkban míves alkalmi tréfáit. Huszonhét kötete jelent meg. Huszonhét kötete elkelt a boltokban.

A huszonnyolcadikra kötött szerződést fölbontotta a Szépirodalmi. Tudatta: a piacot tévedhetetlenül ismerő könyvterjesztők szerint nem akad rá vevő, nincs igény.

Jó vicc: fölösleges ma a derű.

Viccelnek a humoristával.
Viccelnek Tabi Lászlóval.
Viccelnek velünk.

M. G. P.

Dutch originated amisement company asks

TECHNICAL REPRESENTATIVES

PURPOSE:
to establish contacts and thus creating contracts for exploitation of

GAMBLING MACHINES SECTION:
hotel and catering industry.

REMUNERATION:
basis income (after five addresses with 10 machines) commission and company car.

APPLICATIONS:
International Game machines
P.O. Box 2020 3200ca Spijkenisse
Holland. Phone/fax 01880 43305.

A
NÉPSZABADSÁG
KÖZPONTI DOKUMENTÁCIÓ
AJÁNLJA
a következő szolgáltatásokat:

- sajtófigyelés magyar és külföldi lapokból
- cikkek, írások reprodukálása a nyomtatott sajtóból fénymásolatban
- politikai, gazdasági, kulturális események hátteréről összeállítások
- könyv-, film-, színi-, műkritika
- ki, hol, mit, miről nyilatkozott

NÉPSZABADSÁG

Levélcím: Népszabadság
Központi Dokumentáció
Budapest 1960.
Tel.: 138-4251.
Fax.: 1-384-815.

Fiatal, tehetséges, igyekvő

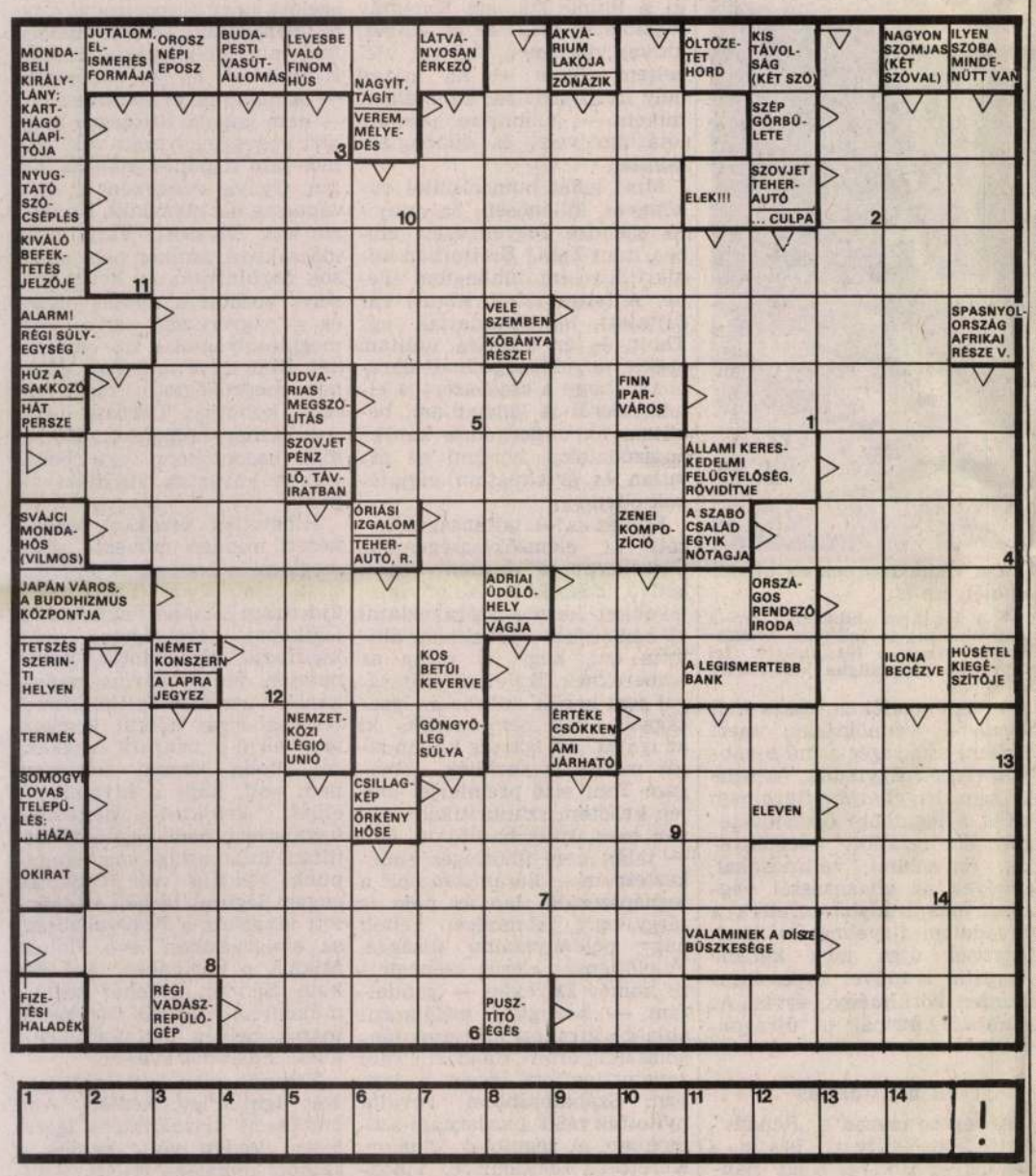

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	!

Tekintélyes svájci hetilapban, a „Die Weltwoche"-ban találtuk a következő viccet: A nagy bank igazgatója magához kéreti a személyzeti főnököt:

— Mondja, van most nálunk fiatal, tehetséges, igyekvő munkatárs?

A személyzetis gondolkozik, majd azt feleli, hogy tud egy ilyen fiatalembert.

Mit válaszol erre az igazgató? — Ez a lenti hálózatból derül ki. A keresztrejtvény megfejtése után írja át a számozott négyzetek betűit a lenti hálózat megfelelő helyére. Így ott elolvashatja a választ. Ezt, nem a kivágott hálózatot, kérjük beküldeni. Határidő: október 15. A cím mellé kérjük ráírni: REJTVÉNY.

AZ 1990. SZEPTEMBER 22-EI REJTVÉNYPÁLYÁZATUNK NYERTESEI:

Megfejtés: Az ember szárnya a fantáziája.

Budapestiek: Bolgár Imre, Dittel Károly, Filusz László, Gyökér Mihály, Hartmann Károlyné, Hámor József, Horváth Tibor, Marton Jánosné, Mécs Károly, Peszleg Lajos, Pethő Gézáné, Pintér Aranka, Rédey Györgyné, Révész Imre, Suskó Zsuzsa, Szemes Lászlóné, Szerb Jenő, Takács Lajos, Tóth Lajosné, özv. Winternitz Sándorné.

Vidékiek: Besenyi Károlyné, Jászberény; Biró Lajos, Etyek; Gaál Ottília, Kunszentmárton; Görgényi Mihályné, Veszprém; dr. Havasi András, Orosháza; Jáni Lajos, Mosonmagyaróvár; Kányai Szilvia, Küngös; Kecskeméti Istvánné, Cegléd; Kéki Antal, Újfehértó; Kocsis Imre, Székesfehérvár; Marsovszki József, Békéscsaba; Máté Sándor, Ják; Mátyus József, Miskolc; Molnár Károlyné, Zirc; Nagy Béláné, Mezőkövesd; Nagy Ibolya, Kaposvár; Papp Sándorné, Körösladány; Raffel Iván, Sopron; Reszegi Gáborné, Borzavár; Sümegi Mária, Békéscsaba; Szalkay Sándor, Érd; Szamosi István, Putnok; Szlávik Lajos, Békéscsaba; Teleki Ferenc, Szeged; Tóth Ambrus, Pilisvörösvár; Tóth Szabolcs, Miskolc; Trencsényi Benedek, Martfű; Varga Gáborné, Csanádpalota; Vincze Tibor, Dombóvár; Zádeczky Istvánné, Sátoraljaújhely.

Nyereményként egy-egy 100 forintos könyvutalványt küldünk postán.

Díszdoktorokat avattak Pécsett

A Pécsi Orvostudományi Egyetem hatszáz öregdiákjának részvételével nyitották meg pénteken az egyetemi napok programját.

Az egyetem ünnepi ülésén a kimagasló értékű együttműködése elismeréséül „Honoris Causa Doctor" címet kapott *Nils Kock* göteborgi sebészprofesszor, *Paul Asreere* dallasi biokémikus-professzor, *Szabó Sándor*, a bostoni Harvard Egyetem patológiai intézetének professzora és *Hans-Rudolf Wiedemann*, a kieli egyetem gyermekgyógyászati klinikájának professzora. (MTI)

Robbanás Salgótarjánban

Robbanáshoz riasztották a tűzoltókat pénteken Salgótarjánban: a Hungalloy Anyagkutató és Gyártó Kft. telephelyén történt üzemi baleset. Eddig ismeretlen okból kemencebélés-előkészítés közben kiömlött körülbelül egytonnányi, 1700 fokos folyékony fém, amely meggyújtotta a berendezést és a környezetében levő anyagokat.

Az ottlevők lélekjelenlétének köszönhetően személyi sérülés nem történt, csupán a szétfröccsenő üvegszilánkok okoztak néhány karcolást. A dolgozók a tüzet eloltották, a tűzoltóknak már csak a környezet hűtését kellett elvégezni. Az anyagi kár nagyságát részletes vizsgálat állapíthatja meg; a termelésben két-három napos kiesés várható. (MTI)

Nincs ötös a lottón

A Sportfogadási és Lottóigazgatóság tájékoztatása szerint a 40. heti lottónyeremények — az illeték levonása után — a következők: öttalálatos nem volt; a négyesekre egyenként 203 419; a hármasokra 1059; a kettesekre 41 forintot fizetnek. A következő hétre átvitt nettó nyereményösszeg 13 millió forint. A közölt adatok nem véglegesek, a nyeremények ellenőrzése folyamatban van, a nyereményösszegek változhatnak.

HÍREK

● NAGYSÁNDOR JÓZSEFNEK, az 1948—49-es szabadságharc legendás hírű honvéd tábornokának, az Aradon vértanúhalált halt hazafinak a nevét vette fel pénteken a székesfehérvári önálló híradóezred.

● *BENE GÉZA festőművész emlékkiállítása nyílt meg tegnap a Kecskeméti Képtárban. A tárlat november 11-ig tekinthető meg.*

● ZSIDÓ—KERESZTYÉN konferenciát tartottak Budapesten a magyar evangélikus egyház és a norvég evangélikus egyház missziói társaságának rendezésében, az evangélikus egyház székházában. Bibliatanulmányok mellett előadások hangzottak el a magyar zsidóság múltjáról, jelenéről, a templom és a zsinagóga kapcsolatáról, valamint a zsidó néphez való viszonyról.

A hideg és a demokrácia

Ki tagadhatná, hogy a demokrácia rohamosan tör előre kis hazánkban. Már a Fővárosi Távfűtő Műveket is elérte. A vállalat egyik vezetője szerint akkor fűtenek 15-e előtt, ha azt a lakók többségi véleményének birtokában a ház közös képviselője igényli. A képviselő tehá.. elindul, szavaztat, házszabályt módosíttat, netán meggyőz és esetleg mégsem jön ki az 51 százalék. Ha kijön, akkor a kisebbség esetleg csalást kiált.

Vajon, a hideg addig mit csinál? Toporog a szomszéd sarkon?

S. K.

● ÉLETMENTŐ-EMLÉKÉREM kitüntetéseket adtak át péntek délelőtt a budapesti Városházán Borbély Mihály, Orosz László, Rátkai Zoltán és Stiger János részére. A négy kitüntetett mindegyike saját életének kockáztatásával, önfeláldozó módon mentett ki fuldoklókat a Dunából.

● NÉMET TELEPÜLÉSEK Délkelet-Európában címmel kiállítás nyílt pénteken a szekszárdi Babits Mihály Művelődési Házban. A tárlatot, amelynek anyagát Németország Baden-Württemberg tartományában állították össze, november 5-éig láthatja a közönség.

Elköltözött a hivatal

A BM Menekültügyi Hivatala budapesti helyi szerve értesíti az érdekelteket, hogy a Budapest VII., Kürt utca 6. szám alól a Budapest VI., Andrássy út 12. szám II. emeletére költözött. Az ügyfélfogadás ideje változatlan. (MTI)

Aerocaritas-autók

Az Aerocaritas Közúti és Légi Mentőszolgálat pártoló tagjai között három gépkocsit sorsoltak ki. A nyertesek: Citroen AX személygépkocsi — Benke István Bp. XIX. ker., Citroen BX személygépkocsi — Kolo Sándor Városföld, Citroen mikrobusz — Nemes János Tata.

Változékony hétvége

1990. október 5., péntek, 13 óra.

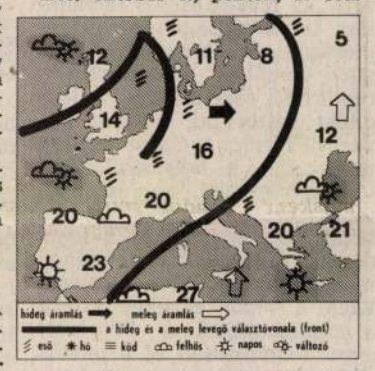

Ma az egyik front éppen elhagyja, a következő pedig — amely térképünkön az óceáni partvidék fölött látható — eléri a Kárpát-medence térségét. Változékony időre számíthatunk tehát ezen a hétvégén. A két front között — mintegy félnapnyi időben — átmenetileg viszonylag száraz, meleg levegő érkezik térségünkbe.

Magyarországon pénteken jobbára borult, többfelé gyakorta esős idő volt. A hőmérséklet csúcsértéke alig egy-két helyen érte el a 20 fokot.

Várható időjárás ma estig:

Átmenetileg hosszabb időszakokra is kisüt a nap, majd nyugat felől ismét erősen megnövekszik a felhőzet, a Dunántúlon már szórványos eső, záporeső is valószínű. A nyugati, délnyugati szél egyre élénkebb, erősebb lesz. A csúcshőmérséklet általában 15—20 fok között, a hosszabb időn át napos déli országrészben kevéssé 20 fok felett alakul.

A Duna vízállása pénteken Budapestnél 188 centiméter volt, mára 185 centiméter várható.

RÁDIÓ- ÉS TÉVÉMŰSOR

SZOMBAT

KOSSUTH RÁDIÓ

8.10: Hangszemle **8.30** Családi tükör **9.05** Két hét helyett két év **9.10** Színes népi muzsika **10.05** Ismét a javából! **12.30** Kontinensek, szántóföldek **13.05** Klasszikusok délidőben **14.10** Szaván fogjuk! **14.20** Mindennapi irodalmunk **14.50** Énekeljük együtt! **15.05** Ha kérdezik, ki vagy... Weöres Sándor versei **15.10** Új Zenei Újság **16.00** 168 Óra **17.30** Ünnepek zenéje **18.20** Szemle **18.45** Miska bácsi negyedórája **19.05** Közvetítés a Gyulai Várszínházból. A nagyszerű halál. Írta: Száraz György (1974. évi előadás felvétele) **20.55** Rólunk van szó! **21.05** HID. Magyar—román kulturális körkép **22.20** Sporthíradó **22.35** Dalok a '48-as szabadságharcról **23.05** Hangversenymúzeum **0.15—5.50** Éjfél után

PETŐFI RÁDIÓ

8.05 Kitúrtak a birtokomból... **8.30** Népszerű muzsika... **9.03** Tövisek és virágok **10.00** A magyar rock archívuma **11.03** Szombat délelőtt **12.00** Jó ebédhez szól a nóta **13.05** Daráló **13.35** Hangok és visszhangok **14.00—16.55** Magunkat ajánljuk **14.00** Sublót **14.45** Magyarán szólva **15.03** Körkapcsolás bajnoki labdarúgó-mérkőzésekről **15.55** Floridából jöttem... **17.03** Közvetítés az Újpesti Dózsa—Budapesti Honvéd bajnoki labdarúgó-mérkőzésről **17.30** 4×4. Játék **18.30** Slágerlista **19.03** Újdonságainkból **19.30** Tudósítás az FTC—MTK-VM bajnoki labdarúgó-mérkőzésről **19.50** Az UB40 együttes Szerelem c. nagylemezéről **20.40** Malév Interfolk Fesztivál **21.03** Operettrészletek **21.40** Az évszázad legszebb francia sanzonjai IV/2. **22.20** Magnóról magnóra **23.03** Sporthíradó **23.10—0.14** Éjszakai klub **0.15—5.50** Éjfél után

BARTÓK RÁDIÓ

8.20 Új lemezeinkből **9.16** Bécsi kamaramuzsika korabeli hangszereken **10.00** Hangfelvételek felsőfokon **11.09** Olasz operákból **12.03** Műsorismertetés **12.05** Barokk zene **13.00** Kívánságműsor szombaton **14.00** Buday-Bátky Lívia operaáriákat énekel **14.30** Hi-Fi-gyelő **15.05** Lemezbörze helyett **16.05** Takács Tamara énekel, Gyöngyössy Zoltán fuvolázik, Eckhardt Gábor és Szűcs Lóránt zongorázik **Kb. 17.15** Romantikus muzsika **Kb. 17.50** Magyar dallamok fúvósokon **18.00** V materinskom jazyku **18.20** In limba materna **18.40** Na maternjem jeziku **19.05** In der Muttersprache **19.25** Aranyalbum — komolyzenei archívumokból **20.50** Mindennapi irodalmunk **21.20** Yves Nat zongorázik — VIII/8. **22.22** A kolozsvári Magyar Opera története VIII/1. rész **23.02** A nevető ember. Victor Hugo regénye.

TELEVÍZIÓ

TV 1

6.30 Falutévé **7.00** Napraforgó **9.05** Jó reggelt, Istenem! **9.10** Tévétorna **9.15** Eduárd és barátai. Angol bábfilmsorozat. XIII/1. **9.20** Hangvilla **9.50** Apropó **10.15** Hol-mi? **11.15** A Guldenburgok öröksége. NSZK tévéfilmsorozat XIV/6. (ism.). **12.00** Panoráma **13.00** Nas ekran. A pécsi körzeti stúdió szerbhorvát nyelvű nemzetiségi magazinja **14.25** Magyar hegymászók az inkák földjén **14.50** Házi-barát **15.05** Arany János. A csodagyerek **15.50** Van benne valami **16.35** Ajándék a Hungária Biztosítónak **18.00** Kamera: Mozgókép **18.35** Szomszédok. Teleregény — 90. fejezet **19.00** Esti mese **19.30** Híradó **20.05** Vers mindenkinek **20.10** Felejthetetlen leszen az ő haláluk. Emlékezés az aradi vértanúkra **20.45** A vadkacsa. Ausztrál film **22.15** A hét műtárgya **22.20** Kodály: Vértanúk sírján (ism.) **22.35** In memoriam... Válogatás a MOVI HELIOS Filmstúdió alkotásaiból **23.15** Híradó 3.

TV 2

14.15 TV 2 **14.40** Kölyökidő **15.05** TV 2 **15.10** Keresztények. Angol ismeretterjesztő filmsorozat. XII/1. **16.01** TV 2 **16.55** Angol nyelvlecke. 52/40. **17.55** FTC—MTK-VM bajnoki labdarúgó-mérkőzés közvetítése az Üllői útról **A szünetben: kb. 18.45** Gyerekeknek **19.50** TV 2 **20.20** Rockstúdió **21.00** Híradó 2. **21.20** TV 2 **21.30** Napzárta **Kb. 22.30** Cukorbébi. NSZK-film. (Csak felnőtteknek!) **Kb. 23.55** TV 2.

ESTI MŰHOLDPROGRAMOK

SKY-EUROSPORT

19.00 A Brit Forma—3. 16. fordulója **19.30** Brit szalonkocsik bajnoksága **20.00** Jachtverseny **20.15** Pankráció **21.45** Ökölvívás **22.45** W.I.T.A. Tenisz **1.45** Műsorzárás.

SUPER CHANNEL

17.00 Videodivat **17.30** Coca-Cola európai slágerlista **18.00** Ultra sport **20.00** Időjárás **20.05** Erőkapitány. Film **21.00** Jó utat, kedves! Brit filmmusical **22.50** Szürkületi zóna **23.50** Naplemente. Amerikai film **Kb. 1.20** Egyveleg.

RTL

17.15 Tarka kulisszatitkok. Szórakoztató magazin **17.45** A kalapács **18.15** A Fawlty Szálló. Vígjáték **18.45** Hírek, sport és időjárás **19.00** Síjpel. Focishow **20.15** Forró coltok kemény marokban. Amerikai western **22.00** Dall-As **23.00** Susanne, a lahni fogadósnő. Osztrák erotikus film **0.35** Az angyalok neme. NSZK—olasz játékfilm **2.00** Kitty, az alvilág királynője. Ausztrál vígjáték **3.35** Kék gardénia. Amerikai pszicho-thriller **5.00** A boragorai égi kutyák **5.45** Aerobik **5.50** Gadget felügyelő.

VASÁRNAP

KOSSUTH RÁDIÓ

8.30 Világóra **9.05** Színháztörténelmi séta a Bajor Gizi Színészmúzeumban **10.05** Énekszóval, muzsikával **10.54** Édes anyanyelvünk **11.05** Gondolat—jel **12.20** Harminc perc alatt a Föld körül **12.50** Szavak, vadak, madarak **13.05** Wagner: Tannhäuser — nyitány **13.20** Mit üzen a Rádió? **14.05** Műsorismertetés **14.10** Művészlemezek **15.05** Béke Ithakában. Márai Sándor regényének rádióváltozata. II. ének: Telemachos **16.05** Diszkotéka **17.05** Választó **18.20** Muzsikáló nagyvilág **19.05** Hol volt, hol nem volt... **19.20** Biblia. Jeremiás próféta könyve **20.15** Családi krónika — XIII/7. **21.05** Népdalkörök pódiuma **21.27** Örökzöld dallamok **21.45** Az éjszaka csodái. Verseit elmondja: Weöres Sándor **22.25** Hallgassuk együtt! **23.05** Évszázadok mesterművei **0.15—4.20** Éjfél után

PETŐFI RÁDIÓ

8.05 A középső fiú. Kolin Péter mesejátéka **9.03** Hi-Fi-varieté **9.40** A Rádiókabaré III. humorfesztiválja **11.08** Vasárnapi koktél **12.03** Jó ebédhez szól a nóta **13.03** Stúdióvilág **14.00** Tollas Szuszó Titka. Kertész Balázs mesejátéka **15.03** Táskarádió **16.00—21.00** Poptarisznya **21.03** Ragtime. Doctorow regénye XV/8. **21.19** Társalgó **22.16** Dzsessz a 80-as években **23.03** Sporthíradó **0.15—4.20** Éjfél után

BARTÓK RÁDIÓ

8.15 Helsinki Fesztivál 1989. IX/8. **9.33** Geszty Szilvia operaáriákat énekel **10.05** Új Zenei Újság **10.50** Eszperantó híradó **11.00** Európa hangversenytermeiből **11.50** A hangverseny-közvetítés folytatása **12.38** A kölni Musica Antiqua együttes játszik **13.00** A teljesség felé. Weöres Sándor versei **13.05** Szemle **13.30** José Carreras operaáriákat énekel **14.10** Rockújság **15.05** Mozartművek **16.05** Magyar színház a két világháború között. Cigányok. Tersánszky Józsi Jenő vígjátéka **17.00** Ünnepek zenéje **18.00** V materinskom jazyku **18.20** In limba materna **18.40** Na maternjem jeziku **19.05** In der Muttersprache **19.25** Puccini: Bohémélet. Négyfelvonásos opera **21.10** A kamarazene kedvelőinek **22.04** Macbeth. Shakespeare tragédiája.

TV 1

8.00 A Biblia üzenete **8.05** Kéménymesék **8.25** Családi torna **8.30** Kerek világ **8.45** Mofli, az utolsó koala. Spanyol rajzfilmsorozat. XIII/1. **9.05** Varázsműhely. Bábfilmsorozat. XIII/5. **9.20** Vágj bele! Kisjátékfilm **10.05** Kórház a város szélén. Csehszlovák filmsorozat. XX/12. **10.55** FTC—Újpesti Dózsa bajnoki vízilabda-mérkőzés közvetítése a Komjádi uszodából **14.35** Fesztivál. Összeállítás Charlie Chaplin klasszikus burleszkjeiből **16.15** Emlékek a magyar mozdulatművészet kezdeteiből (1920—1930). (ism.) **16.50** Családom és egyéb állatfajták. Angol tévéfilmsorozat. X/1. **17.25** Örömhír **17.40** Szó-zenekép. Műveltségi verseny **18.15** Delta. Tudományos híradó **18.50** Esti mese **19.00** A HÉT **20.00** Híradó **20.15** Ajánlom magamat! Tabi László 80 éves lenne... **21.20** Zenés Tv-színház. Pietro Mascagni: Parasztbecsület. Az opera televízióváltozata **22.20** Parabola **22.50** Telesport **23.05** Képújság

TV 2

9.00—12.00 Tévémagiszter. **14.15** TV 2 **14.35** Angol nyelvlecke. XV/5. (ism.) **15.05** Káin nevetése. Francia tévéfilmsorozat. VI/1. (ism.) **15.56** TV 2 **16.10** Álljunk meg egy szóra! **16.20** TV 2 **18.25** Gyerekeknek! **18.46** TV 2 **19.00** Premier. A Stúdió '90 műsora **22.00** TV 2 **22.10** Kiszolgáltatottak. Francia tévéfilm **Kb. 23.05** TV 2. Napzárta

ESTI MŰHOLDPROGRAMOK

SKY-EUROSPORT

19.00 Ausztrál foci **20.00** Labdarúgás Spanyolországból **22.00** W. I. T. A. Tenisz **23.30** Kerékpár **0.30** PGA Golf **2.30** Műsorzárás

SUPER CHANNEL

17.00 Egyveleg **17.30** A világ holnap. Egyházi műsor **17.55** Időjárás **18.00** Financial Times hírek **18.30** Oroszország 11. Dok.-film **19.00** Bepillantás **19.30** Videodivat **20.00** Flip CD **20.55** Időjárás **21.00** A szabadulás művészete **Kb. 22.45** Egyveleg

RTL

17.45 Művészet és üzenet **17.50** Zenés revü **18.45** Hírek, időjárás és sport **19.10** Különleges nap. Utazási fejtörő **20.15** Mennyország, sejk és felhőszakadás. NSZK-vígjáték **21.55** Spiegel. Tv-magazin **22.30** Prime Time. Késői kiadás **22.50** Tutti Frutti **23.50** Crime Story. Krimi **0.40** Pulaski. Angol krimi **1.55** Aerobik **2.00** Műsorzárás

SZERVÁTIUS BACH Hédi *158*
Gyulafehérvár, 1933. március 2.
IA Képz. Főisk. Kvár, textiles

Banner Erdély

SZERVÁTIUSZ TIBOR Vigília 1980/9.

szerzetes Leonnak: „. . .Szívem. . . bűnnel és Isten dicsőségével van telę, s mindez ajkamra összevissza tódul, amikor a vallomás perce elérkezik. . .”?

A bohóc egy napjába sűrűsödik és polarizálódik az egész társadalom képe, melyet Böll regényeiben, írásaiban mindig éles, lényegi vonásokkal rajzolt meg: „Az egyik oldalon vannak az egoisták, a másikon az altruisták. . ., a *Tulok népe*, a háborús erőszak, végső fokon a nácizmus hívei, a másikon a bárányok, végső fokon a *kegyelem eljegyzettjei*” (Rónay Gy.).

Az *evilágot* elevenen feltáró és negatív erőit könyörtelenül leleplező írók (Chesterton, Claudel, Gr. Greene, Bernanos, Mauriac, s még sokan mások), akiknek jó része konvertita – megjárván az élet mellékösvényeit és sötétségeit, sokszor válnak kényelmetlenné a „hivatalosak” számára, sőt nemegyszer botránykővé. Pedig valójában az ő külső-belső küzdelmeik, szorongattatásaik segítenek „egyesíteni az Úr útját”. . .

Böll majd minden alkotása a valóság súlyos, gyémántkemény s ugyanakkor sűrített vitalitású koncentrátuma, egyben *jelképi* is. Motívumai az írói szándék teljességét idézik elénk újra meg újra, a korszerű valóság lényegét.

A „romirodalom” (Trümmerliteratur) és az „irtás-korszak” (Kahlschlagperiode) adottságai a Gruppe 47 írói számára a szellem és az alkotómódszer megújításának lehetőségét jelentették, lelkiismeretükben érezték a következetesség és a fegyelem maradéktalan megvalósításának kötelességét. „Tudták és vallották, hogy nem lehet *ugyanoda* visszatérni, nincs többé *ugyanott*” (Rónay Gy.). A kényszerű valóságot alkalommá, lehetőséggé teremtő irodalmárok lelkiismeretét nem lehetett megvásárolni. A régi hagyomány értékeit a nonkonformizmussal, a „minden kegyelem” – nálunk például Pilinszky versvilágában kristályosodott – elvét a társadalom egészének, a teljes *emberi*-nek tiszteletével oltotta be Böll is, akinek hithűsége közelebb áll a nagy oroszokéhoz, mint a nyugat úgynevezett „jámbor” irodalmáéhoz.

Míg bohóc „hősébe” lázadó indulatokat, az egzisztenciális szükségletek és kényszerek megvetését táplálja, a mélyben tovább élnek s felfeltörnek az Istenhez és a valláshoz való állandó hűség motívumai: „. . .a kádban mérsékelt hangerővel kizárólag liturgikus szövegeket énekelek: korálisokat, himnuszokat, szekvenciákat, amelyekre még iskolás koromból emlékezem” – olvassuk ebben a földit az éggel oly igazán bölli remekléssel összekötő jellemzésben.

S amikor az elhagyott-elhagyó milliomos-fiú kilül az állomás lépcsőjére, hogy a koldulás, az áldozattá válás szentségét szegezze szembe a hazug társadalmi erőkkel, már csak az a kérdés: a Loretói litániát énekelje-e, vagy a „Jó János pápa. . .” kezdetű, maga költötte-rögtönözte balladát. . . Miközben kalapját gondosan elhelyezve leül, arra gondol – s ez számomra Böll egyik legjellemzőbb írói remeklése –: „Ha Marie így meglát, aztán képes viaszpecsétet kivasalni annak az embernek a máltai lovagi köpenyéből – akkor meghalt, akkor elváltozik. Akkor kezdhetek kijárni a sírjához, gyászolhatom”.

Böll mintegy magára vette ezt a bohócszerepet – a „nagy kölni bohóc”-nak mondják –, s ezzel bizonyos társadalmi kényszerek szorításától szabadulva talált módot arra, hogy meglássa, leleplezze az ügybuzgó sokak rosszhiszeműségét, oktalanságát és képmutatását, a bárányok igazának elárulását. „Bohóc vagyok és pillanatokat gyűjtök össze” – jelenti ki a bohóc Schnier. Ez a mondat mintegy a kulcsa annak a hatalmas, páratlan életműnek, amelyben elmélyülve nem célunk, nem föladatunk ítéletet hozni sem Böll hithűségéről, sem az ábrázolt életformákba sűrített erkölcsi „nézetek” dogmákon túli törvényeinek mérlegéről. Kíméletlen igazmondása és megdöbbentő valóságábrázolása mögött ott érezzük hűséges, tántoríthatatlan emberszeretetét, jellemszilárdságát, s mindebben nyilván jelenvaló a kegyelem is, mely – gyakrán kifürkészhetetlen utakon – minden emberi törekvést az Ómega-pont felé irányít.

DÉKÁNY ENDRE

KÉPZŐMŰVÉSZET

Két szobrász

Szervátiusz Jenő és Szervátiusz Tibor

Sokatmondó tény, hogy *Szervátiusz Jenő* művészi indulása és alkotói szándékának teljes tudatosulása között esztendőket töltött tájékozódással és tanulmányokkal a század húszas éveiben Párizsban és Kolozsvárott. Ma, mikor már egy hat évtizedes életút áll előttünk művekben – fában, kőben, bronzban –, hajlunk az egyszerűsítő és általánosító megfogalmazásokra; hajlunk arra, hogy egyetlen „fogalmi varázspálcával” uniformizáljuk egy napjainkban is alakuló életmű eleven sokszínűségét. Szervátiusz Jenő művészetének megítélésekor ez a (vélt) kulcsszó többnyire a *népiség* fogalma. Valójában szobrainak és domborműveinek lényegéhez aligha juthatunk közelebb e szó ráolvasásszerű ismételge-

tésével. És teljes is a bizonytalanság: a fogalommal hol szociológiai, hol esztétikai értelemben, hol e kettő összemosásából nyert hibrid értékkategóriaként találkozhatunk, másutt a „népmesei", a „balladás" szinonimájaként emlegetik. Ahogy pálcáját törve Prospero is lemondott varázshatalmáról, úgy kellene esetünkben is – mindenre és semmire sem jó – jelentésballasztjától megtisztítani a népiség fogalmát.

Mert hát Szervátiusz Jenő nem népművész – még a szó eredeti értelmében sem, újabb keletű, gyakorta lejáratott jelentésében pedig végképpen nem az –, és nem is „népies" műveket alkot.

Szervátiusz Jenő esetében a valóban népi kultúrát idéző formák és motívumok, a fafaragás természethez kötöttsége – mind anyagában, mind eszközeiben – csak elemi erejű szellemi felismerés, intellektuális választás nyomán váltak és csakis így válhattak termékennyé. Mindaz, ami művészetében ma már a formai és stiláris evidencia erejével hat, nem más, mint a „valahová tartozás" érett kifejezése. Az ősi kulturális hagyományok életképességének bizonysága Szervátiusz Jenő szobrászata s nem külsőleges, ideig-óráig viselt jelmez. Szellemi kihívás akkor, amikor egyrészt a divathullámokkal görcsösen lépést tartani igyekvők napról napra sikerrel váltják át a „kisebbségi komplexusukat" szellemi és formai szervilizmussá; másrészt az egykor volt népművészetet a gyökerében más, civilizatorikus körülmények diktálta játékszabályok között akarják életre galvanizálni a konjunktúra-lovagok.

Sok külsőlegesség és kevés megértés tehát – mindez alapvetően különbözik a Szervátiusz Jenő választotta úttól. S ahogy messze tudjuk őt a modern népieskedők – mégoly őszinte – táborától, ugyanúgy nem árt elhatárolni művészetét az „önkéntelen megszólalás", a „naivitás" fogalmait segítségül hívó misztifikációktól. Hiszen van-e misztikusabb és legendásabb a fentebb említett tudatos választásnál, annál az emberi és művészi programnál, e naivitástól mérföldekre eső koncepciózus döntéstől, ahogyan Szervátiusz Jenő népe a sorsát eredeti kultúrája hagyományaihoz kapcsolódva a vállára veszi? Történelem, Erdély, magyarság – e súlyos mondanivalót hordozó témakörök *művészi* hitele nem önmagukban keresendő, hanem a megvalósult *formák* hitelében, s ezek záloga éppen az ősi kultúra ihletése: nemcsak szellemi elhatározás, de lelki azonosulás is.

A művész nyolcvanadik születésnapja alkalmából rendezett kiállításon (*Vigadó Galéria;* február–március) bemutatott munkák közül a faragott-színezett domborművek idézik a népballadák világát: nemcsak példázatszerűen a történetet, hanem az elmúlt, balladás idők hangulatát is (*Molnár Anna, Kőmíves Kelemen*). A havasok emberét mindennapjaiban elénk állító művek a könnyedebb zsánertől (*Emré bá'*) az inait munkában megfeszítő, expresszív figurán (*Fahordó*) keresztül egészen a monumentális, nem pusztán fizikai erőt sugárzó alakig (*Hargitai pásztor*) változatos képet mutatnak.

Szó sincs tehát „egyszólamúságról". Jóllehet nem „modern" szobrászat ez a szó közkeletű értelmében, ám ha nem is látványos gesztusokban, de mégis félreismerhetetlen nyomokban – ott munkálnak századunk formaújító törekvéseinek tanulságai is. A természettől „készen kapott", törzsből elágazó, görbe-csavart faágak látszólagos szobrászi alkalmatlanságával szemben Szervátiusz Jenő gyakorta éppen ebből indul ki: fantáziáját szabadjára engedve különös harmónia jön létre természeti forma és művészi formaakarás között. Az anyagban felismert alkotói szándék, tehát hogy anyag és törekvés egyszerre feltételezik egymást (*Anya; Pietà*), még a gyakran egészen merész, a képzettársításokkal létrehozott művekben (*Álom*) is kifejezést nyer.

Egyetlen ponton, szinte lábujjheggyel kötttetnek talpazathoz – „földhöz", valósághoz – Szervátiusz Jenő nyúlánk, ide-oda hajló, sudár ágakba faragott leányalakjai. Mint fiatal erdő fái integetnek koronájukkal, pártáikkal, nyújtogatják ágaikat a magasba: organikus formáik révén mégis lelki és szellemi atmoszférát teremtenek. Ez a szobrászra oly jellemző atmoszférateremtő erő – formavilágához hasonlóan – több szólamú, hangulatgazdag: nemcsak meghitt (*Madonna*) vagy bensőséges (évszakábrázolások), hanem helyenként játékos (*Két székely*), másutt szenvedélyes (*Erdei szerelem*) is.

Elgondolkodtató jelenség: a képzőművészetek terén is elszaporodóban van az alkotói önreflexió műfaja; a nyilatkozattól a kiáltványon át egészen az esztétikai (ön)minősítésig. Szervátiusz Jenő e téren máig is a legeredetibb és leghitelesebb utat választja, mikor időről időre szembenéz – nem csak művészi – önmagával: hol szoborba, hol domborműbe faragja önarcképét. E csupa-barázda tekintetek – megannyi élő vésőnyom – Szervátiusz Jenő eddigi életműve tükrében – minden stilizáltság nélkül is – jelképi erejűek immár.

*

Áradás után medrükbe visszahúzódó folyók hagynak hordalékul a parti homokban vízbe dőlt, lombjukat vesztett fákat; csupasz, girbegörbe törzsük és ágaik sötéten fénylenek a végzetes vízi utazástól. Kicsit távolabbról nézve *Szervátiusz Tibor* műve – a *Petőfi Erdélyben* – is hasonló képzeteket kelt, még ha – többi szobortársával együtt – a *Magyar Nemzeti Galéria* kupolatermének kövezetére került is a művész márciusi kiállításán. Körbejárva ezt a különös,

két ember nagyságú fatörzset – mely szoborrá faragott és „megmunkálatlan" egyszerre –, felismerjük a szikár, nyújtott test rettenetes kínoktól görcsbe rándult karjait, lábait; homorún megcsavart tagjain a pattanásig feszült rostkötegek redői között a természet stigmáit: a fa élő-volt csomóit, göcsörtjeit. És nemcsak látjuk, hanem értjük is már a példázatot: a megkínzott inak és csontok ellenére is, a halálban is dacos-kemény költőre emlékezünk.

Szervátiusz Tibor szimbólumteremtése csaknem mindig érzelmi viharokról tanúskodik. A történelemnek gyakorta halálos szorításába kerülő ember és sorsa drámai konstellációi foglalkoztatják a Petőfi- és Dózsa-kompozíciókban.

A Petőfi-sors jelképi ereje: a hirtelen tragikus vég ellenére is befejezett poétai mű, a néppel tartó radikális demokrata költő alakja nemcsak erkölcsi tanulságul szolgál a művész számára. *Ispánkút, Petőfi halála* – egy törzsből faragott, monumentális felkiáltójelek ezek az Isten tenyeréből kinőtt, vállukat kamaszosan felhúzó figurák; hosszú, érzékeny ujjaikat testükhöz szorítják, s függőlegesen lenyújtott lábfejükkel elszakadni látszanak a földre húzó léttől.

„Őrület ellen mítoszt és legendát" – írta kétségbeesetten, külső és belső szorongattatásban *Hervay Gizella*, s talán ettől nem egészen idegen felelősségre döbbenés munkál Szervátiusz Tibor szenvedélyes példázataiban, akár Krisztus, akár Dózsa György alakját idézze is meg.

Hegesztett fémszobrai csupa-ideg formai feszültséggócok, a testet anatómiai szerkezetté meztelenítik, de e szerkezetesség szuggesztív erejét éppen a vas rideg élettelenségére cáfoló eleven organikusság adja. Tüskés, éles, ágas-bogas lemezekből és rudakból épülnek fel – és itt a szobrász módszere valóban leginkább az építőkéhez hasonlít, persze jóval szabadabb: munka közben él is az improvizáció lehetőségével; új asszociációit és formai ötleteit hozzáadja, hozzáilleszti a készülő műhöz. A *Tüzes trónon* és a *Kolozsvári Krisztus* esetében nem alakította felületté plasztikáit, jellegzetességük az áttörtség: vas-csontok, vas-inak és vas-zsigerek élő építménye, organikus konstrukció mindegyik, ahol a konstruktivitás a formák fizikai szerkezetességét és nem hideg fegyelmét jelenti, s mindenkor expresszív erőket mozgat. Itt megvalósul, amit ars poeticájában Szervátiusz Tibor az igazi alkotás követelményeként fogalmazott meg: „szellemi erejét az anyagra tudja kényszeríteni".

Egészen más világot képviselnek azok a szobrocskák, melyek *Kicsi bálványok* címmel két félköríves csoportot alkottak a kiállításon. Legtöbbjük fába faragott, apró Madonna-alak, hol ölében, hol karjában a gyermekkel, hol csak az anyaságra utaló teherrel, duzzadt emlővel, virággal. Zárt formák, nagyon finoman megmunkált felületek, érzékeny, hajszálvékony ruharedők jellemzik ezeket a műveket. Sajátos összhangját teremtik meg az ősi termékenységszimbolikának és a keresztény Madonna-kultusznak. Az állandóság és időtlenség nyugalma árad e tiszta és átszellemült szobortekintetekből; jelkép-voltuk, jelentésbeli egyneműségük ellenére is, misztikusan, többértelműen homályos. Minden egyes darab különös világot képvisel: „hasonlatosat a föld dolgaihoz, egyszersmind azonban tőlük eltérőt is, mert az eget sejteti és az embereket vezeti el az éghez; mást, mint az ég dolgai, hiszen maga földi és a földi dolgok képmása, és mégis hasonlatosat az éghez ama minősége által, mely a többi világi dolgok fölé helyezi" *(Assunto)*.

A jelképiség újabb szintjét teremtik meg Szervátiusz Tibor művészetében a *Napisten-sorozat*nak nevezhető márvány- és fémplasztikák. Itt a formai absztrakció egyszerű, harmonikus motívumai *(Napisten rendje)*, a márvány megmunkálásának bravúrjai *(Napisten ébredése)* az ősi természetkultuszt idézik. Nem egyszerűen elvont „kompozíciók", hanem – túl a formák geometrikus játékán – olyan kozmogonikus rendszerbe illeszthetők, melyben a világ keletkezésénél s működésénél ható erők még elfogulatlanul emberi tulajdonságokkal ruháztatnak fel *(Napisten kedve)*.

ANDRÁSI GÁBOR

●

Oláh Mátyás kiállítása

Az Óbudai Pincegalériában április hó folyamán egy ismeretlennek számító művész, Oláh Mátyás munkái voltak láthatók. A művek jellegéhez, hangulatához illő környezetben rendezett kiállítás egy nagyjából tizenöt éves, visszavonultságban folytatott művészi munkásságról adott összefoglaló, ha teljesnek nem is mondható képet. Oláh művészete nem azokhoz szól, akik a festészettől a köznapi látvány visszatükröződését várják, történjék az bármilyen izgalmas stílusfordulattal, de azokhoz sem, akik a képi elvonatkoztatás különböző fokozataiban, vagy éppen a tiszta absztrakcióban lelik örömüket. Ő nem stílusfordulatokban, irányzatokban gondolkodik, bár korábbi képei, grafikái azt mutatják, hogy neki is voltak – kinek nem voltak? – mesterei (Klee, Vajda), művész-kortársai, akiknek munkáiból formai vagy szellemi inspirációt meríthetett. Ebben az ösztönzésben végül is az utóbbi bizonyult tartósabbnak olyannyira, hogy a művészi tevékenységet egyfajta lelkiszellemi munka eszközének, tárgyiasult formájának tekintette.

Munkáiban e szellemi magatartás – láthatóan – élmény hevítette megnyilatkozásait követhet-

jük nyomon. Elfordulva az élet felszíni rétegétől, a lét azon dimenzióiba lép át, ahonnan az ősi példázatok, jelképek merítik erejüket. Az emberiség ősi múltjának emlékeit hagyománynak s egyben újra megélhető, életre kelthető formának fogja fel. Alakos, ősi jelképekkel díszített, faragott, vésett, karcolt köveivel és kavicsaival ennek az ősi múltnak a hangulatát varázsolja elénk; ilyenek lehettek – gondolhatjuk – az ősi leletek eredeti állapotukban, mielőtt az idő alakmódosító rétegei rájuk rakódtak. A kisebb méretű szénrajzok – folytatva a gondolatsort – már e „leletek" grafikai „rekonstrukciói": állatemberek, mindenfajta hibrid lények, manószerű figurák, majd a múlt mélyrétegeiből kiemelkedő képzelet mának szóló intései következnek: benőtt szemű emberi arc, a kezében tartott tárgyat elmélyülten vizsgáló emberi alak a sorozat egyik legmegragadóbb darabja.

A művész legújabb munkáin a régmúlt szellemi, transzcendens értékeinek másik megjelenési formája: a „sziklarajz". Mindeddig ezekben az igénytelenül szürke, világos színű pasztellképekben sikerült *mai eszközökkel*, talán olajképeinél is szuggesztívebben közvetítenie e múltat idéző szellemi magatartás művészi erejét. Mintha azt sugallnák: kezdetben volt az ábrákkal, érzékeny vonalakkal tarkított sziklafal, vagy talán csak maga a hatalmas méretű, többé-kevésbé szabályos alakú nő, amely – a képfelület rendkívüli gondos megmunkáltsága révén – puszta megjelenésével különleges, szakrális jellegére enged következtetni. Az ősi hagyományokra való utalás szándékossága, kifejező ereje másutt is nyilvánvaló, de szándék és megvalósulás ezen a tekintélyes méretű, ikonográfiailag Csontváry *Áldozat kő*-vével összefüggésbe hozható képen lép tökéletesen harmóniába egymással. Az analógia tényszerű: a hagyomány szerint kozmikus eredetű kő mindkét esetben szent helyet, világközpontot jelképez, míg a pasztellkép azokkal az eszközökkel él, amelyeket a XX. századi művészet szemléleti és technikai megújhodása bocsátott a művész rendelkezésére.

Érdemes a sajátos formátumú művész útját továbbra is figyelemmel kísérni.

MEZEI OTTÓ

ZENE

Cziffra György: Ágyúk és virágok

Megrendítő és felemelő könyv. Noha a zenészéletrajzok műfaja meglehetősen kérdéses, hiszen a szerző nem író, tehát gyakran dilettantizmusba téved, apró epizódokat idéz föl, melyek lehetnek érdekesek és mosolyogtatóak, az olvasó viszont épp azt nem érzékelheti, ami a művészt fontossá vagy éppen naggyá teszi.

Cziffra György nemegyszer és nyomatékosan hangsúlyozza, hogy ő nem író, hanem egy ember a XX. századból, aki igazi tehetségét a zongora mellett váltja valóra. Akinek szinte emberfeletti küzdelmet kellett vívnia, hogy tehetségének adományát kifejthesse. Körülmények és adottságok sokszor önemésztő küzdelméről szól ez a könyv; legfontosabb tanulsága: soha nem szabad feladni, az élet minden helyzetében legalább a kiteljesedés reményét meg kell őriznie az embernek!

Merészség volna azt állítani, hogy hazája dajkáló édesanyja volt. Inkább pofonokat és rúgásokat kapott tőle, olyanokat is, amelyekre aligha szolgált rá. Megható és felemelő mégis, hogy Cziffra György megmaradt magyar művésznek, s hogy az élet legsúlyosabb megpróbáltatásai közepette is őrzi magában a hitet. Az egyik legszebb és legtisztább epizódja a könyvnek, amelyben azt mondja el, hogyan jutott csodával határos körülmények között két olyan üvegablak birtokába, melyek közül az egyik magyarországi Szent Erzsébetet ábrázolja, a másik Szalézi Szent Ferencet. S alighogy megkapta ezeket, százával és ezrével jelentkeztek, akik támogatni akarták franciaországi alapítványát, s megmentették a nemes eszményt, de őt magát is – a tönkremenéstől!

Az ember sorsában néha úgy fonódnak egybe a körülmények, hogy azokat a hivő csodának, a hitetlen véletlennek nevezi. Cziffra György életében sok csoda, sok véletlen keresztezte és követte egymást. Mindezt úgy meséli el, olyan közvetlenül, hogy megőrzi az érthetetlenre és megmagyarázhatatlanra való rácsodálkozás érintetlenségét. *(Zeneműkiadó, 1983)*

R. L.

●

Hanglemezek

A zenetörténet múltjában először a legnagyobbakat, Mozartot, Beethovent, Bachot fedezzük fel. Csak később látjuk meg, hogy a nagy korszakok hogyan kapcsolódnak egymáshoz, és a legnagyobbak mögött talán kevésbé jelentős alkotók is felsorakoznak; bizonyos dolgokat azonban köd és homály takar. Később tisztul a kép: felfigyelünk a részletekre, az addig jelentéktelennek vélt mozzanatokra is. Irigylésre *és* szánalomra méltó a zenetörténész dolga, mert egy

SZERVÁTIUSZ TIBOR

Magyar Fórum 1991. 11. 02

Matróz lett és világhírű

Igazságot akar

Farkas Vincét a pártállam leírta. 1956-os tevékenységéért lefokozták: matróz lett a hajóskapitány. Már nyugdíjasként tető alá hozta magánmúzeumát Zebegényben. Vagy hét esztendeje ideje nagy részét a bíróságon tölti. Az immár világhírű múzeum alól a szomszéd, no meg a vele szövetséges egykori hatalmasok kihúznák a telket.

Méghogy Farkas Vince a Jóistenhez készül! Dehogy készül! Persze, csak ebben tudok vitatkozni kollégámmal, aki ezt írta róla. Mert a Jóistenhez készülődés, bizony, egy nyugdíjas ember számára nem jelent jót, bár ő tán ennek elébe is emelt fővel tekintene – hajóshoz, kapitányhoz méltón. Bizonyára, hisz akkor sem remegett, amikor Tökölön sürgetni szerették volna, úgy 1957 körül, hogy igyekezzen a Teremtőhöz...

No de, lássuk csak sorjában. Farkas Vince legalábbis hajós berkekben világhírű. S peres anyagával tán a híres leg-ek könyvébe is bekerülhetne, hisz stílusosan szólva uszálynyi az akta. Kezdem tán azzal az idézettel, amelyet egy Farkas Vincéhez írt levélből másoltam ki. Íme: *„Az ellenforradalom alatt tanúsított magatartása azt mutatta, hogy szemben állott népi demokratikus államrendünkkel, és mint ilyen, nem alkalmas arra, hogy továbbra is a hajózás kötelékében teljesítsen szolgálatot."* (1959.)

Nos, a nem népi demokratikus Farkas Vince búcsút mondott szenvedélyének, amit persze megelőzött, hogy a *Vértes* kapitányából matrózzá minősítették vissza. Megbetegedett. Nyugdíjazták. De az ilyen jó fából faragott Farkas Vincét meneszteni lehetett, ám tönkretenni nem. A nem népi demokratikus kapitány ugyanis *hozzáfogott életművéhez:* hajómodelleket épített és gyűjtött. Mindent, ami hivatásával kapcsolatban volt. Rettenetesen sokat dolgozott feleségével és családjával együtt, míg megnyithatta – azóta világhírűvé vált – zebegényi magánmúzeumát. S bár ott a hajók sziklaszilárd szárazföldön állnak, magát az épületet, pontosabban a

SZERVÁTIUSZ TIBOR MŰVE

MELLÉKLETE

Lezsák Sándor

Március

Romlik a tél, március szellőztet
rongyos fóliabokrot, betonoszlopokat,
drótkerítést, s a Kertből kifelé
gördül a gömbölyű ördögszekér.
Micsoda tavaszi Respublika! Csillagot
rúg most Európa, de tisztul a Kert,
s pocsolya-szemekből hiába figyeli
a félhold Személyem Köztársaságát,
úgy élek már, olyan védtelen méltóságban,
titkomat szélnek eresztve, amilyen
nyugalomban március pontos híreket mond:
a fákra lomblevelet, méheket és kicsi
kölköt a rókaverembe, az égre mennydörgést,
a földre frissítő záport, napfényt,
májusi szeretőre fűszoknyát!

Hangzavaros közéletünk nyugtalansága közepette egyre jobban észre kell vennünk népünk politikai passzivitását, csömörös nemzeti rezignációját, fáradt és kedvetlen politikai apátiáját, kelet- közép- európai letargikus fásultságát. Miközben egyre jelentéktelenebbé válik értelmiségünk súlya és kétkezi munkásságunk helyzete, akár a gyárakban, akár pedig a földeken. És egyre jobban tör elő tollasodva az újgazdagok rétege, akik a rendszerváltás haszonélvezőjeként a nemzet új birtokos-nemességévé akarnak válni.

Volt már ilyen rendszerváltás – többször is – nemzetünk életében, tán a legemlékezetesebben akkor, amikor messziről, távoli országokból futottak az Újraszerzeményezési Bizottság elé azok, akik oklevelek hiányában a „privatizációs" költségek jelentéktelen összegének az államkasszába való befizetése után külhoni borkereskedők és marhatőzsér familiák sarjaiból csakhamar a hazai arisztokrácia tagjaivá váltak.

Napjaink golyózáporos vitáiban nem tudunk rendet teremteni, nem tudjuk nemzeti tudatunkat sem erősíteni, pedig az idő is sürget bennünket. Nem tudtunk a népi-nemzeti és liberális-urbánus vitában sem igazat tenni. Még Szárszó sem tudott integrálni. Igaz, megpróbálta. Nem tettek igazat szellemi életünk kiválóságai sem, íróink sem, egyházaink sem. A kérdés a nemzet evidenciájától messze esve megoldatlanul maradt hátra napjaink számára. Pedig tisztázni kellene a véglegesség érvényével, még történészeinknek is, nem valakiknek a védelmében, hanem az igazság érdekében.

tozatlanul katolikusnak vallotta magát ekkor is, de az „ésszerű helyzetfelmérés" érdekében annak híve, hogy alkalmazkodni kell a rendszerhez. Ezt mintegy féltő, szinte „apai" gondoskodással beszélte nekem, s ekkor utalt Kossuth-tanulmányának lektorálására; „Vigyázz, azért mondom neked is, mert ha nem vigyázol magadra, hogy mit írsz, majd kapsz a fejedre, mint én."

Ezek voltak azok az évek, mikor megkezdődött a magyar művelődésből is *a lélek és az áhitat* kiirtása. Azért kerülnek most befejezésül tollam alá ezek a fogalmak, mert Glatz Ferenc oly tárgyilagos és jóhiszemű előszavában egyedül ezt a két fogalmat említi, mint „üres" meghatározásokat, főként úgy, hogy „magyar lélek" – melyekkel, szerinte egyik szerző sem, Hóman sem és Szekfű sem tudott mit kezdeni, mint a szellemtörténet frázisaival. Én úgy hiszem, vannak fogalmak, melyek nem múló irányzatokhoz, hullámzó időkhöz vannak kötve, hanem érvényben maradnak akkor is, ha egyesek előtt köddé válnak, vagy éppen üldözik őket. Reméljük, hogy az üldözés kora elmúlt, s a magyar történet folytatásában, elvettetés és hagyománytisztelet helyes alkalmazásával az áhitat sem lesz túl „lírai", ha a lélek és a magyar is megmarad.

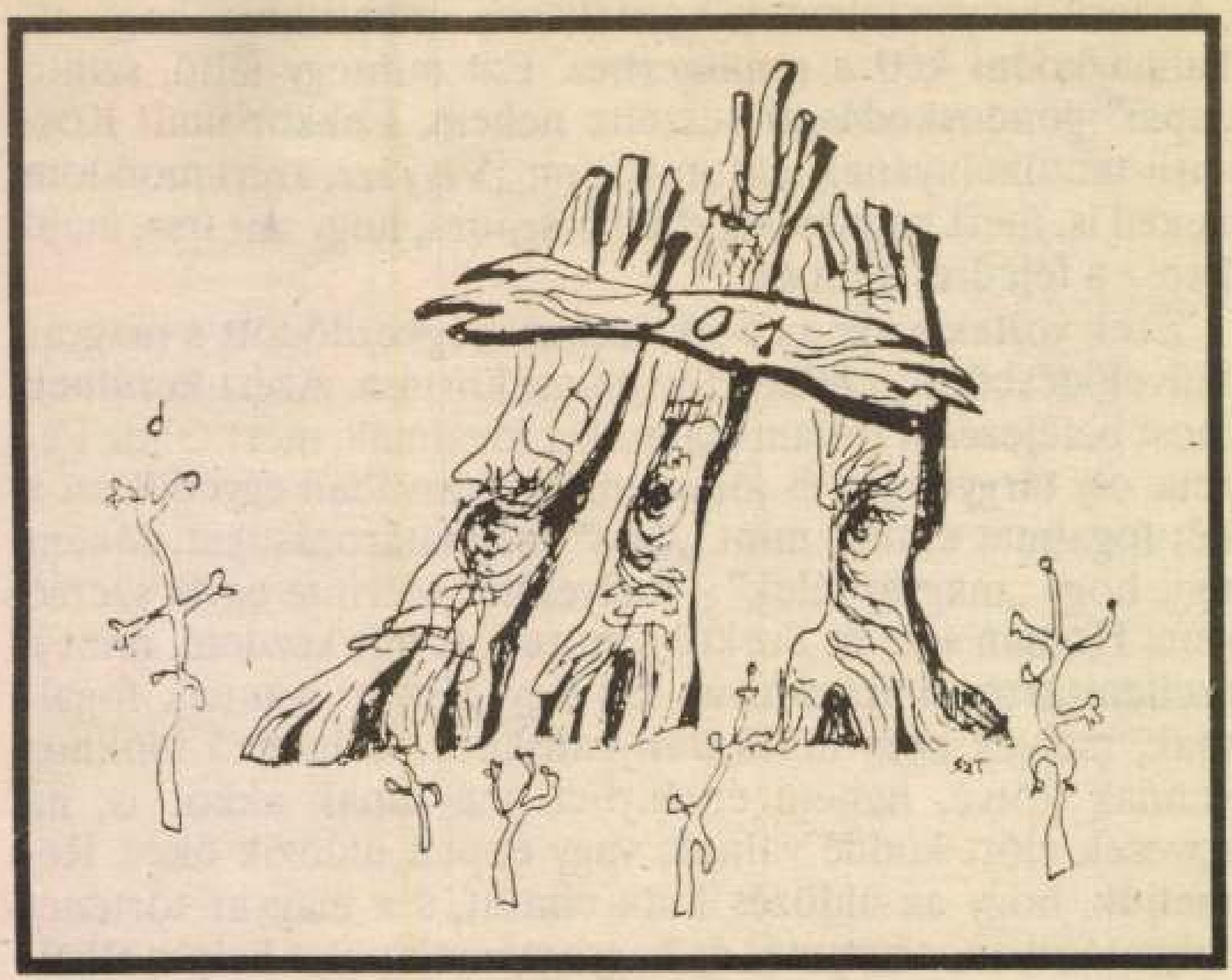
d

tésükkel ellentétes értelemben való használata; 3. a szavaknak új szerepkörben való alkalmazása. E visszaélések egymásra is halmozódhatnak.

Pl. valaki saját szövegében a „nemzetiségi" szót használja, de e szöveg más általi idézésekor ennek helyén már a kompromittált „faji" áll. A második világháborút követően vált életünk szerves részévé a szóforgatás: a háborúvesztést fölszabadulásnak, a rabságot szabadságnak, a zsarnokot édesapánknak, a kizsákmányolást szocialista segítségnyújtásnak és a hatalmat bitorló államformát *népi* demokráciának nevezték.

A visszaélés 3. típusa a boszorkányperek világához tartozik. Már a középkorban is voltak halálveszélyt fölidéző, homályos jelentésű szavak. Ilyen volt maga a *boszorkány*, azután az *eretnek;* a francia forradalom idején *a nép ellensége.*

Voltak e szótárba tartozó enyhébb és szigorúbb kifejezések, mint pl. a kulák, az antiszemita, a klerikális, a diverzáns, a népellenes összeesküvő stb. Enyhébb vagy szigorúbb? – akire ezek valamelyikét rásütötték, nem úszta meg szárazon.

A hazai boszorkányszótár gyűjteményébe úgy fél éve új törvény került – *a populizmus.* Használatában a szavakkal való visszaélésnek mindhárom változata megfigyelhető.

2.

A populizmus (populista) latin eredetű, magyarított angol szó. Eredeti jelentése kettős: egyrészt egy múlt századi érdekvédelmi jellegű amerikai farmermozgalmat jelöl, másrészt az oroszországi ún. narodnyik mozgalmat nevezi meg. Az utóbbi az orosz világban századok óta egymásnak feszülő nyugatos kontra szlavofil irányzatok közül a szlavofilnek egy vetülete. Ezeknek sem egymáshoz, sem a magyar népi mozgalomhoz nincs semmi köze azon kívül, hogy mindegyik a parasztsággal (farmerekkel) kapcsolatos.

A populizmus kifejezést eleddig a népi mozgalommal kapcsolatban nálunk nem is hallhattuk. Meg kell még jegyezni, hogy a fenti értelemben használt *populizmus* nem hord semmiféle negatív tartalmat; jelentése és szerepköre egyaránt semleges.

len magasságnál.
m, járok, élek,
em, bűv-igéket.

ztom, ha elmondom,
, titkos otthon.
ér, egy sor Petőfit,
r teremtődik.

, ha kufárhad
a tájat,
savarodnak,
a rátapodnak:

adban, behúnyt szemmel,
szókat, miktől egyszer
népek, házak
á összeálltak.

k kezesedtek,
- ezt ne felejtsed,
lszke szájjal vissza,
a, titkainkba.

zt, mi csak ijeszthet,
csak ölne minket,
adra varázsinget,
e Berzsenyinket.

mezőkön jártál,
ajtás, amit láttál,

Ünnepi összeállításunk rajzalt
SZERVÁTIUSZ TIBOR
készítette.

...ormány tagjai, az MDF parlamenti cso-
...ájékoztatást adtak az ország gazdasági
...ék a kormánykoalíció gazdasági stabilizá-
...mját.
...nt 400 szakember részletesen megvitatta
...tkozó gazdasági program tartalmát, határ-
...zményeit. Megállapítható, hogy a koalíci-
...zdasági elképzelései összhangban vannak
...tási programjában meghirdetett elvekkel

...gét alátámasztja, hogy a jövőkép bemuta-
...atározza a célok elérésének módját, esz-
...hajtásért felelős szervezeteket. Mindezek
...gy határozott, hogy a kormány „Stabilizá-
...mű programját messzemenően támogat-

...lja a kormánynak, hogy a program végre-
...eg mindent, ami növeli a magyar társada-
...dményes megvalósítása iránti hitet és bi-
...akszerűsége és tárgyilagossága biztosítja,
...gazdasági mélypont után határozott javu-
...tkezzék.
...ségesnek tartja, hogy az MDF ismételten
...kiállítás megrendezése mellett. A Világki-
...hogy elmélyítse Magyarország és Európa
...és politikai kapcsolatait, ugyanakkor esz-
...stabilizációs program megvalósításának. A
...énő megrendezés biztosíthatja, hogy mini-
...ssel valóban hidat építsünk a jövő Európá-

...cius 10.

Lev
Tel
Tel
Kia
Fel
Sze
nyo
PR
Nyc
Fel
HU

SZERVÁTIUSZ TIBOR RAJZA

zsidó érdekek védelmének, amely politikai erőről akárcsak feltehető, hogy kibújik belőle valami antiszemitizmus.

Az amerikai politika Izrael iránti, azaz zsidó elkötelezettségét Jamani sejk egy az Öböl-háború harmadik hetében adott interjújának egy részletével világítom meg. Jamani sejk, hithű muzulmán, egy milliárd dollárnyi vagyon ura, aki jelenleg Svájcban él, ebben az interjúban a többi között a következőket mondta: *„A probléma abban van, hogy az izraeli fél nem akar tárgyalni, mivel nem érdeke a státusquó megváltoztatása, amire a tárgyalás, a békeszerződés vezetne, hanem éppen ellenkezőleg: bevándorlókat telepítenek az elfoglalt területekre és ezzel azt Izrael földjévé akarják tenni. Ha az USA nyomást gyakorolna Izraelre, akkor az kénytelen lenne tárgyalni és elfogadni a status quo megváltoztatását. De az USA kor-*

ramot a másik féllel valósíttatják meg.

Na már most elérkezünk az alapkérdéshez. Mi köze mindennek a liberalizmushoz, illetve miért antiszemita az, aki ezt így látja és kimondja, hogy a király meztelen, hogy mindez lényegében nem különbözik az előző korszak külföldi központból nyert párthatalmától, már ami a jelleget illeti. Mert hisz a központ természetesen más.

Miért volna antiszemita az, aki erre rámutat?

A magyar társadalomban a magyar érdek az első. Ebből a magyar nép valóságos igényeit és érdekeit nem lehet kizárni. Ez elé a nagy közös, történelmileg igazolt érdek elé semmilyen részérdeket és csoportérdeket nem lehet elébe helyezni, még akkor sem, ha ezt a világ jelenleg legerősebb hatalma támogatja.

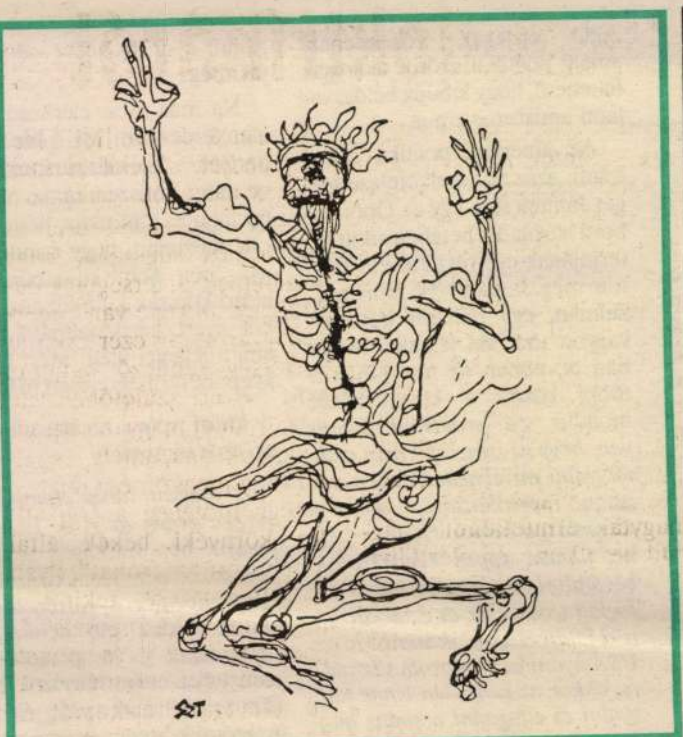

SZERVÁTIUSZ TIBOR

Göncz nevében gyűjt pénzt a Jurta

Szerkesztőségünk nemrég levelet kapott Düsseldorfból, Kiss Tamástól, a Jurta Színház egykori titkárától. Kiss úr a közelmúltban figyelt fel a Jurta Színház nyugati pénzgyűjtő akciójára. A külföldön élő magyarokat adakozásra felhívó plakáton, röplapokon Göncz Árpád köztársasági elnök, valamint ismert MDF-vezetők nevei is szerepelnek, mint a Jurta Színház, illetve a Jurta Alapítvány védnökei. A levélíró Kiss úr neve is ott szerepel, annak ellenére, hogy két éve megszakította a kapcsolatot az azóta a szélsőjobboldal felé fordult Romhányiékkal.

Megkérdeztünk a plakáton feltüntetett társadalmi védnökség tagjai közül néhányat, mi a véleményük nevük szerepeltetésétől, illetve arról, hogy 1991 tavaszán is közösséget vállalnak-e a Jurta Színházzal?

Mécs Imre: — Fel vagyok háborodva, ez szédelgés és visszaélés egy jó három esztendeje aláírt védnökségi nyilatkozattal. Három évvel ezelőtt a Fidesz, az MDF és az SZDSZ is a Jurta Színházban tartotta gyűléseit, akkor fontosnak tekintettük a védnökséget. Időközben a Jurta köré szélsőjobboldali, fasisztoid csoportocskák gyűltek össze *Romhányi László* vezetésével, akinek tevékenységétől, eszméitől a legmerevebben elhatároljuk magunkat. Javaslom, hogy az egykori védnökség tagjai adjanak közzé tiltakozó nyilatkozatot, nemcsak a magyar, hanem a külföldi sajtóban is.

Király Zoltán: — Fölháborítónak tartom ezt a dolgot. Ráadásul annak idején sem voltam tagja a társadalmi védnökségnek, csak valaki ráírt a listára. Most három év után viszont felháborít ez a példátlan szemtelenség, különösen, hogy ismerem a Jurtában lévők munkálkodását.

Brády Zoltán: — Soha sem voltam a védnökség tagja, még három évvel ezelőtt sem. Romhányi úrral viszont sokszor találkoztam különböző nyugati magyar összejöveteleken. Én udvariasan mindig meghallgattam, de semmilyen kapcsolatunk nincsen.

Deutsch Tamás: — Otromba, gusztustalan eljárásnak tartom a három évvel ezelőtti plakát elővételét. Mi három éve sem voltunk ilyen viszonyban Romhányival, főleg később nem, amikor tehetségtelen, de lelkes támogatóból megveszekedett őrültté vált. Semmilyen kapcsolatunk nincs vele.

A plakátról érdeklődtünk a köztársasági elnök hivatalában is. A hivatalt az USA-ban tartózkodó elnök felhatalmazta annak közlésére, hogy meglepetéssel és felháborodással értesült a pénzgyűjtés ilyen formájáról.

Kéri J. Tibor

FELHÍVÁS

A JURTA SZÍNHÁZ MEGMENTÉSÉRE

A népligeti Jurta Színház – a magyar demokratikus másként gondolkodók egyik otthona – 1988-ban, veszélyekkel teli, nehéz időkben befogadta a MAGYAR DEMOKRATA FÓRUMOT, itt tartotta első országos tanácskozását a SZABAD KEZDEMÉNYEZÉSEK HÁLÓZATA, a Jurtában alakult meg A SZABAD DEMOKRATÁK SZÖVETSÉGE, itt tartotta kongresszusát a FIDESZ. Jelenleg ez az épület ad állandó otthont a BAJCSY–ZSILINSZKY ENDRE BARÁTI TÁRSASÁGNAK és a NAGYMAROS BIZOTTSÁGNAK IS.

A JURTA FENNMARADÁSA ALAPVETŐ ÉRDEKE
A DEMOKRATIKUS MAGYARORSZÁG MEGTEREMTÉSÉÉRT
MUNKÁLKODÓ ERŐKNEK, MINDEN MAGYAR ÁLLAMPOLGÁRNAK!

Sorsfordító időket élünk. – A Jurta állami támogatásban nem részesül, hitelt nem vehet fel, vállalkozásait lehetetlenné tészik – ezért az építkezésből származó büntetőkamatokkal terhelt 20 millió forint adósságot

KÖZADAKOZÁSBÓL

kívánjuk összegyűjteni. – A Jurta megmentésére TÁRSADALMI VÉDNÖKSÉG-et alakítottunk.

FELHÍVÁSSAL FORDULUNK A NEMZETHEZ,
FELHÍVÁSSAL FORDULUNK A NYUGATI MAGYARSÁGHOZ:

Mentsük meg a felszámolással fenyegetett Jurta Színházat, a demokrácia otthonát!

A TÁRSADALMI VÉDNÖKSÉG TAGJAI:

BARTIS FERENC, BANFFY GYÖRGY, BESSENYEI FERENC, BRÁDY ZOLTÁN, DEUTSCH TAMÁS, EÖRSI ISTVÁN, FODOR GÁBOR, GEREB ATTILA, GÖNCZ ÁRPÁD, HALDA ALIZ, HERNÁDI GYULA, HORNYAK TIBOR, JANCSÓ MIKLÓS, KIRÁLY ZOLTÁN, KISS TAMÁS, KONRÁD GYÖRGY, KŐSZEG FERENC, LEZSÁK SÁNDOR, MÉCS IMRE, MÉSZÖLY MIKLÓS, MORVAY LÁSZLÓ, NAGY ERZSÉBET, ROMHÁNYI LÁSZLÓ, SOLT OTTILIA, SZEKERES LÁSZLÓ, SZERVÁTIUSZ TIBOR, TÓBIAS ÁRON, ZIMÁNYI TIBOR, VÁSÁRHELYI MIKLÓS, VIGH KÁROLY

Az adományok pénzutalványon keresztül (Jurta Színház, 1399. Budapest, Pf. 629.) vagy személyes befizetéssel történhetnek (Budapest X., Népliget út – egész nap folyamán.)
A nyugati magyarság befizetése: Frankfurt (NSZK)
45083-9-02 "JURTA THEATER" BETHMANN BANK Behmanstr. 7-9. 6000 Frankfurt/M-1 BLZ: 501-301-00

A JURTA MEGMENTÉSE AZ EGÉSZ NEMZET ÜGYE!
AKCIÓNK A MAGYAR SZOLIDARITÁS ERŐPRÓBÁJA!

A plakát.

Konrád György Béke-díja

(Munkatársunktól.)

A német könyvkereskedők Béke-díját 1991. április 26-án Konrád Györgynek ítélték. A kuratórium ezzel a kitüntetéssel Konrád gondolatait és írásait ismeri el, melyek Európa második világháborúból eredő felosztásának meghaladását célozzák. A kuratórium indoklása szerint Konrád a vasfüggöny megszüntetése érdekében kifejlesztette Közép-Európa-koncepcióját, melynek értelmében ez a térség évezredes politikai és kulturális hagyományok őrzője. Politikai filozófiája, amelyet „antipolitikának" nevez, az államok teljhatalma ellen irányul, és egy civil társadalomért száll síkra. A díjat 1951 óta többek között Albert Schweitzer, Hermann Hesse, Karl Jaspers, Nelly Sachs, Ernst Bloch, Max Frisch, Octavio Paz és Václav Havel kapta meg.

A díjat október 7-én Frankfurtban, a Paulskirchében adják át.

Tájékoztató a Start hitelről

A kezdő vállalkozók segítségére nyújtott százmillió márkás német kormányhitelt igénybe venni szándékozók tegnap megrohamozták az ipartestületeket, hogy kezükbe vehessék a pályázati feltételeket tartalmazó tájékoztató füzetet és a kölcsönkérelmi lapokat. Ez sokaknak nem sikerült, amiért az érdeklődők elnézését kéri az Ipartestületek Országos Szövetsége — hangzott el a Start hitelt menedzselő érdekképviselet keddi sajtótájékoztatóján.

Szűcs György, a szövetség elnöke megígérte, hogy rövid időn — legfeljebb egy-két napon — belül mindenhova eljutnak a keresett nyomtatványok. A zavar oka az volt, hogy a papírok hétfői szétosztásakor nem minden ipartestület képviselője jelent meg. Az elnök tájékoztatásul közölte még: a jövő héttől megkezdi munkáját az űrlapok kitöltését segítő szaktanácsadási szolgálat.

A pénzt a tájékoztató füzetben megjelölt kereskedelmi bankok adják. A pályázatok beadási ideje *változatlanul július elseje*, ami azt jelenti, hogy legkorábban e hónap derekától válhatnak folyamatossá a kifizetések. A hiteleket nem kell feltétlenül azonnal felvenniük a vállalkozóknak, lehetőség van arra is, hogy csak az éppen szükséges összeget hívják le engedélyezett keretükből, így pusztán erre számítanak kamatot. A Deutsche Ausgleichs Bank fenntartja magának a jogot a hitelfelvételek ellenőrzésére. De a német bankszakemberek nem csupán tájékoztatást kérnek a magyar pénzintézetektől az aktuális helyzetről, hanem időnként a vállalkozások helyszíneire is ellátogatnak, hogy maguk győződjenek meg arról, mire használják fel a német kormányhitelt.

R. Zs.

Fegyelmi a lombikbébik miatt

Számos szabálytalanságot és etikátlanságot állapított meg

Az 1-es nem gyorsvillamos többé

A hanyag munkának nincs gazdája

A korszerűtlen technológiá-

A BKV tegnap tartott sai-

HATPÁRTI PARTY

Nyilatkozat és reagálások

Az MDF elnöksége kedden az alábbi közleményt juttatta el az MTI-hez:

A Magyar Demokrata Fórum országos elnöksége mai ülésén állást foglalt a hatpárti megbeszélés félbeszakadásával, folytatásának esélyeivel kapcsolatban.

Az elnökség álláspontja szerint megállapodásról akkor lehet beszélni, ha a delegátusok úgy jutnak konszenzusra egy kérdésben, hogy ezt a megegyezést a delegáló választott testület előzetesen, vagy utólag jóváhagyta. A vitára okot adó kérdésben az MDF választmánya és elnöksége által jóváhagyott álláspont a tárgyaló pártok számára ismert volt, mert az MDF-küldöttség vezetője, *dr. Szabó Iván* mának, amelyet a tárgyaló küldöttség a legközelebb adott alkalommal, május 20-án korrigált, azaz összhangba hozott az írásban korábban előterjesztett testületi állásponttal.

Egyébként az MDF elnöksége sajnálatát fejezi ki amiatt, hogy közbenső nyilatkozatok nyilvánosságra hozatalával olyan helyzet teremtődhet, amely a tárgyalások további menetét veszélyeztetheti. Kívánatos ezért, hogy közbenső véleményeltérések szakértői szinten ne akadályozzák a további eszmecserét.

Az MDF elnökségének nyilatkozatával kapcsolatban a hatpárti tárgyalások ellenzéki pártjaitól kértünk véleményt.

Ungár Klára (Fidesz):

Eörsi Mátyás (SZDSZ):

— Az MDF nem korrigálta álláspontját, hanem visszavonta. Nem lehet úgy tárgyalni, hogy csütörtökön egy felhatalmazott delegátus valamire azt mondja, hogy igen, ráadásul ezt egy minden párt számára alapvető kérdésben teszi, hétfőn pedig ezt az álláspontot visszavonják. Senki sem állítja, hogy a múlt csütörtöki nyilatkozattal végleges megállapodás született, tehát az MDF ködszurkáló. Arról azonban igenis szó van, hogy lehetetlen új tárgyalást folytatni, ha minden közbeeső konszenzust fel lehet bontani, és ha nem tudhatjuk, hogy ha valamiben holnap megállapodunk, akkor ez holnapután is érvényes-e. Hiszen az MDF egy rend

Manfred Morstein: A Terror keresztapa

1. Főnixként a hatalom hamvain

Az 1981 és 1983 közötti évek fordulópontot jelentettek Monzer al-Kasszar bűnözői karrierjében. 1981 közepétől kezdődően erőteljesebben érdeklődni kezdett a fegyverkereskedelem iránt, és egyre jobban izgatta a politizálás. Jellemző, hogy ezekből az évekből Monzerről csak kevés információ található az európai nyomozó hatóságoknál és hírszerző szerveknél. Szerepel azonban néhány különösen feltűnő — és mint ahogy az majd kiderül, az elkövetkezendő évek szempontjából nagyon jelentős — jegyzet az aktákban.

Monzer al-Kasszar 1980-ban a dél-spanyolországi Marbellában egy kis apartmant bérel magának, de alig tartózkodik ott. Az első jelentős információt 1981 júliusában a francia titkosszolgálat szolgáltatja: eszerint a szír Monzer al-Kasszar igen intenzív kapcsolatban áll a Párizsban akkreditált dél-jemeni nagykövettel. Nem sokkal később az is kiszivárgott, hogy Monzer és Haitham nevű öccse Szófiából fegyverszállítmányt szervezték, de az akció célja ismeretlen volt. Csak a török hírszerző szolgálat egy évekkel későbbi, hasonlóképpen értelmezhető jelentése gyanúsítja Monzert azzal, hogy a bolgár titkosszolgálat közreműködésével már 1980-ban kapcsolatba került a „Szürke Farkasok" nevű török terrorszervezettel és a pápa elleni merénylet végrehajtójával, Mehmet Ali Agcával is. Egy Szaúd-Arábiából származó hír szerint Monzer egyik fivérét lopott luxusautók nagybani csempészésével gyanúsítják, a francia titkosszolgálat 1982-es feljegyzései pedig arról tanúskodnak, hogy a párizsi Hilton Hotelben Monzer többször is találkozott nemzetközileg ismert fegyverkereskedőkkel.

Az 1983-as év első adata az a nyomozati eljárás, amelyet az amerikai kábítószer-ellenes hatóság indított Bécsben március 19-én Monzer al-Kasszar ellen. Felfigyelvén Monzer és a Badalamenti család kapcsolatára, a világ minden részén kábítószer-ellenes küzdelmet folytató amerikai szerv egy „deasensitive", vagyis „igen bizalmasan kezelendő" jelentésében már úgy minősíti Monzert, mint aki a nemzetközi kábítószer-kereskedelemben egyike a „nagyoknak".

A DEA értesülései annyira konkrétak voltak, hogy ugyanezen a napon az Egyesült Államokban már körözési nyilvántartásba is vették az al-Kasszarokat. S akkor egyszer csak szaporodni kezdtek a hírszerző szervek információi. 1983 tavaszától világossá vált az al-Kasszarok tevékenységének politikai oldala is. Amikor Norbert Steger, az akkori osztrák alkancellár Damaszkuszba utazott, a fogadására felsorakozó delegáció élén Monzer al-Kasszar állt! „Azonnal lehetett érezni, hogy ennek az embernek Szíriában félelmetes ereje van. Még a magas rangú tisztek is vigyázzba vágták magukat előtte" — jelentette ki találkozásukat felidézve az osztrák Profil című lap szerint a politikus.

1983. március 11-én Monzer hivatalosan Ausztriába utazott, és Bécsben, a Zelinkagasse 2. szám alatti házban megalapította az Alkastronic nevű korlátolt felelősségű kereskedelmi társaságot. Az ügyvezető igazgatók (a cégjegyzék HR 30633 számú kivonata alapján): Haitham al-Kasszar, Marbella (Spanyolország) és Monzer al-Kasszar, Bécs. Egyedül cégvezetőként Herbert Beck mérnök szerepel. A cégbejegyzés során a fivérek telephelyként Damaszkuszt, Bejrútot, Madridot és Marbellát jelölték meg.

Néhány hónappal később, 1983. augusztus 26-án a bécsi Interpol-iroda a következő telexet küldi az európai államok hírszerző szerveinek:

1983. augusztus 6-án két utas érkezett Malagából egy C—CKR jelzésű magánrepülőgépen a schwechati repülőtérre. Az utasok, akik a Jemeni Népi Demokratikus Köztársaság diplomata-útlevelével igazolták magukat: Ghasszan Mohamed al-Kasszar, született: 1942. július 28., útlevélszám: 002695, kiállítva: Áden, 1982. február 2., meghosszabbítva: 1987. február 2-ig; Monzer Mohamed al-Kasszar, született: 1947., útlevélszám: 002454, kiállítva: Áden, 1982. május 24., érvényes: 1987 májusáig. Fennáll a gyanú, hogy mindkét útlevél hamis.

De a telex feladója tévedett. Kizárt, hogy a diplomata-útlevelek hamisak lettek volna!

Mint a hamvaiból feltámadó főnixmadár tűnt fel hirtelen Ghasszan al-Kasszar, s újfent fivérének, Monzernek a kíséretében. Miután büntetése teljes letöltése előtt „jó magaviselete miatt" elhagyhatta a francia börtönt. Ghasszan olyan módon lépett osztrák földre, hogy abból már sejteni lehetett, valami vészterhes dolog közeleg. A dél-jemeni diplomata-útlevelek éppúgy hozzátartoztak schwechati repülőtéri, szinte show-ként ható alakításukhoz, mint ahogy a magángép egyenruhás spanyol pilótái, M. Acedo-Campina és E. Garnero is.

A két fivérnél, a vámosok legnagyobb megdöbbenésére, fejenként 100 ezer dollárt találtak, amit bizonyítható módon aznap emeltek le Marbellán a Banco de Bilbaónál vezetett számlájukról. Az azonnal értesített állambiztonságiakat az rémítette meg, hogy a két al-Kasszar fivér utazásának célja „üzleti találkozó" volt. Azonnal megszervezték a fivérek és a Zelinkagasse 2. szám alatt lévő Alkastronic nevű cég megfigyelését. Az eredménytől a megfigyelők haja égnek állt. Azt a két férfit ugyanis, akikkel az al-Kasszarok tárgyaltak, s akik két másik társukkal együtt az Imperial Hotelben éjszakáztak, valamennyi európai hírszerző szolgálat ismerte: az angol Simon Neal Main és a francia Philip Joseph Lethier hírhedt nemzetközi fegyverkereskedők voltak.

Ez a négy úr aligha azért találkozott, hogy megkóstolja a világhírű bécsi Sacher-tortát. Másnap ugyan az al-Kasszar fivérek Lethier társaságában egy Lear-jet magángép fedélzetén elhagyták Bécset, és Varsóba repültek, de az osztrák állambiztonsági szolgálat emberei már akkor sejtették, hogy a szír fivérek az elkövetkezendő időben még sok fejfájást fognak okozni nekik.

És ez előbb bekövetkezett, mint ahogy várták. 1983 szeptemberében, néhány héttel a fegyverkereskedőkkel történt bécsi találkozó után, Hamburgban a nyílt utcán lelőtték az izraeli titkosszolgálat, a Moszad ügynökét, Ephraim Halpernt. A tettet egy addig még ismeretlen, a „Fekete September — Sabra és Shatila" nevű terrorszervezet vállalta magára, amely feltehetően az Abul Abbasz vezette Palesztinai Felszabadítási Fronttal állt kapcsolatban. A merénylettel az izraeli offenzíva keretében 1982. szeptember 16. és 18. között a Sabra és Shatila nevű nyugat-bejrúti palesztin menekülttáborok ellen végrehajtott, ezer polgári személy életét követelő vérfürdőt akarták megbosszulni.

Ezzel aztán Monzer al-Kasszar egy csapásra a nemzetközi terrorcselekmények gyújtópontjába került. Ő ugyanis — a nyugati hírszerző szolgálatok tudomása szerint — kapcsolatban állt a Hamburgban „kivégzett" Moszad-ügynök feltételezett gyilkosával, a palesztin Kamal Ghazoullal. Néhány napon belül a pulachi Szövetségi Hírszerző Szolgálat (BND) kiderítette: Monzer al-Kasszar, a fényes bűnözői múltat maga mögött tudó szír, szintén bejegyzett tagja az Arafathoz hű Abul Abbasz-féle palesztin szervezetnek. Ezzel az Abul Abbasszal, akinek rendes polgári neve Mohammed Zaidan Abbasz, Monzer együtt töltötte diákéveit Damaszkuszban. Olyan jól megértették egymást, hogy Monzer még ma is úgy emlegeti, hogy „Abul Abbasz a vértestvérem".

Ez a bensőséges barátság már első éveiben sem volt mentes a bűnözéstől, s ezt mi sem bizonyítja jobban, mint egy 1978-as akció. Monzer és elvbarátja, Abul Abbasz elrabolták Bejrútban Szulejmán Scudian szaúdi üzletembert, és megpróbáltak hozzátartozóitól váltságdíjként ötmillió dollárt kizsarolni. Ez akkor történt, amikor a szíriai csapatok megszállták Bejrútot. De Monzer és Abul Abbasz első vegyes vállalkozása csúfos véget ért. Talán a véletlen hozta úgy, hogy közvetett rokonságban álltak a szaúdi királlyal. Az pedig személyes kapcsolatot teremtett Szíria elnökével, Hafez Asszaddal, és arra kérte őt, hogy — baráti gesztusként — nézzen az arcátlan emberrablók körmére. Asszad teljesítette a király kérését. Húsz nappal elrablása után az áldozat szabadlábra került, de „költségtérítés" címen azért 65 ezer dollárt ki kellett fizetnie. Ezért a pimaszságért a szíriai elnök megrovásban részesítette Monzer al-Kasszart.

Időközben Ghasszan fivére egy másik palesztin terrorszervezetnél kötelezte el magát. Tagja lett a dr. Georges Habas — mozgalmi nevén Abu Maiser — vezette Népi Front Palesztina Felszabadításáért nevű szervezet speciális különítményének (PFLP—SC), amely Szíria támogatását élvezve leginkább Damaszkuszból irányítja az eseményeket. A szélsőséges radikális terrorszervezet vezetőjének számlájára írandó az Air France légitársaság gépének Entebbébe, illetve a Lufthansa-gép Mogadishuba térítése, valamint az 1975-ben a bécsi OPEC-főhadiszálláson lezajlott túszdráma.

1983-ban az európai hírszerző szolgálatok már sejtették, hogy a hetvenes évek autótolvaj és hasisüzér al-Kasszarjaiból gazdag kábítószer- és fegyverkereskedők váltak, akiknek jelentős terroristahátterük és kiváló politikai kapcsolataik vannak. Meglehetősen furcsa konstelláció keletkezett, egy félelmet keltő hatalmi szervezet. A nyugat-európai rendőröket és hírszerzőket ebben leginkább az nyugtalanította, hogy a szervezet mindkét főszereplője a dél-jemeni diplomata-útlevél birtokában védettséget élvezett, vagyis megközelíthetetlenek voltak.

Következik:

2. SZOCIALISTA KAPCSOLATOK.

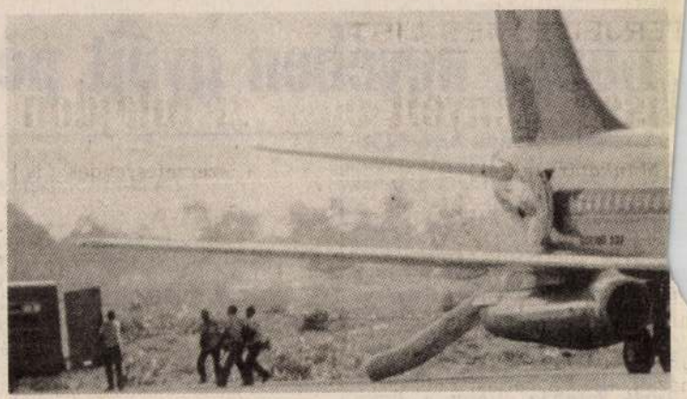

1977. október: A Vörös Hadsereg Frakció terroristái által Mogadisuba térített Lufthansa-gép. A STERN FELVÉTELE

SZABADSÁG 1991 június 4. 25. p.

Kárpótlási jegy a képzőművészetben?

A „HATVANAS ÉVEK" A NEMZETI GALÉRIÁBAN

Mielőtt a címben feltett kérdés parlamenti interpretációvá dagadna, lássuk a tényállást. A *Magyar Nemzeti Galéria* földszinti teremsorában egy fontos kiállítás és mellékleteként egy háromszázharminc oldalas katalógus készül egy peresíthető helyzetet alátámasztani. A rendezőszerkesztők nem titkolják viszonyukat a múlthoz, amely számukra kérdés formájában tételeződik: „azt kell-e rekonstruálnunk, ami a '60-as években a legnagyobb súllyal jelent meg a közönség előtt, vagy azt kell kiemelnünk, amit utólag — lehántva a jelenségekről a történelmi kontextus »esetlegességeit« — *ma* tartunk fontosnak?" A döntés az alternatíva második felére esett. Minden látvány és minden mondat ebből a választásból következett.

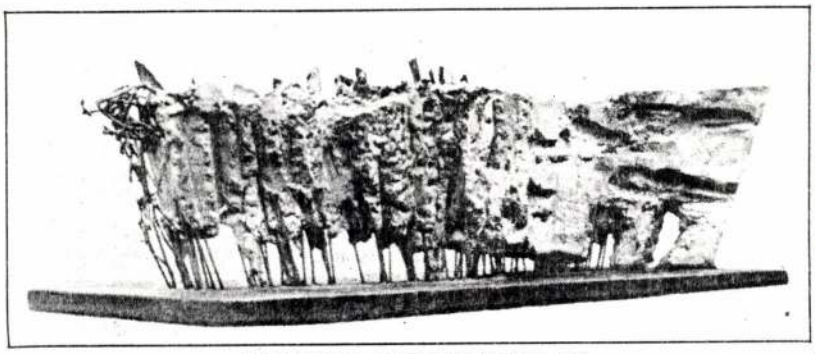

Ami látható: Varga Imre: Erőltetett menet. 1968.

Kereset az elmaradt haszonért?

A rendezők és a szerkesztők abból a hipotézisből indultak ki, hogy a képzőművészet egyetemes mozgása a maga autonóm módján leír egy ideális vonalat. Fejlődik valahonnan valahová. Eljut A pontból B pontba. Saját genetikai kódja befolyásolhatatlan sorsszerűséggel hajtja végzetes célja felé. Ez az ideális vonal sajnos nem nagyon hasonlít a valóságos emlékanyag számszerűsített trendjéhez. Ha az ideálkép nem lenne ennyire szigorú, akkor többféle módon lehetne összepárosítani a „van"-t a „legyen"-nel. A terjedelmes katalógusból ketten is súgnának ehhez a toleráns trükkhöz. Egyrészt a bevezetőt író *Vajda Mihály*, aki külön fejezetben méltatja azt az igazságot, mely „pedig többé nem egy!" és *Frank János*, akinek eredója nyíltan hirdeti: „művészettörténésznek ne legyen meggyőződése, hanem nézze a neki nem megfelelő irányzatból is a legjobbakat". Nem így a döntéshozók! Ők *tudják*, hogy ha egyszer az egyetemes képzőművészet *legitim* vonala szerint (lásd negyvenes-ötvenes évek euroamerikai művészetét) a dolgok a szürnaturalizmusból haladnak a lírai absztrakció és informel felé, továbbá a pop arttól a tiszta konstruktív formák irányába, akkor csak nem fognak inkább *hinni a szemüknek*, amely megtöri a vonal lendületét holmi kvalitásproblémákkal?

Kellene, hogy legyen egy Mark Tobey-szerű monokróm felületet kezelő mester? Ilyen nincs igazán? Hunyorítva *Frey Krisztián* betölthetni azért azt az űrt, amit a még fel nem fedezett elemek a Mengyelejev-táblázatban pusztán spekulatív alapon szoktak betölteni. Kellene egy Germain Bazaine-féle autentikus foltfestő? Hogy ilyen sincs igazán? Annyi baj legyen, a pályakezdő *Bak Imrének*, midőn hónapokat időzött külföldön és kreatívan végigutánozta a sóvárgott nagyokat, a „tache"-hoz, a foltthoz is eljutott, zsengéje éppen belelilik a kontextusba. Csak a napilapi terjedelemhatár miatt nem részletezendő, hogy — bocsánat, ha ló nincs, a szamár is jó alapon — mit és kit helyettesít *Hortobágyi Endre* és *Illés Árpád*, *Türk Péter* és *Gedő Ilka*, *Tót Endre* és *Kováts Albert*, *Molnár Sándor* és *Vajda Júlia*. (És fenntartom: *Lossonczy Tamás.*)

Kereset a sérelmek miatt?

A kereset világosan kimutatja, hogy a kár „az eszme frontján" valóban tetemes. Ha a külső erők (amelyek a produkció védnökei szerint kizárólag a pártállami hatalom szerkezetében meg a művészetirányítás elnyomóapparátusában — és soha nem a nép-nemzeti konzervativizmusban, netán más ízlésvonulat preferenciájában — keresendők) támogatták volna a magunk Skira-albunát, Knaur-lexikonját, Rizzoli-katalógusát, azaz olyanok lehettünk volna, mint „ők". A rendezőbiztosok követelik tehát, hogy a képzőművészetben állítsák vissza a negyvenhetes állapotokat, de az egyetlen és isteni igazság nevében csak és kizárólag azt, ami a betiltott és szétszórt, megalázott és agyonvert Európai Iskola extrapolálásából, meghosszabbításából következik. Ez a pártos szemlélet csak és ennyit képes felvállalni. A negyvenhetes plebejus-baloldali képzőművészet tönkretételéért, a negyvenhetes paraszti-népi vonulat eltüntetéséért más párt nyilván máskor fogja benyújtani a maga keresetét. A hatpárti konstelláció illő sorrendjében.

A katalógus tanúsága szerint az interjú-dokumentum gyűjteményből egyebek mellett az alábbi peresíthető károk érték az érdekelteket.

Frank János csak fősamesz lehetett a biennálék magyar pavilonjának rendezésénél, és egyszer sem küldték ki Velencébe. *Anna Margit* vastag tomuszt szeretett volna kiadatni a Corvinával, de a szerkesztő ezt a kívánságát nem tudta teljesíteni. *Lakner László* szatirikus festményét, a *Hitler beszél*t, a főszüror *Ridovics László* — félve a „fasiszta nép" dehonesztáló minősítéstől — leakasztotta a stúdiókiállításról. *Keserű Ilona* római tartózkodása során lakhatott ugyan a Magyar Akadémián, de ezért jelentős összeget kellett fizetnie. *Schrammel Imre* kerámiareliefjét, mint „pesszimista munkát", jogtalanul eltávolították a Budapesti Történeti Múzeumból, és a harmadik részlettel mind a mai napig adósak. *Deim Pál* egy illegálisnak tartott kiállításon való részvétele miatt sokáig nem szerepelhetett, és nem kapott Derkovits-ösztöndíjat sem. *Fajó János* valóságggal beleroppant, amikor leváltották a stúdió progresszív vezetőségét. Bak Imre sosem fogja megbocsátani *D. Fehér Zsuzsának* és *Ormos Tibornak*, hogy művészetpolitikai okokra hivatkozva bezárátták a Ferihegyi repülőtéren rendezett kollektív kiállítást. És *Vigh Tamás* sem fogja elfelejteni *Czifka Péternek*, hogy megalázta saját műtermében, meg *Varga Imrének*, hogy nem állt ki bátran terve mellett. Súlyos sérelmek ezek. Empátiahiányokról, hatalmi túlkapásokról, alkalmi gonoszságokról szólnak. És nem von le súlyosságukból semmit, hogy ha a ma induló művészgeneráció elé fogják odatartani a mikrofont, az minden bizonnyal nyafogásnak tartaná mindezt, mert ő még „apuka" igazságtalanságára sem hivatkozhat. Egyszerűen néma csöndben veszi tudomásul, hogy a piac vastörvényei szerint kell lavíroznia — az egzisztenciális megsemmisülés, a külföldre tántorgás és a begiccselés Bermuda-háromszögét elkerülendő.

Azért van katarzis, van vádirat is, de nem pontosan ott, ahol a tételes panaszok találhatók. *Kokas Ignác* — a kötet legjobb interjúja! — szerette „azt a rendszert". Az övé volt, népi kollégista volt, és sose lett volna festőművész, ha egy politikai kampány, egy demagógiával megszórt tehetségkutatási láz nem „emeli ki". Kapott a hatvanas évek elején egy hatalmas sgraffittómegbízást Oroszlányban. Ha megcsinálja, horribilis összeg ütötte volna markát, a mellékdíjakról nem is beszélve. De nem csinálta meg. Nem ideológiai okokból, és nem a progresszív művészélettorma csábítása miatt. Nem ellenállásból és nem sértődésből. Egyszerűen az ízlése miatt. Az a válságélmény ugyanis, ami egy esztétikailag elfogadhatatlan — bár keggyel osztott — megbízás teljesítésének vágya és végső visszautasítása között feszül, mélyebbről és beljebbről jön, mint amit a külső hatalom valaha is elérhet a leakasztgatott képekkel és a betiltogatott kiállításokkal. Az efféle nevesíthetetlen sérelmek összegyűjtésével, a belső meghasonlások listájával, a Kokas-típusú művészeknél az ideiglenes munkaképtelenség okainak feltárásával, másoknál viszont a művészi elvacakulás rajzával ez a tárlat is, ez a katalógus is adós maradt. Úgy látszik, könnyebb hétszer elsorolni az Aczél elvtárs vagy Aradi Nóra konkrét beavatkozásaiból származó vélt és valódi károkat, mint egyszer szembenézni a lényeggel: egy fejlődésképtelen hatalmi konstrukció kiürült reprezentációs igényével és a „negyven év"-nél lényegesen meszszebbre nyúló magyar konzervatív művészetszemlélet, a rendi, a tekintélyelvű, az antidemokratikus hagyományok nem feltétlenül rendszerspecifikus mindent meghatározó jelenlétével.

A megszűnt NDK egyik legelbájolóbb ideológiai mutatványa volt a sok évszázados német történelem és kultúra utólagos beosztása a jaltai egyezmény szellemében. Így Goethe és Lucas Cranach nagy NDK-művészeknek minősültek, mert emlékanyaguk zömmel in situ volt található, ellenben Hölderlinben és Dürerben volt valami megbízhatatlanul polgári, Tübingen és Nürnberg, a szülővárosok mégiscsak a későbbi NSZK területén találhatók.

Ami hiányzik: Orosz János: Búcsúzik a lovacska. 1968.

És a többiek keresetlevele?

Ez egy politikai logika karikatúrája. De nem kevésbé tartható karikatúrának, hogy a Nemzeti Galériában és katalógusában majdnem mindenki hiányzik, aki véletlenül nem vett részt az Iparterv hajdani tárlatán vagy kimaradt a Zuglói Körből, vagy nem szilvesztrezerett együtt a Műegyetem R kiállításának szervezőivel, vagy már öregebb volt annál, semhogy az 1966-os stúdión pukkassza a hivatal kiszálló képviselőit. Annak ellenére hiányoznak, hogy jelenlétük feltűnő volt, visszavonhatatlan és nélkülözhetetlen abban a *képzőművészeti közvéleményben*, amely azért nemcsak acsargó pártboncokból és magánlakásokba szorult elnyomott újítókból állt. Hogy a mikrovilágot rézlemezre karcoló *Gross Arnold* és az archaizáló *Rékassy Csaba*, a Szántó Kovácsot mintázó *Somogyi József* és a Földmarkolót festő *Fóth Ernő*, a fanyar formákat alakító *Berki Viola* és a túl korán elment nagy ígéret, *Gruber Béla* mind voltak és mind *ott voltak* a hatvanas évek nyilvánosságában, ez — azt hiszem — nemcsak nekem nem kétséges, hanem e művészettörténeti vállalkozás spiritus rectorának, *Beke Lászlónak* sem. Hiszen végül is mindketten olvastuk *Németh Lajos* alapvető munkáját az 1968-ban megjelent Modern magyar művészetről, és kettőnk közül én csak távoli tisztelőnek, ő viszont tanítványnak számít.

A kimaradtak listája viszont oly markáns és reprezentatív, hogy semmiképpen sem lehet a véletlen számlájára írni. Beke nyilván úgy gondolkodott, hogy valahol, valakik, valamikor majd megrendeznek egy olyan hatvanas évek retrospektív tárlatot, amelynek főhelyén például a korszak végén keletkezett *Szervátiusz Tibor*-féle Dózsa-szobor állhatna, körülötte az MDF-hez közel álló olyan jelentős mester, mint a Megégett embereket festő *Orosz János*, esetleg a Nyári reggelt festő *Szinte Gábor*, a szomszédos teremben a *vásárhelyiek*, élükön a megindító realizmust teremtő *Szalay Ferenccel* és a nyers hagyományokat folytató *Németh Józseffel*, még hátrébb pedig a peremművészekben (grafikában, éremben) tevékenykedő és lesajnált kismesterek, akik ha mást nem, de azt azért hiven illusztrálnák, amiről a bevezetőben Vajda Mihály még megejtő eleganciával szólt: „egy ország élni akart." Mert kárpótlási igényük — ezt Beke is sejtheti — nemcsak „ezeknek", de „azoknak", sőt „amazoknak" is lehet. Tehát valahol, valakik, valamikor majd megrendeznek egy másik vagy egy harmadik kiállítást, amely éppúgy a *kizárólagosság* elve szerint egy másik vagy egy harmadik párt kulturális *előtörténetét* keresi össze a heterogén emlékanyagból. Aztán majd a megrendezett és a megrendezendő tárlatok versenyéből — jelige: ezentúl minden másképpen volt — a nézőnek módja lesz eldönteni, hogy melyik tetszik neki jobban, és kire adja szavazatát. Brrr!

Félreértés ne essék, ezen a látható kiállításon nemcsak jó festmények és szobrok, de remekművek is vannak. Nemcsak azoké, akik az elemi illem okán — más koncepció ide, Euro-Amerika oda — legalább jelzésszerűen megmutathatták magukat (*Kondor Béla* és *Barcsay Jenő*, *Kokas Ignác* és *Vigh Tamás*, *Tóth Menyhért* és *Deim Pál*). Remekműgyanús alkotásokat ugyanis hátrahagytak a megalázottak és megszomorítottak, az ellenkultúra minősített mesterei, a külföldre csodálkozó akkori fiatalok is. *Jovanovics György* homunculushűvösségét, Keserű Ilona monumentális forróságát, *Hencze Tamás* látomásos szcientizmusát és Lakner László keserű világmagyarázatát nem nélkülözhetné semmilyen „beállítottságú" művészettörténet-írás. Éppen ezért kerültek itt és most veszélyeztetett helyzetbe. Egy féligazság mulatságához tartják mindannyian a gyertyát.

Ki fizeti a költségeket?

Nem taktikus dolog a kárpótlási igényt és a kirekesztési politikát egyetlen kulturális vállalkozáson belül összehozni. Nem taktikus, mert a liberális művészet előtörténetét antiliberális szelekciós elv aligha hitelesítheti. És azért sem, mert közudomású, hogy az intézményesült liberális gondolat ma Magyarországon kárpótlásellenes.

A költségeket tehát mi, a művészeti közvélemény fizetjük. Azzal fizetjük, hogy az esztétikai, kvalitásszempontok háttérbe szorulnak a szoc. hazások utódaiként fellépő kap. hazások érdekérvényesítése mellett. És akkor minden kezdődhet elölről.

P. Szűcs Julianna

SIMON LAJOS:

PICI ZSOLTÁROK

Az ötvenhatodik év

Istenem, mondd el most nekem,
mint lesz a holnap reggelem!
Aludjak, mint a kisgyerek?
Avagy járkáljak hajnalig,
mint cellában az elítélt,
míg éppen ötvenhatodik
esztendőm rozsdás láncait
halálraszántan csörgetem.

Jézus mellett

Keresztem függök Jézus mellett,
bűnös lator, de a szelíd,
s megtérek egykor-álmaimhoz,
ha az időmből még telik.
Mikor „Feltámadott a tenger"...

Talán nekem is engedik!

Jaj

Nem mennydörög, villám se vagdal,
fényes az ég, körös-körül,
jaj, mégis eldőlnek a nagy fák,
jaj, mégis borzongatsz, Uram!

Tudjuk, majd ránk is sor kerül.

Tor

A gazdáé a teljes disznó,
a gyereké a malac farka.
Add Uram, add, jó Istenem,
lagyek még picikét gyerek!
Nem érdekel a zsíros disznó,
ha farkincáját engeded!

SZERVÁTIUSZ Tibor

FH SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

HAJDÚ-BIHARI NAPLÓ
1983 MÁJ 19
Szervátiusz Tibor
52

1021

Szobrai az egész emberiség sorsát hordozzák

SZERVÁTIUSZ TIBOR KIÁLLÍTÁSÁRÓL

Dózsa György halála
The Death of György Dózsa

Erdélyi származású művészeink (Gy. Szabó Béla, Szász Endre, Szervátiusz Jenő és Tibor) az elmúlt hónapokban sorozatosan mutatták be műveiket Magyarországon. Mindegyik alkotó megszólaltatta kritikai életünk csaknem minden kiválóságát, de az ámulatnak és a mélységnek olyan egyetemes s minden ellenvéleményt elsöprő elismerését senki sem váltotta ki, mint Szervátiusz Tibornak a Magyar Nemzeti Galériában felsorakoztatott 70 alkotása. Az égetett, szétszaggatottságukban is egységes, szavakkal vissza nem adható, egyetlen fájdalmas kiállításba tömörülő monumentális bemutatkozásnak bizonyult ez a tárlat, amely nem vádolt, nem kért megtorlást, „csak" feltárta mindama szenvedést s fájdalmat, amit ember embernek valaha is okozhatott.

Szervátiusz Tibor Kolozsvárott született, 1930. július 26-án, a nagy gazdasági válság kellős közepén: „Őseim a város polgárai: asztalosok, kerekesek, kovácsok. Közülük emelkedett fel apám is, a Kolozsvári testvérek óta Erdély első jelentős szobrásza." Iskolai tanulmányait Kolozsvárott végezte. Apja nyomdokain indult el, de ezek plasztikájában valójában csak az ihletés első lépéseit, a mívesség megtanulását jelentették, mert útjaik csakhamar más irányba ágaztak el. Apja líraibb szemléletével ellentétben a fiú nyelvezete a balladák tragikus hangvételét követte. „Ha magyarnak születtem, a művészetet is anyanyelvemen kell beszélnem — írja önéletrajzában. Szeretem az anyagokat. Tisztelem szerkezetüket, szépségüket, keménységüket. Mégis azt mondom: puszta formát létrehozni nem elég. Azt tartom alkotásnak, ha a művész nemcsak kísérletezik, hanem teremt... Ha szellemi erejét az anyagra tudja kényszeríteni. Ha az anyag kénytelen egy egész nép feszültségét, az egész emberiség sorsát magába zárni és örökké hordozni." Rendkívüli erővel szól a megaláztatás gyötrelméről s erre a legalkalmasabbnak találta a test mármár hústól megfosztott, csontokra és idegekre szorítkozott anatómiáját, az összeégetett végtagokat, a halálba pusztított fejeket, melyek azonban végső mozdulásukban is méltóságot hordoznak. Elénk tárta Petőfi sorsának tragédiáját (Petőfi halála, Ispánkút) Dózsa megkínzott testét, a görcsökben vonagló ujjakat, melyek oly megrázó mementók a hegesztett vasból formázott Kolozsvári Krisztusánál is (3 × 3 m). Dózsa György halálát égetett szilfából faragta, a Tüzes trónon hegesztett vörösréz és vas ötvözete. E látomások mégsem az elmúlás borzalmait, hanem egy sokat szenvedett nép szellemiségének legmélyebb rétegeit hozzák felszínre. S hogy ez a szellemiség mily sok alakzatban él Szervátiuszban, bizonyítják egyéb olyan művei is, mint a Mádéfalvi veszedelem, a Guernica filmhez készült óriás méretű szoborterve (20 × 14 m). De ebben az életműben helyet kapott Bartók Béla, Németh László, Móricz Zsigmond s Ady Endre portréja is, amely Nagy Lászlót egy Szervátiusznak ajánlott versre indította, ahol Ady „a legkeményebb kőből bűvölve figyel... míg szóba nem áll velünk a végzet".

A kiállítás egy másik részlegében elcsitul ez a balladás-tragikus kisugárzás, kicsi méretű bodza-, szil- és tiszafából ékszerfinomságúra faragott-csiszolt, szinte már totemikus bálványszerű alakzatokkal ismerkedhetünk meg, csángó madonnákkal, asszonyokkal, leányokkal. Napisten sorozata oeuvréjének harmadik, teljesen elvont ciklusába vezetnek el bennünket. A Napisten szerelme, kedve, ébredése egy filozofikus mélységekbe tekintő művész benső világának képletei, akárcsak a szilfából faragott s bronzba öntött két „Könnyek oszlopa". Szóljunk még két és fél méter nagyságú, hegesztett vasból készült „Börtön" című alkotásáról: alakjai a tehetetlenség tragikus gyötrelmét példázzák, de mégsem megtorlást hirdetnek, hanem a mindenkori emberi kegyetlenség ellen emelnek szót. A börtönrácsok, a könnyekből és vércseppekből megalkotott szobrok a végtelen fájdalmak jelképei, de nem bosszúért lihegnek, hanem a humánumért kiáltanak.

Aki belefeledkezik e fájdalmasan töredékes tárlat 70 alkotásába, eltöprenghet azon: hogyan lehetséges az, hogy „a magyar szobrászat e fénylő csillaga" (Illyés Gyula szavai) életének 53. esztendejében jutott el eme első kiállításához, igazi bemutatkozásához, hogyan kényszerülhetett arra, hogy szülőföldjét elhagyja, mert otthonában csak egy Szamosújvárott felépített díszkútra futotta megbízatásokból, az állami megrendelésekből. Édesapjával közös alkotásuk a Tamási Áron sírján felállított emlékmű, melynek jellegzetesen folklorisztikus motívumai mindkettőjük magas szintű plasztikai tudását hirdetik, s itt elmondhatták mindazt, amit szavakkal csak ők tudhattak kifejezni.

Szervátiusz Tibor külső emberi magatartásában, a szentek aszkezisét sugalló termetében is kifejezi mindazt a szellemiséget, amely szobrait oly tiszteletet parancsolóan körüllengi.

Dr. Tóth Ervin

APRÓHIRDETÉSEK

LAKÁS

Skála áruház mellett levő 65 négyzetméteres, 2 és fél szobás, erkélyes szövetkezeti lakás eladó. Egyszobás lakást beszámítok. Böszörményi út 73. IV. 15.

Új kétszobás családi ház 150 négyszögöl telekkel, tetőtérbeépítési lehetőséggel eladó. Érdeklődni Hajdúszoboszló, Vadas u. 18/A 16 óra után.

3 szobás OTP-s lakást kisebbre cserélek. Bármilyen megoldás érdekel. Kertes ház is. Bethlen u. 41. VIII. em. 51. Telefon: 26-960.

2 és fél szobás Bethlen utcai OTP-lakásom nagyobbra cserélem. Érdeklődni 17 óra után, 26-598 telefonon.

Háromszobás, magastöldszintes lakás garázzsal, fizetéskönnyítéssel is eladó kp. + OTP-átvállalással. Krónikás u. 4/B fszt. 1.

Elcserélem Hajdúszoboszló, Vörös Hadsereg u. 14. IV. em. 14. sz. alatti szövetkezeti lakásomat debreceni tanácsira, ráfizetést kérek.

Eladó 1 + 2 feles öröklakás sürgősen, készpénz + OTP. Debrecen, Vörös Hadsereg útja 1. VI. 70. Érdeklődni ott vagy telefonon: 13-869.

Eladó 1 + 2 fél szobás szövetkezeti lakás kp. + OTP-átvállalással. Debrecen, Sinai M. u. 11. V. em. 21. Érdeklődni személyesen vagy telefonon, hétköznap 17 óra után, szombat egész nap. Telefon: 26-342.

Debrecen, Hajó utcai, 62 négyzetméteres alapterületű 2 + fél szobás szövetkezeti lakás eladó sürgősen 530 ezer kp. + OTP-átvállalással. Érdeklődni telefonon, 17 óra után, 10-283.

2 szoba-étkezős, 57 négyzetméteres OTP-öröklakás 12 500 Ft/négyzetméter vagy 470 ezer Ft kp. + OTP-átvállalással eladó. Két lift van. Érdeklődni mindennap 18 óra után a Db., Hámán Kató út 75/B X. 40., Kerezsiék.

3 szobás, gázfűtéses, Rózsahegy utcai lakás eladó 190 000 OTP. Érdeklődni Ember Pál u. 4/B II. 2.

Miskolci hasonlóra cserélem debreceni 3 szobás tanácsi lakásomat. Érdeklődni telefonon: 27-905, du. 17 óra után.

Szegedi másfél szobás, VIII. em. szövetkezeti lakásom debreceni hasonlóra vagy tanácsira cserélem. Érdeklődni Csapó u. 37. I. 2.

INGATLAN

Belvárosban eladó 2 + 1 szobás komfortos házrész, háromszobásnak átalakítható, udvar, nagy pince, garázslehetőség. Érdeklődni szombaton 3—6-ig, Zöldfa u. 11.

Elcserélem Kút utcai 3 szobás, összkomfortos két családnak is alkalmas házam, 2 szobás, étkezős szövetkezeti garázsos lakásra. „Központi fűtés" jeligére a kiadóba.

Eladó 3 szobás, két családnak is alkalmas összkomfortos belvárosi ház. „Lakómentes" jeligére a kiadóba.

Kertes családi ház melléképületekkel eladó. Debrecen, Fülöp u. 61. Érdeklődni a helyszínen szombat, vasárnap 13 óráig.

Sárándi állomásnál 500 négyszögöl telek eladó, megosztva is. Érdeklődni Debrecen, Mata János u. 15. II. em., Kunék.

Eladó nagy kertes családi ház garázzsal, melléképülettel, 625 négyszögöl telekkel, fele szőlő, fele gyümölcsös. Érdeklődni a helyszínen. Kanális u. 19.

Alsó-Józsa, Monostorerdő utca 11. sz. ház eladó. Alsó-Józsa, buszvégállomáshoz 3 perc.

Balatonzamárdi-Kőhegyen, az M7-es út mellett 200 négyszögöl telek eladó. Hajó u. 12. III. 11.

Eladom kétszoba-összkomfortos házamat 500 négyszögöl telekkel + melléképülettel vagy elcserélem debreceni másfél szoba-összkomfortosra, tanácsiak ne jelentkezzenek. Máté Gyula, Monostorpályi, Vörösmarty u. 15.

Állattartásra alkalmas 900 négyszögöles tanya lakható házzal, villanynyal eladó. „Városhoz közel" jeligére a kiadóba.

Összközműves telek eladó, kétlakásos emeletes ház is építhető. 585 négyszögöl. Érdeklődni Törökéknél, Hajdúszoboszló, Zrínyi u. 55.

2 szobás, étkezős, összkomfortos kertes ház eladó. Db., Budai Nagy Antal u. 49/C.

Domboson a vasútállomáshoz közel 242 négyszögöl kert téglaházzal eladó. Kút, villany, pince van. Érdeklődni 18 órától, Hámán Kató út 45/B V. 23.

ALBÉRLET

Főbérlő nélküli másfél szobás lakást bérelne fiatal házaspár meghatározott időre. „7 hónap" jeligére a kiadóba.

Külön bejáratú bútorozott szoba két lánynak azonnal kiadó. Tócóskert tér 7. IX. em. 66. ajtó.

ÁLLÁS

Kisszövetkezetek, gazdasági társulások könyvelését, ügyintézését, telefonügyeletét vállalom. „Okleveles könyvvizsgáló" jeligére a kiadóba.

Két fiatalember kisiparosnál állást vállal. „Korrekt" jeligére a kiadóba.

Ruházati boltban dolgozó fiatal lány butikba menne eladónak. „Megbízhatóság 1983" jeligére a kiadóba.

JÁRMŰ

5 tonnás IFA tehergépkocsit, pótkocsival együtt is, közületektől vásárolnék. Ajánlatokat a 10-891 telefonszámon kérek.

Eladó 1500-as Lada, piros színben (3 éves, 21 000 km-rel) vizsgázatva, igényesnek. Érdeklődni 17 órától, Berettyóújfalu, Radnóti M. u. 13., Szűcs.

Eladó Alfa Romeo Alfa Sud. Varga László, Db., Budai Nagy Antal u. 68.

Platós Barkas eladó, egyben vagy bontva. Hajdúsámson, Malom u. 23. 18 órától.

BÚTOR

Mindenféle szép bútor vétele és eladása. Arany János u. 13. Telefon: 20-019.

Szekrénysorok, heverők, egyéb bútorok vétele-eladása. Pásti u. 8.

Eladó antik faragott ebédlőkredenc, fekete zakó, sodrony, ablakkeret. Bajcsy-Zs. u. 35., leghátul bal sarokban.

EGYÉB

Eladó új lengyel lakókocsi, új lengyel négyszemélyes sátor, hálófülkés + előtér, konyhai szagelszívó. Nagy Lajos, Mester u. „3—5. X. em. 56.

A Topán cipőszalonba nyári szandálok, saruk, táskák érkeztek. Értesítjük kedves vevőinket, hogy május 23—29. között szabadság miatt zárva tartunk. Debrecen, Attila tér 1.

Gyermekágy, telefonasztal, összecsukható csomagtartó, kemping gázfőző eladó. Hajó u. 12. III. 11.

Tapétázást, falfestést árengedménnyel készítek. Monoki festőmester, Árpád tér 30.

Családi lakóházak tervezését és kivitelezését vállaljuk, építési ügyekben ingyenes szaktanácsadás. Telefon: 20-404.

Szolgáltatásban! Megrendelők- vállalkozók szervezése, országosan. „1001", Kiskunhalas, Pf.: 127.

Metál mini Hi-Fi torony sürgősen eladó. Debrecen, Győrffy István u. 1/B 17.30 után.

Felújított 1500-as Polski-motor garanciával eladó. Budai Nagy Antal u. 118/B. Érdeklődni 18 órától.

csönzés Iehér ben. Legsz modellek, hí linból, orga la u. 4., H ból.

Iparművész készletek, függönyök, nisok, lámp kiegészítő csempék, pa kandallócsem nyezet síkj ható padfelj dékok. „Sti felszerelési Ságvári u.

Parkettázás lakkozást, p padló-ragaszt val vállalok. 861:

Régiséget, veszek! Az tek! Régiség cen. Sas fon: 11-430

Irha- és dák, kucsmá nagy választ hatók. Május a tavaszi BN Baloghné, sz mesternél a ri pavilonbar

Esküvőre, romantikus delijeinkből egyéniségéhez asszonyi ru cen, Dimitro

Naposcsibe előjegyezhető házhoz szál recen, Pesti

Parkettázás levő száraz pvc-, szőr gasztást vállá István, Nyár alatt.

Eladó 2 ros kapa, F műbőr borít fotel, tetőki falikút. Deb pád tér 22.

Dolgozókat a

A biharkeresztesi Aranykalász Mgtsz pályázatot hirdet főiskolai végzettségű növénytermesztő szakvezetői beosztásba. Szükség esetén lakást biztosítunk. Fizetés B kategóriában, megegyezés szerint. A pályázatot kérjük a tsz elnöke címére, Biharkeresztes, Felszabadulás u. 56. (4110) megküldeni.

Kölcsey Művelődési Központ villanyszerelő szakmunkást keres, világosító-karbantartó munkakörbe. Jelentkezés: a műszaki osztályon.

Belső ellenőrt keres a Debreceni Bútorgyár. A munkakör betöltéséhez számviteli főiskola vagy mérlegképes könyvelői tanfolyam szükséges. Jelentkezés a vállalat személyzeti vezetőjénél a Kishegyesi út 13. sz. alatt. A jelentkezés alkalmával egy önéletrajzot kérünk a pályázótól.

Asztalos szakmunkást, faipari gépmunkást, férfi segédmunkást, rakodót, nappali portást és leíró könyvelőt felveszünk. Debreceni Bútorgyár, Kishegyesi út 13.

A debreceni Univerzál Építő- és Vegyesipari Kisszövetkezet felvételre keres kőműves, burkoló, bádogos, tetőfedő szakmunkásokat, brigádokat. Jelentkezés: Debrecen, Salétrom u. 20. sz.

A Debreceni Fodrász Ipari Szövetkezet felvesz női munkaerőt betanított munkára. Jelentkezés Széchenyi u. 21. sz., munkaügy.

Felvételre keresünk elektroműszerész, mechanikai műszerész, esztergályos, marós szakmunkást, raktári anyagkiadót, faipari gépmunkást, férfi és női betanított munkást, segédmunkást és részmunkaidős kisegítőt. **TANÉRT** 1. sz. mechanikai gyáregysége, Debrecen, Hámán Kató út 76. sz.

A Debreceni Közlekedési Vállalat felvesz tmk gépjavító lakatos, asztalos, fényező, hegesztő, járműlakatos, elektrolakatos, villamosjármű-szerelő, villanyszerelő szak- és betanított munkásokat. Jelentkezés Blaháné u. 2. I. 12.

A H.-B. m.-i Tanácsi Építőipari Vállalat felvételre keres: kőműves, festő, bádogos, ács, műköves szigetelő

EXPRESSZ

75 négyzetméteres, déli fekvésű 3 szoba + étkezős, 3 erkélyes OTP-lakás az Újkert központjában, Jerikó u. 15. IX. 72. eladó. Beköltözhető július 10-től. Irányár 870 000 Ft vagy 9000 Ft/négyzetméter + OTP. Megtekinthető V. 22., estig, később 11-361 telefonon megbeszélve.

Fetté különálló egyszemélyes, komfort nélküli magántulajdonú lakást cserélek egy nagyobb szoba, konyha, spájzosra, lehet tanácsi is. Érdeklődni Grezsa László, Virág u. 15. Mindennap 8-tól 18 óráig.

Eladó azonnal beköltözhető másfél szobás szövetkezeti lakás. Telefon: 13-638.

Összeköltözők! Elcserélnénk 4 szobás, etázsfűtéses kertes házunkat (garázs, pince, melléképülettel) legalább 2 szobás tanácsi és 2 szobás OTP-s, vagy szövetkezeti lakásra. „Válás" jeligére a kiadóba.

Elcserélném központi kettőszoba-összkomfortos tanácsi lakásomat és a Bocskaikertben levő 400 négyszögöl rendezett gyümölcsösöt debreceni jó állagú kertes házra. Telefon: 16-146.

Telek eladó. Hangyás u. 23.

Kertes családi ház eladó. 2 szoba, konyha, fürdőszoba, spájz, plusz 3×3, 10 m-es pince van alatta, plusz zárt nagy előtérrel ellátva + mellékhelyiségek. Erdély u. 24.

Eladó sürgősen minden elfogadható áron a Sámsoni kert 123. sz. 1257 négyszögöl vegyes gyümölcsös, tanya jellegű kis házzal, pincével, jószágtartásra alkalmas (busz közel), víz villany van. Esetleg két részben is. Érdeklődni Debrecen, Kiss Áron u. 47

Vállalati gondnok állást keres. Gondnoki, ügyfélforgalmi, iskolagondnoki, esetleg ügyintézői. „Gondnok" jeligére a kiadóba.

Fekvőbeteg mellé gondozót keresek. Érdeklődni 7 óra után, Kossuth u. 38. I. 5.

Víz-, fűtésszerelőket állandóra alkalmazok, vagy szabad idejében is. Kétéves oltott mész, zsákos csomagolással, díjtalan szállítással eladó.

MTI SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726
1983 JUN 4
NÉPÚJSÁG (TOLNA)

Szervátiusz Tibor szobrai

MŰVÉSZET

Szervátiusz Tibor

Bartók

Tavasz

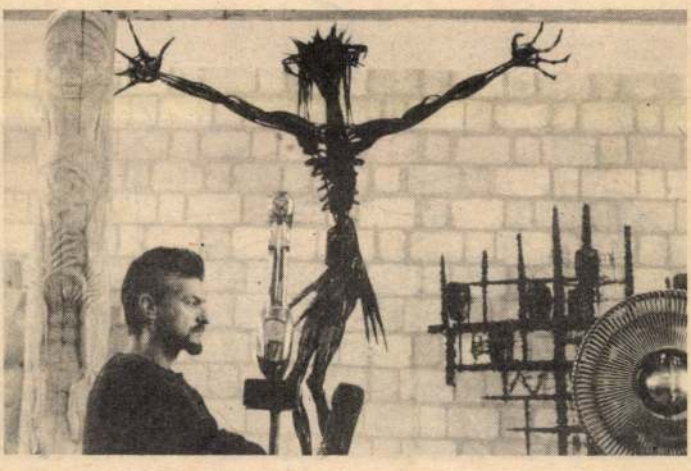

Szervátiusz Tibor műtermében

MAGAZIN
MAGAZIN
MAGAZIN
MAGAZIN
MAGAZIN
MAGAZIN
MAGAZIN
MAGAZIN
MAGAZIN
MAGAZIN

A pálinka véget vet a férfiasságnak

A nagy mennyiségben fogyasztott alkohol különbözőképpen hat a férfiakra és a nőkre; míg a férfiakat impotenssé és nemzőképtelenné teszi, a női termékenységre a jelek szerint nincs hatása. Ez derül ki abból az amerikai tanulmányból, amelyben több mint 3400 személy és 30 laboratórium vett részt.

Jack Mendelson, a Massachusetts államibeli, belmonti McLean kórház iszákosságot és szenvedélyszerű gyógyszerszedést kutató központjának vezetője közölte, hogy a rendszeresen erősen italozóknál az alkohol gátolja a férfi nemi hormon, a tesztoszteron funkcióját. Ezzel szemben ugyanilyen alkoholfogyasztás a nőknél nem gyakorol mérhető befolyást a termékenységre. „Az erős alkoholfogyasztás a nőknél nem csökkenti a nemi funkciókat, a peteérést sem gátolja", hangsúlyozta a kutató. Hím patkányokon és egereken folytatott párhuzamos vizsgálatok azt mutatták, hogy a magas alkoholfogyasztás náluk is erősen befolyásolta a potenciát és a nemzőképességet.

Útépítés – olvasztással

Az USA-ban az útépítés teljesen új módszerét próbálták ki. Az utat a vad, sziklás, homokos és köves terepbe valósággal beolvasztják. Próbaként egy 50 kilométer hosszú, hatpályás autóutat öt nap alatt készítettek el. Az útépítőgépek a légpárna elve alapján működnek, azzal a különbséggel, hogy nem közönséges, hanem izzó légpárnát állítanak elő izzó gázokból, amelyek a gépeket a talajról felnyomják. Egyidejűleg egy üstben homokból, kövekből, cementből és műanyagból álló keveréket olvasztanak meg, és azt – akár egy kohóból – egy 12 méter széles töltőcsatornából útburkolatként az izzó talajra öntik. A még forró burkolatot egy különleges hengerrel kétszer profilírozzák, majd vízzel lehűtik. A lehűlés után az út használatra kész.

A lebegő építőgépek pótolják az összes ma használatos útépítőgépeket. A javítómunkálatok órákat, legfeljebb napokat vesznek igénybe. A környezet hűtése azonban még nincs megoldva. Jelenleg az úttól 30 méterrel jobbra és balra minden elég munka közben.

Búzá

A

A hazai szakemberek ma már több jó tetőszigetelési mód közül választhatnak, mégis országszerte se szeri, se száma a beázó tetejű házaknak. Ez egyrészt abból fakad, hogy semmibe veszik az építéstechnológiai utasításokat, másrészt az utólagos rongálásokból. A jelenleg alkalmazott módszereknek közös sajátosságuk, hogy utólagos vízszigetelést alkalmaznak (kenéssel felhordott réteget, műanyagfóliát, gumifóliát, stb.) Nem is csoda, ha ezek az oly gyakori utólagos munkálatok során megsérülnek, s a megsérült szigetelőrétegen utat talál magának a víz.

Egy nyugatnémet–svájci szabadalom úgy próbálja megelőzni a későbbi beázásokat, hogy utólagos vízszigetelés nél-

Aforiz

Az okos gépek csak akkor
lyettesíteni az embert, amikor
zöttük.
(Ki

•

Aki nagy célt tűz maga el
útját állja.
(I

•

Az élet a leckéit ingyen ad
fizetni értük.

•

A klasszikus irodalmat nem
mészetes kiválasztás hozza lét
(Homérosz eg

•

Amennyire hiányzik az em
civilizációkkal való kapcsolat
sok hibáiból okulni!

•

A két perben álló fél akk
veszteséget, amikor az utolsó
(Szenvedé

A hét karikatúrája

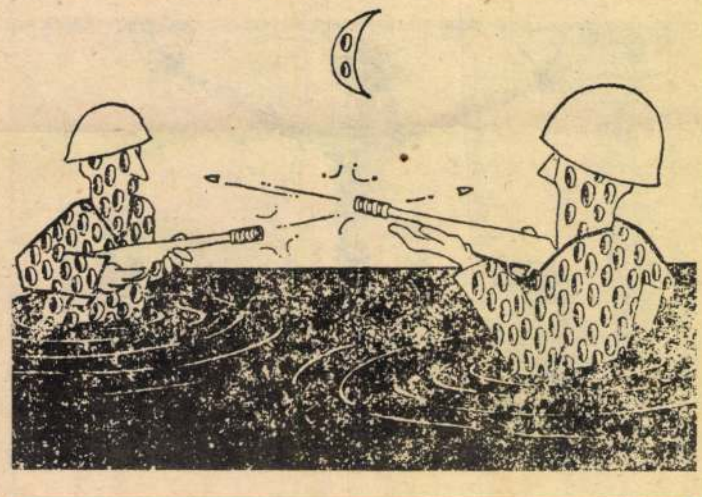

Végkimerülésig?!

1021

Szervátius Tibor

Tavaszi Fesztivál '83
Budapest, március 18/27

Egy rendkívüli szobrász

Szervátiusz Tibor kiállítása a Nemzeti Galériában

Csak a bordák, a szénné égett összetartó gerinc, a csonkult láb, a halállá pusztítottságban is méltóságra való fej, amely a tűz és fájdalom koronáját sorsként s az idő ígéreteként is viseli... Ez az összehegesztett, ez a halálból, lázadásból, dölyfből és elpusztíthatatlan méltóságból megalkotott Dózsa ismét a szobrok élére került, s mint ahogy már évek óta, uralja az egykori királyi palotában a kupolatermet, s most *Szervátiusz Tibor* többi alkotásával együtt hirdeti egy rendkívüli tehetségű szobrász gondolkodásának és érzéseinek eredetiségét. S még ennél is többet: azt, hogy napjainkban, amikor egyre jellegtelenebbé, arctalanabbá válik a szobrászat, ez az alkotó a legmélyebbhez nyúl, egy nép művészetének formakincséhez, s azokat szobrászatába emelve modernet, megrázóan szépet és nagyot alkot.

Az 53 éves Szervátiusz Tibornak *ez az első gyűjteményes tárlata Budapesten.* Csupán egyetlen termet kapott a Magyar Nemzeti Galériában, és összesen hetven kisebb-nagyobb szobrot mutat be. Ez a hetven szobor azonban felér egy életművel! Formai gazdagsága, tartalmi változatossága, a plasztikai megformálás rendkívüli, szinte mániákusan míves igényessége nem egyszerűen élménnyé teszi ezt a tárlatott, hanem bizonyossággá, hogy nem a plasztika van válságban, hanem azok, akik képtelenek tehetséggel, meggyőződéssel, a gondolat szándékával plasztikát teremteni.

Szervátiusz Tibor kedves anyaga a fa, de számára ez az anyag éppúgy csak a szobrászi gondolatot hordozó matéria, mint a márvány, a bronz vagy a talpfák rögzítésére szolgáló hatalmas vasszegek. Szervátiusz Tibor apja nyomdokain indult el a művészetbe, de a kivételes tehetségű szobrász apa csak az ihlető első lépéseknél volt jelen, s minden valószínűség szerint abban, hogy emberi tartásával mindig példa tudott maradni fia számára. Az ifjú Szervátiusz, bár az apával egyazon forrás fölé hajolt, a megrezzenő víztükörben más látomásokat és összefüggéseket követett képzelete. Ha valami alkotói rokonság kimutatható kettejük ihlete között, az elsősorban *a költői erő.* S míg az idősebb Szervátiusz drámai mondandója nyugodt szépségű formákon, nemegyszer lírai finomságú helyzeten át jut el a nézőhöz, addig az ifjabbat a gyötrelmes, szétszaggatott formákban, a balladák tragikus hangvétele vagy sejtelme jellemzi.

Miben ragadható meg Szervátiusz Tibor szobrászatának lényege? Elsősorban abban, hogy a valóság arányait képzeletében újjáteremti, a formában új hangsúlyokat hoz létre, hogy ezáltal a szobrászi forma a költői gondolat ívét, mélységét és tágasságát szolgálhassa. Jó néhány kisebb-nagyobb méretű szoborban fogalmazza meg Petőfi sorstragédiáját. Ha a költőről fennmaradt képek alapján közelítünk a szoborbéli archoz, alig ismerünk rá Petőfire. De ha nem a bennünk rögzült vonásokat keressük, hanem hagyjuk, hogy az arc drámai zaklatottsága, a test inas, szinte gyökerekre emlékeztető, fájdalmas kapaszkodása, megmaradni akarása hasson ránk, akkor az Ispánkútban, a Petőfi halálában, a hatalmas méretű fekvő Petőfi-kompozícióban az igazi vonásokat pillanthatjuk meg, azt a rendkívüli feszültséget, amely egy nemzet sorsdöntő pillanataiban ezt a 25-26 éves fiatalembert megfeszítette, nemzete gondolatainak kimondójává, majd végül örök figyelmeztetőjévé tette.

Ezeknek a Petőfiknek és a megégetett Dózsának rokona az ugyancsak hegesztett Kolozsvári Krisztus. Ez már nem az emberben testet öltött hit megfeszítése, hanem a fájdalomé, amely úgy látszik, elengedhetetlen megváltásunkhoz.

A Bartók-centenárium alkalmával sokféle szobor készült a zeneszerzőről. Szervátiusz egy rendkívüli kisplasztikával adózott Bartók nagyságának. A két, a föld arcára emlékeztetően göcsörtös és megviselt, elszenesedettségében is időtálló faoszlop előtt egy leegyszerűsítettségében is expresszív figura áll, arcának fő vonásai Bartókéra emlékeztetnek. A sötét tónusú fatömbök előtt az aranyozott fej olyan intenzíven sugárzik, annyira tiszta és messziről látszó, hogy a látványba valósággal beleborzong az ember.

A művész egész sorozatot állít ki Kicsi bálványok címmel. Ezek a különböző fából faragott, csodálatosan megmunkált felületű plasztikák őseredetiek, s egyben modernül maiak. A motívumok világa, az arányok finom átrendezettsége, a ravaszul naiv egyszerűség ezeket a kicsi bálványokat egy nép gondolkodásmódjának és egykori hitvilágának szimbólumává emeli.

Tulajdonképpen ezeknek a munkáknak az egyszerűségével tartanak kapcsolatot azok a teljesen másfajta munkák, amelyek általános és elvonatkoztató formavilágú plasztikák. A Napisten ébredése című-ben, amely fémből és márványból egyaránt elkészült, a végletekig leegyszerűsített kompozícióban világosan és érzelmeket ébresztően dereng föl a szobrászi szándék és mondandó, akárcsak a Könynyek oszlopában, vagy az Este a székelyeknél című kompozícióban. És végül még egy plasztikáról, a Börtönről. Ez a vasból hegesztett, szabálytalan rácsozat azt érzékelteti, hogy nem egy konkrét, megragadható rácsozatú börtönről akar szólni a szobrász, hanem valami olyan rácsokról, amelyek mögött a maszkszerű arcokról leolvasható: nem a világ börtön, hanem az ő sorsuk. Vagyis Szervátiusz rendkívüli erővel képes általános érvényűen szólni az emberi megaláztatás problémáiról. S ezt nemcsak a fából megalkotott összeégett Dózsa-fejben, s Krisztusában képes megmutatni, hanem egy olyan típusú, különleges szerkezetű kompozícióban, mint az említett munka.

A Nemzeti Galériában nem egyszerűen egy magyar szobrász gyűjteményes tárlatát láthatja a néző, hanem *a megérthető, az érzelmekkel befogadható modern szobrászat lehetőségét és bizonyságtételét.*

Harangozó Márta

Ára: 1,40 Ft

Esti

POLITI

SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726
1983 NOV 17
ESTI HÍRLAP

NEGYVENHÉT ÉV EREDMÉNYEI

Kiállítás az atommagkutatásról

A Magyar Tudományos Akadémia debreceni Atommagkutató Intézete mutatkozik be mától egy hónapon át Budapesten, az *Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár* Múzeum utcai székházában. A kiállítás látogatói megismerkedhetnek — egyebek között — *az 1954-ben alakult intézet munkájával,* kutatási területével s az elért tudományos eredmények népgazdasági hasznosításával. A kiállításon az intézet bemutatja azokat a műszereket is, amelyekkel új, speciális feladatok oldhatók meg. A sok értékes műszer közül kiemelkedik a *röntgenemisszziós analizátor,* amellyel aranyékszerek összetételét vizsgálják.

Lada-alkatrész

Moszkva, március 17.

A Szovjetunióból 400 ezer rubel értékben *Lada-alkatrészeket* szállítanak Dániába egy most megkötött üzlet értelmében.

ENT

z Angolában sehszlovák kiadását

támogatásával és ösztönzésére folytatja terrorista működését Angolában.

Hétfőn szavaz az amerikai képviselőház

Washington, március 17.

Bokor Pál, az MTI tudósítója jelenti:

Az amerikai képviselőház a mára virradó éjfélig tartó vita után *elhalasztotta a szavazást arról a határozati javaslatról, amely felszólítja az Egyesült Államok és a Szovjetunió kormányát, hogy kezdjenek tárgyalásokat az atomfegyverek gyártásának, fejlesztésének és telepítésének befagyasztásáról.*

A szavazásra előreláthatólag hétfőn kerülhet sor.

A módosító javaslatok feletti szavazások eredményeiből megállapíthatólag *a javaslatnak komoly esélye van az elfogadásra,* s bár a határozat nem lesz kötelező erejű a kormányra nézve, és érvénybe lépéséhez még a szenátusnak is meg kell szavaznia,

elfogadása mindenképpen súlyos vereség lenne a Fehér Ház számára.

Azt jelentené, hogy a törvényhozás egyik — a választókkal szorosabb, függő viszonyban lévő — kamarája *egy alapvető vonatkozásban elutasítja a kormányzat fegyverzetkorlátozási politikáját.*

A képviselőházi vita olyan időpontban kezdődött, amikor a katonai költségvetés, az MX-rendszer, Adelman kinevezése és más katonapolitikai problémák várnak még eldöntésre a kongresszusban.

A befagyasztási határozat elfogadására a republikánus többségű szenátusban kevesebb az esély,

de nem elhanyagolható, hogy míg az *Edward Kennedy* és *Mark Hatfield* szenátorok által megfogalmazott javaslatnak tavaly 17 támogatója volt, idén — már a szavazás előtt — *34-en biztosították támogatásukról az indítványt.* Mindez együttvéve

nem csekély nyugtalanságot keltett amerikai kormánykörökben, és egyáltalán nem véletlen, hogy a kormány előbb az Adelman-vitát, majd a katonai költségvetés megtárgyalását későbbre halasztatta.

A képviselőház tegnapi ülésén *Robert Michel,* a republikánusok szóvivője „hazafiatlansággal" és egyéb főbenjáró bűnökkel vádolta a befagyasztás híveit. *Politikai manővernek minősítette a befagyasztási indítványt azok részéről, akik „meg akarják fosztani az Egyesült Államokat bombázóitól és rakétáitól".*

A republikánusok 11 módosító javaslatot terjesztettek elő,

de *ezek közül tegnap estig csak egyet tudtak elfogadtatni:* eszerint a befagyasztási megállapodás helyszíni ellenőrzése *„megfelelő eszköznek"* minősül. Elutasították viszont a képviselők az olyan „befagyasztást", amely lehetőséget hagyna az amerikai nukleáris rendszerek korszerűsítésére.

A PESTI SZÍNHÁZAK T MENETRENDJE

A BEJRÚTI MERÉNYLETRŐL

Vita az olasz parlamentben

Ma délután az olasz parlamentben megvitatják a Libanonban állomásozó olasz katonák ellen végrehajtott merénylet ügyét. *Lagorio* hadügyminiszter több interpellációra válaszol azzal összefüggésben, hogy kik és milyen szándékkal sebesítettek meg hét olasz tisztet és altisztet. A legsúlyosabb sérüléssel azt a főhadnagyot ápolják, akinek *a jobb lábát amputálni kellett.*

Miközben néhány baloldali képviselő előreláthatóan *az olasz erők Libanonba küldése ellen* foglal majd állást, *Emilio Colombo* külügyminiszter Rómában *Sedli Klibivel,* az Arab Liga főtitkárával tárgyalt. Klibi a többi között a több nemzetiségű erők — ezen belül az olaszok — létszámának *növelését* kérte a külügyminisztertől.

SZERVÁTIUSZ Tibor *106, 107, 115,* 40
Kolozsvár, 1930. július 26.
IA Képz. Főisk. Kvár, szobrász
(1976 óta Budapesten él.)

Banner Erdély

Fejtő Ferenc levele Jeszenszky Gézához

„Tervükről lebeszéltem volna őket"

„Talált tárgyat" közöltünk augusztus 3-i számunkban: Franciaországban élő magyarok és Jeszenszky Géza külügyminiszter múlt évi levélváltását. A párizsi levél írói azt javasolták, hogy a magyar kormány, legalább átmeneti időre, bízza meg párizsi követségünk vezetésével Fejtő Ferencet, akit „a francia közélet irányítói közül úgyszólván mindenki ismer és tisztel". Külügyminiszterünk nem fogadta el a javaslatot, többek között azért, mert „a nagyköveti feladatokra – már csak a poszt szimbolikus volta miatt is – nem külföldön véljük megtalálni a legalkalmasabbakat". A levélváltás közlésére az szolgáltatott alkalmat, hogy a kormány Tar Pál Franciaországban élő bankszakembert szemelte ki washingtoni nagykövetségünk vezetésére, aki időközben el is foglalta állását.

A levelek másolata Párizsból érkezett hozzánk. Nem tudhattuk, hogy az ügyben Fejtő Ferenc is kifejtette véleményét: jelezte, hogy az esetleges nagyköveti megbízást nem fogadná el. A Jeszenszky Gézához írott levél másolatát Fejtő professzor úr közlésre küldte el szerkesztőségünknek, mert – mint írja –: „azt hiszem, most sem késő, hogy olvasóitok az én álláspontomat ebben a históriában megismerjék."

Dr. Jeszenszky Géza Úrnak,
a Magyar Köztársaság külügyminiszterének
BUDAPEST II., Bem rakpart

Igen tisztelt Külügyminiszter Úr,

Tegnap, augusztus 26-án este kaptam kézhez Méray Tibor, Kende Péter és társainak Önnel folytatott levelezését, amelynek, tudtomon kívül, tárgya voltam. Tudtomon kívül, ismétlem, mert ha Kendéék az ötletükről szólnak nekem, ami illett volna, tervükről a leghatározottabban lebeszéltem volna őket. Lépésüket annál inkább helytelenítem, mivel Miniszter úr válaszában, amelynek másolatát ugyanakkor közölték velem, ezt a mondatot olvasom: „Noha ismertük Fejtő munkásságát, kapcsolatainak és tekintélyének kiterjedését csak levelük tárta föl. Annál jobban örülünk, hogy ilyen emberek készek vállalni az új köztársaság és kormánya képviseletét... stb." Ebből ugyanis az derül ki, hogy Miniszter úrnak az lehetett a benyomása, hogy én kész lennék az új köztársaság és kormánya képviseletére, vagyis hogy ha ilyen ajánlatot kaptam volna, azt készségesen elfogadtam volna, meg hogy az „ajánlás" tudtommal és beleegyezésemmel történt.

Márpedig, igen tisztelt Miniszter úr, remélem megért, hogy koromra, immár több mint fél évszázados franciaországi tartózkodásomra, francia állampolgárságomra, családi állapotomra és elfoglaltságomra való tekintettel azoknak, akik ilyesmiről beszéltek volna velem, megbízással vagy anélkül, csak azt feleltem volna, hogy magamat abszolúte alkalmatlannak érzem akármilyen politikai vagy diplomáciai tevékenységre, s ilyesfajta becsvágyam sose volt. Véleményem szerint a Magyar Köztársaságnak ilyen fontos pozíciókra nem idegenből 42 év után először visszalátogató és ami engem illet, visszatérésre nem is gondoló tollforgatókra – akik mint követek csak dilettánsok lehetnének – van szüksége, hanem fiatal, dinamikus, nagy tudású, szakavatott, képzett és a világhelyzetet jól ismerő diplomatákra.

Méray és Kende barátaimnak és társaiknak, legalábbis azoknak közülük, akik ismernek, tudniok kellett volna, hogy én hátralévő időmet készülőben lévő munkáimnak, többek között a Népi demokráciák története harmadik és remélem utolsó kötetének és a Magyarok és zsidók összeházasodása és elválása történetének óhajtom szentelni, azonkívül hogy újságírói és előadói tevékenységemet folytatom.

A politikának mindig csak a története, psychológiája és filozófiája érdekel, nem pedig a gyakorlata. Amikor a háború után a magyar sajtóiroda vezetését majdnem két évig vállaltam, azt már akkor is csupán mint francia újságíró és nem mint magyar diplomáciai szolgálatban lévő végeztem, addig amíg azt lelkiismeretem megengedte. Itt is, egyebütt is mint Közép- és Kelet-Európa független szakértőjének van némi tekintélyem és mint történésznek nevem, de nem mint egy náció érdekei képviselőjének.

Ha néhány éve, egy időre a párizsi magyar kolónia egyik csoportjának, az Emberi Jogok Ligájának vezetését elvállaltam, ezt csak azért tettem, hogy 1956 rehabilitációja ügyének – mert azt nemcsak magyar, hanem emberi és európai ügynek tekintettem – előmozdításában közreműködjem, és ezért segítettem a Nagy Imre és társainak a Père Lachaise-i temetőben felállított síremlék létrehozásában is. Amikor ezt a missziót befejeztem, visszatértem íróasztalomhoz, és emellett is szándékszom maradni. Mindezt azért írom Miniszter úrnak, hogy ne essék félreértés közöttünk, ami személyemet, munkásságomat és ambíciómat illeti.

A nagy feladatokhoz jó munkát és jó egészséget kívánva, maradok őszinte tisztelettel

Fejtő Ferenc

P. S. Mivel a kezemhez jutott másolatok szerint Mérayék az Önhöz intézett, engem érintő levelüket Göncz Árpád köztársasági elnök úrnak, valamint Antall József miniszterelnök úrnak és Szabad György úrnak, az Országgyűlés elnökének is elküldték, tájékoztatásukra e levél másolatát nekik is megküldöm.

TALÁLT TÁRGY

TUTTYA KIADÓ KFT.
1096 Budapest IX., Sobieski J. u. 48. f. 1. Telefon: 114-5171

Kedves Barátom !

Szeptember 19-én /csütörtökön/ d.u. 17 órakor a HUNNIA vendége lesz Tőkés László. Szervátiusz Tiborral, Szörényi Leventével és Hakovecz Imrével beszélget arról, hogy mit jelent ma magyarnak lenni. Az összejövetel helye: Budapest,VIII.Baross u.61.1/2 emelet nagyterem.

Erre az eseményre szeretettel meghívom.

A jeles vendég miatt az összejövetel diszkréten kezelendő, nehogy valami közbejöjjön. Ezért nem adtuk le a sajtónak sem ezt a hírt. Tekintve, hogy hozhírré nem tehetjük, kérjük hozza magával családját és szóljon legjobb barátainak, kérve tőlük is a diszkréciót.

Az egész estet felveszi a TV Hét és a Panoráma szerkesztősége, valamint a Rádió Vasárnapi Újsága.

Szeretettel várom:

Kunszabó Ferenc

/Kunszabó Ferenc/

Dombóvári kiszorítós

Dombóváron a helyi politikában minden másképpen van: az önkormányzatban az MDF-frakció legfőbb ellenfelének a kereszténydemokrata polgármestert tekinti, és paktumot köt az MSZP-vel, a helyi SZDSZ pedig, amely a választások idején nem került be az önkormányzati testületbe, a polgármestert támogatja. Mint ahogy egyik interjúalanyom mondta: itt felejtsd el az országos politikát és pártokat, Dombóváron csak a személyek számítanak.

A város egyik kétségtelenül meghatározó, markáns személyisége dr. Balipap Ferenc, a művelődési központ igazgatója a rendszerváltás hajnalán a helyi MDF-szervezet megszületésénél bábáskodott. Az MDF megszervezését a művelődési házban folyó munka szerves folytatásának tekintette. Az igazgató ugyanis, szemben a hivatalos művelődéspolitikával, azt az elvet vallotta, hogy az embereknek maguknak kell eldönteniük, mivel kívánnak foglalkozni az intézményben. Így aztán, amikor az MDF országos megalakulása után Dombóváron is érdeklődés mutatkozott a Fórum iránt, természetesnek vette, hogy megszervezze a párt alakuló ülését, és helyet is adjon neki. Személyes kapcsolatait kihasználva Csoóri Sándornál érdeklődött a Fórumról, és a költő ajánlásával ő lett az első MDF-es Dombóváron. A később csatlakozók ily módon Balipap ajánlásával kerültek be a pártba. Sokan közülük, megérezvén az új idők szelét, az MSZMP másod-, harmadvonalából igazoltak át.

Public enemy number one

Balipap az alakuló ülésre egyébként az akkori cseppfolyós viszonyokat figyelembe véve, bölcs megfontolással vendégként meghívta az MSZMP helyi titkárát is. Ezt a későbbiekben a fórumosok, nem utolsósorban a volt MSZMP-tagok többször a szemére vetették, mondván, hogy Balipap kommunista szimpatizáns. Az igazgató másik fő bűne, amely végül is az MDF-fel való szakításához vezetett, az volt, hogy fölvette a művelődési ház igazgatóhelyettesének Tóth Gyula népművelőt. Tóthot annak idején a párt „emelte ki" népművelőnek, s a változások idején ért pártkarrierje csúcsára: a helyi MSZMP elnöke lett, majd a pártszakadáskor a reformkommunista irányvonalat követve, átlépett az MSZP-be. Balipap értelmes, jó népművelőnek ismerte, és szakmai szempontok alapján választotta helyettesének. A helyi MDF-esek lelkében erre feltámadt a Iustitia-tervet is tápláló népnemzeti harag. A pártszervezet '89. november 7-i ülésén Balipapot felelősségre vonták: hogy mert a párt engedélye nélkül bárkit is, hát még egy ejtőernyőst kinevezni (ugye ismerős?), majd amikor a vita kissé némiképp elfajult, nemes egyszerűséggel lekommunistabérencezték. Enyhén szólva pikáns helyzet alakult ki: a volt MSZMP-tagok azt a Balipapot vádolták és gyalázták, aki korábban pártonkívüli volt, s a hatóságok a város egyetlen ellenzékijeként tartották nyilván és megfigyelés alatt. Balipap érthetően nem volt humoránál: a maga részéről befejezettnek tekintette a helyi MDF-ben való működését.

Az igazgató különben nem tartja sokra volt ellenzéki státusát. Véleménye az előző rendszerről, mondja, semmiben sem különbözött sok más emberétől, csak rá pozíciója miatt jobban odafigyeltek. Azért tegyük hozzá: a már előbb említett nem ortodox „művelődéspolitikán" kívül az általa szervezett Makovecz-kiállításnak, Koós Károly-emlékkiállításnak (ez utóbbi „spiritiszta szeánsz" néven vonult be a III/III-as történetébe), a régi *Beszélő* és más szamizdatkiadványok terjesztésének is lehetett némi szerepe a kitüntetett figyelemben. Balipap és az MDF útjai tehát elváltak, s a helyi fórumosok azóta egyik fő ellenségüknek ezt a kétségkívül rendhagyó, szókimondó, sokszor indulatos embert tekintik.

Public enemy number two

A másik fő ellenséggé az idők során a kereszténydemokrata párt helyi vezetője, a jelenlegi polgármester, dr. Fazekas István nőtte ki magát. Ennek oka elsősorban nem Fazekas személyében keresendő, hanem abban, hogy az MDF mellett a kereszténydemokrata párt a legerősebb Dombóváron. Az országos választásokon Fazekas nem sokkal maradt le az MDF képviselőjelöltje mögött. A helyhatósági választások idején a fórumosok sajátos kampányba kezdtek. Egyrészt megpróbálták belesulykolni a lakosságba, hogy csak az dönt helyesen, a város érdekeit szem előtt tartva, aki az országot vezető pártra adja voksait, másrészt megpróbálták Fazekas jelöltségét is lehetetlenné tenni. Monostori úr, a város ügyvédje, akinek Mariann nevű húga az MDF színeiben maga is indult a választásokon (mindketten tagjai voltak az MSZMP-nek), levelet küldött a tanácsnak, mely szerint Fazekas – nem lévén bejelentett lakása a városban – nem indulhat a helyi választásokon. Monostoriéknak sikerült rávenniük az SZDSZ körzeti jelöltjét, Kocsis Józsefnét is a levél aláírására, s azt mint többpárti beadványt küldték meg a hatóságoknak. A tanács válaszlevele szerint Fazekas indulásának nem volt törvényes akadálya. Az ügyvéd és lánya ebbe nem nyugodott bele – újabb levelet fogalmaztak, ezúttal a Tolna Megyei Bíróságnak – s megint csak aláíratták Kocsisnéval az SZDSZ nevében. Kocsisné a levelet aláírta ugyan, de lelkifurdalástól gyötörve beszámolt dr. Fazekasnak a történtekről. Monostoriék – mint később kiderült – orránál fogva vezették Kocsisnét: mire a többpárti beadvány a hatóságokhoz megérkezett, az SZDSZ levele lett belőle. A helyi SZDSZ-esek szerint többek között ennek a botránynak is köszönhető, hogy a párt gyengén szerepelt a választásokon. Kocsisné, tele bűntudattal, a helyi SZDSZ-esekkel egyetértésben azt vallja, hogy az időközben polgármesterré lett

SZERVÁTIUSZ Tibor

SZERVÁTIUSZ Tibor

KOVALOVSZKY Márta: Halál és megdicsőülés : Az 1956-os emlékműpályázatról. = Vigilia, 1990. 10.sz.

17771

SZERVÁTIUSZ Tibor

KOVÁCS Péter: Fejezetek a magyar szobrászat közelmultjából. = Életünk, XXVIII. évf. 1990

1098-1099

Az egészet újra kell kezdeni – tisztán es becsülettel...

(Szervátiusz Tibor szobrászművész)

Mindenben egyetértek a Szellemi-Erkölcsi Parlament állásfoglalásával, javaslatával, azt minden erőmmel támogatom. Fel kell építenünk az új Nemzeti Színházat, a nemzet színházát, a Nemzet Templomát. Néhány gondolat kiemelését fontosnak tartom.

– Remény van arra, hogy a magyar nép történetében új korszak kezdődik, s Magyarország végre a magyar nép igazi hazája lehet.

– Teljes mértékben szakítani kell a Nemzeti Színház újjáépítése körül eddig történtekkel, a gyalázattal, kiárusítással, kufárkodással.

– Az egészet újra kell kezdeni tisztán, sártól, mocsoktól mentesen, becsülettel, az egész nemzet iránt érzett felelősséggel.

– Megköszönve mindenkinek fáradozását, semmisnek kell tekinteni minden eddigi, az ügyet bemocskoló döntést, helykijelölést, pályázatot, eredményhirdetést stb.

– Fel kell oszlatni minden bizottságot, le kell mondatni az eddig kinevezett kormánybiztost.

– Új kuratóriumot kell választani arra alkalmas, népben, nemzetben, demokráciában gondolkodni tudó s ennek felelősséggel tartozó szakemberek, állampolgárok közül.

– Induljunk el tisztán és becsülettel. Új pályázatot kell kiírni hazai magyar építészek bevonásával.

– Hazai, eddig jórészt mellőzött tehetséges építészeink vannak. A Nemzet Templomát azok építsék fel, akik eddig is vállalták, s ezután is vállalni akarják hagyományainkat, ősi kultúránkat, akik ehhez ésszel, szívvel, tehetséggel

Úgy látszik azonban, hogy útjába ezért a gyalázatos tettéért máig s néptől.

SZERVÁTIUSZ TIBOR

Magyar Fórum
1991. 13. n. 5 p

SZERVÁTIUSZ TIBOR

TÓTH Sándor: Emlékmű Rajecznél
Benjáminnal. = Új Magyarország, 1991. június 17.
7. p.

ő vállalta a sorsot megalkotásáért

938. Ormai è ... che non fumo più.
A. sono da due settimane
C. è da due settimane

939. So che io ... il liceo insieme con te.
A. abbia frequentato
C. ho frequentato

940. Sono contento che ... subito.
A. mi sono accorto
C. abbia accorto

941. Non so ... ho dato la mia bicicletta.
A. di chi
C. di cui

942. Abbiamo già comprato questo vino. Non ...
A. ve lo comprate!
C. vi ne comprate!

943. ... faccio il compito.
A. Per l'intanto
C. Casa mai

ZERVÁTIUSZ TIBOR

Forrás 1986.11.

Sümegi György

Magyar Kalevala-illusztrációk

Öt teljes magyar Kalevala-fordításunkkal (Barna Ferdinánd, Vikár Béla, Nagy Kálmán, Rácz István, Szente Imre) s a mögéjük sorolódó részlet-fordításokkal (Reguly Antal, Képes Géza, Varga Domokos stb.) igen előkelő helyen állunk, talán csak egyedül németül van több teljes eposz. A Kalevala ismerete-szeretete szemszögéből is fontos tehát a magyar anyanyelvűek közössége. Hiszen bizonyosan kissé irigykedve is tiszteljük a finn eposzban az elveszett-elporladt magunkét, az Arany János-is-kereste nagyepikát. Borzongva olvassuk, ismerősként, már-már sajátként a nyelvrokonság örvén is, de aztán megint csak a hiányérzetünk nő: miért nincs, miért nem maradt fönn a miénk, ha volt. Márpedig a valószínűségnél is több, hogy létezett, de a történelem ebből is kifosztott bennünket. Látni elemeit, megtapasztalhatni töredékeit máig: meséinkben, mondáinkban, mítoszainkban, epikánk ősemlékeiben. Ilyenféleképpen többokú a fordítói érdeklődés, és ennek természetes következménye, hogy a magyar Kalevalák, az eposz magyar kiadásai újabb és újabb rajzolt Kalevalát, irodalmi kísérőrajzokat hívnak létre.

A Kalevala magyarországi illusztrálásának története Vikár fordításához kapcsolódik, ezzel kezdődik. A Magyarországra 1907-ben először látogató Akseli Gallén-Kallela nyilatkozott így: „Azért fogadtam el a meghívást, és utaztam ide (ti. Magyarországra), hogy megbeszéljem a magyar Kalevala-fordítás illusztrálását. Ránk (mármint a finnekre) nézve bizony hátrányos dolog, hogy a magyar Kultuszminisztérium lépett először. Az már bizonyos, hogyha a finn állam nem fedezi a költségeket, megteszi azt a magyar állam."

Gallén-Kallelának a magyar szándékot elismerő, de ugyanakkor saját hazája miatt keserű szájízű nyilatkozata dacára: végül is az ő illusztrációi nélkül jelent meg Vikár Béla Kalevalája 1909-ben. A dolog később mégis visszafordult, mert a Kalevala-témával fiatal kora, pálya-indulása, az 1880-as évek vége óta mélyen és életművét meghatározóan foglalkozó Gallen-Kallelának az 1920-as finn Dísz-Kalevalához készült rajzait vették át az 1935-ös magyar jubileumi díszkiadásba.

A Vikár-fordítás több, illusztráció nélküli kiadása (pl. Magyar Élet, 1944; Hungária Könyvkiadó Nemzeti Vállalat, 1950; Európa Könyvkiadó, 1959) után 1962-ben jelent meg az első illusztrált Kalevalánk, Szász Endre rajzaival. A 60-as évek elején fiatal, pályakezdő Szász irodalmi kísérőrajzai új hangot hoztak az illusztrálásba. Biztos rajzkészsége, sőt ezen belüli szinte rutinos fölénye a legnehezebb feladatok sikeres megoldását tette lehetővé számára (Villon, Kalevala stb.).

Szász mindegyik Kalevala-énekhez készített rajzot, így 50 négyszínnyomású, ecsettel kombinált tollrajza jelent meg az 1962-es kiadásban, 20 000 példányban. A „minden kép önarckép is egyúttal" -tétel itt igazolódni látszik: több alak vonásaiban a rajzoló korabeli arcmására ismerhetni. Ez persze az illusztrálandóval való mélyebb azonosulást is jelentheti. Ezt erősíti az a tény is, hogy Szászt a 60-as évek elején oly erősen foglalkoztatta a Kalevala világa, hogy több akkori — az illusztrációkon túli — munkája fogant az eposz ihletésében. Szász főként az alakok, helyzetek, egyes fontosnak vélt eposzi szituációk rögzítését úgy végezte el, hogy lemondott a népművészeti karakterű megjelenítésről.

A Nagy Kálmán-féle fordítás Erdélyben hívta létre az eposz illusztrációit. Nagy Kálmán „vállalkozásának célja — hogy a mai modern ember új, megváltozott vagy átalakulóban levő gondolat- és élményvilágához, nyelvi és esztétikai igényeihez igazítsa a Kalevalát

— mind tartalmi, mind formai szempontból lényegében megvalósult" írja Nyirkos István. Mintha Baász Imre illusztrációi is ilyen jelleggel, ilyen céllal nyernék volna el végleges formájukat: nem hősöket, héroszokat próbál megidézni, hanem eposzi eseménytorlódást, indulat-kereszteződést, egyszóval drámaiságot, feszesen és tömondatos egyszerűséggel, vízszintesek és függőlegesek ütköztetésével. Baász Imre vallomása szerint: „Pontosan abban az évben (1972-ben) végeztem, a Kalevala-illusztrációk — tizenhat darab rézkarc — diplomamunkám is volt egyúttal. Az eposz különös világa annyira megragadott, hogy 1975-ben a Helikon-kiadás számára újabb illusztrációkat készítettem, szám szerint tizenkettőt, ezek egészen mások" (A Hét, 1985/37. sz.). A pályakezdő Baász Imre rövid önjellemzése — pontos, tárgyszerű. Első, 16 darabos rézkarc-során még kolozsvári főiskolai grafikusmestere, Feszt László szellemujját is fölfedezhetni, míg második, az elsőt három évvel később követő sorozata elvontabb-festőibb is egyúttal. Törvényszerűnek tetszhet, hogy mást s másként fogalmazott a kisebbségi könyvkiadó, a Kriterion nemzetiségi olvasóinak s ettől eltérőt a magyarországi Helikon számára. Az elsőben a sorsszerűség, sorsba taszítottság, a megélt s hitelesen megjelenített drámaiság a kiütköző jellegzetesség, míg a második kollekció elvontabb, jelszerűbb és dekoratívabb is egyúttal.

Hogy melyik a hűbb s autentikusabb Kalevala-képsor — ezt a kérdést szinte lehetetlen megválaszolni, mivel az illusztrációk természetesen nem tudnak hozzátenni az eposz világához. Legföljebb csak kiemelnek s képpé merevítenek valamit (alakot, alakokat, történet-töredéket, motívumot stb.) a Kalevala roppant gazdag, versben megjelenített képtengeréből. Az ilyen rajzolt, festett vagy metszett képek csak a megsejtéseinket, beleérzéseinket erősíthetik vagy gyengíthetik — tőlünk, ízlésünktől és ismereteinktől függően persze. Baász Imre két sorozatából magam a korhoz s helyhez kötöttsége, általánosított aktualitása miatt az elsőt tartom jelentékenyebbnek.

Nagy Kálmán fordítása hívta életre a szobrász Szervátiusz Tibor 17 darabból álló Kalevala-rajzsorozatát is. Erről egy kisinterjúban maga a szerző vall:

„Mikor és miért nyúltál a Kalevalához mint illusztrációs témához?

1971-ben még Erdélyben éltem, amikor Nagy Kálmán akkor befejezett Kalevala-fordításához a Marosvásárhelyt megjelenő Jóbarát című lap megbízására készítettem illusztrációkat.

Mennyire figyeltél a szövegre, magára az eposzra, a benne megjelenő „történetekre", a mű fordításban is megérezhető sajátos világára?

A Kalevalát azelőtt is olvastam, ismertem, de a Nagy Kálmán-fordítás puritánsága, szigorúsága révén új élményt jelentett nekem. Nagyon szép a szövege, s mivel szobrász vagyok s nem grafikus, így nem a mű részletei fogtak meg, hanem egységében, kemény drámaiságában, balladaszerűségében hatott rám. Ezért olyan erőteljes a fekete-fehér folthatás a rajzaimon, amelyek nem az európai rajzolásmód könnyed vonalrendszere, hanem inkább egy belső törvényszerűség szerint alakultak. Nem mai: nemcsak mai; európai Kalevalát akartam.

Bartók és Kodály példája nyomán megtanultuk múltunkat tisztelni, e múltra építkezve hozni létre mai műveket. Így a Kalevalában rejlő pogány népi őserő, a romlatlan, tiszta monumentalitás, az északi fenség érdekelt. Ebben rokonságot éreztem a magyar, de különösen szülőföldem, Erdély és az ősi hagyományokat őrző Moldva magyarságának szellemével, ma is élő emlékeivel.

Meggyőződésem, hogy annak idején nekünk is volt a Kalevalához hasonló eposzunk, őstörténetünket felmutató, megőrző hőskölteményünk, de ezt a kereszténység felvételekor megtagadtuk, elpusztítottuk. Krónikáinkat megsemmisítettük, botra rovott mondáinkat elégettük, igriceink száját elnémítottuk. Így csak nyomokban, jelekben, nem összefüggő emlékekben maradt meg mindaz, amivel még ma is rendelkezünk. Bizonyítéka ez annak, hogy népünk ma is mennyire ragaszkodik hagyományainkhoz. De nálunk nem volt Lönnrot, aki mindezt még idejében megmentette, összefogta, rendszerezte volna. Ez csak a zenében történt meg éppen Bartók és Kodály életműve alapján; így zenei és tárgyi népművészetünk a mi Kalevalánk.

Találtál-e valamiféle hasonlóságot-rokonságot az Erdélyben, az erdélyi népművészetben megismert figurák és a Kalevala világa, alakjai között?

Sokat éltem, jártam Erdély falvaiban, hegyei között, ott megtaláltam én is a kalevalai világot, a Kalevala hőseit, az egyszerű, két kezével dolgozó, de csodálatos énekeket, meséket, legendákat mondó emberek között. A hasonlóság nemcsak a hagyományban van, hanem elsősorban az emberben, az életben. A falvakban, a havasokban Ilmarinen, Lemminkejnen és Vejnemöjnen élő alakok ma is. Gyűjtő utaimon találkoztam a meséket mondó, mindig rögtönző, kígyóról, békáról, sárkányról tudó, varázsigéket, ősi könyörgéseket ismerő emberekkel.

A Kalevalából, az északi finn, lapp kultúrából, valamint közös erdélyi gyökerekből merítve készítettem el Kalevala-rajzaimat. Számomra a Kalevala a Gilgames mellett a legnagyobb, a legcsodálatosabb eposz, az emberi teremtő erő gyöngyszeme. Igazsága a fenség, a titokzatosság, a földi élet szépsége és ereje, a világmindenségben való kitárulkozás. A Nap és a Hold ugyanúgy kergeti egymást Erdélyben is, ebben a kegyetlen sorsú hegyi világban, mint a Kalevalában, a Kalevala országában. Rajzaim drámaiságához hozzáadódott a magam életének küzdelmes volta s az erdélyi kisebbségi sors tragédiájának hangulata is."

Szervátiusz megérzett párhuzamát Vikár Béla a Kalevala és a székely népköltés között már 1899-ben kimutatta: „A népköltésnek összes eszközei, melyekkel a Kalevala él, az ural-altaji nyelvcsaládnak igen számos tagjánál megvoltak, vagy még ma is megvannak; úgy, hogy semmi okunk sincs fel nem tenni azt a lehetőséget, hogy az indogermánság vette kölcsön az ural-aláji népektől a verselésnek ezt az alakját, mely a Kalevalában és a székely epikában dívik."

Mindehhez kapcsolódóan az is elgondolkodtató tény, hogy mindhárom Kalevalát megjelenítő művész — Szász Endre, Baász Imre, Szervátiusz Tibor — erdélyi, közelebbről székelyföldi származású vagy kötődésű, ahol is erős volt a Kalevala ismertsége, olvasottsága.

Közülük talán Szervátiusz tusrajzai állnak legközelebb a mű világához. Kemény rajzosságuk, érett drámaiságuk, fekete-fehér, pozitív-negatív folt- és formaellentéteik adják az egyediség karakterisztikumát, a rajzok megkülönböztető vonásait. A balladás intonációt a tömbszerű fogalmazás, a síkra komponáltság, a mélységi dimenzió teljes kiküszöbölése is hangsúlyozza. A dekoratív elrendezés az ihletett népművészeti motívumfölhasználással összefonódik, szervesül a rajzokon, s egyúttal valamiféle keleties hang is megcsendül. Itt, ezen a ponton lesz a mű sajátosan szervátiuszi, mivel az alkotó a szoborvilágában is elsőrendű szerepet szán a bálványszerűségnek, egyéniesítve, egyedítve a keleti plasztika tanulságait.

A negyedik teljes magyar Kalevalát — Rácz Istvánét — eredeti finn népművészeti fotók illusztrálják. Bizonyára azért, mert Rácz egy személyben fotográfus is, egyébként meg szerencsés-hasznos a Kalevalának ezt a jelentésrétegét fölerősíteni.

Illusztrációk is születnek újabbak, de könyvkiadói megrendelés nem társul hozzájuk. Így aztán természetes, hogy alkalmi érdeklődés, egy-egy műre inspiráló kaland a Kalevala (Czinke Ferenc: Kalevala, 1980., színes fametszet, 70 × 50 cm; Parádi Tamás: Kalevala, 1985., vegyes technika, 48 × 38 cm). Vannak alkotók, akik finn élményeik, közvetlen finnországi hatások alapján fogtak hozzá az eposz képpé írásához, de töredékes — legalábbis egyelőre — a munkájuk.

Berecz András festőművész 1985-ös keltezésű, Finnországban is bemutatott vegyestechnikájú művein (55 × 75 cm, 3 db) a szép Ainót (Valaha szép virág voltam), A munka dicséretét és a dal születését (Vejnemöjnen dalba kezdett) jeleníti meg a magyar népdal illusztrációival azonos ívású és színvonalú alkotásokban.

Fülöp Ilona grafikusművész 1985-ben nyolcdarabosra duzzadt s még tovább bővülő Kalevala-rajzai indíttatásáról vallotta: „igyekeztem a Kalevalából olyan verssorokat kivenni és illusztrálni, ami hasonló hangulatú, mint a magyar népi líráé, népdaloké, saját elképzelésem szerint".

Az eposz megjelenésének 150. évfordulóján, 1985-ben látott napvilágot 80 példányban a Pécsen élő Szatyor Győző korábban fekete-fehér litográfiában megfogalmazott, s most három színnyomásos ofszet nyomatokra átdolgozott 10 lapos Kalevala-mappája. Szatyor — fogalmazásában — szinte tételesen magyarnak érzi a eposzt („a Kalevala világa őseink néprajzát, népművészetét tükrözi"), de lapjainak föltartott kezű, stilizált ember-figurája kevéssé képes ezt kifejezni, s a figura (motívum) ismétlése pedig inkább monotóniát, mint formai — s egyúttal persze tartalmi — gazdagságot érzékeltet.

Ismereteim szerint eddig 128 illusztráció készült a magyar Kalevelákhoz. Ezek összefoglalása a hazai Kalevala-történet része s különálló fejezete a képes-Kalevala teljes históriájának, amit talán gyűjtenek s írnak is Elias Lönnrot mai utódai Finnországban.

Híreink

EMLÉKKIÁLLÍTÁS SZANKON

A tavaly elhunyt hírneves erdélyi grafikusművész, *Gy. Szabó Béla* rajzaiból rendeztek emlékkiállítást Szankon a Közösségi Házban, a Múzeumi és a Műemléki Hónap megnyitása alkalmából. A kiállítást október 3-án *Köpeczi Béla* akadémikus, művelődési miniszter nyitotta meg.

ZOMÁNCMŰVÉSZEK KECSKEMÉTEN

A Képzőművészeti Világhét Bács-Kiskun megyei nyitó eseményeként szeptember 25-én Kecskeméten az Erdei Ferenc Művelődési Központban nyílt meg az idei, sorrendben XII. Nemzetközi Zománcművészeti Alkotótelep 25 résztvevő művészének a kiállítása. Megnyitó beszédet Menyhárt László művészettörténész tartott.

FAZEKASMESTERSÉG KISKUNHALASON

Kovács László fazekasmester munkáiból, továbbá a helyi kerámiaanyagból rendezett kiállítást a kiskunhalasi Thorma János Múzeum. A kiállítást Bellon Tibor karcagi múzeumigazgató nyitotta meg szeptember 29-én, s ezt követően a jelenlevő művész korongozásból tartott bemutatót az érdeklődőknek.

VÁSÁRHELYI ŐSZI TÁRLAT

Október 5-én megnyílt a hagyományos Vásárhelyi Őszi Tárlat. Ez alkalomból Hódmezővásárhelyen több képzőművészeti kiállításra is sort kerítettek.

ezért fejlődtek nagymértékben az utóbbi fél évszázadban a humántudományok, elsősorban a pszichológia és szociológia, és hatol be az élet, a kultúra és tudomány minden területére... A természettel szembeni harc, a természet kizsákmányolása helyébe is a természet tisztelete, a természethez való megértő, megbékült viszonyulás, a környezetvédelem lép, az ember természetesebb életformája jelentkezik." (19. o.)

Az orvostudomány, amely nemcsak természettudomány, de a gyógyítás művészete is, s amelyben a testi- és lelki-terápiát együttesen kell alkalmazni; emberközpontúvá fejlődése során nem hagyhatja figyelmen kívül az évszázados, hagyományos népi, „autochton" vagy az ún. keleti orvoslás bevált tapasztalatait. „Fundamentális jelentőségű, hogy megszűnjön a konfrontáció a népi orvoslás és a hivatalos orvostudomány között... Minden népnek attól függ a helye a világban és a világ fejlődésében, hogy milyen hamar és milyen radikálisan ismeri fel ezt a tényt, és cselekszik ennek a felismerésnek szellemében." (63. o.)

Oláh Andor — mint aktív, Békéscsabán és Dobozon dolgozó orvos — a saját praxisából szűrte le a fenti állításokat és azt a tanulságot, hogy egészséges életmódra, egészségügyi kultúrára nevelni is csak úgy lehet, ha pontosan ismerjük azt a szellemiséget, azt a hagyományos kultúrát — tehát adott esetben a magyar népi orvoslást —, melyet saját eszközeinkkel és módszereinkkel korszerűvé akarunk formálni. Gyógyító munkája közben tehát figyelt, kérdezett és sokat tanult a környezetében élő egyszerű emberektől.

Az utóbbi évtizedek néprajzi szakmunkái között nem kevés a népi ember- és állat gyógyítási ismereteket közlő tanulmány.

Oláh Andor munkája abban különbözik az átlagostól, hogy megpróbálja az összegyűjtött adatokat, ismereteket rendszerbe illeszteni, s ezzel a magyar népi orvoslás kultúra- és fejlődéstörténeti helyét, sajátszerűségét is felvázolni.

Könyve 2 kötetből áll. Az I-ben a népi orvoslás értelmezését, jellemzését kapjuk magyar és összehasonlító néprajzi, orvostörténeti adatokkal alátámasztva. A II. kötet „Egészség, betegség, gyógyítás" alcímmel adattár. Az első kötetből megtudjuk, hogy a magyar népi betegségtant és terápiát egyaránt a — test és lélek egységét valló — *pszichoszomatikus szemlélet* és az ennek megfelelő gyakorlat jellemzi. Alapja a hippokratészi megalapozottságú *nedvtan* (az ún. *humorális patológia)*, amely a betegség okát a testnedvek elváltozásaiban keresi, a gyógyító eljárások is a megrekedt „rossz vér" (a sárvíz) illetve más váladékok kiürítését mozdítják elő (köpölyözés, érvágás, állatoknál tályoggyökér sebbe húzása, izzasztás stb.) Történetileg ez a felfogás az ie. IV. sz.-tól a XVI—XVII. századig volt érvényes az európai orvostudományban. A magyar népi gyógyászat azonban ennél régibb (urali-altáji, sámánisztikus világképre utaló) elemeket is őriz, az ősi ún. *pneuma-tan* nyomait. Eszerint az élet mozgatója, az egészség fenntartója, a „jó szél", azaz a szellem. A finnugor népek kétféle lelket különböztettek meg. Az egyik a testben (a vérben) lakozó „életerő", a másik a testtől független szellem-lélek (görög szóval: a pneuma) „Élet-halál, egészség-betegség e két lélek működésétől függ, de leginkább a „szél-lélektől". Éppen ezért kapcsolódott egymáshoz ősi, sámánisztikus fokon a nedvek tana és az ősi „pneuma"-tan (117.) — véli Oláh Andor. A népi gyógyítás változatos eszközei között első helyen áll a gyógyító ember személyisége, mint gyógyhatású erő. Gondoljunk csak a ráolvasással, imával vagy szuggesztív pszichoterápiás kijelentésekkel kísért racionális és irracionális cselekedetekből álló népi gyógymódokra. (Ólomöntés ijedésre, gyógyfürdőkészítés, szenesvízzel való rontás-elhárítás stb.) A hagyományos autochton kultúrával élő emberi közösségekben az „orvos" és betege kapcsolata mindig intim, sokszor manuális is (kenés, kézrátétel, csont, ín helyretevése stb.) A gyógyulást a lelki tényezők, pl. a gyógyító tudásába, erejébe vetett hit nagy mértékben segítik.

Sajátos, de teljesen elfogadható, hogy Oláh Andor minderről I. kötete III—IX. fejezetében ír. Gyűjtő és rendszerező néprajzi, orvostörténeti munkájának okait, osztályozása elveit az I. fejezetben taglalja, s rögtön ezután a II. fejezetben ismerteti meg az olvasókat a békési népi gyógyítás „nyelvével", sajátos szakszókincsével.

Tulajdonképpen ez a fejezet, valamint a II. kötetben szó szerint közölt betegségmeghatározások, gyógyító eljárások, receptek elmondásai teszik folklorisztikusan, nyelvészetileg is forrásértékűvé Oláh Andor munkáját. Az élő népnyelv, a 46 fekete-fehér fénykép, valamint a Békés megyében használt gyógynövények szótára (hivatalos magyar név, népi elnevezés, latin név) alig ismert világot, egy máig eleven, változó, szinkretikus kultúra fontos szeletét tárják fel.

Meggyőződésem, hogy ez a könyv nem csak az orvosok és néprajzkutatók számára fontos és haszonnal forgatható munka, általánosítható tanulságai — ember és természet, hagyományos (népi, archaikus, primitív) és „hivatásos", „magas" kultúra kölcsönös viszonyairól — minden gondolkodó embert érintenek.

Sajnálatos, hogy az egyébként élvezetes olvasmányt sok nyomdahiba tarkítja. Talán gondosabb szerkesztői munkával ez is, valamint a felesleges tartalmi ismétlések is kiküszöbölhetők lettek volna. *(Békéscsaba, 1985)*

Küllős Imola

mentés, vagy a magunk teljes megmutatása a szűkebb vagy tágabb környezetnek. Fő cselekedetünk lebomlik néha arra, hogy verset írunk, máskor arra, hogy matematikailag levezetünk egy vegyi folyamatot, esetleg zenét szerzünk, esetleg föladogatjuk a kévét — voltban — az asztagra, esetleg bohóckodunk, esetleg kiforgatjuk a más szavait. Nem élhetünk folytonos teljességben. Én például írom most ezt az interjút, nem döntök éppen, mint Ferenc József. (Elnézést, hogy itt Edward királyt a valódi nevén nevezem meg!)

Gondolkodásom ezzel az interjúval — mondom szerénytelenséggel — úgy vizsgázott, hogy igenis, adhattam azt a címet neki, hogy *Megmaradásom története*. Immár „a hozzáértő, dolgozó nép okos gyülekezetét" hadd éltetném!

„Szeretethiányos kor ez . . .”

— Varga Csaba válaszol Mezey László Miklós kérdéseire —

Mindjárt az elején valami furcsát kérdeznék: mi is vagy Te tulajdonképpen? Író, szociográfus, irodalompolitikus?

Miért csak ez a három lennék? A régi *Mozgó Világ*ban annak idején közöltem egy esszét arról, hogy nem lehetek csak író. Most meg szívesebben mondanám azt, csakis író vagyok. Talán mondanom sem kell, mindkét kijelentés ugyanazt állítja, csak másképpen határozom meg az író fogalmát. Az író semmiképpen sem csupán az az ember, aki verset, regényt, drámát vagy esszét ír. Nem a műfaj teszi az írót, hanem egy gondolkodás- és létezésmód. Az általam ideálisnak elképzelt írói létezés sokféle emberi tevékenység ötvözete. Kezdhetjük a valóságkutatóval, aki lehet például szociográfus, folytathatjuk a filozófussal, aki a lét törvényeire figyel, és mondjuk, befejezhetjük a reformerrel, aki műveivel és művein kívüli cselekedeteivel egyaránt megkísérli az elromlott világ gyakran reménytelen megjavítását. Egyet hevesen elutasítok: nem vagyok irodalompolitikus.

— Kínálkozik a kérdés, mi a műfajod? Pontosabban fogalmazva, melyik a Te igazi műfajod? Hiszen írsz tanulmányt, esszét, szépprózát, szociográfiát, még utópiát is. Ha nem tévedek, a versen kívül minden műfajban alkotsz.

— Az előbbiekből következik, hogy a műfajt nem lényegtelennek, de azért mellékesnek tartom. Ennek ellenére nyilván van olyan tehetségem, indíttatásom, sorsélményem, amely a műfajok közötti választásomat erősen befolyásolja. Arról nem is beszélve, hogy minden korban más-más műfajnak nagyobb az esélye az igazság megfogalmazására. Valójában filozófus vagyok az irodalomban és új törvényeket hirdető „kisbíró” a magyar valóságban. Ha sikerül felnőni ehhez a szerephez.

Erős szellemi rokonságot érzek Németh Lászlónak azzal a gondolatával, hogy ő — vagy talán valamennyi művész? — mindenekelőtt pedagógus. Nem általános iskolai tanár persze, hanem egy irodalmi létezés-nevelde folyton érettségi előtt álló diákja, egy az osztálytársai között. Nem többet tudó, nem bölcsebb, ám feltétlenül egyenrangú, a szenvedő ember és a nemzet ügyeiben elkötelezett szószóló.

Konkrétan még itt annyit mondanék, hogy elsősorban esszét és regényt szeretek írni. A regényt viszont úgy fogom fel, mint az összes többi műfaj ötvözetét.

— Némelyik írásodban — és nem is túl ritkán — azonosítod magad a múlt egy-egy jeles alakjával, Voltaire-rel, Csengery Antallal például. Miért bújsz időről időre vélhetően szellemi elődeid bőrébe?

— Bújok? Ha egyszer bújni kell. Mert kell. Nemcsak azért, mert néhány törvény kimondása ma épp olyan veszélyes, mint száz évvel ezelőtt, hanem természetesen azért is, mert ezek az elődök már olyan élményeket, gondolatokat, törvényeket fogalmaztak meg, amelyek most vagy talán ötven év múlva lesznek időszerűek. Továbbá én sem vagyok erősebb másnál, még akkor sem, ha olyan volt a sorsom, hogy magamnak kellett — kimerítően egyedül — többször fordítanom rajta. Rászorultam mégis, hogy ezektől az elődöktől erőt és hitet merítsek.

Kérdésedben csak két elődöt említesz. Ha van valaki, akivel a legjobban tudok azonosulni, az Ady Endre, mégpedig a fölényes, gőgös Ady. Mert a világ ma is csak úgy viselhető

teljesítette a vállalást. Szerették halottmosónak hívni. Nem lopkodta el az alsóneműt az utolsó útra indulótól. Hívták halottsiratónak, virrasztónak, mert nem volt jó hangú énekes. Szaváért, siralmas énekéért külön nem díjazták. Virrasztásában bízhattak. Ott bóbiskolt az utolsó gyertyafúvatig, egy kis maradékért, vacsoracsörmőért. Temetéskor ő vitte a dominusz-keresztet. Ilyenkor a karjára tűzték a kijáró fekete szegélyű zsebkendőt. Ez volt a bére. Mit csinálhatott a zsebkendőkkel? El lehetett azokat adni? Ő nem használta. Az orrát ujja közé fogva fújta ki, s aztán a kezét valamelyik fa törzséhez törölte. Tisztán viselte szegényasszonyi sorsát. Tiszta ruhában, kötényben szaladt. Ott ült a templomi szertartásokon. A korai susogós misétől a délutáni litániáig. Miből élt? Senki nem tudja. Mi tartotta benne a lelket, mit várt az élettől? Evett, ha adtak neki, s elfogadta, amit a kezébe tettek. Nem koldult. Mint az elapadt énekű madár, úgy élt a falu asszonyai között. Bizonyosan, valamikor valakinek a gyöngédségére vágyott, s lám, hová koptatta el az élet Csupa Julis vágyait. Örült, hogy a szegényház födele oltalmat ad feje fölé, falai védelmet a szél ellen.

(Folytatása a következő számban)

Takács Imre

Megmaradásom története

— Válaszok Bakonyi István kérdéseire —

A fényes szelek nemzedékéhez tartozol, mégha késve, késleltetve indultál is azon a csapáson, amit Juhász Ferenc, Nagy László, Simon István vágott a csapat élén. 1986-ban, hatvanévesen hogyan látod nemzedéked jelentőségét, hajdani újdonságát?

— Ennek a nemzedéknek a viszonyulása a valósághoz — jójával és rosszával együtt — egyetlen korábbi nemzedék viszonyulási rendszeréhez sem hasonlított. Irányultságok bőven voltak, de ezek között mégiscsak folyton dönteni kellett, és ezek a döntések egyre drámaibbak lettek — volt akinek már negyvenkilenc után, volt akinek ötven, ötvenegy után. Jómagam az ötvenkettes év aszályos nyarán jutottam el a kétkedésig. Egy olyasféle kétkedésig, ami aztán — és sajnos — életem és gondolkodásom vezérfonala azóta is.

Ötvenhat májusában egy hónapra Bulgáriában voltam vendég. Bulgáriára Nagy László fordításai révén is kíváncsi lett az ember, bár én emlékeztem a magyarországi bulgárkertészetre is jól. Ezért említhettem az Írószövetségben működő Fiatal Írók Munkaközösségének egyik tanácskozásán, hogy megnézhetnénk például azt is, hogy miképpen csinálják a szövetkezetesítést a bolgárok. Jóval később mondta Erdős László, hogy engem ezért a fölszólalásomért küldtek a csereutazásra.

Négy esztendeje se volt annak, hogy Pestre mentem a téeszcséből, a szófiai repülőtéren pedig nejlonba csomagolt tulipáncsokorral fogadtak. Akkoriban a népi demokráciák még sokat adtak arra, hogy a vendégfogadásokkal versengjenek. Ninó Nikolov, aki az első tíz napban a tolmácsom, kísérőm volt, verseket fordított tőlem, és megkért arra is, hogy egy kis tanulmányban vázoljam föl az akkori fiatal magyar költők törekvéseinek a lényegét. Szófiában nem jelent meg az írás, de magam megőriztem. Juhász Ferencről, Nagy Lászlóról, Simon Istvánról — és még Szécsi Margitról, Csoóriról úgy írtam, hogy azt a vázlatomat az irodalomtörténészek ma is elfogadnák. Magam tisztes távolból, nagy késéssel és elmaradással csatlakoztam az üstökösök gyanánt ívelőkhöz, de mint tanár-növendék az értésben együtt haladtam velük. A közülünk legkiválóbbak költészete tette belélegezhetővé az ötvenes évek levegőjét, adott irányt már a negyvenes évek végén, mára pedig tudjuk, hogy ez a költészet lett az elmúlt negyven évben a meghatározó égi térképészet. A korszak legerősebb villám-artériáit Nagy László szikráztatta a felhők sötétjébe.

— Nagy László halála után milyen esélyei vannak az őáltala létrehozott életműhöz kapcsolódó törekvéseknek?

— Nagy László életműve már lezárt és szent. Az esély a követésére csak annyi lehet, mint életében. Ez nem több, mint „ott is álljon valaki", meg „amott is". Ahogyan ő, nem csinálhatja senki, mert nem tudná. Ami űrt ő maga után hagyott — de nem is hagyott ő űrt maga után . . . ! Az ő műve testmelegséggel éltet most is. Ugyanakkor a fejedelem még élő hercegei és hercegnői a legszívósabb magatartás megközelítésével tovább éltethetik az ő igényességét, igényét a költészet, az írás, a gondolkodás erkölcsi és esztétikai voltát illetően.

de mennyivel jobb volna, ha
lent békén csordogálna a
világ, s néznék a csillagok.

Alig reménykedik

Széthull a forma: cserépdarabok
sejtetik a hajdani gazdagot,
aki most lót-fut, kétségbeesett,
nem hiszi, hogy még egyszer ép lehet —
Makacs a test; ki tudja terveit?
A szellem sír, alig reménykedik.

Csorba Győző

Megtörtént

Hát megtörtént . . . meg: elbillent a mérleg:
kilencből hárman . . . ennyien maradtunk.
És apa, anya sincs . . . sírtunk, sirattunk,
de már csak hármunkat rongál az élet.

A döbbenet kevesbül mostanában,
inkább szokásból, kárörvendve csöppet,
hogy nem mi — még nem ránk szórják a földet . . .
Két nő, egy férfi a csapott családban.

Töpreng az ember: ki járt jól? ki vesztett?
Aki még vállán hordja a keresztet,
vagy akinek már sírdombjára tűzték?

Töpreng, később legyint: öt, tíz vagy ötven . . .
Olyan mindegy. — Aztán már sose töpreng:
él, és ez ellen nincs számára mentség!

Kapva-adva

Zavar . . . zavaró . . . zavarás
Bemocskolnak kis, ócska gondok.
Majd üdvözít egy szép varázs,
holott csodákért nem rajongok.

Ha volna ellenük szerem,
hatóbb, hatásosabb magamnál,
de a szerek is ellenem,
s kiderül, hogy egyik se használ.

Jó a szerelem kapva-adva,
az öt érzék megzavarodva
ha mássá formál, mint vagyok,

hiedelemvilág legősibb emlékezetét őrzi. Midőn Väinö a medve szerepét magára vállalva a lánnyal elvonul a hálókamrába, nem más, mint a finnugor mitológiából jól ismert nemzetségi totemállat- és eredetmítosz felidézése.

A *Kalevala* mítoszai nem csupán egy több évezredes hiedelemvilágba vezetnek vissza bennünket, de a sámánszavakból, csodás kalandokból összeilleszthetjük a nagy történelmi és társadalmi átalakulás képét s kiszűrhetjük belőlük a finn népre jellemző állandó mozzanatokat. Haavikko nem a népi énekesek státusát veszi fel. Míg ezek az állandó mozzanatok variánsait hagyományozták századokról századokra, a 20. század végéhez közeledve Haavikko a lazán összeálló kompozícióegész legmélyén működő, az állandó mozzanatokból kielemezhető rendszerhez nyúlt. Nem a végtelen számú változatokból konstruált egy újabb variánst, nem is „átdolgozott", hanem a történéseket, sorsokat a modern ember filozófiájával újraértelmezte, „újramesélte". S az már hatalmas alkotói tehetségének eredménye, hogy szuverén módon teremtett művének szépsége, gondolatgazdagsága, létfilozófiája eddig ismeretlen, nem sejtett színekkel ragyogtatja meg magát a *Kalevalát* is. Kozmács István fordításáról nem mondhatunk nagyobb dicséretet, mint hogy a színvonalas *Kalevala*-fordításokhoz szoktatott magyar olvasókat hasonló nyelvi és költői leleménnyel vezeti végig a *Vaskor* nem különben csodálatos világában. (Európa Könyvkiadó. Bp. 1986.)

A film végére a különböző életutakat járó hősök összegezik létfilozófiájukat. Väinö körül végérvényesen eltűnt a számára hatalmat és biztonságot nyújtó világ s vakon tapogatózik összeomlott álmai, tervei között. Nyugtalanító vég, mert egy befejezetlen, megoldatlan élet távozik a színről. Lemminki élete is befejezetlen, de másként. Szerelmi kaland és fegyver, rablás, romlás a sarkallója. Sorsa átmenetileg emelkedhet, de cinikus létfilozófiája egy hanyatló, kíméletlen kor beköszöntét hirdeti. S annyi sikeres munka és meddő kísérlet után Ilmari felméri sorsát. Örökös munka: ebből állt az élete. Jó volna másként élni. S ekkor döbben rá: hiszen éppen ez volt léte értelme. Nem ő kovácsolta sorsát, hanem sorsa őt. Akkor pedig a számadás nem csüggesztő: „Jó élet volt ez. Mindent elvett, amit adott. Nincs tartozásunk." Jelképnek tekintendő, hogy egyedül az ő élete kerek egész, befejezett. Mivel sorsát kiteljesítette: most már pihenni szeretne. Ez a *Vaskor* utolsó képe: Ilmari belép műhelyébe és rázárul az ajtó.

Az újramesélés struktúrája

Haavikko újrateremt: szabadon bánhat térrel és idővel, nem kényszeríti az események lineáris rendje. S az általa alkotott jelenetekbe, képekbe, leírásokba, kommentálásokba hamarosan beavatkoznak a szereplők, új irányt szabva nem csupán az események rendjének, de a szemléletnek, minősítésnek is. „Magam akarok beszélni magamról, az életemről, nem hagyom, hogy akár egyik, akár másik beszéljen rólam" — jelenti ki önérzetesen Lemminki s ezzel a szerzői újramesélésen belül kezdetét veszi önmagának idealizált jellemzése és a történések szubjektív, módosított elmondása. Róla ellenpontozásként anyjának elbeszéléséből kapunk reálisabb képet. S nemsokára a művön belül is megjelenik az egyre többet megszólaló „mesélő", kinek összetett funkciója van. Mindjobban előtérbe kerülve az egyes jeleneteken belül és kívül, nemcsak elmondja a hősök tetteit, de kommentálja, minősíti, helyesbíti szavaikat. Emellett olykor kiszól a történésekkel hol egyidejűleg jelenlevő, hol a mesélést hallgató személyekhez. Szerepe egyben az idő múlását is közvetíti. Maga is emlékezik, egyre bizonytalanabbul, ám az egyes hősöknél vagy a hősök meséjének hívő hallgatóknál pontosabban. Bonyolult szerep: nem csupán azt „meséli" el, hogy a *Kalevala* mágikus, csodás történéseiből mi a valóság, hanem azt a törvényszerűséget is felfedezi, hogy a későbbi emlékezőknek (majd századoknak) ezeket mégis csodálatosra, mitikusra kell színeznie. Hogyan rabolták vissza a szampót Pohjolából? Természetesen Väinö sámánigéivel: álmot küld a rájuk rontó fegyveres őrökre s levarázsolja a szampó lakatját. Valóságban kegyetlen, halálos küzdelem zajlott. S mégis, idő múlásával maga a „mesélő" is elbizonytalanodik, melyik szemlélet helyes: „Mindig megkérdik tőlem, igaz-e, hogy zenéjével álomba igézte Pohjola népét s aztán ellopta a szampót. Régen történt, de valamire azért még emlékszem, arra, hogy nem így történt. Hogyan is állíthatta volna, hogy a kérdezők, a mesélők hazudnak, mikor róla beszélnek. Bele kellett nyugodnia, el kellett ismernie, hogy így készült a kantele, az állkapcson játszott, Pohjola népét álomba énekelte. Bár éjjel raboltuk el a szampót, de az igazat soha senki nem hiszi, így hát mikor ezekről az évekről mesélek, elmondom, mi lett ebből a kalandból." Igen, de Lemminki, bár nem vett részt a szampó elrablásában, félretolja a „mesélőt": „Hagyd, hogy én meséljem. Emlékszem. Én ott voltam." S a századokon át működő népi emlékezés vajon melyik változatot fogadja el „igazinak"? Hiszen a kollektív népi mesélő szerepét végül az egyedi „versfaragó", a költő veszi át, kire fejszét forgatva rárivall Lemminki, hogy ne hazudozzék folyton, hogy ő nem vett részt a vállalkozásban. Aztán a költő úgy énekelte meg, hogy Lemminki szintén velük volt. A szereplők mindig arra törekszenek, hogy az egyoldalú értelmezéseket megkérdőjelezzék. Másokkal vitatkozva mindegyik elbeszélő önmagát szeretné látni és láttatni az események centrumában. „Én ültem középen" — bizonygatja a medvelakodalom valamennyi főszereplője: az első, majd a második kiválasztott menyasszony éppúgy, mint Ilmari és Väinö. A kultikus medvetor rítusa a kalevalai

boldogtalan veled, mért lettem hűtlen fiad?" — akkor itt nem érvényesek a boldogság képei. Ide „kérlelhetetlen szelek . . . füst . . . avas tetők . . . csöpp fény . . . sovány remény szükséges nyelvtanilag is, mint a csalódás ábrázata, a „vérrel beszöktetett kökénybokor" s az akácgyökér testvérisége. A lényeg: „Szó, szó, de mit ér"; „ki gyógyít meg, ki erősít meg, ki gyógyít meg?" A kérdések után a valóság leltára és újabb reménytelenség.

Többi verseiben is télbe torkollik az élet, fagyba a zsenge fű, vasba-kőbe az egész világ, a nyárfák pihevirágzása hószakadás. A Tanya-hazámban az évszakok változása sem olvasztja föl a lélek „kontinentális telét", mert a nyár robot, a kötelesség parancsszavai csapkodnak: „jószágaidat etesd, megitasd, ültess, kapálj, horolj, karaszolj!", „ide aki lerogyik, földet ehet, gyomlálhat gyászvirágot,"

tengődni vadfa gyümölcsén
ki akar? szegényen élni, szegényen halni
ki akar?
– – – – – – – –
Szüretnek:
örömnek ideje,
ősz évada,
minden kifosztva.

A mű végső kifosztottsága a magára hagyott öregember pusztulása. Látomás és nem szociográfikus a vers, bár indítéka annak is mondható, dehát a költői megvalósulás számít, akár a Külvárosi éjben, akár a Holt vidékben. A végső mondandó nem a költő lelkiismereti válsága, hanem az ország lelkiismeret-ébresztése.

A könyv megjelenése után olvastam *Ázsia fölött* című versét. Ahogy átrepül egy világrészen, úgy növeszti meg hazai horizontját, s megérzem benne Buda Ferenc egyetemessé táguló jövőjét.

Hatvani Dániel

Vázlat Buda Ferenc költői arcképéhez*

Buda Ferenc az emberi helytállás költője, s ennyiben osztozik akárhány magyar költő sorsában. Minden pillanata nekirugaszkodás a legmeredekebb emelkedőknek, vállal feszül a szélnek, zihálva, fogcsikorgatva, soha meg nem alkudva, habár tudja, s meg is vallja, saját és nemzedéke nevében egyaránt: „töretünk napról napra". Nem holmi túllihegett, csinált mártíromság ez, mely csak arra volna jó, hogy mindenáron fölhívja magára a figyelmet, s válna ezáltal divattá; a küzdelmet igenis a kikerülhetetlen sors kényszeríti rá. Nem röstelli bevallani, hogy leendő sorsától a derűt, sőt a játékot sem tartaná idegennek. „Szánkázni télben, fürödni nyáron, / csücsülni hajlós cseresznyeágon" — a felnőtt tudat és tapasztalás, sajnos, az életnek az ilyen egyszerű örömeit is nosztalgikus vágyképpé távolítja. A vágy és a lehetőség e különös összeszikráztatása tartja feszültségben Buda Ferenc verseit, szinte indulásától kezdve. És a teljes emberi sors vállalása által válik hitelessé mindegyik sora; sehol semmi nyoma a szerepjátszásnak.

Egy ilyen summázat önként adódik az eddig megtett életút nyomán. A pályakép az öntörvényűség jegyében rajzolódik ki, noha a felületes szemlélő abban legfeljebb csak a tipikus — Buda nemzedékére jellemző — és a különös elemek keveredését látja. Az 50-es évek közepén a jóformán még kamasz költő elé sima, napfényes jövő vetült, kezdő bölcsészhallgatóként jólformált, telthangzású verseket publikált; hanghordozásában, taglejtésében a debreceni plebejusösök mozdultak. Ám csakhamar összezavarodott körülötte a világ, ő maga is a történelmi forgószelek sodrásába került, s az 50-es évek végére, a 60-as évek elejére életének ritmusa hihetetlen mértékben felgyorsult. Mintha a mozgásban levő mozgófilm kockáit akarnók külön-külön rögzíteni: építőmunkás (majdnem kitanulta a hidegburkolást), parkettás anyagmozgató (egyszer leejtett egy mázsás köteget, amire most is emlékszik a dereka), erdészírnok, kertészeti segédmunkás (kesereg, hogy ott sem tanult meg kaszálni), faipari munkás Debrecenben; átképzés gépre, motorfűrészkezelő lesz; felruccanás Pestre, állás és lakás nélkül, feleséggel, s az első, akkortájt világrajött gyerekkel; Chinoinban segédmunkás, körúton szenesember . . . Aztán — micsoda trambulinugrás! — Pest megye legeldugottabb falujában, Pusztavacson tanító . . . Ám mégis, véletlennél mintha több volna, hogy ez a falu az ország földrajzi középpontja; Buda Ferenc rálépett az otthonkeresés felé vezető útra. Segíti ebben az is, hogy 1963-ban napvilágot lát első verseskötete, a Füvek példája. A kritika és az olvasóközönség egyaránt elismerésben részesíti, nevét szárnyra kapja a hírnév, az akkori fiatal költők legismertebbjei, legnépszerűbbjei között tartják számon. Máig megkapó e kötet verseinek friss, üde hangja — mennyire múlékony érvényű, avittságra hajlamos manapság is az átlagköltészet! —, Buda nem hódolt semmiféle divatnak, illékony áramlatnak; az ősi népdalok, a kálvinista zsoltárok erős, nemes hangja rezonál tovább dalszerű meditálásaiban, természetihlette képeiben, s nem deklarált, ám annál mélyebben gyökerező magyarságában.

Népi kötődése elmélyül, s mind tudatosabbá válik a 60-as évek közepétől, vagyis attól az időtől fogva, hogy Budának Kecskemét városa vált — Ratkó József, a barát és költőtárs szavait idézve — „fogadott földjévé". Az otthonra találás, ha súlyos próbák, kitérők után

* Forgatókönyv-vázlat, készült 1980 augusztusában, a Magyar Televízió Szegedi Körzeti Stúdiója fölkérésére.

is, sikerülni látszik. Éppen ideje: a család létszáma elég gyors ütemben növekszik. A költőre nehezedő teher sem csökken, hanem növekszik. Igazi közösséget a mindenkori szegénnyekkel vállal, magát a szegénységet is a „csüngő vállú" jelzővel személyesíti meg. A mély sárban élőkkel és a hajnali vonatozókkal rokonszenvez. Otthonában, előbb talán csak a betonfalak sivárságát enyhítendő, majd mindinkább az önkifejezés eszközeivé szervülve, ekkor kezdenek helyet kapni a rég használaton kívülre került paraszti szerszámok: „a Szigony és a Szőlőmetsző, a Köpülő és a Rokka, a Kévekötő Fa és a Kéveoldó Kés". A nyilvánvaló konzekvencia vallomás formájában tör ki a költőből, megállapítván, hogy szerszámai „a zajtalan történelem tanúságtevői, nincs közük a halálhoz". Ám az innenonnan összegyűjtött paraszti eszközök Buda számára egyáltalán nem rekvizitumok; számára ezek közvetítik a valamikori népélet szerves összetettségét, a mindennapokba ágyazott gazdagságát. Évek során a költő néprajzi ismerete, csakúgy, mint a folklórban való jártassága elmélyül és kitágul. Teszi merő önszorgalomból, a megismerés belső kényszerétől indíttatva. Közben keresi a kiutat a pedagógusi munka taposómalmából, hogy ideje és energiája maradjon az alkotásra, a 70-es évek elején egy tanévre a tanyai tanítóskodás kemény próbájának veti magát alá; ezidőtájt foglalkoztatja a szociográfia-írás is. Később, midőn a levéltár alkalmazottja lesz, a költő napi kötöttségei valamelyest lazulnak. Közben, 1971 legelején megjelenik második verskötete, az Ébresszen aranysíp.

Kétségtelen, hogy ez a kötet teszi markánssá, véglegessé — ezzel együtt mással összetéveszthetetlenné — Buda Ferenc költői arcélét. Hangja most válik kikezdhetetlenül szikárrá és pontossá —, s némiképp bezárulóvá. Sohasem volt kenyere a bőbeszédűség, de a mind ritkább megszólalás — majdhogynem az üres oldalak szünetjeleivel — már rajta hagyja bélyegét a második köteten. Az is bizonyos ugyanakkor, hogy szavai az azokat övező hosszas hallgatások mágneses tavaszi terei által is súlyosbodnak, s válnak még szuggesztívebbé. Verseit kezdi körüllengeni a „Buda-mítosz". Akadnak különösen nagyhatású kompozíciói, ezek közül is kiemelkedik a Roham. E formája szerint is többszólamú költemény ön- és nemzedékérvényű összefoglalása mindannak a megpróbáltatásnak, melyet felnőtt fejjel élt át a harmadik X-en akkor még csak épp túllépett költő. A Budánál gyakori vas-szimbólum is itt kapja meg legsokoldalúbb értelmét. Hatalmas tanúság e vers amellett, hogy az elsivatagosodó lét nem feltétlenül emberveszejtő, s bár a költő fegyvertelen, „jó lelkiismerettel és elkészült elmével" néz farkasszemet saját sorsával. Dolga van: végre kell hajtania a virradatot.

Buda népisége, magyarsága nemcsak a folklór és a népismeret, hanem a nyelv felől is jól megközelíthető. Romlatlan, szép magyar nyelvet kapott örökül, ám Buda érdeme ott kezdődik, hogy ezt az örökséget nem prédálta el, ellenben igen jól gazdálkodott vele; ápolja, gondozza mindmáig, mint akármely közhasznú, nemegyszer maga eszkábálta szerszámát. Mindig különös gonddal ügyel a nyelv képi-sűrítő erejére, teherbírására. Mi sem természetesebb, hogy az anyanyelv iránti szerelem fölkeltette más nyelvek iránti érdeklődését. Legelőször is oroszul tanult meg, jóformán teljesen magánúton. Azonkívül, hogy így egy mérhetetlenül gazdag irodalom csodálatos panorámája tárult eléje, alkalmas közvetítő eszközt kapott arra is, hogy fokról-fokra birtokba vegye a magyarral szegről-végről rokon közép-ázsiai türk és tatár nyelveket. Nem utolsósorban azért, hogy a napkeleti kicsiny népek népköltészetét, no meg a finnekét és a lappokét is magyarul szólaltassa meg. Tette ezt sikerrel; 1974-ben a Forrás Könyvek sorozatának első köteteként jelent meg a Varázsének című gyűjteménye, mely válogatás a török, a mordvin, a lapp, a finn és a mari népköltészetből. Pár év múltán pedig izzó hévvel látott neki egy rendkívüli feladatnak, melyet szintén sikerrel oldott meg: lefordította a kitűnő kazah költő, Olzsasz Szülejmenov Ázsia című nyelvtörténeti esszéjét.

A Közép-Ázsiába több ízben is ellátogató Buda Ferenc magyarsága ekképp a legnemesebb internacionalizmussal párosul. Legtágabb közösségének Eurázsia népkonglomerátumát tekinti; természetesen jól eligazodik az indián vagy az óceániai ősnépek kultúrájában is. Barátkozó, kapcsolatteremtő hajlamainak köszönhetően egyhamar szellemi partnerre tud találni bármely nép fiában. Mindamellett megvannak a szűkebb, de állandóbb és

bensőségesebb szellemi közösségei is. Legelőször is az ún. „Hetek" csoportja, melynek Buda is tagja, s mely a vele egyívású, a hozzá hasonló gondolkodású, sőt az övével rokon sorsot vállaló költőket gyűjti jó összhangzatot csendítő kórusba. (Budán kívül ide tartozik Ágh István, Bella István, Kalász László, Raffai Sarolta, Ratkó József és Serfőző Simon.) Azonkívül a Forrás legszűkebb szerkesztői és munkatársi gárdája is otthonos közeg Buda számára.

Az egyéves tanyai tanítóskodás a költőt végül is nem vezette el a szociográfia műfajához — miként azt eredetileg szándékolta —, ám döntő része volt abban, hogy segítette életre hívni a pár év múltán megszületető, félelmetesen nagy hatású Tanya-hazám c. versciklust. A tanyai lét megválaszolhatatlan kérdéseit nagy ívre fölfeszítő ciklus az emberi kiszolgáltatottság elleni vádirattá súlyosodik.

Bizonyos, hogy e kompozícióban is több év munkája fekszik, s megalkotása után Buda Ferenc mintha újabb évekre tette volna félre versíró tollát. A mennyiséget tekintve a hetvenes évek nem hoztak számottevő termést. Sugdolózás és találgatás kapott lábra: sokan már tudni vélték, hogy a költő végleg elhallgatott . . . A bizonytalansághoz Buda is hozzájárult annyiban, hogy a nemegyszer gorombán nekiszegezett kérdésekre leginkább kitérő válaszokat adott. De milyeneket is adhatott volna? Hogyan lehet értelmes szavakba foglalni az alkotás kínjait? És kinek hozhatja teljes bizalommal tudomására azt, hogy mit mutatnak a lélek legtitkosabb „műszerei"? Végül is Buda nem tagadta meg önmagát; ezúttal sem írt verset csupán azért, hogy meggyőzze a kétkedőket, ellenben élte a maga sorsát, azaz tette a dolgát, mégha az nem is volt „több", mint az, hogy keleti nyelveket tanult, fordítgatott, s közben, csak úgy mellékesen megtanult fát faragni, rezet domborítani, bőrdíszműveskedni, háncsot fonni. Mindezzel kapcsolatban olcsó dolog pótcselekvést emlegetni. Ugyan ki az, aki hivatott eldönteni, hogy egy le nem zárult költői életműben mi a pót- és mi a valódi cselekedet?

Legújabban olybá tetszik, hogy a szájzáras időszak a végét járja. Önnön csendjét a költő megtörte; versekkel jelentkezett ismét. És persze szurkolunk azért, hogy Buda Ferenc költőként legyen közöttünk. Mert meg kell a versnek teremnie, miként újra kihajt a fű, s felszínre tör a búvópatak, utat törve magának a legzordabb sziklák között is.

Buda Ferenc

Szállj a kútba

Szervátiusz Tibornak, a Kalevala-képekért

Szállj le testvér szállj a mélybe
Pohjolának éjjelébe
Messzi Észak Asszonyához
Hétezer év lábnyomához
Hol a víz halakkal habzik
Föld a vértől megfogamzik
Szampó kiszakadt tövéig
Ágasbogas gyökeréig
Ilmarinen köldökéig

Regö rejtem regö rejted
Karjalát Te sem felejted
Szállj le hát a múltba testvér
Szállj le bátyám szállj a kútba
Hozd föl amit megkerestél
Rakd elibénk hadd ragyogjunk
Havakkal felszél ha támad
Szíts tüzet hogy meg ne fagyjunk
Sanat suussani sulavat

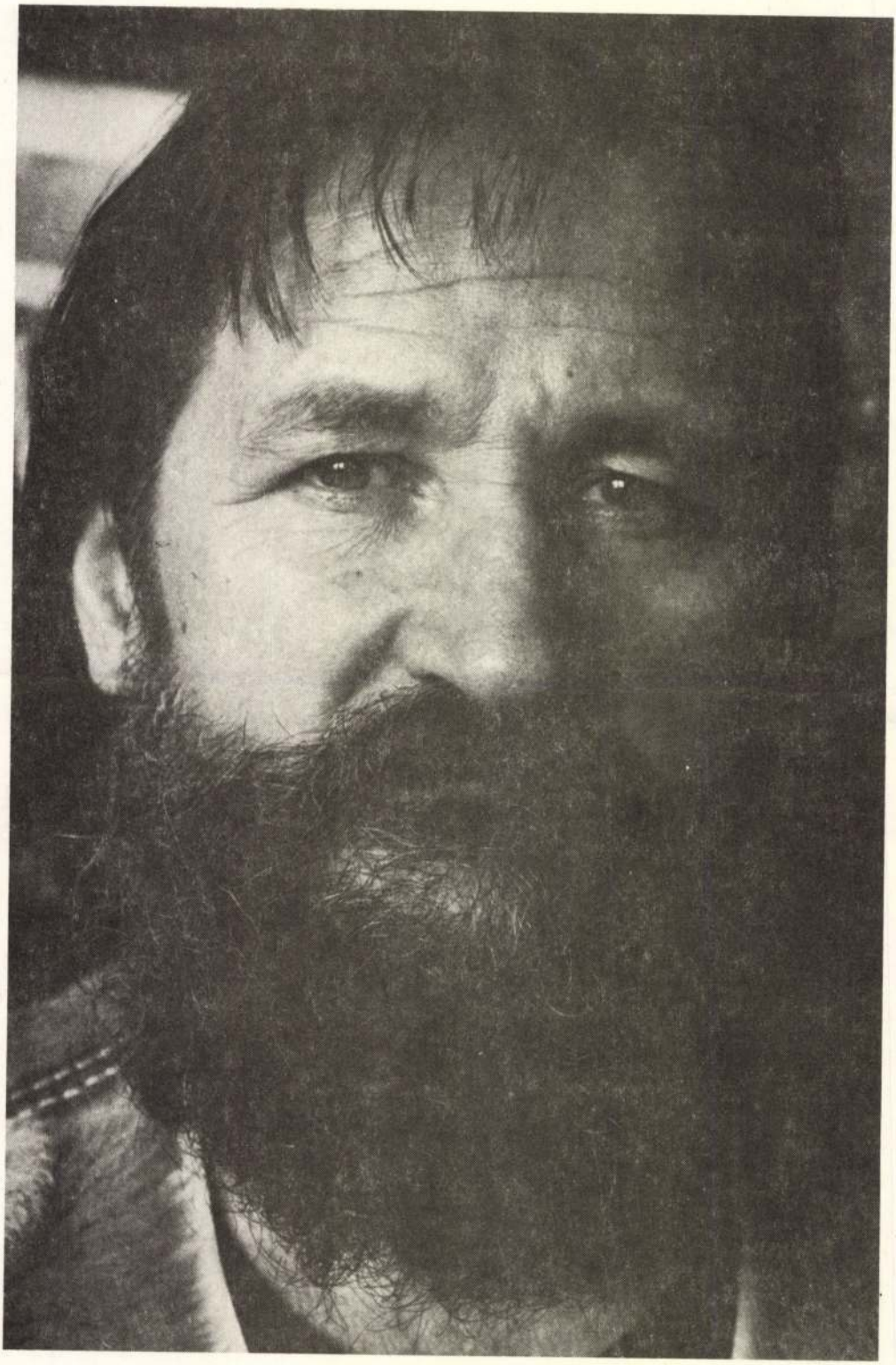

Az ötvenéves Buda Ferenc

másik kiállítás már arról beszél, hogy ma nem kallódnak el tehetségeink. Azok a táborok, melyek egyikében itt Sályban ezek a munkák születtek, kitűnő lehetőséget adnak leendő művészeink tehetségének kibontakoztatására éppúgy, mint a nem művészi pályát választók vizuális készségének kifejlesztésére is."

A kiállítások megtekintése után hangversenyben gyönyörködhettek az ünnepség résztvevői. Darányi Lajos zongoraművész magával ragadó tolmácsolásában megszólalt Liszt Ferencnek Eötvös József című zongoradarabja. Majd az egri Musica Aulica együttes Szili Mihály vezetésével régi magyar táncok kitűnő tolmácsolásával keltette életre az Eötvöst is körülvevő zenei világot. A hangverseny Mozart E-dúr Adagiójának és Liszt Epithalam című, a Miskolcon született Reményi Ede esküvőjére komponált hegedűművének megszólaltatásával ért véget Barsi Ernő és Darányi Lajos előadásában.

A rendezvények második napján folklórműsorban volt része a termet zsúfolásig megtöltő közönségnek. A borsodgeszti és sályi pávakör a táj legszebb népdalait szólaltatta meg, sőt Kodály Zoltán felvidéki gyűjtőútjaira is elvezette a hallgatóságot. A szép népdalestet Ilonczai Péter hegedűszámai színezték, aki nagy sikerrel játszotta Járdányi Pál népdalfeldolgozását és magyar táncát.

A sályi napok ezzel véget értek. Ám azok az élmények, melyeket az emberekben keltettek, tovább élnek, s az új emléktáblán az arany betűk hirdette Eötvös-gondolat minden idők magyarjának tanulságul fog szolgálni: *A népnek értelmi felemelésében fekszik legbensőbb meggyőződésem szerint ezen haza egész jövője.*

Barsi Ernő

Szervátiusz Tibor Eötvös-emlékoszlopa Tatán

Szervátiusz Tibor az általa készített Eötvös-emlékoszlop előtt (Ádám Árpád felvétele)

A tatai Eötvös József Gimnázium tanárai és diákjai egyik erdélyi kirándulásukon, 1972 nyarán találkoztak először Szervátiusz Tiborral Farkaslakán, amikor édesapjával, Szervátiusz Jenővel a Tamási Áron emlékmű hatalmas sziklatömbjét faragta. A két kiváló szobrászművésszel folyamatosan tartottuk a kapcsolatot: többször fölkerestük őket kiállításaikon, valamint műtermükben Kolozsvárott, majd Budapesten.

Amikor elhatároztuk, hogy iskolánk névadójának emlékművet állítunk születése 175. évfordulójára, természetesen az első utunk hozzá vezetett. Nagy örömünkre nem hiába. A kivitelezés mintegy 850 ezer forintos költségét tanárok, diákok, öregdiákok, szülők, valamint különböző vállalatok, szövetkezetek és intézmények adták össze, az alkotó tiszteletdíját a Magyar Képzőművészeti Lektorátus vállalta.

A művész az egyik legszebb fába, mahagóniba faragta a három méter magas, sokalakos kompozíciót, mely öntőmintája lett az iskolánk udvarán Pusztai Ferenc művelődési miniszterhelyettes által nemrégen fölavatott, sziklából kinövő, domborművekkel borított bronzhengernek. A főhelyen természetesen Eötvös József (1813–1871), a kiváló író és művelődéspolitikus látható. Körbeveszik őt jeles kortársai (Batthyány, Kossuth, Petőfi, Széchenyi), s híres regényeinek (Magyarország 1514-ben; A falu jegyzője...) alakjai, jelképei. Székely Dózsa György tüzes koronája átér Batthyány és Petőfi fejére is, jelezve mártír voltukat, s eleget téve Petőfi óhajának, melyet egyik Arany Jánoshoz írt levelében így fogalmazott meg: „Én Dózsát a magyar történet egyik legdicsőbb emberének tartom, és szentül hiszem, hogy lesz idő (ha fönnmarad a magyar nemzet), midőn Dózsának

Sályi Napok, 1988.

Harmadízben került sor sályi napok rendezésére 1988. szeptember 3–4-én e kies fekvésű bükkaljai faluban. Nemcsak a dátum, hanem a meghívón látható sályi Eötvös-kastély Borbély Károly készítette művészi grafikája is sejteni engedte, hogy ez alkalommal az ünnepi rendezvény középpontjában a faluban élt neves emberek közül a 175 éve született nagy íróra és reformpolitikusra való emlékezés fog állani. Valóban Eötvös József-emlékünnepély és -emléktábla avatása indította a kétnapos rendezvénysorozatot. Fekete Jánosné tanácselnök meleghangú megnyitójában rámutatott, hogy ezek a sályi napok nemcsak megállást jelentenek a mindennapi munkában, ünnepet a hétköznapi gondok között, hanem kiválóan alkalmasak arra, hogy ilyenkor jobban figyeljünk községünk értékeire, s a messziről jött vendégek előtt is ismertté tegyük azokat. Ezt az ünnepséget különösen kiemeli az a tény, hogy Eötvös Józsefről jöttünk össze emlékezni, szellemi hagyatékából tanulni, s erőt meríteni.

Már az is különös hangulatot teremtett, hogy az egykori Eötvös-kastély – ma Mozgásjavító Általános Iskola és Diákotthon – történelmi levegőt lehellő fogadótermében folyt le az ünnepség. A régi nagy időket idézte beszédében dr. Barsi Ernő, aki elmondotta, hogy ebben a teremben fogadta Eötvös annak idején Szemere Bertalant, Trefort Ágostont meg legjobb barátját, Szalay László történetírót, akihez innen 9 levelet is írt. Ebben az épületben született édesapja, s gyermekkorában nevelője, Pruzsinszky József társaságában maga az író is sokszor tartózkodott itt, 1837 és '41 között pedig itt is élt. Tulajdonképpen itt vált íróvá, s a megyei közéletbe való bekapcsolódással innen indult politikai pályája. Sály adta az ihletet A vár és a kunyhó című költeményéhez, élő mintákkal szolgált A falu jegyzője című regénye alakjainak formálásához. Itt írta Karthausi című regényének java részét, Vélemény a fogházjavításról című tanulmányát, Kölcsey-emlékbeszédét, Tavasz cím alatti két versét. De rámutatott arra az eddig figyelembe nem vett tényre is, hogy az egyébként súlyos családi örökségeket is hordozó embernek tüzes magyarsága igazából sályi gyökerekből táplálkozik. Jóllehet nagyapja, apja aulikus beállítottságú volt, édesanyjával csak németül beszélhetett, ám sályi nagyanyja, Négyesi Szepessy Mária a kurucvezér Szepessy Pálnak volt a dédunokája.

Az ünnepélyen a sályi Gárdonyi Géza Általános Iskola versmondói: Bók Antal, Garad Annamária és Varga Emese Eötvös legszebb verseit adták elő. A Sályi Pávakör pedig Búra termett idő... című népdalcsokrával idézte Czifra Jancsi betyárnak alakját, akinek vallatásán Eötvös mint táblabíró jelen volt, s róla mintázta regényének Viola alakját.

Az ünnepély után emléktábla-avatás következett az író egykori alkotóműhelyének falán. Az itt működő iskola igazgatója, Gáll András avatóbeszédében elmondta, hogy Eötvös új társadalmat akart teremteni, s ennek útját a nép felemelésében látta. Már itt a sályi kastélyban megfogalmazta annak a közoktatási koncepciójának alapját, mely 1868-ban második miniszterségé alatt törvénnyé is vált. Olyan törvényünk volt ez, melyet előnyünkre lehetett összehasonlítani a Nyugat-Európában zajló társadalmi és modernizáció folyamataival. Ez a törvény mondta ki elsőként az alsófokú oktatás ingyenességét, az anyanyelven történő oktatást, azonkívül olyan intézkedéseket is tartalmazott, amelyek az oktatás színvonalát szolgálták. Ezzel olyat alkotott Eötvös, mely meghaladta kora társadalmának színvonalát és felvillantotta a reménységét annak, hogy nagy lépésekkel közeledjünk a nálunk fejlettebb államokhoz.

Az emléktábla-avatás a Szózat éneklésével ért véget, majd a közönség két képzőművészeti kiállítást tekintett meg. A Sályban is élt és tanított B. Simon Ferencnek, Csók István tanítványának emlékkiállítását, s a B.A.Z. Megyei Általános Iskola képzőművészeti szakkörének 1988-ban Sályban készült munkáit bemutató tárlatot. A kiállítást dr. Végvári Lajos művészettörténész nyitotta meg. Utalt arra, hogy Eötvös művészetpártoló tevékenysége nélkül ezek a kiállítások sem jöhettek volna létre. „Eötvös József – mondotta – nagy ismerője volt a képzőművészetnek, s nálunk ő volt a megalapítója a múzeumi kultúrának is. Mikor másodízben lett vallás- és közoktatásügyi miniszter, egyik első dolga volt, hogy ösztöndíjat alapított képzőművészek számára, nem is Bécsbe, hanem Münchenbe. Ezt az ösztöndíjat kapta meg a fiatal Munkácsy Mihály, aki ezzel még Párizsba is eljutott, s asztalosfiúból világhírű festőművésszé válhatott. Eötvös hozta létre a rajztanárképző intézetet, hogy minden városunkba képzett tanár kerülhessen, akik tehetségeket fedezhettek fel, indíthattak útnak, s emelhették a magyar ipar küllemének színvonalát. Ebből az intézményből nőtt ki azután a Képzőművészeti Főiskola. Eötvös mentette meg az Eszterházy-képtárat, Szépművészeti Múzeumunk alapját. Azonkívül fontos szerepe volt Zeneakadémiánk létrehozásában is. Sajnos Eötvös Józsefnek erről az oldaláról alig szoktak beszélni, és kell hogy e két kiállítás kapcsán most ez is megvilágításra kerüljön.

Simon Ferenc neve sajnos nem szerepel a lexikonban. Szomorú példája annak, hogy egy ilyen rendkívüli tehetséges embernek nálunk milyen könnyen el lehetett süllyedni az ismeretlenségben, annak ellenére, hogy a Képzőművészeti Főiskolán igen magas fokon tanulta meg a festészet mesterségét. Sályban hozta létre legértékesebb alkotásait, hiszen mestere is a magyar falu szépségeinek felismerésére, megörökítésére ösztönözte. Művészetére jobban oda kellett volna figyelnünk. Ma legfőbb kötelességünk szétszóródott életművét összegyűjteni, s az utókor számára megőrizni. Az ugyancsak most megnyíló

nagyszerű emlékszobrot fognak emelni, és talán mellette lesz az ... enyém is."

A Dózsa alatt található parasztpieta utalhat a parasztvezér egyik tragikus sorsú katonájára, vagy a Falu jegyzőjének nemesszívű „zsivány"-ára, Violára, de a közelében levő kettéhasadt Kossuth-címeres zászló miatt vélhetjük az 1848/49-es szabadságharc egyik áldozatának is. A menekülő család, a siratóasszonyok, valamint Petőfi egyik utolsó versének, a Szörnyű időnek első öt sora (székely rovásírással) történelmünk számos drámáját eszünkbe juttatja. A menekülő családban (Kossuth és Petőfi portréja alatt) két markáns arc vonja magára a figyelmünket: az idős asszony Szályka Rózsa, akit akkor rajzolt le Szervátiusz Tibor, amikor moldvai csángómagyar népballadákat énekelt Klézsén Kallós Zoltánnak. A bajuszos férfi pedig az egyik keleti magyar faluból, Csíkménaságból való favágó, Péter Salamon.

A drámai feszültséget részben föloldja az Eötvös közelében levő mezítlábas parasztgyermek és a fiatal szerelmespár, jelezve az író (és a szobrászművész) jövő-reményét.

Alig egy év alatt ez az ötödik jelentős képzőművészeti alkotás Tatán. A másik négy: Tóth Béla: Tatai Diana (lovasszobor az Öreg-tó partján, a volt Esterházy-kastély előtt); Várady Sándor: Sasok (szoborcsoport a IV. sz. Általános Iskola előtt); Szabó Iván: Magyary Zoltán (1888–1945) jogászprofesszor (dombormű a volt tóvárosi községháza falán); Brém Ferenc: Bláthy Ottó (1860–1939) gépészmérnök, feltaláló (dombormű a róla elnevezett szakmunkástanuló-iskola folyosóján).

Ha sikerül megvalósítani a város barátainak régi tervét: Schwaiger Antal XVIII. századi gyönyörű Kálvária szoborcsoportjának a helyreállítását és Kovács Mária Velencében díjat nyert bronz Keresztelő Jánosának ismét méltó helyre (valahol a vár közelében) kerülését, akkor Tatát nem csupán a vizeiért, szép parkjaiért, műemlékeiért, múzeumaiért, hanem szobraiért is érdemes lesz fölkeresni.

Kálmán Attila

Seregszemle Külsővaton

Napfény, nyárias meleg, lengő nemzeti zászlók, egy ünneplő falu képe s pattogó katonazene hangjai fogadták 1988. szeptember 29-én délelőtt Külsővaton az odaérkező érdeklődőket, akik a főtéren gyülekeztek, szembefordulva a leleplezésre váró emléktáblával, közrefogva a költő és hadvezér Zrínyi Miklós szép ércszobrát. Az ünnepi szónok, dr. Szabó Miklós hadtörténész-ezredes szavaiból kitűnt, hogy egy több mint három évszázaddal ezelőtt történt hadiesemény emlékére gyűlt össze csaknem ezer ember, s vonult fel a Magyar Néphadsereg tisztikarának népes küldöttsége, Pápáról egy díszalakulat, a veszprémi honvédzenekar és más testületek.

325 évvel ezelőtt itt, ezen a helyen tartott szemlét harcba induló csapatai felett Zrínyi Miklós, aki ekkor az összes magyar csapatok hivatalosan kinevezett főparancsnoka volt. E hadiszemle után fordult meg a török ellen vívott, vesztésre álló háború sorsa. Október 10-én Zrínyi serege Vízvár mellett országos hírű győzelmet aratott, november 27-én pedig a dunántúli végvárak összevont török őrségét zúzta szét egy álló napon és egy éjen át tartó öldöklő küzdelemben. Ezek az előjátékai az 1664. január 20-án elindított, egész Európát felvillanyozó téli hadjáratnak, amely február 2-án az eszéki híd felégetésével érte el legnagyobb sikerét. Voltaképpen tehát a magyar katonaerények diadalát ünnepelték azok, akik itt, Külsővaton összegyűltek.

Az ünnepély zárómozzanatánál, a koszorúzásnál derült csak ki, hogy a helyi közösségeken kívül milyen sok intézmény és társadalmi szerv képviseltette magát. A Zrínyi Katonai Könyvkiadó, a megyei múzeumi igazgatóság, a megyei irodalomtörténeti társaság és mások helyeztek koszorút az emléktáblára és a szoborra. A Magyar Írók Szövetsége koszorúját Baranyi Ferenc költő kísérte.

Ezután műsoros rendezvényre került sor a művelődési ház nagytermében. Elsőként Simon Aladár és Körösi Csaba veszprémi színművész adott elő Zrínyi Miklós műveiből részleteket, mintegy megidézve a nagy magyar hadvezér, költő és politikus szellemét, s bölcs, századokra ható gondolatait. Kovács Sándor Iván irodalomtörténész professzor, a Magyar Irodalmi Társaság főtitkára színes előadásában remek portrét adott a két Zrínyi Miklósról, a szigetvári hősről és dédunokájáról. Rámutatott, hogy ők ketten egyszerre hősei a magyar és horvát népnek, egyszerre ünneplik őket Magyarországon és Jugoszlávia horvátok által lakott területein.

Pápa lakóit az ünnepélyen a Jókai Kör harminc főből álló küldöttsége képviselte. Ez a kis csoport Külsővat felé tartva a nemesszalóki temetőben tisztelgett Szalóki Sámuel honvédhuszár sírjánál, aki az ihászi csatában adta életét a 48-as eszmékért.

A visszaindulás előtt ellátogattak a nagyhírű külsővati szociális otthonba, ismerkedtek az ott folyó élettel, s megszemlélték az egyik épület falán a Béri Balogh Ádám kuruc vezér tiszteletére készült művészi dombormüvet. Pápára érve valaki a küldöttségből történelmi leckének nevezte ezt az utat. Az is volt, valóban.

Huszár János

Bársony Mihály, a népművészet mestere (1915–1989)

Tiszaújfalu egyik tanyáján, nyolc utódot fölnevelő középparaszti család hetedik gyermekeként született. Ehhez a vidékhez, a Kiskunság keleti széléhez, közelebbről Újfalu, Alpár és Bokros községek területéhez, tanyavilágához kötötte gyermekkora, itt járt iskolába és itt dolgozott, itt alapított családot és született két gyermeke, s a katonaidőt leszámítva hosszabb időre soha nem is távozott innen. E tájon szívta magába nemcsak a tájnyelvi fordulatokat és szokásokat – melyek egy kicsit Tömörkény István, főként pedig Kádár Lajos könyveiből is ismerősek –, de a honfoglalás óta őrzött mondákat és a múlt századi dudások történeteit, valamint a tekerőlant készítésének tudományát is.

A régi idők tanyai embereinek azonban egészen más volt az életük, mint akárcsak a maiaknak is. Annyi társához hasonlóan, Bársony Mihály is fiatal korától résztvett a ház körüli és a mezőgazdasági munkákban, de ha kellett ajtót és ablakot csinált, máskor kemencét épített, muzsikált, később pedig a hangszerekhez szükséges munkaeszközei legtöbbjét is elkészítette.

A zenéhez és a hangszerekhez már egészen fiatalon vonzódott. 1973-ban, első találkozásunkkor, így beszélt erről: „Én mán kisgyerekkoromban igen szerettem ezt a hangszert, mert környékünkön akkor sok volt. Volt itt egy tekerős, annak volt egy igen rozoga tekerője s rászánta magát, hogy eladja, mert mán nem tudta használni. Tizenhat éves voltam, mikor azt az igen elhasznált tekerőt megvettem és kijavítottam. Elég jól sikerült a kijavítás. Használhatóvá tettem, majd aztán próbálgattam rajta játszogatni. Úgy fokozatosan az is kezdett alakulni. Én oszt figyeltem, hogy hogyan játszanak a tekerővel, meg különben a hangja is nagyon tetszett énnekem. Majdoszt, mikor ez megvolt, mán kezdtem rajta tudni játszani, hát koránsem úgy mint most, utána nekifogtam egy újnak a készítésihez. Hát, ez egy kicsit olyan kezdetleges volt 1935-ben, de a régi tekerőtől mán annak is jobb hangja volt. Akkor azt eladtam, utána megint készítettem egy másikat, a' még jobb lett, oszt így haladt, úgyhogy háború előtt ötöt vagy hatot készítettem."

A tekerőlant az 1950-es években ugyan végképp eltűnt az alföldi parasztság használatából, mégis, Bársony Mihály (és még néhány más tekerőlantos) szeretete és az akkoriban kibontakozó népzenei kutatás érdeklődése életben tartotta ezt a hangszert. Az idő tájt és az 1960-as években is, főként zenei gyűjtők és néprajzkutatók, néha zenészek keresték föl, nekik készített egy-egy hangszert. Érdemeiért a népművészet mestere címmel tüntették ki 1968-ban.

Az 1970-es évek legelején, a megújult népzenei érdeklődés hatására Bársony Mihály, mint tekerőlantkészítő, szinte egyik napról a másikra az érdeklődés középpontjába került. Egymást érték a népzenei fesztiválokra és népművészeti kiállításokra szóló meghívások. Az ifjú nemzedék tagjai, úgyszólván egymásnak adták a kilincset, hogy hangszert rendeljenek és tőle tanuljanak muzsikálni. Bársony Mihály jóvoltából a tekerőlant olyan helyekre is eljutott Magyarországon, ahol korábban legfeljebb hírből ismerték.

Az 1970-es években, látogatásaim során nemegyszer tapasztaltam, hogy sűrűn hozta a postás a külföldi leveleket és küldeményeket, más országok fiai is rendre megjelentek. Bársony Mihály hangszerei Spanyolországtól Ausztráliáig, a világ számos részébe kerültek el, neve idegen nyelvű

1021

Frühlingsfestival '83
Budapest 18 27 März

TIBOR SZERVÁTIUSZ SUCHT NACH DEM SINN DES OPFERS

Ausstellung in der Nationalgalerie

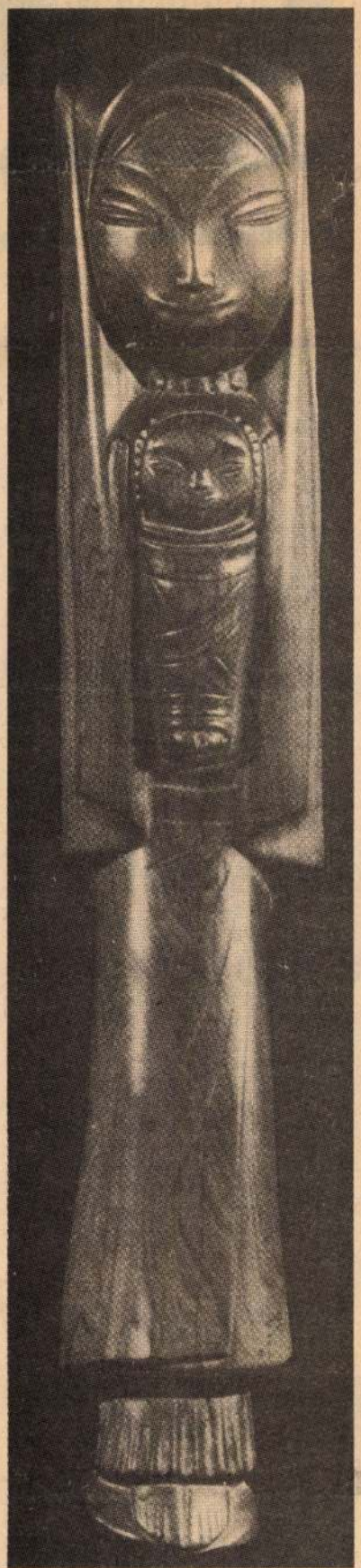

Aus der Serie „Kleine Idole".

„Die Kunstrichtungen dieses Jahrhunderts sind mir bekannt. Aber ich halte mich nicht für berechtigt, zu übernehmen, was bereits anderswo geschaffen wurde. Als Ungar geboren, muß ich auch die Kunst meiner Heimat in meiner Muttersprache zum Ausdruck bringen. Ich bekenne mich zu den Traditionen, zum Schicksal, zur Geschichte, Vergangenheit, Gegenwart und Zukunft meines Volkes", lautet das künstlerische Credo des 53jährigen ungarischen Bildhauers Tibor Szervátiusz, dessen Ausstellung während des Budapester Frühlingsfestivals in der Ungarischen Nationalgalerie zu sehen ist.

Tibor Szervátiusz lebt zwar seit 1977 in Budapest, er stammt aber aus Siebenbürgen, wo die Székler, eine ungarische ethnische Gruppe, ein besonders enges Verhältnis zur Tradition bewahrt haben. Zu Szervátiusz' Themen gehören Darstellungen der Großen der ungarischen Kultur, der Dichter Sándor Petőfi und Endre Ady, der Schriftsteller Zsigmond Móricz und László Németh, der Komponist Béla Bartók und Zoltán Kodály ebenso wie der Anführer des Bauernkrieges von 1514, György Dózsa. Seine Darstellungsweise ist immer vom Tragischen geprägt. Immer wieder stellt er die Frage, welchen Wert die für das Volk gebrachten Opfer haben, ob sie einen Sinn erfüllen. Er will mit diesen historischen Beispielen die Menschen mahnen. Die stilisierten, archaischen Formen lassen diese Mahnung nie theatralisch erscheinen, sondern regen zum Nachdenken an.

Seine besondere Begabung liegt in der Arbeit mit einfachem Material, vor allem mit Holz. Szervátiusz sagt: „Der Künstler muß die Kraft seines Geistes dem Material aufzwingen, das dadurch das Schicksal der ganzen Menschheit zu tragen gezwungen ist." Ein typisches Beispiel dafür ist „Der Tod des György Dózsa", dessen grausame Hinrichtung auf einem glühenden Thron er in mehreren Werken dargestellt hat. Für den Dózsa-Kopf wird ein umgedrehter Baumstamm verwendet. Die Wurzeln werden zur glühenden Krone, die man Dózsa aufsetzte. Die Züge des gepeinigten Antlitzes erwachsen aus der Struktur des Holzes.

Sehr eindrucksvoll sind auch die Kleinplastiken, die Szervátiusz „Idole" nennt. Zumeist symbolisieren sie die Beziehung von Kind und Mutter. Auf ihnen sind die archaischen Holzschnitzertraditionen Transsylvaniens nicht zu verkennen.

Den Künstler beschäftigt sehr die Gestalt des ungarischen Dichters Sándor Petőfi, der 1849, im Alter von 26 Jahren, in der Schlacht bei Segesvár (Transsylvanien) fiel. Ihm sind mehrere Holzplastiken gewidmet, darunter eine, die den Gefallenen, auf der Erde liegend, darstellt. Dieses Werk wurde aus mehreren Ästen geformt. Die Oberfläche wurde zwar geschnitzt, man erkennt jedoch deutlich die Struktur der Äste mit ihren Knoten und Wunden.

Seit Jahren ist eine Dózsa-Plastik im Besitz der Ungarischen Nationalgalerie. Sie stellt den Bauernführer auf dem glühenden Thron dar, auf dem er nach Niederschlagung des Aufstandes auf grausame Weise hingerichtet wurde. Im dritten Stock der Nationalgalerie hat diese Plastik ihren ständigen Standort. Es lag also auf der Hand, die Szervátiusz-Ausstellung um diese eindrucksvolle Skulptur zu gruppieren. Die Schau ist bis zum 13. April geöffnet und gibt auch den ausländischen Besuchern einen Einblick in die von Kämpfen und Leiden erfüllte Geschichte des ungarischen Volkes.

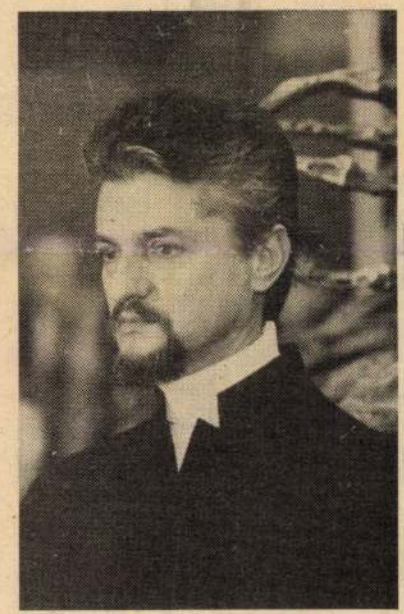

Der Bildhauer Tibor Szervátiusz.

Der Kopf der Skulptur „Tod des Sándor Petőfi"

Zs. Fülep

egierung
g

INTERFOTO MTI/AP

ıs werden am 24. April ein neuer ıt gewählt.

Österreicher im Herbst ein zweites Mal wählen gehen sollen, nur weil ein einzelner Politiker keine Koalition mag.

Bundeskanzler Dr. Bruno Kreisky vertrat im Anschluß an den Ministerrat neuerlich die Auffassung, daß bereits die beiden Beschäftigungsprogramme der Regierung arbeitsplatzpolitisch wirksam geworden sind. So sei die Zahl der Arbeitslosen nicht so stark angestiegen wie befürchtet worden war und außerdem gehe sie auch absolut zurück. Im März erwartet Kreisky ein Sinken der Arbeitslosenzahl um 25 000.

ıten gewannen
e Wahlen

bildung bereiten. Sorsa sagte, nach allgemeiner Erfahrung müsse der Verlierer bezahlen.

Möglicherweise sei eine neue Regierung, in die als dritter

Sejm berät über öffentlicl Sicherheit und Ordnung

Warschau, 22. März (MTI) — In Warschau begann am Dienstagvormittag eine zweitägige Sitzung des polnischen Parlaments, in deren Verlauf der Innenminister über die Situation der öffentlichen Sicherheit und Ordnung und der Justizminister über aktuelle Fragen der Justiz Auskunft gibt. Den Berichten folgt eine Diskussion.

Anschließend wird dem Sejm in erster Lesung der Entwurf des gesellschaftlichen-wirtschaftlichen Plangesetzes für die Jahre 1983—85 sowie — ebenfalls in erster Lesung — das Anti-Inflations- und Sparsamkeitsprogramm der Regierung vorgelegt. In Warschau wird betont, daß bei erfolgreicher Durchführung des Dreijahrplans und der daran anschließenden beiden Programme die Voraussetzungen für die Wiederherstellung und Festigung des wirtschaftlichen Gleichgewichts geschaffen würden.

Papst eingeladen

Die höchsten Regierungsorgane Polens haben — in Übereinstimmung mit dem Episkopat — Papst Johannes Paul II. offiziell eingeladen, vom 16. bis 22. Juni dieses Jahres einen Besuch Polen abzustatten. In der Staatsratsvorsitzenden H Jablonski unterzeichneten I dung wird die Überzeu zum Ausdruck gebracht, da erneute Besuch des Oberha der katholischen Kirche Wohle des Vaterlandes, de zialistischen polnischen St dienen, die sich entfaltend tionale Einigung fördern un weiteren Verbesserung der Beziehungen zwischen Staat und Kirche führen wird. Das polnische Volk — so heißt es in dem Dokument — erwartet, daß der Besuch des Papstes zu den Anstrengungen beiträgt, die die Völker Europas und der Welt unternehmen, um den Frieden zu bewahren, das Wettrüsten zu stoppen und eine nukleare Katastrophe zu vermeiden.

Kaunda in Großbritannien

London, 22. März (DPA) — Der Präsident des afrikanischen Staates Sambia, Kenneth Kaunda, ist am Dienstag zu einem viertägigen Staatsbesuch Großbritanniens in London eingetroffen. Es ist Kaundas erste Staatsvisite bei der früheren Kolonialmacht seit Sambia 1964 unabhängig wurde. Kaunda und seine Frau wurden noch am Dienstag nach einer zeremoniellen Fahrt durch die Straßen Londons bis zum Buckingham Palast von Königin Elizabeth II. empfangen.

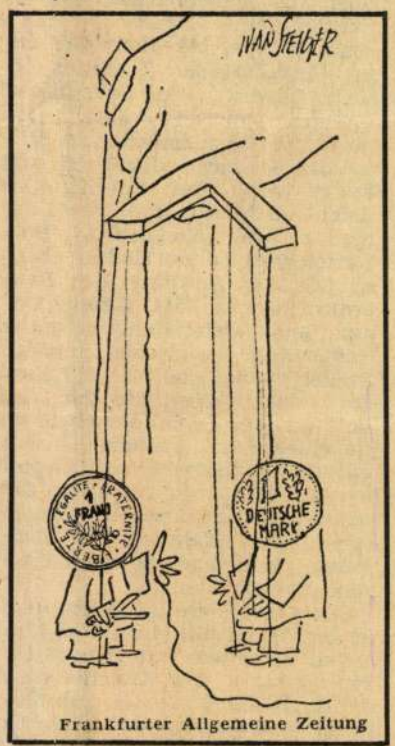

Frankfurter Allgemeine Zeitung

41. Session der Donau-Kommission eröffnet

Budapest, 22. März (MTI) — Am Dienstag trat die 41. Session der Donau-Kommission in

Europäischen Wirtschaftsausschusses der UNO, der Oder-Kommission und der Internationalen Union für Fernmeldewesen teil.

In zwei Arbeitsausschüssen werden über nautische, hydrometeorologische, finanzielle, sta-

1983 MAR 2 3

DAILY NEWS

1091 BUDAPEST IX., DLLOI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

MAHIR
MAGYAR HÍRLAP

den Wahlen in Frankreich und der BRD, schreibt die Gewerkschaftszeitung „Népszava" am Dienstag.

Die Debatte ist schnell aus dem Rahmen der im engeren Sinne verstandenen Geldpolitik getreten. Zahlreiche Beobachter sahen darin einen Beweis für die Lockerheit der politischen und wirtschaftlichen Achse zwischen Paris und Bonn und dafür daß die Einheit der EG sich immer mehr von den gesetzten Zielen entfernt.

Von seinen Urhebern wurde das EWS als Mittel zur Schaffung einer stabilen Wirtschaft und vollen Beschäftigung sowie zur Förderung der wirtschaftlichen Integration der EG betrachtet. Stabile Währungskurse können nämlich nur dann aufrechterhalten werden; wenn im Ausmaß der Inflation der einzelnen Länder keine großen Unterschiede bestehen, d. h. wenn in der Wirtschafts- und Finanzpolitik der Mitgliedsstaaten Übereinstimmung herrscht.

Anstelle der Annäherung bzw. Übereinstimmung traten jedoch gerade gegen Ende der siebziger Jahre bei der Schaffung des Währungssystems Differenzen in der Wirtschaftspolitik der einzelnen Länder in Erscheinung. Die debattierenden Partner haben es jetzt vorgezogen, nicht auf ihren Fernzielen zu beharren, um nicht das Risiko einzugehen, das Finanzwesen völlig zu verwirren und das Währungssystem aufzulösen.

NÉPSZABADSÁG

Die Handlungsfähigkeit der Wirtschaft

Wenn es zutrifft, daß die Sicherheit der sozialistischen Welt auf ihrer Leistungsfähigkeit und Verteidigungskraft beruht, dann besteht für uns angesichts der zu erwartenden neuen Entwicklungsphase der Weltwirtschaft

Szerváfiusz Tibor

nokrácz művész

A leztorátus Wilemérejés az 1988 as

Wiszerületi alkotásokról:

Tata, gimnázium udvara:

Götvös József - emlékoszlop

mészkő

Művéret 896

Szervátiusz Tibor

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 438-068, 337-748, 340-726

nehrán műrél

TISZATÁJ
Szeged

1983 AUG

1021

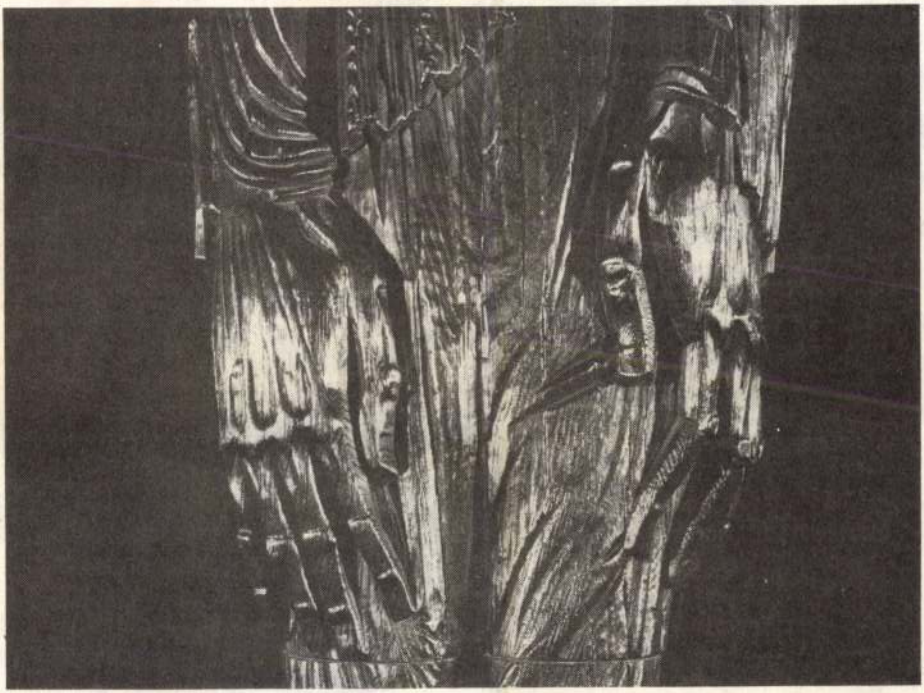

SZERVÁTIUSZ TIBOR: PETŐFI HALÁLA (RÉSZLET)

— Hazám, hazám, te végzetem, va-

jon, hogy mégis élek, minek köszönhetem? Mert volt idő, ó volt idő, amikor mindig mindig énekeltem, és a szomjas földdel együtt olykor sós könnyeket nyeltem, s mert fölöttem határta-

lan volt az ég, rútul kerékbe törtek, mégis ó a zöld mezőben, ó a zöld mezőben, mint a szerelem a szélben csattog — lobog rajtam az ing. — Minden szó, amit kimondok, igaz. Szavam sú-

lyát magam is elhiszem. Íme hát: nem szeretem ezt a várost! Mert ezer éve alszik; bódult, mint valami bolyhos fodormenta: álom álom, fülledt álom — magam juharfákat ojtok. Kö-

nyörgök Uram, ne engedd, hogy kiüljenek rajtam is a hullafoltok. Könyörgök, engedj innen

ne, tán
zat, ha
bölcs is
s nékik
kedves
kisdede

jenek é
szentek." — Jaj, neza, micsoda koronát visel itt mind: kedvesem is — kedvesem lesz most már mindörökre — micsoda büszke! Nálam magas kontyot visel, másnak lebont-

ja bronz-haját: hej lány, hej te lány, lásd, most már párnámból kiáll a tű, hová nől már benned a bozót a fű? Ó, de minek is búsulnál? A Nagy Templom mögött a legmocskosabb évszak is széppé

lesz egyszer, mint ahogy szent és tiszta vagy te máris; anya lettél: szíved alatt fürdik szerzett magzatod, hát áldásom rátok, s noha fáj kurva kurvaságod — becsüllek. — Még itt van szívemben a

Szervatiusz Tibor
nekrológ. Tiszatáj 1982 jún.

mára nem irodalmi, hanem gondolati, katarzist keltő magot teremteni. Nem irodalomból merítettem, hanem a közép-kelet-európai népek megmaradni akarásából. A múltat — térben és időben — a huszadik századba vezetem. A történelmi mag hiteles, de Dózsa és Krisztus, Pe-

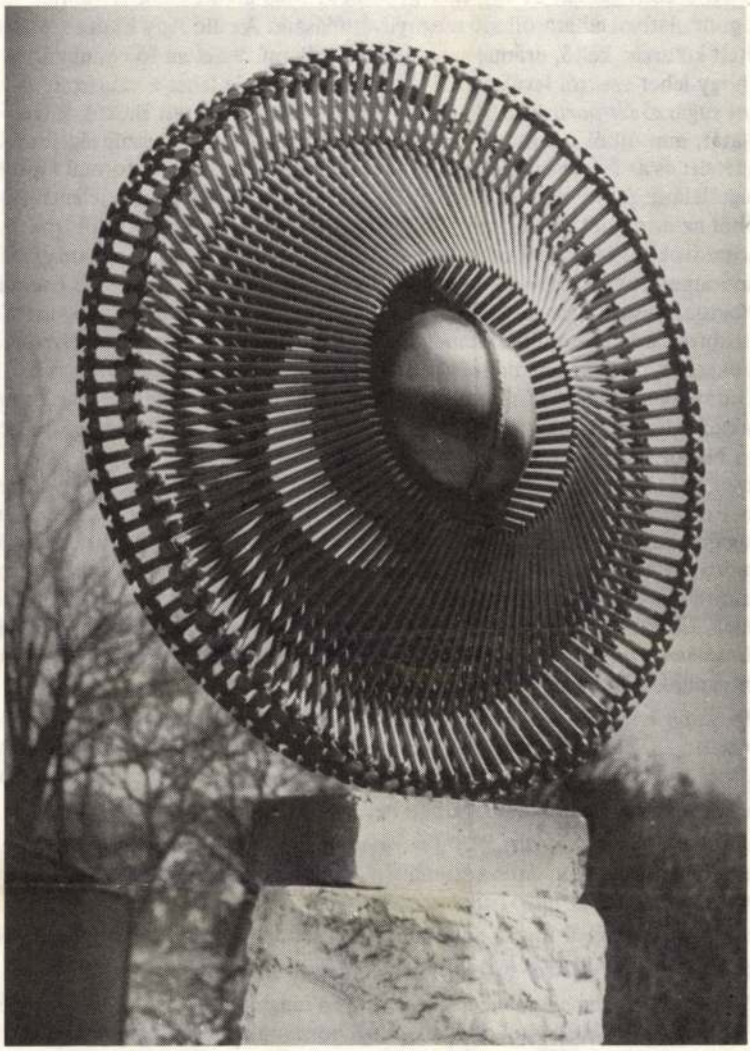

NAPISTEN RENDJE

tőfi és a madéfalvi áldozat sorsa végső soron közös, napjaink félelmeit is hordozza. Dózsa és Petőfi egyéni tragédiája minden áldozat tragédiája, forradalmaiknak bukása minden más forradalom bukása.

— Művészeted három, jól megkülönböztethető részre oszlik. Az elsőbe tartoznak az úgynevezett „monumentális" szobrok (Tüzes trónon, Kolozsvári Krisztus, Petőfi halála stb., és én idesorolnám Móricz, Ady, Bartók és Petőfi szobrait is), a másodikba az absztrakt mű-

vek (Napisten rendje, Napisten ébredése, Könnyek oszlopa, Este a székelyeknél stb.), a harmadikba pedig a nekem legproblematikusabb — ne sértsen a szó: „legkönnyedebb" — szobrok, a Kicsi bálványok.

— Nem is három, hanem négy részre osztanám szobraimat. De négy olyan részre, melyek szervesen összefüggnek, és egységet képeznek. Más alkotóknak is vannak korszakaik, anyagban, gondolatban elhatárolható megnyilvánulásaik. Az ülő Ady Endre szobrától kezdve a már említett katarzist keltő, drámai szobraim képezik művészetem fő vonulatát. A kérdésem az volna: hogy lehet ezektől leválasztani — pontosabban: le lehet-e választani — a hasonló drámaiságot sugárzó *lét-portré*kat. A szellemi példaképnek tekintett Bartók fölveti a *bartókiság* gondolatát, ami újból és újból a Duna menti népek sorsának, feszültségeinek felmutatását, maivá tételét és az ősi, évezredes, a nép által megőrzött szellemi és formai kincsek felfedezését és megtalálását és mindennek a művészi szintézisbe való beépítését jelenti. Rögtön eljutottunk ebből az ősiségből táplálkozó *Kicsi bálványok* sorozatához. A népi formavilágból, a csíki kő-Krisztusokból és az ezekkel rokon kunbabákból táplálkozó szobraim első látásra rokonságot mutatnak, tiszta formáikon keresztül is, a *lét-portré*kkal. S ha már tiszta formákról beszélek, rögtön idesorolhatnám a *Napisten*-sorozatot is. Annál is inkább, mert ezek nem absztrakt szobrok, amint mondtad, hanem *jelek*, méghozzá a magyarság évezredes hagyományaiban gyökerező, de lelkében ma is élő szimbólumok. A napkorongot, ezt az ősi, életet adó jelet ma is faragják a székelykapukon; és a csíksomlyói búcsúba mezítláb elzarándokoló csángók, hajnalban Mária-énekeket énekelve, minden vallásosságuk ellenére térdre borulnak és köszöntik a Napot.

Pogányság és kereszténység, évezredes hagyomány és ma is élő népiség így keveredik századunkban Erdélyben; ezt látta Bartók is, ez lett művészetének alapja. Ezt akarom én is anyagba fogalmazott gondolataimban felmutatni. Ha már a székelykapura ékrovással faragott Nap-motívumról beszélünk — amit gyermekkoromban én is nagyon sokat faragtam —, a gondolatot újra visszavezetem úgynevezett katarzist keltő szobraimhoz, melyeken a nagy síkokban kezelt felületet — a napkoronghoz hasonlóan — végigszántom, barázdálom, szenvedélyessé, drámaivá teszem. Legújabb kompozíciómban *(Csak tiszta forrásból)* most már egyszerre jelen vannak mind a négy vonulat jegyei.

— *Téged idézlek: „Ha magyarnak születtem, a művészetet is anyanyelvemen kell beszélnem." Ugyanitt: „...puszta formát létrehozni nem elég." A szobrászatban mégiscsak a forma által szólal meg a „mondanivaló" (lásd Brâncuși-t). Beszélj egy kicsit a saját anyanyelvedről!*

— Saját anyanyelvem a szobrászatban az, amiről már az előbb beszéltem.

— *Nagy László hozzád írott, Ady Endre andezitből című versében olvasható: „Fordítsuk a fekete kőhöz arcunkat, inas kezünket, / faragjunk magunknak istent, aki nem hagy cserben soha!" A szobrászt megvédik-e a saját maga faragta istenek?*

— Ezek az istenek erőt ugyan adhatnak, de a szobrász mint ember teljesen védtelen.

— *Vallásos vagy-e? Hiszel-e az anyag szerkezetén „túliban"?*

— Külsőségekben nem vagyok vallásos. Hogy a magam dolgaira térjek vissza, szobraimban is célom, hogy az anyag a gondolat, a szellem hordozója legyen. A szobrászatot teremtésnek tekintem, melynek során az anyag kénytelen a természetét megváltoztatni, s olyan erőket is magába hordozni, melyeket az alkotás során belé kényszerítettem.

— *Volt kritika, mely Varga Imrét és Segesdy Györgyöt jelölte meg fémhegesztésben előddnek. Figyeltél-e rájuk, illetve tudtál-e róluk, mikor nagy munkáidat készítetted?*

— Sajnos némelyik kritikába rengeteg tárgyi tévedés kerül, ami részben információhiánynak is tekinthető. A kimutatott hatások időrendben is tévesek, hiszen a művek mást igazolnak. 1956-ban egy építész ismerősöm, látogatása során beszélt arról, hogy barátja, Megyeri Barna, lemezből formákat domborít és ezeket hegesztéssel dekoratív női alakká állítja össze. Ez adta nekem a hegesztéshez a gondolatot. Megszereztem a hozzávaló felszerelést, és ezzel a

— Szobrászműteremben nőttem fel, mégis orvosnak készültem. A felvételin, állítólagos kispolgári származásom miatt — pedig apám annak idején kerékgyártó munkás volt — elutasítottak. Az elutasító válaszban a sors kezét látva, azonnal jelentkeztem az akkor létesült kolozsvári Magyar Művészeti Intézet szobrász szakára. 1949-ben, az első évben rendkívüli hallgató voltam, majd a rektor egy vizsgamunkát kért tőlem: apám *Alszeg* című, nagyon bonyolult szerkezetű és felületű fadomborművét kellett lemásolnom. Ez nagy küzdelem árán annyira sikerült, hogy az eredetit nem lehetett megkülönböztetni a másolattól, én pedig beiratkozhattam a főiskolára másodéves hallgatónak.

— *Mit tanultál édesapádtól, mikor érezted meg, hogy neked külön utat kell járnod?*

— A gyermekszobát számomra apám műterme jelentette. Megismertem a szerszámokat, az anyagokat, nagyrészt tőle tanultam faragni. Nagy élményem volt az a sok út, melynek során Erdélyt bebarangoltuk. A főiskolán, a „szocreál" körülményei között dolgozva, a természetelvűség alapján szigorú tanulmányokat folytattam. Minden kezdő művész számára az

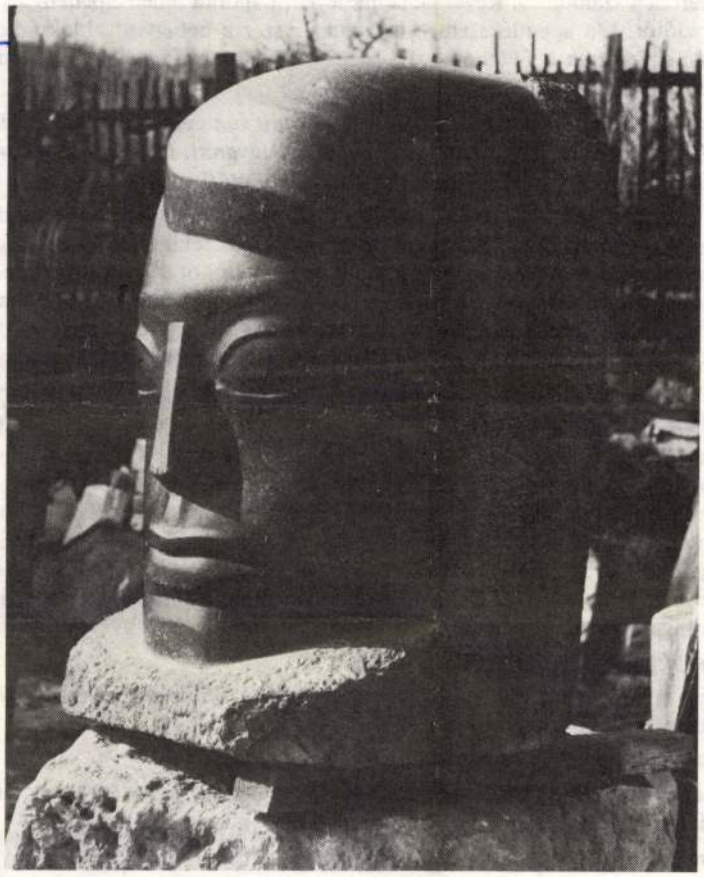

ADY ENDRE

igazi gond akkor kezdődik, amikor saját lábán kell megállnia. Az 1955-ös, 56-os esztendőkben választanom kellett. Apámat nagyon szerettem, művészetét rendkívül tiszteltem, ezért úgy döntöttem, hogy azt, amit ő életében kialakított, meg kell hagynom neki. A gyökerek és célok

lehetnek közösek, de én más korban születtem, más generációhoz tartozom. Anyám révén más géneket is örököltem, más az idegrendszerem. Meg kell harcolnom a magamét. Apámnak akkorra már kialakult a stílusa, mellette, vele egy műteremben dolgozni — ez a feladat még nehezebb volt. A kő megmunkálásában már 1955-ben sikerült „külön utat" járni (ekkor faragtam a *Kalotaszegi menyecské*t), s ez diplomamunkámban: Ady Endre háromméteres (ülő alak) szobrában is megmutatkozott. A fafaragást tekintve, a küzdelmet 1956-ban vívtam meg.

— *Édesanyádról úgyszólván semmit sem tudunk. Hogyan élt a család?*

— A nagy gazdasági válság idején születtem. Gyermekkorom éveit az ilyen körülmények között — méghozzá kisebbségi sorsban — élő művészcsalád nehéz sorsa jellemzi. Kolozsvár külvárosa nevelt. Szüleim rövidesen elváltak. Apámat, anyámat egyaránt szeretem, így hol az egyiknél, hol a másiknál laktam. Édesanyámnál eltöltött éveimet — 1934—1940 között — meghatározták a nehéz anyagi körülmények. A külvárosba s később egyre kinnebb szorultunk — végül már a szántóföld mellett laktunk —, hiszen ott kisebb volt a lakbér. A fűtetlen szoba sem volt ismeretlen számomra. Kevés pénzünk lévén, naponta ölben cipeltem a vizes tűzifát a sarki kereskedőtől. Ma is emlékszem: kinéztem egyszer a befagyott ablakunkon, s láttam, hogy az utcán egy gyerek kenyérhéjat rág. Megkérdeztem anyámat, hogy nekünk miért nem telik kenyérhéjra, erre ő sírni kezdett.

— *Egyik vallomásod szerint a portrét mint műfajt sohasem szeretted. „Tanulmányaimban sem tudtam a modellt annyira utánozni" — írtad ugyanitt. Nem mond ellent ennek a sok remek fej, Bartók, Ady, Móricz Zsigmond, Dózsa és Petőfi szobra?*

— Túl egyedi dolgok iránt sohasem volt érzékem. Mindig kollektív gondolatok éltek bennem, szintézisre törekedtem. A portrét elavult műfajnak tekintem, ilyen módon hagyományos értelemben vett portrét nem készítettem. Adyt és Bartókot nagyon szeretem, szobrász létemre ők szellemi és formai példaképeim. Éppen ezért szellemüket — láthatóan! — magam mellett akartam tudni. Ezek nem portrék, hanem *lét-portrék*. Az anyagból olyan arányokat, tömegeket alakítottam, melyek ugyan külső lényükre, és csakis rájuk jellemzők, de ugyanakkor belső erejüket, feszültségüket: életművüket sugározzák.

— *Főiskolás korodban mit ismertél a romániai kortárs szobrászatból, festészetből?*

— Erdélyben teljes elzártságban, elszigeteltségben éltünk. A század művészetéről, a szocreálon kívül, nem voltak információim. Az idős mesterek is — apám, Nagy Imre, Nagy Albert, Mohi Sándor és mások — a szocreállal való küzdelemmel voltak elfoglalva. Ők — ide sorolhatnám még Benczédi Sándort és Vida Gézát — egyéniségüket megőrizve és Erdély szelleméhez ragaszkodva, a fiatalabbak (Tőrös Gábor, Jecza Péter, Gergely István, Hunyadi László) a hetvenes évek közepétől a huszadik századi törekvésektől megtermékenyítve kísérelték meg a szellemi zártság felszabadítását.

— *Kiket tisztelsz, kiket szeretsz?*

— Apám művészetén kívül Nagy Imre, Nagy Albert, Fülöp Antal Andor, Mohi Sándor, Gy. Szabó Béla és Vida Géza művészetét.

— *És az egyetemes szobrászatból?*

— Az egyiptomi és a Húsvét-szigeti művészetet éppúgy szeretem, mint Henry Moore szobrait. Mindig előttem lebeg Michelangelo emberi és művészi magatartása.

— *Mondják, művészeted „túl elbeszélő"...*

— Nem találkoztam ilyen véleménnyel.

— *„Közép-kelet-európai jegyeknek" nevezhetők-e a történelem vereségei? Merítettél-e az irodalomból?*

— A történelemben a világ minden táján voltak vereségek. Engem elsősorban a Duna menti sors feszültségei érdekelnek, ezeket akarom felmutatni, ezekből akarok szobraim szá-

technikával 1960-ban kezdtem el kísérletezni. Nem figyeltem, és nem is figyelhettem magyarországi kollégáimra, mert nem lehetett tőlünk utazni. Először 1962-ben jártam Magyarországon. Köztudomású, hogy Erdélyben szobraimmal én nyitottam először Nyugat felé, az 1959 és 1962 között kísérletező korszakom eredményeit bemutató fotókat ekkor már magammal hoztam. Sok műteremben jártam, és a nagyrészt szocreál körülményei között dolgozó kollégáimban ezek a kísérleteim vitákat és ellenérzéseket váltottak ki. Az is köztudott, hogy Romániában a szocreállal való szakítás és a nyugati orientáció szentesítése sokkal előbb történt, mint Magyarországon.

— *A század magyar szobrászai közül kiket kedvelsz?*

— Medgyessy Ferencet és Mészáros Lászlót.

— *Hat éve élsz Magyarországon, hogyan sikerült a beilleszkedés?*

— A beilleszkedésnél sokkal nehezebb volt az Erdélytől való elszakadás. Amit csak fizikainak tekintek, de lelkiekben elszakadni nem tudok, nem is akarok soha. Egy szobrász számára minden más foglalkozásbélinél nehezebb a beilleszkedés (a feltételek megteremtése: műterem, anyagbeszerzés stb.). Most már valahogy megvetettem a lábam, van műtermem, újra nekifogtam dolgozni. Az alkotás szempontjából nyolc év esett ki az életemből, ami pótolhatatlan.

— *Áttelepülésed óta hány megrendelésed volt?*

— Kettő. Egy *Németh László*-portré és az *Életfa* című kompozíció, melyet a csongrádiak kértek.

— *Részt szoktál venni pályázatokon?*

— Résztvettem egy Bartók-pályázaton, azzal a kompozícióval, amely a kiállításomon is szerepelt. A pályaművet visszautasító mondat így szól: „elképzeléseinkbe nem tudjuk beilleszteni".

— *Vannak-e kitüntetéseid? Román, magyar egyként érdekel.*

— Erdélyben két ízben kaptam meg (1968-ban és 1972-ben) a *Kulturális Érdemérmet*, s a Képzőművészeti Szövetség a *Monumentális Művészet Díjá*val jutalmazta 1968-ban két szobromat: a *Börtön*t és a Szamosújváron felállított szökőkutat. Magyarországi kitüntetésem nincsen.

— *Tudom, ódzkodtál attól, hogy szobraiddal közönség elé lépj, noha csak így mérheti le az ember, hogy hol is tart. Te hol tartasz?*

— Egyéni kiállítás rendezésére Erdélyben nem volt lehetőségem. Az áttelepedéskor minden szétesett, műveimet kellett újraalkotnom, megfelelő kiállítási anyagot összegyűjtenem. Ehhez évekre volt szükség. A nyilvánosságtól és a szerepléstől mindig tartózkodtam, de egyszer csak el kellett jönnie annak az időnek, hogy megmutathassam mindazt, amit létrehoztam.

— *Ne kerüld meg a kérdést! Hol tartasz?*

— Sok mindent kialakítottam, jó lenne, ha mindezt — az eddiginél több lehetőséggel — egy nagyobb szintézisbe továbbfejleszthetném.

— *Van egy hatmázsás faszobrod, a Madéfalvi veszedelem (Székely Pièta). A háromalakos kompozíció a család összetartó erejét sugallja...*

— A családot, annak ellenére, hogy benne is lehetnek feszültségek, nagyon fontosnak, egy nép életében alapvetőnek tartom.

— *Könnyen sértődsz-e meg? Az utóbbi években ért-e méltánytalanság?*

— Nagyon érzékeny vagyok és ezért könnyen megsértődöm. Nem szeretem az igazságtalanságot. Méltánytalanság minden ember és minden művész életében előfordul, de ezek nem lényegesek.

— *Mi a véleményed a hiúságról?*

— Minden művészben kell lennie bizo[illegible]ak.

— *Mi hiányzik az életedből?*

— Sokat szeretnék dolgozni.

*

Öt-hat órája gyötörjük egymást, lassan mindketten elfáradunk. A szobornak is szép ülőalkalmatosságok inkább küllemükben megragadóak. Ülni, ily hosszú időn át, nehéz rajtuk. Fölállok, szedelőzködöm. Enikő, a művész felesége invitál, hogy kóstoljam meg a főztjét, annál is inkább, mert a vacsoravendégek — kiket Tibor a beszélgetés miatt csak üdvözölni tudott — még pár percig itt vannak, s találkozhatom velük. Jólesett asztalhoz ülni. Nem siettet semmi, kint sötét éjszaka, és zuhognak az ég csatornái.

SZAKOLCZAY LAJOS

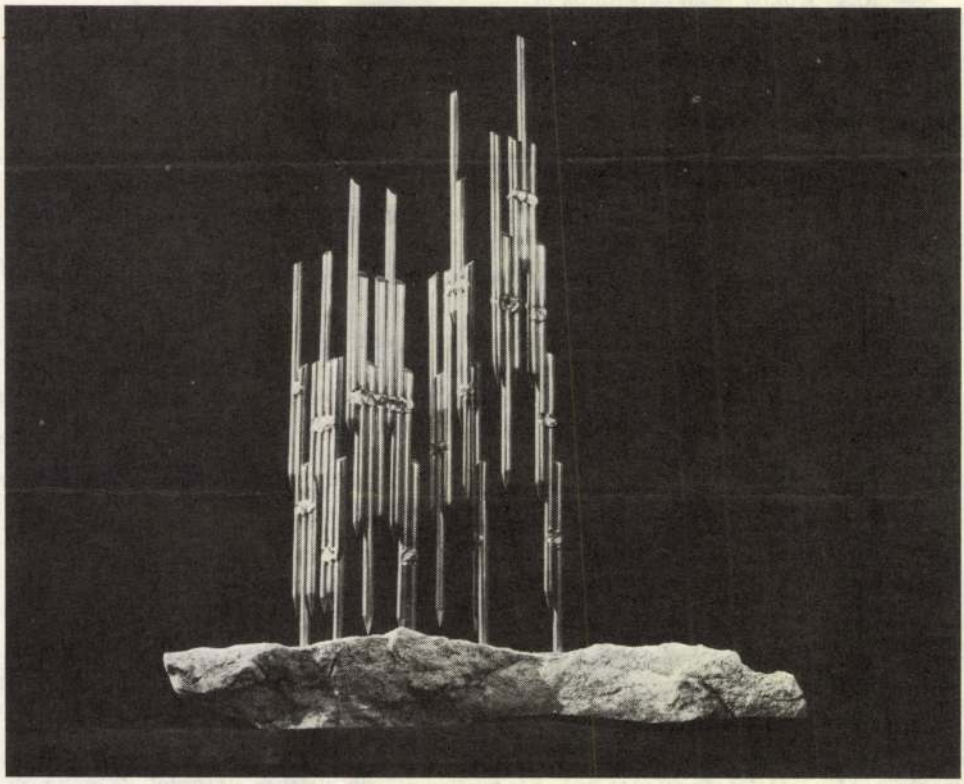

ESTE A SZÉKELYEKNÉL

osnak érzem, hogy éppen az előbb említett gyö-
ntjává. Talán erre kíváncsibb a világ, mint amit

skolás koromban megfogalmaztam. Munkássá-
kező sorozat képezi. A gondolatokhoz igyekeztem megfelelő

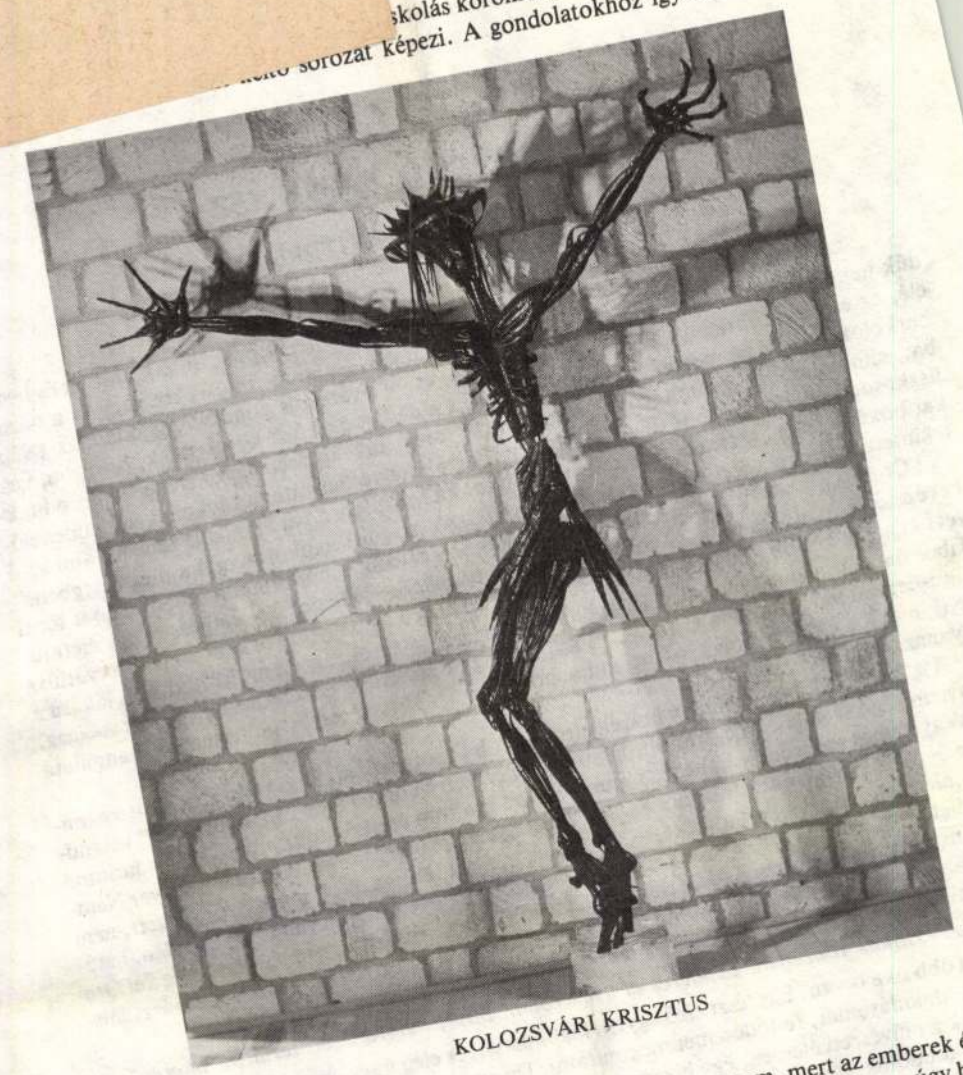

KOLOZSVÁRI KRISZTUS

színvonalú formát is kialakítani. Nagyképűnek azért nem tartom, mert az emberek érdeklődése, valamint hogy pontosan azt érezték szobraimban, amit kifejezni akartam, úgy hiszem, engem igazol.

— Csoóri Sándor megnyitó szavai után könnyekig elérzékenyültél. Ezt nem számítva, mikor sírtál utoljára?

— Mikor eljöttem Erdélyből.

— Valahol azt olvastam, hogy fiatal korodban más pálya után vágyakoztál…

TISZATÁJ
Szeged

1021

A szenvedő szobrász

SZERVÁTIUSZ TIBOR MŰTERMÉBEN

„Szervátiusz Tibor itt él Kolozsváron, a Kőmál oldalában: sípok, dudák, dobok és hegedűk hangját bűvöli-munkálja tapinthatóvá: le-leül egy csutakra, fejőszékre vagy ki a házuk elé, az édesapja faragta valamelyik Évszak elé, és — nyáron is gondok, aggodalmak telébe burkolózva — fújja mezőségi zeneszerszámát, s a dallamok kőbe kövesednek, bronzba, vasba, alumíniumba szemcsésednek-hegesednek, öreg fák törzsébe-gyökerébe bogosodnak-üszkösödnek: Dózsa, Petőfi, Ady, Móricz, Bartók névre hallgatnak olykor, vagy dimenziókat böködő, még névtelen, ismeretlen alakzatokká kristályosodva állnak az időben, ami az ő tekintete számára véget nem érő szélverés, áttetsző, szigorú napkoronggal a messzeségben."

Öt év előtt jelent meg a *Corvina Kiadónál* Szervátiusz Tibor albuma, ebből való a fönti bevezető. Kányádi Sándor, a kolozsvári költő tökéletesen jellemez egy embert és egy életművet: szigorú, konok következetesség és fölvetett fő még a legnagyobb orkánban is. Szervátiusz Tibor ma már nem a kolozsvári Kőmál oldalában él, hanem Budapesten. Műterme és lakása a Látó-hegyen van, ahogy a régit, ezt is szinte maguk építették. Szobrainak jó részét — igaz, egyik-másikat földarabolva — át tudta hozni, s a népes seregtől műtermének hangulata ugyanaz, mint Kolozsvárt.

Tíz éve Erdélyben ugyanígy beszélgettünk, noha azóta sok minden változott. Kettő azonban nem: égő szemei és megfontolt, lassú beszéde. Szervátiusz Tibor „Krisztus-arca" valamilyen egyetemes szenvedést hordoz, s a művész ezt gyakran átviszi szobraira is. Legendáriuma tiszta és nyílt. *Petőfije* szinte önportré. Bár most igazán örülhetne — kiállítása a Magyar Nemzeti Galériában zajos sikert aratott —, az gyötri, amit különféle okok miatt nem végzett, nem végezhetett el. Édesapja — a szomszéd műteremszoba az övé — nyolcvan évvel a vállán, betegen is naponta kezébe veszi a vésőt: a munka élteti. Tibort ez a tiszta szem vigyázza. S e két *látó* a Látó-hegyen most sem más, mint a Juhász Ferenc írta versportréban, „elemi szobrász, lángoló ember, robbanó szív, örökös termékeny mámor és szenvedés".

— *A kritikák többnyire elismeréssel írtak rólad, mivel magyarázod tárlatod sikerét?*

— Több oka is van. Egyrészt első egyéni kiállításom, és elég nagy anyaggal tudtam bemutatkozni, alakulásomat, fejlődésemet megmutatni. De ami ennél is fontosabb, amit nagyrészt hiányoltak a művészeti életben, egy bizonyos, a konvencióktól eltérő, új hangnem. Pontosabságokat kapott.

— *Mik ezek az igazságok?*

— Ezek az igazságok a gyökérből: az erdélyi sorsból, a történelemből, a kelet-európai feszültségekből táplálkozva nőnek egyetemes jelentőségűvé, és hordozzák a huszadik századbeli ember feszültségeit is. Szobraimat huszadik századi művészetnek tartom, és elutasítom a más talajból, más körülményekből származó, sokszor szűrés és ellenőrzés nélkül átvett,

1021

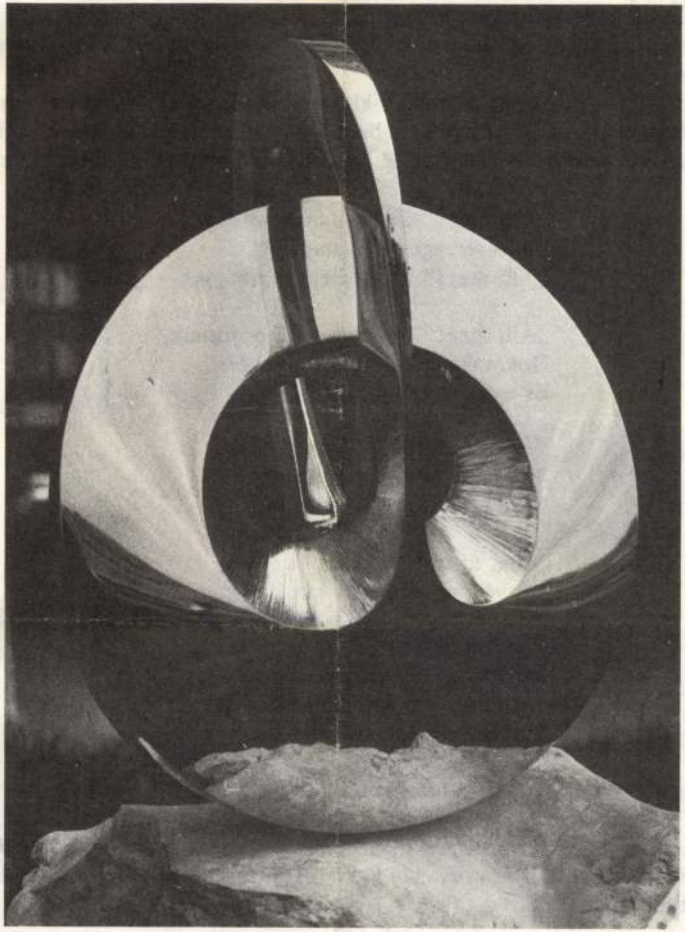

68 SZERVÁTIUSZ TIBOR: NAPISTEN ÉBREDÉSE

életútja elején áll. A *Vér és arany* — 1907 karácsonyán megjelent kötet — Bartók életének első kötete; megismerte 1908 tavaszán; Kodály hozta, *„barátom … ember em!"* ki lehetett volna más?

E kötetből *A Holnap elébe* (az utolsó ciklus névadó vers demes teljes terjedelmében olvasni, hogy jobban érzékelhess (Az első két strófát marginális vonal erősíti, ezt a jelzést se

„Állj meg!" Ordít utánam az éj
Cafra sereggel a Tegnap.
„Állj meg!" És én megyek, meg

„Állj meg!" Vágok a sűrű bozó
Holdnak, pokolnak, fellegeknek
És egyedül és egyedül.

Vár, vár: futok a Holnap elébe.
Apám, anyám, papok és bárdok
Nem kelletek, nem kelletek.

Ősök, árnyak, tegnapi legények,
Testvéreim vérben és kupában:
Undok Tegnap, maradjatok.

Megyek a bús, nagyszerű Sötétnek.
„Állj meg!" Nem. *Előttem a Holnap,*
Engem vár, engem, rohanok.

1983 AUG
Szegedi
TISZATÁJ
SAJTÓFIGYELŐ
BUDAPEST, IX., Üllői út 81.
Telefon: 138-068, 337-748, 340-776

A motívumbújócskák rendje ezúttal későbbi időket idéz.

Földessy szerint Adynak erre a versére „tragikusan-furcsán felelnek vissza… az első világháború alatt írt *Ember az embertelenségben* [1916], *Véresre zúzott homlokkal* [1917], *Tegnapi tegnap siratása* [1914], *Tegnapba élni belé* [1916] versei". (Az utolsó kivételével *A halottak élén* kötet darabjai.)

SZERVÁTIUSZ Tibor

Forrás 1989.7.

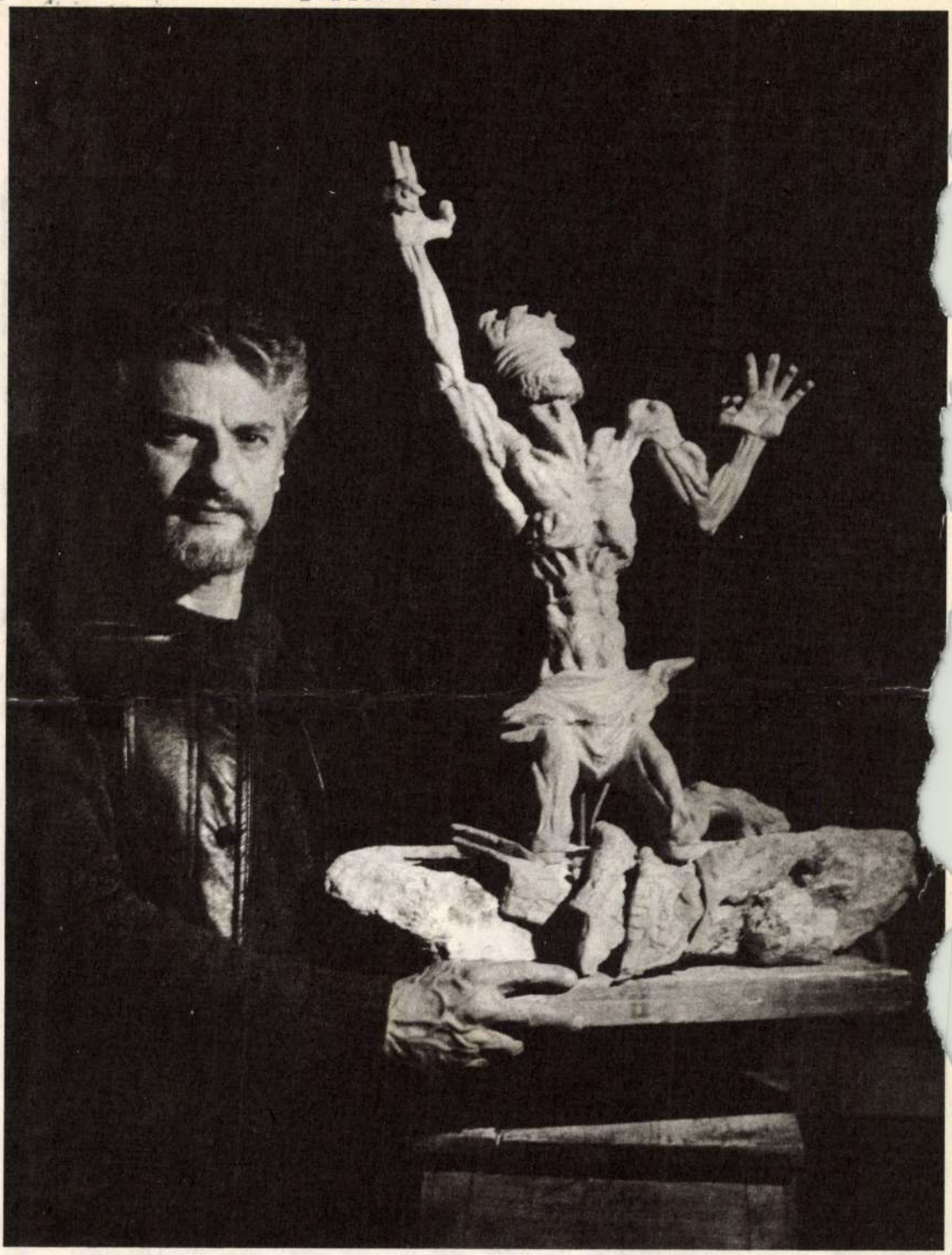

névhasználatra. Ugye váratlan — épp a legfiatalabbaktól — ez a megfontoltság? Mint ahogy váratlan volt az is, hogy néhány nappal a többi lap át- és *meg*térése után, így jelent meg benne egy verscím: „A KOBZOS UZSGOROD FELÉ TART". Alighanem *a nagy ukrán költő*, Petőfi kortársa, Tarasz Sevcsenko (akihez az említett vers szólt) csodálkozna a legjobban egy szomszéd nép nyelvének ily rút megcsúfolásán.

Ungvár, 1989. március

lik, akik innen elmentek. Mára ez már megváltozott. Hadd említsem meg az egyik személyes élményemet. Három évvel ezelőtt én magam hallottam Király Béla egyik előadását az Egyesült Államokban, amelyben a leghatározottabban fejtette ki azt, hogy Magyarország otthon van és ők nem tehetnek mást, minthogy erejükhöz és képességeikhez mérten segítik az otthoni fejlődést, hogy egy szabadabb, demokratikusabb Magyarország jöhessen létre és javuljon a magyar nép sorsa. Utazásaim, beszélgetéseim, olvasmányaim alapján nyugodtan állíthatom, hogy a nyugati magyarság döntő többsége is ezen az állásponton van. Az volt a javaslatom és ma is az az álláspontom, hogy a megkülönböztetéseket töröljük el. *Aki magyarnak érzi magát, azt tekintsük Magyarország tagjának.* A szórványmagyarsághoz való hivatalos politikai viszony is megváltozott az utóbbi hónapokban, egy újfajta gondolkodás vehető észre ezen a területen is.

— *De négy évtized kiesett az anyaország, illetve a kisebbségi sorsban, vagy diaszpórában élő magyarság közti kapcsolattartásban.*

— Ha a hivatalos politikát tekintjük, akkor igen. Szinte megközelítően négy évtized kiesett és csak örülhetünk, hogy ezek a változások az utóbbi években bekövetkeztek.

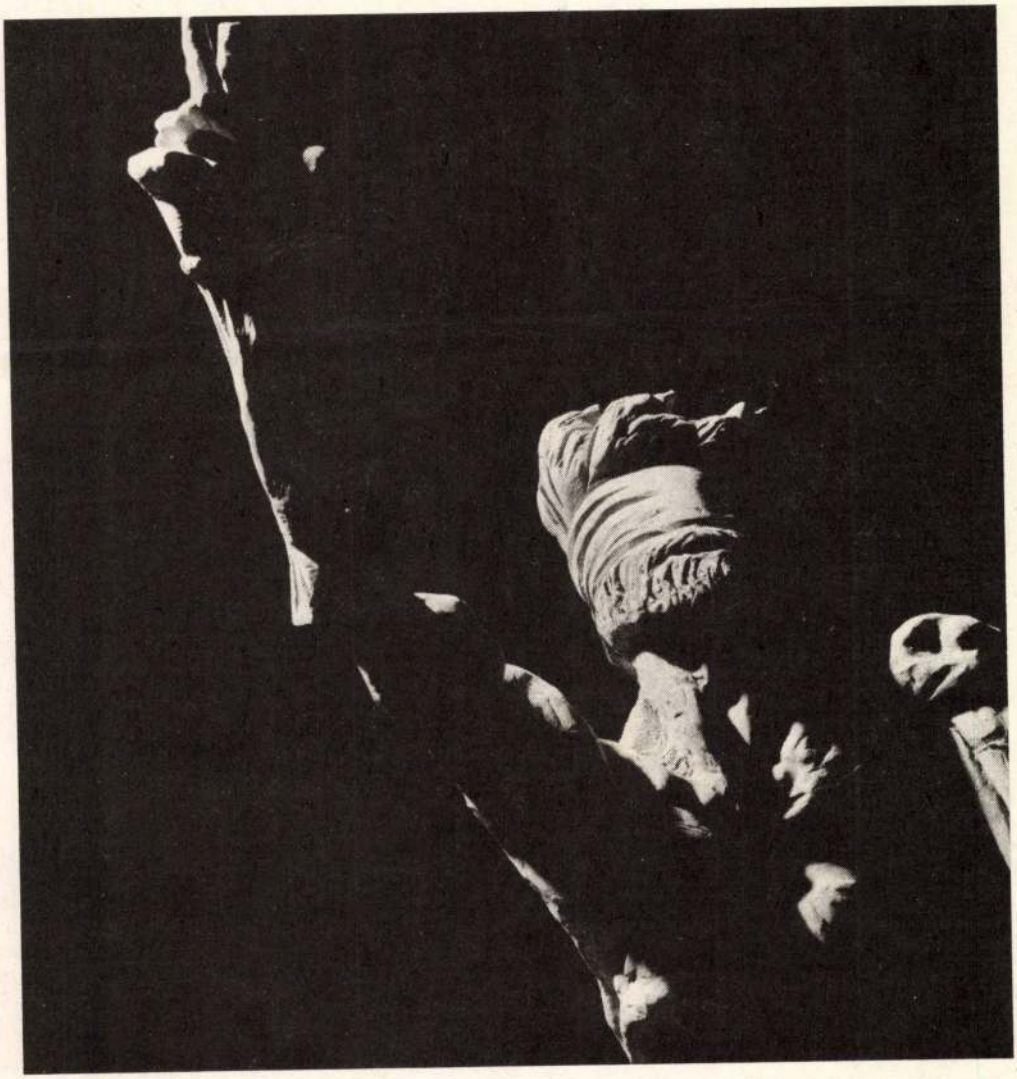

Zelei Miklós

Külföldi magyarokról, nyelvről, irodalomról

(Egy délelőtt Szegeden, Ilia Mihálynál)

Mikor fedezted föl a külföldi magyar irodalmat?

Már hallgató korunkban, Péter László egyengetésével, Juhász Gyula kritikai kiadásával foglalkoztunk. És Juhász Gyulának a történelmi Magyarországon, Erdélyben, Fölvidéken voltak kapcsolatai. Meg kellett nézni az ottani publikációs forrásait. El is kellett utazni oda. Levelezni kellett. Végzős koromban és friss diplomásként, 1957—58-ban vettem észre, hogy mindez nemcsak a történelmi Magyarország, hanem ezeken a tájakon eleven a magyar kultúra.

— *Hol jártál?*

Nagyváradon, Kolozsvárott, Máramarosszigeten . . . A levéltárakban, a könyvtárakban találkoztam irodalomtörténészekkel, írókkal.

— *És milyen volt a levéltári kiszolgálás?*

Akkor még jó. Megkaptuk a bukaresti belügyminisztérium engedélyét és kutathattunk. Igaz, csak azt, ami a papíron szerepelt. És az enyémre, tévedésből, mivel egy másik kollégával mentem, aki Petőfit kutatott, Juhász Gyula nem volt ráírva. Akkor még ez is elment. Beengedtek a levéltárba, dolgozhattunk. De már akkor is értek meglepetések. A pesti Széchényi Könyvtárból hiányoztak a nagyváradi lapok egyes számai. Ezeket is meg akartam nézni, de nem adták ide, mert újságokra nem szólt az engedély, csak levéltári kutatásra. Váradon más meglepetés is ért. Kiderült, hogy a helyi levéltári anyag többségét már akkor Bukarestbe vitték . . . Az erdélyi vidéki anyag legjobb része Bukarestben van. Elvitték a helyi levéltárakból. Az 1919-es átmeneti időszakban, ősszel, amikor magyarok már nem, románok még nem voltak ott, indult néhány nagyon érdekes magyar lap. Ezek az ötvenes évek második felében már Bukarestbe kerültek az utolsó példányig. De ott se igen lehetett hozzájuk férni. Ezeken az útjaimon az idősebb nemzedékkel találkoztam. Eszembe jut Szabó T. Attila, ahogy megáll a kolozsvári református kollégium kapujában és beszélget velem. Többször nem találkoztam vele, csak leveleztünk. Megismerkedtem Szemlér Ferenccel Bukarestben. Aztán Kacsó Sándorral, Asztalos Istvánnal. És amikor a hatvanas évek közepén kapcsolatba kerültem a Tiszatájjal, természetes volt, hogy írást kértem tőlük, hogy továbbépítettem a személyes kapcsolódásokat. A Délvidéki Szemlét is Juhász Gyula miatt néztem át, ugyancsak egyetemista koromban. Nagyon sok két világháború közötti vajdasági magyar írót olvastam benne. Amikor én végeztem, 1957-ben még zárlat volt a jugoszláviai magyarság irányában. Később a szegedi egyetem vette föl először a kapcsolatot az újvidéki egyetemmel. Tanárokkal, írókkal.

— *Hogyan nyíltak-csukódtak a zárak Románia, Jugoszlávia, Csehszlovákia és a Szovjetunió felé?*

Nem illett erről beszélni. Annyit illett tudni, hogy a szocializmus mindent megold. Hogy a nemzetiségi gondokat is megoldja. 1953-tól 1957-ig jártam egyetemre, soha

„Nemcsak csaló, gyilkos is", motyogta, a teljes kétségbeesés határán.

„Mielőtt egészen elítélne, figyeljen rám. Míg egyedül szerettem a tágas kertben, rám alig hederített. Mikor már ketten szerettük, kettőnkre, együttesen, kétszerannyi érzelmet pazarolt. Ezt a többletet akartam megörökölni."

„Félek magától. Menjen el. Vigye az iszákját."

„Megyek", mondtam, „de előbb nyissa ki az iszákom."

Kibontotta, óvatosan, mint a gyolcsot. Előtűnt belőle szegény Jód gúnyája és egy vörös paróka.

Föltettem a parókát és a tenyeremre helyeztem a kétfejű pénzt. „Jód feltámadt."

Filoméla egyik szeme még sírt, de a másik már nevetett.

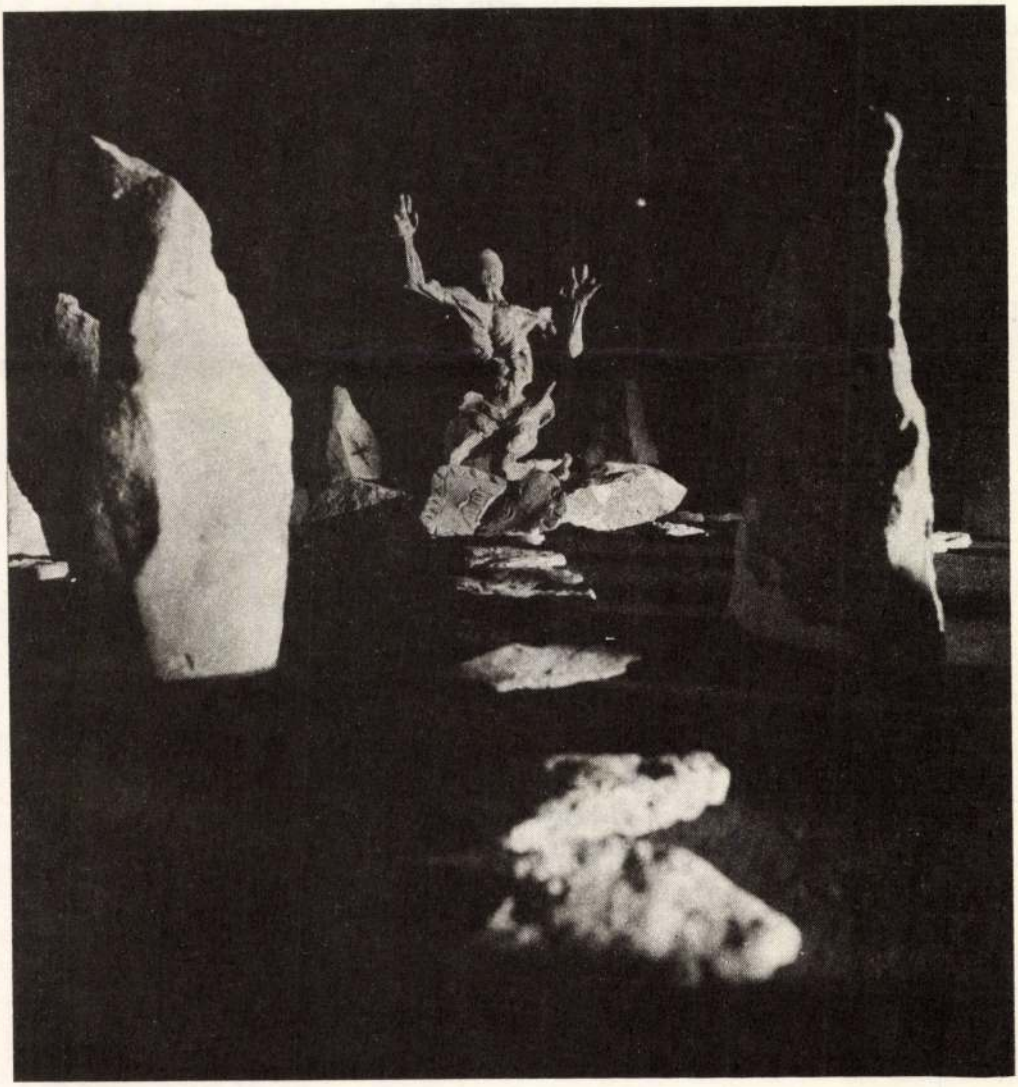

Kovács István

Suvadás

„Én itt hagyom ezt a szegény határt.
Isten megáldjon . . . ”
(Jékely Zoltán: Kalotaszegi elégia)

A kopár domb
égre feszített térkép,
rajta fekete címer a bivaly . . .
Bukdácsol,
mint absztrakt borona
a foghíjas sehonnan, fogatlan sehova.

Alatta,
aki hallgat
és
alatta,
aki vall.
A visszhangtalanságtól
a viszontagságig
rövid,
a kiúttalanságtól
az útszéli Krisztusig
rögös az út.

Bátyám,
maga azzal ugratott engem,
hogy a bivaly fekete tejet ád,
aztán komoran legyintett:
megette az egészet a fene!

E fél mondattal intézte el
a társadalmi rendszerek,
a történelmi határok változását —
csalódásait,
reményeit . . . —:
az életet.

Kedvem mulatni akkor este nem volt,
magának igen.
Kimentem oda,
ahol beszélgettünk . . .

A kopár domb
égre feszített térkép,
rajta fekete címer a bivaly . . .
És sehol egy teremtett lélek.
Sehol egy lábnyom.
Sehol egy vakondtúrás.
Sehol a történet.

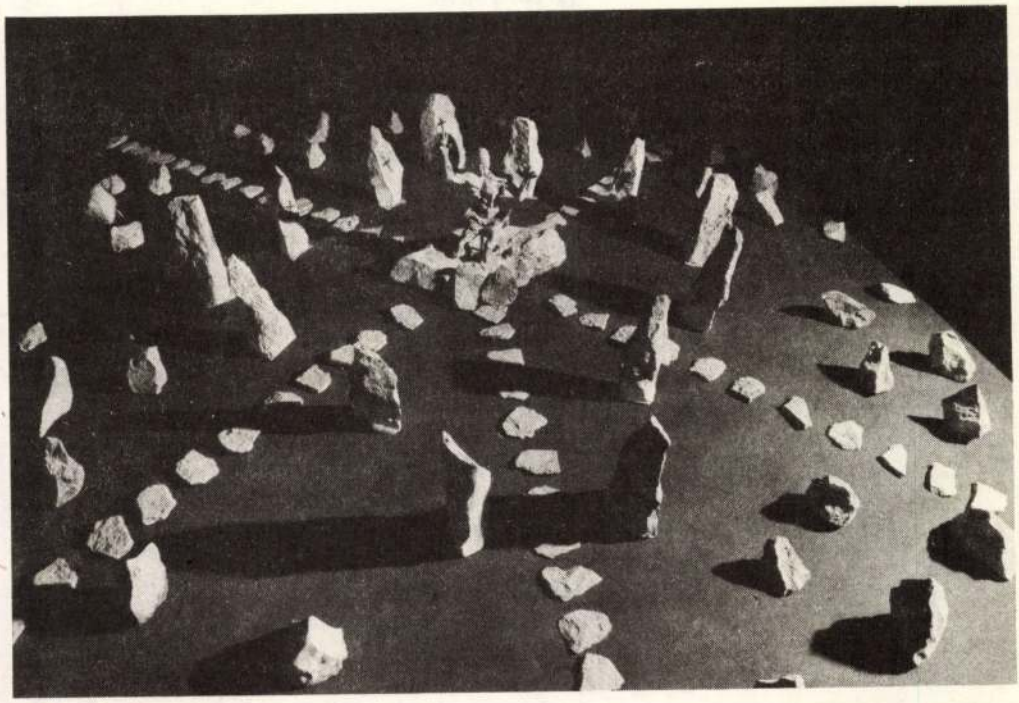

A csordakút akasztófaárnya
rám dőlt,
talán, hogy rezzenetlen bámulhassam
az augusztusi égboltot,
amelyet ejtőernyőszerűen körbecsipkéztek
a sötét dombhátak,
megfoldoztak a távoli hegyek.

Dögcédulákkal felhintve
a tejút fagyos fénye,
nehezékül tollforgók,
patkószegek
szikráznak rajtuk:
az egyszer volt hol nem volt sereg
emlékei.

Szerettem volna
valami biztatót kisütni . . .
(a hamuban)
akkor,
ott!
Kinek,
ha nem magamnak?

Csak ingének színére emlékszem,
s szavaira.
Arcára nem.
De hogyan őszülhet meg a hang?

Kapaszkodtam a domboldalba
hasító suvadás felé.
Egy versből ismertem jelentésének rajzolatát,
s a hozzá vezető utat.

Mi vonzott benne
(és belé)?
A megannyi torz lehetőség?
hogy kiszáradt itatóvályú . . .
félbehagyott függőkert . . .
beomló kerengő . . .
vonagló száj . . .
Isten dühének ostornyoma . . .
az utolsó szóba vágódó hurok . . .
avagy hogy személyes futóárkom is lehet?

Mire túljutottam,
magasan járt a nap.
Visszanéztem.

van, azt mondja az igazolványom és fölrántja a szoknyáját. Gyűjjön csak, majd elmesélem a folytatását is. Mert nem egy volt, aki fölrántotta. Volt mit abriktolni. Otthon meg a szegény feleségem, amikor követelte a részét . . . bizony, otthon is helyt köllött állni hébe-hóba. Igyekeztünk is. Az volt az igazi! Ez ami a tévén van, picsafüst. Kisded játékok ezek ahhoz képest. Gyerünk vissza, majd előadok egyet-kettőt. Hogy milyen eleven élet volt itt valamikor . . .

Eleven élet. Most viszont, igen, most viszont, látom, leszállt az égbolt, ráborult a falura holdastul, csillagostul, ahogyan a régi népdalokban, holdastul, csillagostul, dúdolom, a csősz megveregeti a hátamat, no, majd csak rendbegyün mán, még egyszer visszanézek a tiszta, holdezüsttel megszórt múzeumudvarra és azt kezdem magamban számolgatni, hány pohárral is ittam meg megérkezésünk óta, kezdtük pálinkával, reggeli után bor, a borba sör, aztán megint bor, most újra sör, hogy is van, sörre bor mindenkor, vagy fordítva, aztán majd, ha lelép az a csősz, végigsétálok a falu utcáin, jól kiszellőztetem a fejemet, miközben megpróbálom megfejteni, mi vonz ide időnként vissza, miért szeretek eltölteni itt egy-egy napot, itt ebben a föl . . . , ebben a föl-tar-tóz . . . — már alig forog a nyelvem — *ebben* a föl-tar-tóz-tat-ha-tat-lan pusztulásban.

hideget, de ott fönt, azok közt a kihűlt falak között . . . , nem is várom, hogy befejezze, nem érdekel most már a harangozó, nekilódulok, hátha utolérem még a gyászmenetet, a papot, ezt az antipapot, sohase voltam valami harcias természet, de ezzel a pappal szeretnék leszámolni, de szembe jön velem a falu egykori csősze, „megírtam" már őt is, mint annyi mindenkit a faluból, megállít, s húz be a kocsmába, mert épp ott ütköztünk össze, a kocsma előtt, hova szalad, kérdi, rohanok, mondom, leszámolok ezzel a pappal, nincs pap, nem jött ki, mert beteg, pap nélkül temetik az öreglányt így mondja, öreglány —, még azt a másikat se találták otthon, aki a hozzánk kijáró papot szokta helyettesíteni, ha ez megbetegszik, így pap nélkül temetik, hiába is szaladna, nem bír vele leszámolni, gyűjjön be inkább egy italra, majd mesélek magának a megboldogultról, megérte a pénzét menyecske korában! De hát én hallottam a papnak a hangját, mikor, kérdi a volt csősz, az előbb, az nem létezik, mondja a csősz, maga képzelődik, no, gyűjjön be, kellemesebb itt, mint a temetőben, csakugyan, állapítom meg magamban, amikor benyitunk, a kocsma tele sipkás fejekkel, idős emberekkel, nézik a tévét, nem is vettem rögtön észre mit, a csősz biztatott, amikor leültünk egy asztalhoz, hogy vessek már oda is egy pillantást, csak akkor látom, hogy pornó, kemény pornó, hát éppen a jelenlevőknek való, gondolom magamban, ezeknek a vén embereknek, a falu maradékának, de úgy látom, élvezi a közönség a pornót, kommentárokat is fűz hozzá, ilyesféléket „no, aztán az is szereti a fingon füstöltet!" vagy: „nem fagylalt az lelkem!", vagy: „abálja ám, mintha haragudna rá!" A csősznek külföldön dolgozik a fia, onnan valahonnan kerülnek ide ezek a pornókazetták is, minden harmadik munkaképes ember külföldön dolgozik, vagy városba költözött, kint bealkonyodott, az emberek szállingóznak vissza a temetőből, a kocsmaablak bepárásodik, valaki elkiáltja magát: „Tedd föl, Mancikám, azt a huszárosat!" A pincérnő a készülékhez libeg, érett, negyvenkörüli asszony s miközben kazettát cserél, az egész kocsmának szánva mondja: „Mikor tanulja meg már Bálint bácsi, hogy ez nem lemezjátszó; itt nem föltenni kell, hanem bedugni!" Feltehetően nem először hangzik el, de most is jót derülnek rajta. „No, mondja nekem, kiszolgálva bennünket, amikor a gyászmenet itt elvonult, arra az időre kikapcsoltam. Különben engedve van."

Engedve van, motyogom magamban a harmadik sör után ki az udvarba, a fütyüldébe tartva. Fölnézek az égre. Már teljesen beesteledett, de nincs sötét, süt a Hold. A holdvilágnál az udvar minden zegét-zugát látni. Még azt is, hogy a kitéglázott udvar föl van seperve s minden a helyére van rakva benne: a farakás, a téglarakás, a nyitott fészer, kocsiszín alatt a régi parasztszerszámok. Az egész udvarban egy falumúzeum, egy skanzen csendje, dermedtsége. Ilyen annak az öregasszonynak az udvara is, akit ma temettek el. Mintha újra hallanám az antipap éneklő hangját: „Ki innen eltávoztál, soha többé ide vissza nem térsz!" Még ilyen tiszta, holdsütötte éjszakákon sem?" — kérdem suttogva, minden porcikámban remegve. „Ki *innen kilépsz*, hagyj fel minden reménnyel." „Ezt Dante nem egészen így mondta!" — sziszegem a pofájába, mert ott áll előttem.

— Maga kivel aggyozik? — ráz vállon a csősz.

— A pappal — motyogom.

— Haggya a fenébe azt a papot, mondtam, hogy nem gyütt el, nincs itt pap, nincs itt már semmi, csak az emlékek maradtak, meg mi vének, mi se sokáig. No, gyűjjön, gyerünk vissza, majd mesélek valamit. Elmesélem, hogy igazoltattam a menyecskéket a határban, amikor csősz voltam. Itt van, azt mondja az egyik, itt

látjuk), hogy ebben a pillanatban „túltanulmányozta" a régieket (miközben napi vitáiban, vállalt küzdelmeiben élesen a „valóságos világ felé fordul"), őt nem fenyegeti az, amit Goethe Byron tehertételének tartott, mármint hogy költői módon dolgozza föl és mondja ki azt, ami égetően politikai.

1989. április

(Folytatjuk)

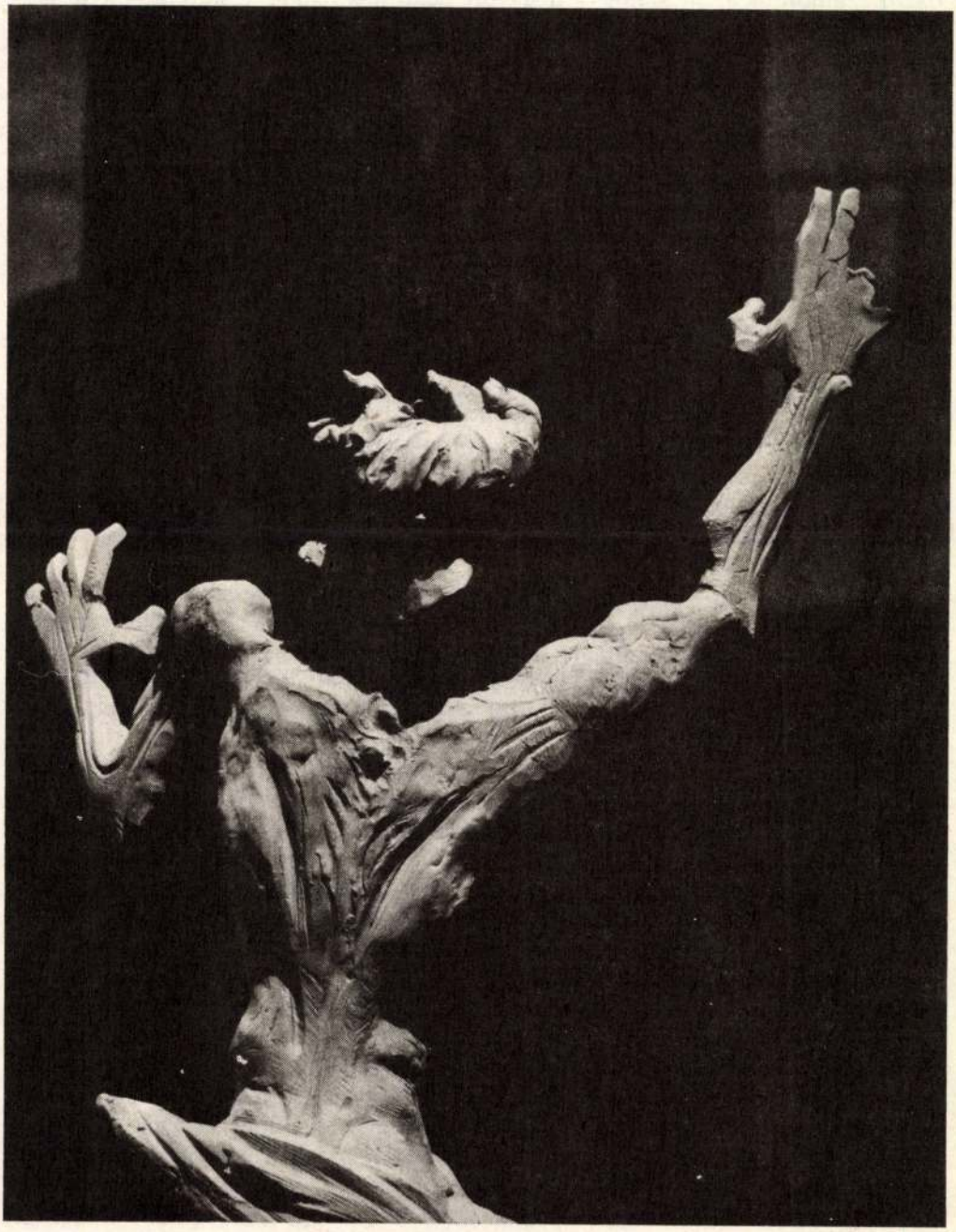

volt rendjén) ráhangolódni. Ma már tudjuk, hogy ez veszteség, s ha más nem tette meg fél évszázad alatt, Tamás Gáspár Miklós most próbálkozik. Ő nem kerüli ki a puerilis elemet; sőt (kissé ugyan angolos objektivizálással) elvégzi. Jól teszi. Valóban túl sokat tudunk már a történelmi lehetőségekről és a lehetetlenülésekről (a torkunkig ér például, hogy Magyarország ebben a században már három különböző államalakzatban is zsákutcába jutott), s miközben valami újért fogunk össze, számolunk azzal is, hogy a negyedik nekifutás sem vezet kötelezően máshová. Kell annyi puerilizmus, amennyi ma megóv a militáns fafejűségtől, a stupid felhőjárástól, az agresszív búsongástól, hogy ne szikkadjunk bele az út taposásába, és Széchenyi is a döblingi kastély kapuján innen legyen igazán serkentő elmeeszmény.

Érzek tehát valami inkább fölszabadító, semmint kétes játékosságot (baloldal-képét is jellemzi ez) abban, ahogy hősünk szinte a mandzsettájából elénk teríti konzervativizmusa kártyáit. De persze munkál itt más is. Az például, hogy a konzervatív liberalizmus nálunk nem sározódott be, mint minden más eszme és irányzat. Mert ha volt is, annyira azért sohasem volt, hogy bemocskolódhatott volna.

Mondjuk ki minden tragikus felhang nélkül (amitől a helyzet nem lesz kevésbé súlyos), hogy Magyarországon nincs hosszú távon (!) sikeres, győztes politikai hagyomány. A konzervativizmus sem az. De Tamás Gáspár Miklós ezt nálam jobban tudja. Tudja akkor is, amikor a „baloldali hitregével" a „konzervatívok politikai indítékú históriai mítoszát" állítja szembe. Annak a feszültségnek a megteremtése, amely a két hiábavalóság szembesítéséből kicsap, az ő igazi teljesítménye. Bizonyára ezt is tudja, ha e pillanatban talán foglya is még a XIX. századi liberalizmushoz fűződő érzelmeinek. Mégis úgy érzem, a köpenye inkább ez az érzelem, nem a lova.

Felvillantanám újra az egyik Goethe-idézetet, hogy szembesíthessem a másikkal: „Örökösen a régiek tanulmányozásáról beszélnek, de mi egyebet jelenthet ez, mint: fordulj a valóságos világ felé, és igyekezz azt kifejezni, mert ezt tették a régiek is a maguk idejében". A kérdés valóban az, hogy meddig megyünk vissza?; „a ‚visszaforgatás' hová állítja a mutatót"? Netán a kilencszáz-, netán a nyolcszázharmincas évekre?

Itt az *új politikai gondolkodás* addig nem törhet át, amíg számot nem vetünk azzal, hogy a mutatót csak a jelenre érdemes állítani. A mutatót hajtó ócska? rozsdás? reparált? fogaskerekek a hétköznapjainkban forognak. Aki Tamás Gáspár Miklóst olvassa, megérez valamit abból, hogy mekkora föladat is ez. Írásának távlatosabb szenzációját éppen ez adja. A közvetlen hasznot pedig az inspiráció: annak, hogy a jelenhez eljussunk (részben most már az ő nyomán), valóban meg kell haladni egy baloldalképet, hogy aztán meghaladhassuk azt is, ameddig ő ebben a meghaladásban eljutott. Jól tudjuk, hogy a lét eszmékkel ugyan nem érhető be, nem is változtatható meg, viszont kifejezhető; s ezért azoknak a kelepcéknek a fölismerésében, amelyekben élünk, jó társunk lehet. A politikát habzsoló és most ettől csömörig eltelt kortársunk szelleme még tovább fog mai stációjáról is nyargalni. Ő nem ködlovag, még ha vannak is ilyen nosztalgiái. Új szellemiség, új politikai gondolkozás hiteles jelensége, akinek az a vágya, hogy a sehová nem (illetve tudjuk hová) vezető, minden oldalról fenyegető totalitárius reflexek pályájáról egy másik útvonalra vigye az energiákat. Az elmúlt fél évszázadban kevés hozzá hasonló minőség kacérkodott a magyar politikával. S ha (úgy

SZERVÁTIUS TIBOR

Életünk, 1990. 10.

Rákászó

Rák vitte el
Mukit a kandúrt
rég volt
zimankós Poe-i estén
így járt anyám
anyósom
feleségem
kettő közülük buzgó keresztény

most rám jár a rúd
a folytonosság
úgy oszt áldást
mint pap az ostyát

az egészben
csak az a furcsa
míg élek
ki nem derül
kinél van
a rákház kulcsa

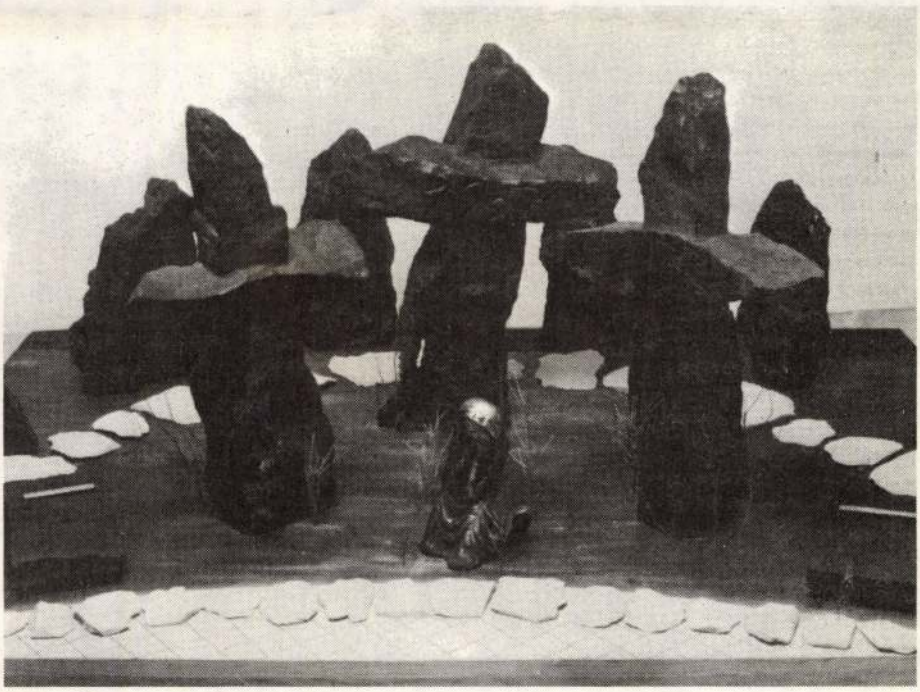

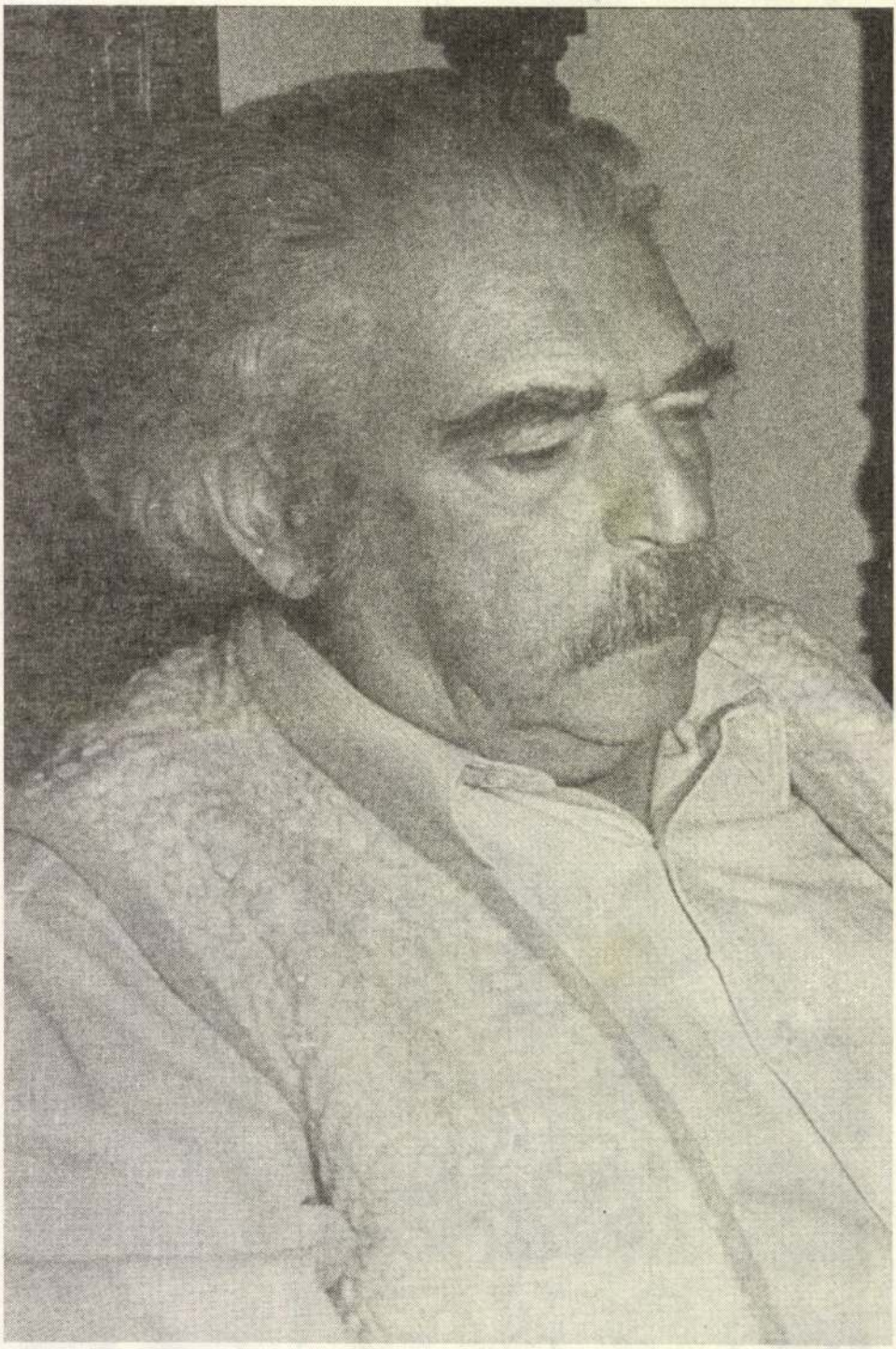

1021

Végig

alföld

Szervátiusz Tibor

not. ásműre'k

NÉMETH LÁSZLÓ EMLÉKSZÁM

IRODALMI ÉS MŰVELŐDÉSI FOLYÓIRAT

1980/12

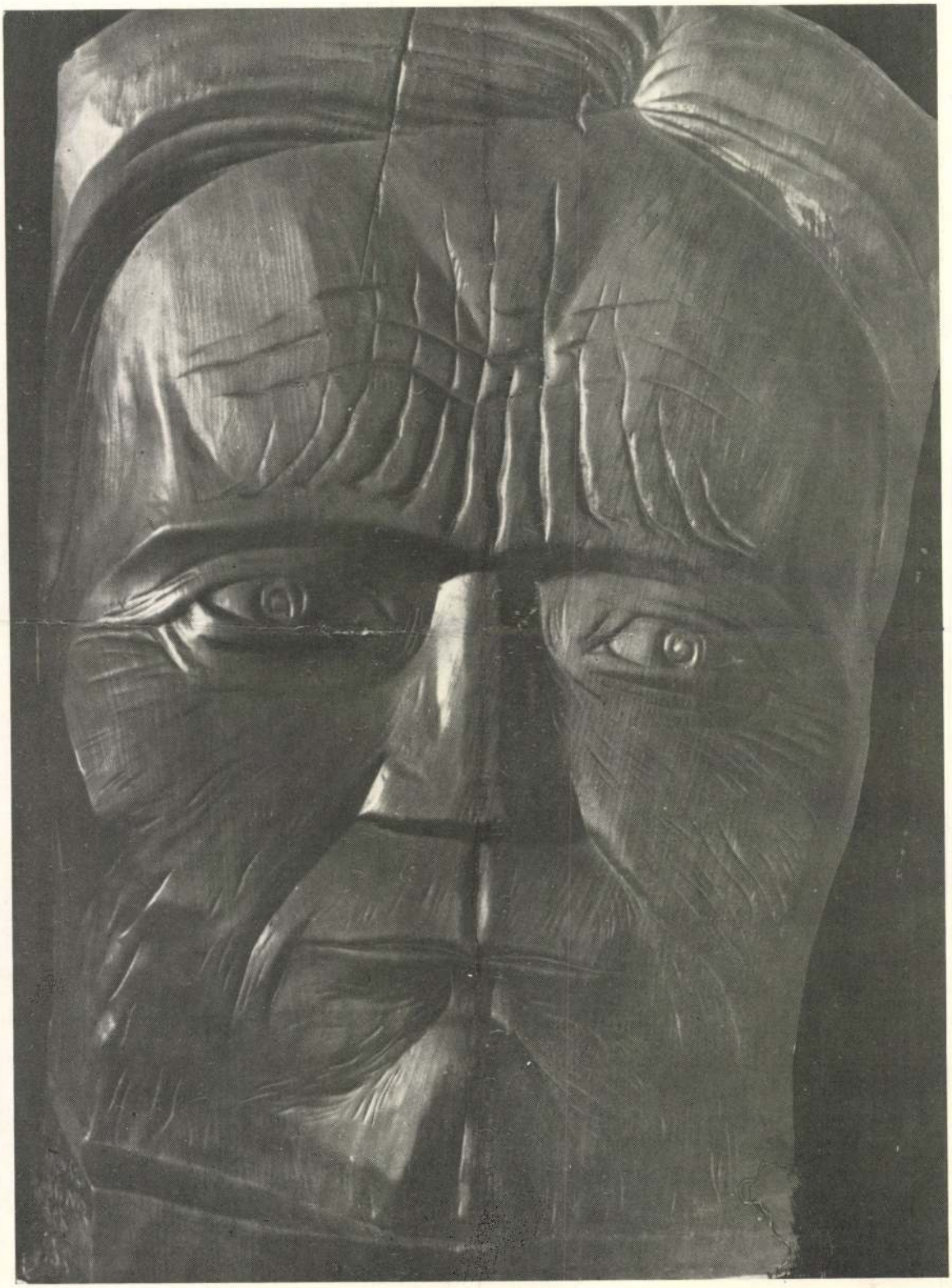

SZERVÁTIUSZ TIBOR

IIA

Magyar Nemzet, LIII.évf. 131.sz. 1990 junius 6.
8.p.

— **Szoboravatás.** A Szabó Dezső Emléktársaság június 10-én, 15 órakor a Gellérthegy, Verejték utca és Jubeliumi park közötti részén felavatja Szabó Dezső szobrát, Szervátiusz Tibor szobrászművész alkotását.

Felelős kiadó a Gondolat Könyvkiadó igazgatója
90 275 Pannon Nyomda, Veszprém. Felelős vezető: Fekete István megbízott igazgató

SZERVÁTIUSZ Tibor

Magyar Nemzet, LIII.évf. 135.sz.1990
junius 11. 4.p.

Felavatták Szabó Dezső emlékművét

A Gellérthegy délkeleti lejtőjén vasárnap felavatták Szabó Dezső emlékművét, Szervátiusz Tibor szobrászművész alkotását. Szabó Dezső személyiségét, munkásságát Pomogáts Béla, a Szabó Dezső Emléktársaság elnökségének tagja méltatta. Ezután Püski Sándor könyvkiadó, aki Hőgye Mihály református lelkésszel együtt anyagilag is hozzájárult a szobor létesítéséhez, arról beszélt; most, amikor a magyar nemzet elindult a valódi felszabadulás útján, és ő hazatelepíthette kiadóját New Yorkból, sajtó alá rendezte és még ebben az évben kiadja Szabó Dezső Az egész látóhatár című tanulmánygyűjteményét.

75/294
GÁLDI László: Ismerjük meg a versformákat. Bp. 1961, Gondolat. 238 p. 24 cm.

/[Ismerjük meg ...]/

Egységár: 30.-Ft

76/196
GEIGER Jozefin: Báró Hauwald Ernő Kristóf végzetdrámái. (Bp.) 1912, (Weiss ny.) 79 p. 23 cm.
Egységár: 30.-Ft

77/154
GERÉB László: A párisi kommün az egykorú magyar irodalomban 1870-1872. Bibliográfia és repertórium jegyzetekkel. /A képanyagot összeáll. Tiszay Andor./ Bp. 1951, Budapest ny. 70 p., 8 t. 28 cm.

/Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Tanulmányok. Uj sorozat 1/24./

Egységár: 20.-Ft

dik, Joseph Heller *A 22-es csapdája* és John Fowles *A francia hadnagy szeretője*.

Önként kínálkozik a következtetés, a karton tulajdonosa szeret moziba járni. Úgylehet, onnan jön a könyvtárba. Ez minden. S most én nézek kérdően az olvasószolgálat vezetőjére.

– Nos – mondja – Hatala Tibor, munkás. Lakatos. Két, három hetenként jön, négy-öt könyvet kölcsönöz. Ez a tasak most, nem szerencsés, nem nyújt elég támpontot. Ugyanis műszaki érdeklődésű, s résztvevője a *Munka és művelődés* vetélkedőnek. Ezért gyakran, s jól használja a kézikönyveket is...

És az ötödik karton tulajdonosa: Farkas András. Ő nehéz dió lesz. Nézzük csak a könyveket.

Alekszandr Ebanoidze *Házasság ismert módra*, Genthon István *Ferenczy Károly* és Dominique Révérend *Bethlen Miklós emlékiratai*.

Kész. Nincs ötletem. A segítséget, segítőmtől várom.

– Nyugdíjas tanár – mondja. Heti vendégünk, rendszeres olvasónk. A különféle vetélkedők szervezési, rendezési munkáiban vesz részt. Zsűritag...

Nos, a vázlatok, nagyon vázlatosan így néznek ki. S befejezésül még egy-két szót a műteremről is.

A Központi Könyvtárnak egy évtizeddel ezelőtt 1.961 beiratkozott olvasója volt. Ma 3.889. Azelőtt 66.201 darab könyv volt a kölcsönzés, ma 108.279. Tíz esztendővel ezelőtt 23 rendezvényünk volt egy esztendő alatt, ma 258.

Ezek szerint mégsem műterem ez, hanem alkotó szellemi műhely. Hiszen ezért létesült. Jól betölti hivatását.

(marosi)

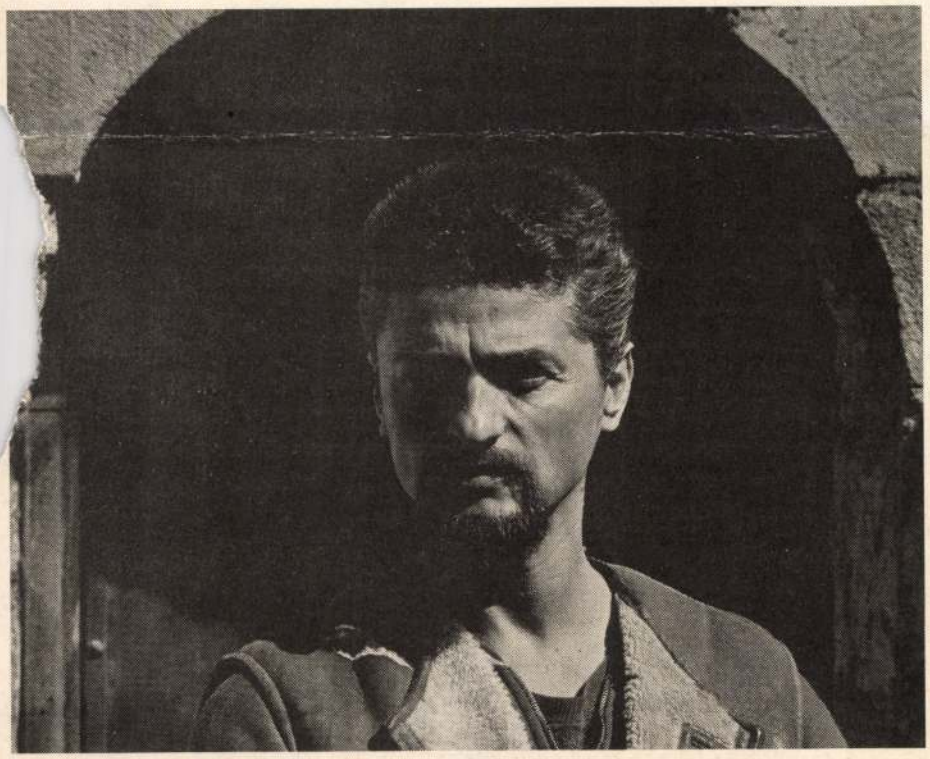

Szervátiusz Tibor

OLVASÓTÁBOROK ÉS RENDHAGYÓ IRODALOMÓRÁK

A hazai pálya gondjai és esélyei

Szeghalom fiatal olvasói

Egy erdőből kihasított tisztás, egy vadászházból kibővített szép épület és egy műhelymunkára, étkeztetésre alkalmas, nagy favázas helyiség ad nyári otthont Szeghalom napköziseinek, úttörőinek és nyári olvasótáborozóinak. A gátak közé szorított Holt-Körös a táborhely alatt folyik.

Szeghalomban 5–6 éves múltja van az olvasótáborozásnak. Vigh Károly, az akkoriban kezdeményező KISZ-titkár, ma már a városi pártbizottság titkára. Az első három évben táborvezető volt. A Balaton partján, Káptalanfüreden indultak be a táborok. Költők, művészek, tudósok segítségével országosan is elismert programokra emlékezhetnek a résztvevők.

„Az alapötletet a Hazafias Népfronttól kaptuk. De már abban az időben is úgy fogalmaztam, hogy az ilyen kisebb községi településeknél szélesíteni kellene a kört, nemcsak az olvasótáborra kellene koncentrálni, hanem mindarra, ami az ifjúságot érinti. Ilyen volt annak idején a képzőművészet, fafaragás, néptánc, ifjúsági mozgalmi-kutatócsoport, sokféle igényt összefogtunk.

Annak idején a tábor indítása szerencsésen esett egybe jó gazdasági lehetőségeinkkel. Szakmunkásokat, termelőszövetkezeti fiatalokat, ifimunkásokat mozgósítottunk és ezt nagyon jó anyagi feltételekkel tudták támogatni az adott intézmények és a KISZ. Akkor még mód és lehetőség volt elvinni a fiatalságot a Balaton partjára. Az egész táborra nagyon jó hatással volt az új környezet *másság*, a kiszakadás – a megszokott hétköznapi vagy iskolai mentalitás helyett egy másmilyen szokatlanabb társadalmi gondolkozás kialakítására nyílt lehetőség. A csoportok is mással, különböző dolgokkal foglalkoztak, de ez a *másság* egymást kölcsönösen segítette. Amikor az egyik csoport hívott előadókat vagy művészeket tapasztalatcserére, akkor azt a másik csoport is beépítette a programjába.

Óriási dolog volt, amikor 3 évvel ezelőtt Debrecenből hívtunk egy néptáncsoportot, tizen jöttek, kíváncsiak voltunk, hogy mennyire tudunk evvel hagyományt teremteni. Részvételük fantasztikus hatással volt az egész táborra. Azok úgy dolgoztak reggeltől estig, hogy az nem igaz! Óriásit emelkedett a hangulat az aktivitás.

Káptalanfüredre könnyen hívtunk tudósokat, pszichológust történészt, filozó-

SZERVÁTIUSZ Tibor

4 Református Lapja 1990. juni. 24

„Minden magyar felelős minden magyarért"

— vallotta Szabó Dezső. S ez a felelősségérzettől áthatott mondata áll kőbe vésve gellérthegyi szobrának talapzatán. A szobor, amelynek felavatására az író születésének 111. évfordulóján gyűltek egybe késői tisztelői, s az iránta érdeklődők. Azok, akik megbróbáltak ezúton is közelebb jutni a személyiségével és munkásságával sok vihart kavaró egyéniség „megfejtéséhez".

Hogy milyen is volt Szabó Dezső? „Számadásra kényszerített, perelt és kérdezett. Szabó Dezső munkásságával ugyanis nem lehetett úgy találkozni, hogy egyszersmind ne kényszerültünk volna szembenézni nemzeti létünk és történelmünk sorskérdéseivel... Szabó Dezső regényei és tanulmányai, elbeszélései és lobogó indulatoktól izzó közírása a létünkből és történelmünkből eredő kérdéseket mondták ki, s rájuk próbáltak választ adni. Lehet, nem válaszolt mindig kellő körültekintéssel, de mindig őszintén, mindig az igazságkeresés belső tüzével, amely megperzselhet másokat, mégis önmagát emészti fel. (...) Az első világháború és a tévútra került forradalmak után *Az elsodort falu* úgy viharzott át a romjaiban heverő és darabjaira tépett országon, akár egy vészkiáltás

és harci riadó. Írója akkor mindent meghódíthatott volna: a politikát, a rangot, a lelkeket, s ő mégis a lázadó magányt választotta, elutasítván a berzenkedő hatalmat és annak urait. Önmagából csinált pártot, mint előtte Petőfi, Vajda János és Ady, utána Németh László. Valamennyien inkább választották a magányos küzdelmet, mint a beilleszkedést, az egyezkedést, a megalkuvást" — mondotta egyebek mellett a szoboravatás alkalmával beszédében *Pomogáts Béla* irodalomtörténész.

A szoborállítást az alkotó, *Szervátiusz Tibor* munkássága, *Hőgye Mihály* amerikai magyar református lelkész, *Püski Sándor*, volt New York-i, ma budapesti könyvkiadó anyagi áldozatvállalása és a Szabó Dezső Emléktársaság fáradhatatlan köremüködése tette lehetővé. S hogy eljött az az idő, amit Szabó Dezső így jövendölt: „Tudom, oh szeretőm, Budapest, eljön az idő: meg fogsz látni. Az, aki magányos volt, mert nagyon szeretett, szívedben örök otthont fog találni. Akkor majd meglátsz engem is egészen. És jó leszel ahhoz örök jósággal, akinek élete életed lett. Ott fogok állni majd őrhegyed ormán, a vén Gellért keleti peremén: örök vigyázásban, örök szerelemmel, örök pásztorként úgy nézlek én. És minden éven május havában, mikor fakadnak a csókok s a virágok, hozzám jönnek a magyar gyermekek, az ifjak és a zsenge lányok. Virágot hoznak, táncolnak, dalolnak. (...) Mondják: apánknál apánkabb ő. Mondják: — Nem hal meg, mert szeretett. Végtelenül — nagyon szeretett..." (Ének Budapesthez — részlet — 17. Ludas Füzet, 1927.)

G. N. Á.

Másfél éves moratórium

Egyházunk és a KBK

A Zsinat ezen az ülésen foglalkozott egyházunk és a Keresztyén Békekonferencia kapcsolatának kérdésével is. A dr. Tóth Károly püspökkel, a KBK elnökével a Magyar Hírlapban megjelent interjúból megtudhattuk, hogy a Magyarországi Evangélikus és a Baptista Egyház kilépett a KBK-ból. A közvéleményt is élénken foglalkoztató kérdésről dr. Tóth Károly püspök, a KBK elnöke a zsinati ülésen írásban adott előterjesztést a Zsinat tagjainak. Tóth püspök azt javasolta, hogy előterjesztésének szóbeli előadásától ezúttal tekintsenek el, továbbá, hogy ne nyissanak vitát e kérdésről. Indítványozta azt is, hogy azonnali titkos szavazással döntsenek. A Zsinat tagjai elfogadták dr. Tóth Károly javaslatát. A titkos szavazás eredményeként az alább közölt előterjesztés VI. pontjának (Javaslatok) harmadik, „c" változata kapta a legtöbb igen szavazatot: 39-et. Az a) változat 16, a b) változat 8 szavazatot kapott. Összesen tehát 63-an szavaztak ebben a fontos kérdésben, noha a zsinati ülés kezdetén 94-en voltak jelen. Ennek az lehet a magyarázata, hogy a Magyarországi Református Egyháznak a Keresztyén Békekonferenciában való tagsága kérdését a másfél napig ülésező Zsinat — melynek napirendjén 26 pont szerepelt — a huszadik helyen, a második nap késődélutánján tárgyalta. Ekkorra már számos zsinati tag eltávozott.

„Előterjesztés a KBK helyzetéről

I. *Információk a KBK helyzetéről.* A KBK 1990-re világméretű szervezetté nőtt a kezdeti szerény kezdeményezésből; minden kontinensen van szervezete, mintegy 90 országot fog át, interkonfesszionális, sőt a vallások párbeszédében is fontos szerepet játszik. A nemzetközi szervezetek hálózatában is igen jól [illegible] rálva; bejegyzett [illegible]

csalóka, hiszen állami részről többnyire csak a helyeslést publikálták, míg a soha meg nem szűnő kritikát (elsősorban J. Hromádka részéről) agyonhallgatták. Az is megjegyzendő, hogy a KBK analízisei rendre alaposabbak és finomabban árnyaltak voltak, mint a vonatkozó állami vélemények (ld. Csehszlovákia 1968, a lengyel és afgán események alkalmával).

IV. *A KBK pozitívumai.* Gyakorlatilag az *egyetlen* olyan szervezet volt, amely Kelet-Európában átfogta az egyházakat. Bár sokat kritizálták a KBK-t parallel ökumenikus szervezetnek még a tervezete sem jött létre e térségben! Sok lelkipásztor számára évtizedekig az egyetlen platform volt társadalmi tevékenység kifejtésére. Amellett, hogy világméretű felelősségünkre figyelmeztetett, a közvetlen környezetünk ökumenéjét egyedüli szervezetként munkálta. Sok esetben az alternatív tevékenységet folytató hívők egyedüli védelmező szervezete volt egyházi részről (Pl. Charta 77, vagy a „bázisközösségek" békeaktivistái esetében). Hosszú évtizedekig egyedüli szervezetként munkálta a II. és III. világ egyházainak kapcsolatát.

V. *Összefoglaló kiértékelés:*

a) Manapság már senki sem vitatja, hogy béke és igazságosság vonatkozásában a keresztyén egyházaknak üzenete van (ld. a vonatkozó teológiai szakirodalmat éppúgy, mint az EVT programját: Igazságosság, Béke és a Teremtettség megőrzése). Hogy ebben a KBK-nak nagy szerepe van, az nem lehet vitás, bár itt most ezt nem fejtjük ki.

b) Tény: az a helyzet, amelyben a KBK létrejött, végérvényesen és radikálisan megváltozott: A Kelet—Nyugat közötti feszültség enyhült, a kooperáció gyakori. Mégis azt kell mondani, hogy sem a háború potenciális veszélye nem múlt el (fegyverkezés problémája), sem pedig a szegénység problémája nem ol[illegible] sőt talán nagyobb, mint valaha (nemzet-

ERVÁTIUSZ TIBOR szobrász

Az akció folytatódik... AUTÓKER Az akció folytatódik...

Mezőgazdasági, áruszállító, speciális felépítményű tehergépjárművek vására az ŐSZI BNV-n. Várjuk önt IX. 21–30. között a III. kapu melletti szabad területen lévő AUTÓKER-standon. Csak most, a kiállítás ideje alatt 5–20 százalék engedménnyel kínáljuk az alábbi tehergépjármű-típusokat:

● LIAZ 110.021 fixplatós ● LIAZ 110.850 locsoló ● LIAZ 110. 820 szemétgyűjtő
● LIAZ 110.561 alka hűtőszerelvény ● TÁTRA 815 S 1 billenős
● TÁTRA 815 TP 24 vontató ● PV 20.91 fix pótkocsi ● PS 2.17.13 billenős pótkocsi
● IFA W 50 LA/K H 5000 ● L 6 UF utánfutó (hosszanyagszállító)
● PH 501 hosszanyagszállító ● KAMAZ UNIPORM H 19 szemétgyűjtő
● STAR 266 terepjáró platós ● HYDROS DS 0281 T autódaru
● IFA ADK 70 autódaru (7 t) ● IFA ADK 80 autódaru (8 t) ● NYSA furgon
● NYSA vegyes használatú ● NYSA mikrobusz ● IZS 2715 csukott
● KAMAZ 54112 nyergesvontató ● IFA W 50 L/W műhelygépkocsi
● STAR 200 L tehergépkocsi ● TÁTRA 815 fixplatós ● IFA W 50 L/KM úttisztító
● IFA W 50 L/KM bútorszállító ● ROBUR vegyes használatú
● KAMAZ 5511/13 billenős ● ROBUR terepjáró busz ● ROBUR terepjáró nyitott
● ROBUR csukott ● ROBUR terepjáró vegyes használatú
● L 60 4x4 PNH 12/2 terepjáró ● IFA L 60 1218 4x4ND mezőgazdasági, billenős
● IFA W 50 L/FG üzemanyag-szállító ● IFA W 50 LA/Z 3 SK ND mezőgazdasági,
● billenős ● IFA W 50 LA/Z 3 SK HD összkerék-meghajtású közúti billenős
● IFA W 50 L/FP ● L 60 4x4 PV platós ● DFG 2002 targonca
● Multicar 2513 bölcsős ● Multicar 2512 hátrabillenős ● Multicar 2330 létrá
● UAZ 33.03.06 koffer (MÜM) ● LIAZ 122.053 TIR ● ODAZ 9370 félpótkocsi

Szükség esetén lízinglehetőséget is biztosítunk!
Hétvégén is készséggel állunk rendelkezésre a helyszínen, valamint az alábbi címeken:
Autókereskedelmi Kft. 1133 Budapest, Gogol u. 13.
Telefon: 149-4736
Bemutatóterem
1061 Budapest, Andrássy út 14. Telefon: 153-4061

AUTÓKER AUTÓKER AUTÓKER AUTÓKER AUTÓKER AUTÓKE

25% Árengedménnyel a szezonban!

Tetőtere tökéletes szigeteléséhez ajánljuk a BNV-nagydíjas 10 kg/m3 testsűrűségű hő- és hangszigetelő Therwoolin üveggyapot filcet.
Szeptember 30-ig 25% árkedvezménnel kapható kereskedelmi partnereinknél.

Tetőtérben Therwoolin a csúcs!

SALGÓTARJÁNI ÜVEGGYAPOT RT.
3104 SALGÓTARJÁN,
BUDAPESTI ÚT 31.
Telefon/fax:
(32) 10-988
Telex: 22-9387
Szállítás, rendelésfelvétel:
(32) 10-302

Rendkívüli ajánlatunk:

Az őszi BNV ideje alatt a termék 30%-os kedvezménnyel vásárolható meg a BNV 18-as pavilonjában az rt. standján a Budapesti Tüzép értékesítésében!
Az Agrosped Kft. szeptember 30-ig a 25% termékár-kedvezmény mellé 25% házhozszállítási kedvezményt is ad vevőinek!
XIV. ker. Erzsébet királyné út 112. Tel.: 252-9961 XVIII. ker. Méta utcai raktárház
A VOLÁN TEFU Rt. szeptember 30-ig a 25% árkedvezmény mellett reklámáron (41 t/m2) vállal házhozszállítást Budapesten!
XI. ker. Hunyadi János u. 162. Tel.: 166-5332/40 mellék
XIV. ker. Komáromi út 16-20. Tel.: 251-7069, 251-9269

KERAVILL RT.

SZÍNES TV CSERE ORIONRÓL – ORIONRA a KERAVILL DISZKONT ÁRUHÁZÁBAN:
A használt, üzemképes televízióért 1000.- Ft FELÁR!
Az új, korszerű SZÍNES TV-t DISZKONTÁRON adjuk, 12 havi RÉSZLETRE IS.
Az egész országból várjuk vásárlóinkat.
JÖJJÖN KOCSIVAL DISZKONTÁRUHÁZUNKBA (Bp. XVIII., Pestlőrinc, Ipacsfa u. 8.)
Nyitva 8–17 óráig, szombaton 8–13 óráig.
Csere esetén 20 liter BENZINHOZZÁJÁRULÁST KAP!
Bővebb felvilágosítás a Forró Drót 111-0601-es számán vagy a DISZKONTBAN a 147-5149-es telefon 34-es mellékén.

KERAVILL RT.

IPARI SZÖVETKEZET XX. KERÜLETI MUNKAHELYRE
FELVESZ
FIATAL, GYAKORLATIAS
VEGYÉSZ
ÜZEMMÉRNÖKÖT
JELENTKEZÉS: 1220-231
1225-831 TELEFONON

LEGJOBB AJÁNLAT A GLOBUSZ!

GLOBUSZ Ingatlanügynökség és Menedzseriroda vállalja magáningatlanok, irodák, ipari és mezőgazdasági telephelyek, üzletek, vendéglátó egységek eladását, vételét, bérletének közvetítését.
Vállaljuk ingatlanok forgalmi értékének megállapítását, vagyonértékelést és adótanácsadást. Vállaljuk vállalkozások, vegyes vállalatok, magánvállalkozások alapítását, jogi és pénzügyi keretekkel együtt.
GLOBUSZ Ingatlanügynökség,
Budapest XIII., Szent István krt. 4. II/1.
Hétfőtől csütörtökig, 9–16 óráig.
Telefon: 110-0941.
Fax: 112-5742

20% ÁRENGEDMÉNY
AUTÓLÍZING FORINTÉRT!
1121 BUDAPEST Normafa út 23/a
KLAPKA GMBH
156-8004
175-5444

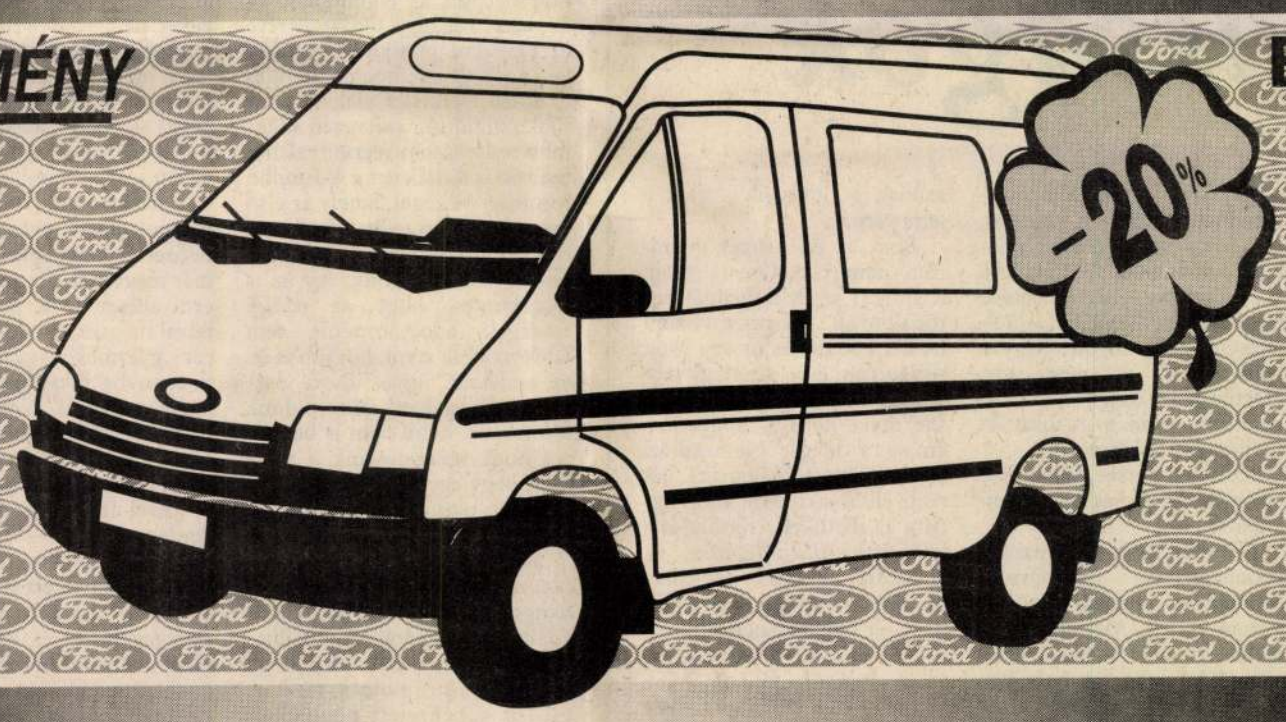

Escort-Express
ECONOVAN
Ford
TRANSIT

KIK A FELELŐSEK A HIBÁS DÖNTÉSEKÉRT?

Csak ne váljon boszorkányüldözéssé!

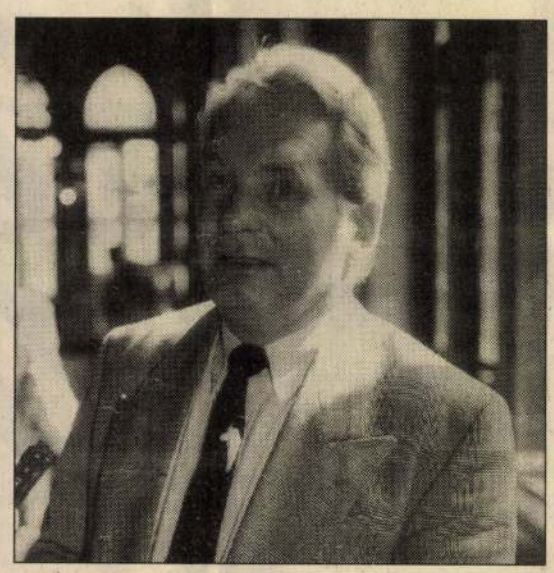

Az előzetes írásban kiosztott napirend szerint az Országgyűlés kedden vitatja meg a politikai felelősséget vizsgáló bizottság létrehozásáról szóló országgyűlési határozati javaslatot. A tervezet szerint az országgyűlési képviselőkből álló húsztagú testület megvizsgálja, hogy az elmúlt politikai rendszerben vezető állami, párt- vagy gazdasági funkciót, munkakört betöltött személyeket milyen felelősség terheli az ország, illetve az általa irányított ágazat súlyos helyzetének kialakulásában, azaz menynyiben voltak felelősek a hibás döntésekért, mulasztásokért. A bizottság hatásköre kiterjed a vezetők vagyoni helyzetének vizsgálatára, és jelentésében javaslatot tehet a vezetők politikai felelősségének megállapítására, illetve az indokolt és szükséges törvényes eljárás kezdeményezésére. A bizottság működési rendjét és az eljárás alá vont vezetők körét maga határozza meg.

A téma előadójától, dr. Balsai István igazságügy-minisztertől azt kérdeztem:

– *Személy szerint szükségesnek tartja-e ennek a bizottságnak a felállítását?*

– Igen, mert a választóinknak tett ígéretünknek megfelelően és a Justitia-tervhez kapcsolódva fontosnak tartom a politikai felelősség megállapítását, ami magában foglalja az erkölcsi és anyagi felelősséget, és jóval kisebb mértékben a büntetőjogi felelősségre vonás lehetőségét.

– *A bizottság vagy a parlament mondja-e ki a döntő szót egyes személyekkel kapcsolatban?*

– Természetesen a parlament, mert a bizottságnak csak arra van joga, hogy lefolytassa a vizsgálatot és jelentésében javaslatot tegyen a megfelelő intézkedésre.

– *Miként képzeli el a bizottság összetételét?*

– Két variáció van. Vagy a parlamenti pártok arányában kell a tagokat delegálni, vagy pedig paritásos alapon. Szerintem az első változat lenne a megfelelő.

– *Ez a testület jogutódja lesz a korábbi parlament által felállított vagyonelszámoltató bizottságnak?*

– Részben, mert akkoriban nem esett szó a politikai felelősségről, de a már elkészült anyagot tudja majd használni.

– *Ugyanazokat a személyeket fogja beidézni?*

– Nem biztos, mert az a kör csupán a megyei tanácselnökökig bezárólag határozta meg az „érdekelteket". Ebben az esetben pedig elképzelhető egy kisebb beosztásban lévő, de fontosabb döntést hozó személy felelősségre vonása is.

– *Ha jól emlékszem, a korábbi listán több száz ember neve szerepelt, ha ezt most tovább bővítik, akkor a vizsgálat elhúzódhat akár egy évig is. Jó ez nekünk, kell ez nekünk?*

– Kétségtelen, hogy nagy munka lesz, ami nem tartozhat kormányzati hatáskörbe. Kizárólag egy demokratikusan megválasztott parlament végezheti el, ahol minden párt képviselve van, és érvényesíteni tudja szempontjait, akár az aggályait, akár a tetszését. De hogy meg kell tennie, abban biztos vagyok.

Ha már aggályokról esett szó, megkértem Dornbach Alajos SZDSZ-es képviselőt, a Történelmi Igazságtételi Bizottság alapító tagját, mondja el véleményét a javaslatról.

– Semmilyen formában nem értek egyet azzal, hogy egy parlamenti bizottság konkrét személyek felelősségét vizsgálja. Ráadásul a tervezet nem tisztázza, hogy büntetőjogi, politikai vagy erkölcsi felelősségről van-e szó. De bármelyik is legyen, a felelősség tisztázása szabályos nyomozómunkát igényel. Nem lehet és nem szabad párhuzamos igazságszolgáltatási szerveket felállítani. Létezik Magyarországon ügyészség, bíróság, és a büntetőjogi felelősséget csak és kizárólag ezek a szervek vizsgálhatják. Kétségtelen azonban, hogy felmerülhet az amnesztia folytán elévült vagy közkegyelem hatálya alá eső bűncselekmények elkövetőinél a politikai vagy erkölcsi felelősség kérdése. Elemi társadalmi igény, hogy ez bizonyos esetekben megtörténjék. De akkor is csak az a megoldás, ha akár a kormány, akár egy parlamenti bizottság összeállítja azokat a témákat, eseményeket, amelyeknek a felelőseit meg kell keresni. Például, kik a felelősek azért, hogy az 1957–58-as időszakban a forradalom utáni megtorlás olyan irányelvek alapján történt, mint ahogyan történt? Ennek a miléntjét ugyanis valakik eldöntötték.

– *Ezt ma már lehet tudni?*

– Úgy gondolom, hogy igen. Egy ilyen parlamenti bizottságnak tehát csak az lehet a feladata, hogy nyilvánosságra hozza, kik felelnek meghatározott döntésekért, s ennek az lehet a következménye, hogy ha az illetők jelenleg is a közéletben működnek, akkor távozzanak onnan. Nem szabad, hogy itt lincshangulat uralkodjon el, és nem szabad szítani az amúgy is lappangó indulatokat.

– *Eszerint azzal sem ért egyet, hogy ez a bizottság jogutódja legyen a korábbi vagyonelszámoltató bizottságnak.*

– Nem, mert már akkoriban mélységesen elítéltem a munkáját. Mert bármely gazdasági vezető vagyonelszámoltatásához le kellene folytatni egy polgári pert, ahol az érdekelteknek módjuk van bizonyítani, és a bíróság is körültekintően járhat el. Ha nem így tesszük, akkor ugyanott fogunk tartani, mint 1945 után a kommunista hatalom képviselői tartottak. Ujjal rámutattak valakire, azt mondták rá, hogy tisztességtelenül szerezte a vagyonát, s mivel polgári származású volt, el kellett venni tőle. Vigyáznunk kell, nehogy valamiféle törvénysértés kiküszöbölése érdekében újabb törvénysértéseket kövessünk el, és az amúgy is ingatag társadalmi békét hosszú időre felszámoljuk.

– *Mi történik, ha a parlament mégis megszavazza a határozati javaslatot?*

– Szerintem ebben az esetben az ellenzéki pártok azt tehetik, hogy tüntetőleg nem vesznek részt ennek a munkájában.

Kíváncsi voltam még arra, hogy Gál Zoltán, MSZP-s képviselő, aki az elmúlt politikai rendszerben vezető tisztséget töltött be, minként vélekedik e javaslatról.

– Szedett-vedett, hirtelen előhúzott, nyilvánvalóan a választási kampányhoz igazodó elgondolásnak tartom. A borzasztóan tágan megfogalmazott körben lehetetlen személyre szólóan a felelősséget megállapítani. Ezenkívül nem hiszem, hogy a parlamenti munkához illő lenne egy olyan vizsgálóbizottság felállítása, amelyik több száz ember felett ítélkezne. Nyilvánvaló, hogy erre egy húsztagú testület képtelen, tehát albizottságok fognak létrejönni, hogy ezek aztán hol találkoznak, az rendkívül homályos. S hogy nem csupán a politikai, de a vagyoni felelősséget is meg akarják állapítani, ez a célkitűzés szervesen illeszkedik a választási kampányhoz. A szándék tehát számomra világos, de ez eléggé ködösen megfogalmazva jelenik meg a tervezetben. Ennek pedig az az óriási hátránya, hogy a vizsgálat parttalanná válhat: el is kenődhet, meg boszorkányüldözéssé is fajulhat.

– *Nem tart attól, hogy ha a bizottság feláll, önt is beidézhetik?*

– Ha úgy tetszik, tartok ettől, de nyugodt lelkiismerettel állok elébe.

LÁSZLÓ ÁGNES

Parlamenti vigasságok

Mély, síri csend honolt volt tegnap a folyosókon. Egy árva lélek se üle kint. Bent se nagyon.

A privatizációról volt szó, s holnapra alighanem elfogynának a hosszú szónoklatok, mert e napon vagy nyolc hangzott el belőlük pazarló bőségben. A krónikás elcsudálkozik, mily szeppenten jólnevelt is tud lenni a T. Ház, mihelyt szorosan vett szakmai kérdésről van szó. Még a parlamenti egerek is békésen alhatának, olyan udvarias csönd fogadta a szólásra emelkedőket. Igaz viszont, hogy fölimedhettek, miként Tihanynak riadó leánya (legalább a nőstény egerek), amikor egy-egy orációnak vége lett, mert *taps* következett.

A kormánypárt tapsolta az ellenzék szónokait, az ellenzék meg a kormánypárt orátorait!

Egymás kebelére borult a tigris és az oroszlán

Gondolom, ebben azért az is szerepet játszott, hogy a legtöbben kukkot se értettünk a privatizáció titkaiból.

Délben azután fogadást adtak a sajtónak a szabad demokraták, hol is elmondák, hogy elvárták volna Csurka és Grezsa uraktól a nyilvános bocsánatkérést, különösen a bíróság pénteki ítélete után. A legtöbben persze nem értették, hogy miért várták el éppen Csurka és Grezsa uraktól – s nemcsak mert az ítélet még nem jogerős.

A macska-egér fegyverszünetben, idilli galambburukkolásban vércsevijjogásként hatott ez a szerkli, mert a szónokok elmondták, hogy *még mindig* és *már megint* terjesztik az Apák és fiúk című rágalomözönt: megjelent egy vidéki lapban és székesfővárosunkban is: a XII. kerületi postaládák megmondhatói. Erre lett volna jó, ha a fent nevezett urak valamelyike azt mondja a T. Háznak és – közvetve – a népnek, hogy „kérem tisztelettel, elítéltetésünk is bizonyítja, hogy a fenti írásból szó sem igaz, kéretik nem terjeszteni, nem komolyan venni, mert sokat árt a fejlődő demokráciának".

Az ítélet, persze, semmit se bizonyít, s nemcsak, mert nem jogerős.

Nálunk ma a rágalmazási, becsületsértési, jóhírnévsértési ítéletek olyanok, mint halottnak a csók. Akit elmarasztalnak, akinek a ballisztikus rakétaként magasra ívelt köpete a saját homlokán csattant, letörli onnan, befizeti a háromezer jó forintokat perköltségnek, s utána már megint gentleman, becsületes ember, tagja lehet rögtön akár az úri kaszinó becsületbíróságának is.

Így hát, mint a tájékoztatón megtudtuk, vér fog folyni.

Pető Iván úr elmondá, hogy a más mocskolását ők nem tartják európai dolognak. Ezzel – fölteszem – mindenki egyetért. Azután hozzátette, hogy azért most fölkészültek: ha a kormánykoalíció előjön a bűzbombákkal, nekik is megvannak a dossziéik – csak a jelre várnak.

Amit az én kényes gyomrom nem tart Grezsa uram (cikkben) viselt dolgainál európaibbnak. Másrészt viszont ha két ködmenes úr egy sötét sikátorban este tizenegy tájban némely marhanagy taslikat adna nekem, alighanem én se a Hágai Nemzetközi Bíróság után kiáltanák, hanem előbb alaposan megrúgnám az illetőket a térdük és a köldökük között. Félúton.

Szóval pompás, mókában bővelkedő, vidám, friss kampány elé nézhet a nemzet.

Csóti Béla

NYÍLT LEVÉL

Pozsgay Imréhez, az 1848-49-es forradalom- és szabadságharc-emlékmű társadalmi védnöksége elnökének, valamint Pálfy G. Istvánnak, a védnökség titkárának

Tisztelt Uraim!

Közeleg október 6-a, az aradi vértanúk halálának újabb évfordulója, s ez egyben azt is jelenti, hogy három esztendő telt el azóta, hogy ötvenezer forintot ajánlottam fel egy emlékmű elkészítéséhez, illetve fizettem be, nem sokkal a felajánlást követően. Igaz ugyan, hogy szerettem volna egyedül szervezni és mozgatni ezt a nemes és szép ügyet, de az akkori sajtóvezér, Lakatos Ernő segédletével a KISZ fondorlatos módon beépült az elgondolásomba, ezzel végképp tönkre is téve az egyszerű gondolatot és tervet. Igaz ugyan, hogy az elmúlt években Demisszé alakult ez az ifjúkommunista szervezet, s legjobb tudomásom szerint valahol nyilván is tartják azt a 4-5 millió forintnyi összeget, amely az első évben még összejött, de furcsa módon már egy éve ülést sem tartott védnökségünk, így az is természetes, hogy az eddigi összegek adományozóit sem tájékoztattuk arról, hogyan is áll az emlékmű ügye, illetve összegszerűségében mit tudunk fölmutatni, arról nem is beszélve, hogy ígérgetéseink – mármint hogy egy éve, de legkésőbb az idén októberre elkészül az emlékmű – nem valósultak meg.

Mivel az adományozók között nem csupán magyarságukat hangoztató neves személyiségek találhatók, hanem kisnyugdíjasok is, magától értetődik, hogy levelekkel ostromolnak: mi lesz, mi lett a befizetett pénzükkel? Megérik-e még az emlékmű avatását, vagy végül is – ígéreteink ellenére! – ebből is Nemzeti Színház-szerű ügy lesz? Amennyiben nem valósul meg az emlékmű, visszakaphatják-e pénzüket? Stb.

Nos, nem tudok válaszolni a levelekre, pedig tagja vagyok a védnökség szűkebb vezetésének is. Nem tudok válaszolni, mert sem engem, sem mást nem tájékoztat senki az emlékmű sorsáról. Gyászosabb a helyzet, mint a Nemzeti Színházzal.

Az idén három levelet írtam Pálfy G. Istvánnak. Egyet január 15-én, egyet június 10-én, egyet pedig augusztus 1-jén. A júniusira kaptam egy rövid választ, melynek lényege, hogy azt megtudta Pálfy G., kik kezelik a pénzt – titkár létére nem semmi, arról nem is szólva, hogy velem erről semmit sem közölt! –, s hamarosan értesít arról is, hogyan lehet visszaszerezni a befizetett összegeket, tudniillik már magam is ezt szeretném elérni, abban bízva, hogy a kamataival megszaporodott ötvenezret gyermekgyógyászati célra fizetem be inkább, az legalább jó helyre kerül. Nos, a „hamarosan" – Pálfy G. esetében! – több hónap, de válasz még most sem érkezett. Pénz sem.

Mivel úgy érzem, hogy – kezdeményezőként – nemcsak az emlékmű sorsáért, de a befizetett adományokért is felelek, itt, a nyilvánosság előtt szólítom föl Pozsgay Imrét és Pálfy G. Istvánt, hogy az országos napilapokban, a rádióban és a televízió nyilvánossága előtt számoljanak el az adományokkal, s tudassák az adományozókkal azt is, lesz-e végül is emlékmű vagy sem. Amennyiben nem, akkor közöljék minden adományozóval, hogy mikorra várhatja pénze visszautalását, törvényes kamataival együtt. Igérgetésekkel – kérem! – ne álljanak elő, abból már eddig is volt elég. Még nekem, a védnökség képviselőjének is sok, hát még az egyszerű adományozóknak!

Amennyiben továbbra is a Demisz kezeli az adományokat, úgy ez a szervezet is valljon a dolgok állásáról, közölve, hogyan lehet visszaszerezni a befizetett összegeket.

A magam részéről továbbra is ragaszkodom pénzem visszaszerzéséhez, részben a kilátástalanság miatt, részben pedig, mert meggyőződésem, hogy ha lesz is egyszer majd emlékmű, ez az emlékmű már nem az az emlékmű lesz, amit akkor útjára indítottam az adományommal.

Közeleg október 6-a, az emlékezés napja. Ismét megtelnek a lapok a dicső tábornokok méltatásával, történelmi értékelésekkel. Úgy gondolom, már csak illendőségből is tartozunk egy elszámolással, egy biztos ígérettel vagy egy negatív döntés közlésével azoknak, akik zsebükbe nyúltak három évvel ezelőtti kérésemet követően, hogy adakozzanak az emlékmű elkészítéséhez.

Nyilvánosságra hozott válaszukat türelmetlenül várja:

1990. szeptember 14.

Nagy Bandó András,
a védnökség elnökségi tagja

SZERVÁTIUSZ TIBOR

Szervátius Tibor: Európa önöi vagyunk.
= Erdély. Magyarság, 7. (1991) 20. p.

3970. Quaestiones in librum IV. Sententiarum. — Canticum Canticorum cum versione Germanica. — Sermones de sanctis. — Iacobus de Cessolis: Ludus scaccorum. — Stella clericorum. — Notabile de sacerdotibus. — Notabilia de Dominicali oratione. — XV. sz. 236 fol. Némileg díszített kezdőbetűkkel. Kötés: új. Valószínűleg a Budáról 1686-ban Bécsbe szállított könyvek közül való.

3976. Tractatus de meteoris. — XV. sz. 126 fol. Egy díszes figurális iniciáléval, különben dísztelen. Kötés: új. A Budáról 1686-ban Bécsbe szállított könyvek közül való. Bele van kötve egy levél, amelyet Pálóczy György esztergomi érsek 1435 táján Milánóból Pálóczy Mátyushoz (1435—37 nádor) intézett.

3979. Bernardus de Parentinis: Dicta sanctorum patrum de sollemnitatibus missarum. — Hericus de Frimaria: Tractatus super Decalogum. — Guillelmus de Lanicea: Dieta salutis. — Iohannes de Erfordia: Tractatus de confessionibus audiendis. — 1431—37. 193 fol. „per manus Ipoliti de Weresmarth studentis ac Decliniste Quinqueecclesiensis nati Ambrosii de Senthgwrgh . . . in scola (!) predicte Civitatis. Anno D. MCCCCXXX primo." Egy nagyobb és több kisebb díszes kezdőbetűvel. Sima bőrkötés. A Budáról 1686-ban Bécsbe szállított könyvek közül való. „Iste liber fuit condam Ipoliti de weresmarth . . . concessus M. mathie Bach(?) Cantorj et concionatori et debet devoluj ad Ecclesiam . . . Bachiensem 1453." (C. L. 792. sz. — Petrovich Ede: Veresmarty Ipoly pécsi kódexe. Irodalomtörténeti Közlemények 1968. 672—676. l.)

3985. Petrus Lombardus: Glossa super epistolas Pauli, pars II. — 1363. 203 fol. Díszes fekete-vörös iniciálékkal. Kötés: új. „reportate Wienne per stephanum scholarem de chöttze (= Köpcsény) Anno domini MCCCLXIX."

SZERVÁTIUSZ Tibor szobrász

kapcsolata szélsőséges antiszemita, fasisztoid körökkel

ld. Gadó György: Jobbra ne tovább! = Uj Élet, 1992.márc. 1. 4.p.

onyfalu vasbeton elemekkel.

révolution francaise depuis
36, Didot.

nyolajbitumenek. Bp, 1953.

sion on representative govern-

J.: Kaltpressen und Kaltstauchen.

Csoóri Sándor

A mindenütt felépített fal

Szervátiusz Tibor szobrai Berlinben

SZERVÁTIUSZ TIBOR

Aki első körpillantásával, csak úgy magának, fölmérte már a kiállítás szobrait, megakadhatott a szeme egy börtönrácsszerű alkotáson, amelyen sötét és horpadt arc-kísértetek derengenek át. A többi megmunkált műhöz viszonyítva ez a „kiállítási tárgy" ideiglenes alkotásnak látszik. Inkább egy dermedt gondolat és érzés illusztrációjának, mint szobornak. A címe se igazi szoborcím, hanem egy vallomásos könyvé: Szülőföldem - Erdély.

Azt hiszem, kevés európai városban értik meg olyan világosan ennek a szögesdrótos, rácsos alkotásnak az értelmét, mint Berlinben, ebben a tudathasadás közelébe elsodródott városban. Hiszen ami a németeknek a Fal volt, a mindenütt fölépített fal, az esőket és a napsütést is megosztó abszurditás, Szervátiusz Tibor alkotása hasonló fal létezésére hívja föl a figyelmet. Hasonló falra, amely kisebbségben élő magyarok[illegible] választ el az anyaországiaktól s egymástól is, több mint hetven éve.

A szobrász hiába hagyta el 1977-ben szellemi menekülőként szülőföldjét, hiába települt át Kolozsvárról Budapestre, hivatalosabban szólva: Romániából Magyarországra, ez a bizonyos fal vele utazik mindenhová.

Amikor megtudtam, hogy a hatvanegyedik évébe lépő művész első külföldi kiállítását épp itt Berlinben rendezik meg, a mitológikus faltól megszabadított város túlfűtött légkörében, kissé összerándultam magamban: a harminc-negyven éves kiresztettség után nem lesz-e túlságosan nagy kihívás Szervátiusz Tibornak az itteni bemutatkozás? Nem lesz-e idegen a hely, idegesítő a helyszín, a politika és a szellem meglódult ideje, de mindenekelőtt a kortárs művészeteké, melyek a századvég posztmodern - posztszürrealista és posztdadaista - látomásait vonultatják föl előtte; látomásokat, melyekben próbabábu-Rómeók és próbabábu-Júliák lépkednek földhöz vagdalt pezsgősüvegek cserepein vagy sírgödörbe temetett lakodalmi asztalok fölött megkopasztott baglyok röpdösnek a civilizációs végzet fölbérelt angyalaiként.

A művészt és a barátot féltő aggodalmam, persze, csak olyan megrögzött, közép-európai aggályoskodás lehetett, reflexeinkben élő kishitűség, mert a következő pillanatban már egy hang azt súgta belülről, hogy Szervátiusz Tiborral történhet bármi: rendezhetnek körülötte happeninget, szobrait kiállíthatják a Holdon, öntörvényűségét nem ingathatja meg semmi. Van benne valami tiszteletet parancsoló befejezettség, mint egy eszmében vagy egy vallásban. Valami csonthéjasság.

Némelyek ezt a művészi és erkölcsi zárkózottságot alkati és magánéleti okokkal magyarázzák. Az egyéni balszerencsék mellékhatásaival. De bármennyire vitathatatlan is a magánsors hatása a művészi alkotásokra, meggyőződésem, hogy Szervátiusz Tibor emberi és művészi világát - minden más körülményt megelőzve - a már emlegetett kisebbségi lét határozta meg. Az elemi helyett egy kimerítő *mintha-lét* csontokba lerakódó tapasztalata. Hiszen aki kisebbségi létbe születik bele, valójában csak félig születik meg, mert semmi sem teljes körülötte. A szülőföld nem igazi otthon, a haza nem haza, a történelem nem történelem, az idő is mindig csak átmeneti és távlattalan.

E köztes állapotban a kisebbségben élő egyénnek kétféle választása lehet: vagy elfogadja minden nap a csonka élettel megkötendő alkut, vagy pedig elveti és hangtalan prométheuszi daccal a teljes életre jelenti be igényét.

Szervátiusz Tibor életét és művészetét ennek a kiegészülés-akarásnak a konok metafizikája alakította ki. Tudta, hogy egy nemzeti kisebbség szobrásza is csak úgy lehet, ha előbb egyetemes szobrásszá válik. Édesapja: Szervátiusz Jenő műhelyében megtalálta ehhez az ösztönző erőt és formákat, önmagában pedig azt a látomásos, drámai képességet, amellyel a hiányos életet a kiteljesíthető élet ihletőjévé avatta.

Életművében talán az a legmeghökkentőbb, hogy a mélylélektanok, az ideológiák s a kiagyalt modern esztétikák korában a leghagyományosabb emberi „képződménybe": a történelembe kapaszkodik bele. Mint valamilyen világias, de megrendítő vallásba. Ennek ellenére szobrai közt egyetlen történelmi emlékművet sem találunk, fölismerhető, történelmi személyekkel. Szervátiuszt úgy foglalkoztatja a magyar történelem sugárzó és tragikus eszméje, mint filozófust maga a létezés. S ahogy a görögök a kiváltságos léthelyzeteket mitologizálták - például

az Anteusz vagy a Sziszifusz történetében - Szervátiusz a történelmet mitologizálta. Művészetének így lett egyik központi hőse az 1514-es magyarországi parasztlázadás vezére: Dózsa György, a tüzes trónon elégetett parasztkirály.

Mostani berlini kiállításán, sajnos, csak a fotóját láthatjuk a nagyméretű szobornak, de talán így, a fénykép alapján is megsejthetjük, hogy az elevenen elégetett parasztkirály vascsontvázából nem az egyszeri halál irtózata és aszkézise süt ránk, hanem minden durván kierőszakolt földi pusztításé és pusztulásé.

Ez a monumentális szobor olyasféle összetéveszthetetlenül egyedi műve a huszadik század képzőművészetének, mint Ginsberg Üvöltése a hidegháborús századközép modern költészetének. Egy megtestesült metafora, mely az idők sűrítményeként ugyan a magyarság utolsó ötszáz esztendejének a tragikus szimbóluma, de ugyanígy jelképe a század minden háborús borzalmának: a lebombázott városoknak s a fölrobbantott dunai, visztulai, oderai hidaknak, melyek hideg csonkjaikkal a semmibe szúrnak.

Ha Henry Moore nagy tagolatlan kőszobrai a teremtés fölébresztett ősidejét idézik elénk, Szervátiusz Tibor néhány létportrénak nevezett műve pedig azt: mi lett az emberi teremtményekkel és világukkal.

Egyik-másik hazai kritikusa legszívesebben a nemzeti romantika kelléktárába utalná mítoszivá vált, történelmi ihletésű műveit, mondván, hogy minden, ami nemzeti elavult, miután már nemcsak a nemzet-értelmezések fakultak meg, hanem a történelmi embernek, sőt magának a történelemnek is vége.

Az utóbbi idők jugoszláviai, illetve szerb-horvát eseményei épp azt bizonyítják, hogy nem a nemzetnek s nem a történelemnek, legföljebb az ilyen egysíkú ideológiáknak van

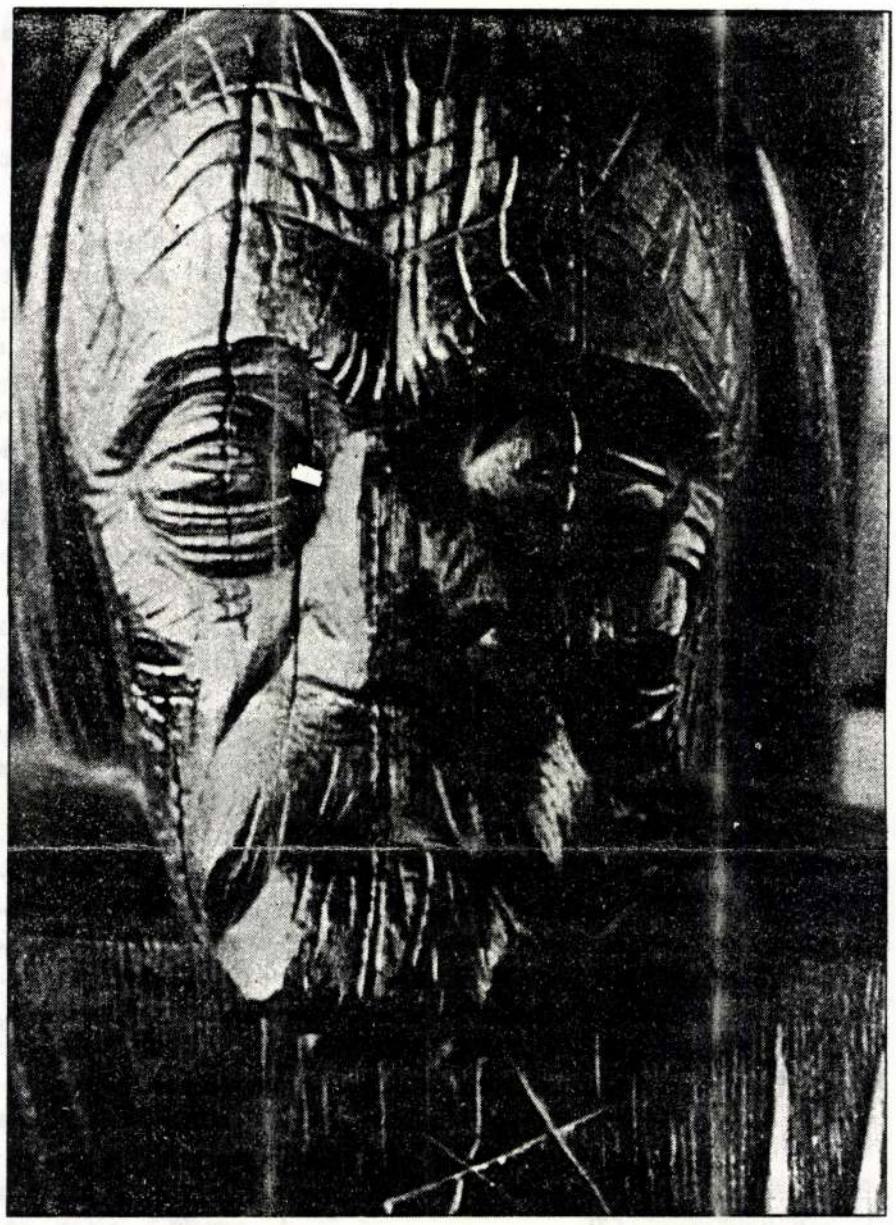

Szervátiusz Tibor: Kós Károly Fotó: Szervátiusz Tibor

végük. S természetesen velük párhuzamosan az ötletekre alapozott esztétikáknak. Olyan ideológikus korban, mint amilyen a szemünk láttára omlott össze, talán fontos volt eldönteni, sőt kíméletlenül osztályozni: ki modern, posztmodern, transzavantgárd vagy hagyományos, de, úgy érzem, olyan idő közeledik újra, amikor nem az örökös versenyfutásra benevezett izmusok számítanak csak, hanem a művek.

Aki közel engedi magához Szervátiusz Tibor szobrainak feszült és kultikus világát, önkéntelenül is arra kell gondolnia, hogy míg a nyugati ember s a nyugati művész kényelmesnek mondható civilizációban élt, mi közép-kelet-európaiak naponkénti drámában. S ez a dráma, miközben mindnyájunkat kimerített, akaratlanul is egzisztenciális és eredendő dolgok közelébe sodort.

A szobrokkal rokonszenvező látogató talán még egy titkos reménynyel is gazdagodhat a kiállításon. Földerenghet előtte, hogy a művészet megjósolt halála mégse jön el. Ha züllésének a híre naponta eljut is hozzánk, megeshet, hogy mint tékozló fiú a Bibliában, nemsokára visszatér közénk. □

Fesztiválnyitány

Sztárok a Sportcsarnokban

Igazi zenei csemegének számít a Tavaszi Fesztivál nyitányaként felhangzó ária- és dalest ma este a *Budapest Sportcsarnokban*. A világhírű spanyol tenorista, *José Carreras Tokody Ilonával* koncertezik. Kettejüket mély baráti kapcsolat fűzi össze. A nagyszerű énekes sokat segített hajdan Tokody Ilonának.

A híres vendégről érdemes megemlíteni, hogy honfitársa, *Monserrat Caballé* fedezte fel. *Donizetti Lucrezia Borgiájában* énekeltek először együtt. Carreras két évtizede egyébként megnyerte a pármai *Verdi*-versenyt és ugyanakkor debütált a *New York City Operában*, a *Pillangókisasszony Pinkertonjaként*. A világ nagy színpadain mindenütt megfordult. Elkápráztatta a közönséget a bécsi *Staatsoperban*, *Rigolettóként* és a londoni *Covent Gardenben*, a *Traviatában*. Tapsoltak neki a New York-i *Metropolitanben*, a milánói *Scalában*, *Salzburgban* és *Japánban*.

Két évvel ezelőtt a római nyári szuperkoncertről, amelyet *Pavarottival* és *Domingóval* együtt adott, lemez is készült, amelyet 7,5 millió példányban adtak el.

v. a.

Balatonalmádiban, a Csokonai köz 8. szám alatti üdülő

eladó vagy bérbe vehető

32 fő elhelyezésére alkalmas, konyhával, ebédlővel és társalgóval.

Érdeklődni:
Budapesti Vegyipari Gépgyár, Édenhoffer Ernő.
Tel.: 147-4379.

ÁRVERÉSI HIRDETMÉNY!

AZ ÁLLAMI VAGYONÜGYNÖKSÉG MEGBÍZÁSÁBÓL A BARANYA MEGYEI VENDÉGLÁTÓ VÁLLALAT ÜZLETI ÁRVERÉST TART 1992. ÁPRILIS 22-ÉN (SZERDÁN) 10 ÓRÁTÓL. JELENTKEZÉSI HATÁRIDŐ: 1992. ÁPRILIS 14.

Üzlet:	Kikiáltási ár (Ft):	Priv. költség (Ft):	Bánatpénz (Ft):	Tulajdonforma:
1. Hullám étterem Pécs, Szendrey J. u. 9.	2 990 000	500 000	150 000	bérlet
55. Mokka eszpresszó Pécs, Rákóczi út 73/C	650 500	280 000	33 000	bérlet
300. Béke Szálloda Komló, Lenin tér 5.	29 000 000	950 000	1 450 000	tulajdon
302. Feketegyémánt vendéglő Komló, Petőfi tér 4.	1 990 000	360 000	100 000	bérlet
384. Barlang eszpresszó Abaliget, Tópart	950 000	260 000	50 000	tulajdon
403. Bányász étterem Harkány, Kossuth L. u. 3.	4 900 000	1 200 000	245 000	tulajdon

Az árverés helye: SZLIVEN ÉTTEREM Pécs, Mezőszél u. 4.

Az üzletek megvásárlására egzisztenciahitelt lehet igénybe venni.

A bánatpénzt és a privatizációs költséget készpénzben kell biztosítani.

(A privatizációs költséget a kikiáltási ár tartalmazza.)

Az árverésre jelentkezés feltétele a bánatpénz (látra szóló betétkönyv, pénztárjegy) letétbe helyezése a vállalat pénztárába a jelentkezési határidőig.

★

Írásbeli tájékoztató és további információ az értékesítésre kerülő üzletekről a Baranya Megyei Vendéglátó Vállalatnál (Pécs, Tímár u. 2. I. 13.) (privatizációs iroda) szerezhető be naponta 8-tól 11 óráig. (Tel.: 13-127.)

ÁRVERÉSI FELHÍVÁS!

A Kincstári Vagyonkezelő Szervezet az illetékes önkormányzatok egyetértésével **árverésre bocsátja:**

Lepsény, Szondi György-laktanya
kikiáltási ár: 315 220 E Ft
melyből építmény: 89% áfa-kötelezett
földterület: 11% áfa-mentes

Dunaföldvár, „L" raktár
kikiáltási ár: 63 000 E Ft
melyből építmény: 72% áfa-kötelezett
földterület: 28% áfa-mentes

Lőrinci, Damjanich-laktanya
kikiáltási ár: 223 000 E Ft
melyből építmény: 30% áfa-kötelezett
földterület: 20% áfa-mentes

Győr, Lovassági laktanya
kikiáltási ár: 55 000 E Ft
melyből építmény: 3% áfa-kötelezett
földterület: 97% áfa-mentes

Debrecen reptér, csapat művelődési otthon
kikiáltási ár: 250 000 E Ft
melyből építmény: 98% áfa-kötelezett
földterület: 2% áfa-mentes

Cegléd, Kossuth-laktanya
kikiáltási ár: 527 400 E Ft
építmény: 61% áfa-kötelezett
földterület: 39% áfa-mentes

Árverés időpontja: 1992. április 16-án
Lepsény 9 óra
Dunaföldvár 10 óra
Lőrinci 11 óra
Győr fél 12 óra
Debrecen 13 óra
Cegléd 15 óra

Árverés helye: Budapest V., Zoltán u. 16. III. em., tanácsterem.
Az árverésen az ingatlanok tulajdonjogát lehet megszerezni.
Az árverésen azok vehetnek részt, akik 1992. április 9-éig a megvásárolni szándékozott ingatlan kikiáltási árának 10%-át a KVSZ MNB: 232–90 163–7517 sz. számlájára befizetik (bánatpénz). Az összeg az árverés nyertesénél, az adásvételi szerződés megkötésétől való elállás esetén elvész, egyébként a vételárba beszámít, a többi jelentkezőnél 8 banki napon belül visszautalásra kerül. Az átutalásról szóló értesítés másolatát kérjük a fenti címre 1992. április 14-éig megküldeni.
Az árverésen való részvétel feltételeiről és az ingatlanokkal kapcsolatos kérdésekre felvilágosítást a 131-1500/141-es telefonon (Engrich János és Várnai László) **lehet kérni.**
Ingatlanok a helyszínen megtekinthetők, belépési engedélyt a KVSZ biztosít.
Az árverés résztvevői az eljárás kezdetekor képviseleti jogosultságot kötelesek igazolni.
Az árverés nyilvános.

Budapest, 1992. március 12.

Kincstári Vagyonkezelő Szervezet,
Budapest V., Zoltán u. 16. 1054.

Felajánlunk megvételre
1 db 170 kVA-es VI. JST típusú áramfejlesztőt

MISKOLCI TÁVKÖZLÉSI IGAZGATÓSÁG

ÉRDEKLŐDNI LEHET:
SIKÁTORI ISTVÁN ÜGYINTÉZŐNÉL,
A (46)-310-533 TELEFONSZÁMON.

A Népszava és a West Travel közös akciója

Üdüljön olcsón Krétán!

Kréta a legszebb görög sziget — a legjobb áron!
Krétán, a Földközi-tenger közepén fekvő csodálatos klímájú szigeten ön választhat: apartmanok, panziók, szállodák. Nyugati színvonal — magyar kísérő.

Indulási időpontok	Apartman, stúdió		Panzió		Kétcsillagos szálloda		Háromcsillagos szálloda	
	önellátás	második hét	reggeli	második hét	reggeli + vacsora	második hét	reggeli + vacsora	második hét
Szuperszezon május 16.	24 000 Ft-tól	5750 Ft-tól	25 500 Ft-tól	6500 Ft-tól	31 500 Ft-tól	7500 Ft-tól	36 500 Ft-tól	15 000 Ft-tól
Előszezon május 23., 30. június 06., 13.	27 500 Ft-tól	5750 Ft-tól	28 000 Ft-tól	6500 Ft-tól	34 250 Ft-tól	7500 Ft-tól	36 500 Ft-tól	15 000 Ft-tól
Középszezon június 20., 27. szeptember 12., 19.	32 000 Ft-tól	5750 Ft-tól	32 500 Ft-tól	6500 Ft-tól	38 750 Ft-tól	7500 Ft-tól	41 000 Ft-tól	15 000 Ft-tól
Főszezon július 04., 11., 18., 25. augusztus 01., 08., 15., 22., 29.	33 750 Ft-tól	8000 Ft-tól	34 500 Ft-tól	8750 Ft-tól	41 500 Ft-tól	9750 Ft-tól	47 000 Ft-tól	20 500 Ft-tól

Az árak személyenként értendők, tartalmazzák a repülőjegy, szállás és a jelzett ellátás költségét hetente. Az elhelyezésnél kétszemélyes elhelyezést vettünk figyelembe, 3, illetve 4 személy esetén kedvezményt. Utazás különrepülővel (charter) hetente folyamatosan. Az árak forintban fizethetők. Mi költőpénzt is adunk!

Ez a szelvény személyenként ezer forintot ér.

A Népszava olvasói ezer forinttal olcsóbban utazhatnak a csodálatos görög szigetre, Krétára, ha ezt a szelvényt kitöltve elküldik a West Travel címére: 1537 Bp., Pf. 440.
Telefon és fax: 168-6051, 188-8540.

Kérek megrendelőt és tájékoztatót a krétai útra.

Név: .....

Cím: .....

Utazás tervezett időpontja: .....

Elhelyezés: apartman, stúdió, panzió, kétcsillagos, háromcsillagos szálloda (a megfelelőt kérjük aláhúzni).

Utasok száma: ....., **ebből 2 év alatti gyerek:**

MÁRCIUSBAN
10., 17., és 24-én
3 x 2

OPEL CORSA
OPEL CORSA
OPEL CORSA
OPEL CORSA
OPEL CORSA
OPEL CORSA

a

BONGÓ
TÁRGYNYEREMÉNYEN
+
10 MILLIÓ
A SZÁMSORSOLÁSON 28-ÁN

Beérkezés folyamatosan, minden héten.

SZERENCSEJÁTÉK RT.
A MAGYAR OLIMPIAI CSAPAT ARANY FOKOZATÚ TÁMOGATÓJA

Közakadozás

Dokumentumjáték a mi kis rendszerváltásunkról

A terv a műterem mélyén (Szervátiusz Tibor szoborvázlata)

Nagy Mihály, a KISZ KB agitációs és propagandaosztályának vezetője, 1988. február:

Fiatal és idősebb állampolgárok, polgári csoportosulások, valamint a KISZ-szervezetek kezdeményezésére felajánljuk szervezeti eszközeinket egy olyan emlékhely létrehozásához, amely a szabadságharc eszméje, hősi halottai és vértanúhalált halt áldozatai előtti főhajtásunkat, tiszteletünket fejezi ki. Sem a hely kijelölését, sem az alkotóművész megbízását nem kívánjuk befolyásolni. Tizenötmillió forintból felépíthető.

Pálfy G. István, az Emlékmű Alap titkára, 1988. október:

A felállítandó emlékműnek e tragikusan megszenvedett erkölcsi győzelmet kell tükröznie. A hely, ahol állni fog, a budai Vár Szent György terén, a maga szellemével a nemzeti történelem egészébe fogja bekapcsolni azt a szobrászi jelet, amelyről egyelőre csak a művésznek lehet belső látomása. Azoknak a személyeknek is hiteleseknek kell lenniük a nemzet szemében, akik a nagy célok megfogalmazására és megvalósítására szövetkeznek. Nem véletlen, hogy Pozsgay Imre lett ennek a védnökségnek az elnöke. Amikor Szervátiusz Tibor nevének hallatán felhangzott a taps az 1848—49-es forradalom és szabadságharc mártírjainak tiszteletére állítandó emlékmű társadalmi védnökségi ülésén, éreztem, hogy jobban és nemesebben aligha lehetett volna választani.

Napihír, 1989. március:

Műterem-látogatással egybekötött ülést tartott a Parlamentben az 1848—49-es forradalom és szabadságharc emlékművének társadalmi védnöksége. A védnökség tagjai egyöntetűen megrázó erejűnek, megdöbbentőnek, szívszorítónak ítélték és elfogadták a tervet.

Szervátiusz Tibor, 1989. március:

Az aradi mezőt teszem a kompozíció alapjává, amely ugyanakkor azonosítható a budai Vár véráztatta földjének e füves mezejével. A szülőföldet, az anyaföldet akarom megőrizni és felmutatni ebben az erősen urbanizált, nemes burkolattal ellátott, épített környezetben. Az összegyűlt pénz semmiképpen nem elegendő, szükséges a közadakozás folytatása. Rengeteg késés történt az elmúlt hónapokban, s igencsak elhúzódott a döntéshozatal is. Ezért a leghamarabbi idő, ami számításba jöhet az emlékmű felállítására: 1990. október 6.

Művészettörténészek véleménye 1989 őszén. Sturcz János: Elfogadhatatlan számomra az a moralizáló, számon kérő nemzetieskedés, amely a művet mindenkire nézve kötelező érvényűnek tekinti, s amely szerint aki nem fogadja el annak nemzetfelfogását és esztétikai szemléletét, aki „szakmai köntösben" támadni merészeli, az nem lehet becsületes magyar ember. *Németh Lajos:* Furcsállom, hogy a közadakozás lebonyolítása már korábban megkezdődött a szoborterv elkészülténél. Az emberek nem tudhatták, mire adják a pénzüket. *Marosi Ernő:* Egy konkrét topográfiai vonatkozásoktól végképp megfosztott, minden tekintetben absztrakt, reprezentatív kényelmi szempontoktól vezérelve megválasztott „központi" emlékmű semmiképpen sem a történeti emlékezet elevenen tartását, hanem éppen annak tárgytól és eseményektől való teljes elvonatkoztatását szolgálná. *Lóska Lajos:* A tervet a televízióban is bemutatták. A műsor lelkes, de a képzőművészethez nem túlságosan értő riportere a jogos aggályaikat hangsúlyozó szakembereket bürokratáknak állította be, és nem a helyszínről, esetleg a szobor erényeiről vagy hiányosságairól vitázott, csupán az esemény politikai fontosságát hangsúlyozta. Az utoljára a tévében látott terveket azóta nem lehet megtekinteni, mivel a művész — az ellenvélemények hatására — még szakértőknek sem hajlandó megmutatni.

Szervátiusz Tibor, 1991. szeptember:

Agyrém, amit összehazudtak. Övön alul ütöttek. Központilag irányított, szervezett támadás volt ez ellenem.

Pálfy G. István, 1991. szeptember:

Az emlékmű a nemzeti eszmét szolgálta volna, s ezért ahol lehetett, akadályozták a tervek megvalósítását.

Szervátiusz Tibor, 1992. március:

A társadalmi védnökséggel nem állok már kapcsolatban. Annak tagjai közben már más-más párthoz tartoznak. Nincs gazdája az ügynek, aki kimozdítaná mostani helyzetéből. A terv megvan, azt jónak tartom, megvan a helyszín is, a pénz is. De minden megbízásomat keresztülhúzzák, mióta Erdélyből áttelepültem Magyarországra.

Utószó.

Boros Géza művészettörténész:

Sértett a művész, sértett a szakma, sértettek az adományozók. A saját döntése túszául esett kuratórium bölcsességére bízatik most, hogyan viszi tovább az ügyet, mire költi el a Demisz számláján összegyűlt hat-hétmillió forintot.

Apró betűs közlemény egy napilapból, Takács István, a Demisz országos irodájának vezetője:

Az Emlékmű Alap Demisz által vezetett egyszámlaszámán 1991. október 7-én 4 417 205 forint felajánlott összeg volt. Közel egy éve annak, hogy levélben kértük Pálfy G. Istvánt, a kuratórium titkárát, gondoskodjon a meglévő összeg kamatozó számlára való áthelyezéséről, a kuratórium összehívásáról, de levelünkre mind a mai napig választ sem kaptunk. Saját hatáskörömben intézkedtem arról, hogy a meglévő pénz átkerüljön más, kamatozó bankszámlára.

(-s)

Kiss Gy. Csaba: Egy hamis kép tovább él

Skizofrén nemzettudatunkkal nem vagyunk egyedül

Messziről nézve a szlovákok és a magyarok majdnem egyformák

Mit kezdjünk magyarságunkkal? Avagy hogyan gondolkodjunk a szlovákokról, a szlovénekről, az ő sérelmeikről? A térségben lezajlott rendszerváltás után a nemzet, a nemzetiség fogalma körüli viták kiéleződtek. 1848-as forradalmunk évfordulója kapcsán ezekről a kérdésekről beszélgettünk a téma avatott ismerőjével, Kiss Gy. Csabával, a Közép-európai Kutató Intézet igazgatójával.

— Szeretném elmondani: a magyar köztudat számára nem világos, hogy Magyarország 1848 márciusában *poliglott ország volt*, vagyis legalább felerészben lakossága *nem magyar* anyanyelvű — mondta Kiss Gy. Csaba. — Március 15. *a szabadság, az egyenlőség és a polgárosodás lehetőségét nyitotta meg minden magyarországi nép számára.* A horvátok, a felföldi szlovákok, a románok *ugyanolyan lelkesedéssel, mondhatni eufóriával fogadták a szabadságot*, a jobbágyság megszüntetését, azt a tényt, hogy az ország elindult a polgárosodás útján, mint a magyarok. Üdvözölték a 12 pontot, később az áprilisi törvényeket, ugyanakkor *hozzátették a saját követeléseiket: kollektív jogokat kértek, saját nyelvük használatát.* Annak, hogy *ezt a magyar kormányzat nem értette meg*, két oka is volt. Egyrészt az egyéni szabadságra épülő liberalizmus elve, amely szerint visszalépés lett volna a feudalizmus irányába az, ha a nem magyarokat kollektív egészként ismerték volna el (Horvátország kivételével), másrészt a birodalmi központ előszerettel próbálta a magyarok és nem magyarok közti ellentétet kiaknázni.

Azért ne felejtkezzünk el Jellasicsról se...

— A kép tarkább, mint hinnénk. *Nem igaz, hogy a frontvonal a szabadságharc idején a magyarok és nem magyarok* közt húzódott volna, hiszen *Guyon Richárd* katonái Branyiszlónál szlovák honvédok voltak, akik a szabadságharc *mellé* álltak, s ez érvényes a bánsági svábokra, vagy éppen a pesti polgárokra. Idézhetném *Tormay Cecil* „A régi ház" című regényéből azt a jelenetet, amikor Pest lövetése idején a német építőmester magyarra cseréli ki a feliratot irodáján, vagyis a magyarországi városi németség *az ország ügye mellett állt* ki. Igaz, az erdélyi románság egy része *fölkelt* a szabadságharc ellen, ám a bánsági románok a magyarok oldalán álltak. Március 15-ét még a képeken is kizárólag piros-fehér-zöld zászlóval ábrázolják, de még a Nemzeti Múzeum elé is fölvonult 48-ban *a szerb ifjúság*, természetesen szerb zászlóval. A magyarországi zsidóság is nagy lelkesedéssel kötelezte el magát a szabadságharc ügye mellett, hiszen 48 *megszüntette a vallási diszkriminációt*, nem véletlen, hogy később a haynaui katonai rendteremtés bűnösnek kiáltotta ki a zsidóságot.

Később azonban az erdélyi románság, a délvidéki szerbség egy része valóban szembefordult a magyar szabadságharccal. Vajon mi az oka annak, hogy az ön által említett egyszerűsített és így hamis kép él a köztudatban.

— E hamis képre a szomszéd országok *nemzeti mitológiájának szüksége volt;* megpróbáltak olyan képet kialakítani, amelyben a magyarokkal szembenálltak. A sematikus kép tovább él, és oka nálunk és szomszédainknál ugyanaz: a múlt században szükség volt az úgynevezett *nemzetállami mitológiára*, amely azt föltételezi, hogy állam és nemzet egyenlő, vagyis egynyelvű államokat lehet létrehozni Kelet-Közép-Európában. Mindehhez pedig kellettek egyértelmű hősök, szobrok — Zágráb főterén *Jellasics* szobra látható. Ebben egyébként nem különbözünk a nyugati országoktól, ám én úgy gondolom, itt, *Közép-Európában eleve lehetetlen volt* — a kiegyezés után és 1918 után is — *homogén nemzetállamot létrehozni*, hiszen ez csak mások rovására, a velünk együtt élő nem magyarok, később meg a kisebbségi magyarok *sérelme árán lett volna lehetséges.*

Mit kezdjünk mindezzel most, 1992-ben?

— Egyértelművé kell tenni, hogy az 1918 előtti Magyarország nemcsak magyarok országa volt, el kellene fogadni, hogy mi egy vagyunk a közép-európai nemzetek sorában, hogy a szlovákok, a szerbek és a többiek is egy nemzet, saját kultúrával, ami persze nem igazolhatja azt, ha ők más rovására akarnak asszimilálni. Ma valamiféle *nacionalista-antinacionalista diskurzus folyik; egyik oldalnak sincs igaza.* A posztmodern korban *nyitott nemzetfogalomra* lenne szükség, más nem is lehet, mert ha elkezdünk bezárkózni, akkor védekezni kezdünk, agresszívek leszünk, kevésbé leszünk alkalmasak együttműködésre. Türelemre, önkritikára van szükség mindkét oldalon. A legeslegrosszabbnak pedig azt tartom, *ha a nemzeti identitás ügye belpolitikai kérdéssé válik*, ha bármely politikai erő saját legitimációjára akarja ezt felhasználni. Erről vitatkozhatnak a szellem emberei, de *párthoz való tartozásba ez ne játsszon bele.*

Erre pedig bőven láthatunk példát nálunk..

— Nemcsak nálunk, de az *egész térségben!* Ha horvát, szlovák vagy lengyel újságokat olvasna, látná a hasonlóságokat. Én a pártok közt ezt személy szerint soha nem éreztem vízválasztónak. Azért is meg kell ismerni szomszédainkat — hiszen például magam is úgy látom, Cseh-Szlovákiában most a választások előtt a pártok közt abban is van versengés, melyik jobb szlovák párt —, hogy lássuk: *skizofrén nemzettudatunkkal nem vagyunk egyedül.* Egyébként a kommunista korszak bűne is, hogy most a térségben ilyen módon került előtérbe a nemzeti érzés; a kommunizmus *torz módon* használta föl ezt, például *Ceausescu és Zsivkov összeépítette a bolsevizmust és a múlt századi államnacionalizmust.* Minderről többet kellene beszélni, sokat jelentene, ha közös párbeszéd alakulna ki ebben a kérdésben is a visegrádi háromszög országai közt. A kisebbségi kérdés ma természetesen másképpen vetődik fel, mint 1848-ban, hiszen az akkori Magyarország fele nem volt magyar, ma pedig nálunk kisebb számú és szétszórt nemzeti, etnikai kisebbségek élnek. Az persze, hogy kevesebben vannak, *nem jelenthet jogszűkítést számukra.* A kérdés tisztázásában a *többoldalú makroregionális együttműködés, az európai integráció segíthet* s egyfajta kétoldalú kishatár-kooperáció.

Konkrétan mire gondol?

— Hadd mondjam el egy utópiámat. Szentgotthárd közelében az osztrák és a volt jugoszláv határ mentén van néhány szlovén falu, a határ tulsó oldalán pedig egy tízezernél nem nagyobb lélekszámú magyar közösség. *Közös, kétnyelvű gazdasági, kulturális és turisztikai sávot lehetne kialakítani* ezen az egyébként gyönyörű tájon, nem kellene útlevél, közös közlekedési tervet lehetne készíteni, s ugyanakkor beépülni az európai úthálózatba. Szép példája lenne ez *két kis nép összefogásának.*

Mi ennek az akadálya? Egyáltalán: nagyon messze vagyunk egy ilyen együttműködés megvalósulásától?

— Nem lenne különösebb akadálya, hiszen a két nép közvéleményében inkább rokonszenv él egymás iránt, bár a magyarok kevésbé ismerik a szlovénokat. Mint mondtam, nem XIX. századi sémákban kellene gondolkodni, hiszen *a határ fogalma ma egészen mást jelent*, mint 100, 50 vagy 30 évvel ezelőtt: létezik a modern kommunikáció, vagy éppen a környezetszennyezési veszélyek is közösek. Nem biztos egyébként, hogy olyan messze vagyunk ettől az utópiától, sokszor úgy érzem, célpesszimisták vagyunk. Az elmúlt évtizedekben nem volt szabad a határon túli magyarokról beszélni — ezt saját, személyes példáimmal, cenzúrázott soraimmal bőségesen igazolhatom —, most ez fölszabadult, s furcsa reflexként mindenki inkább az ottani magyarok sérelmeiről, a szélsőségekről akar írni. Az arányokkal van baj. Észre kellene venni olyan szellemi emberek megnyilatkozásait is, akik tudják: *az együttműködés kikerülhetetlen. S azt is fontolóra kellene vennünk: messziről — mondjuk Párizsból — nézve a szlovákok és magyarok majdnem egyformák...*

Török Katalin

Reggeli műsorelőzetes

A REGGEL

Hétfőn reggel 6.00 és 8.30 között a TV 1-en nézze A Reggelt! A tervezett tartalomból: Rózsaszín bumeráng a magyar gazdaságban. Vendég: Vértes András — Orfeusz az alvilágban, bemutató előtt — A stúdióban Fehér Klára — Sajtófotók 1991-ből — Miért keresnek a „fejvadászok" csak férfi menedzsereket? Továbbá hazai és külföldi hírekkel, időjárás-jelentéssel, sporttudósításokkal, közlekedési információkkal, gazdasági mérleggel, kulturális ajánlattal, mesével és sok zenével várja önt a képernyő elé a TV 1-en A Reggel!

NAP-TV

Hétfő reggel ismét NAP-TV a TV 2 csatornáján hírekkel, vallási rovattal, kulturális magazinnal, sporttal és külföldi jelentésekkel. Tervezett témák: Összefoglaló a március 15-i eseményekről — Francia boksz Budapesten — Barbra Streisand-portré — Hogyan működik a spermabank? — Akik eltűntek a Szovjetunióban — '56-os portré — Lesz-e nemzetközi kerékpárút? — Hogyan tehetünk szert inasra vagy szobalányra? — Kinn, padon: Kristóf László, a világkiállítás fővárosi biztosa.

FALUTÉVÉ

Hétfőn reggel 6.45-kor ismét kukorékol a kakas a TV 1-en. A műsorból: Népi csíziók több tételben, a faluvilág hírei, sportösszefoglaló, árkedvezményes akciók, mindennapi agrárérdekességek, játékkal. A tervezett témák: Megint nyomoz a faluzsaru — Agrárutunk Európában: A Magazin sorozata — Alföldi Krónika — Kukorékok: Pletykák, tréfák, adomák — Paradicsomtermesztés és szaktanácsadás VII. rész — Most a mustra — Kukorékoló verseny — Ünnep- és Kristóf-köszöntő — Megígértük, küldjük a nótát!

Budapesti színházak hétvégi műsora

SZOMBAT

Arany János Színház: János vitéz (du. 3, Színházterem), Arizona Színház: A női szabó (7), Arizona Kisszínház: Számkivetettek (7), Budapesti Kamaraszínház: Ez az ország eladó (7), Dominó Színpad: Kerek erdő meséje (de. fél 10), Júlia kisasszony (8), Fővárosi Nagycirkusz: Cirkusz a jégen (de. 10, du. 3, 7), Erkel Színház: Coppélia (fél 8, 11. bérl. 5.), Operaház: Mózes (7), Katona József Színház — Kamra: Ugye öregem (éjjel fél 11), Várszínház: A profi (7), Madách Színház: Mária evangéliuma (fél 3, 7), Madách Kamara: Roncsderby (7), Élelem bére (éjjel fél 11), Vígszínház: Óz a csodák csodája (7), Sötétség délben (éjjel 11), Pesti Színház: Amit a lakáj látott (7, XIV. bérl. 3.), József Attila Színház: Svejk vagyok (7, Premier bérl. 5.), Játékszín: Lebegő fénybuborék (du. 3), Fővárosi Operettszínház: Cirkuszhercegnő (du. fél 3, 7), Vidám Színpad: A torockói menyasszony (du. fél 3), Micsoda család (7), Kis Színház: Zanatórium (fél 8), Mikroszkóp Színpad: Körhanta (fél 8), Radnóti Színház: A hetvenkedő katona (7), R. S. 9. Stúdiószínpad: Villon-est (8), Komédium Színház: Mai Nap-est (7), Ódry Színpad: Jó estét, nyár, jó estét, szerelem (du. 3), Pinceszínház: Tragédia dell'arte (7).

A Madách Színház igazgatósága értesíti a közönséget, hogy a Kamarában **ma délután — technikai okok miatt — elmarad** a Válás Kaliforniában című előadás. A jegyek a május 9-i, szombat délutáni előadásra érvényesek.

VASÁRNAP

Arany János Színház: János vitéz (7, bemutató, Színházterem), Arizona Színház: Álompalinta (de. fél 11), Segítség! Orvos! (7), Budapesti Kamaraszínház — Józsefváros: Ali baba (de. fél 11, du. 3), Károly krt.: Sade Márkiné (7), Fővárosi Nagycirkusz: Cirkusz a jégen (de. 10, du. 3), Erkel Színház: Hunyadi László (6, Főisk. X. bérl. 5.), Operaház: Bánk bán (7, bérletsz.), Katona József Színház — Kamra: Turul (8), Nemzeti Színház: Tóték (7), Várszínház: Négy asszonyt szeretek (7), Madách Színház: Mária evangéliuma (du. fél 3, 7), Madách Kamara: Hoppárézimi (du. fél 3), Roncsderby (7), Vígszínház: Óz, a csodák csodája (fél 3, Darvas L. bérl. 2., Karácsonyi 5. bérl. 1.), Játék a kastélyban (8), Madách Kamara: Ahogy tetszik (du. fél 3), Loveletters (8), József Attila Színház: Svejk vagyok (7), Játékszín: A néma levente (7), Fővárosi Operettszínház: Cirkuszhercegnő (du. fél 3, 7), Vidám Színpad: Délután a legjobb (7), Mikroszkóp Színpad: Gyermekműsor (du. 3), Körhanta (fél 8), Radnóti Színház: Micimackó (de. 11, du. 3), Komédium Színház: Nyuszi úl a hóban (de. 10), Ódry Színpad: A vágy villamosa (7).

Holnap a TV 2-n: SOrSok

A Népszava a műsorra visszatér

Vasárnap a Tv 2-n ismét jelentkezik a *SOrSok*, a munkavállalók érdekvédelmi magazinja. A 14.05-kor kezdődő műsorban ezúttal a fiatal — *35 év alatti — vezetők pályafutásáról* lesz szó. A műsor stúdióvendégei: *Gergely Sándor*, a Takarékszövetkezetek Országos Szövetségének vezérigazgatója, és *Smaroglay Ferenc*, a Meet Vezetési Tanácsadó Kft. elnöke. Munkajogi tanácsokat *Zombori Zoltán* ad, 13 és 16 óra között a 112-86-44-es telefonszámon.

A sikeres menedzserkiválasztásról megkérdeztük *Haris Évát*, a Haris Kereskedőház társtulajdonosát. Cége rendszeresen teszteli a Budapesti Közgazdaság-tudományi Egyetem és a Kereskedelmi és Vendéglátó-ipari Főiskola végzős hallgatóit. Az adatbankból választhatnak a cégek.

(bonta)

SZERVÁTIUSZ és TÁRSA

Kereskedelmi és kulturális szolgáltató B. T.

Cím: 1022 Budapest, Bimbó út 87/b. Tel.: 135-7553 Fax: 135-7553 OTP számla sz.: 566–056257–9

ARANYOZÓ ÉS FASZOBRÁSZ-RESTAURÁTOR
ANYAGOK ÉS SZERSZÁMOK
NAGY VÁLASZTÉKBAN KAPHATÓK.
ARANYFÜST, EZÜSTFÜST,
BOLOGNAI ÉS CHAMPAGNE-I KRÉTAPOR,
POLIMENTEK, ARANYOZÓKÉSEK, PÁRNÁK
KIVÁLÓ MINŐSÉGBEN.

NAGY TÉTEL VÁSÁRLÁSA ESETÉN
ÁRENGEDMÉNYT ADUNK!

MÚZEUMI HÍRLEVÉL. 1993. február. Lezárva: 1993. január 10. Szerkesztőség: MNM Műtárgyvédelmi és Információs Részleg (1087 Bp., Könyves Kálmán krt. 40., postacím: 1450 Bp. 9. Pf. 124., telefon: 113-7220, telefax: 113-6668). Szerkesztőbizottság: *Káldy Mária, Kocsis László, Mihály Mária, dr. Szikossy Ferenc* (elnök), *dr. Vásárhelyi Tamás.* Szerkesztő: *Aranyos Erzsébet.* Felelős szerkesztő: *dr. Bándi Gáborné.* MNM Nyomda. Felelős vezető: *Novák Ferenc.* 1370 példány.

A

PATAJI MÚZEUM

MEGHÍVJA

CHOVAN LÓRÁNT

FESTŐMŰVÉSZ

(Oakland; California, USA)

ELSŐ PATAJI KIÁLLÍTÁSÁRA

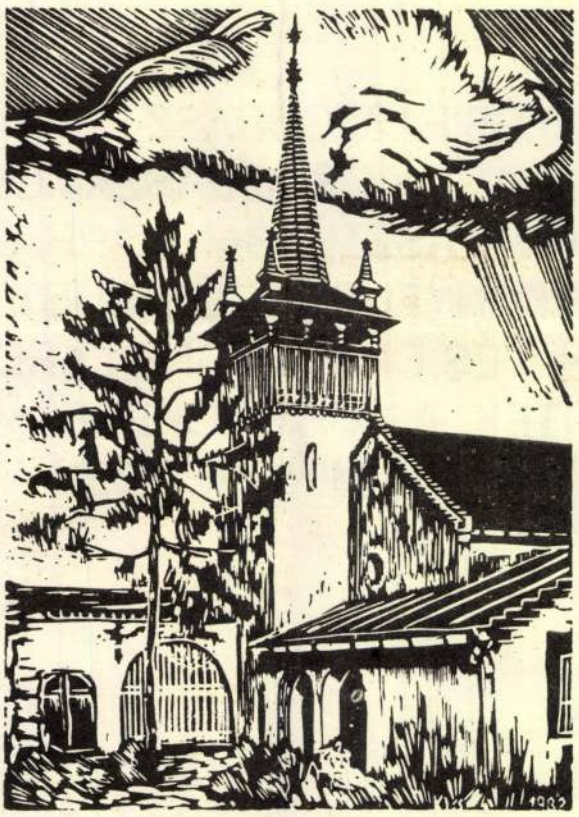

A múzeum nyitvatartása: keddtől péntekig
9—12, 14—16; szombat 10—14; vasárnap 11—13 óra.

*

(Dunapataj Budapesttől délre 100, Kalocsától északra 15 kilométerre van. Határában terül el a Szelidi-tó.)

SZERVÁTIUSZ TIBOR

Kormánykedvezmény a mezőgazdaságnak (2.)

A kormányzat a mezőgazdaság pénzügyi nehézségeinek mérséklésére, a termelők megsegítésére több intézkedést hozott. Ezeket a kedvezményeket a szövetkezetek, az állami gazdaságok és a magántermelők egyaránt igénybe vehetik.

Tegnap ismertettük azokat a hitelfajtákat, amelyek a termelők segítségére rendelkezésre állnak. Most arról szólunk, hogy mit kell tenni annak, aki ezeket a hiteleket fel akarja venni.

Természetesen hitelfelvételről lévén szó, fel kell keresni egy bankfiókot. A bankok a hitelképességet vizsgálják. A *hitel garanciája általában az a termék, amelyhez a kölcsönt felveszik.* A kormány az őszi búza biztosítása érdekében, a kamatkedvezmény mellett e hitelhez *70 százalékos garanciát* is vállal annak érdekében, hogy a termelők minél nagyobb köre hitelképes legyen.

A 70 százalékos állami garanciát a termelő úgy kapja meg, ha hozzájárul ahhoz, hogy a megtermelt őszi búza eladása után befolyó összegből a hitelt törleszti. Ezt a hitelszerződésnek tartalmaznia kell. Ha a termelő valamilyen [illegible] akkor

3. A legújabb kormányzati intézkedés az őszi kalászos gabonák (őszi búza, őszi árpa, rozs) vetéséhez *vissza nem térítendő támogatást* is ad.

A támogatás hektáronként legfeljebb 1500 forint nagyságú és minősített vetőmagra, műtrágya- és gázolajbeszerzésre.

Ez a három tétel egyenként és összesen is jogosulttá teszi a támogatást. Például a termelő 250 kg minősített búzavetőmagot vet el egy hektár földterületre. A beszerzési ár 1300 Ft/q, így a 3250 forint értékű számlát bemutatva már jogosult az 1500 forint támogatásra.

Hasonlóan kell igazolni a felhasznált műtrágyát és a gázolajat is. Ez utóbbi esetében a bérmunka is efogadható, azaz a termelőnek – saját eszköze nem lévén – a bérmunkát végzőtől kell számlát kérnie.

Mivel a támogatás összesen nem haladhatja meg a hektáronkénti 1500 forintot, így ha a termelő nem rendelkezik a fenti tételekre vonatkozóan hektáronként összesen 1500 forint értékű számlákkal, akkor csak a számlákkal igazolt összegű támogatásra jogosult.

A vetés megtörténtét a megyei földművelésügyi hi-

Éjjeli menedékhely

Debrecen, Dobozy utca, kora ősz, délután valamivel öt óra előtt. Az egyik épület felirata szerint éjjeli menedékhely. Természetesen nem színház, ez napjaink valósága. A kerítésen, mint a verebek, a bebocsátásra várók. A jelmeztervező sem alkothatna különb szereléseket, ha az a bizonyos klasszikus darab menne...A színész szereti az újságíró érdeklődését, itt nem látszik túl népszerűnek a kíváncsiskodás. Mert elég hamar kiderül. A kérdésre ugyanis kérdés a válasz: ki maga? Munkaügyi hivatal, adóellenőr? Gyanítom, bármit válaszolok, ugyanaz a reakció: menjen a fenébe. Azért megenyhülnek, ki-ki meséli a maga kis tragédiáját, ám előtte lelkemre köti, csak név nélkül. A legtöbbjük munkanélküli. Van, akit az asszony rakott az utcára, amikor bejelentette, holnaptól nem kell dolgozni menni. Akár hosszú [illegible] lejegyezhetnék,

Vidékek vidéke

Ebben a rovatunkban rendszeresen szemlézzük a helyi lapokat Kérjük ezért kiadóikat, szerkesztőiket, hogy egy-egy példány juttassanak el szerkesztőségünkbe. A küldőknek köszönjük szí vességüket és fáradozásukat.

Keserédes cukor

A tavalyi kampány, mely rekord cukortermelést hozott, (35 853,77 tonna) alaposan igénybe vette mind a gépi, mind az emberi erőket. Az idei évben lényegesen csökkentettük a répavetési területeket, mivel az *alacsony exportárakban* nem térül meg a cukorgyártás költsége, és csak a belső piaci részesedésünk (5,35 százalék) biztonságos megtermelése lehet a cél – mondta Hájas László, az ácsi Cukoripari Rt. képviselője. A belső fogyasztás 1991. január óta tartó csökkenése június–júliusban megfordulni látszott, így piaci részünk abszolút mennyiségben feltételezhe- [illegible] 24000 tonna körül

képviselők és családtagjaik men telmi jogot élveznének?) *d)* Kép zetlen, ill. alacsonyan iskolázot munkaerők, magasabb végzett séget feltételező munkakörök ben dolgoznak. (Egyes adm nisztrátorok, s főként képesíté nélküli pedagógusok.)
(HALESZ – TÁPIÓSZŐLŐS)

Építési telekre spekulálva

*Szebényi Béláv*al, a siófoki pol gármesteri hivatal munkatársá val beszélgettünk a kárpótlásról különös tekintettel a Balaton fő városának speciális helyzetére.

Cifrázza a helyzetet az is hogy Siófokon a régi hatezer he lyett ma 24 ezer ember lakik –

Két cikk Narancs

A megújult formátumú és mind szélesebb körben tájékozódó Magyar Narancs legutóbbi számában beszámol arról, hogy min dolgozik *Finta József*. (A Főkapitányság és a Tűzoltóparancsnokság új épületén.) A szöveg felett viszont *Szervátiusz Tibor* látható. Ez annál is feltűnőbb, mert ugyanezen az újságoldalon arról faggatják a kiváló szobrászművészt kiállítása kapcsán, hogy miért pont *Csurkát* kérte fel a tárlat megnyitására.

E két-három jeles személy bizony kijátszható egymás ellen. De ilyen könnyen? Vagy sima figyelmetlenségről van szó? Az ifjúság őszi elfáradásáról?

– api –

Megőrizni – ami jó volt

Eszmecsere A Hét új főszerkesztőjével

Mindig minden viszály ott kezdődött, hogy a másik visszaütött. Manapság ez nemcsak a magán-, de a közéletben is így van. Mint a gyermekek, komoly felnőttek játszadoznak írott és elektronikus sajtóval, egyik párt a másikkal. S ha az egyik, általában a nép bizalma alapján hatalomra emelt nem teljesíti a másik óhaját, megkezdődik a „visszaütök játék". Sajtóbirodalmak alakulnak a (félre)tájékoztatásért, megszokott, de egy irányt konokul képviselő írástudók billentetnek ki helyükből. Bosszú, kivagyiság, hatalomra törés? Valamennyi kérdés felvetődhet egy-egy ilyen akció után, amilyennek a média is eszköze és célpontja. *Pálfy G. István* leváltása után jogosan merül fel a kétely: mennyire maradhat tiszta a megszokott Híradó és A Hét? Megváltozik-e, s ha igen, miben? Marad-e az objektív tájékoztatás eszköze, illetve valós vagy látszólagos hatalom szolgálatába szegődik-e? Minderre választ adott egy véletlen találkozás folytán *Gyulay Zoltán*, A Hét új főszerkesztője.

– *Módosul-e a Híradó, illetve A Hét műsora az ön vezetése alatt?*

– A Hét felelős főszerkesztője lettem, egyszersmind a Híradó megbízott főszerkesztő-helyettese. Felelősen egyelőre csak A Hétről beszélhetek. A célom – régi marxista terminológiával élve – a „megszüntetve megőrzés". Tehát azt, ami jó volt, s véleményem szerint több volt a jó, mint a gyenge pontja A Hétnek, föltétlen meg kell őrizni. Nem foglaltam el a széket, az most egyelőre maradjon üres, s majd meglátjuk, mikor ül bele valaki. A műsornak pártsemlegesnek kell lennie, hiszen egyben közszolgáltatás; és – főleg – el kell készülnie. Hogy hasonlattal éljek: a vasútnak is mennie kell a megadott sínpáron, s ha mégis téves vágányra szalad, azért nem a mozdonyvezető a hibás, hanem a váltókezelő.

– *Csakhogy feltevések szerint az Egyenleg ellenzéki hírműsor, míg A Hét, a Híradó inkább a kormányhoz áll közelebb, s így akar objektív tájékoztatást nyújtani.*

– Örülök az utóbbi kitételnek, és örömmel tapasztalom, hogy megpróbál objektív lenni. Hozzá kell tennem, hogy minden egyes információért iszonyúan meg kell küzdenünk. Ha ez igazán kormánypárti műsor lett volna vagy lenne most, akkor ebből az következnének: a Híradóhoz és A Héthez ömlenének a kormánypárti információk. Nem, éppen fordítva van: rendkívül nehezen tudjuk megszerezni őket.

– *Milyen a nézettsége ezeknek a műsoroknak, hiszen mostanában egyre több filmet vetítenek a Híradó és A Hét műsoridejében a 2-es csatornán, rendkívül tudatosan szervezve a programot...*

– Ennek ellenére a nézettségi arány 45 százalék körül van, ez minimum három és fél millió nézőt jelent, sőt inkább ennéi is többet. A tetszési index pedig általában 78 százalék körül mozog. Nem bántó szándékkal mondom, hiszen nyilván ennek objektív okai vannak: a két Egyenleg-adást nem nézik annyian, mint amennyien például a 18 órás Híradót, s őszintén meg kell mondanom, a tetszési indexünk is egy-két százalékponttal magasabb...

(Frang)

NAPTÉNY

Lószolgálat

Egy álmos őszi délelőttön patadobogás zaja verte fel a Váci utca csendjét. Két lovas rendőr lépdelt paripáján a Vörösmarty tér felé. A közegek körbejárták a szobrot, majd elindultak egy barátságosan integető ifjú hölgyhöz. Néhány segélykérő szó után a bajszos fiatalember az egyik lámpaoszlophoz lépett, felállt a kengyelben, és magasabbra igazította egy kókadtan lengedező alkalmi transzparens spárgáját. A hölgy köszönetet rebegett, a lovas mosolygott, majd társával méltóságteljesen tovalovagolt. Az utánuk haladó, citrompofozó utcaseprőre senki sem figyelt.

(t.t.)

• Dr. Solt Pálnak, a Legfelsőbb Bíróság elnökének meghívására tegnap – négynapos tanácsko-

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP KFT.
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726
1983 MÁR 2 5
NÉPSZAVA

1021

Kiállítási kalauz

Szervátiusz Tibor szobrai a Nemzeti Galériában

Az apa, Szervátiusz Jenő munkássága után most a fiú, *Szervátiusz Tibor* művészetével is megismerkedhetünk a tavaszi fesztivál keretében. A *Nemzeti Galéria* kupolatermében megrendezett tárlaton a ma 54 éves, s hosszú évtizedekig Romániában dolgozó mester mindössze hetven szobrot mutat be, ám ez a szűkre szabott kollekció tevékenységének valamennyi területéről hírt ad — mégpedig főművek tükrében.

Szervátiusz Tibor szellemiség és elkötelezettség dolgában az apja nyomdokain halad: ő is az erdélyi népi világ szerelmese, az itteni magyar kisebbség életének, küzdelmeinek és sorsfordulóinak krónikása. A táj, az etnikum, a történelem, a balladás kulturális hagyomány mindamellett nála *másfajta megközelítésben*, átfogóbb szemlélettel és egyetemesebb igénnyel jelenik meg; — ennek részben alkati, részben gondolkodásbeli okai vannak. Alkati oka annyiban, hogy szemben apja lírikus hangoltságú, szemlélődő alaptermészetével, ő kevésbé elfogult lélekkel, a jelenségek tragikus oldalait is észlelve és átélve közeledik a valósághoz, gondolkodásbeli pedig annyiban, hogy ez az illúziótlan világlátás *igazságkeresését is drámaibbá teszi:* minden gesztusában kritikai célzat s minden kritikai véleményében — legyen az megméretés vagy rangsorolás — erkölcsi indítékú állásfoglalás lappang. E két tényező nyomán, úgy hiszem, érthetővé válik, hogy Szervátiusz Tibornak nem kenyere az elbeszélő vénájú, vagy a leíró típusú ábrázolás, hisz eleve a felszín mögötti mélyrétegek üzenetét, a *valóság jelentéstartalmát* igyekszik formába foglalni. Konkrétumok megmintázása helyett a gondolati lényeg, a fogalom plasztikai megjelenítésére tör.

Ez az igyekezete már figuratív, tehát a tárgyi-természeti világ motívumaiból építkező munkáiban is megnyilatkozik — a legfőbb tanunk erre a Kicsi bálványok című kisplasztikai ciklus. A sorozat egy olyan emberalak kiformálására tesz kísérletet, amelyben nem az esetlegességek és véletlenszerűségek, hanem a *lényegi jellemzők* dominálnak; amely zárt, mint egy kőtömb, s lekerekített, mint egy forgástest, és szinte absztrakt geometriai lénye ellenére lehetővé teszi, hogy *mitológiai jelként*, vagyis emberi állapotokat, viszonylatokat, életérzéseket kifejező szimbólumként értelmezhessük. Szerelem, halál, egyedüllét, nehéz sors, eltökéltség, méltóságtudat, anyaság — és ki tudná még felsorolni, mi minden — kap konkrét utalás nélkül is általánosított,

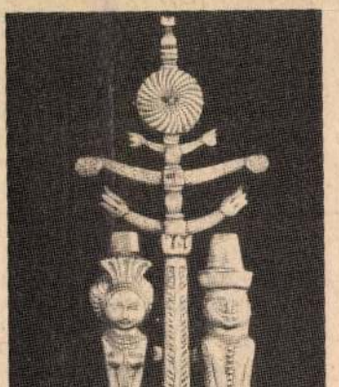

Életfa

jelképi kifejezést ezekben a szobrocskákban, amelyek tömondat tömörségű stílusa oly találóan egyesíti a népművészet lapidáris formanyelvét és a modern szobrászat ősi formákat segítségül hívó, archaizáló irányzatának tanulságait. Ugyanezen modorban fogant egyébként Szervátiusz Tibor portréábrázolásainak a legtöbbje is, köztük a hallatlanul szuggesztív Ady-, Móricz- és Bartók-képmás (legjobb variációikat sajnos csak fotókon tanulmányozhatjuk), melyekben a kisplasztikákban exponált léttudat immár személyhez kötötten és aktualizáltan, mint az emberi és művészi habitus reprezentálója jelentkezik. Nem véletlenül nevezi Szervátiusz ezeket a szobrokat „létportréknak" ...

A hetvenes évek első felében készült alkotások egy csoportján — fokozni akarva a szobrok gondolati erejét és internacionális értelmezhetőségét — mesterünk stílust vált: a Moore kezdeményezte *vitalizmus koncepciójához* csatlakozik. Ennek jegyében születnek meg a plasztikai formák önelvűségére építő, de antropomorf érdekeltségüket az elvontság kereteiben is megtartó művei, melyekben az emberi sorskérdések, így például az ember eredendő rendigénye, tisztaságvágya, tökéletességeszménye a világmindenség távlatába ágyazva kerülnek megfogalmazásra. A „Könnyek oszlopa", a márványból faragott „Napisten"-variációk, a „Vonzódás" és az „Ősnemzés" ennek az igazodásnak a legjelesebb terméke — műves megmunkálásuk, a művésznek az anyaggal szembeni toleranciája még inkább kiemeli erényeiket.

Szervátiusz azonban, mert jó szobrász, hamarosan megérzi ennek a modornak a hátrányait is, ráébred viszonylagosságára, parttalanságára. Meglátja, hogy a bontott és a tömött forma elegyítése ha módot is ad a szobrász kreativitásának kiélésére, rendkívül kedvez a szubjektivitásnak. Ő pedig, akit kezdettől fogva kollektív élmények és formák inspiráltak, s a fejlődéssel járó ellentmondások és ütközések feltárásának vágya vezetett, nem érhette be egyénieskedő formabravúrokkal. S ezért kezdte kitartóan keresni azt a megoldást, *melyben a hagyományos és a kortárs értékek igazi szintézisbe olvadhatnak.* Így talált rá a hegesztéssel előállítható üreges formaképzésre, ahol a felületet megbontó belső feszítő erők — kölcsönkapcsolatba lépve a kompozíció környezetével — szinte a *térbe oldják* a szobor tömegét, páratlan lehetőséget adva ilyetén az emberi küzdelem és szenvedés dialektikájának plasztikai megjelenítésére. Az 1967-ben elkészült „Kolozsvári Krisztus" az első jelentősebb teljesítménye ennek a vonulatnak, amelynek beérett csúcspontját az 1972-ben formált Tüzes trónon című Dózsa-kompozíció képviseli, s amelynek tanulságai az 1973-ban fából faragott oszlopszerű „Petőfi halálá"-ban is visszatérnek. E három szobor, mint Solymár István írja, egyetlen végső kérdés — *a szabadságért hozott áldozat bonyolult problematikájának* — összefüggő ciklusa.

Szervátiusz Tibor a katalógus saját kezűleg írt előszavában így fogalmazza meg célkitűzéseit: *„Azt tartom alkotásnak, ha a művész nemcsak kísérletezik, de teremt: világot magának, s ehhez megfelelő formát. Ha létrehoz eddig nem létezett új valóságokat. Ha szellemi erejét az anyagra tudja kényszeríteni. Ha az anyag kénytelen egy egész nép feszültségeit, az egész emberiség sorsát magába zárni és örökké hordozni."* Szép és nagy szavak. Hitelüket az adja meg, hogy ennek a rendkívül küzdelmes sorsú művésznek nagyrészt sikerült a bennük kifejtetteket megvalósítania!

Tasnádi Attila

tek részt az emlékünnepségen, amelynek keretében leleplezték Kiss János márvány mellszobrát, *Csikszentmihályi Róbert* alkotását. Az emlékünnepség Kiss János síremlékének megkoszorúzásával folytatódott, délután pedig a Jurisics-vár lovagtermében tudományos ülést rendeztek.

összes alapterülete ... 1,4 millió négyzetméter lesz a tervidőszak végén, ami 8,5—9 százalékos bővülésnek felel meg.

A tervek szerint elkészül körülbelül 50—52 ezer négyzetméter *lakásépítéshez kapcsolódó kereskedelmi létesítmény*, körülbelül 40 ezer négyzetméter úgynevezett

ház. A vállalati és a központi források szűkössége ellenére — az egyértelműnek mondható szükségesség miatt — *távolabbi célokra is gondolnunk kell.* Tervezzük az újpesti áruház, az újpalotai üzletház és más — egyes vállalatok együttműködésé-

lálják. Különösen e idény jellegű cikkek el sánál — ilyenek példá játékok — kell továbbfej teni ezt a módszert.

Tartalékok vannak az letek nyitvatartásának m sításában is. Minden k kedőnek érdeke a jól m

ak csillagot

a víztoronyban

vissza, vagy ötletük nem aratott sikert. Most a Göncöl Társaság az elmúlt év decembere óta kardoskodik és küzd azért, hogy stellárium nyithasson itt kaput. Miért tartják elgondolásukat kizárólagosan jónak? *Kiszel Vilmos*, az egy éve alakult közösség titkára, így foglalja össze:

— A margitszigeti víztoronynak a továbbiakban is méltónak kell maradnia a fővároshoz, a szigethez, kulturált környezetéhez. Hasznosításáról is csak e szempontok alapján lehet gondolkodni. Az, amit mi szeretnénk itt létrehozni, *megfelel ezeknek a kívánalmaknak*, s hozzá még nagy tömegeket segíthet természettudományos és technikai érdeklődésének kielégítéséhez. A jobb megértés kedvéért, mi nem valamiféle vállalkozás keretében akarjuk terveinket valóra váltani, *nem megélhetési, pénzszerzési okok vezetnek.* A miénkhez hasonló közösségi, művelődési társaságok hazánkban idestova *150 éves múltra tekinthetnek vissza*, s mindig a nagyobb embercsoportok művelése, kulturáltságának növelése volt a céljuk, nem pedig az anyagi gyarapodás.

Azt, amit csinálni akarnak, a rajz jól illusztrálja. Az alsó három szinten (az ábrán 11-es szám) különböző *kiszolgálóhelyiségek* kapnának helyet. A negyediken (10) egy kis *tárlatot készítenének* csillagászati távcsövek, égitesteket ismertető rajzok, fotók bemutatására. A toronyfej alatti 5. szinten (6) *étterem* kaphatna helyet, nyolc erkélyen pénzbedobásos panorámatávcsövekkel. A következő, 6. szint (7) az úgynevezett *gépteremé* lenne. Itt az érdeklődők számítógép-terminálokból kialakított, nagy tudású automatákkal játszva növelhetnék ismereteiket a világmindenségről. Egy emelettel feljebb kapna helyet maga *a stellárium* (4). Ez nyolcvan ember befogadására lenne alkalmas. Kilenc méter belső átmérőjű kupolájában egy *mini planetárium működne* vetítővel, körszínpaddal és multivíziós rendszerrel. A rajz jobb oldalán levő helyiség (5) lenne a kupolaterem előtere, amelyben egy apró kiállítás a Margitsziget légkörével, környező vizeivel, azok szennyezettségét ábrázoló diagramokkal ismertetné meg a látogatókat.

Az előtér fölötti két szint (3) ismét a *kiszolgálóhelyiségeké* és egy *lépcsőházé* lenne, fölötte pedig a panorámaterasz (2) — ugyancsak pénzbedobásra működő távcsövekkel —, az épület csúcsában (1) meg a tudományos megfigyelőeszközöket — Nap- és meteorkamerákat, légkörelemző, zajrögzítő készülékeket — befogadó egység kapna helyet.

A terv nagyon szép, és nagyvonalú. De hogyan lehetne megvalósítani? Kiszel Vilmos szerint így:

— Az épülettel *kívül* jószerint alig lenne dolgunk. Elismert szakemberrel vizsgáltattuk meg. Az ő véleménye alapján mondhatom, hogy az akkoriban még kézi zsaluzással készült monolit vasbeton építmény *kitűnő állapotban van.* A torony fejrészéből természetesen el kellene távolítani a 600 köbméteres víztároló medencét, hogy egyebek között megépíthessük a stellériumot, és helye legyen az éttermnek. Ez azonban nem megoldhatatlan feladat. A csigalépcső és a felvonó (8—9) elkészítése sem. Ami pedig a különböző eszközöket illeti, *már van néhány belőlük, s a többit is megcsinálnánk. Magunk.* Társaságunk tagjai ugyanis *amatőrök*, akik főhivatásuk mellett kedvtelésből kutatják a világmindenség titkait. Köznapi munkájukban a földtudományokkal, újságírással, vegyészettel, fizikával, népműveléssel, zeneszerzéssel, számítástechnikával foglalkoznak, ha azonban a csillagok világáról van szó, mindenre vállalkoznak, és minden közös elképzelést valóra váltanak. Így például már egy olyan műszerészcsoporttal dicsekedhetünk, amelyik *számítógép építésére is képes.*

Tiszteletet érdemlő igyekezettel — tehetjük hozzá. A szorgalom, az akarás azonban a margitszigeti víztorony eddigi szerepkörének megváltoztatásához, újrahasznosításához aligha elegendő. *Ahhoz pénz is kell.* Nem is kevés. A társaság titkárának véleménye erről:

— A vendéglátóegységeket nyilvánvalóan nem mi képeznénk ki, és nem is mi működtetnénk. Ez nem illeszkedne a mi érdeklődési körünkhöz. A többi elvégzendő munkához meg *előteremtenénk az anyagi fedezetet.* Több esetben végeztünk már a hivatásos asztronómusok felkérésére állami megbízatásból is tudományos vagy megfigyelői munkát, amiért pénzt kaptunk. Ha ilyen nem volt, *kőműves- vagy segédmunkát is vállaltunk* azért, hogy például a Bakonyban meg tudjunk vásárolni egy parasztházat meg egy telket, ahol észlelőbázist rendezünk be. A társasági tagsági díj is előrejutásunkat szolgálja.

A Göncöl tagjain tehát aligha múlik a margitszigeti víztorony új életre keltése.

— Valóban nem. A mi csapatunk ugrásra kész. Azt

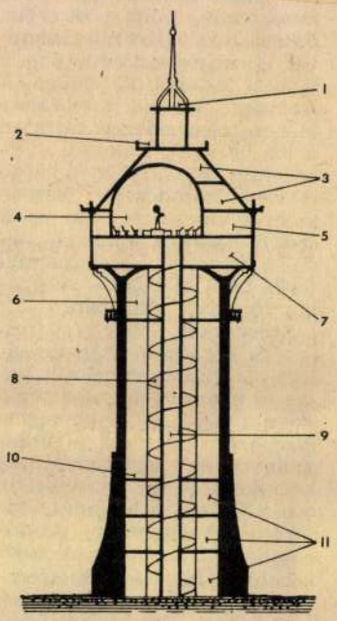

tudjuk, hogy a Fővárosi Vízművek meg akar szabadulni ettől a számára már haszontalan épülettől. *Csupán a Fővárosi Tanácson múlik a sorsunk.* Innen várjuk a döntő szót, az engedélyt adó írást.

A kapunyitásra — úgy számítják — *három év múlva kerülhetne sor.* Annyi időre szükségük is lenne, hogy mindent el- és berendezzenek. Aztán jöhet a nagyközönség. **Weidinger László**

Szerwátius Tibor

Nádor 210 - 320

Medium tenuere Beati .

1983. III. 15. TV.2.Müsor 21.20

1021

TV-HIRADÓ 2.

- A Budapesti Tavaszi Fesztivál rendezvényeinek keretében ma délután nyitották meg a Nemzeti Galériában Szerváciusz Tibor kiállitását. A kolozsvári születésü szobrászmüvész első gyüjteményes budapesti kiállitása reprezentálni kivánja a müvész utját az apai örökség továbbgondolásától az önálló egyéni hang megtalálásáig. A népmüvészetben gyökerező érzelmi világu csángó madonnáktól és kicsi lányoktól a monumentális igényü portrészobrokon keresztül a drámai; nagy lélegzetü égetett fa, és hegesztett fémkompozicióki.g. A század müvészi törekvéseit ismerem, vallja Szerváciusz, de nem tartom jogosnak megkésve átvenni azt, amit valahol már kialakitottak. Szeretem az anyagokat, tisztelem szerkezetüket, szépségüket, keménységüket. Mégis azt mondom puszta formát létre hozni nem elég. Azt tartom alkotásnak, ha a müvész nemcsak kisérletezik, de teremt. Világot magának és ehhez megfelelő formát. Ha létrehoz eddig nem létezett uj valóságokat. Ha szellemi erejét az anyagra tudja kényszeriteni, ha az anyag képes az egész emberiség sorsát magába zárni és örökké hordozni. Ezt a müvészi hitvallást tükrözik Szerváciusz Tibor munkái, amelyek mától kezdve április 13.-ig láthatók a Magyer Nemzeti Galéria kupolatermében.

SZERVÁTIUSZ Tibor

Szervátiusz kiállítás Kisebb-nagyobb bronzszobrokat és tusrajzokról készített szitanyomatokat állított ki a budapesti Vármegye Galériában Kolozsvári Szervátiusz Tibor. A tragikus sorsú (tizedik emeletről feltehetőleg szekus segítséggel kizuhant) Nagy Kálmán *Kalevala*-fordításához, a fordító kérésére (még Kolozsvárott) készített illusztrációk eredeti példányai 1985-ös helsinki bemutatásuk sikere nyomán Finnországban maradtak. „Amennyire finnek, annyira magyarok is ezek az illusztrációk, s ezt megérezték Finnországban is" – fogalmazott az 1977-ben, 47 évesen Magyarországra települt művész, aki november 9-éig nyitva tartó kiállítása megnyitására Csurka Istvánt kérte fel. „Régi barátom, a galériát működtető Erdély Művészetéért Alapítvány kuratóriumi tagja. Úgy érzem, sokak által kellő mélységében meg nem értett és ezért támadott tanulmánya egy népéért és hazájáért aggódó ember tőprengése" – felelte a Narancs obligát miértpont-őt kérdésére. A terem szűke miatt sokan az utcán rekedtek: több volt ez művészeti eseménynél. Erről így vélekedett Szervátiusz: „Egyáltalán nem tekintem ezt politikai megnyilvánulásnak, bár ha valaki akarja, mindenben lehet politikát látni. Itt művészetről van szó. Nekem különösen a nagy szobraimban van politika, történelmi tragédiáinkból kiindulva teremtek katartikus élményeket."

tetése
Költészet A
életművéért
tette ki Ge
gyar szárm
akit a magy
tavaly febru
kor a Kator
vendégeske
Gorki The
Mein Kampf

Új Joyc
eddig isme
ra bukkant
kritikai kiad
dalomtörté
szerint az 1
vellák „kris
érthető" r
más, mint
*Ulysses*é. A r
márciusra t

Fotó: Husztl István

SZERVÁTIUSZ JENŐ — SZERVÁTIUSZ TIBOR: TAMÁSI-EMLÉKMŰ (RÉSZLET)

SZERVÁTIUSZ JENŐ — SZERVÁTIUSZ TIBOR: TAMÁSI-EMLÉKMŰ (RÉSZLET)

Szervátiusz Tibor

Szerwátiusz Tibor

Ziáll. Sopron 1984. máz. 14-25.

Soproni Szemle 1993/1. 15.

404

SZERVÁTIUSZ TIBor

Rádics Kárly

Megkésett találkozás Szervátiusz Tiborral [interjú]

Írás

Új ~~Tükör~~ 1984, febr. XXIV. évf. 2. n. 68-74.

FILE:MU2 L:48-1 OED970 48 oldal

Meghívó

Az Erdély Művészetéért Alapítvány
szeretettel meghívja

Szervátiusz Tibor

kiállításának megnyitójára
1992. október 9-én pénteken
18 órakor
a Vármegye Galériába
(Bp. V. Vármegye u. 11.)
A kiállítást megnyitja
Csurka István író
Közreműködik Petrás Mária
moldvai csángó dalénekes

ERDÉLY MŰVÉSZETÉÉRT ALAPÍTVÁNY

MTA Művészettörténeti
Intézet – Bordali István
Budapest
Úri u. 49.

1014

SZERVÁTIUSZ TIBOR

91 12. 17

Új Művészet

Szervátius Tiba

apró betűkkel írt sorok

Balassa Péternek Kovács Ilona

Képeslapot írok, annyiszor ugyanonnan – (hegy, várrom, balra kastély, virágok, sövény, a tölgylombon villanydúc-csigák, lennebb homlokba csapódó tatárnyílvessző: útjelzőtábla.) Írom, ki tudja, hányadszor ugyanazt. Hogy jól vagyok, remélem, ti is, és biztosan találkozunk... az összetéveszthető végvárromokon... vagy a nap határfolyón átvetett őrizetlen pontonán... innen és túl, a nagy hetivásáron – bőrünkből kifosztottan, térdepelve a lacikonyha egytepsijétől távol. (Ahol minket is kinyújthatnak, kiporciózhatnak. És mindenkit, aki máshogyan beszél. Mintha éppenséggel nyelvünk, teremtő másságunk lenne a tornyosuló zűrzavar oka, a szavainkban tetten érhető bábeli bűn.) Beszélgetünk, álomszerűen, kihallgatatlanul; félcédulákra írva dadogásainkat, hogy jól vagyunk, remélem, ti is, és biztosan találkozunk... És az átizzadt tőmondatokat megégetjük, és hamvukat a sós tengerbe szórjuk... Hallgatásunkat is szavaink nyomán... Okuljanak belőle a pusztuló bálnák, gyilkos kardhalak, a megalázottság feltűzhető medúzacsillagai, az éhes emberiség megmentésére szánt alja algák... S az oktalan fuldokló is megnyugodjék, és izmait a hullámzó mélység fölött békésen elernyessze.

1984. január 7.

SZOBOR-TRIPTICHON SZERVÁTIUSZ TIBOR MŰTERMÉBEN

I

Élet-bálványsor

A kezdet: megvilágosodás – a megvilágosodás: eredendő bűn... Fénnyel faragott eperfarönk – tartósítja a kézmeleg élet: fejkendős Madonna a Húsvét-szigetek pogány szobrai között... Fénnyel faragott eperfarönk: öröklétre piramisolt fáraófeleség a homokkal kockává csiszolt sötétben... Fénnyel faragott eperfarönk: sztyeppék sírhalmain vigyázó kunbabák szögezik az éjszaka est-küszöbére a holdat... Arcok. Egy és ugyanazon emberarc – szemek letakart tükrében sorjázó arcvonások. A szerelem örökkévalóság-sejtelem-arca. A magzatát oltalmazó édesanya életfa-arca. Fiát az időszámítás keresztjéig kísérő istenanya arca. A középkori szent láng-szempillákkal hunyorgó glóriaabroncs-arca. A forradalmak géniuszának álomálarcos arca. A háborúban eltűnt férjéért sírokat feltúró hitves megistenült vakondok-arca. A huszadik század megégetett, kitépett fogú piéta-arca – szögesdróttal fésült hajkoszorúban... A megnémult idő zene-arca. A túlvilág búzametszetű szemével néz reánk az élet. Az élet búzametszetű szemével nézünk a túlvilágba. Arcunk – kezdetek élével kifaragott napkorong. Kelünk a szemhatár mögött és mögötte a szemhatárnak nyugszunk... A kihűlés: élet-éltető áramlás – túlról nézve. A felmelegedés: halál-éltető dermedés – a túlontúlról nézve. Életnek életével éljél...

2

Kolozsvári Krisztus

A döbbenet – rögeivel kitöltheti az ember szivét, csöndjével bezúzhatja a dobhártyát, maró savával megvakíthatja a sötétben tapogató ujjbegyet. Pillanatai, percei, órái, napjai, évei, évtizedei eláraszthatják a szülővárost: a házakat, iskolákat, templomtornyokot, dombok háromszögellési pontjait, kilátóit és az Ararát hegyére menekültek tanyáját. A múlt és a jövendő, az idő és az időtlenség egyéni és közösségi döbbenete – jelen*időnk*ben, jelen*létünk*ben. Egy többszörösen újraépült házban. Templomcsarnok-műteremben. Kolozsvári Krisztus a mészkőtéglákból emelt fehér fal előtt. Az idő és a tér kiterített kártyalapjai – az örökkévalóság megfejthetetlen rácsrajzolata előtt. Mindegyik elvetett kockára, egymáson épülő lapra más és más jel kínálkozik. Hányat ismerhetünk meg belőlük? Mennyi vár megfejtésre? Mintha száz- és százezer ujjlenyomat érdesítené Krisztus hátterét, a feltámadásra váró leplet. Siratófalunkat. Száz- és százezer mutató- és gyűrűsujj a halál mészkockáiban. Száz- és százezer megdermedt szemefehérje a haláltábor fehér csempéin. Mondjuk: Treblinkában. (Korlátlan a választék!) Ahol a fürdőnek álcázott siralomcsarnokban megszámlálhatatlan lelket zsúfoltak össze. S hogy minden lélegzetvételnyi helyet kihasználjanak, az emberfejekkel kirakott tömeg tetejébe gyermekeket préseltek. A Biblia kisdedeit. Aztán bekapcsolták a motorokat. Még elavult módon; kipufogó gázzal öltek. Azóta

szennyezett a víz és olthatatlan a szomj. Azóta parancsolja a felebaráti szeretet, hogy vegyük számba, tartsuk számon gyilkosainkat. A rögtönzőket, akiket sürget az idő. Akik idő hiányában nem tudnak olyan álszentül békés helyzetet teremteni, hogy a „nemkívánatos elemek" – emberek, családok, közösségek – létüknek önkezükkel vessenek véget. Így vagy úgy, de fölszámolják önmagukat, vagyis: *fölszámolódjanak*. Ehhez – alapfeltételként – el kell tiporni még a szentjánosbogárnyi reményt is, ki kell siklatni az évszakokat, rács mögé kell dugni a napot. Ehhez – alapfeltételként – idő kell, amazonaszi idő..., és hordaléka: a türelem. Az *idővel-emberáldozók* mindenki másét felülmúló sátáni önbizalma és pontos, a rögtönzők sikerein alapuló ravaszdi számvetés, és persze gyomor: sajátságosan emésztő hajlam kitenyésztése. Ez is percre készséget feltételez, mégha évekig, évtizedekig kell is várni. Percre kész cselekvő kivárást. És lehetőséget. Teret. Országos, földrésznyi, világtájolt arénát. Tétlenül vak és tettrekészen elvakult nézőseregg el. A rögtönző gyilkosok és az *idővel-emberáldozók* örök bíztatója, szemforgató drukkere: a *Közöny*. Azoknak, akik Treblinkában öltek, mindenük volt, csak idejük nem. Eszeveszetten, percnyi pihenés nélkül gyilkoltak. önként és kéjjel. De ezt a kéjt az *idővel-emberáldozók* tudják csak igazán kiélvezni. Van rá idejük, hisz embertelenül hosszú „előjáték" vezet kiszemelt áldozatuk feláldozásához, feláldozódásához. A rögtönző gyilkosokat sürgette az idő, az egyre sűrűbben érkező és mind hosszabb vagonsor. A rögtönző gyilkos tudta, hogy öl. Az

idővel-emberáldozó úgy tesz, mintha semmi köze se lenne, például a vonatsínen szétdarabolt, a tízemeletes ház tövében fekvő, a gáztűzhely csapjait megnyitó, nyakába kötelet vető áldozatához. Az *idővel-emberáldozó* tulajdonképpen csak akkor leplezi le magát, amikor lemond – többnyire – távirányított ritusáról, amikor türelmét veszíti, mert valamilyen oknál fogva őt is sürgeti az idő. Áldozatjel*öltje* meg az istennek se akar áldozat lenni. Áldozatként is élni akar. Még a legnagyobb reménytelenségben is reménykedni mer. Vagy talán, mert van bátorsága felfedezni *idővel-emberáldozója* komolykodó maszkjában a rögtönző gyilkos vigyori ábrázatát, szembe fordul vele... (Mint az a treblinkai fogoly, aki a halála előtti pillanatban kést vágott rögtönző gyilkosába.) Az *idővel-emberáldozó* ilyenkor nem tehet mást, mint börtönbe csuk, ahol – az udvar hullafoltos szegletén kívül – immáron egy bármikor átalakítható fürdőcsarnok is van. A börtön azonban, ameddig börtön, mégiscsak élet, kegyelmi állapot, a halál elnapolása. Ezért csak a végszükség szorítójában szabad nyitjához (vagyis zárjához) folyamodni. Mert roppant veszélyes. Az *idővel-emberáldozó* ugyanis türelmét és időérzékét veszítve könnyen rögtönző gyilkossá válhat, s ezután már nem nehéz leleplezni, hogy valójában is az. Mert az *idővel-emberáldozó* fejét csóválja, szemét forgatja, részvétet nyilvánít, mossa kezeit. Csak magában örvend, adminisztrál. Tudja: türelem halált terem. A rögtönző gyilkos becsukta a fürdőcsarnok falába épített csapóajtókat, mint kezdeteknél a vagonokéit. A rögtönző gyilkos szívesen szemlélte volna a

fürdőben füstbe fulladók halálát. A puskalövés nyomán elvágódó, lapáttal péppé vert fejű, csizmasarokkal széttiport torkú, bikacsökkel agyonvert áldozatok látványát már unta. Szerette volna látni, hogyan öl, az élet terét miként tölti ki a füst, amit gyermekkorában oly szívesen szippantott be az automobil után szaladva. De a júdásablakon át se látott semmit. Mindent eltakart a sötét, de nem a halál fölött gomolygó füsté, hanem egy test sötétje. A fémlemezekből, fémszálakból, fémkönnyekből összeforrasztott Krisztusé. Amikor kinyitották a falnagyságú csapóajtókat, hogy a holtakat a buldózerekkel vájt sáncokba dobálják és leöntsék mésszel vagy elégessék, a csempe-szemektől villogó csarnokban csak Krisztust látni. Mintha minden porcikája egy-egy megszenesedett emberi lélek volna: egymáshoz és egymásba égve, torzulva, dermedve, inasodva, simulva, csavarodva, csontosulva, görnyedve, olvadva, csordulva, görcsösülve, tapadva, horgadva, tekeredve –: *lényegülve*... Mint tömegsírban az ember, mint elemésztett könyvtárakban, képtárakban, levéltárakban, iskolákban, templomokban a pernyévé lett szellem. Kolozsvári Krisztus a történelem élő és legyilkolt áldozataiból teremtődött. Minden volt-van-és-lesz megnyomorított életből és igaztalan halálból. Ezért ne képzeljetek mögé keresztet. Nem tud föltámadni. Élő halott. Nézzétek arcát. Behunyt szemmel szemléljétek. Míg a korona alatt, a sáncok mélyéből szemetek föl nem izzik.

3

A kőből faragott...

Szívedre boronafogakkal kivert csikorgó henger gördült. Átütötte a kintornás halál verkli-tüskéje. Át, mint Krisztus kinyíló öklét a sorozatban kovácsolt szög, vagy szájtáti atomrobaj teremtésünk esetlen emlékezetét, a csöndet. A megalázó ország és a honvágyadban újrateremtett haza senkiföldjén állunk, általad gazdagon, s „tele bőröndöddel" megraboltan. A védtelenség mészkőtarlóján imbolygó Ω: a Próféta kihűlt ekhós szekere távolodik..., por vagy porhó kavarog nyomán. Visz valakit. Utolsó szónak. Lejegyezhetetlen visszhangunknak. Sehol egy fatörzs, fűtorzsa, feszületcsonk a múlt magasfeszültségű drótjaival bevonalazott tájon, a tehetetlenség kottalapján. Mibe kapaszkodjék vajon az ember, ha öngyilkos hangjegy lehet csak megüszkösödött ökle, s úgy csügged alá az égen, hogy nem tudni: pokolra, mennybe jut-e. Egy elmeszesedett hang az emberiség duhajul rothadó lélegzetében. Kibontva belőle koponyád. Vonalaiban és szellemében hűséges arcodat – nem valami miatt, hanem valakiért – remegő kéz érintgette mészkőbe. Oltalmazó mozdulatait elnyelte szemed mélyének odaátja: az űrt is átütő kettős kráter. A megalázó és az álmaidban teremtett világ világának senkiföldjén állunk. Lehajtott fejjel...

A FEKETE KÖNYVET

> Az ismeretlen tűzvészébe nyúlni
> ki merészel közülünk? S ki merészel
> a csukott könyv leveles sűrűjében,
> ki mer kutatni?
> (Pilinszky János: Introitusz)

A fekete könyvet,
ahol név és keresztnév
a szemfehérjék ravatalán.

A fekete könyvet,
ahol a számozatlan oldal
ezrek halotti maszkja,
szemfedője.

A fekete könyvet,
ha felnyitod,
nyaklánc
(és) málló bankjegy
(és) érckereszt
(és) megtért levelezőlap
(és) érdemrend-igazolvány
(és) széthasadt családi fénykép
(és) tört borotvapenge
(és) . . .
(és) . . .
hull ki lapjai közül
az urnaként
összedrótozott kezekbe . . .

SZERVÁTIUSZ TIBOR

Farkasrét

2003.

100.0.

```
blk= kue
3000= 00208936
3alt= zz003866
3100= Demeter (1470)
31tb= B csszentiv^B0anyi, Dömötör
reft= ThB2, 1908
3105= B csszentiv nyi, Demetrius
Demetrius "de" B csszentiv ny &
Demetrius "von" Szentiv ny
3140= m
3162= Maler
3248= ungarisch
2194= Slowakei &
Ungarn
3200= Ungarn
3300= 1470
3360= 1486
3420= Kassa
3094= ThB2, 1908 (s.v. B csszentiv
309a= MagyK,pLex, 1915
309b= Ungarische Jahrb□cher 20:194
Szentiv ny)
9995= 0022
309x= ^kuB,n,zit^ma I, 1976
8330= ThB II, 1908, 329
konn= hg
```

SZERVÁTIUSZ JENŐ

Farkasréti

2003.

100.0.

de" &

^B0anyi, Dömötör)

0(3)227 (s.v. Demetrius von

Szervátius Tiba

Ele Károly: Ellenőrzés lett az életfa [interjú]
= Forrás, 17, 1985, 1. 83–86. ill

SZERVÁTIUSZ Tibor

Kámán C.György: Szervátius és Cage. = Beszélő, 1993. aug.28. 44-45.

SZERVÁTIUSZ Tibor

(gantner): Servátius tévedése. = Népszava, 1993. febr.3. 6.

[Gantner Ilona]

ANDRESSEW Iván: Középkereszt.=Népszabadság,1993. febr,6. 4.

A periodikák eltérő rendben közölt megjelenési adatait leírásukkor is figyelmbe vettük. (évfolyam, megjelenés éve, éves sorszám = 25, 1984, 11.; évfolyam, folyamatos sorszám, megjelenés éve = 25, No 36, 1984.; tárgyév (évek), folyamatos sorszám, megjelenés éve = 1982/1983 11/12 (1984); folyamatos sorszám, megjelenés éve = No 26 1984; megjelenés éve, éves sorszám = 1984, 3-4.).

SZERVÁTIUSZ TIBOR

DUHÁSZ FERENC (REV.):
SZERVÁTIUSZ DEMŐ ÉS
SZ. T. SZORRAI

MŰ IRÁS 1968

Bajor Nagy Ernő:

Müvészvilág Magyarországon XXII.
Parasztfestők és társaik,

Magyar Föld, 1970. aug.2.

SZERVÁTIUSZ tibor

(h.i.)/HANKÓ Ildikó/: Szervátius Tibor a Kőrösi Csoma-emlékműtervről. = Magyar Nemzet,1993, febr.9. 11.ill.

SZERVÁTUSZ Tibor

H.I.: Szervátius: „a néptől, a nemzettől kaptam". = Magyar Hírlap, 1993. febr.6. ill.

zo zbierok Mirbachovko paláca. Bratislava : Tatran, 1984 163 p., ill.

968. Cs.SZABÓ László: Felséges alkonyat : különvélemény a velencei festészet aranykoráról. = Katolikus Szemle, 36, 1984, 1. 48-53.

969. SZILÁRDFY Zoltán: Barokk szentképek Magyarországon. Bp. : Corvina, 1984 175 p., ill. **rec.** BALABÁN Péter = Könyvvilág, 29, 1984, 12. 43.

970. H.Takács, Marianna: Spanish genre painting in seventeeth century. Bp. : Akadémiai, 1983 **rec.** FRANCIA, José-Augusto = Coloquio Artes, 6, 1984, 2. 71.; GLENDINNING, Nigel = Apollo, 1984, 11. 359.; HARRIS, Enriqueta = Burlington Magazine, 126, No 975, 1984 357-358.

971. H.TAKÁCS Marianna: Spanyol mesterek Zurbarantól Goyaig. 3. átdolg. kiad. Bp. : Corvina 1984 27 p., 43 t., ill. **rec.** MRAVIK László: A mediterrán Európa művészete. Könyvvilág, 29, 1984, 8. 7.; J.N. [NEMES János] = Budapester Rundschau, 1984. július 23. 9., ill.

972. TRAC, Stefan: Ikony slowackie od 16. do 19. wieku. Bratislva; Warszawa: Tatran; Arkady, 1984 208 p., ill.

973. VALKÓ Arisztid: Kismartoni festők vetélkedése a 18. században = Művészettörténeti Értesítő, 33, 1984, 1-2. 76-77., ill.

974. VARGA Imréné: A soproni városi levéltár naptárgyűjteménye (1581-1805), 1-2. rész. = Soproni Szemle, 38, 1984, 3. 193-220., ill. 4. 289-311., ill.

975. R.VÁRKONYI Ágnes: Zrinyi és Ortelius. = Historia, 6, 1984, 4. 35.

Iparművészet

976. Csiffáry Gergely: Egri céhemlékek. Eger : Dobó

Gazdasági teljesítmény, adósság, ár, fogyasztás

Mit igazol az előző esztendő?

Hazánk nemzetközi megítélését az elmúlt esztendőben is jelentősen befolyásolta a magyar gazdaság teljesítménye. Tovább nőtt a belső és külső adósság, romlottak a mezőgazdasági termelés mennyiségi mutatói. Az év második felében sorozatos forintleértékelések voltak. Maradt a fogyasztás-visszafogó, restrikciós gazdaságpolitika.

Mindössze két területen mutatható ki kedvező változás: az iparban és az idegenforgalomban. Az ipar termelése már 1993-ban növekedésnek indult, és 1994-ben több mint kilenc százalékkal haladta meg az előző évi szintet. Az idegenforgalomból származó konvertibilis devizabevétel pedig meghaladta az 1,3 milliárd dollárt, így ezen a területen több mint félmilliárd dollár aktívummal zártak. Tegyük azonnal hozzá, hogy mindkét ágazatban a korábbiaknál kevesebb embert foglalkoztattak.

1994-ben sem csökkent jelentős mértékben a nyilvántartott munkanélküliek száma. Az év végén több mint 531 ezer ember nem talált magának megélhetést a munkaadóknál. A társadalom tovább öregedett. A magyar halálozási arányszám 14,4 ezrelékes volt, ami az európai országok között a lesújtó „legelső helyet" biztosította Magyarországnak. 1994-ben 116 ezer gyermek született, ezzel szemben 148 ezer polgártársunk halt meg, ami azt jelenti, hogy a magyar népesség természetes fogyása mintegy 32 ezer fő volt. Ismét egy kisvárosnyi népességgel vagyunk kevesebben.

A gazdasági kabinet az elmúlt esztendő második felében újra felélesztette a forintleértékelésnek mint az exportösztönzés eszközének gondolatát. A kivitel prioritást élvezett, pedig a magyar fizetőeszköz leértékelésével — egy-két lépés után — az exportálandó termék előállítási költsége is növekszik. Az exportcikk termelőiár-növekedése adott esetben meghaladhatja a devizális bevétel mértékét. Termelői oldalról jogos az inflációs várakozás, amely viszont napi gyakorlattá tette az áruvisszatartást.

A Magyar Nemzeti Bank adatai szerint 1994. november végéig a konvertibilis adósságunk meghaladta a 28 milliárd dollárt bruttó értékben. A nettó tartozásunk is megközelítette a 18 és fél milliárdot. 1995—96-ban olyan mértékű lesz visszafizetési kötelezettségünk, amelybe beleroppanhat az ország! A korábban felvett dollármilliárdokból 1995-ben több mint hárommilliárdot kell visszafizetnünk tőketartozásként, és mindezt tovább növelik a kamatok.

A hétmilliárd dolláros devizatartalék valamelyest megnyugtató, de úgy tűnik, a további hitelfelvételek elkerülhetetlenek. Mindez egy olyan háztartáshoz hasonlítható, amelyen a kiadásokkal rosszul sáfárkodó háziasszony azért kér kölcsön a hó közepén a szomszédjától, hogy a hó végén ismét kérhessen egy nagyobb összeget, amiből visszaadhatja a hóközi tartozását, és még élni is tud belőle. Helyzete hónapról hónapra roszszabb lesz, hiszen a tartozása folyamatosan növekszik. A szomszéd egy ideig kölcsönöz, hiszen érdekelt a dologban, mert csak így kaphatja vissza a korábbi kölcsönöket. Csakhogy a szomszéd tartalékai is végesek, és egy idő után új hitelezőket kereshet a költekező háziasszony. No persze, ha talál.

A Pénzügyminisztérium előzetes adatai szeirnt 1994-ben a költségvetés kiadási többlete megközelítette a 322 milliárd forintot, ami a szakemberek becslése szerint a bruttó hazai össztermék, azaz a GDP 7,5—8 százalékát teszi ki. Ez nemzetközi összehasonlításban is nagyon magas, hiszen a Világbank is emiatt idegenkedik a további jelentősebb hitelek folyósításától. Az már kevésbé érdekli a hitelnyújtókat, hogy a központi költségvetés deficitjét négyötöd részben a belföldi államadósság alkotja. A felpörgetett infláció a bankok hitelkamatait is drasztikusan megemelte, ami elviselhetetlen mértékben megnövelte a költségvetés terheit. A hazai bankok legkedvesebb adósa így a magyar állam, azaz a költségvetés!

Az 1994. évi költségvetési bevételek összege megközelítette az 1191 milliárd forintot. Ennek legnagyobb része az adóbevételekből származott. A fogyasztáshoz kötődő adókból 501 milliárd folyt be az államkasszába, a lakosság pedig adók formájában közel 263 milliárd forintot fizetett be. A bevételeket jelentősen növelte a pótköltségvetésben elfogadott fogyasztási adó felsrófolása és az általános forgalmi adó mértékének emelése. Az adókötelezettségek növekedése erősen hozzájárul ahhoz, hogy a lakosság nagy részében a terhek az elviselhetőség határára jutottak.

A tavalyi árszint 21,2 százalékkal volt magasabb, mint egy évvel korábban, de ezen belül az élelmiszerek ára emelkedett a legjobban. Az átlagosan 30 százalékkal magasabb kenyér-, tej-, tojás- és burgonyaárak csökkentették a lakosság fogyasztását. Ha figyelembe vesszük, hogy a múlt esztendőben a nettó átlagkereset 22 992 forint volt, ami 27,1 százalékkal haladta meg az előző évi keresetszínvonalat, akkor jól érzékelhetjük, hogy az élelmiszerárak tükrében 2,3 százalékkal csökkent a reálkeresetek, tehát a kézhez kapott forintjaink vásárlóértéke. Köztudott, hogy a Központi Statisztikai Hivatalban folyamatosan számított fogyasztói árindex egy tudományosan kidolgozott „kosárban" vizsgálja az árnövekedést, de azt is tudjuk, hogy a lakosság havi nettó jövedelmének több mint kétharmadát élelmiszerekre költi. Tehát a fogyasztói kosárban lévő javakból és szolgáltatásokból számított árnövekedés mértéke eleve nem tükrözheti pontosan a fogyasztók szokásait és kiadásait.

A fogyasztás visszafogása gyakran eredményezi a termelés visszafogását is. Intő példa a hazai állattenyésztés drasztikus visszaesése. Tavaly a paraszti gazdaságokban mindössze 4,3 millió sertést tartottak, ami mindössze 68 százaléka a '89—93-as évek átlagának. Igen erősen visszazuhant a juhtartási kedv is, hiszen az elmúlt esztendőben alig több mint felét tartották az előző évek átlagának.

Az 1995 januárjában bekövetkezett hazai energiaár-robbanás azonnal éreztette hatását. Az élelmiszereknél rögtön 5,9 százalékos árnövekedés következett be 1994 decemberéhez képest, de a szolgáltatók sem késlekedtek, hiszen azonnal megemelték áraikat 5,2 százalékkal. Ugyanakkor a forintleértékelési várakozások, az importvámok és a termelőiár-növekedések spirálhatása szinte naponta húzza fölfelé az árakat.

Na és a díjbeszedő vállalatok most viszik ki az első megemelt energiaszámlákat.

ZENTAI LÁSZLÓ

Félmillió ember kenyere

Mi, magyarok szeretünk utazni, szívesen büszkélkedünk vendégszeretetünkkel, és hangsúlyozzuk, hogy lakosságunkat jelentősen meghaladó számba érkeznek hozzánk külföldiek. 1994-ben például mindannyiunkra négy beutazó jutott, és a forgalomból közel 1,4 milliárd dollár devizabevétel származott. A szállodák, a fizető-vendéglátás, az ágazathoz kapcsolódó különféle szolgáltatások mintegy félmillió ember megélhetését biztosítják.

Érthető, hogy különös jelentősége van az évente hagyományosan megrendezett Utazás kiállításnak. A rendezvényre az idén már 18. alkalommal került sor, és a sokszereplős piacon a tisztulás jelei mutatkoznak. Csökkenni látszik a szakmai tudás és tőke nélküli vállalkozók korábbi években tapasztalt érdeklődése az idegenforgalom iránt.

Mindannyian tudjuk, hogy az utazást, az ismerkedést a világgal itthon kell kezdeni. Ezért az Utazás '95 kiállítás központi témája a belföldi turizmus volt. Ugyanakkor a külföldre vágyók is bőséggel találtak maguknak úticélt. A tavalyi 450-nel szemben 490 kiállító jelentkezett, közöttük 140 külföldi, tízzel több, mint a megelőző években. Először szerepelt Malajzia és Kenya, velük együtt 34 ország mutatkozott be, többek között például Ceylon, Egyiptom, Hongkong és Izland.

A szakkiállítás díszvendége Izrael volt. Kiválasztását az indokolta, hogy a bibliai tájak, a Szentföld iránt ugyancsak megnőtt idehaza az érdeklődés. Majdnem 15 ezer magyar kereste fel tavaly a zsidó államot, és ez a szám 1993-hoz képest 16 százalékos növekedést mutat.

A rendezvény idején számos szervező jelentős kedvezményt adott áraiból. A kiállítást — és benne Magyarország bemutatását — már az 1100 évvel ezelőtti honfoglalás jövő évi ünnepségsorozatának előfutáraként is tekinthetjük.

— vay —

A negyvenéves Magvető talpon marad

Interjú dr. Jakab Sára ügyvezető igazgatóval

A közelmúltig két ügyvezető igazgatója volt a nagy múltú könyvkiadónak: az irodalmár *Hegedős Mária* és a közgazdász *dr. Jakab Sára.* Mivel az előbbi nyugdíjba készül, ebben az átmeneti állapotban dr. Jakab Sára egyedül igazgatja az egy éve privatizált Magvető Könyvkiadó kft.-ét, melynek többségi tulajdonosa a Láng Kiadó és Holding, de a dolgozóknak is van részesedése.

A sok vihart megélt Magvetőnél, amely ebben az évben lesz negyvenéves, mintegy két évtizede (amikor még huszonkét nagy könyvkiadó „uralta a terepet") hetven ember dolgozott; most (amikor már több ezer kiadó él a könyvpiacon) csupán tizenöten dolgoznak itt. Ez a takarékosság szülte minimális létszám. A mindössze három szerkesztőből kettő a hagyományos profillal, a magyar irodalommal foglalkozik, egy pedig a világirodalommal. Szükség esetén külső szerkesztők is besegítenek.

1994-ben harmincnyolc könyvet adtak ki. (A „fénykorban" háromszázat.) Ebből harminc magyar, nyolc pedig külföldi szerző műve volt: regény, novella, vers, színmű, tanulmány stb.

— Melyek voltak az elmúlt év legsikeresebb kiadványai? — kérdezem az igazgatónőtől.

— Elsőnek említem *Esterházy Péter* Egy kékharisnya feljegyzései című művét, ami 8000 példányban jelent meg, és mind el is fogyott. Aztán *Csáth Géza* novelláskötete — Mesék, amelyek rosszul végződnek címmel — 5000 példányban jelent meg, és majdnem ezer forintos ára ellenére hamarosan elfogyott, úgyhogy 3000 példányban újra kiadjuk. Szintén sikeres *Szerb Antal* Magyar, illetve Világirodalom-története. Ezek 10-10 ezer példányban jelentek meg. Újból beindítottuk az évek óta szünetelő Világkönyvtár-sorozatot is. Tavaly többek között *Golding* Paképremberek című regénye jelent meg e sorozatban. Új vonala a Magvetőnek, hogy 1992 óta a gyerekeknek, az iskolás korosztálynak szóló ismeretterjesztő sorozatot is kiadunk. A környezetvédelemmel kezdtük — és folytatjuk más témákkal. Örömmel mondhatom: nagy sikere van.

dr. Jakab Sára

— Erre az évre milyen újdonságok várhatók?

— A könyvhétre már hagyományosan kiadjuk a Körkép '94 és a Szép versek válogatást. Ezek eddig is, és most is biztosan sikerre számíthatnak. Más könyvheti kiadványainkról még nem akarok beszélni. A költészet napjára *Nagy László* verseit és versfordításait jelentetjük meg. Emellett *Bányai László* és *József Jolán* Hét év József Attila közelében című kötete tarthat érdeklődésre számot. A világirodalomból pedig egy új *G. G. Marquez*-kötet fordítása készül mostanában. Persze jobb lenne, ha több könyvet tudnánk kiadni, de anyagilag nincs többre keretünk. A nyomdai és a papírárak meredeken emelkednek. Aztán itt van az áfa, ami hat százalékkal indult, ma már tizenkét százalék lett. Minden egyes könyv költségvetése borotvaélen táncol. Sok könyvre rá is fizetünk, hiszen csak kis példányszámban tudjuk megjelentetni, így viszont veszteséges. Támogatásért alapítványokhoz fordultunk, beadtunk pályázatokat — és sokszor kapunk is pénzt. Végül is évente egykét sikerkönyvet adunk ki, de ötezer példánynál magasabb példányszámot nemigen nyomtathatunk. Csak annyi a célunk, hogy tartsuk a tavalyi szintet, de fölé nem mehetünk, nem tudunk növekedni. Öröm számunkra, hogy egyáltalán létezünk… Az olvasók számon tartanak bennünket, van egy stabil értelmiségi réteg, akik várják, veszik, igénylik könyveinket.

— A sokszor emlegetett kalózkiadások önöket hogyan érintik?

— Szerencsére igen kevéssé, hiszen alapvetően a mai magyar irodalom a profilunk. De nagyon aggasztónak tartom, hogy ez a probléma már hosszú évek óta fennáll. Szomorú, hogy még mindig nem született meg egy olyan törvény vagy rendelet, ami igazán visszaszorítaná őket. De hát ettől függetlenül is igen nehéz helyzetben van az egész könyvkereskedelem, hiszen a kereskedőcégek privatizálása elhúzódott, pár év alatt elszegényedtek a terjesztő cégek. A könyvkereskedelem nem tért még magához. A vevők pénze is sokkal kevesebb. Amikor széles rétegek napi bevásárlási, megélhetési gondokkal küszködnek, minden nagyon drága, akkor a kultúrára jut a legkevesebb pénz. Nézze meg: a színházak, mozik, múzeumok, kiállítótermek is üresek, nem csak a könyvesboltok… De ne csak panaszkodjak: nagy öröm, hogy 1992 óta van két szép könyvesboltunk: Egerben és Szentendrén, ahol a Magvető teljes választékát kínáljuk, természetesen más kiadók könyvei is kaphatók.

EÖRY ÉVA

Kolozsvári Szervátiusz Tibor

November derekán mutatták be a Budavári Palotában az erdélyi szobrászművészről készült szép könyvet, és most — amikor az egri művelődési központban a márciusi olvasótalálkozót szervezik, kamaratárlata kíséretében — immár a második kiadást fontolgatják, olyan közönségsikert aratott az érdeklődők körében. Mégis azt hiszem, más szemmel látják őt és más szívvel viszonyulnak művészetéhez azok, akiknek megadatott régebbről ismerni kolozsvári műtermét.

E sorok írójának szellemi térképére immár kitörölhetetlenül felrajzolódott — a művek születésének pillanatától fogva — a szobrásszal együtt áttelepült *Kolozsvári Krisztus* méreteiben is monumentális (hárommétereS) hegesztett vaskolosszusa éppúgy, mint evilági testvére, a *Dózsa a tüzes trónon,* a darabokra fűrészelten, kalandos utakon átcsempészett, égetett tölgyfa *Petőfi halála,* akár a középkori áhítattal színezett, türkizköpenyes és aranytiarás szilfa-Madonna. Éppoly elevenen él emlékezetemben még Erdélyből, a kitépett gyökerekkel együtt határon túl maradt, mészkőből faragott *Kolozsvári pietà* (a főtéri Szent Mihály-templomban), továbbá — szintén a Szamos-parti városban — a Sétatéri Magyar Színház előcsarnokában a fekete andezitből kibontott *Móricz Zsigmond,* avagy a Sebes-Körös mentén, az egykori „Sängerei" pavilonjában berendezett nagyváradi emlékműzeumban az Ady-fej szilfaváltozata, és nem utolsósorban a székelyföldi Farkaslakán Tamási Áron trachitba vésett síremléke. A művész itteni meghonosodását viszont jól példázza a csongrádi *Életfa* — kopjafába oltott „kúnbabáival", továbbá a kőből, fából vagy fémből kombinált, 1956-os emlékműtervek sora.

Ami az irodalmi kíséretet illeti: az ősi Mária-ének, csángó sirató vagy székely keserves szövegét a nemzedékről nemzedékre átörökítő szájhagyomány koptatta patinásra, *Dsida Jenő* és *Remenyik Sándor, Szilágyi Domokos* és *Nagy László* életművét a halál tette véglegesen hitelessé, ahogyan *Kós Károly* vagy *Márton Áron* prédikátori veretességét életük példája is megpecsételte.

Baráti körében úgy tartják számon: a szobrásznak nem kenyere a szó. Ha viszont mégis írásra szánja magát, azt éppolyan lényegretörően és karakteresen teszi, mint amilyen összetéveszthetetlenül eredetiek és markánsak a szobrai. Példa erre ez a képes-szöveges összeállítás is! *(Püski Kiadó, 1994)*

WAGNER ISTVÁN

Ady Endre: Kék álom

Közismert, hogy *Ady* publicistaként is kiváló volt, korának legégetőbb problémáit tudta lényegre törően és máig ható érvénnyel megfogalmazni rövid újságcikkekben. De vajon mennyien tudják, hogy mindezek mellett több száz elbeszélést is írt? Hosszú évtizedek után ezekből jelentetett meg most hatvanhatot a *Ferenczy Kiadó.*

Az elbeszélések egyik legfőbb jellemzője, hogy a versekben és publicisztikákban megismert indulatos Ady helyett a derűsen ironikus alkotó jelenik meg előttünk, aki kívülről, bizonyos távolságtartással kezeli hőseit. Mintha az író elfogadná a szomorú tényt: az életben nincs igazi szeretet és barátság, mert valami mindig megakadályozza a tökéletes harmónia létrejöttét. Elég egyetlen ballépés, hogy a gondosan felépített idill semmivé váljék, vagy legalábbis komolyan megkérdőjeleződjék. Több évtizedes titokra derül fény, s megmutatkozik, hogy milyen is volt valójában a szentként tisztelt asszony *(Egy régi levél);* csillogó fényben, kristálytisztán tárul elénk a felnőttek hazug életformáját felfedező kisgyermek tisztasága *(Nini tisztasága);* felvillan egy elbeszélés erejéig a Léda-motívum is *(Balogh).* Valószínűleg kevesen írták meg a magyar irodalomban olyan világosan eszme és valóság, a költői ideál és a valódi élet közötti kegyetlen ellentmondást, mint Ady a *Judit és gazdája* című elbeszélésében. A címadó írás pedig példázat arról, hogy a tiszta művészet által megteremtett harmónia időleges és törékeny lehet csupán, mert a szenvedélyes érzelmek mindent lerombolnak, noha mégis ez az, amire egy igazi művész mindig vágyakozik.

Ady kiemelkedően jelentőset alkotott költőként és publicistaként, jól tudjuk. Folytathatjuk azzal a megállapítással, hogy prózaíróként is elsőrangú volt. Tud feszültséget teremteni, felkelteni az érdeklődést írásainak témái iránt, s néhány oldalba egész életeket belesűríteni. Kiegészítik és teljesebbé teszik ezek az elbeszélések az eddig megismert Ady-képet, ezért remélhetőleg minél több olvasóhoz eljutnak majd. *(Ferenczy Kiadó, 1994)*

BODNÁR DÁNIEL

Onódi Béla
(1900-1991)

A Szentendrei Festők Társaságának, a Művésztelep megalapítóinak egyik legkövetkezetesebb résztvevője Önódi Béla volt. Ifjúságának kalandos évei után már 1925-ben a Duna-parti rácvárosban remélt megállapodni, előtte több mint négy esztendeig hol Amerikában, Philadelphiában, hol Parisban, Barbizonban keresett életlehetőséget, munkaalkalmat, mivel hogy politikai indoklással kizárták a Képzőművészeti Főiskoláról. Eredetileg Baló Ede és Réti István tanítványaként kezdte stúdiumait, s mint ilyen Nagybányán töltött egy nyarat, majd a kecskeméti Művésztelepen dolgozott. Barbizonban ugyan magára talált, de nem tudott elszakadni Magyarországtól. Azok közé a Rétinövendékek közé tartozott, akik Trianon után a csonka hazában valahol folytatni igyekeztek a nagybányai festészetet, a Zazar partján elevenné vált festői alkotómódszer tanulságainak az alkalmazását, további kibontakozását. A főiskolán megismert rokonlelkű kollegákkal a fővároshoz közeli Szentendrén találták meg a számukra nélkülözhetetlen természeti, vidéki környezetet, ahol korábbi élmények és tanulságok szellemében remélhették meghonosítani azt a fajta művészi tevékenységet, ami egyéni hajlamaiknak megfelelt. Ők is nyolcan társultak, mint a Nagybányától elhajlók, a neosok, az aktivizmus elindítói, ám nem kívántak elszakadni a természetfestés hangulatos, érzékletes sajátságaitól.

Onódi Béla a művésztelep megvalósításának nehézségei közepette is ragaszkodott Szentendréhez, akkor is ott húzta meg magát igencsak mostoha körülmények között, amikor társai Budapestről jártak oda, ám télen így se tartottak ki a terveikben elképzelt kolónia bizonytalan helyszíne mellett. Igaz, amikor később a polgármester segítségével már működött a festőtelep, a leghűségesebb bennlakónak akkor is Onódi Béla bizonyult. A "szentendrei festészet" a Társaság törzstagjainak egyénisége szerint, különbözőképpen jelenik meg az utókor tudatában, de természetelvű ábrázolás dolgában mégis akad valamennyiük műveiben közös vonás. Bízvást állítható, hogy Onódi Béla a helyi jellegzetességekhez mindvégig hű maradt, annak ellenére, hogy művészetében a nagybányai hagyományokat mintha a barbizoni emlékek némileg módosították volna. A tudálékosok rögtön kinyilváníthatják, hogy eszerint Onódi Béla hátrább lépett, mint amennyire az impresszionistákat amúgyis túlhaladták az avantgardisták. A művészet barátai azonban nem fogalmak, elméletek révén fogadják be a műalkotásokat, hanem a közvetlenül észlelhető művészi értékek sugallmazására, a hiteles megjelenítés hatására, s ehhez a fontainebleau-i erdő nyugalma épp oly erővel késztethet festői vallomásra, mint a Pomáz felé vezető mély szurdok légköre. S ez még csak nem is elárulása a honi táj lelkületének, hiszen a gyertyánosokat, tölgyeseket, nyárfákat a magyar tárlatlátogató többnyire Paál László szemével nézi. Néhány hónapja ezt is igazolta a szentendrei Műhely Galériában rendezett emlékkiállítás.

Mert végül igazat kell adnunk Onódi Bélának, aki olvasmányos visszaemlékezései szerint (sürgős lenne színhű műnyomatokkal új kiadásban megjelentetni) a művész hivatásának a szépség, emberség, harmónia iránti igény felkeltését tartja. "A művészet célja – mondotta – nem lehet, hogy kiölje az emberekből az életkedvet, hogy pesszimizmust lopjon a szívekbe, hanem hogy felvidítsa az embereket, derűt fakasszon bennük".

Pogány Ö. Gábor

Kié lehet a Művészet és Barátai?

A huszonhárom éves Művészetbarátok Egyesületének öt esztendeje megjelenő, különösen utóbbi számait követően szaporodott egyesületen kívüli olvasóink, lapunkkal találkozó barátaink száma, akik elismerő véleményük után megkérdezték: nem lehetne-e a Művészet és Barátai más képzőművészeti jellegű társaságok orgánuma is? Mivel a hazai mezőnyben – szerintük is – nincs más fóruma a művészet maradandó értékeit őrző, hagyományait vállaló, tovább vivő ars poeticájú lap. Az évetne 10-20 millióval támogatott Új Művészet, s a Balkon és egészében-részben még képzőművészettel is foglalkozó néhány lap mind a posztavantgard, abban is a reduktívizmus, a minimal art, a non art szóvivői. Oly annyira, hogy ezekben a folyóiratokban mindeddig nem – vagy alig – kaptak helyet a képzőművészet divat-izmusai mellett másféle esztétikai nézetek, események, szereplők is.

Annyira szokatlan, hogy érthetetlen: különös ez a megszeppent, országos hallgatás, a művészettörténet húsz-harmincezer éves normáit, műfajait elvető látványos bemutatók, a minden mást félresöprő, kiszorító törekvések, a fő pozíciók elfoglalása, s ezeknek a pártállami szocreál idők gyakorlatára emlékeztető működtetése. Egyetlen pisszenés, komoly megszólalás ritkán hangzik el az általános meglepetésben, félelemben, tehetetlenségben.

Pedig a vélemények kifejtése, publikálása hozzá tartoznék a demokrácia szabadságjogaihoz, igazságos lehetőségeihez. Dehát ha ilyen könnyű a társadalmak létében ősidők óta a főszerepek (hatalom-politika – tudomány – művészet) egyikét, a művészetet önkéntes buzgalommal rombolni, válságba, halálos veszélybe sodorni, ehhez a – hiányosan tájékozott, szenzációhajhász – médiákat (újságok, rádió, tévé, stb.) megnyerni, naponta igényelni, miért ne tennék az "önmegvalósításukba", a zseniális eredetiségért folytatott kísérleteikbe belevakult alkotók és elméletgyártó, lilázó ítészek és társulásaik?

Helyre kellene állítani a türelmesebb, az esélyegyenlőséget biztosító együttélést. Nem a művészet hagyományos műfajaiból sorban kilépő egyéneket és egyesületeiket, újságjaikat, könyveiket kívánnánk mi elnémítani, ez a régi és új intoleranciák ostoba viszonzása lenne. Az egymás létjogát elfogadók együttélésére kellene törekedni, mielőtt a látható károk eluralkodnak.

A Művészet és Barátait immár öt esztendeje Egyesületünk, illetve Alapítványunk finanszírozza, szerkesztője és szerzői honorálás nélkül, hálás köszönetért, ügyszeretetből dolgoznak. Lehetne tehát lapunk más művészeti egyesületek fóruma is, az ő külön érdekeiket, problémáikat is vállalva – ha részesedni tudnak a lapelőállítás s terjesztés anyagi, és a szerkesztés szellemi terheiből.

A közeljövőben – remélhetőleg még az idei közgyűlésünk előtt – sor kerül az együttműködést kereső művészekkel, tisztségviselőkkel való találkozásra a címben jelölt kérdés megválaszolására. Nem csupán néhány kisebb egyesület, hanem a hazai művészeti élet, kulturánk ügyéről van szó. A Művészetbarátok Egyesületének huszonharmadik évében s lapunk ötödik éve végén megértek a lehetőségek az előbbre lépésre. Bizakodunk, hogy nem kell csalódnunk, és nem egyedül kell folytatnunk a Művészet és Barátai hasznosnak látszó további megjelentetését.

Gergely Mihály

KOLOZSVÁRI SZERVÁTIUSZ TIBOR

(Kiállítás a Hadtörténeti Múzeumban, 1995. október-december)

Képzőművészeti bemutatóknál szokatlan méretű tömeg várta felfokozott izgalommal a megnyitót. Gyakorló és gyakorlott látogató közönség gyűlt egybe. Tudták, hogy többé – kevésbé már publikált anyaggal találkoznak, de összesítve, teljes pompájában csak itt tárult eléjük először. Termek sorát járva az alkotó világának modelljei fogadnak rokoni szeretettel.

Családok. Szervátiusz Tibor magateremtette, formálta szoborcsaládjai egymásra utaltan és egymásból születően nemzetünk sorsát zárják magukba. A 65 éves művész gyűjteményes kiállításán a bálványok, történelmünk és a nagy példaképek egymásra felelő három egységének mítikus ereje vezérfonalként húzódik végig a helyiségeken. A kőből, fából, fémből megtestesült gondolatok mélyén az ősi formakincs és a népi ihletés szintézise érvényesül. A szellem erejét az anyagra kényszerítő erdélyi szobrász archaikus mosolyú idoljai: csángó, kalotaszegi anyák, madonnák, a magyarság hitvilágában még ma is egyformán élő keresztény és pogány világkép hordozói. Formájuk egy

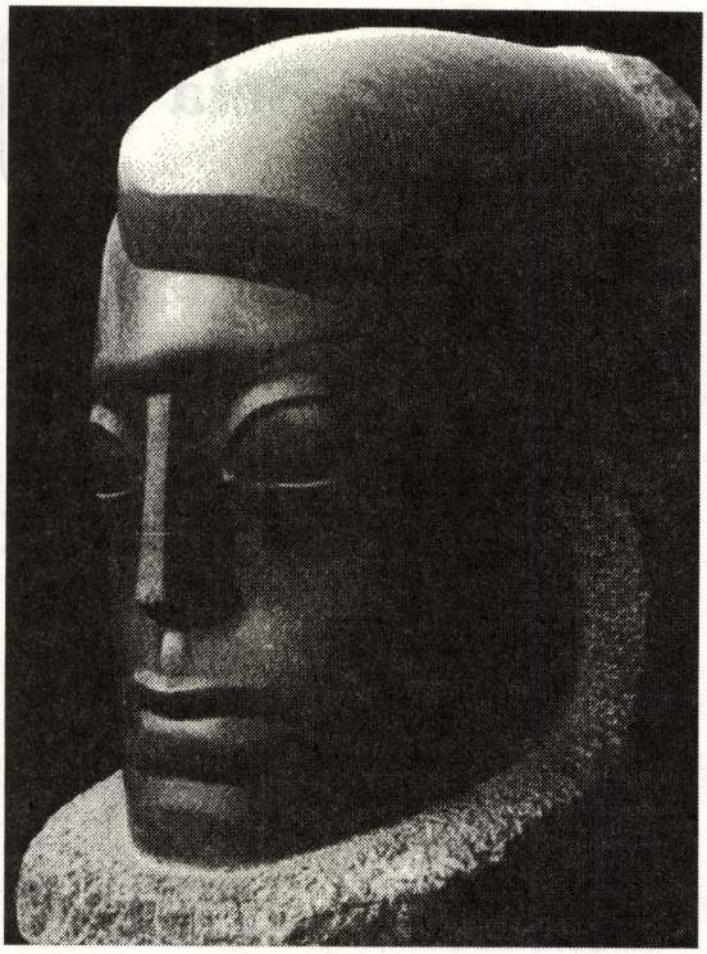

Ady, andesit, 72x40x40 cm

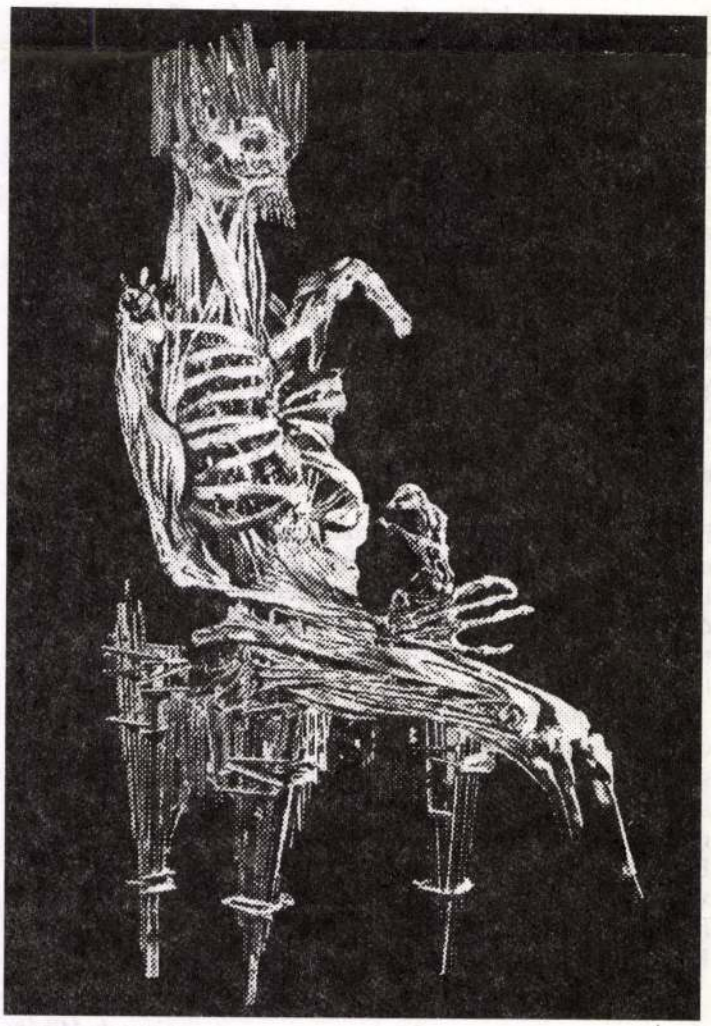

Tüzes trónon (Dózsa), Magyar Nemzeti Galéria, 350x240x100 cm

még régebbi, a sumér és egiptomi szobrok bálványszerű alakjaival áll rokonságban. A keleti szép örökségünk mellett hitet tevő alkotó részben elismeri a finnugor kapcsolatot, erre utalnak a Kalevala illusztrációk szitanyomatai. A népi fafaragások egyszerű naívságából táplálkozik a csongrádi életfa, úgyis, mint a magyarság hagyományos szimbóluma. A fa alatt álló emberek minden korok művészetének visszatérő motívumai. Jelen esetben a férfi és a nő, kettőjük viszonya, a kialakulás, továbbfejlődés, az összetartó szerelem, az élet megmaradásának ígérete a fenn ragyogó napkoronggal együtt. Ezek a szinte szó előtti kötődések és ragaszkodások szobrainak legbelső mozgatórúgói. Szervátiusz Tibor elemi szobrász. Töerténelemmé, drámává, katarzissá lényegül általa a megmunkált anyag. "Azt tartom alkotásnak, ha a művész nemcsak kísérletezik, de teremt világot magának, s ehhez megfelelő formát."

Népünk egyik legtragikusabb eseményével a Dózsa szobor szembesít. A fémvázak szövevényéből törten-verten fölizzanak a naturális formák. És a parasztkirály uralkodik, szelleme hitet ébreszt. A fába vésett "létszobor" kínzottan és égetten is ránk parancsolja a dózsai döntés igazságát. Megcsonkíttatásaink sorára (Trianon, Magyar Golgota) döbbentesen rímelnek Dózsa György levágott végtagjai. A kő és fém, illetve fa párosításával 1956 vérbe fojtott igazságát a monumentalitást magukon viselő emlékű-vázlatok közlik. Mában zajló históriánk fájdalmas látlelete a Szülőföldem: Erdély hegesztett vasrácsa mögé

kényszerített személytelen maszk-arcok felzaklató együttese. A Petőfi halála és Petőfi Erdélyben a Dózsa-témához hasonló mondanivalójával már túlmutat a legnagyobb magyar költő értelmezésén, egyetemes érvényűvé növekszik. A rendületlenül álló poéta fiatal élet, egy nagyszerű zseni, aki mártírságra ítélve várja, hogy meghaljon. Fölmagasodó, ám esendő lényének idegrostjai együtt feszülnek az égetett farostokkal.

Szervátiusz Tibor szellemi honvédelemnek tekinti kiemelt feladatát nagyjaink, a neves útmutatók, nemzetőrzők: Körösi Csoma Sándor, Eötvös József, Németh László, Ady Endre, Móricz Zsigmond, Szabó Dezső, Bartók Béla, Kodály Zoltán felidézését. Közülük létszobroknak nevezte azokéit, akik az ő világnézetének kialakulására legdöntőbben hatottak. "A követ addig faragtam, addig csiszoltam, míg az Bartókká, Adyvá, Szabó Dezsővé változott". A bartóki ember eszménye, egyben saját ideálja. Lelkesíti és elgyengíti. Sajnos, éppen ezt a korszakos portrét csak fényképen láthatjuk. Még így is szuggesztív erőt sugároz felénk. A végletekig egyszerüsített, szikár férfiarc a zeneszerző jellemrajzát, habitusát és gondolatiságát egyesíti: a bartókiságot. A fába és andezitbe örökített Ady nagyra nyílt szeme és dacosan összeszorított szája látomásos, honsirató költészetét vetíti elénk. Szabó Dezső írópolitikus pesszimizmusát és tántoríthatatlan hazafiságát robusztus mahagóni fej érzékelteti. Móricz Zsigmond görgeteg feleki homokkőből készült, bálvány-komolysága paraszti erőt, földszeretetet áraszt.

A plasztikákon gyakran olvasható rovásírással a mester a sajátos karakterű, Erdélyben sokáig használt írásmódra hívja fel a figyelmünket. Az Erdélyi siratón (Édesapám síremléke) bizonyítja legnyomatékosabban ezt a szándékát. Több kisebb méretű, bár jelentős munkát találunk látogatásunk során: feszületeket, plaketteket, stb, melyek szintén becsesek.

Az ünnepélyes termeken át bejártuk közös múltunk emlékeit, nemzeti és egyéni fejlődésünk stációit, honnanhová? Az alkotó vezet műről-műre, áttekinthető rendszerbe foglalva mondandóját. Csoportosítása mégsem válik száraz didaktikává. Ábrázolásai emlékeztetnek reményeink, kudarcaink, lelkes forradalmaink dicsőségeire és halálos bukásaira. Egyben önmagát is bemutatja Szervátiusz Tibor, aki nem csupán ihletett krónikása, de megszenvedő átélője és résztvevője ennek a tablónak – a mai napig. Eszményképei: Édesapja, Ady, Bartók. Három különböző művész, három különböző ember. Más-más indíttatás, műfaj és filozófia együtthatója. Szervátiusz Tibor öröklött tehetségével, megszerzett műveltségével, érzékenységével hozta létre ezt a bemutatót.

Reményeink szerint azonban nem a teljes életművet csodálhattuk, hiszen még számos termékeny évtized gazdagíthatja ezt a varázslatot, s egyben nyújt lehetőséget újabb és újabb fényes kiállításra, valamint bővebb szakmai értékelésre is.

Benedek Katalin

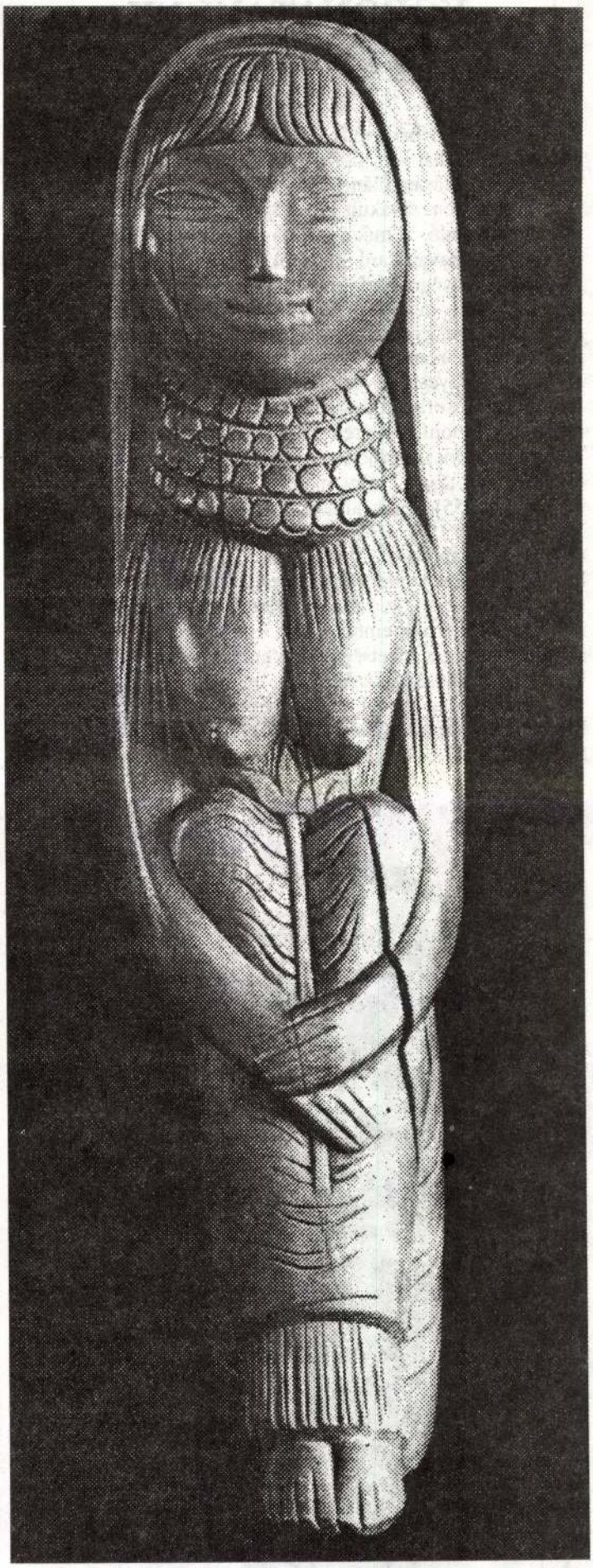

Csángó menyasszony, bodzafa, 65x20x20 cm, 1968

KORONATANÚNK
MARTON LÁSZLÓ

Aki csupán néhány művével megismerkedik, különösen, ha együttesükkel, hát még ha életművét áttekinteni van szerencséje nagyobb kiállításán, pláne ha vendégszerető, nyitott műtermében, hacsak nem elvakult követője a teremtő emberi tehetség csodáit kitagadó, a művészet hagyományos műfajait sorban elhagyó posztavantgard izmusoknak, az megszereti Marton Lászlót. Egészséges fizikumú-lelkületű emberek nem térhetnek ki a műveiben megjelenített elődök-példaképek és kortársak ereje, szépsége, gyakran fenséges jelenségük ígézete elől. Módom volt a gyorsan rabul ejtő folyamatot megfigyelni a Művészetbarátok Egyesülete egy csoportjának látogatásán december 16-án. Amint sorban odakerültünk a tágas műhelyben sereglő plasztikák, különféle méretű s anyagú szobrok elé, majd ki-ki a kedvencéhez visszatérhetett, egyre nőtt azok száma, akik (úgy hitték, lopva teszik, mint magam is) meg-megsimogattuk a Napfény (1955), Paris almája (1956), Madárreptető (1957), Vágyakozó (1957), Bőség (1962), Pletyka (1975), Sztriptiz (1976), Zsuzsanna (1982) nőalakjait. Új divatok és savonarolai hevületű ítészeik tételei ellenére sem szégyeltük követni egészséges ösztöneinket, ízlésünket. Mertük tehát tanúsítani, menynyire szereti korunk embere is az egészséges életet, benne az alkotó képességet, tehetséget, az életünket bearanyozó, csodákkal dúsító, ajándékozó szépségeit, melyek ránk ható bűvöletével, annak is az asszonyi nem képviselőivel hirdeti, mit tehet a Mindenható Isten, vagy a Teremtő Természet-Világmindenség. S miként mer és tud velük versenyre kelni a zsenialitással

Kiskirálylány, 1989, bronz, 170 cm, Bp. Dunapart

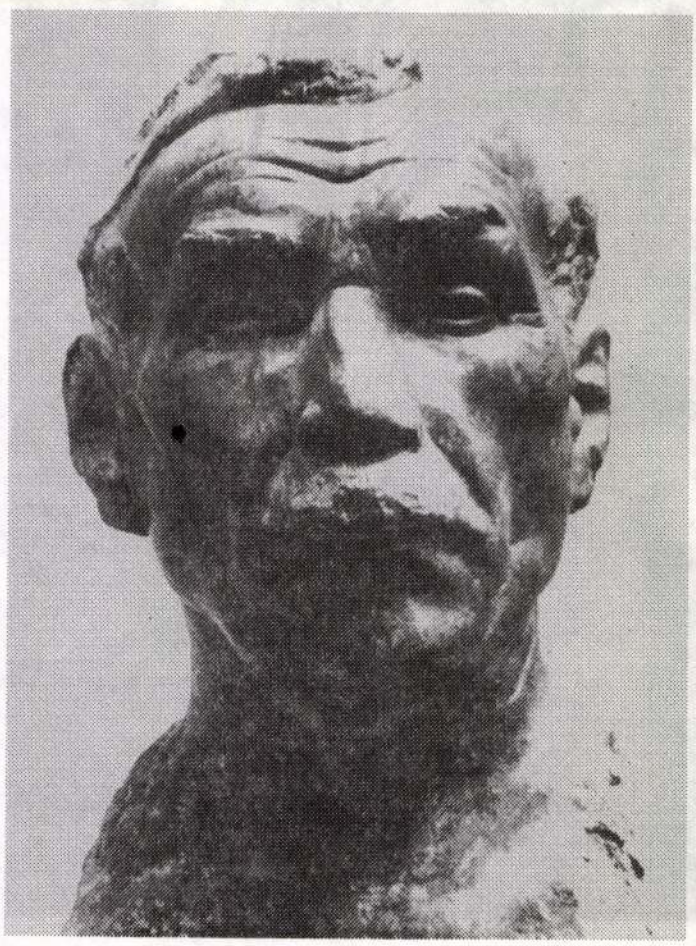

Apám, 1960, vörösmárvány, Szolnok, Damjanich Múzeum

megáldott ember. Ha van kitartása tehetségét magában mesterivé kiművelni, ellenállni meddő csábításoknak, tehetségét maga és kortársai kedvére, hasznára működtetni.

Marton László 1925. november 25-én született, a csalogató Dunántúl Balaton- s Szigliget-közeli városában, Tapolcán. 1940-ben vármegyei ösztöndíjjal a budapesti Iparművészeti Iskolába iratkozott be. 1945-1952-ben a Képzőművészeti Főiskola hallgatója, Pátzay Pál növendéke. Az 1949-es első kiállításán való szereplése előtt már megformált máig maradandó szobrokat, amilyen a Pásztorfiú (1943). Pályára lépésétől állandó szereplő közös és egyéni tárlatokon, itthon és külföldön. A monumentalitásra szóló adottságainak köszönhetően száznál több köztéri szobrával találkozhatunk az országban, műveivel hazai és külországi múzeumokban és magángyűjteményekben. Mert Marton szobrai vonzó teremtmények, számtalan erénnyel fölékesítve. Nem leplezik, nem tagadják tündökletességeiket, szenvedélyeiket, tudásukat, életrevalóságukat. Noha mindezzel nem is hivalkodnak, csupán eleven kortársaikhoz, modelljeikhez hasonlóan élik a maguk szobor-szerepét. S miután e nem is oly kivételes emberi erények holt anyagokban: kőben, márványban, bronzban örökítődnek meg, a jövőben messze túlélnek minket, s alkotójukat, mert utódaink is befogadni, szeretni tudják majd őket. A manapság divatos, sok kiállításon alkalmi szenzációt, botrányt ígérő hepeningekkel, helyszínen rögtönzött installációkkal ellentétben, melyeket záráskor le kell bontani, Marton szobrai tanúskodnak majd rólunk, egyediségeinkről, és emberi nemünknek emlékezetes koráról, a XX. század boldogító és gyötrelmes jegyeit őrizve szoborlétükben.

Ha akarná, akkor sem tudná letagadni az igényes férfi számára ma is csodálatos asszonyiság iránti érzéki, érzelmi vonzalmát, tiszteletét. Korunk öndegradálásai ellenére még ma is sokan vagyunk, akik a Marton-fogalmai szerinti ideált keresik

SZERVÁTIUSZ Tibor

kiáll. Bp.,Vármegye Galéria, 1992

ism. Szervátiusz kiállitás = Magyar Naran s, 1992.okt.15. 8.

SZERVÁTIUSZ Tibor

kiáll. Bp.,Vármegye Galéria,1992

ism. KISS Dénes: Szervátius Dénes napfénye és holdvilága. = Magyar Fórum,1992. okt.8. 15.

EGHÍVÓ

ettörténeti Kutató Int

: ***Törvény és K***

megjelenése alkalmá

SZERVÁTIUSZ Tibor

(xxx
(vsv
(-s): Közadakozás : Dokumentumjáték a mi kis közad rendszerváltozásunkról.= Népszava, 12o.évf.63.sz. 1992. március 14. 9. p. ill.

tervezett 1848/1849-es emlékmü

toknak. A Mucsarnokban rendszerint a múlt lelle
ban vagy a Szinyei Merse Társaságban a jelen vál
Ott az átlagos közszemlélő kényelmesebben igazo
radtsággal elégül ki, itt sutba kell vágni előítéleteit
vészetszeretetre, nagyobb szellemi odaadásra van
zés gyönyörűséges élményt jelentsen számára. Ez
fennakadni való. Magától értetődik, hogy a múlt
látás, a megszokás folytán is közérthetőbb, mint
sek, amelyeket a jelen alakít. Eddig rendben is vo
azonban ott kezdődik, amikor az egyoldalúan befo
modern művészek festői látásának frissessége, a sz
lékonyabb alkalmazása, a természet szabadabb, e
művészi hagyománynak, s ennek folytán mindöss
kísérlet. Holott mindennek épp az ellenkezője áll
tani kiállításán mindenkit meggyőzhet arról, hogy
azt a művészi célt, amely felé erőkifejtésük irányu
tése a kiélt stílusformáknak, és tiltakozás az után
vonatkozzék ez az utánérzés akár a tartalomra, ak

Szervátius Tibor

FÁBIÁN Péter: Eddig engedtek a negyvennyolcból : Ki mit tud a nemzeti emlékmü sorsáról? = Népszabadság, XLVIII. évf. 235.sz. 1990. okt.6. 1, 9 .p.ill.

A tervezett 1848/1849-es emlékmüről
- Szervátiusz Tibor
-Bp.,Vár, Szent György tér

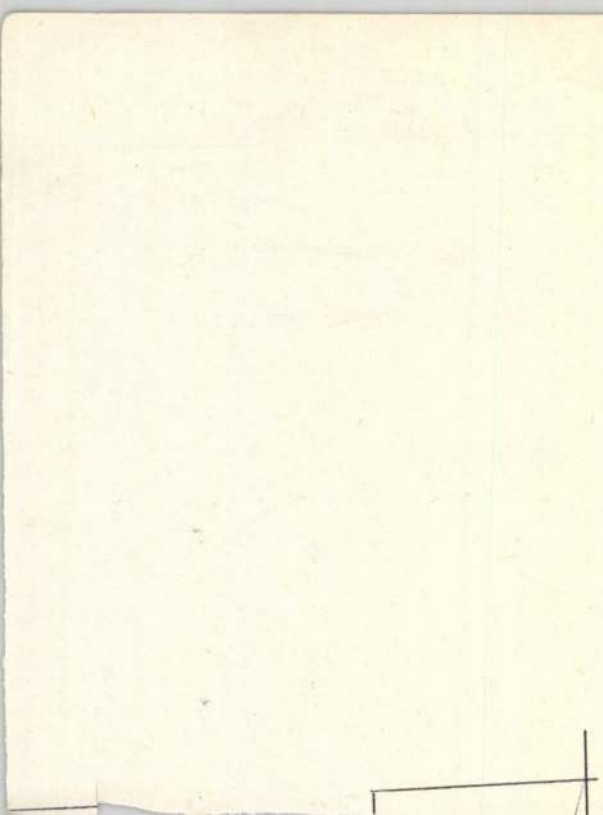

SZERVÁTIUSZ Tibor

Körösi Csoma arcképe Dunakeszin.

= Földrajzi Múzeumi Tanulmányok, 11. (1992)
60. ill

zatos helyiségeket, ciszternákat, kut
kápolnát is említ. Valószínű, hogy
megoldás lehetett elterjedve, amely
ben lévő Bálványos várában látha
emelte. A vár sziklagerincének me
magasságban elég épen áll a négysz
Bálványos várának szintén négyszö
hoz a sziklapad szélén tojásdad alak
a szerkezet sejthető az először 1269
László vajda almási várában is. Ha
comes Kelneken. A hatalmas, több
veszi körül. Közelében állt Péterfal
1268-ban Rotho comes Radnán He
álló faházzal és kerített telkével.[2]

A 13. század második felében épí
adnak fogalmat, részleteik jóformán
építészet egykorú alkotásai szerkeze
elég részletet őriztek meg ahhoz, ho
ben is bizonyíthassák. Jellemző, hog
nütt — Erdélyben is a városokban j
székesegyház hosszháza nyugati bo
pillérfői, az 1270-es években újjáép

SZERVÁTIUSZ TIBOR

BENEDEK KATALIN: KOLOZSVÁRI
SZERVÁTIUSZ TIBOR

MŰVÉSZET ÉS BARÁTAI 1996 márc-ápr
10-11

ben a három ág leszármazottai ismét megegyeznek a
temetkezőhelye. 1358-ban az Aba nembeli Visontai I
birtokaikon, hogy *Sár monostorá*nak kegyúri jogát és a
használatban tartják meg.

Amit a nagy nemzetségek tagjainak jelentett a nem
nemzetségek számára falusi plébániatemplomuk kegyúri
Istvánnak *Almérá*n épített kápolnáját András egri püspök
joghatósága alól, és benne temetkezést engedélyez, ezt az
elfogták, és sok megengedhetetlen dolgot kellett tőlük el
önkényes eljárása a sági plébános ellen váltotta ki a veszp
lizói kápolna mellett engedélyezett temetkezést az ottani

1333-ban az Ákos nemből kivált két Gömör megyei csal
jogokat formálnak a plébániatemplom kegyúri jogával
Bebek Domokos fia István kizárta a plébánost, akit p
panasztevő Csetneki Lászlót nemcsak a plébános bemutat
rekesztette ki, hanem azért is jogtalanul járt el vele szem
egyházat őseik építették és alapították, s abban temettett
velük össze voltak kötve, miután e világból minden h
maguknak közös temetkezési helyül". Más jellegű, a kegy
igazít el Bogomér ispán leszármazottainak 1349. évi n
építéséről. Ebből kitűnik, hogy jóllehet a család három ága
rendelkeznek, de nagyatyjuk birtokait mégsem tudták e

SZERVÁTIUSZ Tibor

BOROS Géza: Uj emlékmű a Várban?: Még egyszer Szervátiusz 48-as tervéről. = Népszabadság, XLIX.évf.234.sz.1991. okt.5. 25.p.ill.

lehet, hogy inkább mai szobrászat ált.

személyiségét is megérintette.
érként szolgált fiatalkori új-
tlen összekötette, sőt bejáratot
művészvilágba. Pesti bölcsészként h
ettörténetet, s nyilván hamar
s a friss kiállítások iránt.
se fixálódásában meghatározó
ern művészet fontos istápoló-
1923-ban nősült/.
zetéről szóló publikációja és
l. Ezek Oltványi sikeres banki
indításának és családalapítá-
atai, személyes kontaktusai

Szervátium Tibor

ÉLŐ Anita: A 48-as emlékmü sorsa az ország vergődését tükrözi - modja Szervátiusz Tibor [beszélgetés Pálffy G. Istvánnal és Szervátiusz Tiborral] Magyar Nemzet, LIV. évf. 212.sz. 1991. szept.10. 7. p.

reagálás ld. Magyar Nemzet, 1991. szept.12. 5.p. LIV.évf. 214.sz.

Szervátiusz Tibor

BRONZ ÉS IGE

Avagy Szervátiusz Tibor próféciája

Délmagyar 32/1995

A művészeti kiadványok, amelyek egy-egy képzőművész vagy építész oeuvre-jét mutatják be gondos válogatásban, a fényképezés és a nyomdatechnika legjobb teljesítményét nyújtva, értő művészettörténész vagy műkritikus szakszerű magyarázatával kísérve, amikor ott sorakoznak egy erre kiválasztott könyvespolcon: sűrített kultúra- és művészet-konzervek, otthon-tartott kiállítás-molekulák. Az ember összegyűjtött, könyv- fedelek mögé préselt álmai. Olyanok a szem számára, mint a fülnek a házi diszkotéka, a világ monumentális zeneépítménye, körkörös barázdákban lekötve, bármikor előhívható.

Csakhogy az ember külön tartja Bartók Cantata profana-ját, Concerto-ját, az Este a székelyeknél-t, az Éjtszaka zenéjé-t, Kodály Psalmus Hungaricus-át, a Mátrai képeket, a Galántai táncok-at és a Székely fonót. S mellettük Török Erzsi lemezeit, – hiszen ez együtt több, mint művészet. Ez magyarság. Ez a házi öreg biblia, amelyben évszázadok óta sorakoznak az elődök feljegyzései. Ez érinti a lélek legrejtettebb húrjait, hiszen ezekben a hangokban mi magunk rezgünk, legbelsőbb lényegünk, nem mint dezoxiribonukleinsav és fehérje, hanem mint megfoghatatlan energia.

Ez a könyv, melyet most kezünkben tartunk, Szervátiusz Tibor – és hozzátehetem: a szerkesztő Babiczky Klára – könyve, olyan, mint a Cantata profana lemez, mint a kodályi Psalmus: ennek a magyar bibliának egy könyve... Prófétai könyv. Mélyzengésű, komor és némaságában kiáltó, olyan sámán révülése, ki utazása során az alsó világban nem lel egyébre, mint Prometheusz halhatatlan kínjára és az első árvák sírbeszédeire... Szervátiusz próféta könyve... S egy másik nyelvi szférában, Szent Királyon túl vesző múltba nyúlóan: Szervátiusz táltos könyve. A mélységből Hozzád kiáltok, Uram. Haj regü rejtem.

S megint egy másik nyelvi szférában, a művészetében: vizuális zene, szimfónia cselesztára, ütőhangszerekre, hegedűre, töröksípra. Ötfokú dallam-világ, öt művészet fogott össze kánon-zengésre benne: a szobrászat, a fénykép-művészet, a nyomdászat, az irodalom és az egyetemes kompozíció. Olyan, mint egy ősi szertartás, mint az a holdas este, amikor Sinka anyja balladát táncolt: középen a kőbe-fába-fémbe énekelt szenvedés, Szervátiusz tömören, súlyosan felmagasodó szobrászata, körülötte a magyar szellemi sereglés, Babiczky Klára rendezésében: Csoóri Sándor, Csurka István, Kiss Dénes, Kósa Ferenc, Kovács István, Juhász Ferenc, Magyari Lajos, Nemeskürty István, Szörényi Levente, Tamás Menyhért. S mint táltos-révülés megidézte szellemek, a tegnapiak: Dzsida Jenő, Kós Károly, Reményik Sándor, Wass

Albert, Márton Áron, Nagy László, Szilágyi Domonkos, Sinka István, s a még régebbi árnyak: a sumér szerelmi dal, a csángó sirató és a csángó Mária-ének, a nép lelke, melyből mindnyájan születtünk. S mindezt, s mindnyájukat és az egész varázslatot a könyv mikrokozmoszába zárva nyújta át nekünk a magyar szellemi égbolt ősz Atlasza, Püski Sándor, ki azért küldetett, hogy egy szál palló legyen a szakadék fölött.

Szervátiusz szobrai énekelnek. Szótlanul, léghullám-rezdítetlen énekelnek, s mint orgonazúgás, kíséri ezt a tudattalanban rezonáló éneket a könyv, s ez a dallam Dzsida Psalmus-a. *(„Nyelvemen izzó vasszeget üssenek át, mikor nem téged emleget! Húnyjon ki két szemem világa, mikor nem rád tekint, népem, te szent, te kárhozott, te drága!")*

S míg szembenézünk a könyv oldalain ezzel a Szervátiusz- megénekeltette anyaggal, a mélyből, irdatlan messzeségből, háttér-zene hallik. A XX. században, a romokon, végül is minden magyar nemzedék megtermi a maga Adyjait, Bartókjait és Kodályait, ki-kiszenvedi magából, mint a falba-sajtolt Kőmíves Kelemenné. A magyarság elpusztíthatlan szellemi ereje egyfajta sugárzás. Ez a nép-mag, az égi-földi pálya-kereszteződések kivételes pillanatában, meteoritként fúródott az ember-történelem talajába, s ha kiálló hegyét viharok elporlasztják, kibúvik újra meg újra a föld alól. Trianon után olyan vonulata ragyogott föl a magyar szellemnek, mely akkor is fényleni fog a pornográfiát öklendező Európa fülsértő rikácsolásában és rikító ízléstelenségében, mikor a Szentek Szentje is már kufárok piszkával lesz tele. Bartók volt a középorom, csúcs a művészet zenetartományában, a politikai rabság éveiben Illyést és Weörest termett a költészet csillag-szféráiban, s felfénylett, 1956, egy egész nép történelem-költészete. S most, mikor naponta kényére kedvére tapodja szégyenletes ember-salak, íme, van ereje ezúttal a szobrászat galaxisában szupernovára, hogy életjelként előálljon az andezit és a fa Bartókja: Szervátiusz.

Erdély szülte és küldte őt, akár az elevenen megégetett, éheztetett társaival fölfalatott Dózsa Györgyöt – s az ő végletesen kegyetlen víziója a leguniverzálisabb Dózsa a magyar művészetben, – Erdély küldte, kemény, zárkózott egyéniségének titkával együtt: *ő úgy magyar , hogy erdélyi.* Próféta, aki proféciáit, – látó, aki látásait, – dalnok, aki rapszódiáit háromdimenziós térben árasztja ki és kitapinthatóvá teszi. Az ő Sionja az Estrázsa-hegy, az ő Gileádvölgye Gyimes, Madonnája mítikus holdvarázs Babba Máriája a múlt mélyedes-mély kútjában, – s ez egyszersmind a lélek mélyedés-mély kútja, – lantja, mit Dzsida Babilon vizeinél penget, a véső és a kalapács.

S ami megrázó élménnyé teszi ezt a könyvet: a véső és a kalapács ott dolgozik a mi lelkünkben is. Szervátiusz annak látszik a képzőművészetben, ami Bartók volt a zenében: új utat vág a XX. század kaoszában. S ehhez az energiát, akárcsak Bartók, egy népnek, sőt, egy egész középázsiai kultúrának mélyen a tudattalanba süllyedt szimbolum-rendszeréből veszi, beemelve azt a XX. század elsivárodott tudatvilágába. Szervátiusz modern művész, csakhogy

ő nem esett pánikba és nem kapott hisztérikus rohamot. Tudjuk, hogy az a hatás, melyet az első világégés előszele hozta modern művészet alkotásai keltenek, nem magyarázható meg a látható formák alapján. Bennük semmi sem emlékezteti a nézőt a megszokott világra, hétköznapi környezetében látható tárgyakra, ismerős emberi lényekre. A művész törekvése az, hogy kifejezést adjon belső látomásának az emberről, az élet és a világ szellemi hátteréről. Nos, Szervátiusz művészete nem hagyja el a természetes, érzéki világ birodalmát, csak átszellemíti, ám annál inkább elhagyja az egyén világát. Súlyos kollektívumként jelenik meg, s mint ilyen, éppen a képi hieroglifák tömörsége révén, egy egész népet érint, szinte belemarkol, s ezzel együtt mélységesen és egyetemesen emberit fejez ki.

Más szóval: Szervátiusz az archetipusokat jeleníti meg s nyitja fel rájuk szemünket. Az archetipusok, mint G. jung mondja, egyidőben képek és érzelmek. A kettőnek egyszerre kell jelen lennie, a kép, a forma, önmagában nem több figurális leírásnál. Az érzelmekkel töltött szobrok viszont, melyeket ebben a könyvben látunk, pszihikus energiára tesznek szert, dinamikussá válnak, s kiben-kiben, aki szembesül velük, egyedi jelentőséget kapnak. Olyanformán, mint amikor a székely ezt mondja: ,,az én Istenem áldja meg".

Ebben a században, miként a civilizáció egésze, a művészet is tudathasadást kapott. Mi több: kollektív lelki hasadást. A képzőművészet kétfelé mozdult el: a puszta tárgy és a puszta tárgyatlan expresszió felé. Az a hasadás teljesedett ki, mely a röneszanszban kezdődött hit és tudás konfliktusával. Ma már az ember rémítően magányosnak érzi magát ebben a világban. Kívülrekedt a természeten és elveszítette a természet jelenségeivel való érzelmi, tudattalan azonosságát, s ezek elveszítették szimbolikus jelentésüket. A mennydörgés többé nem a haragvó Isten hangja, a folyóban nincs többé szellem, a fa már nem az ember életforrása, a bagoly nem a bölcsesség megtestesítője. Nem szólnak az emberhez füvek, fák, kövek, állatok, s az ember sem szól hozzájuk abban a meggyőződésben, hogy azok megértik őt. S ami a legfenyegetőbb: a modern emberből eltűnik a keresztyén Isten-kép. S ennek a képnek az elvesztése az életnek értelmet adó legfőbb tényező elvesztését jelenti.

Ez az a világ, amely Szervátiusz Tibort körülveszi. Ami őt különleges, lumineszkáló fénnyel kiemeli ebből a világból, az, hogy nem De Chirico ama ,,Nagy metafizikus"-ához jutott el, az arc nélkül való emberhez és a bábhoz. Ő az emberarcot megőrizte, de a végtelen fájdalommal, a lélekké és természetté vált fájdalommal némán kiáltó és könnytelenül síró emberarcot, a töviskoszorús Krisztussá vált emberarcot, amint kőből, fából, fémből kinéz. Az ő szobrai ugyanazt mondják, mint Chagall: ,,A mi megrontott viágunkban minden megváltozhat, csak a szív, az emberi szeretet nem, amely az isteninek a megismerésére törekszik. A képzőművészet részese az isteninek: az emberek érzik ezt ma is, mint ahogy mindenkor érezték."

Kandinszkij úgy jellemezte korunk művészetét, mint amelyben két pólus: a „nagy absztrakció" és a „nagy realizmus" szétvált és külön életet él. Az új és a korszakalkotó Szervátiusz művészetében éppen az, hogy az absztraktot kiegészíti a konkréttal, s ezzel mindjárt véget is vet az absztraktnak, illetve a konkrétat kiegészíti az absztrakttal, s ezzel a kornak megfelelő egyetemességet teremt. Szervátiusznak különleges viszonya van az anyaggal. Manapság úgy beszélünk anyagról, hogy leírjuk fizikai tulajdonságait, laboratóriumi kísérletekkel elemezzük. Minden pszihikus értelem nélkül való, pusztán intellektuális fogalom, molekuláris képlet. Hová lett a Boldogasszony, az anyag korábbi képzete, amely át tudta fogni és ki tudta fejezni Földanya rejtett érzelmi tartalmait? Nem egy természeti nép ma is hisz abban, hogy az embernek a sajátjához hasonló fa-lelke vagy állat-lelke is van: egy vadállat vagy egy fa formájában inkarnálódik és vele az ember pszihikus identitást alakít ki. Lévy-Brühl ezt „misztikus participáció"-nak nevezte, Kandiszkij pedig úgy fejezte ki, hogy „mindennek titkos lelke van". Nos, Szervátiusznak megvan ez a kapcsolata az anyag titkos lelkével. Mert ez a titkos lélek nem egyéb, mint az ő lelke: Szervátiusz a maga tudatba-emelt-tudattalan-tartalmakkal oly gazdag lelkét vetíti bele az anyagba, kőbe, fába, bronzba, vasba. Ezzel az anyag megelevenedik. Szervátiusznak megvan az ősöktől és természettől, Erdély elkínzottan is élettől burjánzó földjéből belé átsugárzott lelki tartalma, melyet a kor elveszített, s ezt vetíti ki, ha kell, a kemény andezitbe is.

Szervátiusz tagadása annak, amit a nagy olasz szobrász, Marini így fejezett ki: „Amint a művészetnek a félelmet kell kifejeznie, törvényszerűen el kell távolodnia a klasszikus ezsményektől. Mindezideig a szobrász érzéki és erőteljes formákra törekedett. Az utóbbi tizenöt évben azonban a felbomló formákat kedveli". Ezt Marini 1958-ban mondta. S ezt úgy érti, hogy a szobrok kifejezte metafizikai szorongás a halálra ítélt világ kétségbeeséséből fakad. Egy olyan világéból, melyben Nietsche szózata hallik: „Az Isten halott." S íme, egy oly sokszor – legújabban most – halálra ítélt és mindannyiszor feltámadó kis népből előáll Szervátiusz Tibor és kétségbeesés helyett felmutatja az emberarcot, mint a végtelen fájdalom tengerét, mert egy szünetlen szenvedésre és kínzatásra ítélt nép arca az, s a komor prófécia közepette mégis evangéliumot hirdet: él az Isten, és térjetek meg, mert elközelgett az Isten országa.

Amikor a modern művészet megtagadta a tudatosságot, az emberit tagadta meg. Megadta magát: tudomásul vette, hogy minden, ami egykor az embert földhöz, térhez, időhöz, anyaghoz, az élet természetes megéléséhez kötötte, eltűnt. Nem egy művész vált a tudattalan passzív áldozatává. Szervátiusz korszakos művészi jelentősége az, hogy miközben mindezt teljes súlyában megéli, nem válik a tudattalan áldozatává. Benne még ép a magyar nyelv és a magyar filozófia ereje: azé a magyar ős-filizófiáé, mely Madáchnál fejeződik ki, s mely örökké érhetetlen maradt az idegen és pszihikusan élettelen

Lukács György számára. A tudattalan ugyanis két módon nyilvánulhat meg. Pozitív jelentésében „a természet szelleme", az embert, a szerves és szervetlen világot alkotó módon éltető elem. Ebben az értelemben: Isten. Negatív jelentése a gonosz: a rombolás szellemeként nyilvánul. Ebben az értelemben: Lucifer.

Ez az ősi, magyarral veleszületett terméskő-filozófia hatja át Szervátiusz hatalmas életművét, szimbólum-világát. Az emberi értelem bizonyos igazságokat szavakkal nem tud kifejezni, mert ha megfogalmazza őket, megfosztja a gondolatot, s az intuitív tudást a maga teljességétől. Vallásos és világmagyarázó képzeteinkben olyan ellentétek feszülnek, melyek szavakkal kifejezve logikailag tűrhetetlenek lennének.

Szervátiusz mindent kifejez a maga jelkép erejével, s a mi lelkünk válaszol reá... Mert a gondolkodás, a filozófia, s amiben mindez testet ölt: a nyelv, egyképpen szerves kifejezése tudatnak és tudattalannak. A szótlan természetű Szervátiusz formateremtő művészetével beszél. A kő, kikerülvén keze alól, görgeteg soktonnás darabja, s mennydörög, mint a Sinai-hegy, a fa, kikerülvén keze alól, meghajlik a sors súlya alatt, a fém, kikerülvén keze alól, az elmondhatatlanul iszonyatos lét zsigerhalmaza. Az ő térlátása és önkifejezése a magyar nyelv. Mert a nyelv nem az információ-átadás semleges eszköze. A nyelv: maga az ember. Egy népnek a nyelve: maga a nép. Nincs két egyforma nép és nincs két egyforma nyelv. Minden nyelv sajátos világlátás. Minden ember anyanyelvén keresztül érzékeli a világot. Egyetlen filozófiát, egyetlen hitvallást sem érthetni nyelvtől függetlenül.

Szervátiusz úgy ember, hogy magyar, amint a daru úgy vízimadár, hogy daru. Ez azt jelenti, hogy a világot és az emberi szenvedést is magyarul érzékeli. A nyelv, melyen megszólal, veretes, súlyos és tömör. Amikor kunbabáit, kicsi bálványait, madonnáját, andezit-Adyját, akaratos, de örökkévalóságba belefaragott Szabó Dezsőjét, görcsösujjú kolozsvári feszületét, madéfalvi és szárazajtai Pietá-ját, egyszer-látott-soha-nem-felejthető Dózsá-ját szívjuk magunkba, a Halotti Beszéd és az Ó-Magyar Mária- Siralom nyelvét halljuk ösztönné vált emlékeink mélyén, s ezt a nyelvet legjobban egy megbabonázott idegen, egy angol nyelvész, John Bowring jellemzi: „A magyar nyelv rendkívüli módon fejlődött és struktúrája visszanyúlik arra az időre, amikor még a jelenleg Európában beszélt nyelvek sem léteztek. Olyan nyelv, mely szilárdan és határozottan fejlesztette magát, matematikai logikával, harmónikus összeilleszkedéssel, ruganyos és erős hangzatokkal. Ez a nyelv a legrégibb és legnemesebb monumentuma egy nemzet önmagában való függetlenségének. Megmagyarázhatatlan az egyiptomi templomok mennyezete: egyetlen szikladarab. Senki sem tudja, honnan származik, miféle helyről hozták ezt a különös, bámulatos anyagtömeget, senki sem tudja, hogyan emelték föl a templom oldalfalára. A magyar nyelv eredete ennél sokkal csodálatosabb jelenség. Aki megoldja, isteni titkokat fog elemezni, és a titok első tézise ez: kezdetben vala az Ige, és az Ige Istennél vala, és Isten vala az Ige."

Ennyivel több kolozsvári Szervátiusz művészete minden négyvilágtájba símuló világpolgár-kifejezésnél, ennyivel egyetemesebb minden általános emberinek titulált, hitetlenül rémült posztmodernségnél. Tiszta kristályhegy. Más metaforával: tiszta forrásból felduzzadt szép híves patak, melyre a szarvas kívánkozik. Nem okoskodó, választékos műelemzésre indít. Szerelmi vallomást hív elő a lélekből egy bánatba hajlott, könnye-apadt, görcsös, csavarodott, idő-barázdálta arcú asszony, egy hazugságokkal és rágalmakkal borított árva nép iránt:

„Megpecsételtetett sorsunk pecséttel.
szívem szívén nyugszik holtomiglan."

Ez hát a könyv. S amint nézed, amint lapozod, amint tekinteted issza kényszerűen kétdimenziós képét annak, ami háromdimenziós, ami még annál is többdimenziósan verődik vissza a lélek titokzatos és megmagyarázhatatlan felületeiről, fölerősödik benned egy szólam. Ott kapod, a 30. oldalon, 1956 kő-bronz megtestesülésével szemben, úgy, ahogyan Szilágyi Domokosból előtört:

„...nem igaz, nem, nem, sose volt,
hogy csupasz seb vagy, vakított
szem, lefogott kéz, szótlan
szolga, ki után tűri sótlan
sorsát,
mutasd meg: nem igaz,
hogy kutyakorbácsra születtél,
s hogy beléd marjon a veszett tél,
s a felhő higanyt záporozzon
fejedre, s hogy sose maradjon
estére annyi csöpp erőd,
hogy lerúgd a rongy facipőt,
hát mutasd meg, hogy nem igaz,
hogy elintézhet egy süket
legyintés, hogy nem számítasz
annyit, mint a tetű, az eb,
a félrelökött csizmatalp,
mutasd meg, hogy a kínt, a jajt
torkon tudod ragadni, és
ha egyebet nem, hát merész
szabad halált vívhatsz e rab
életre, melyben mindened
elorozták, s szíven harap
mint a macska a madarat,
a kivetkőzött indulat,
döntsd le vérgőzös istenek
sziszegő-szuronyú szobrait,
mutasd, mutasd meg, hogy amíg
ereidben vér vánszorog,
idegeiden fájdalom,
nem hagyod, azértsem hagyod
az ezerfejű gyalázatot
sértetlen trónolni a rom-
halmazon, melyet épített,
mutasd, mutasd meg, hogy tied
az erő, bátorság, az ész,
hogy a jövő magad vagy, és
a jövő nem hal meg soha."

SÁNDOR ANDRÁS

Szervátius Tibor

Felavattál Nagy László szerelmelét. = M. Nemzet.
1985. július 18. 7.

Szervátius Tiba

Tambor Aranka

Életfa [csoungrád]

~~[Szervátiusz Tibor]~~

Élet és Tudom 1985. juni. 14. 24. n. 767.

Javasolt napirend:

1/ Szóbeli kiegészítés az Alap he
szóló irásos anyaghoz;

2/ Hozzászólások és vita;

3/ A Választmány megalakulásának
meghatározása;

4/ Az átalakítást Előkészítő Bizo

Kérjük, hogy a határozatképesség
megkezdése előtt irja alá a jelen
Vidéken élő tagjaink utiköltségét
térítjük /MÁV, gyors II.o./.

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG M

Képzőművészeti Szakosztály Iro

SZERVÁTIUSZ Tibor

CSOÓRI Sándor: A mindenütt felépitett fal : Szervátiusz Tibor szobrai Berlinben. = Hitel, IV.évf.26.sz. 1991 dec.21. 18 - 19.p. ill.

um parvae estis, scribere et legere
re. Sed non solum labores domesticos
[illegible] musicam et philoso-

ut matri similis essem.! Feminae cul-
ficiunt.
ites, filia mea!
que cano ...

lum gerebant. Sabini dolum struxerunt,
fecti ~~xxxxx~~ arcis Romanae forte extra
lae aquam petenti milites dixerunt:
piter Optimus Maximus tibi praemium
os in arcem immisero, dabitis mihi,
eritis. - Tarpeia enim armillas aure-
ebant. Sabini annuerunt, ut puella eos
lam scutis, quae in bracchiis sinis
praemium meritum puella pessima ac-
quam libertas patriae.

SZERVÁTIUSZ Tibor

~ Mohton Áron-emlékérem. 1988

ill.: Confessio 13. 1989/1. hátsó borító

XX n. / ~~plakettmüvelet~~ 1/45 n. / Mesterek

unternommen worden sein konnte. Weiter darf wohl noch gefolgert werden,
nicht nur die Kirche, sondern der ganze Ort damals in Mitleidenschaft gez
wurde. Auf Ebendorfers Nachricht, die bisher völlig unbekannt war, muß sp
bei Besprechung der Entwicklung der Pfarre Perchtoldsdorf und der Baugeschi
der Pfarrkirche, noch ausführlich zurückgekommen werden.

Es ist wahrscheinlich, daß die zahlreichen Kriegsereignisse der zweiten H
te des 13. Jahrhunderts auch unserem Orte mitgespielt haben. Einzelheiten la
sich freilich aus den Quellen jener Zeit nicht erweisen [15].

Über den Untergang der Herren von Perchtoldsdorf und die Zerstörung
Burg Kammerstein im Walde bei Perchtoldsdorf berichtet wieder erst Thc
Ebendorfer: der letzte Perchtoldsdorfer, abermals ein Otto, soll sich dem Ad
aufstand gegen Herzog Albrecht I. angeschlossen haben. Doch dieser konnte
gefangennehmen, die Leute des Habsburgers verschafften sich mit List Ein
in die Burg und brannten sie nieder [16]. Da keine andere Quelle diese Vorfälle
wähnt, bleibt die von Ebendorfer geschilderte Episode sowie der möglicherw
damit verknüpfte Ausgang der Herren von Perchtoldsdorf reichlich unklar
Otto II. von Perchtoldsdorf ist offenbar als letzter seines Geschlechtes im J
1286 gestorben. Seine zweite Gemahlin Euphemia von Pottendorf scheint
dem Tode ihres Gatten noch einige Zeit in Perchtoldsdorf gelebt zu haben

Wir wissen über die Herren von Perchtoldsdorf nicht allzu viel. An die
nealogie und Besitzgeschichte der Familie knüpft sich noch manch ungelöste
ge, und die Stellung der Perchtoldsdorfer im späteren 13. Jahrhundert als "came
Austrie", die Rolle, die sie im österreichischen Landadel spielten, endlich

ADÁSVÉTEL

❑ **SCHMIDT** Gábor gyűjtő festményt, bútort, régi tárgyakat vásárolna. 258-8808, 06-20/983-4190. (B053169)

❑ **RÉGI** képeslapokat vennék gyűjteményembe. Tel.: 216-1174. (M)

❑ **KÁRPÓTLÁSI** jegyet veszek. 06-20/942-4567. (B053950)

ALBÉRLET

❑ **MEGBÍZHATÓ,** korrekt hölgy bútorozott lakást keres hosszú távra. Telefon: 220-1663. (M)

ÁLLÁS

❑ **ORACLE/SQL** intenzív tanfolyam pályázható állásokkal. Eurotrend, 251-8455/139. (M)

❑ **A DOMONYI** Általános Iskola augusztusi belépéssel magyar–bármely, történelem–bármely szakos tanárt és gyógypedagógust keres. Lakás van. Tel.: 06-28/403-197, 06-28/488-227. (M)

❑ **A PÁTYI** székhelyű Máltai Gondviselés Háza felvételre keres **gyakorlott könyvelőt.** Bér- és munkaügyi jártasság előnyt jelent. Tel.: 06-23/344-051, Cseké Szalay Eszter.

❑ **DUNA** Televízió sportosztálya **KERES SZERKESZTŐSÉGI MENEDZSERT!** Feladatkörök: reklámértékesítés, nemzetközi ügyintézés. Követelmény: felsőfokú végzettség, felsőfokú angolnyelv-tudás. Előny: televíziós gyakorlat, jogi diploma, egyéb nyelvismeret. Jelentkezni lehet a 489-1385-ös telefonszámon.

❑ **KERESKEDELMI** cég vezetőket keres országosan. 212-8840. (B054009)

BÚTOR

❑ **ANTIKBÚTOR-FELÚJÍTÁS.** Asztalos-, kárpitosmunkák. 303-6609.

GONDOZÁS

❑ **KERESÜNK** igényes idős otthonellátást házaspár részére (80) 40 vagy 50 nm-es komfortos lakrésszel 8-10 millió áron, és ehhez viszonyuló magas havi térítéssel. Jelentkezésüket kérjük az „SS" jeligére 1075 Budapest, Wesselényi u. 8-ba.

INGATLAN

❑ **BUDAPEST** XX., Tátra utca 4-ben kertes családi ház eladó. Telek 442 nm, pince 72,22 nm, földszint 90,52 nm, tetőtér 97,32 nm, garázs 33,64 nm. Irányár: 15 millió forint. Tel.: 06-24/370-282.

❑ **ELADÓ** Adyligeten egy 400 négyszögöles, körpanorámás, erdős telken egy kétlakásos családi ház. Érhasználható. Érdeklődni lehet: napközben 235-8873, valamint a 06-30/972-7148 telefonszámokon.

❑ **VECSÉS** központjában 170 négyszögöles, összközműves, kertes, 110 nm-es családi ház eladó. Három szoba, összkomfort, gyümölcsöskert, pince, raktár. 100 m-re iskola, templom, üzletek, buszmegálló. 15,5 millió Ft. 206-3544, 06-60/463-215. 3 millió Ft összegig fizetési halasztás. (M)

❑ **SZEGED** belvárosában, frekventált helyen lévő 80 nm-es helyiség (üzlet, iroda, cégképviselet céljára alkalmas) eladó. 06-30/967-7731.

❑ **BUDAPEST** XXII.-ben 100 nm-es családi ház eladó. Tel.: 229-3671. (M)

❑ **BIAI** pecatónál 920 nm-es telek fűthető faházzal eladó. Tel.: 229-3671. (M)

❑ **XVI., CINKOTÁN** épülő társasházban háromszobás lakás szerkezetkészen eladó. 06-20/925-2452. (B053913)

❑ **CSEPELEN** saját tulajdonú pavilon eladó 650 ezer forintért áfával. Tel.: 06-20/949-0196, 228-8095. (M)

❑ **XIII., KÁRPÁT** utcában 31 nm-es, gázkonvektoros, teraszos, világos, földszinti öröklakás tulajdonostól eladó 5,9 millió Ft irányáron. Tel.: 321-7790. (M)

ELADÓ Pécelen 4 lakásos sorház egyik lakása, 2+2 félszoba extra komfortos tetőtér-beépítéses. Irányár: 12,5 millió Ft. Érd.: 06-20/319-1823.

JÁRMŰ

❑ **FORD SIERRA** kombit vásárolnék 150 ezer Ft-ig. Tel.: 06-30/222-0577.

❑ **KOCKA** Ladát, Samarát veszek készpénzért. 06-70/310-0811. (B052047)

❑ **OPEL** Astrát, Kadettot keresek készpénzért. Tel.: 06-20/934-0106. (B052057)

❑ **KARAMBOLOS** autóját megvenném. 06-30/999-3992. (M)

❑ **DACIÁT,** Favoritot vennék. Telefon: 06-30/238-7412. (B053069)

❑ **AZONNALI** készpénzfizetéssel vásárolnék bármilyen típusú és állapotú személygépkocsit. 264-3991, 06-30/943-3574, 06-20/926-2808. (B053196)

❑ **VÁSÁROLNÉK** személygépkocsit, kisbuszt kp.-fizetéssel, 1986–1998-as évjáratig. 290-2455. (B053086)

❑ **KARBURÁTOR,** gyújtáselosztó szerkezet javítása, fogyasztásbeszabályozás. Hajagos, Bukarest u. 6. 385-8480, 06-30/262-7441. (M)

❑ **LADÁT,** Samarát vennék. 06-20/958-6160. (B053460)

❑ **FIAT** kisautót vennék. 281-9125. (B054033)

❑ **88-AS NISSAN** Sunny eladó. Érdeklődni 06-20/957-5171-es telefonszámon.

KÖNYV

❑ **MEGVENNÉM** Koszter atya könyveit: Lurkó, Iluska, Fulgur, Kamaszok és TH. Bovet: Felette nagy titok. Tel.: 250-5608, este. (M)

KÖZLEMÉNY

❑ **A MAGYAR** Országos Levéltár értesíti kutatóit, hogy állományrevízió miatt 2000. augusztus 21. és szeptember 1. között az intézmény valamennyi kutatóterme zárva tart.

LAKÁS

❑ **BUDAI** Skálánál 37 nm-es, frissen felújított, 2. emeleti, parkra néző, napos öröklakás tulajdonostól azonnali beköltözéssel 8,6 millióért eladó. 06-30/952-8299.

❑ **BARTÓK** Béla út elején 134 nm-es, háromszobás + személyzetis, összkomfortos, második emeleti, délkeleti fekvésű lakás eladó 24 millió forintért. Azonnal beköltözhető. 246-1921.

❑ **ELADÓ** Bp. XI. ker., Karinthy Frigyes úti 53 nm-es, 2 szobás, felújított, világos öröklakás, 11,6 millió forintért. T.: 32-63-512, üzenetrögzítő.

❑ **BÉKÁSMEGYEREN** eladó 54 nm-es, első emeleti lakás. Telefonos, vízórás. Tel.: 06-60/478-237.

OKTATÁS

❑ **AUTÓS-MOTOROS** tanfolyamok gyorsan, részletfizetéssel. Jelentkezés: Erzsébet krt. 37. Tel.: 342-2991. (M)

❑ **NYELVTANFOLYAMOK,** középiskolák külföldön! 06-1/318-5732, www.bigben.hu. (B052261)

❑ **BGF KÜLKERESKEDELMI** Főiskolai Kar előkészítő tagozata komplex oktatási programot indít: felvételi tantárgyak, nyelv, számítástechnikai szoftverüzemeltető szakképesítés, ECDL. Tantárgyak – matematika, történelem, közgazdaságtan – külön is felvehetők. Tájékoztató a „D épület" portáján, jelentkezés augusztus 22-től. Telefon: 467-7997 (augusztus 22-ig csak szerdánként 9–12 között). (M)

❑ **NYÁRI** intenzív nyelvtanfolyamok az Arany János Nyelviskolában, 2000. július 31-től, augusztus 7-től kis csoportokban! Diákoknak 10% ciós áron, helyszínen, készpénzért. Több százezer forintig vásárolok: bútorokat, garnitúrákat, festményeket, órákat, vitrin-, dísztárgyakat, ezüstneműket, csillárt, varrógépet, írógépet, zongorát. **TELJES HAGYATÉKOT** kiürítéssel-lomtalanítással profi szinten vállaljuk. 06-20/932-6495, ingyen hívható kiszállással. (B053556)

❑ **GORKA-** és Gádor-kerámiát vásárolnék magas áron. 339-8084. (M)

❑ **RÉGI** perzsaszőnyeget veszek. 06-30/221-8833. (M)

❑ **ANTIK** perzsaszőnyeget keresek megvételre (minimum 80 év, 10 nm). Este: 06-33/413-817. (M)

❑ **KOZMA** Józsefné magas áron vásárol régi festményeket, bútorokat, csillárokat, díszórákat, réz-, bronz-, ezüst-, porcelántárgyakat. Kimagasló árat fizetek háború előtti Zsolnayért, Gorka Géza-kerámiáért. Tel.: 363-2397, 06-30/921-0915. (H)

SZOLGÁLTATÁS

❑ **DUGULÁSELHÁRÍTÁS,** víz-, gázszerelés. 282-1715. (B053182) (B)

❑ **TELJES KÖRŰ** épület- és lakásfelújítás. Víz-, gáz-, központifűtésszerelés, burkolás, kőművesmunkák, szobafestés-tapétázás. T.: 06-30/940-1594.

❑ **REDŐNY,** szalagfüggöny árengedménnyel. 360-3268. (B052600)

❑ **LAPOS TETŐK,** teraszok, pincék utólagos szigetelése, műgyantabevonatok lakó- és egyéb épületekben, folyosókon, medencékben, grafittis felületek tisztítása, kopott kőburkolatok kopásálló felfényezése: 307-3412. (M)

❑ **DUGULÁSELHÁRÍTÁS: 407-0307. (M)**

❑ **VILLANYBOJLERTARTÁLY-JAVÍTÁS,** -felszerelés, vízkőmentesítés, anódcsere. 06-20/970-5933. (M)

❑ **LAKÁSFESTÉS,** tapétázás. 06-30/950-2297. (B053633)

❑ **NYUGODTAN** utazhat, nyaralhat megvédjük mindenét! „Sólyomszemek" jeligére, Blaha Lujza tér 3. (M)

TÁRSKERESÉS

❑ **KERESZTÉNY** szellemiségű házastárskereső iroda. 326-0073.

ÜDÜLÉS

❑ **ŐRSÉGI** üdülés gyönyörű környezetben. Tel.: 06-94/436-169. (M)

❑ **HARKÁNYI,** nemzetközileg cserélhető RCI-üdülőjog haláleset miatt eladó. 06-1/209-5039, 06-20/333-8185. (M)

❑ **SIÓFOK–SÓSTÓN** 4–6 főnek, komfortos nyaraló kiadó! 06-20/923-9995. (M)

❑ **ŐRSÉGI NYARALÁS!** www.tar.hu/cserepmadar, tel.: 06-94/444-314. (M)

UTAZÁS

❑ **AZ IBUSZ LAGUNA** repülős körutazásaiból: Portugália szeptember 16–24-ig, Madrid–Toledó–Segovia október 8–12-ig, Görögország szeptember 19–28-ig, Spanyolország szeptember 3–13-ig félpanzióval, gazdag programokkal. 1051 Budapest, Szt. István tér 4–6. 266-0615. (B053867)

ÜZLET

❑ **HÉVÍZ** legforgalmasabb helyén, a nagy autóparkolóval szemben, a tótól 100 m-re októberi átadással, az ARKÁD III. Üzletházban két üzlet, vállalkozásnak, befektetésnek is kiválóan alkalmas, eladó. Tel.: 06-83/340-841, 9–16 óráig.

VEGYES

❑ **MAGYAR** és erdélyi címerek gyűjteményből beszerezhetők. 303-4672. (M)

❑ **BONTOTT** és új cserépkályha jutányos áron eladó. Érd. napközben: 235-8873, mobil: 06-30/972-7148.

❑ **XIX.** századi díszes vaskályha, fafűtéses, működőképes, olcsón eladó. 06-23-354-592, 06-20-918-0592. (B054012)

GYÁSZ

2000. JÚNIUS 18-án, hetvenöt éves korában Caracasban elhunyt NELSON HERNANDEZ, a Venezuelai Köztársaság egykori budapesti nagykövete (1977–1979).

A Szent István-bazilika
Hild József tervezte altemploma
kolumbáriumában
el nem évülő urnafülkék válthatók.

Érdeklődni lehet a bazilika kegyeleti irodájában, bejárat a Bajcsy-Zsilinszky út felől.

Félfogadás: keddtől péntekig 10–14, szombaton 10–12 óra között. Telefon: 332-0873

HIRDETÉSFELVÉTEL

322-2448,
342-6164,
322-7275
Fax: 342-6132

1075 Budapest,
Wesselényi u. 8.

BÁCSVÍZ

BÁCSVÍZ Rt.
felvesz
tiszakécskei üzemmérnökségéhez

vízszolgáltatási csoportvezetői beosztásba,
vízügyi főiskolán szerzett építőmérnöki végzettséggel, B kategóriás jogosítvánnyal és felhasználói szintű számítástechnikai ismerettel rendelkező

munkavállalót.

Jelentkezés: BÁCSVÍZ RT. Kecskemét Üzemmérnökség, 6000 Kecskemét, Vízmű u. 1. Szigeti Tibor vízszolgáltatási ágazatvezetőnél, 3 hónapnál nem régebbi erkölcsi bizonyítvány és önéletrajz benyújtásával.

Tel.: (76) 482-392/161 vagy (30) 958-8201

Magyar Nemzet

Ezredvégi néptáncos leltár

■ Mék

A szegedi nemzetközi néptáncfesztivál keretében gálaműsort tartanak a Dóm téren július 28-án és 29-én Ezredvégi Leltár címmel. A kétszer hatvanperces, látványos műsor 400 külföldi és 150 hazai táncos és zenész közreműködésével készült.

Mint *Diószegi Lászlótól*, a gála rendező-koreográfusától megtudtuk, a műsor egyik célja, hogy eloszlassa azt a tévhitet, amely szerint a magyar népművészet fő elemei a magyarság ázsiai tartózkodásáig nyúlnak vissza. A fellépő grúz, török, portugál, olasz, lengyel, francia, norvég, görög és magyar tánccsoportok produkciói bebizonyítják, hogy népművészetünk nagyobb része az elmúlt ezer év alatt az európai divathullámok hatására változott, formálódott. Diószegi László felvonultatja ezen divathullámok lenyomatait a kora középkori körtáncoktól, az ugróstáncokon és a reneszánsz párostáncokon át a csárdásig. Az európai hagyományvilág ilyen egységben csak a magyar népművészetben található. A táncműsor színes forgataga magában hordozza az európai hagyományból már rég letűnt elemeket is, vagy azok nyomait. Hazánkat a Jászsági Népi Együttes, a Nyírségi Táncegyüttes, a Válaszút Táncegyüttes, a Sínvavölgyi Táncegyüttes és a Százszorszép Gyermekház-gyermekegyüttes fogja képviselni. A zeneszerző *Kiss Ferenc*, a koreográfusok: *Demacsek György*, *Ratkó Lujza*, *Szilágyi Zsolt*, *Szűcs Gábor* és *Zsuráfszki Zoltán*.

Sátorteátrum a diákszigeten

■ Farkas

Az idén ismét számos érdekességgel várja a színházrajongó szigetlakókat és -látogatókat a Sziget Színház a Pepsi-szigeten a fesztivál teljes ideje alatt. A színházi sátor az alternatív produkcióktól kezdve a tánc- és mozgásművészeti előadásokon keresztül egészen a klasszikus kőszínházi produkciókig megannyi nívós műsort kínál. Több más fellépőn kívül látható lesz a Bárka Színház Arany-zsiráf című előadása, *Bozsik Yvette* és társulatának Kabaré című produkciója, A három testőr és a jeti a L'art pour L'art társulattól, *Eszenyi Enikő* színművésznő a Combók csókja című lemezéhez készült táncestje, s a Szegedi Kortárs Balett Hajsza címet viselő előadása. Lesz diákszínjátszó fesztivál is, s ha valakit kevésbé érdekelnek a sátorban látható programok, s kellő bátorsággal rendelkezik a szereplésshez, akkor a politiKARAOKÉban a helye. Itt lesz alkalma arra, hogy a közélet, a történelem nagy személyiségeiről lerántsa a leplet.

A színházi sátor műsorai naponta 16.30-kor kezdődnek, s napi öt-hat produkción vehetnek részt az érdeklődők. Itt kap helyet a KFT Együttes is. Ők a fesztivál záróestjén mutatják be Éljen a szerelem című legújabb lemezüket. A koncertet követően a zenekar közreműködésével választják meg a szigetszépét, valamint a szigetrémét is.

Születésnapi számvetés Szervátiusz Tiborral

A szobrok élni akarnak

Szervátiusz Tibor szobrászművész tegnap ünnepelte hetvenedik születésnapját. A művész jelenleg is igen nagy munkában van, a millennium tiszteletére készít monumentális márványszobrot, amelyet Győrben állítanak majd fel. A szobrászt otthonában kerestük fel.

■ Fenyvesi Félix Lajos

– Kisgyerekként egész Erdélyt bebarangoltam – mondja *Szervátiusz Tibor*. – Fölültünk a papados harmadosztályú vonatra, és úgy utaztunk. Sok száz kilométert gyalogoltunk, időnként fölengedtek egy szekérre; minden fűszálat, követ, házat, embert megismertem. Szegénység volt mindenütt és nehéz élet; a kisebbségi sors, elszakadás a nemzettől mindenkinek fájdalmat okozott. Mégis a csodavárás időszaka volt ez, ezekben a súlyos években is élt bennük a remény, és olykor vidámak is tudtak lenni.

– Hogyan döntötte el, hogy szobrász lesz?

– Eredetileg orvosnak készültem. Betegeket látogattam, boncolásokon vettem részt. Felvételiztem az orvosi egyetemre, s amíg az eredményre vártam, festeni kezdtem a gyönyörű tájat és a közeli házakat. Édesapám meg is dicsért... S mikor kiderült, hogy nem vettek föl, kicsit még örültem is. Tudtam, valami felsőbb hatalom a művészetet rendelte számomra.

– Milyen anyagokkal dolgozik?

– Nagyon szeretek mindent, ami kézzel megformálható, amit faragni, kalapálni kell. Először fával kezdtem. Édesapám nyersen, erős síkokban dolgozott, én azonban erősen barázdált, mély árkokkal szántottam fel a felületet. A követ is szerettem. Megtanultam szerszámokat készíteni, kovácsolni, edzeni. A fémek szeretetét alighanem kovács őseimtől örököltem, és kipróbáltam a hegesztést, a domborítást, fémet csepegtettem, olvasztottam össze sajátos technikával. Józsa a tüzes trónon már századunk villamosszékén ül, s fölmagasodó teste nem pusztán emberi váz, hanem egy felrobbant, kiégett híd vagy ház traverzrendszere. Ezekben az alkotásokban még így is erő van, küzdelem a megmaradásért. Szobraim még halálukban is élni akarnak.

– Hetvenedik születésnapján készít-e számvetést?

– Hála istennek, jó erőben vagyok, még sokat szeretnék dolgozni. Nagy és megtisztelő feladatot kaptam, s úgy néz ki, hogy be tudom fejezni. A magyar államiság millenniuma tiszteletére készítek szobrot, amely az idős *Szent István* királyt ábrázolja, amint fölajánlja az országot és a koronát a Magyarok Nagyasszonyának. A Győrben fölállítandó szobornak a Boldogasszonykő címet adtam. Egy húsztonnás, hatalmas márványkőből készül, ekkorát még soha nem faragtam. Augusztus 19-én lesz a szobor avatása, a régi székesegyház előtt állítják föl. Végtelenül boldog vagyok, hogy most fejezem be, s az ezredfordulón üzenhetek az utókornak: maradjanak meg hitükben és magyarságukban!

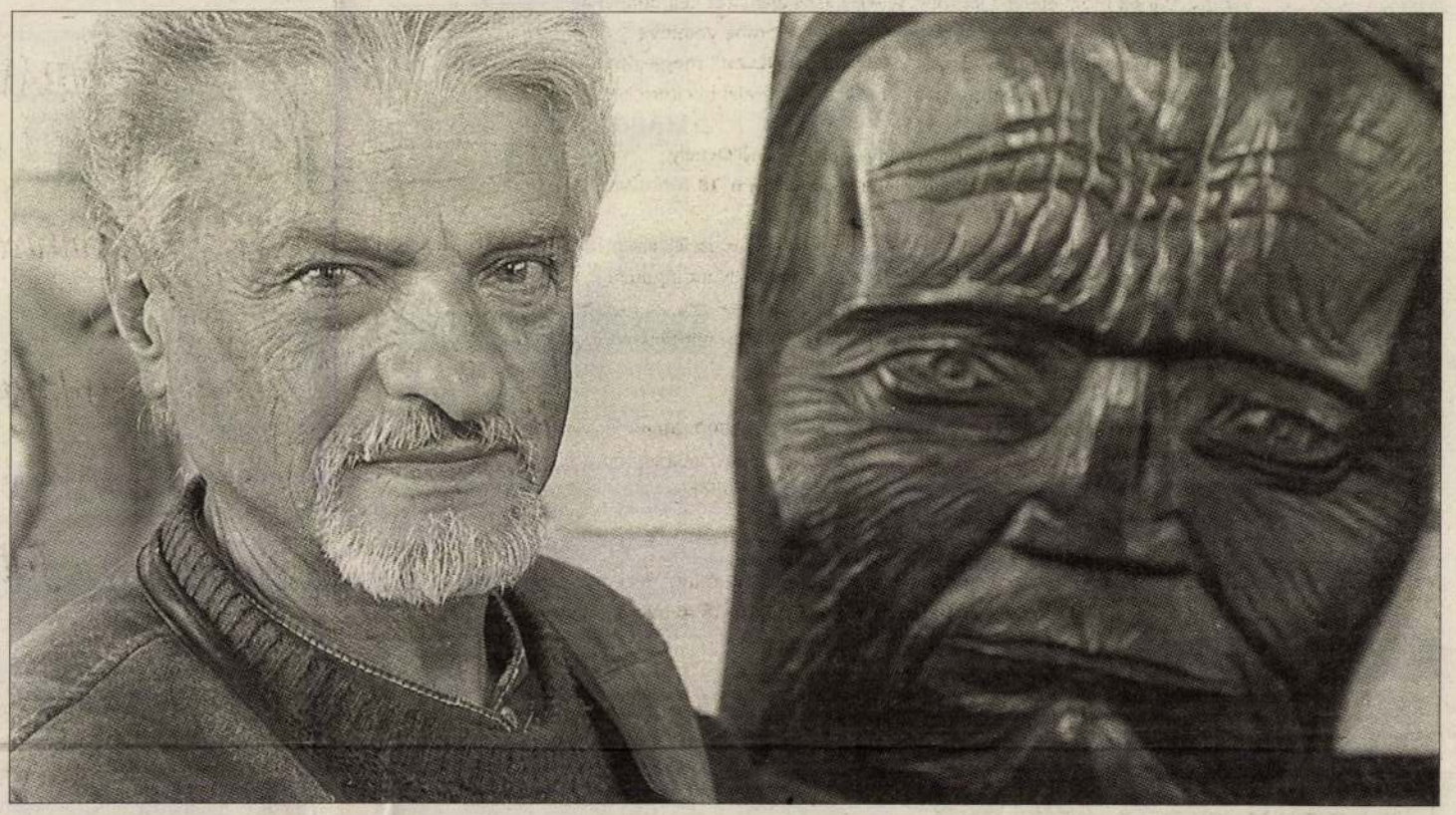

„Nagyon szeretek mindent, ami kézzel megformálható”

Fotó: Somoskövy Béla

n él, míg az
mokban az
ek csökkenő
. Az 1980-as
járvány kitö-
millió 15 éven
ődött meg. Az
zülük 2,7 mil-
HIV-pozitív
ek 90 százalé-
a terhesség, a
tatási időszak

érzi ma magát. Bizonyára túlhajszolta magát az utóbbi napokban, s ez a stresszhatás most megbosszulja magát.

II. 21.–III. 20.
Korábbi befektetései kamatozhatnak ma. Ám az is lehet, hogy nem anyagi vonatkozású, hanem inkább érzelmi sikereket könyvelhet el.

NÉVNAP

VIRGIL

ÉVFORDULÓ

Ötvenöt éve született *Jimi Hendrix (James Marshall)* amerikai rockzenész, gitáros. A hard rock legendás előadója volt, lemezei is remekül sikerültek, koncertjei azonban egészen különleges élményt nyújtottak. A virtuozitásban nem akadt párja, képes volt akár a fogával és a nyelvével is pengetni a húrokat. Színpadi magatartása és zűrös magánélete miatt ő lett az 1960-as évek hippimozgalmainak bálványa, az underground zene vezéralakja. Túlhajtott élete sorsszerűen torkollott tragédiába: kábítószer-túladagolás következtében halt meg.

SZIDOKATO

prioritást élveznek az idegen nyelvek, melyek manapság már nélkülözhetetlen pillérei a korszerű műveltségnek. A Gimnázium úgynevezett UNESCO-asszociált iskola. Figyelmet fordít a nemzetközi diákcserékre, külföldi ösztöndíjakra, tanév végi nyelvi táborokra anyanyelvi tanárok részvételével.

MINDENFÉLE

● NÉPMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁS nyílik november 28-án – pénteken – 17 órakor a bocskaikerti új általános iskolában. A kiállítók: Molnár Tiborné hímző, Szidor Jánosné szűrrátétes, Sándor Katalin keramikus népi iparművész és Molnár Angéla viseletkészítő és gyöngyhímző. Megnyitja V. Szathmári Ibolya, a debreceni Déri Múzeum igazgató-helyettese, közreműködik az iskola énekkara. A kiállítás megtekinthető: december 5-ig.

● NÉPMŰVÉSZETI MIKULÁS-KÜLÖNVONATOT indít a Zsuzsi erdei vasút december 6-án – szombaton – 10 órakor Debrecen-Fatelep állomásról. Visszaindulás Hármashegyaljától – időjárástól függően – 12 vagy 13 órakor.

● NÉPMŰVÉSZETI HIBAIGAZÍTÁS. A szerdai, november 26-i számunkban hibásan jelent meg a 15. oldalon a debreceni karácsonyi műtárgyaukció időpontja. Az aukció december 6-án 15 órától zajlik a Bartók Teremben.

SERVÁTIV

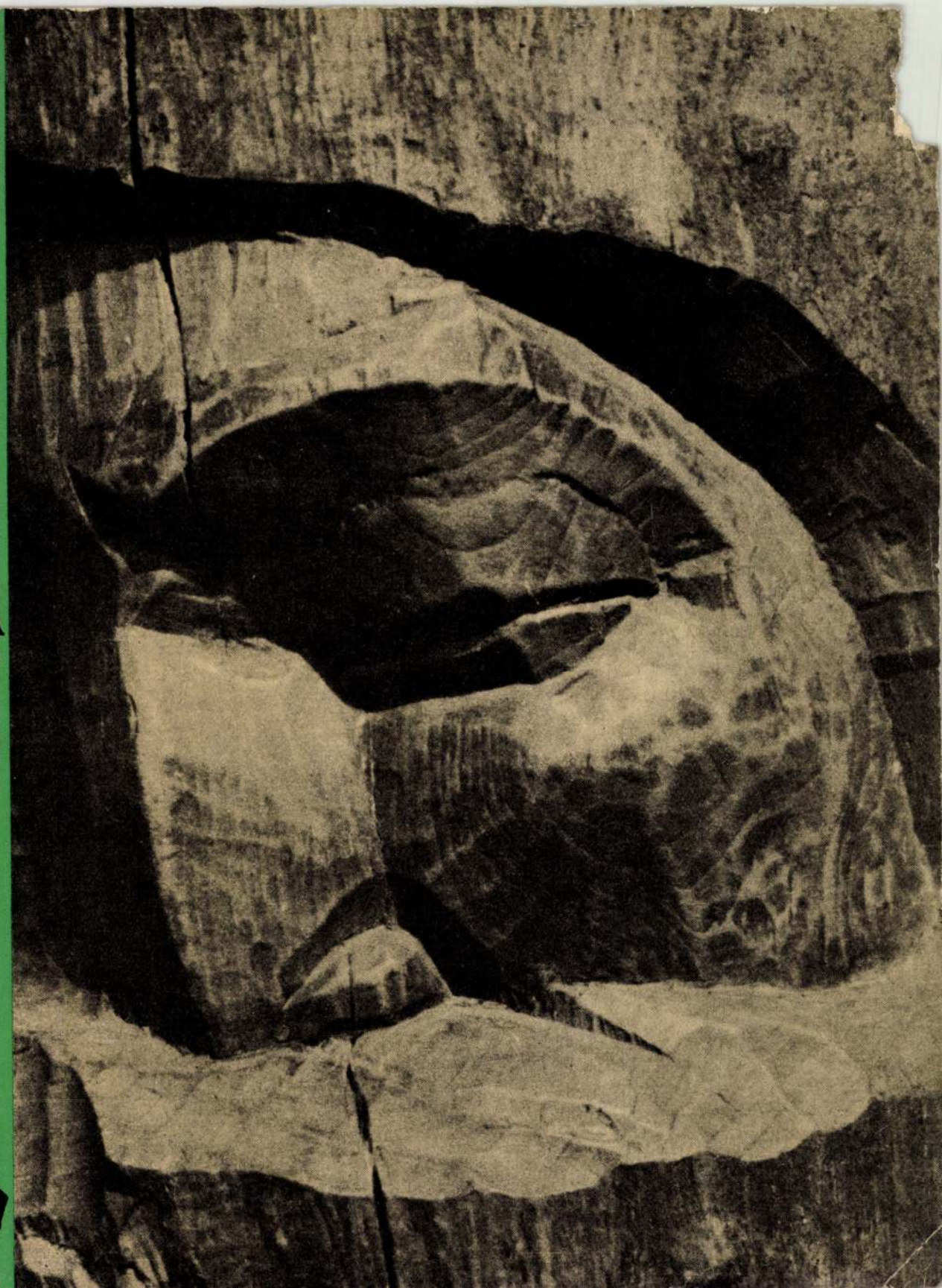

UNIUNEA ARTIŞTILOR PLASTICI DIN R. P. R.
FILIALA CLUJ
MUZEUL DE ARTĂ CLUJ

A RNK KÉPZŐMŰVÉSZEINEK SZÖVETSÉGE
KOLOZSVÁRI FIÓK
KOLOZSVÁRI MŰVÉSZETI MÚZEUM

EXPOZIŢIA RETROSPECTIVĂ

Szervátiusz Jenő

GYŰJTEMÉNYES KIÁLLÍTÁSA

Szervátiusz Jenő
1961 I 19

CLUJ
KOLOZSVÁR
1961

Pe copertă: fragment din lucrarea „Două capete" (1961)
A fedőlapon: részlet a Két fej című munkából (1961)

SZERVÁTIUSZ JENŐ

1903 S-a născut la 4 iulie, Cluj, unde a terminat şcoala elementară şi cursul inferior al liceului. Intrerupîndu-şi studiile, cîtva timp a fost factor poştal, pe urmă ucenic rotar. La vîrsta de 17 ani a devenit calfă, lucrînd în ateliere de rotari şi în tîmplării. Sculptura în lemn a început-o de timpuriu, orientîndu-se din ce în ce mai hotărît spre artele plastice.

1925 A plecat la Paris pentru studii. Se susţine lucrînd în diferite uzine executînd sculptură decorativă în lemn. A studiat modelajul şi desenul la cursurile serale ,,Ecole libre".

1927 Boala mamei îl readuce la Cluj, unde se înscrie ca student extraordinar la Şcoala de Belle Arte, trăind şi în această perioadă din sculpturile sale în lemn.

1929 E anul cînd a expus pentru prima oară, figurînd la Salonul Oficial din Bucureşti cu două sculpturi, dintre care ,,Prietenul meu", modelat după pictorul Tasso Marchini, a fost distins cu premiul Simu.

1930 În acest an a sculptat prima dată un subiect inspirat din viaţa poporului (,,Lucreţia").

1933 Prima sa expoziţie personală, la Cluj. Cu pictorul Alexandru Szolnay a organizat o şcoală liberă.

1937—39 Între aceşti ani a trăit la Baia Mare, Gheorgheni şi în Ciuc, făcînd cunoştinţă din ce în ce mai aprofundată cu viaţa poporului, cutreerînd cu cîteva dălţi în rucsac aceste regiuni, lucrînd în şoproane ţărăneşti. Între timp a luat parte la mai multe expoziţii colective şi personale.

1941 La Şumuleu (Miercurea Ciuc) flăcăii talentaţi învăţau de la el sculptura în lemn.

1942 A plecat în Italia în călătorie de studii.

1944 A fost concentrat în armată. Ducînd cu sine sculele de sculptură a folosit orice prilej pentru a lucra.

1946 Reîntors la Cluj se integrează din nou în viaţa artistică a ţării eliberate. Ia parte la expoziţia Salonului Ardelean de Artă Plastică.

1948 Predă sculptură la Şcoala de Artă din Cluj. Arta sa se îmbogăţeşte cu reprezentarea muncitorului, constructor al unei societăţi noi.

1949 Este angajat la Institutul de Arte Plastice din Cluj.

1950 Din acest an activează la catedra de sculptură a Institutului de Arte Plastice ,,Ion Andreescu".

1952 Participă la Expoziţia de Arte Plastice a R.P.R. la Moscova.

1955 Atenţia sculptorului se îndreaptă spre reliefuri în lemn colorat. În acest gen prelucrează teme epice.

1956 În tovărăşia pictorului Cs. Erdős Tibor organizează o expoziţie personală la Cluj din lucrările create după eliberare.

1961 În luna octombrie a acestui an Uniunea Artiştilor Plastici Filiala Cluj şi Muzeul de Artă Cluj organizează expoziţia retrospectivă Szervátiusz Jenő.

Pînă la această dată artistul a creat peste 700 de lucrări, aproape toate în material definitiv (lemn, piatră, teracotă, marmură). Sculpturile sale în afara colecţiilor particulare se găsesc în numeroase muzee şi în 13 ţări.

SZERVÁTIUSZ JENŐ

1903 július 4-én született Kolozsvárt. Itt végezte az elemi iskolát s a középiskola alsó tagozatának osztályait. A tanulást félbeszakítva, egy ideig postás, majd kerekesinas volt. Tizenhét éves korában kerekes- és asztalos-műhelyekben dolgozott, mint segéd. A fafaragás mesterségével már korán megismerkedett, egyre erősebben vonzódva a képzőművészet felé.

1925 Tanulmányútra ment Párizsba. Különböző üzemekben dolgozott, fafaragással tartotta fenn magát. Az ,,Ecole libre'' esti tanfolyamán mintázást és rajzot tanult.

1927 Édesanyja betegsége miatt tért vissza Kolozsvárra. Beiratkozott a Szépművészeti Iskolába, mint rendkívüli hallgató. Közben fafaragásból tartotta fenn magát.

1929 tavaszán állított ki először a bukaresti hivatalos tárlaton. Két szobra közül az egyiket — a Tasso Marchini festőművészről mintázott ,,Barátom'' című munkát — a Simu-díjjal tüntették ki.

1930 Ebben az évben faragta első népi témájú szobrát (,,Lukrécia'').

1933 Az első egyéni Szervátiusz-kiállítás, Kolozsváron. Szolnay Sándor festőművésszel szabad iskolát szervezett.

1937 — 39 Felváltva Nagybányán, Gyergyószentmiklóson, Csíkménaságon, Csíksomlyón élt, szoros közösségben a néppel, melyet egyre jobban, egyre közelebbről ismert meg. Ezekben az években — de később is — sokat vándorolt, hátizsákjában pár vésővel, kalapáccsal, s falusi csűrökben, színekben gyalupadon dolgozott. Közben több egyéni és csoport-kiállításon szerepelt.

1941 A csíksomlyói népi iskolában fafaragásra tanította a tehetséges falusi legényeket.

1942 Tanulmányútra ment Olaszországba.

1944 Behívták katonának. Szobrász eszközeit magával vitte, s minden alkalmat felhasznált, hogy dolgozhasson.

1948 Kolozsvárra hazatérve, újra bekapcsolódott a felszabadult ország művészeti életébe. Részt vesz az Erdélyi Képzőművészeti Szalon tárlatán.

1948 A kolozsvári Művészeti Iskolában szobrászatot tanít. Művészete az új társadalmat építő dolgozók ábrázolásával gazdagodik.

1949 A kolozsvári Képzőművészeti Intézethez kerül.

1950 Ettől az évtől kezdve a ,,Ion Andreescu'' Képzőművészeti Intézet szobrászati katedráján működik.

1952 Részt vesz a Román Népköztársaság moszkvai képzőművészeti kiállításán.

1955 Érdeklődése a színezett fadombormű felé fordul. Ebben a műfajban epikus témákat dolgoz fel.

1956 A felaszabadulás után készült műveiből Cs. Erdős Tibor festőművésszel egyéni kiállítást rendezett Kolozsváron.

1961 októberében a Képzőművészek Szövetségének Kolozsvári Fiókja és a Kolozsvári Művészeti Múzeum megrendezte Szervátiusz Jenő gyűjteményes kiállítását.

Eddig az időpontig a művész több mint 700 munkát alkotott, rendszerint végleges anyagban (fa, kő, kerámia, márvány). Művei a magán gyűjteményeken kívül több múzeumban s összesen 13 országban találhatók.

EXPOZIŢII

Szervátiusz Jenő a participat la numeroase expoziţii, dintre care mai importante sînt următoarele :

1.	1929 Bucureşti	Expoziţie colectivă (Salonul oficial)
2.	1930 Cluj	Artişti ardeleni (romîni, maghiari, saşi)
3.	1931 Bucureşti	Salonul oficial
4.	1932 Bucureşti	Salonul oficial
5.	1932 Cluj	Expoziţie colectivă
6.	1933 Cluj	Expoziţie personală
7.	1934 Cluj	Expoziţie personală
8.	1934 Cluj	Expoziţie personală (cu Gy. Szabó Béla şi V. Ziegler Emil)
9.	1934 Timişoara	Expoziţie colectivă (10 ani de la înfiinţarea Şcoalei de Arte Frumoase)
10.	1935—36 Satu Mare	Expoziţie personală
11.	1936 Cluj	Expoziţie personală
12.	1936 Baia Mare	Expoziţie personală
13.	1937 Budapesta	Expoziţie personală
14.	1937 Budapesta	Expoziţie colectivă
15.	1938 Gheorgheni	Expoziţie colectivă de artă populară
16.	1939 Budapesta	Expoziţie colectivă
17.	1939 Reghin	Expoziţie colectivă de artă populară
18.	1939 Cluj	Expoziţie personală
19.	1941 Budapesta	Expoziţie colectivă
20.	1942 Bistriţa	Expoziţie colectivă
21.	1943 Cluj	Expoziţie colectivă (Pavilionul artelor)
22.	1943 Budapesta	Expoziţie colectivă
23.	1943 Cluj	Expoziţie colectivă (Pavilionul artelor)
24.	1943 Budapesta	Expoziţie colectivă
25.	1944 Cluj	Expoziţie colectivă (Pavilionul artelor)
26.	1944 Budapesta	Expoziţie colectivă (Salonul oficial)
27.	1946 Cluj	Expoziţie colectivă
28.	1947 Cluj	Expoziţie colectivă a Sindicatului Artiştilor Plastici din Cluj
29.	1947 Tg. Mureş	Expoziţie colectivă
30.	1947 Cluj	Expoziţie colectivă (Salonul Ardelean)
31.	1947 Budapesta	Expoziţie colectivă (Arta plastică contemporană din Romînia)
32.	1948 Cluj	Expoziţie colectivă (Salonul Oficial Ardelean)
33.	1948 Cluj	Expoziţie de artă decorativă
34.	1948 Cluj	Expoziţia de artă plastică regională de stat a Transilvaniei
35.	1948 Cluj	Expoziţie colectivă organizată de Universitatea Bolyai
36.	1949 Cluj	Expoziţia de artă plastică regională de stat a Transilvaniei
37.	1949 Cluj	Expoziţie colectivă (Prima expoziţie de portrete de muncitori fruntaşi)
38.	1950 Cluj	Expoziţie de artă plastică regională de stat a Transilvaniei
39.	1951 Cluj	Expoziţia de artă plastică regională de stat a Transilvaniei
40.	1951 Bucureşti	Expoziţie colectivă (Expoziţia anuală de stat)
41.	1952 Moscova	Expoziţie colectivă (Arta plastică din R.P.R.)
42.	1953 Cluj	Expoziţie regională de artă plastică
43.	1953 Praga	Expoziţie colectivă (Arta plastică din R.P.R.)
44.	1954 Cluj	Expoziţia regională de artă plastică
45.	1955 Cluj	Expoziţie colectivă („Lupta pentru pace")
46.	1955—56 Cluj	Expoziţia regională de artă plastică
47.	1956 Cluj	Expoziţie colectivă („Pentru pace")
48.	1956 Cluj	Expoziţie personală (organizată de Fondul Plastic)
49.	1956 Cluj	Expoziţia regională de artă plastică
50.	1957 Berlin	Expoziţie colectivă (Arta plastică din R.P.R.)
51.	1957 Cluj	Expoziţia regională de artă plastică
52.	1960 Cluj	Expoziţia regională de artă plastică
53.	1960 Cluj	Expoziţia regională de artă decorativă

KIÁLLITÁSOK

Szervátiusz Jenő számos kiállításon vett részt, melyek közül fontosabbak a következők:

1.	1929 Bukarest	Csoport-kiállítás (Salonul oficial)
2.	1930 Kolozsvár	Erdélyi (román, magyar, szász) művészek kiállítása
3.	1931 Bukarest	Csoport-kiállítás (Salonul oficial)
4.	1932 Bukarest	Csoport-kiállítás (Salonul oficial)
5.	1932 Kolozsvár	Csoport-kiállítás
6.	1933 Kolozsvár	Egyéni kiállítás
7.	1934 Kolozsvár	Egyéni kiállítás
8.	1934 Kolozsvár	Egyéni kiállítás (Gy. Szabó Béla és Vásárhelyi Z. Emil művészekkel)
9.	1934 Temesvár	Csoport-kiállítás (A Şc. de Arte Frumoase 10 éves fennállásának tiszteletére)
10.	1935–36 Szatmár	Egyéni kiállítás
11.	1936 Kolozsvár	Egyéni kiállítás
12.	1936 Nagybánya	Egyéni kiállítás
13.	1937 Budapest	Egyéni kiállítás (Tamás Galéria)
14.	1937 Budapest	Csoport-kiállítás
15.	1938 Gyergyószentmiklós	Csoport-kiállítás (népművészeti)
16.	1939 Budapest	Csoport-kiállítás
17.	1939 Régen	Csoport-kiállítás (népművészeti)
18.	1939 Kolozsvár	Egyéni kiállítás
19.	1941 Budapest	Csoport-kiállítás
20.	1942 Beszterce	Csoport-kiállítás
21.	1943 Kolozsvár	Csoport-kiállítás (Műcsarnok)
22.	1943 Budapest	Csoport-kiállítás
23.	1943 Kolozsvár	Csoport-kiállítás (Műcsarnok)
24.	1943 Budapest	Csoport-kiállítás
25.	1944 Kolozsvár	Csoport-kiállítás (Műcsarnok)
26.	1944 Budapest	Csoport-kiállítás (Nemzeti szalon)
27.	1946 Kolozsvár	Csoport-kiállítás
28.	1947 Kolozsvár	A Kolozsvári Képzőművészek Szakszervezetének Kiállítása
29.	1947 Marosvásárhely	Csoport-kiállítás
30.	1947 Kolozsvár	Csoport-kiállítás (Erdélyi szalon)
31.	1947 Budapest	A mai romániai képzőművészet kiállítása
32.	1948 Kolozsvár	Csoport-kiállítás (Erdélyi szalon)
33.	1948 Kolozsvár	Iparművészeti kiállítás
34.	1948 Kolozsvár	Erdélyrészi állami képzőművészeti kiállítás
35.	1948 Kolozsvár	Csoport-kiállítás (a Bolyai Tudományegyetem rendezésében)
36.	1949 Kolozsvár	Erdélyrészi állami képzőművészeti kiállítás
37.	1949 Kolozsvár	Csoport-kiállítás (Első élmunkás arckép-kiállítás)
38.	1950 Kolozsvár	Erdélyrészi állami képzőművészeti kiállítás
39.	1951 Kolozsvár	Erdélyrészi állami képzőművészeti kiállítás
40.	1951 Bukarest	Csoport-kiállítás (A R.N.K. állami kiállítása)
41.	1952 Moszkva	Csoport-kiállítás (Arta plastică din R.P.R.)
42.	1953 Kolozsvár	Tartományi képzőművészeti kiállítás
43.	1953 Prága	Csoport-kiállítás (Arta plastică din R.P.R.)
44.	1954 Kolozsvár	Tartományi képzőművészeti kiállítás
45.	1955 Kolozsvár	Csoport-kiállítás („A békeharc")
46.	1955–56 Kolozsvár	Tartományi képzőművészeti kiállítás
47.	1956 Kolozsvár	Csoport-kiállítás („A békéért")
48.	1956 Kolozsvár	Egyéni kiállítás (A Képzőművészeti Alap rendezésében)
49.	1956 Kolozsvár	Tartományi képzőművészeti kiállítás
50.	1957 Berlin	Csoport-kiállítás (Arta plastică din R.P.R.)
51.	1957 Kolozsvár	Tartományi képzőművészeti kiállítás
52.	1960 Kolozsvár	Tartományi képzőművészeti kiállítás
53.	1960 Kolozsvár	Tartományi iparművészeti kiállítás

CATALOG — KATALÓGUS

1928

1. TASSO MARCHINI	mască, teracotă maszk, terrakotta	20 cm

1932

2. TIBIKE	lemn de paltin, colorat színezett juharfa	31 cm

1933

3. ILONKA	mască, teracotă maszk, terrakotta	29 cm

1934

4. CREDINCIOSUL ISTENFÉLŐ	relief, teracotă dombormű, terrakotta	26×12 cm
5. NUD AKT	lemn de păr körtefa	61 cm
6. KARL MARX	relief turnat în fier dombormű, öntöttvas	41×33 cm
7. FATA CU FLOAREA SOARELUI LEÁNY NAPRAFORGÓVAL	lemn de paltin colorat színezett juharfa	76 cm

1936

8. TRISTEȚE SZOMORÚSÁG	lemn de paltin juharfa	54 cm
9. JALE BÁNAT	lemn de păr körtefa	50 cm

1937

10. AUTOPORTRET ÖNARCKÉP	relief, lemn de tisa dombormű, tiszafa	56 cm
11. NUD AKT	lemn de tisa tiszafa	94 cm
12. LEDA LÉDA	lemn de tisa tiszafa	65 cm

1939

13. BADEA EMRÉ EMRÉ BÁ	lemn de mesteacăn nyírfa	57 cm
14. FEMEIE ADUCÎND VREASCURI RŐZSEHORDÓ ASSZONY	lemn de ulm szilfa	55 cm

1940

15. MUREȘUL ȘI OLTUL MAROS ÉS OLT	marmură márvány	60 cm

1941

16. NOUL NĂSCUT ÚJSZÜLÖTT	rădăcină de tisa tiszafagyökér	67 cm
17. SPRE CASĂ HAZAFELÉ	trahit trahit	68 cm
18. CAPĂTUL SATULUI ALSZEG	relief, lemn de stejar dombormű, tölgyfa	50×24 cm

1942

19. DEȘTEPTARE ÉBREDÉS	rădăcină de tisa tiszafagyökér	38 cm
20. CAP DE FATĂ LEÁNY FEJ	trahit trahit	28 cm

1944

21. AUTOPORTRET CU PĂUN PÁVÁS ÖNARCKÉP	relief, marmură dombormű, márvány	52× 55 cm

1946

22. KATIKA	lemn de nuc diófa	24 cm
23. FRĂMÎNTARE TÖPRENGÉS	lemn de tisa tiszafa	28 cm

1947

24. AUTOPORTRET ÖNARCKÉP	relief, lemn de ulm dombormű, szilfa	35×23 cm
25. CAP DE FATĂ LEÁNY FEJ	lemn de tisa tiszafa	22 cm
26. LA MOARĂ MALOMBAN	lemn de nuc diófa	33 cm
27. MATERNITATE ANYASÁG	relief, marmură dombormű, márvány	16×11 cm
28. AUTOPORTRET ÖNARCKÉP	relief, lemn de stejar dombormű, tölgyfa	42×35 cm

1948

29. CAP DE ŢĂRAN PARASZT FEJ	relief, lemn de nuc dombormű, diófa	35×11 cm

1951

30. OMUL SĂRAC ŞI VULTURUL (poveste populară gruziană) SZEGÉNY EMBER ÉS A SAS (grúz népmese)	lemn de stejar tölgyfa	120 cm
31. CULESUL VIILOR SZÜRET	ghips gipsz	216 cm

1954

32. DOI SCULPTORI KÉT SZOBRÁSZ	lemn de tisa tiszafa	63 cm
33. PRIMĂVARA TAVASZ	lemn de tisa tiszafa	57 cm

1955

34. VARA NYÁR	lemn de caise barackfa	59 cm
35. TOAMNA ŐSZ	lemn de caise barackfa	59 cm
36. IARNA TÉL	lemn de tisa tiszafa	60 cm
37. BÍRÓ MÁTÉ (balada populară) BÍRÓ MÁTÉ (népballada)	relief colorat, lemn de paltin színes dombormű, juharfa	48×135 cm
38. FURTUNA VIHAR	relief colorat, lemn de paltin színes dombormű, juharfa	46×140 cm
39. POVESTE DIN PĂDURE ERDEI MESE	relief colorat, lemn de paltin színes dombormű, juharfa	36×99 cm
40. MASĂ SCULPTATĂ FARAGOTT ASZTAL	lemn de nuc diófa	76×82cm
41. SCAUN SCULPTAT „DÓZSA" „DÓZSA", FARAGOTT KAROSSZÉK	lemn de stejar tölgyfa	146 cm
42. SCAUN CU SPETEAZĂ SCULPTATĂ FARAGOTT KAROSSZÉK	lemn de stejar tölgyfa	160 cm

1956

43. NUD AKT	rădăcină de tisa tiszafagyökér	47 cm
44. AUTOPORTRET ÖNARCKÉP	lemn de platan platánfa	138 cm

45. MICA KATI KIS KATI	relief colorat, lemn de paltin színes dombormű, juharfa	30×21 cm
46. PRIMĂVARA TAVASZ	marmură márvány	122 cm
47. FEMEIE LA SPĂLAT RUFE SULYKOLÓ ASSZONY	relief colorat, lemn de paltin színes dombormű, juharfa	40×29 cm
48. SEARA LUI TOLDI TOLDI ESTÉJE	relief colorat, lemn de paltin színes dombormű, juharfa	55×195 cm
49. NUD AKT	lemn de tisa tiszafa	50 cm

1957

50. SPUTNIC SZPUTNYIK	relief colorat, lemn de paltin színes dombormű, juharfa	220×45 cm
51. FEMEIE CEANGĂU CSÁNGÓ ASSZONY	relief colorat, lemn de paltin színes dombormű, juharfa	58×34 cm
52. PLUTAŞII TUTAJOSOK	relief colorat, lemn de paltin színes dombormű, juharfa	67×202 cm
53. PORTRETUL LUI DEÁK BOLDIZSÁR DEÁK BOLDIZSÁR ARCKÉPE	relief colorat, lemn de paltin színes dombormű, juharfa	40×31 cm
54. MUZICANT ORB VAK ZENÉSZ	lemn de paltin juharfa	90 cm
55. BOCITOARE HALOTTI SIRATÓ	lemn de paltin colorat színezett juharfa	218 cm
56. CANTATA PROFANĂ CANTATA PROFANA	relief colorat, lemn de paltin színes dombormű, juharfa	71×202 cm
57. ALBITUL PÎNZEI VÁSZONFEHÉRÍTÉS	relief colorat, lemn de paltin színes dombormű, juharfa	57×100 cm
58. NUD AKT	lemn de prun szilvafa	70 cm

1958

59. ŢĂRAN CU COASĂ KASZÁS PARASZT	calcar mészkő	65 cm
60. IARNA TÉL	calcar mészkő	153 cm
61. DULĂU KUVASZ	lemn de stejar tölgyfa	118 cm
62. CONSTRUCTORI ÉPÍTŐK	relief, lemn de stejar dombormű, tölgyfa	46×101 cm

63. CĂLATA DIN IARNA PÎNĂ ÎN PRIMĂVARA KALOTASZEG TÉLTŐL TAVASZIG	relief colorat, lemn de paltin színes dombormű, juharfa	87×203 cm
64. KATIKA	lemn de paltin, colorat színezett juharfa	81 cm
65. MICA CETI (poveste populară din India) A KIS CSÉTI (hindű népmese)	lemn de maslin olajfa	130 cm
66. FATA CU CUNUNĂ PÁRTÁS LEÁNY	calcar mészkő	49 cm
67. ORBUL VILÁGTALAN	lemn de stejar tölgyfa	103 cm
68. FEMEIE CU SAPĂ NŐ ÁSÓVAL	lemn de paltin juharfa	81 cm
69. MAMA CU COPILUL ANYA GYERMEKÉVEL	lemn de măr almafa	116 cm
70. GAÁL KATI	relief colorat, lemn de păr színes dombormű, körtefa	43×34 cm
71. CÎNTEC DE PASĂRE MADÁRDAL	lemn de paltin juharfa	108 cm
72. ÎNGRIJITOARE DE PORCI MALACGONDOZÓ	lemn de paltin juharfa	96 cm

1959

73. DIMINEAŢA REGGEL	calcar mészkő	52 cm
74. VIS ÁLOM	marmură márvány	47 cm
75. FATA DIN CLUJ KOLOZSVÁRI LEÁNY	lemn de paltin, colorat színezett juharfa	175 cm
76. MAMA ANYA	lemn de nuc diófa	68 cm
77. BELŞUG BŐSÉG	marmură márvány	71 cm
78. FETIŢA LEÁNYKA	relief colorat, lemn de paltin színes dombormű, juharfa	36×22 cm
79. BALADA LUI BADEA EMRÉ (cutie sculptată) EMRÉ BÁ BALLADÁJA (faragott doboz)	lemn fa	23,5 cm

1960

80. MESAJUL PĂCII BÉKE-ÜZENET	lemn de plop nyárfa	186 cm
81. FAMILIA CSALÁD	relief, marmură dombormű, márvány	71×45 cm

82. CAP DE ŢĂRANCĂ PARASZTASSZONY FEJ	lemn de ulm szilfa	36 cm
83. AUTOPORTRET CU NEPOATA ÖNARCKÉP UNOKÁVAL	lemn de nuc diófa	69 cm
84. ARTIŞTI DE CIRC ARTISTÁK	lemn de ulm, colorat színezett szilfa	108 cm
85. FATA CU SPICURI DE GRÎU LEÁNY BÚZAKALÁSSZAL	lemn de salcîm akácfa	62 cm
86. EVOLUŢIA FIERULUI ŞI A OMULUI A VAS ÉS AZ EMBER FEJLŐDÉSE	relief colorat, lemn de paltin színes dombormű, juharfa	42×343 cm
87. TOCILAR KÖSZÖRŰS	lemn de carpen gyertyánfa	90 cm
88. MATERNITATE ANYASÁG	lemn de paltin juharfa	66 cm
89. ŞIŞTAR SCULPTAT FARAGOTT SAJTÁR	lemn de nuc diófa	48 cm
90. MUZICĂ ŞI SCULPTURĂ ZENE ÉS SZOBRÁSZAT	teracota terrakotta	85 cm

1961

91. MAMA CU COPIL ANYA GYERMEKÉVEL	lemn de ulm szilfa	206 cm
92. IUBIRE SZERELEM	rădăcină de ulm szilfagyökér	89 cm
93. DOUĂ CAPETE KÉT FEJ	lemn de plop, colorat színezett nyárfa	98 cm
94. MAMA ANYÁM	lemn de ulm szilfa	117 cm
95. OMUL CU BIVOL BIVALYOS EMBER	lemn de plop nyárta	75 cm
96. FRIG HIDEG	lemn de platan, colorat színezett platánfa	188 cm
97. PORTRET CU CEAFĂ ARCKÉP CSÉTIVEL	lemn de paltin, colorat színezett juharfa	123 cm
98. FATA CU PORUMBEL LEÁNY GALAMBBAL	relief, lemn de paltin dombormű, juharfa	57×26 cm
99. SIMÓ DONKA	lemn de ulm szilfa	112 cm

LUCRĂRILE EXPUSE APARŢIN URMĂTORILOR PROPRIETARI:

1. Muzeul de Artă R.P.R.	Bucureşti	*39.*
2. Muzeul de Artă	Cluj	*38, 47, 48, 49.*
3. Muzeul Brukenthal	Sibiu	*52.*
4. Muzeul de Artă	Tg. Mureş	*20.*
5. Teatrul Maghiar de Stat	Cluj	*12.*
6. Palatul Culturii	Cluj	*30.*
7. Balázs István	Cluj	*29.*
8. F. Barabás Erzsébet	Cluj	*11.*
9. Deák Ferenc	Cluj	*53.*
10. Dr Ditrói Ervin	Cluj	*5, 8.*
11. Fülöp Antal Andor	Cluj	*3.*
12. Gaál Ferenc	Miercurea Ciuc	*19, 70.*
13. Dr Grünfeld Herman	Cluj	*14.*
14. Jordáky Lajos	Cluj	*6,98,*
15. F. Kovács Katalin	Cluj	*22, 25, 27.*
16. László András	Cluj	*23.*
17. Szabó László	Sîngeorzul de Pădure	*24.*
18. Szervátiusz Tibor	Cluj	*2, 28, 33, 34, 35, 36, 40, 41, 45.*
19. Dr Tonk Emil	Cluj	*78, 79.*
20. Vajna Ákosné	Cluj	*9.*
21. Dr Vass Zoltán	Cluj	*7.*
22. Özv. Witting Ottóné	Braşov	*10.*

Restul lucrărilor se află în posesia artistului.

Uniunea Artiştilor Plastici şi Muzeul de artă Cluj mulţumeşte tuturor instituţiilor şi persoanelor particulare care împrumutînd sculpturile lui Szervátiusz Jenő ne-au dat un sprijin însemnat în vederea expoziţiei.

A KIÁLLÍTOTT MUNKÁK TULAJDONOSAI:

1.	A R.N.K. Művészeti Múzeuma	Bukarest	*39.*
2.	Művészeti Múzeum	Kolozsvár	*38, 47, 48, 49.*
3.	Brukenthal-Múzeum	Szeben	*52.*
4.	Művészeti Múzeum	Marosvásárhely	*20.*
5.	Állami Magyar Színház	Kolozsvár	*12.*
6.	Művelődés Háza	Kolozsvár	*30.*
7.	Balázs István	Kolozsvár	*29.*
8.	F. Barabás Erzsébet	Kolozsvár	*11.*
9.	Deák Ferenc	Kolozsvár	*53.*
10.	Dr Ditrói Ervin	Koloszvár	*5, 8.*
11.	Fülöp Antal Andor	Kolozsvár	*3.*
12.	Gaál Ferenc	Csíkszereda	*19, 70.*
13.	Dr Grünfeld Herman	Kolozsvár	*14.*
14.	Jordáky Lajos	Kolozsvár	*6,98.*
15.	F. Kovács Katalin	Kolozsvár	*22, 25, 27.*
16.	László András	Kolozsvár	*23.*
17.	Szabó László	Erdőszentgyörgy	*24.*
18.	Szervátiusz Tibor	Kolozsvár	*2, 28, 33, 34, 35, 36, 40, 41, 45.*
19.	Dr Tonk Emil	Kolozsvár	*78, 79.*
20.	Vajna Ákosné	Kolozsvár	*9.*
21.	Dr Vass Zoltán	Kolozsvár	*7.*
22.	Özv. Witting Ottóné	Brassó	*10.*

A többi kiállított munka a művész tulajdona.

A Képzőművészek Szövetségének Kolozsvári Fiókja s a Kolozsvári Művészeti Múzeum ezúton köszöni meg az összes intézmények és magánszemélyek segítségét, akik a tulajdonukban levő munkák kölcsönadásával Szervátiusz Jenő műveinek gyűjteményes kiállítását elősegítették.

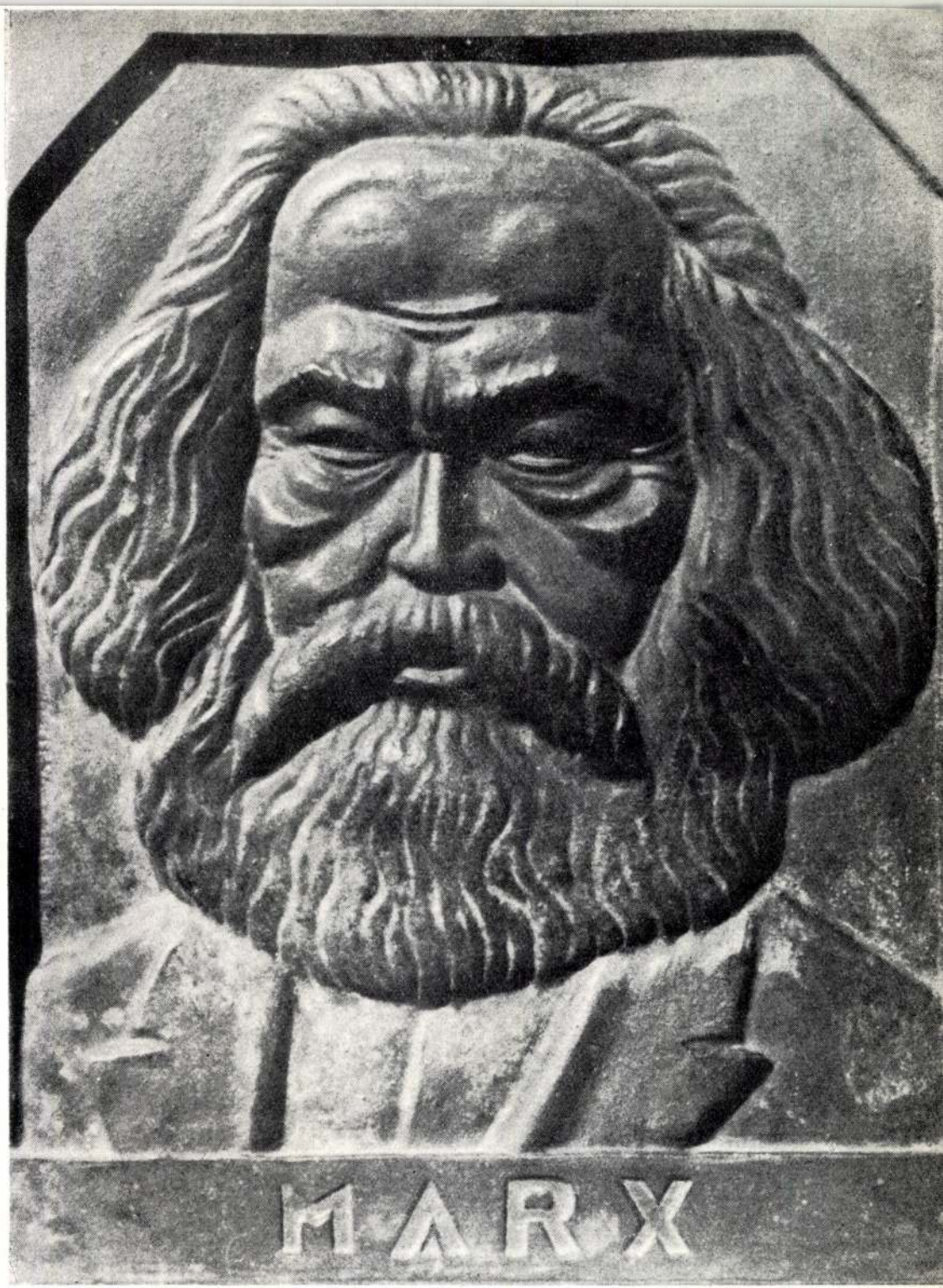

Marx 1934

Autoportret 1937
Önarckép

Femeia aducînd vreascuri 1939
Rőzsehordó asszony

Tibike 1932

Badea Emré 1939
Emré bá

Fată cu cunună 1958
Pártás leány

Capătul satului
Alszeg 1941

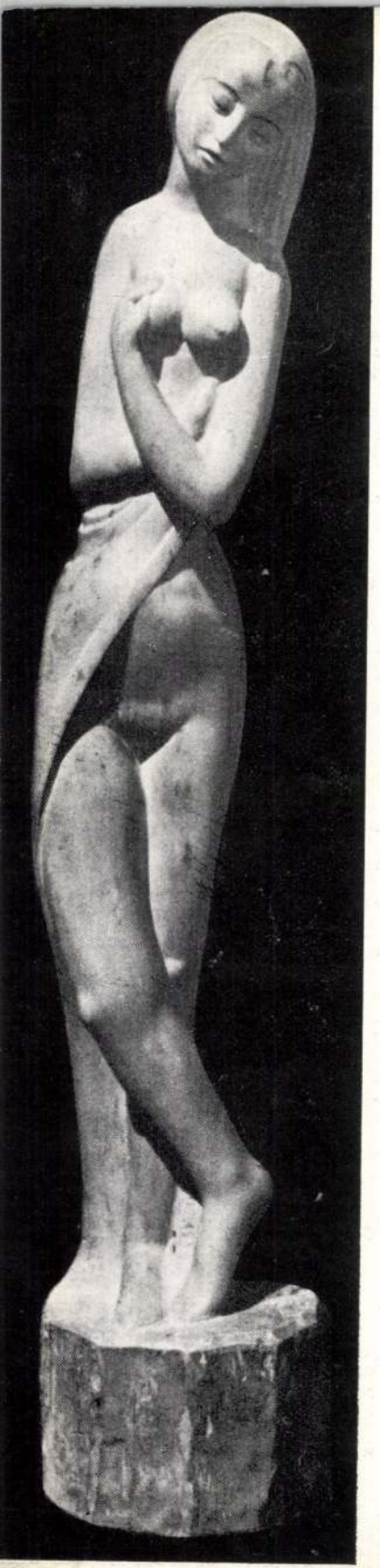

Jale 1936
Bánat

Iarna 1958
Tél
(detaliu –
részlet)

Seara lui Toldi 1956
Toldi estéje

Autoportret cu păun 1944 Pávás önarckép

Spre casă 1941
Hazafelé

Cantata profana 1957

Albitul pînzei 1957
Vászonfehérítés

Toamna **1956**
Ősz

Deşteptare 1942
Ébredés

Familia 1960
Család

Primăvara 1956
Tavasz

Femeie cu sapă 1958
Nő ásóval

Tocilar 1960
Köszörűs

Autoportret 1956
Önarckép
(detaliu — részlet)

Autoportret 1956
Önarckép

Orbul 1958
Világtalan

Doi sculptori 1954
Két szobrász

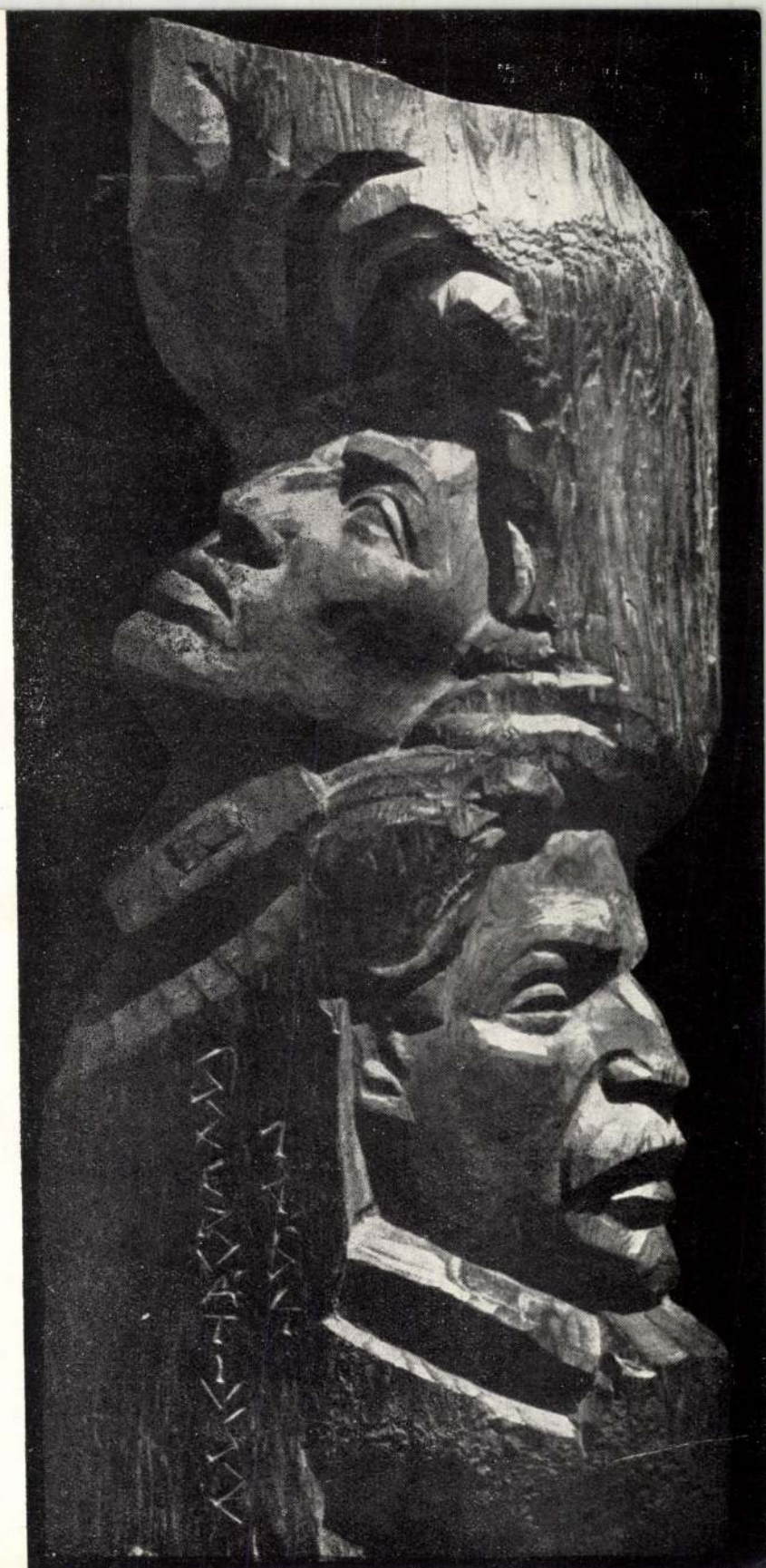

Cîntec de pasăre 1958
Madárdal

Portret cu Ceti 1961
Arckép Csétivel

Mica Kati 1956
Kis Kati

Furtuna 1955
Vihar

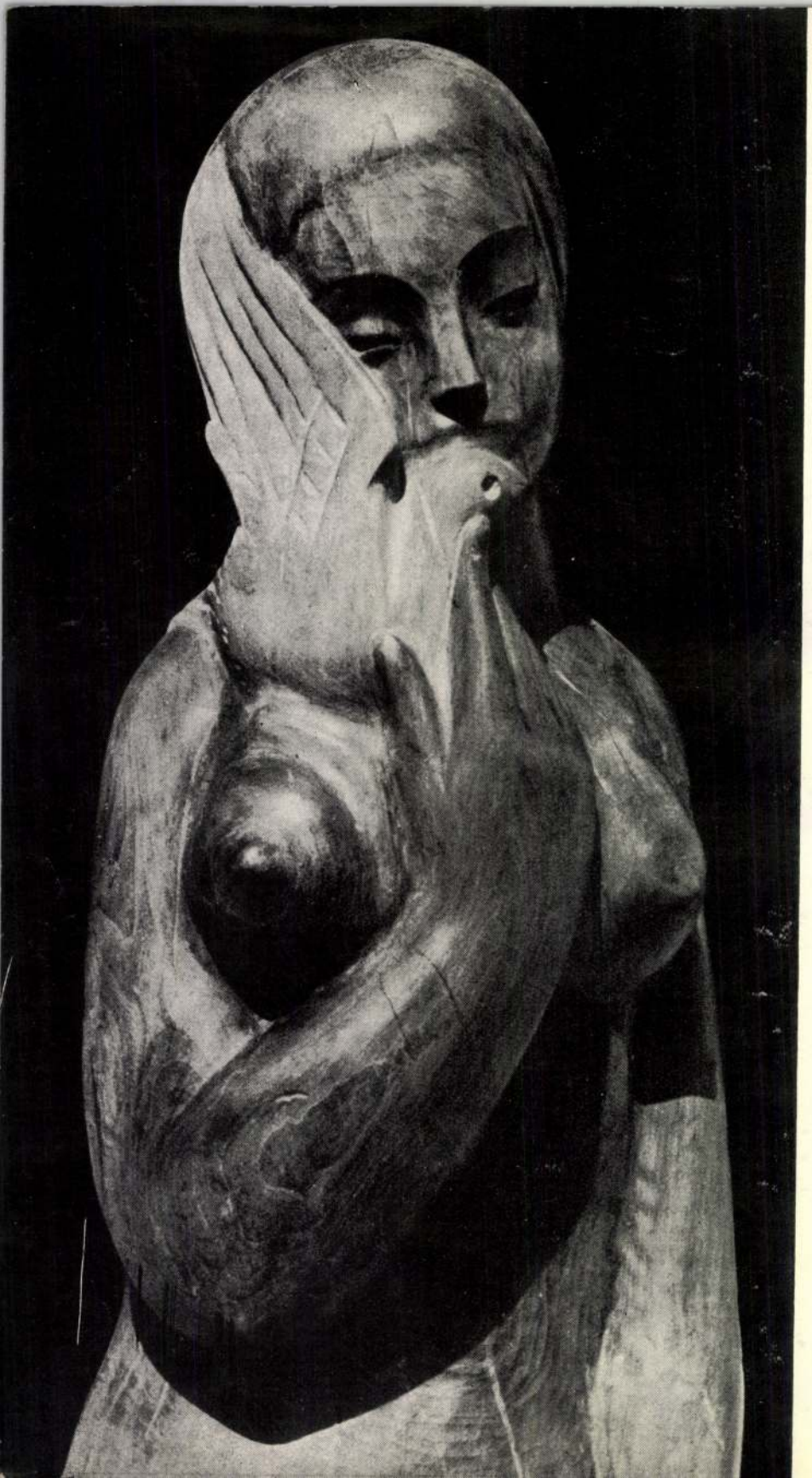

Mesajul păcii 1960
Béke-üzenet
(detaliu — részlet)

Două capete 1961
Két fej

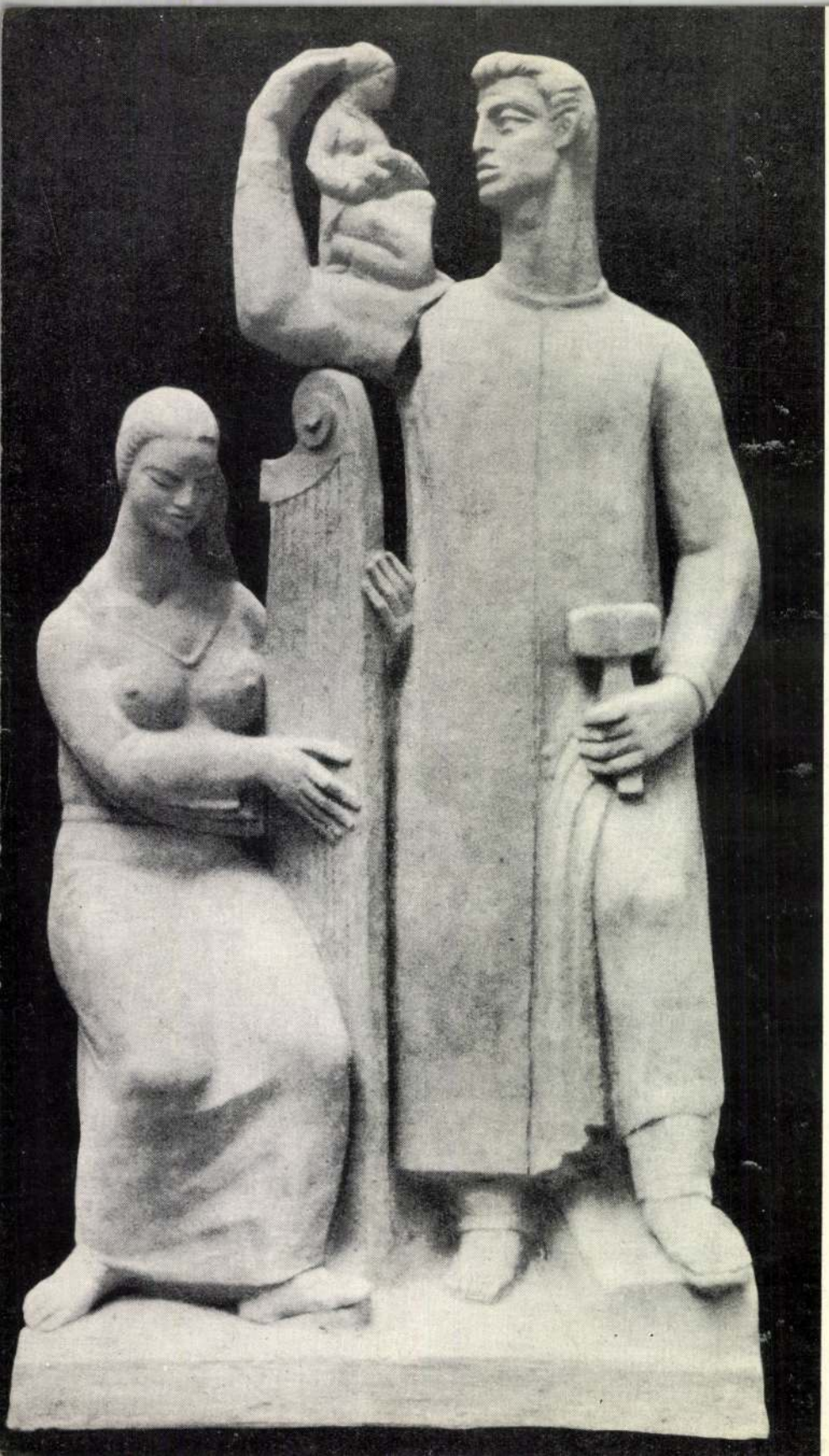

Muzică și scuptură
1960
Zene és szobrászat

ORGANIZATORII-RENDEZŐK

Dr. Ditrói Ervin

Starmüller Géza

Szervátiusz Tibor

Catalogul întocmit de
Katalógust összeállította — Starmüller Géza — Kováts Iván

Fotografiile au fost executate de
A fényképeket készítette — Szervátiusz Tibor

ÎNTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ CLUJ 8316/1961

Szeszát Ferenc

szobán, 1902-ben ismerkedett
össze Rudnaival Lőrös hote-
futban, Rue de Lambre 3.

Kiss Lajos, Vásárhely művészélet
Bp. 1957

141 l

SZERVÁTIUSZ TIBOR ifj.

Dunatáj. 1989.3.sz. borító

„Életfa"-díjat kapott augusztus 20-án Lackner Aladár evangélikus esperes a gyönki német tájház létrehozója, a megye evangélikus lakossága néprajzi értékeinek és egyháztörténeti ereklyéinek gondozója, feldolgozója. Az országos díjat 1988-ban alapították és évente hármat adományoznak belőle. Ifj. Szervátiusz Tibor bronz kisplasztikáját – az „Életfa"-díjat dr. Pusztai Ferenc államtitkár adta át Gyönkön meleg hangulatú köszöntőműsor keretében.

FERTŐSZÖGI BÉLÁNÉ

Szeszák

…alonta: Szeszák

…ence: Arany János nobra.

8 órai. Ugrás

1919 Feb. 25. 41.

Körplasztika. Arany János-szobor,
Szeszák

Pesti Hirlap. 1919. febr. 23. 9

Halálozás

Szeszák

Kolozsvár: Szenek Ferenc
nobrán halála,
8 órai. Ujság
1919 feb. 25. 4l.

Szervét

Domokosrendi szerzetes

nobrázz XV sz

ivod

Fos 632

..... *műhely.*

főnökség!

.....hó.....n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

.....számu .....

n.

vi ..... hó.....

.....

sajátkezü aláírás és munkásszám.

Szegzárdmai régi

templom

gótikus

d.

Kádár Kol Dob

VT. 447

448. 1.

képekkel

vegyes

C. 16

1 rót. 8r

Pigorini,

fonderia di San Pietro presso
Gorizia

1.–11. ll., 1 képes tábla

(Estratto dal Bullettino di Paletnologia

38. SZ. 1907. (54. ÉVFOLYAM.) | SZERKESZTŐ HOITSY PÁL. FŐMUNKATÁRS MIKSZÁTH KÁLMÁN. | BUDAPEST, SZEPTEMBER 22.

Szerkesztőségi iroda: IV. Reáltanoda-utcza 5.
Kiadóhivatal: IV. Egyetem-utcza 4.

Előfizetési feltételek: Egész évre 16 korona. Félévre 8 korona. Negyedévre 4 korona. A «*Világkrónika*»-val negyedévenként 80 fillérrel több.

Külföldi előfizetésekhez a postailag meghatározott viteldij is csatolandó.

A NAGYSZALONTAI CSONKA-TORONY ÁTALAKÍTVA, AZ ARANY-EMLÉKKEL.

ARANY JÁNOS.

Állottunk vizének mélységei felett . . . Tündöklő, őszi verőfény öntötte el a csonka tornyot s a híres hajdúfészeknek Toldi Miklósról nevezett nagy terén összesereglettek a hajdúk utódai, hogy az országos küldöttségekkel egyetemben részt vegyenek Biharország legnagyobb fia szobrának leleplezésén.

Arany János költészetének gyökerei mélyen nyúlnak bele szülővárosa s egész nemzete megszentelt hagyományaiba. Nemzeti multunk szeretete s a fajához való őszinte ragaszkodás rajzoltatják meg vele költői világának tipikus, magyar alakjait. Senki jobban nem ismerte nemzetünknek ezer éven át leszűrődött alaptermészetét, komoly méltóságát, szűzi tartózkodását, tréfás humorát, sírvavigadását. Hatalmas tehetsége, teremtő lelkének ereje hasonló kedves hősének, Toldinak erejéhez, ki méltatlan helyzetéből diadalmasan emelkedik magasra s mindkettő diadala egyaránt a magyarság győzelmét hirdeti. Nincs erősebb ébrentartója, ápolója nemzeti érzésünknek, mint Arany emlékének felújítása, a róla való megemlékezés jobbakká, nemesebbekké tesz bennünket, hisz az ő nagyságában az isteni teremtő erő nagyságát bámulhatjuk.

A nagyszalontai Arany-Egyesület méltó önérzettel tekinthet erre a kegyeletes ünnepélyre s hálás elismerés illeti Szalay Imrét, a Nemzeti Múzeum igazgatóját, ki európai finom izléssel s a rokon kegyeletével adta meg az emlékszobor ilyetén elhelyezésének eszméjét, nemkülönben Széll Kálmán esperest, Arany János vejét, ki az Arany-kultusznak huszonöt év óta legbuzgóbb ápolója.

Az ünnepély délelőtt tiz órakor vette kezdetét. A Szózat eléneklése után Széll Kálmán, az Arany-Egyesület elnöke mondta el a szobor keletkezésének történetét. Az emlékbeszédet védnöki minőségében Szalay

ARANY JÁNOS SZOBRA NAGYSZALONTÁN. — Szeszák Ferencz szobormüve.

A SZALONTAI HÖLGYEK KOSZORÚJÁT VISZIK ARANY JÁNOS SZOBRÁHOZ.

Imre mondotta, nagy hatással rajzolva meg azt a viszonyt, mely Aranyt szülőföldjéhez fűzte. Mély benyomást tett az az igérete, hogy az Arany-Egyesület legközelebb a csonka torony közelében kisdedóvót szándékozik állítani, melyben szegény szalontai gyermekek nyernek elhelyezést.

Heinrich Gusztáv megható szavakban tette le az Akadémia koszorúját. Beöthy Zsolt annak a Kisfaludy-Társaságnak kegyeletét tolmácsolta, mely először koszorúzta meg Arany költői működését. Megható volt ezek mellett a falusi jegyzők megemlékezése legnagyobb kartársukról.

A dalárda éneke után a közönség a kaszinóba vonult, hol az Arany-Egyesület díszközgyűlést tartott.

A szokásos ünnepi bankett után a vendégek szétoszlottak. Csend szállt Nagy-Szalonta városára s a romjaiból újraépült csonkatornyot, a beléje helyezett szoborral együtt halvány fénynyel vonta be az éjjeli hold. Törökverő hősök sasfészkéből békességes oltár lett, a hála és kegyelet oltára, mely a maga tiszta tüzével ép oly biztosan őrzi Szalonta városát az ellenség támadásaival szemben, mint századok előtt a háromszáz vitézek hazaszeretete.

Miklós Elemér.

KÁVÉHÁZBAN.

Rajta no fiuk, szaporán,
Koczintsatok vélem!
Látjátok, mily árva vagyok,
S a bitang, szemtelen
Élet mögöttem hogy kaczag!
Elszedte minden javamat,
Azután itt hagyott.
Kaczaghat is, fiuk;
Mert én egy kifacsart rongy vagyok!

Most aztán minden odavan,
Nem várok semmi jót.
Gyerekek, láttatok-e már
Elsülyedni hajót?
Hatalmas látvány, mondhatom:
Alig van szebb s nagyobb,
Higyjétek el, fiuk;
Én is ilyen hajó vagyok!

De azért mégse szánjatok,
Meg nem érdemleném.
Sekély tó poshadt felszinén
Sohase jártam én.
Tajtékos tenger zöld vize
Hol vert, hol ringatott.
Férfi voltam, fiuk.
Ma már csak puszta váz vagyok!

Asszony, élettárs, miegyéb
Nem kellett énnekem.
Haljak meg, mint kivert kutya,
Hanem az életem
Legyen büszke, legyen szabad,
Ha bús is s elhagyott.
Rab lehetek, fiuk,
Hanem rabszolga nem vagyok!

Száz parányi, lantos legény
Aratott hírt, babért.
Engem csak szidás, bántalom,
Ostorok szíjja ért;
Mert harsog, szárnyal a szavam,
S nem lágyan andalog.
De hiába, fiuk;
Én kis trobadour nem vagyok!

Hadd üzzenek, hadd hajtsanak;
Hajrá! Mit bánom én!
S ha kifosztanak, mégis egy
Egész világ enyém.
Enyém a sár, a vér, nyomor,
A bukott angyalok.
Mert hitemre, fiuk,
Én egy elzüllött Isten vagyok!

Alba Nevis.

TANÁCS.

Ifjú lány, higyj nekem, ha még tán nincs elkésve:
Víg vőlegényt keress, ki mindég csak mosolyg,
A hangja cseng, szilárd a lépte
S nem álmodozva bolyg.

Légy nagylelkű! Ne hagyj csalódni annyi szívet,
A magadéval is, bohó, ne játssz vakon!
Ne légyen túlgyengéd a híved,
Mert megbánod nagyon.

Természettől ki vagy oly gondtalan s mosolygó,
Kerüld a bús szivet, hol gond csak gondra nő;
A gyöngédség nagyon borongó
S nagyon követelő.

Egy álmatag barát éltednek csak borút ad,
Bús árnya, érezed, a mint hozzád tapad,
Felhőbe vonva lázas útad,
Min szépséged halad.

Ha a hamis vadász könnyelmű kedvteléssel
Lágy finom hálóját rád is ejtette már,
Még egy könnyű szárnyrebbenéssel
Elszállhat a madár.

S nem tudhatod, milyen sok üdvöt szórna porba
Gyermekszeszélybül egy kegyetlen, dőre tett,
Szivedtől oly zsákmányt rabolva,
Mit ajkad illetett.

Midőn a szenvedély, mint buborék a légben,
Mit egy fájó, szelid sóhaj fuvalma fúj,
Szétfoszlik egy felhő ködében,
Mely már ott tornyosúl.

Légy nagylelkű! Kiméld ábrándozóktul bájad,
És hunyd be szép szemed a csalfa szók előtt,
Ama kelő napfénybe bágyadt
Homályt keresnek ők:

Szelid nő kell nekik, kit egy könnyü lehellet,
Mint sást az esti szél, megingat újja közt,
Kinek szivén menhelyre lelnek,
Bölcsőre karja közt.

Ki végtelen szelid: enged sok dőre vágynak,
Csöndes vagy izgató gond közt ver a szive,
Mely néma gondja hű anyáknak,
Mert gyermek a neve.

Kell nékik egy tanú a munka bősz zajába,
Egy lélek, mely, tudják, csak rájuk gondol ott,
És kell a szív szelíd magánya,
Hol egy csók imbolyog.

Ifjú lány, higyj nekem, keress hozzád hasonlót!
Ki ily nagyon komoly, ne válaszd, jól vigyázz!
Nem lenne egyitek se boldog,
Bár egyik sem hibás!

Sully Prudhomme után franczióból:

Thaly Loránt.

A NOSZTY-FIÚ ESETE TÓTH MARIVAL.

Elbeszélés. (Folytatás.)

Irta **MIKSZÁTH KÁLMÁN.**

De még ki se mondta egészen s a leány még nem ért rá felelni, mikor mint a villám, két korcsolyázó gavallér termett ott, nyilván bizalmas emberei. Az egyik báró Krackner (a Mezernyén lakó nyugalmazott tábornok fia), már messziről kiabálta:

— Így kell a kis gonosznak! Isten büntetése. Megszökött előlünk.

A másik Sipos István volt, a bontóvári fiatal törvényszéki elnök, csinos ember és nagy stréber. Azonfelül pompás korcsolyázó, a ki, mielőtt megállt volna Mari előtt, egy művészi pirouettet vágott ki, a mi a korcsolya-sportban olyan virtus, mint mikor a legszebb irású hivatalnok kacskaringós manu propriát vagy czirádát kanyarít ki a neve végén pont helyett.

— Maga is itt van? — csodálkozott Tóth Mari. — Látta?

— Hogyne! Hiszen nem vak az ember, hogy a csillaghullást se vegye észre. Úgy nézem, megoldódott a korcsolyája.

S abban a szempillanatban már le is kuporodott, féltérdre ereszkedve és igazgatni kezdte a szíjjakat, mire az ehhez készülődő Noszty Ferencz szerényen félre állott.

— Sapristi! — duzzogott a kis báró, kit soványsága miatt «Keszeg báró»-nak neveztek a bakfisch-körökben, — mindig elszedi ez az ember előlem a legjobb falatokat. Pedig én voltam itt az első egy lóhoszszal. Az enyém volna a korcsolyamegigazítás joga.

— Ne haragudj, kis báró, — kérlelte kedélyesen az elnök, — inkább vegyük úgy, hogy a te nevedben igazítom fel a Mari kisasszony korcsolyáját.

— Az nem megy.

— Dehogy nem. Ha a király nevében igazítom az emberek ügyeit-bajait, miért ne igazíthatnám a korcsolyákat Krackner báró nevében?

— Azért, mert én nem vagyok király.

— De a kinek igazítom, az királyné.

— Ugyan, ugyan! szégyeneljék magukat! Hát nem tudnak valami okosabbról beszélni? — feddette őket Mari. — Bárcsak királyné volnék!

Szeszák Ferenc

zobrazy

Jó eredménnyel végbiz-
nyert.

Értimisk. 1901/2. 25. l.

Isk. pályázaton dicséret
u. o. 26. l

Kolozsvártól 400 k
u. o. 28. l.

Párisban tanul.
u. o. 1902/3. 47. l.

Római bélyeges téglák VIII. 148.

Szeszák Ferenc

100 K a Kolozsvári keresk. és iparkamarától.

Értímisk 1900/1901.

24. l.

~~Alsóausztria~~ V. 98.

Budapest, postabélyeg kelte.

A Hivatalos Értesitő előfizetési dija

	magánosoknak és közhivataloknak:
egy hóra:	**4 P 80 f**
negyedévre:	**14 „ 40 „**

ge 20·— P, mely egy összegben előre fizetendő.

et, hogy előfizetése az elmult
án felkérjük, hogy a fenti dij-

SZESZÁK *Ferenc*, l. *Kolozsvári-Szeszák.*

T. 835.

ndökkel megerősitett várat, mely-
térbeli épületeken tul hegyek
ra forduló katonák előtt kutya
ás csomagot czipel hátán. Fel-

5 : 12.3 cm.

Szeszák Ferenc

1903/4 – 1906/7
Stúdiós.

Ferképzomfoiskévk
736 S.

Szeszák Ferenc

Szód

Magyar Hirlap
1913. máj. 25.
(Döntés az Erzsébet-
nobor pályázatán.)

Zl. 304

Hajduk az őrszobába

Az őrszobában háron
kezével az asztalta köny
roson; baljával pedig
igazgatja s a más
nek baljában üveg p
zsacskó lever. A pipa
Szűk nadrág, öv a derék
tő, ki jobb kezével szavait (mo
nyugtatja
szűk nadrágot térdén
sárga övet s derekára
kucsmát kék bel
hord.

Vászon, méretei
Vétetett gf. B
87/99 N° 3.

=, magas szárú
csizma,

társaság harmadik
tagja, balta néz,

1899. II. 10-én

tatott 1899. XII. 31-én

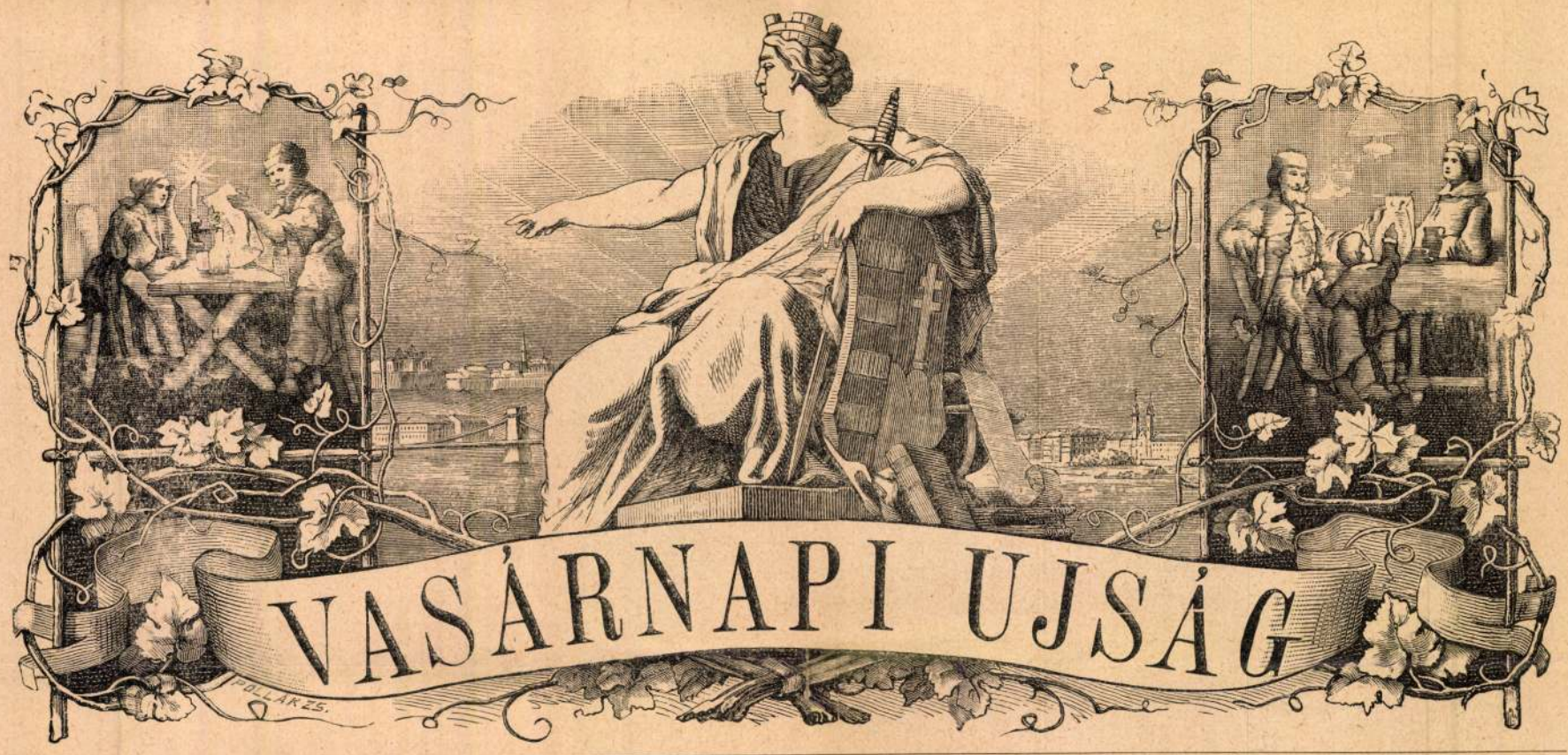

38. SZ. 1907. (54. ÉVFOLYAM.) | SZERKESZTŐ HOITSY PÁL. FŐMUNKATÁRS MIKSZÁTH KÁLMÁN. | BUDAPEST, SZEPTEMBER 22.

Szerkesztőségi iroda: IV. Reáltanoda-utcza 5.
Kiadóhivatal: IV. Egyetem-utcza 4.

Előfizetési feltételek: Egész évre 16 korona. Félévre 8 korona. Negyedévre 4 korona. A «*Világkrónika*»-val negyedévenként 80 fillérrel több.

Külföldi előfizetésekhez a postailag meghatározott viteldij is csatolandó.

A NAGYSZALONTAI CSONKA-TORONY ÁTALAKÍTVA, AZ ARANY-EMLÉKKEL.

ARANY JÁNOS.

Állottunk vizének mélységei felett . . . Tündöklő, őszi verőfény öntötte el a csonka tornyot s a híres hajdúfészeknek Toldi Miklósról nevezett nagy terén összesereglettek a hajdúk utódai, hogy az országos küldöttségekkel egyetemben részt vegyenek Biharország legnagyobb fia szobrának leleplezésén.

Arany János költészetének gyökerei mélyen nyúlnak bele szülővárosa s egész nemzete megszentelt hagyományaiba. Nemzeti multunk szeretete s a fajához való őszinte ragaszkodás rajzoltatják meg vele költői világának tipikus, magyar alakjait. Senki jobban nem ismerte nemzetünknek ezer éven át leszűrődött alaptermészetét, komoly méltóságát, szűzi tartózkodását, tréfás humorát, sírvavígadását. Hatalmas tehetsége, teremtő lelkének ereje hasonló kedves hősének, Toldinak erejéhez, ki méltatlan helyzetéből diadalmasan emelkedik magasra s mindkettő diadala egyaránt a magyarság győzelmét hirdeti. Nincs erősebb ébrentartója, ápolója nemzeti érzésünknek, mint Arany emlékének felújítása, a róla való megemlékezés jobbakká, nemesebbekké tesz bennünket, hisz az ő nagyságában az isteni teremtő erő nagyságát bámulhatjuk.

A nagyszalontai Arany-Egyesület méltó önérzettel tekinthet erre a kegyeletes ünnepélyre s hálás elismerés illeti Szalay Imrét, a Nemzeti Múzeum igazgatóját, ki európai finom izléssel s a rokon kegyeletével adta meg az emlékszobor ilyetén elhelyezésének eszméjét, nemkülönben Széll Kálmán esperest, Arany János vejét, ki az Arany-kultusznak huszonöt év óta legbuzgóbb ápolója.

Az ünnepély délelőtt tiz órakor vette kezdetét. A Szózat eléneklése után Széll Kálmán, az Arany-Egyesület elnöke mondta el a szobor keletkezésének történetét. Az emlékbeszédet védnöki minőségében Szalay

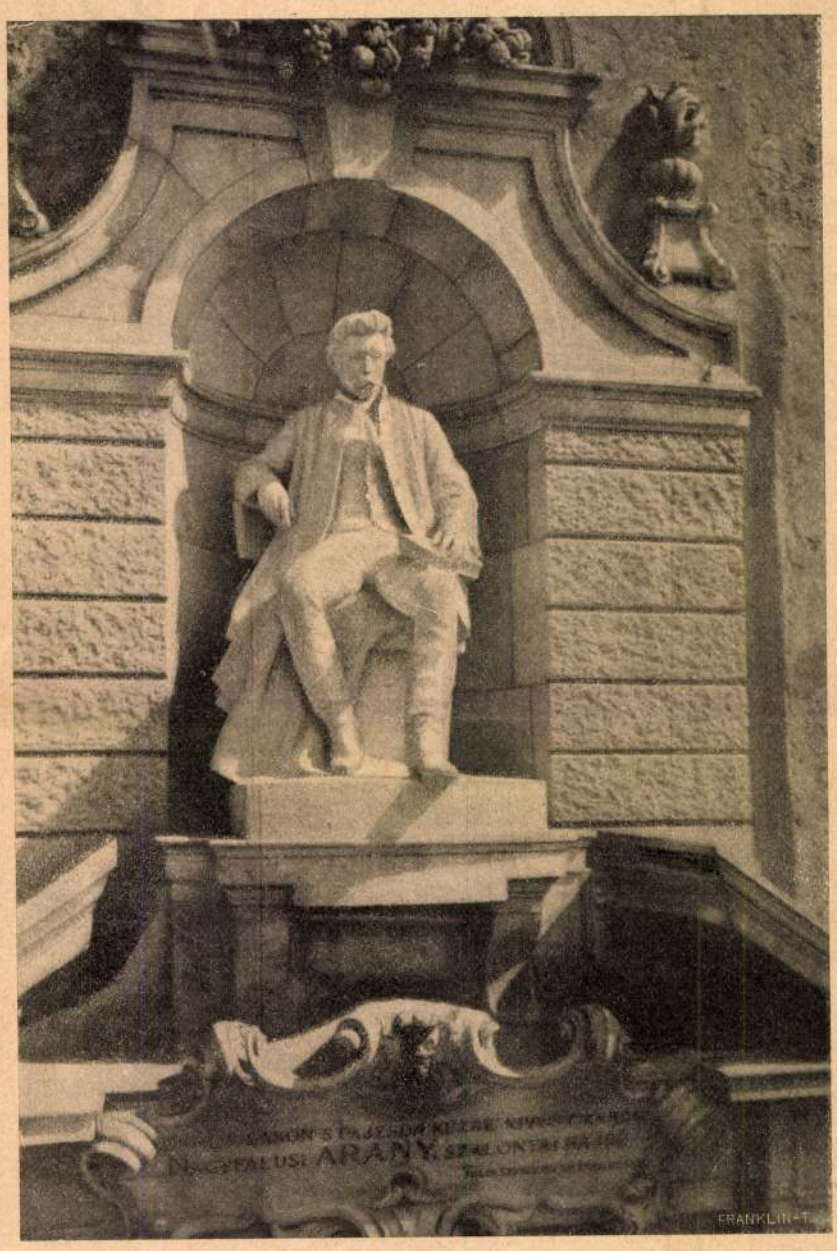

ARANY JÁNOS SZOBRA NAGYSZALONTÁN. — Szeszák Ferencz szobormüve.

A SZALONTAI HÖLGYEK KOSZORÚJÁT VISZIK ARANY JÁNOS SZOBRÁHOZ.

Imre mondotta, nagy hatással rajzolva meg azt a viszonyt, mely Aranyt szülőföldjéhez fűzte. Mély benyomást tett az az igérete, hogy az Arany-Egyesület legközelebb a csonka torony közelében kisdedóvót szándékozik állítani, melyben szegény szalontai gyermekek nyernek elhelyezést.

Heinrich Gusztáv megható szavakban tette le az Akadémia koszorúját. Beöthy Zsolt annak a Kisfaludy-Társaságnak kegyeletét tolmácsolta, mely először koszorúzta meg Arany költői működését. Megható volt ezek mellett a falusi jegyzők megemlékezése legnagyobb kartársukról.

A dalárda éneke után a közönség a kaszinóba vonult, hol az Arany-Egyesület díszközgyűlést tartott.

A szokásos ünnepi bankett után a vendégek szétoszlottak. Csend szállt Nagy-Szalonta városára s a romjaiból újraépült csonkatornyot, a beléje helyezett szoborral együtt halvány fénynyel vonta be az éjjeli hold. Törökverő hősök sasfészkéből békességes oltár lett, a hála és kegyelet oltára, mely a maga tiszta tüzével ép oly biztosan őrzi Szalonta városát az ellenség támadásaival szemben, mint századok előtt a háromszáz vitézek hazaszeretete.

Miklós Elemér.

KÁVÉHÁZBAN.

Rajta no fiuk, szaporán,
Koczintsatok vélem!
Látjátok, mily árva vagyok,
S a bitang, szemtelen
Élet mögöttem hogy kaczag!
Elszedte minden javamat,
Azután itt hagyott.
Kaczaghat is, fiuk;
Mert én egy kifacsart rongy vagyok!

Most aztán minden odavan,
Nem várok semmi jót.
Gyerekek, láttatok-e már
Elsülyedni hajót?
Hatalmas látvány, mondhatom:
Alig van szebb s nagyobb,
Higyjétek el, fiuk;
Én is ilyen hajó vagyok!

De azért mégse szánjatok,
Meg nem érdemleném.
Sekély tó poshadt felszinén
Sohase jártam én.
Tajtékos tenger zöld vize
Hol vert, hol ringatott.
Férfi voltam, fiuk.
Ma már csak puszta váz vagyok!

Asszony, élettárs, miegyéb
Nem kellett énnekem.
Haljak meg, mint kivert kutya,
Hanem az életem
Legyen büszke, legyen szabad,
Ha bús is s elhagyott.
Rab lehetek, fiuk,
Hanem rabszolga nem vagyok!

Száz parányi, lantos legény
Aratott hírt, babért.
Engem csak szidás, bántalom,
Ostorok szíjja ért;
Mert harsog, szárnyal a szavam,
S nem lágyan andalog.
De hiába, fiuk;
Én kis trobadour nem vagyok!

Hadd üzzenek, hadd hajtsanak;
Hajrá! Mit bánom én!
S ha kifosztanak, mégis egy
Egész világ enyém.
Enyém a sár, a vér, nyomor,
A bukott angyalok.
Mert hitemre, fiuk,
Én egy elzüllött Isten vagyok!

Alba Nevis.

TANÁCS.

Ifjú lány, higyj nekem, ha még tán nincs elkésve:
Víg vőlegényt keress, ki mindég csak mosolyg,
A hangja cseng, szilárd a lépte
S nem álmodozva bolyg.

Légy nagylelkű! Ne hagyj csalódni annyi szívet,
A magadéval is, bohó, ne játssz vakon!
Ne légyen túlgyengéd a híved,
Mert megbánod nagyon.

Természettől ki vagy oly gondtalan s mosolygó,
Kerüld a bús szivet, hol gond csak gondra nő;
A gyöngédség nagyon borongó
S nagyon követelő.

Egy álmatag barát éltednek csak borút ad,
Bús árnya, érezed, a mint hozzád tapad,
Felhőbe vonva lázas útad,
Min szépséged halad.

Ha a hamis vadász könnyelmű kedvteléssel
Lágy finom hálóját rád is ejtette már,
Még egy könnyű szárnyrebbenéssel
Elszállhat a madár.

S nem tudhatod, milyen sok üdvöt szórna porba
Gyermekszeszélybül egy kegyetlen, dőre tett,
Szivedtől oly zsákmányt rabolva,
Mit ajkad illetett.

Midőn a szenvedély, mint buborék a légben,
Mit egy fájó, szelid sóhaj fuvalma fúj,
Szétfoszlik egy felhő ködében,
Mely már ott tornyosúl.

Légy nagylelkű! Kiméld ábrándozóktul bájad,
És hunyd be szép szemed a csalfa szók előtt,
Ama kelő napfénybe bágyadt
Homályt keresnek ők:

Szelid nő kell nekik, kit egy könnyü lehellet,
Mint sást az esti szél, megingat újja közt,
Kinek szivén menhelyre lelnek,
Bölcsőre karja közt.

Ki végtelen szelid: enged sok dőre vágynak,
Csöndes vagy izgató gond közt ver a szive,
Mely néma gondja hű anyáknak,
Mert gyermek a neve.

Kell nékik egy tanú a munka bősz zajába,
Egy lélek, mely, tudják, csak rájuk gondol ott,
És kell a szív szelíd magánya,
Hol egy csók imbolyog.

Ifjú lány, higyj nekem, keress hozzád hasonlót!
Ki ily nagyon komoly, ne válaszd, jól vigyázz!
Nem lenne egyitek se boldog,
Bár egyik sem hibás!

Sully Prudhomme után francziából:

Thaly Loránt.

A NOSZTY-FIÚ ESETE TÓTH MARIVAL.

Elbeszélés. (Folytatás.)

Irta **MIKSZÁTH KÁLMÁN.**

De még ki se mondta egészen s a leány még nem ért rá felelni, mikor mint a villám, két korcsolyázó gavallér termett ott, nyilván bizalmas emberei. Az egyik báró Krackner (a Mezernyén lakó nyugalmazott tábornok fia), már messziről kiabálta:

— Így kell a kis gonosznak! Isten büntetése. Megszökött előlünk.

A másik Sipos István volt, a bontóvári fiatal törvényszéki elnök, csinos ember és nagy stréber. Azonfelül pompás korcsolyázó, a ki, mielőtt megállt volna Mari előtt, egy művészi pirouettet vágott ki, a mi a korcsolya-sportban olyan virtus, mint mikor a legszebb irású hivatalnok kacskaringós manu propriát vagy czirádát kanyarít ki a neve végén pont helyett.

— Maga is itt van? — csodálkozott Tóth Mari. — Látta?

— Hogyne! Hiszen nem vak az ember, hogy a csillaghullást se vegye észre. Úgy nézem, megoldódott a korcsolyája.

S abban a szempillanatban már le is kuporodott, féltérdre ereszkedve és igazgatni kezdte a szíjjakat, mire az ehhez készülődő Noszty Ferencz szerényen félre állott.

— Sapristi! — duzzogott a kis báró, kit soványsága miatt «Keszeg báró»-nak neveztek a bakfisch-körökben, — mindig elszedi ez az ember előlem a legjobb falatokat. Pedig én voltam itt az első egy lóhoszszal. Az enyém volna a korcsolyamegigazítás joga.

— Ne haragudj, kis báró, — kérlelte kedélyesen az elnök, — inkább vegyük úgy, hogy a te nevedben igazítom fel a Mari kisasszony korcsolyáját.

— Az nem megy.

— Dehogy nem. Ha a király nevében igazítom az emberek ügyeit-bajait, miért ne igazíthatnám a korcsolyákat Krackner báró nevében?

— Azért, mert én nem vagyok király.

— De a kinek igazítom, az királyné.

— Ugyan, ugyan! szégyeneljék magukat! Hát nem tudnak valami okosabbról beszélni? — feddette őket Mari. — Bárcsak királyné volnék!

Hatalmas iramban építik és javítják az utakat Erdélyben

Magyarország épúgy, mint minden európai ország, elsősorban utaiban és utaival él — írta a *Pest* néhány nappal ezelőtt, méltatva azt a nagyarányú útépítési és útjavítási munkálatot, amely a visszatért erdélyi részekben lendületes erővel folyik. Mindenki tudja, hogy a visszacsatolt erdélyi és keletmagyarországi területekre bevonuló katonáink milyen hihetetlen közlekedési akadályokkal küzdöttek meg a bevonuláskor:

a kivonuló románok feldúlták és mesterségesen lezüllesztették az erdélyi útvonalakat,

amelyek a szörnyű elhanyagoltság képét mutatták. Jóformán lehetetlen volt a tengelytörés veszélye nélkül a gépjárműveknek végigvonulni ezeken az utakon. Honvédeinket lépten-nyomon, *hatalmas gödrök, szakadékok és kátyúk akadályozták az előrenyomulásban.* Siralmas utakat hagytak hátra a románok. Huszonkét esztendő alatt, amíg ők voltak az urak Erdélyben, nemcsak, hogy nem törődtek az utakkal, hanem egyáltalában nem is javították. Ha mégis megpróbálkoztak útjavítással, *olyan makacs felületességgel és lelkiismeretlen hanyagsággal végezték azt, hogy inkább rontottak, mint használtak.*

Elképesztő állapotokat talált Erdélyben a magyar katonaság és a kormány, amely rögtön

a visszacsatolás első órájában megtette az intézkedéseket a nagyarányú útépítési és útjavítási munkálatok megindítására.

Amint a *Pest* már jelentette, *Varga* József kereskedelmi miniszter az elmúlt héten *három napot töltött a keleti és erdélyi területen* és személyesen vizsgálta felül ezeket a munkálatokat. *Nagy lendülettel és gyorsasággal folyik a munka.*

A honvédség bevonulása után az utak szakszerű javítását a kereskedelmi minisztérium irányítása mellett tizenegy államépítészeti hivatal kezdte meg.

Jól és gyorsan! — ez volt a jelszó s a munka jól és gyorsan folyik azóta.

Varga miniszter már rögtön ellenőrző körútja elején megelégedéssel látta, hogy rövid idő alatt

máris bámulatos a javulás.

Debrecen felől lépte át az egykori trianoni határt. Itt *már eltüntették azokat a szörnyűséges kátyúkat és gödröket, amelyek néhány héttel ezelőtt még veszélyeztették az emberek életét és a járművek épségét.*

23 millió pengő az utak megjavítására

A legsürgősebb javítási munkákkal párhuzamosan példátlan erőfeszítéssel

megindult az utak teljes és gyökeres helyreállítása.

A kormány máris *23 millió pengőt fordított erre a célra.* A nagyarányú munkálatok elvégzésére *megvan a teljes anyagi fedezet* és ez a 23 millió pengő is mutatja, *milyen életbevágóan fontosnak tartja a kormány az erdélyi úthálózat teljes rendbehozását.* Gondoskodni kellett, mégpedig sürgősen,

útjavító eszközökről is,

mert a kivonuló román katonaság ezeket *magával vitte.* Ma már

45 modern útihenger javítja Erdély elhanyagolt útjait

A visszacsatolt terület szerteágazó úthálózatain

több mint nyolcezer munkáskéz dolgozik

a katonai és polgári szakértők irányításával. Hétről-hétre egyre szembeötlőbb a javulás, noha

a majdnem 8000 kilométer hosszú úthálózat rendbehozatala óriási erőfeszítéseket és szinte hihetetlen munkateljesítményt tesz szükségessé.

Megemlítjük például, hogy csak két útszakasz javításához *kereken 100.000 köbméter kőre van szükség.* A legsürgősebb és legfontosabb utak kijavításához *eddig több mint 400.000 köbméter építési anyagot szállítottak.* A szállításnál 80.000 vasúti kocsira, illetve 300.000 teherautóra van szükség.

A fuvarosok százai munkálkodnak és a teherautók hosszú sora szállítja a követ a vasúti állomásokról és a kőbányákból.

Naponként *átlag 4—5000 köbméter kavicsot szállítanak ezek a fuvarosok.*

szrégen között re kész az út

Beszterce és Szászrégen között nincs vasuti összeköttetés.

és a szamosvölgyi és a székely körvasut között ez az út teremti meg a kapcsolatot. Az első időben ez az út jóformán *járhatatlan volt.*

Ma már 6—7000 teherautó szállítja rajta az áruk tömegét és hosszú autóoszlopok viszik erre a leszerelő katonákat.

Itt bámulatos erővel feküdt bele a munkába a katonai és a polgári munkásosztagok serege. Ha kedvező az időjárás, akkor ez az útvonal

már a hónap végére elkészülhet

és így a nagy forgalmat most már akadálytalanul lehet ezen az útvonalon lebonyolítani.

Nagy jelentősége van *a Beszterce—Monorfalva—Felsőrépa* vonalon vezető útnak is. Erre szállítják azokat

a gépberendezéseket és anyagokat,

amelyek a már megkezdődött vasútépítésekhez szükségesek. *Itt is nagy iramban halad előre a munka.*

Hétről-hétre javul *a Hargitán, a Görgényi és a Borgói havasokon és a Gutin hegység csodálatos szép láncolatán átvezető utak állapota* is. *Varga* miniszter itt is tapasztalta, hogy a honvédség milyen értékesen támogatja az útépítő munkásságot.

Csodálatos teljesítmények

Az erdélyi falvak lakossága *örömmel és csodálkozva látja ezt a hatalmas munkateljesítményt.* Vannak vidékek, ahol *úthengert soha senki sem látott.* Őszintén bevallotta ezt egy román útmester, aki Erdélyben maradt.

Megelégedéssel állapította meg *Varga* miniszter, hogy a kijavított utak mentén már *kifogástalan útirányjelző táblák állnak* és tájékoztatják a közönséget az útvonalakról. Megnézte a miniszter az *érmihályfalva—nagykároly — szatmárnémeti — nagysomkút—dés—beszterce—szászrégen—marosvásárhelyi* útvonalat is. Nemrég ez a fontos útvonal *leírhatatlanul siralmas állapotban volt.* Ma már ezen az úton *akadálytalanul lehet közlekedni.*

Tíz hengerrel megállás nélkül, éjjel-nappal folynak itt a javítási munkálatok.

Ezen a vonalon sok helyen *egészen újjá kellett építeni az utakat.* Így *Érmihályfalva* és *Nagykároly* között *az út teljesen járhatatlan volt.* Ezt a 75 kilométer hosszú szakaszt *újra kellett hengerelni.*

De nemcsak az útjavítás folyik ilyen lendületes iramban, hanem megindultak a nagyarányú

átépítési munkák is.

A Budapestről *Püspökladányon át Nagyváradra vezető út 40 kilométeres szakaszát*

portalan burkolattal építik ki.

Bevonuló honvédeinket ezen az útszakaszon belepte a por. Tavasszal már *pormentes lesz ez az útszakasz.* Ezenkívül tíz kilométeres szakaszon,

Nagyvárad és Kolozsvár között, befejezik az útépítési munkálatokat, amelyet még a román állam kezdett el.

Nagyajta és *Sepsiszentgyörgy* között 30 kilométer hosszú teljesen

új útvonalat építenek.

Mindezek a munkálatok

szociális szempontból is

nagyjelentőségűek, mert a munkanélküli és ínséges lakosság részére *új munkaalkalmat és tisztességes keresetet biztosítanak.* A munkálatokat télvíz idején is folytatják. Nem számítva a kemény tél néhányheti kényszerű szünetét.

a munka megállás nélkül tovább folyik

és kora tavasszal friss erővel látnak hozzá a még hátralevő teendők elvégzéséhez.

Az erdélyi területek életveszélyesen elhanyagolt útjait most már hamarosan teljesen rendbehozzák és Erdély a jó utakon keresztül belekapcsolódik az anyaország életébe, együtt élve vele »*utaiban és utaival*«.

INDIÁBAN A HELYZET TOVÁBB BONYOLÓDIK

Stockholm, november 8

Az angol ellenzéki pártok képviselői *nyilvános alsóházi vitát követelnek India, Burma és a többi gyarmat kérdésében.* A vitaülés a jövő hét elején várható.

Főleg az adott okot az ellenzéki követelésre, hogy *Indiában a belpolitikai helyzet tovább bonyolódik.* *Amery* indiai miniszter közölte csütörtökön az alsóház tagjaival, hogy kábelsürgönyben kért pontos jelentést lord *Linlithgow* indiai alkirálytól. E jelentésnek ki kell terjednie *azokra a hullámokra, amelyeket Pandit Nehrunak négyévi szigorított börtönre való elítélése támasztott az indiai közvéleményben.* Az alsóház csütörtöki ülésén több képviselő azt a véleményt juttatta kifejezésre, hogy *Nehru elítélése időszerűtlen és ostoba lépés volt.*

A Burma és a többi angol gyarmat fölött kitűzött vita azt a célt szolgálja, hogy a kormány és az alsóház tagjai *közösen mérlegeljék e gyarmati területek fokozottabb ipari és gazdasági kihasználásának lehetőségeit.*

Erdélyi írók estje

Tegnap tartották meg a *Magyar Kultúrális Egyesületek* rendezésében az erdélyi írók estjét a Magyar Művelődés Házában. A zsúfolt ház, melynek soraiban ott láttuk a közéleti és társadalmi előkelőségeket élén *József* királyi és *József Ferenc* királyi hercegekkel, tüntető lelkesedéssel köszöntötte a hazatért Erdély szellemi küldötteit. Bevezetőül *Kállay* Miklós ny. miniszter köszöntötte Erdély íróit, meleg szavakkal emlékezve meg arról a harcról és soha el nem felejthető titáni küzdelemről, amelyet az erdélyi írók folytattak az elnyomás éveiben. Báró *Kemény* János után *Tompa* László adott elő költeményeiből, majd *Molter* Károly, *Tamási* Áron olvasták fel egy-egy elbeszélésüket. Dr. *Hankiss* János egyetemi tanár tartott ezután előadást »Egyetlen tett: a költő álma« címmel. *Orosz* Júlia, az Operaház tagja szólaltatott meg három gyönyörű dalt, nagy sikerrel, majd percekig zúgott a taps, amikor a havasok nagy mesélője, *Nyirő* József jelent meg a függöny előtt. Végezetül a beteg *Reményik* Sándor helyett *Orsolya* Erzsi adott elő a költő verseiből, méltó befejezésként pedig az »Acélhang« dalárda *Reményik—Noseda* egyik szerzeményét adta elő *Noseda* Károly vezényletével.

NE KÍNLÓDJUNK

ha nem muszáj! Ideges fájdalmak, fejfájás, fogfájás, női gyengélkedés stb. idején kitünő gyógyszer az 1, 3 és 8 ostyás dobozokban minden gyógyszertárban kapható

ALGOCRATINE

A magyarországi evangélikusok egyetemes közgyűlése

A magyarországi evangélikusok vezető egyházigazgatási testülete, az Egyetemes Közgyűlés, pénteken délelőtt ült össze ezévi rendes tanácskozására. A *Deák*-téri díszteremben megjelent az egyház lelkészi és világi közéletének úgyszólván minden vezető személyisége. Dr. *Kapi* Béla püspök, elnök, imája után báró dr. *Radvánszky* Albert egyetemes felügyelő mondott elnöki megnyitót.

Bevezetőben megemlékezett Erdély visszatéréséről és örömmel állapította meg, hogy *visszacsatolt honfitársaink sorában magyar evangélikusok is vannak, akiket az egyház egyeteme boldogan ölel keblére.* Meleg szavakkal emlékezett meg a visszatért *szász evangélikusokról* is. — Az új helyzetből csak úgy származhat igazi áldás, — mondotta többek között — ha a régi apostoli intésekhez alkalmazkodunk: »*Tartsátok meg a lélekben való egyetértést, a békesség köteléke által.*«

Majd külön részletes méltatást adott egykori hivatali elődjéről, a nemrég elhúnyt báró *Prónay* Dezsőről, aki eszményi megtestesítője volt az egyházban szerepre hivatott világi férfiúnak. Beszéde befejező részében báró *Radványszky* Albert *Károli* Gáspár magyar bibliafordításának negyedszázados fordulójáról szólt.

A nagyhatású beszéd után az egyetemes felügyelő évi munkajelentését mutatta be a gyűlésnek *Kuthy* Dezső egyetemes főtitkár.

Ebben a jelentésben Radványszky Albert egyetemes felügyelő először is az állammal való kapcsolatokról ad képet és megnyugvással állapítja meg, hogy gróf *Teleki* Pál miniszterelnök, valamint *Hóman* Bálint kultuszminiszter és munkatársai, *Fáy* István államtitkár és *Bernáth* Géza miniszteri osztályfőnök az egyház minden jogos kívánságával és méltányos kérésével szemben mindig *a legteljesebb megértést és segítő készséget* tanusították. Örömmel jelenti, hogy *a felekezetek között az enyhülés jelei mutatkoznak, ami létérdeke a sok oldalról veszélyeztetett kereszténységnek.*

Hosszú fejezetet szentel a beszámoló a külföldi kapcsolatoknak és az egyházi törvénygyüjtemény német és tót nyelvre való lefordításának.

Végezetül az Egyetemes Közgyűlés az egyetemes törvényszék, az egyházkormányzat, a lelkészkérdés és tanügy kérdéseivel foglalkozott.

Világosság derült a kolozsvári honvédszobor sorsára

Kolozsvár, november 8
(A Pest tudósítójától)

A kolozsvári magyarokat régen foglalkoztatja a kérdés:

— *Hova tünt el a Kárpátok Őre?*

A hős honvédeknek állított emléket a kolozsvári közönség, amikor a *Deák Ferenc-utca* elején, a *Városháza* előtt a világháború éveiben elhelyezték a *Kárpátok Őre* szobrot. A rendkívül tehetséges — azóta elhúnyt — *Szeszák* Ferenc fiatal szobrász sikerült alkotása a hóvihar*ban is rendületlenül őrtálló honvédet örökítette meg. A három méter magas, fából készült honvédszobor alakja csodálatosan szép székely hímzésekkel díszített subában állott, székely faragásokkal díszített kapu alatt.* A szobor a román uralom első hónapjaiban nyomtalanul eltűnt. *Most világosság derült a szobor sorsára.*

A rendőrség kolozsvári főkapitánysága nyomozást folytatott az eltűnt szobor után és megállapította, hogy *a ledöntött szobrot a románok előbb a rendőrség épületébe vitték. Onnan egy Lebontiu László nevű lovasrendőr a szobrot hazavitette és darabokra fűrészelve eltüzelte.* Lebontiut másfél évvel ezelőtt Bukarestbe helyezték át és így felelősségre nem vonható.

A szobor gipszmintáját egyébként nemrégiben megtalálták a Mátyás-ház pincéjében. A gipszhonvéd állát és orrát puskatussal zúzták össze annakidején. Kijavítása után közelebbről kiállítják.

Rasputin a Markóban

Tegnap volt. Lapzárta már elmult. A törvényszéki sajtóiroda ilyenkor viszonylag elcsendesül. A déli lapok munkatársai kinéznek az ablakon és bosszankodva látják, hogy odakint zuhog az eső. A fegyház udvarán bódéjába húzódott a szuronyos fegyőr. A »déliek« viszont nem hoztak ernyőt, mert reggel még tiszta volt az ég. Veszik a kabátjukat, fejükbe nyomják a kalapot és rengeteg elszitt cigaretta keserü ízével a szájukban, rosszkedvüen indulnak haza.

Ekkor fut be a sajtóirodába a hir:

— A négyesben most tárgyalják egy orosz zsebtolvaj ügyét, aki a cár rokonának mondja magát!

Nyirkos levegőben, így lapzárta után, nehezen robban már a kétes szenzáció. Többen unottan eleresztik fülük mellett és nekivágnak az esőnek. Én derülátó vagyok, hátha közben eláll... Visszateszem a fogasra a kabátot és a kalapot. Átmegyek a négyesbe.

Kevesen várunk a cár rokonára. A bíró, az ügyész, a tolmács, a károsult, meg én. Aztán nyilik az ajtó. Fegyőr hozza a fogházból *Golovin* Gregort. Egyetlen széles pillantással megnéz magának bennünket, csak a bírónál időzik tovább. Előre le akarja olvasni arcáról az ítéletet, ami rávár.

Szélesarcú, alacsony, zömök ember. Kunsági magyar típus lenne, ha az arca nem volna jellegzetesen orosz. Igy — nem tudom, miért — kicsit olyan, mint egy tönkrement vándorkomédiás. A szakálla kinőtt a fogházban. Szőke és kemény szakáll.

Született valahol egy hosszúnevü orosz kis faluban, ötvenhét évvel ezelőtt. Vándorcirkusza volt a végtelen orosz falvilágban, aminek örülök. Jól olvastam le róla. Vagy ráhibáztam. Mindegy.

Az iratokból kiderül, hogy

nemzetközi szélhámos.

Valamikor nagyban vitte. *Angliában húszezer fontos csalásért kapott háromhónapot és kiutasitást.* Onnan Párisba ment.

Brilliánsokat hamisitott

és nagyon ügyesen, mert sokat eladott belőlük, mint cári ékszereket. Tizenhárom hónapot és kiutasitást kapott érte. Majd tiltott visszatérésért tizenöt napot. Aztán újra Páris, újra briliáns és újabb tizenöt hónap. Gregor, a cár rokona művészlélek. Nagyon szerette Párist. De azért nem ment vissza többé. A legközelebbi két hónapot és kiutasitást már Prágában kapta. *Csalásért.* Aztán jött Budapestre.

Vád: a Fórum moziban kilopta egy nézö zsebéből a pénztárcát. Húsz pengő volt benne. Tettenérték. És most itt van.

A károsult is itt van és elalszik a hátulsó padban. Mert így, tolmáccsal, lassan halad a tárgyalás. Golovin Gregor egy szót sem tud magyarul.

Egy darabig tagad. Jönnek a tanuk. És

szóba jön a cár.

A rokonság, amivel Gregor végigszédítette Európa orosz emigránsait, amikor még jól ment neki, mert sok pénzt hoztak a »cári ékszerek«.

Ide már briliánsok nélkül érkezett Gregor és a pesti oroszok, akikkel együtt tanyázott délutánonként a Balaton-kávéházban, nem hittek neki. Itt már

Rasputinná kopott a cár rokona.

Így hívták Gregort, mert *nagyon szerette a nőket és csodálatos kalandokat mesélt róluk* esténkint, csája mellett, a Balaton-kávéházban.

Gregor lázongott eleinte a rangfosztás miatt. Aztán belenyugodott. Most már büszke az új nevére és csillog a szeme, itt a mogorva fegyőr mellett, hogy briliánshamisitóból zsebtolvajlásig zuhantan, gyürötten és szakállasan legalább Rasputin lehet. És hogy *a tanuk, kik mind ellene vallanak, következetesen így emlegetik. Gregor hálás érte.* Mert Gregor orosz és Rasputin nagy ember volt a Néva táján.

A károsult már mélyen alszik a padon. Dühös, amiért felkölti az altiszt. Azt mondja, csukják be az oroszt.

Itélet? *Héthónapi fogház és kiutasitás.* Gregor is felébred rasputini álmaiból és fáradt sóhajjal megnyugszik. Ebben a pillanatban egy kicsit sajnálom ezt a különös oroszt. Sokat labdázott vele az élet és lám, most megint nagyon megütötte magát.

Kalandorsors.

Kiöregedett, elkopott bűnöző már Gregor, a volt »cári rokon«. Zuhan, zuhan a bűnök ranglétráján. Ki tudja, hová. A világ szele merre fujja majd, ha hét hónap mulva egy országból ismét mennie kell? Hány börtönt fog még meglátni és mi lesz, ha egyszer nem lesz már ország, ahová mehet? Volt cirkuszos, volt cárrokon, volt Rasputin; ilyenkor mi következik? A pesti oroszok, csája mellett, a Balaton kávéházban gondolnak-e majd rá, »Rasputinra«, aki nagyon szerette a nőket? És hol, mikor, hogyan hal meg végül egy ilyen réges-régen semmivé lett, hontalan sorslabda, egy ilyen Golovin Gregor?

A fegyőr vezeti vissza a cellába. Egykedvüen lépdel mellette. *A bíró az órára néz és másik aktát vesz elő.*

Az eső nem állt el odakünn. A fellegek vigasztalanul és vigasztalhatatlanul sírnak tovább.

S. F.

Megint többezer hold földet öntött el a Marcall

A legutóbbi esőzések következtében a Marcall csatornái annyira megduzzadtak, hogy kiöntöttek és

a vasi és a veszprémi határban újból többezer hold szántót, rétet és legelőt öntött el az áradás.

A mostani áradás csaknem vetekedik a tavaszival. *Az összes hidak mind veszélyben vannak,* egyike-másika már inog-mozog, a boba—kispiriti megyei hídból pedig már nem látszik semmi se. Megközelíteni az utat borító méteres víztől nem lehet, így a pár évvel ezelőtt épült betonhíd sorsa veszélyben van. Hamarjában nem is számítanak apadásra a marcallmenti gazdák, mert a tavasz óta jóformán állandó víz alatt álló földek annyira telítve vannak vízzel, hogy a föld csöpp vizet befogadni nem képes.

Nemeskocstól Kiskamondig egy tengerben úszik a vidék.

A Marcallvölgyi Vizi Társulatnak 270.000 pengő készpénze vár a szabályozási munkálatok megindítására, amit már október elejére terveztek, de nem tudnak hozzákezdeni, mert a Marcall állandóan víz alatt tartja a vidéket és *lehetetlen még csak a munkálatok megkezdésére is gondolni.*

Nagytömegü felvidéki káposzta a vásártelepen

E héten több mint 70 vagón káposzta futott be a vásártelepre. Az áru nagyobb részét a felvidéki állomások szállítják a Csallóközről, Nógrádból és Abauj megyéből. Ma a vagónoknál minőség szerint 7—9 pengőért adták mázsánként, fuvartételekben, a lerakatokban 8—11.50 pengőért kelt el. A savanyitókon kivül a vendéglők, kórházak és a népkonyhák veszik át az áru zömét. Ma a zellert és a kalarábét már súlyra árusitották a nagyban való forgalomban.

A *konyhakerti termékek piacán* a gyö kérzöldség 20—30, a levesbe való sárga répa 10—15, a vegyes zöldség 18—22 fillé rig olcsóbbodott, A kalarábét súlyra 10—14, a zellert súlyra 35—40 fillérért árusi tották kilogramonként. A környékbeli kel káposztát a termelők 6—10 fillérért kínál ták, a vöröskáposzta minőség szerint 20—24 fillér. A leveskarfiol 16—30, a vörös hagyma 24—34, a fokhagyma 65—85 fillé a lerakatokban. A paraj zöme 14—25, sóska 15—25 fillérjével került forgalomba A zöldpaprika, a céklarépa és a csiperke gomba ára nem változott.

A *gyümölcspiacon* a szabolcsi és az a földi válogatott nemesalma 120—150, közönséges kevert alma 36—80 fillér. kötözött csemegeszőlőt 200—240, a borszőlőt 120—150, a feketét 60—85 fillérért áru sitották. A körte és a dió ára nem változott.

A *baromfipiacon* a csütörtökről visszamaradt hizott, vágott ludat és rucát a hűtőházba helyezték. Az élő csirkét 180—220, az élő tyúkot 170—190, a tisztított csirkét 200—300 fillérért árusiitották.

A *tojáspiacon* a friss árut 270—280, a hütőházi tojást 255—270, a meszestojást 235—245 fillérjével hozták forgalomba ki[illegible]

Mély fájdalommal jelentjük, hogy szeretett jó édesanyánk, nagyanyánk, dédanyánk

özv. Bernovics Gyuláné

sz. Schatzmann Anna

85 éves korában hosszú szenvedés után elhúnyt.

Temetése e hónap 9-én, szombaton délután ½4 órakor lesz a rákoskeresztúri temetőben az evangélikus egyház szertartása szerint.

Gyászolják: gyermekei, menyei, vejei, unokái, dédunokái és kiterjedt rokonsága.

Kjó 321/1939. szám.

Árverési hirdetmény

Néhai özv. Reiner Mihályné hagyatékához tartozó **ékszerek és drágaságok** az alulírott kir. közjegyző irodájában, Budapesten, V., Berlini-tér 4. szám alatt **1940. évi november hó 11-én d. u. 4 órakor** megtartandó nyilvános árverésen, a legtöbbet igérőnek, készpénzfizetés ellenében eladatnak. A fényüzési forgalmiadó és a vételi illeték a vevőt terheli. A részletes feltételek és az értéktárgyak az alulírott kir. közjegyzőnél d. e. 9 és 12 óra között megtekinthetők

Budapest, 1940 október 31.

(P. H.) **Dr. Bacs Ernő** kir. közjegyző, bíról megbízott.

MDK

Szeszák

Farkas Z.: Budapest főváros müterembérházai.
Vas. Ujs. 1912. 32. sz. 646.l.

MDK

Füredi, Kallós, Róna, és Szeszák szobr.m.-k.

jó szobrokat mutatnak be.

b.j.: Az Erzsébet-szoborpályázat.
Ország-Világ. 1913. jun.1. 538.l. XXXIV.évf. 2
23.sz.

MDK

Füredi, Kállós, Róna és Szeszák szobrászm.

jó szobrokat mutatnak.

b.j.: Az Erzsébet-szobrpályázat.
Ország-Világ. 1913. jun. 1. 538. l.
XXXIV. évf. 33. sz.

MDK

kolozsvári Szeszák

Két szobor. Budapesti Hirlap 1915.aug.19.

MDK

Szeszák Ferenc

Fürdőszoba plasztikus díszitése, I.dij.

Magyar Iparmüvészet 1901.136.1.

Szeszák Ferenc, szobrász

alkotásai, a Honvéd-emlékek, a rombolás áldozatai lettek, többek között a kolozsvári Kárpátok-öre.

Lukács György: Trianoni vandalizmus.
Ev.k.MKT 1928. 1-6.l.

M.D.K.

Szeszák Ferenc szobrász

Karikaturája szerepel a Fészek-klub tagjainak képei között./A rajzokat Feks Jenő készitette./ "A Fészek irásban és képben" c. közlemény emliti a müvészek között.

Szinházi Élet. Bp. 1917. márc. 25.-ápr. 1. VI. évf. 13. sz. 6. és 8. lap.

Szeszák Ferenc (Kolozsvári)

Szobrász

Lásd Kolozsvári - Szeszák F. alatt is

Budapesti Szemle, 1913

(CLO) 154.-156. l. Di kiállítások.

S z e s z á k J á n o s
szobrász

A Nap. 1920.okt.2. (November elsején leplezik le az elszakitott Magyarország szobrait.)

M.D.K.

K. Szeszák Ferenc, szobrász

a Munkácsy-szobor tervpályázat meddősége folytán ismételt pályázatra kapott felszólítást, így mint K. Ströll Zsigmond, Pásztor János és Pongrácz Szilárd, de a szűri cégtől nem fogadta el.

Építőipar - Építőművészet. Bp. 1914. 38. évf. 22. sz.
232. old.

MDK

kolozsvári Szeszák Ferenc, szobrászm.

a budapesti Kossuth-szobor pályázatán a negyedik - 4000 kor.- dijat nyerte.

7

Müvészet. 1908. 204.l.

Szeszák Ferenc szobrász

Pesti Hirlap. 1919. febr. 23. 9

Halálozás

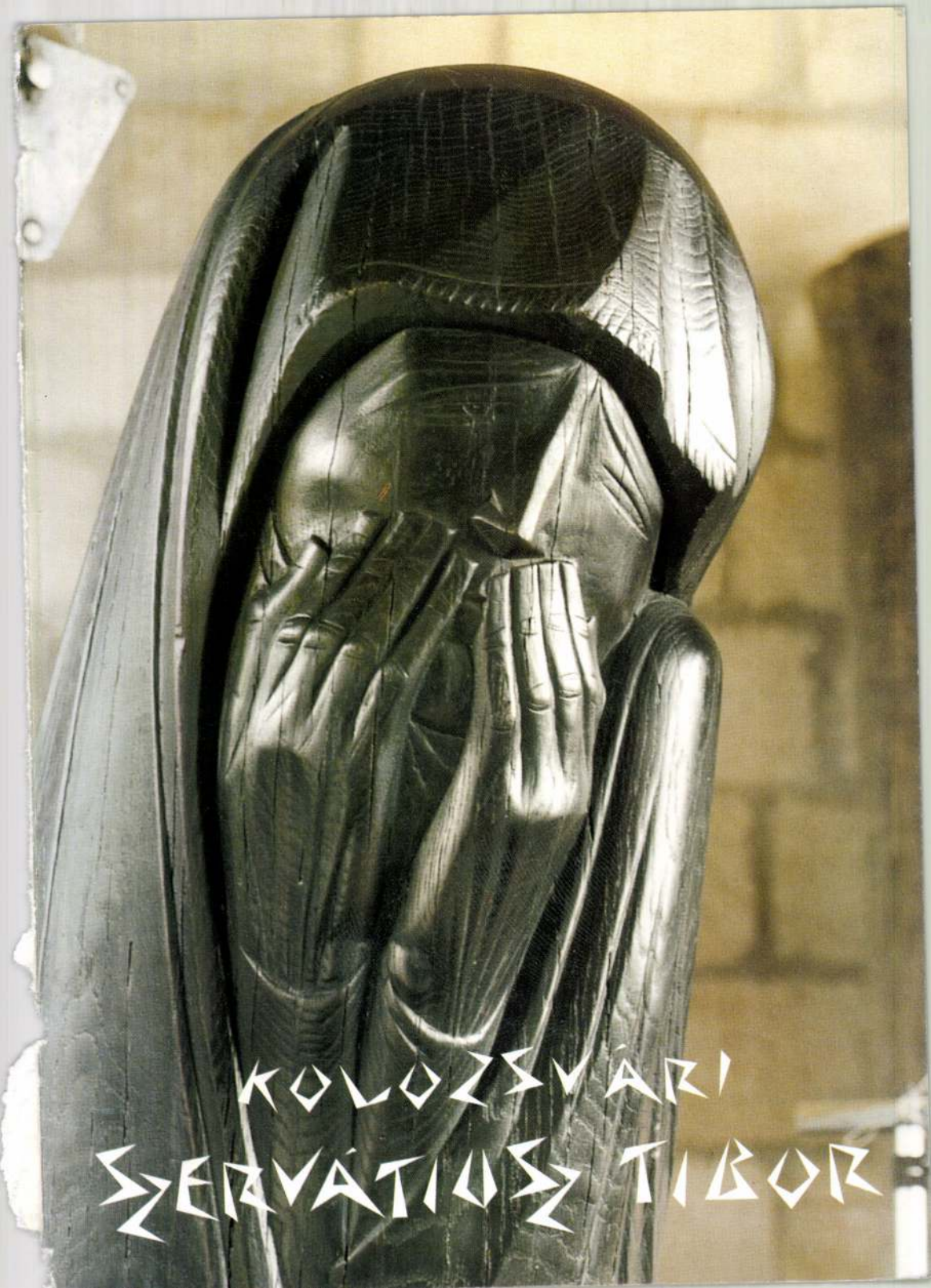
KOLOZSVÁRI
SZERVÁTIUSZ TIBOR

MEGHÍVÓ

A Budapesti Hadtörténeti Múzeum
szeretettel meghívja Önt és kedves családját

Kolozsvári Szervátiusz Tibor

szobrászművész

gyűjteményes kiállításának megnyitójára
1995. október 6-án 18 órára.
(Budai Vár, Tóth Árpád sétány 40.)

A tragikus történelmi évfordulóra
DR. KORSÓS LÁSZLÓ
dandártábornok-főigazgató emlékezik.

A kiállítást
DR. LADOCSI GÁSPÁR
sebargai c. püspök nyitja meg.

Közreműködik:
versmondással BABICZKY KLÁRA
énekmondással PETRÁS MÁRIA.

Szervátiusz Tibor

ÖNVALLOMÁS

Születtem az Úr 1930. esztendejében, július havának 26. napján, szombaton déli háromnegyed kettőkor, az Oroszlán és a Nap jegyében, Erdély fővárosában, kincses Kolozsvárott, annak is külvárosában, a Pillangó utcában, a nagy gazdasági válság idején, kisebbségi sorban, szegény művészcsaládban.

Éltem a kisebbségben születettek nehéz életét s azt gondoltam, ez így természetes. Szüleim korán elváltak, apám mint régi mesterlegény, hátizsákkal, pár vésővel felszerelve járta az országot. Mindenütt megfordult, tanított és dolgozott. Engem magával vitt, így megismertem, megéltem az erdélyi nép minden gondját, baját, megismertem örömét, bánatát, dalait, táncait, balladás múltját és jelenét. Sokat laktam falun, a mezítlábas falusi gyermekek életét éltem. Bicskával kicsi bálványokat faragtam a havasokból lezúduló patakok partján. Kamaszkorom nagy nevelőiskolája a háború volt. Budapesten éltem meg egy menekült gyermekotthonban szóban el nem mondható borzalmait. Belém rögződtek a szörnyűséges látványok, a rettegés, a félelem. Talán ez későbbi szobraim katarktikus vonulatának alapélménye? Hazatérve, otthon is rossz világ fogadott. Újból kisebbségbe zuhantunk, s megszálló uraink nem értelmezték emberi módon az általuk elvállalt kisebbségek jogait. Ilyen körülmények között élve, már főiskolás koromban megfogalmaztam, hogy én elkötelezem magam ennek a nehéz sorsnak, életnek, s ha Erdélyben magyarnak születtem, a művészetet is anyanyelvemen kell beszélnem, művészetet magyart, de egyetemesen emberit kell teremtenem. Olyan művészetet, mely a hagyományokban gyökerezik, felmutatja népemnek múltját, jelenét, sorsát, élethalálharcát, szörnyű veszteségeit, sok bukását és csodálatos pillanatait, de a bukásokon is túlmutató hitét az életben, a megmaradásban, az ember, az emberi szellem elpusztíthatatlanságában. Mert ha már lettünk, élnünk kell, az élethez, nyelvünk, kultúránk, gyökereink őrzéséhez jogunk van, mint minden más népnek a világon. Társtalanul, egyedül állunk itt a Kárpát-medencében, de a népek nagy családjához mi is hozzátartozunk.

Erdélyben annak idején szinte kőkorszakbeli zártságban éltünk, el voltunk zárva a világtól. Utazni nem lehetett, információk, jelek, jelzések nem érkeztek. Magamra voltam utalva, mindenben magamnak kellett határoznom, döntenem. Döntéseimben sokszor fordultam tanácsért a két nagy magyar szellemi óriáshoz: Bartókhoz és Adyhoz.

»Az nem lehet, hogy annyi szív
Hiába onta vért,
S keservben annyi hű kebel
Szakadt meg a honért...«

(Vörösmarty Mihály: Szózat)

A kiállítás 1995. október 6-tól december 6-ig látogatható naponta 10—18 óráig.

Fotók: Kanyó Béla ❖ Felelős kiadó: Dr. Korsós László

Mi hatott rám? Elsősorban Erdély, az erdélyi élet, az erdélyi parasztemberek tömör szépségű feje, tartásuk, lelki világuk, királyi méltóságuk, a sok évezredes művészet, melyet teremtettek s melyet azóta is őriznek. A faragások, az ősi életfa- és napmotívumok kultikus ereje. De minden bizonnyal a sumér és egyiptomi szobrok titokzatos bálványszerűsége, a szkíta királysírok kunbabáinak az erdélyi magyarsággal való rokonsága. Ebből születtek kis bálványaim s nagyjainkat életre keltő portréim, a "létportrék".

Meg akartam idézni, magam mellett akartam látni szellemiségüket, mintegy a magam erősítésére. Így a követ addig faragtam, addig csiszoltam, míg az Bartókká, Adyvá, Szabó Dezsővé változott, s közben belekényszerítettem azt a vitális erőt, melyet ők magukban is hordoztak.

Erdélyben a történelem sokszor különös dolgokat produkált és produkál ma is. Menetét hullámhegyek és hullámvölgyek váltakozása jelzi. Ilyen politikai hullámvölgybe kerülve - ne mondjam azt, hogy a fokozódó embertelenség nyomására - jórészt abba kellett hagynom, amit eddig kialakítottam. Új pályára kényszerülve kutatni, keresni, kísérletezni kezdtem. A fém szeretetét még kovács őseimtől örökölve vasakat, lemezeket hajtottam, ütöttem, kalapáltam, olvasztottam, hegesztettem. Menekülésként ebben próbáltam megkapaszkodni. Új szerkezeteket, új technikákat kerestem a szobrászat számára, akkor - 1960-at írtak - dühöngött a szocreál, minden ettől eltérő büntetendő volt. Szobraimat dugdosnom, takargatnom kellett. Vissza kell térnem újra a gyökerekhez - döbbentem rá -, melyekhez engem a sorsom kötött, melyhez a Duna-mente bőven szolgáltatott élményeket, s melynek felmutatását a szűkebb pátriámban élők tőlem elvárták, sőt számon is kérték.

Mindez a művészet nyelvére átfordítva egy görbe vonalú rendet kínált a nyugati világ egyenes vonalú geometriájával szemben. Én a természetet, a sorsot, a történelmet, a népi örökség lágyan hajló vonalrendszerét tudtam magam mellett, a nyugati művész pedig a fejlett technikán, civilizáción, a felhőkarcolók világán keresztül az egyenes vonalú geometriai rendet. Az egyik a század szellemi arculata, a másik racionális formavilág, abszurd Gulag és szabad demokrácia. Sorsom az első csoport vállalását mérte rám, ezért maradt számomra követhetetlen az, ami kizárólagosan nyugatról jött. A kísérletezésekből azonban sokat tanultam, hogy a magammal és a művészettel szembeni őszinteség, a Duna-menti népekhez való hűség számomra mindennél fontosabb. Úgy érzem ez Ady és Bartók szellemi öröksége, a bartóki gondolat.

(Budapest, 1992. Boldogasszony hava)

MDK

Szeszlér Sándor épitész

Épitő Ipar. 1910. aug. 14. 330 l.

MDK

Szeszlér Sándor építész

A pestvidéki törvényszék.
Vállalkozók Közlönye. 15.évf. 1909. dec.29.

Szeszlér Sándor, építész M.D.K.

terve harmadik
díját nyert a szatmár-
németi ipari szakiskola
pályázatán

Vállalkozók Lapja, Bp. 1907. XXVIII. évf.

aug. 14. sz. 13. old.

lalkozók, bányatulajdonosok, gőzfürészek,

agyárak és egyéb ipartelepek figyelmébe!

nagy vasutépitési leltár előnyös megvétele folytán, pesti, vagy vidéki készleteimből, **fölötte jutányos con** tetszés szerinti mennyiségekben, szelvényekben és méretekben azonnal szállithatok:

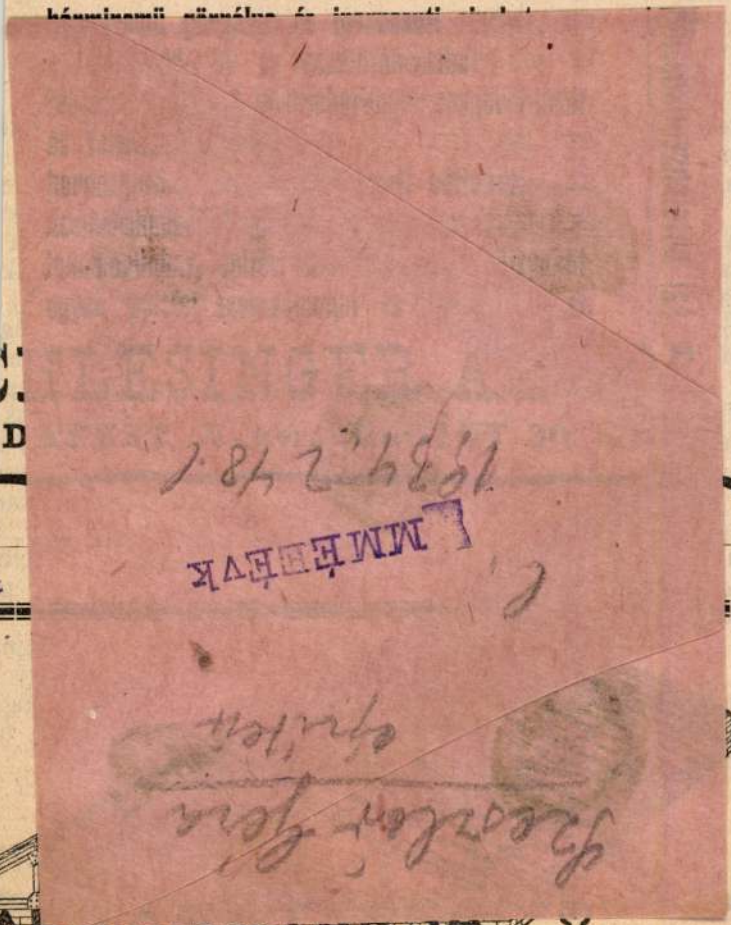

...épület- és díszmubadogos munkálatokat. Legszesz, vízvezet...
...dőszoba berendezéseket. Csillárok átalakitása. Javitások olcsón é...
...szközöltetnek. Házak és lakások évi jókarbantartása olcsón elvál...

Cs. kir. szab. déli vaspálya-társaság magyar vonalai üzletigazgatósága.

4094/P 909. számhoz.

Pályázati hirdetmény.

A székesfehérvári állomás, kocsijavitó műhelytelepén tendő mintegy 180 négyzetméter beépitett területü **központi mos telep épület** magasépitményi munkálatainak léte alulirott üzletigazgatóság ezennel nyilvános pályázatot hirde

Az ajánlati tárgyalásra vonatkozó bővebb adatok, neve a tervek, a költségvetés, az ajánlati minta és egyéb feltétele irott üzletigazgatóság épitési és pályafentartási osztályának talos helyiségében (I. ker. Mészáros utca 19. sz. II. em.) Székesfehérvár állomáson a déli vasuti osztálymérnökség pályaudvaron) a hivatalos órák alatt dijmentesen átvehetők.

A jogérvényes és kellőleg bélyegzett ajánlatok leg **f. é. julius hó 22-én déli 12 óráig,** általános osztályunk hivatalánál (földszint 9. ajtó) nyujtandók be, eme felirattal e „Ajánlat a székesfehérvári központi villamostelep megépitésé

Az ajánlat komolyságának megerősitésére szolgáló kau befizetését, mely az ajánlati összeg **5%-át** fogja kitenni, s a vállalkozó költségén a budapesti magyar általános hitelb fog letétben kezeltetni, a munkával megbizott ajánlattevő pó teljesiteni tartozik.

Később érkező ajánlatok figyelembe vétetni nem fogna

Az ajánlatok között való szabadválasztás jogát, vagy k zőtlen ajánlatok beérkezése esetén az ujból való kiirás jogá tartjuk magunknak s nem áll jogában az ajánlattevőnek bá cimen kárpótlást követelni.

Budapesten, 1909. julius hó 1-én.

Az üzletigazgat

Szerzők Ferenc

Lajos

Kolozsvári Szerző

Ferenc

alatt.

zettsége mellett utalja ki.

miniszter helyett: Kertész

A hivat

Szeszák Ferenc

lásd

Pusztulás 101

Jézus Márthával és Máriával

942. Flamand festő a XVII. sz.-ból

Szerák Ferenc

Munkácsi 1908. 204, 271
– 1911. 192, 388, 426

Szeszák Ferenc

wod

M. Iparminiset

1902. 88 l.

Szeszáll Ferenc

nobrázt.

lásd Vas. Ys

1907. 38 szám

Szeszák Ferenc

nobrász

vrod

(Md.) Bartha Miklós nobra:

Budapesti Hirlap 1911. nov. 1.

U. 95.

Résztvett a pályázaton, melyen Islók János nyerte a megbízást.

Dr Szendiványi Gyula
ür

Brest
Horthy M. út 104.

Szeszák Ferenc

szobrász

Irod

Ujság. (Kolozsvár.) 1912 dec. 12. (Beszélgetés Szeszák Ferenccel.)

1912. decemberében koll. kiállitást rendezett Kolozsvárt.

Szeszák müve a magyszalontai Arany-szobor és Magyarkanizsán egy Krisztus szobor. A jelenlegi kollektiv kiállitáson 15 müvét állitotta ki. Nehány nőifej, egy fürdőző nő alakja, apróbb reliefek. Részt vett a Bartha Miklós szobor pályázaton (megnyerte Istók János), a debreceni Kossuth szobor pályázaton (megnyerte Magó Ede), a bperti Erzsébet szobor pályázaton.

U. 29.

Az Erne kiállitása.

Szeszák Ferenc

Pongrácz Jenő

cred

Szabadságharcz - Kobor
szerepőjázata. Brest
1907.

Műleírás, Költségszámítás
12. l.

Bírálat 33. l.

Vizsgáz

Ipolyi Dj. Könyvtára.

2860/1933.7.

PEST-PILIS-SOLT-KIS
VISEGRAD

Nagytekintélyű

Müncsek Országos Bizo

Szeszák Ferenc

Liber Bpestszobrai

335. l.

Szeszák Ferenc
szobrász

szód

Gulyás József:
A nagyszalontai
Arany-szobor
Budapesti Hirlap
1901. 217 sz

megnézni!
a Révai Lexikon
szerint 1907 ben
készült és a Csonka-
torony falában van
elhelyezve.

Hidásnak

estesül meg Alvaro Giordano "~~Genieri~~"

szinezett festményén. Szép fejlődési

tecentós hatásokat őrző Aldo Ugge

tásokat szemléljük, mindig meg kell

rendszerint nehéz körülmények között,

az elmélyülést zavaró

bajtársak jelenlétében, vagy egyenesen

k.

akarjuk megkülönböztetni a kiállitókat,

ozatos és eredeti Antonio Rosiról,

tes Ottorino Mancioli. Az alpesi har-

ány bensőséges jelenetet, szinte si-

állatokat.

az albániai görög fronton. Giulio

háboruban is harcolt, bátran, gyorsan

még a valóságot, s ragadja ki közülök

bb ~~pillanatokat~~ mozzanatokat. Berlendis Spanio

egyszinü

ént akár rajzai, akár szines vázlatai

Szerák Ferenc

írta

Maksay Albert

Kolozsvári magyar művészeti élete
1919–1942

Szépmüvészet
1942. 121. l.

Szeszák Ferenc
Kolozsvári

l

Szépmüvészet
1942.101.1

Szeszák Ferenc

kolozsvári

Pósta Béla dr.:

Búcsuztató kolozsvári Szeszák Ferenc felett. Kolozsvári Hírlap. 1919. febr. 21.

– U. az: Ujság 1919. febr. 21.

Szeszák Ferenc

l.

Alexmagyszobr910·5

183. l

ÉRTESÍTÉS.

T. C.

Bátor vagyok szíves tudomására hozni az ujabban

leszállított tüzelőanyag áraimat,

melyek

házhoz szállítva értendők.

Száraz apr. cserfa		**P. 3·80**
Száraz apr. fa	cser és bükk	**P. 4·20**
Száraz apr. fa	bükk	**P. 4·60**
Tatai brikett,	fűtőértéke 5750 kal.	**P. 5·20**
Tatai szén,	fűtőértéke 5320 kalória	**P. 5·20**
Hazai szén		**P. 4·30**

Szeszák Ferencz

l. ekv

U. 2241

~~Apulumi~~ ~~római castrum V. 58.~~

Szenár Ferenc

U. 2280

~~I. 97.~~

~~Aracsi prépostsági templom~~ ~~II. 204.~~

Szeszák Ferenc

U. 1533

VILLANYOS LÁMPÁS.
LARCHE R., PÁRIS.

FALRA VALÓ VILLANYOS LÁMPÁS.
MOTTHEAU ET FILS CÉG, PÁRIS.

I. díj nyertese:
SZESZÁK FERENC.

II. díj nyertese:
GÁCH ISTVÁN.

FÜRDŐSZOBA PLASZTIKUS DISZÍTÉSE.

Az orsz. m. kir. iparművészeti iskolának MÁTRAI L. GY. tanár vezetése alatt álló diszítő szobrászati osztályának pályázatán pályadíjjal kitüntetett művek.

Magyar Iparművészet
1901. 136. l. kép

Szeszák Ferenc

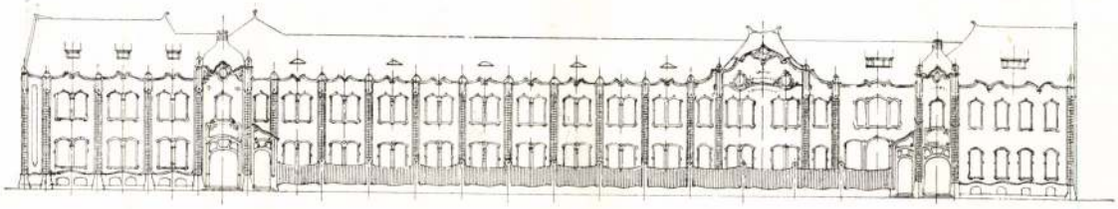

FŐHOMLOKZAT.

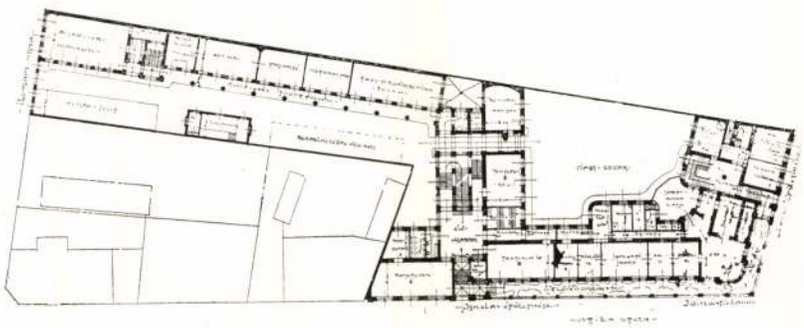

FÖLDSZINTI ALAPRAJZ.

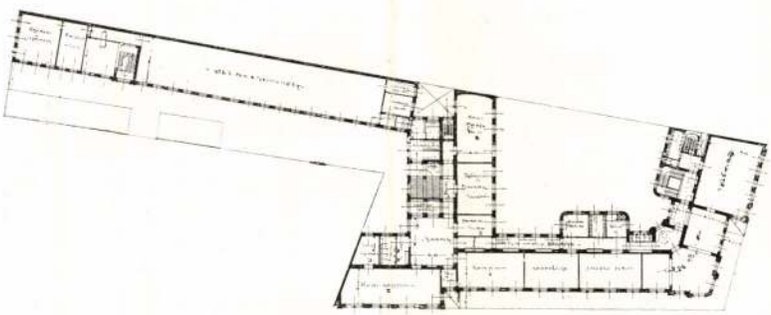

I. EM. ALAPRAJZ.

III. DIJ. — JELIGE: IPAROKTATÁS.

SZESZLER SÁNDOR, BUDAPEST.

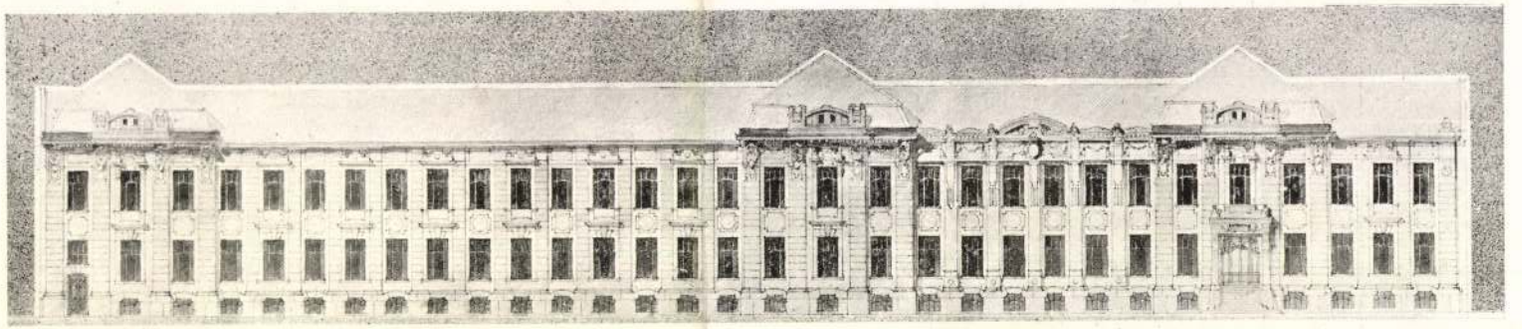

FŐHOMLOKZAT.

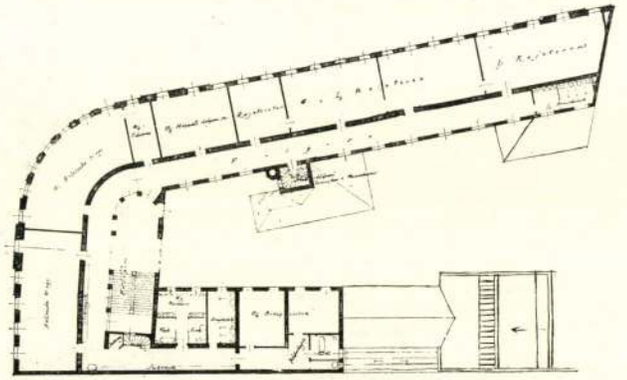

I. EM. ALAPRAJZ.

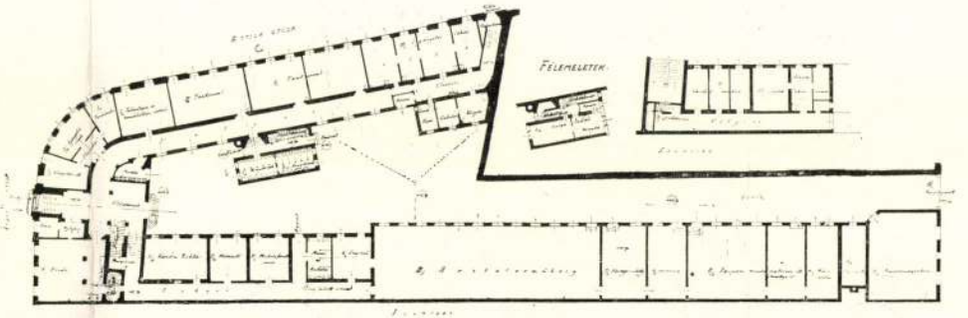

FÖLDSZINTI ALAPRAJZ.

MEGVETT TERV. — JELIGE: GYAKORLAT.

LÁNG ADOLF, BUDAPEST.

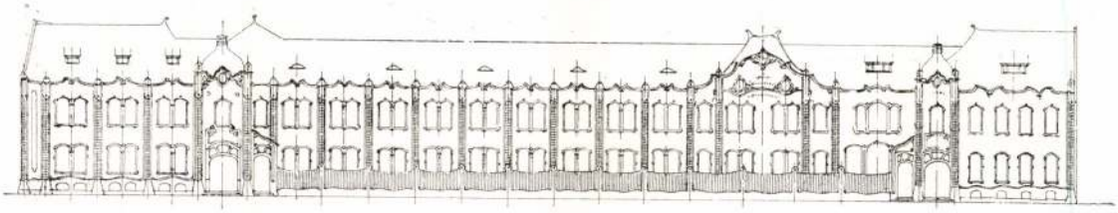

FŐHOMLOKZAT.

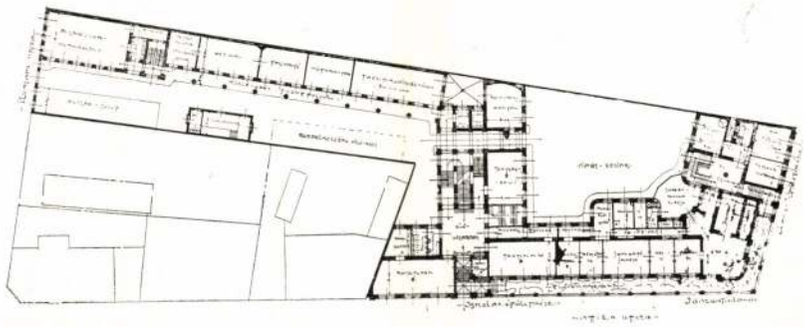

FŐLDSZINTI ALAPRAJZ.

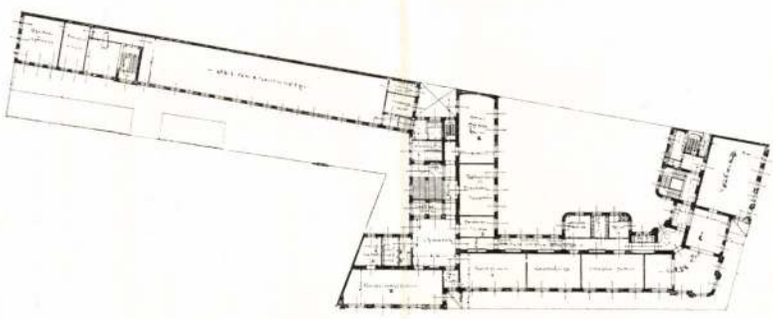

I. EM. ALAPRAJZ.

fordító

Szatmári Ipari szakiskola

III. DIJ. — JELIGE: IPAROKTATÁS.

SZESZLER SÁNDOR, BUDAPEST.

Magyar Építőművészet

1907. 11. 7.

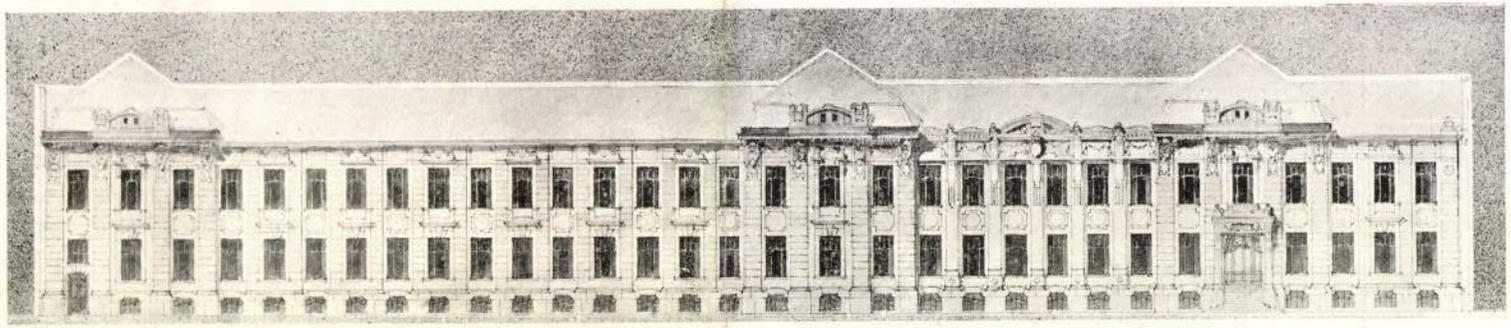

FŐHOMLOKZAT.

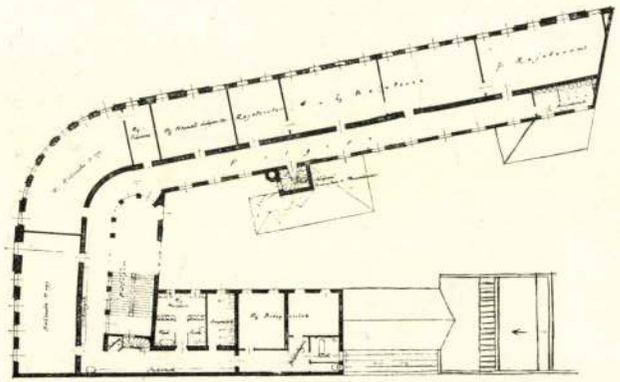

I. EM. ALAPRAJZ.

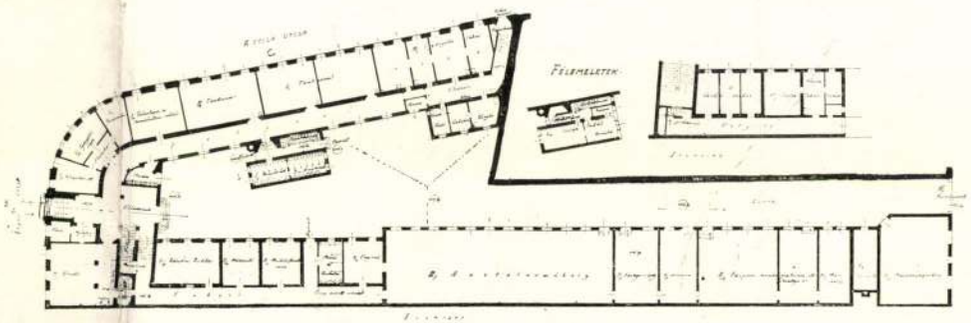

FÖLDSZINTI ALAPRAJZ.

MEGVETT TERV. — JELIGE: GYAKORLAT.

LÁNG ADOLF, BUDAPEST.

Szerelés Sándor építész M.D.K.

Meissner Alajossal közösen készített terve 600 koronás díjat nyert a Bécsi Ferenc József jubileumi alapítvány részéről munkáslakásokra meghirdetett pályázaton, s a munkáslakások a terv alapján fognak felépülni

Vállalkozók Lapja, Bp. 1898. XIX évf.
jan. 12. sz. 6. old.

MDK

Szeszlér Sándor építész, III.dij.

Magyar Építőművészet, 1907. 11.sz. képek 30,31 l.
32. l.

MDK

Szeszlér Sándor

A szatmárnémetii ipari szakiskola tervpályázatár
a harmadik dijat nyerte.

Magyar Epitőmüvészet 1907. 9.sz. 23.l.

MDK.

Szeszlér Sándor müépitész. A szatmárnémeti tervpályázaton III. dijat nyert.

Magyar Iparmüvészet 19o7. 264. lap.

MDK.

Szeszlér Sándor épitőművész.

A szatmárnémeti áll. ipariskola tervpályazán a III. dijat kapta.

Művészet, 19o7. 26 8. 1.

M.D.K.

Szeszlér Sándor, építész

48 éves korában meghalt. Külföldi tanulmányi évei után Hauszmann irodájában a Légrádi testv. bérpalotájánál és a New York biztosító társaság palotájánál tervezési munkáiban vett részt. Önálló munkáival főleg kiállítási épületeknél szerepelt, így az 1896-os erzsedevés kiállításon és az 1900-as párisi kiállításon, amikor másfél évig tartózkodott Párisban.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1915 XXXVI. évf.

márc. 31. sz. 7-8 old.

MDK

Szeszler Sándor

A szatmári faipari szakiskola pályatervei.
III.dij.
Főhomlokzat.Repr.
Földszinti alaprajz.Repr.
I.em.alaprajz. "

Magy.Építőművészet,1907. 11.sz. 23.lap

M.D.K.

Szeszlér épitészmérnök

Szántó városi mérnökkel együtt tervezte a Mezőgazdasági Országos Kiállitás bejárati kapuját.
Fényképfelvételt hoz a lap a kapuról.

Magyar Salon, Bp. 1902. szept.hó,XXXVII kötet 586-587. lap

MDK

Szeszler Sándor

A szatmári faipari szakiskola palyatervei.
III.dij.Szeszler Sandor, Budapest.
Főhomlokzat repr.
Földszinti alaprajz repr.
I.em.alaprajz repr.

Magyar Epitőművészet, 1907. 11.sz. 23.l.

Szibian Genere

Ötvös

1774-ben Isellerségben Aradon élt.

Lakatos. II. 232 l.

Szibián Inon

ötvös

1774-ben rsellérsegben

Aradon élt.

Lakatos. II. 2321.

MDK

Szibián Juon és Genere

aradi aranymüvesek, 1774-ben az aradi zsellérek közt emlitve

Lakatos Arad II. k. 232 l.

Szibián Juon

és Genere

aradi aranynünvesek

1774-ben az aradi

zsellérek közt

emlitve

Lakatos Arad

II. k. 232. l.

K

Vasárn. **26** János és Pál		Protestáns: Ján és Pál Görög: Dávid Izraelita: Sivan 22
Hétfő **27** László		Protestáns: László Görög: Sámson Izraelita: Sivan 23
Kedd **28** Irenaeus		Protestáns: Arszlán Görög: Cirus Izraelita: Sivan 24
Szerda **29** Péter-Pál		Protestáns: Péter és Pál Görög: Péter-Pál Izraelita: Sivan 25
Csütört. **30** Pál eml.	JÚNIUS	Protestáns: Pál Görög: 12 apostol Izraelita: Sivan 26
Péntek **1** Jézus vére		Protestáns: Tibold Görög: Kozma Izraelita: Sivan 27
Szomb. **2** Sarl. B. A.	1932 **JÚLIUS** 31 nap	Protestáns: Ottokár Görög: B. A. meze Izraelita: Sivan 28

27-ik hét.

Nap kelte 4 ó. 4 pk. — Nyugta 20 ó. 1 pk.

Szibner Gustáv

festő

1912

Éinusk 1930

89. l.

1931. évi p

Dr Szőnyi Ottó előadó úr

Dr Szentiványi Gyula titkár

Nagrandlelmény épitőmester.

M.D.K.

Szibreich Károly, építész

hidolgozta a Kelenföld nagyrabásu szabályozási tervét, melyet a tanács magáévá tett s a Kőrmunkatanácsot felkérte annak figyelembevételére.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1899. XX évf.

szept. 27. sz. 6. old.

Szibulás Pál, épitő iparmüvész, 1937-38.
iparmüvészeti szakoklevelet nyert

Iparmüvészeti Isk. Évk. 1888-1941. Bp. 1942.
34 l.

se hatvanadik fordulójának i
képpel/ - Dornyay Béla: Somo
ról. Vasi Szemle, IV- 1937,
cimento in Ungheria. Annuari
III-Róma, 1939, 83 l. /külön
König Matthias und die Kunst
2o2 l. - Müemlékvédelmi Sze
XXIV-1943, 644-646 l. /lo ké
ryak nyirbátori templomai. I
magyar otthonok. Bp. 1943, 1
Ungherese a Gardino. Istitut
Firenze. Annuario, 1947. Fi
La fontana di Mattia Corvino
Storia dell'Arte Firenze. A

Városfal. A község északnyu

K.P.U.

SZICHA

Laisa. Sicha

M. D. K.

SZICHA hadmérnök

Szerencs várának metszett alaprajza
1663 körül

Gerő: Magyarországi várépítészet Bp. 1955.
307.

Szicha F György

vajzoló

l.

Szilágyi. Magy. nemzet

tört. VII. 699. l.

703. l.

F Lukács

BUDAPEST
9.34 NOV. 14 20
Sa 62 Sa

SZICHA LUKÁCS GYÖRGY

1662. évi felmérési rajza és leirásának betüjelzése után készült rajz a diósgyőri várról /repr./

Ferenczy Károly - Gergelyffy András: A diósgyőri Vár. Bp. 1961. Képzőmüvé Alap. kiadóváll. - 40 l. /Müemlékeink sorozat./ - 32. l.

Szichy Ferenc

Árpádházi Szentek kiállításán a Nemzeti Szalonban 1000 pengős szobrászati díjat "Szent Imre" c. majolikaszobra nyerte.

M.930.VIII.24.

Szichy Ferenc

Árpádházi Szentek kiállításán a Nemzeti Szalonban 1000 pengős szobrászati díjat Szent Imre c. majolika szobra nyerte.

NU. 930. VIII. 24.

Sziczeli Károly

farekas Nagybánya

l. Kel 1885

III. 4. 2. f. 210. 1

Illyefalvi: Pesti és budai polgárok 1686-1848 II. 310. l.

Név: Szidarits József

Foglalkozás: Könyvkötőmester

Szárm.hely: Buda

Hitfelekezet: R.K Csal.állapot: Nőtl.

A polgárjog megszerzésének időpontja: 1839 IV.6

A polgárjogért fizetett összeg forintban: 12.

Szidarovszky János

A vállaló merevítő tartós függőhid számításának számos kérdését tisztázta. Módszert dolgozott ki az egyedi függesztőrudak figyelembevételére és az ismeretlenek láncolatos meghatározására.

Dr. Vajda Pál: A mezőgazdasági Bp. 1964.

40.

Szidlovics Zálmán

1890/91 – 1893/94

Ferképzomfoiskèvk
137. l.

T. 6392.

n van a köröndökkel és bástyák-
edig a viz innenső partján jobb-
r felé és a balról vágtató lo-
tagja fegyverét tölti, tüzelés-
kán:

UNG.

LICET.

ugnato latrones
e jura sinunt.
list
lassen ist:
ein Mörder ahn,
apfer Man.

: 14.1 cm.

Szidlovits K
festő
Magas Tátra

Szeged 1917

BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS POLGÁRMESTERE

243.580 ü.-o.

193 3.XIV

H a t á r

- - - - - - -

A hiteles alakban bemutatott

szem, hogy Haas Károly és Szilárd Ist

Római őrtorony hozzáférhetősége céljá

munkálataikért majdan részükre kijáró

Ujlaki Egyesült Iparművek r.t.-ra eng

Minthogy azonban a kérdéses

kek Országos Bizottságának közösen vé

kinthető egyedül a székesfővárossal s

nyezést csak a székesfővárost terhelő

folyósitandó, majdan megállapitandó á

gedményezés tényét pedig - a netán o

figyelemmel a Müemlékek Országos Biz

Kijelentem továbbá, hogy az

MDK

Szidon Gáborné

textilmunkával résztvett az alábbi kiállításon

Karácsonyi vásár akadályokkal. Magyar Iparművészet 1937. 247.l.

MDK

Szidon Gáborné

Textiliakat készitett a Berlini Nemzt.Kézmű-vesipari Kiáll.-ra.

Cikk: Magyar kézmüvesipar a berlini kiall.-on.

Magyar Iparmüvészet, 1938. 158.lap

Szidon Gáborné,ip.müv.

népművészeti elemeket feldolgozó háziipari tárgyait találjuk a magyarosan kiképzett "Szeredabuvók"-ban és vitrinekben elhelyezve.

Az Iparm. Társulatnak az Iparm.Muz.-ban rendezett 50 éves jub.kiállításának résztvevői.
Magyar Iparművészet. 1935. 266.l.

ifj. Kidor Jánosné, textiles

L. : Gáts Tibor

– : Meghezdődtek . . . . 5.

Népszabadság, Bp. 1976. aug. 18.

1021

Szervácius Tibor szobrászművész, érdemes művész

1 84.III.25. TV 1. 21,35 /Kerekes/

Kiállitás Sopronban

- Az utóbbi években sokszor hallhattak Szervácius Tibor művészetéről. Sopronban a tavaszi ünnepi heteken nagyon sokan nézték végig, s nézik még napjainkban is a kiállitást, melyben életművének jelentős darabjai benne vannak. Elemzés, méltatás helyett talán jobb, ha Kányádi Sándor verséből olvasok fel néhány sort. "S a dallamok kőbe kövesednek, bronzba, vasba, aluminiumba szemcsésednek, hegesednek. Öreg fák törzsébe, gyökerébe bogosodnak, üszkösödnek. Dózsa, Petőfi, Ady, Móricz, Bartók névre hallgatnak olykor, vagy dimenziókat böködő, még névtelen, ismeretlen alakzatokká kristályosodva állnak az időben, ami az ő tekintete számára véget nem érő szélverés, áttetsző, szigoru napkoronggal a messzeségben." Mikor ezt a kis beszélgetést kértük itt Sopronban, azt mondta, nem szivesen beszél. Miért?

- Beszélni az nem az én mesterségem, én szobrász vagyok. Egész nap otthon ülök, dolgozom, és beszéd valahogy inkább visszafejlődött bennem, mintsem tökéletesitettem volna magamban ezt a dolgot. Szobrászat a szavak előtti, a szavak alatti dolog és szinte nehezemre is esik kimondani szóban azt, amit szoborban gondolok vagy megfogalmazok.

- A Szervácius név honnan ered, a család, a gyökerek?

- A családunk kolozsvári és amennyire tudom, visszamenőleg az őseim mind mesterek voltak, Kolozsvár mesterei, iparosai. Asztalosok, kerekesek, lakatosok, kovácsok. Akad köztük - például az egyik dédnagyapám a város koszorus költője volt. Az iparos testület választotta meg költőjének. Szindarabokat is irt, amit a Kolozsvári Magyar Szinházban be is mutattak.

- És anyai ágon?

- Anyai ágan az őseim között a kolozsvári tőzsgyökeres magyarok révén földmüveseket is fel tudok sorolni és furcsa módon mind a két családban zenészek, a kolozsvári bőrgyárnak a karmesterei, daláraákat vezető énekkel, zenével foglalkozó őseim is vannak.

- És igy a Szervácius név eredetében kutatott a családról.

- Próbáltuk kutatni, tul sokat nem tudtunk meg róla, csak annyit, hogy ez valószinü humanista név, Erdélyben divat volt annakidején ilyen neveket felvenni. Mostmár azt nem tudom, hogy ez azt jelenti, amit leforditva a név latinból jelent, hogy szolgálattevő, megmentő, segitő, vagy pedig a keresztnévből, Szervácból származik.

- Édesapja is ugy kezdte, Szervácius Jenő, hogy kerekeket készitett, a fával igy találkozott, és aztán áttért a szobrászatra, és maga kisgyerekként ott mellette dolgozott.

- Igen, ő is ebből a kolozsvári iparos mesteremberekből került ki, belőlük emelkedett ki és lett szobrász. Ahogy én mindig mondtam, a Kolozsvári testvérek voltak Erdély első jelentős szobrászai.

- Ő utazni tudott, ha jól emlékszem, Párizsban járt és ott megismerkedett a modern művészetekkel is. Magának erre nem sok lehetősége volt.

- Én nem utaztam soha. Egyszer jártam a Szovjetunióban, Kiev-Moszkva-Leningrád utvonalon, és Sopron a legnyugatibb pont, ahova eljutottam életemben.

- Na, ide eljutottak most a szobrai is és nagyon nagy visszhangot keltenek a kiállításon. Ha nem is a teljes életmü, de a lényeges dolgok itt vannak. Ami méz az életével kapcsolatban érdekel, hogy mióta él itt Budapesten, és hogy teremtette meg azt a környezetet - kicsit hasonlót, mint odáát Erdélyben volt.

- Kilencszázhetvenhétben telepedtem át Erdélyből Budapestre. Egy mütermet épitettem a második kerületben, a Látóhegyen, és azóta ott dolgozom.

- 56-ban kapott diplomát kint Kolozsvárt - ugye?

- Igen, igen.

- Most ha ugy össze kellene foglalni ezeket a gyerekkori élményeket, mert hiszen sok helyen beszélt az erdélyi barangolásairól, ezekről az élménygyüjtő sétákról, mi az, ami döntő jelentőségü volt?

- Én apám révén beleszülettem ebbe a mesterségbe. Amint mondtam többször is, gyerekszobám az apám müterme volt. Ez a müterem időnként egy bérelt szoba volt, vagy egy szin, vagy egy fáskamra, mindig attól függően, hogy milyen lehetőségeink voltak. Én Erdélyben kisebbségi sorban a nagy gazdasági válság idején születtem kilencszázharmincban és a körülményeink nagyon nehezek voltak, nagyon rosszak. Szüleim korán elváltak, én és édesapám Kolozsvárról - mivel itt nem tudott megélni, nem tudott anyagi lehetőségeket magának megteremteni - elindult vidékre. A barátai hivták és ezek révén jutottunk el először Nagybányáfa. Nagybánya nagyon érdekes város volt, mert még gyerekkoromban éltek a nagybányai iskolának a hagyományai. Majd egy nagyon jó barátja meghivta őt Gyergyőszentmiklósra, és ennek a révén kerültünk kapcsolatba a székelységgel, azzal a területtel, ahonnan őseink egyrészt származnak is. Hát vannak háromszéki beütések is a családban.

- És az utazása a moldvai csángók közt, mert annak most itt a szobrokban is számtalan nyomát látjuk? Ez milyen élmény volt?

- Ez később, már diákkoromban következett be. Életem egyik legnagyobb élménye volt, mert amit magyar vonatkozásban, ősiség, meg hagyomány, meg egyéb, néprajz, népdalok, népzene, viselet, népi kultura vonatkozásában megtalálni lehet, az Moldvában mind megvan. A moldvai népnek a nyelve nagyon régies, nagyon ősi, szinte olyan, mint a Halotti beszédnek a nyelvezete.

- De kalotaszegi élmények is vannak, ezek a pártás, szép népviseletekbe, ruhákba öltözött lányok...

- Kalotaszegieket már Kolozsvárról ismertem, hiszen naponta bejártak a városba és láttam őket ünneplőben meg hétköznapi ruhában. De a döntő, igazi élmény akkor következett be, mikor diákkoromban, kilencszázötvennégy táját egyszer Nagypénteken elmentem Magyarlistára, az egyik kalotaszegi községbe. Ott azzal találkoztam, amit Adynak a versében is a kalotaszegi magyarokról irott versében, A Kalota partján cimü versében megirt, miben azt irja, hogy pompás magyarok tempomból jövet mentek át a Kalota folyón. Hát körülbelül én is ezt láttam Nagypénteki napon, amikor feketében, zöldben, kékben, egy a szinek orgiájában felöltözve láttam ezeket a büszke tartásu, szép magyar embereket. Ez a büszke tartás lett a kis szobraim egy részének az alapja, belső szellemi marja. Ezek a kalotaszegi lányok nehéz pártákat viselve a fejükön állnak büszkén, egyszerüen, kezükben kendőt tartanak vagy virágot, mint az oszlopok, mint a pálványok.

- Ezt fában is, bronzban is megmintázta.

- Igen, kezdetben kőben, azután fában, és ujabban bronzban is.

- Még egy élmény a háboru, mert végül is van egy katartikus élmény a szobrászatában. Ez összefügg a háboruval?

- Biztosan. Egyrészt a háboruval, másrészt az erdélyi történelemmel, az erdélyi multtal, ahol rendkivül drámai, rendkivül zaklatott és nagyon mély benyomást tett rám, és ezzel én találkoztam a barangolásaim során, amennyiben megismertem az erdélyi népnek a hétköznapját, a küzdelmes életét, a létért, a megmaradásért folytatott harcát.

- És a természeti élmény?

- És a természet is élmény, és amennyiben ezek a nagy hegyek, ezek a hatalmas hegyek és a benne lévő völgyek, a völgyekben elterülő kis falvak nyomasztóka, nagyon drámaiak, szinte a balladákat sugallják és teremtik meg a tájon keresztül. Az előbbi kérdéssel kapcsolatban: a háboruban menekülés közben elkerültem Budapestre és itt egyedül maradtam egy menekült gyermekotthonban. Itt éltem át a háborunak, az ostromnak minden borzalmát és olyan dolgokon mentem keresztül, olyan dolgokat láttam, amik valóban meghatározták későbbi müvészetem alakulását. Elég biztos, hogy

a Dózsának, a Dózsa sorozatnak köze van ehhez a sok élmény átéléséhez. Volt egy meghatározott programom, éppen az erdélyi múltból, történelemből, hagyományból, a nép életének a megismeréséből kiindulva fogalmaztam meg magamnak már diákkoromban azt, hogy én elkötelezem magam ennek a nehéz sorsnak, ennek a multnak, ennek az erdélyi életnek, és ezt szeretném szobrban megfogalmazva egyetemes értékké tágítani, emberi mértékké fejleszteni és alakitani. Ez volt a müvészi fejlődésemnek a magja, ami végigkisért az eddigi - szobraim eddigi alakulását és fejlődését. Ilyen formán ugy döntöttem, hogy formailag is hü maradok ehhez a szellemiséghez, amiről az előbb beszéltem, és volt egy kisérletező korszakom, amikörülbelül három évig tartott, ami nagyon hasznos volt, megindította bennem a XX.század elkötelezettségének a gondolatát, fontosságát. Kisérleteztem anyagokkal, szerszámokkal, uj lehetőségekkel. Próbálkoztam különböző hatásoknak a beolvasztásával, igy szimultán meg egyéb kisérletezéseim is voltak, konstruktivista is. Ezek közül ezt tartottam értékesebbnek és fontosabbnak, amiből néhány szobor itt is látható, és amit talán ez után is fejleszteni kivánok. Viszont ugy gondoltam, hogy olyan formáknak az ismétlését, amik sokszor már amugy is kiüresedtek, amit régen megtereo tettek mások más körülmények között, átvennem nem szabad.

- Balladák, bálványok, mitoszok különböző méretben, elsősorban fában. Erről szeretnék valamit hallani.

- Mint emlitettem, a müvészetem fő vonulatát ez a katartikus drámai jellegü történelem, multba, hagyományokba gyökerező szobrom vonulata képezi. Emellett azonban pihenésként is egyrészt, majd a gyerekkori élmények felidézéseként már diákkoromban elkezdtem a kis szobraimnak a sorozatát. Először terakottában, cserépben és kőben, végül fában és bronzban kialakitva. Ezek nekem nagyon fontosak, mert ahogy mondtam, ezek az én divertimentóim. Tehát némileg pihenésként hozom létre őket. Azon kivül formai kisérletezésemet is képezik. Ezeken kisérleteztem ki azt a tömör formarendszert, amiből a Bartók és az Ady portrét, a Móricz portrét kialakitottam később. A formai alapját az erdélyi népmüvészet tanulmányozza, dudafejek, az erdélyi faragások, motivumok képezik, és a babák, amiket Leningrádban láttam. A babáknak nagyon örvendtem és azért éreztem ugy, hogy igazolják a törekvéseimet, mert ezek az egyetlen eddig megtalált monumentális jellegü plasztikai megnyilvánulásai a magyarságnak, illetve a magyarsághoz tartozó rokon népeknek. Nem akarom lerombolni, itt egyes modern épitészek hangsulyozzák a multat és mert kerékkötője a haladásnak, hanem ezzel akarom épiteni, épitkezni a szobrászatomnak a vonulatát.

- Egy sereg szobor készült és ez is egy gondolatkörben, a magyar kultura nagy alakjai, Bartók, Ady, Petőfi, Móricz.

- Itt gondolatkör ez valójában, de én a portrét mint olyat

nem szerettem, nem is müveltem. Talán a XX.században nem is érzem jogosnak a portrénak a müvelését, mert van fénykép, van mindenféle más vizuális müfaj, ami gyorsabban, könnyebben, és hatásosabban is tudja ezt pótolni, létrehozni. Én ezeket azért teremtettem meg, mert Adyt és Bartókot rendkivül szerettem, példaképemnek tekintettem már diákkoromban. Amit Adyban olvastam, a verseiben és a prózáiban egyaránt, azzal én találkoztam erdélyi barangolásaim során és magam mellett akartam tudni, látni szellemüket, fizikai valójukat. Ezek nem portrék, ilyen lélekportrénak nevezem őket. Az anyagot, a tömeget csak addig koptatom, addig fejlesztem, addig csiszolom mintegy a forma geológiai folyamatát létrehozva, amig megkapja Adynak vagy Bartóknak a tömegét a rá jellemző formát. Ez után csak annyit akarok elérni, hogy ebbe az egyszerü formába belekényszeritem a szellemüket, az alkotóerejüket, ami nekem nagyon fontos volt, s ezt a szellemet, szellemiséget akartam magam mellett tudni, magam mellett látni.

- Mindebből kiderül, hogy az anyaggal mindig közvetlen kapcsolatban van maga, a munkája meg a szobrai.

- A szobrászat az anyagok müvészete, anyagok nélkül nincsen szobrászat. Én azonban azt tartom, hogy a szobrászat, a müvészet teremtés. Éppen az a szép benne, hogy szinte isteni módon való alkotás és teremtés, mert az egyszerü anyagba - ahogy mondják - lelket lehet a szobrász, a müvész. Ezt tartom rendkivül fontosnak és szépnek. Tehát az anyagon az emberi szellem uralkodik, az anyag könytelen saját természetétől sokszor idegen dolgokat is magában hordozni, nevezetesen hát nem természete egy andezitnek az, hogy Adynak a szellemét hordozza, Adynak a jellegét tükrözze és állandóan sugározza, ezt én kényszeritem bele és én kényszeritem arra, hogy amikor a szobor megvan, örökké azt sugározza, amit én belekényszeritek.

- Igy például ezt a sokféle fát saját maga választja ki már az elképzeléséhez.

- Igen, nekem mindig az elképzeléseim az elsődlegesek, ehhez keresek anyagot és ebbe kényszeritem bele gondolataimat.

- Mi ugy szeretnénk egy kicsit a titkaiba belelátni, mert a Krisztus ugyancsak hatalmas méretü hegesztett szobor, azután itt vannak a nagyméretü fából készült szobrok, fából faragottak és van azután még a Könnyek oszlopa, ami viszont egy egészen más módon megmunkált darab.

- A Könnyek oszlopa a korábbi és az előbb emlitett a későbbi kiteljesedés korszakát jelzi és döntő volt számomra az, amikor kilencszázhatvanban ér elkezdtem hegeszteni. A hegesztést azt valószinü, hogy kovács őseimtől örököltem, a fémnek a szeretetét, a tüznek a szeretetét. Gyerekkoromban

mindig elmentem kovácsmühelyekbe és gyönyörködtem a tüzben, a szikráknak a játékában, az acélnak a csengésében. Valahogy mindig azt vártam, hogy neki tudjak fogni fémben is dolgozni. Az öntésre nem volt Kolozsvárt lehetőségem, igy nagyon nagy öröm volt, amikor rájöttem arra, hogy hegeszteni lehet és darabokból össze lehet épiteni, szerkeszteni akár milyen nagy tér-szerkezetet, tér-formát. És ebben meg tudom magamat valósitani. Mikor erre rájöttem, akkor felszerelést vettem, anyagokat szereztem, elkezdtem kisérletezni. A formát, az anyagot olvasztottam, csepegtettem a tüzben, a melegből, az összeillesztésből alakitottam ki a formáimat. Az első nagyobb kompozició a Börtön volt, ami csepegtetve van, egy hatalmas nagy szerkezet, apró részekből van összeolvasztva, összecsepegtetve. Hónapokig olvasztottam, csepegtettem a formát, az anyagot. Ebből jött létre az a vibráció, ami szinte egy ilyen történelemnek egy ilyen szenvedő, vibráló idegszála. Ezután következett a Krisztus. Közben próbálkoztam lemeztechnikával is, de arra jöttem rá, hogy a lemez feldolgozása csak a bronzöntést pótolja. Tehát zárt dolgozokat, zárt rendszereket összehegeszteni nem érdemes, mert ez nem kimondottan a hegesztésnek a lehetőségeiből fakad. Én azt kerestem, hogy mi a lehetősége annak, amit a hegesztésből el lehet érni, ki lehet alakitani. Igy jöttem arra rá, hogy kis darabokat kalapálok ki, vágok ki és ezeket hegesztem össze mintegy önhordószerkezetet létrehozva, és ebből a térben akármilyen méretekben, dimenziókban alakithatok ki, épitkezhetem.

- ... egy nagyméretü oszlop-szobra. Erről valamit mondana nekünk?

- Először egy kedvenc gondolatom, már diákkoromban megfaragtam az első változatát, ami körülbelül 70 centis volt fából. Azután többször visszatértem, vissza-vissza tértem, és egyre nagyobb méretekben faragtam meg. A legnagyobb az Kolozsvárt maradt, egy 3 méteres szép farönkbe faragott kompozició. Az után következett az, ami most látható. Ezt is szeretném fémben megvalósitani, hogyha erre lehetőségem lesz.

- Vajon nem veszit a fémben az az erő, ami ebben a fában benne van?

- Szerintem nem veszit, mert akkor lesz igazán XX.századi, akkor lesz mai gondolatot képviselő, miként a Dózsa is. Ebben bennevannak az én gyerekkori világháborus élményeim, de ugyanigy benne vannak a mai embernek a végpusztulástól, az atomháborutól való félelmei és hát ezeket szeretném felmutatni, és ezért tartom nagyon fontosnak, hogy ezeket az ősi magból kialakult gondolatokat át tudjam hozni térben és időben, a XX.századba. Az álló Petőfi szobromat, azt, ami 3 és fél méteres tölgyfa, egy darab tölgyfába faragott kompozició, a gondolatot évekig érleltem magamban, mielőtt édes-

apámnak segítettem a Tamási emlékmű megfaragásában. Mikor az emlékművet befejeztük, azonnal nekifogtam ennek és egy fél év alatt megfaragtam ezt a kompozíciót. Van ennek egy fekvő változata is, amit szeretnék szintén fából elkészíteni majd.

- Ennek aztán a tetejét égetéssel adja meg a színét a felületnek?

- Igen. Hogy megégetem, ezzel nagyon szép szint tudok létrehozni és konzerválni is tudom az anyagot. Bartók és Kodály alakja a kis bálványoknak a forma-szellemében fogant és készült, a formai megvalósitás is tömör, egyszerü, lapos felületekkel, bálványszerüen kialakitott, a konbabákkal rokontartó, fejekkel rokonságot tartó formai szemlélet. Azon kivül itt abban látom a népi kulturába átmentett eredményeimet is, amennyiben ez a kompozició egy tulipán formát őriz. Hát a népi szimbolikának a jelképe. A tulipánnak, a tulipán formának a két bimbója Bartók és Kodály. Ez a népi gondolkodásmódnak a jelképrendszere alapján komponálódott és a hátul lévő kopjafák azok a pusztuló ősi csodálatos Duna-menti és egyben magyar kulturának az emlékei. Hát ezek ugyan pusztulnak, de még pusztulásukban is szépek és sugárzóak lehetnek. A felületük viszont őrzi a fekvő Petőfinek, az álló Petőfinek a mélyen barázdált formarendszerét, amit a motivumok faragásából alakitottam ki és már gyermekkoromban megtanultam. Tehát fecskefarku vésővel, sürün, mélyen szántom, barázdálom a felületeket, ebből tudok létrehozni egy ilyen erősen vibráló, drámai felületet. A Petőfi szobraim is ugy készültek, hogy amint mondottam, ezeknek a történelmi hitelessége magja megvan, és nagyon pontosan dokumentálom. Számtalanszor végigjártam a segesvári csata helyét, Petőfinek minden lépését végigkisértem, rekonstruáltam. Hát igy eljutottam a halálhelyére is. Megálltam azon a helyen, ahol ő utolsó percében állt, próbáltam végigélni azt a borzasztó hangulatot, a borzalmat, ami elfogta akkor, amikor látta, hogy itt a vég. És hát arra gondoltam, hogy talán abban a hitben halt meg, hogy ugyan az élete befejeződött, de nem az életmüve, a sugárzása az nem maradt kihatás nélkül. Talán nem marad pusztába kiáltott szó az az áldozat, amit ő hozott.

- Én azt hiszem, hogy a katarzison kivül annyi más is van a szobraiban. Szépség, ezek a karcsu, szép nőalakok, anyaság, termékenység. Erről is mondjon valamit.

- Amint már mondtam, ezek a szobrászatomnak a játékosabb részét, önfeledtebb részét képezik, és ezeket inkább kis méretekben kivánom megvalósitani.

- Az ujabb dolgok, tehát az a modern kisérleti időszak, ahol például ha jól tudom, a Napisten sorozat vagy akár az Este a székelyeknél, ez speciális szerkezet, mert kész anyagokból készült.

- Igen, ez egy része volt a kisérletezéseimnek, és amint említettem, ez volt az a rész, amit pozitivnek tartok. Általában a XX.század művészetében ezt tartom a legpozitivebbnek, a konstruktiv törekvéseket, és ebben találtam én is olyasmit, amit talán fejleszteni szeretnék ezután is. Tehát a térnek egy olyanfajta kihasználását az atmoszférába helyezését bizonyos szerkezeteknek, amiből ki tudom bontakoztatni ugyanazt a belső magot, amit többször említettem már.

- Mostmár hét esztendeje, hogy itt él. Egy szellemi közegbe be tudott épülni?

- Ezek a barátságaim már régebbi keletüek, még a letelepedésem előtt ismertem őket az embereket, a barátaimat, már akkor alakultak ki közös gondolataink, közös kapcsolataink és azért állok hozzájuk közel, mert ők is hasonló módon fontosnak tartják azt, hogy egy nép életében, öntudatában gondolkozzunk és ne csak kiüresedett formákat vegyünk át máshonnan, olyan idegen formarendszerek megnyilvánulásait, amikhez nekünk nincsenek hagyományaink, nincsenek folytonosságaink és ami szerintem, mivel nem élünk abban a közösségben, abban a közegben, abban a civilizációban, talán idegenek is maradnak számunkra.

- Az elmult évben halt meg Szerváciusz Jenő, az édesapja. Addig mindig a két Szervációszt együtt emlegették, pedig magának régóta már egy szuvenir világa van. Milyen ez a kapcsolat, mennyiben hatott, mennyiben fogta vissza, és egyáltalán a kettőjük közös élete milyen volt?

- Édesapámmal nőttem fel, mütermében nevelkedtem, vele csavarogtunk, kirándultunk, jártuk be Erdélyt, ismertük meg a sokszor emlitett hagyományokat.

- Én a mostani időszakra gondolok.

- És hát egy döntő érvény, ami ide átnyulik, hogy egy mütermében dolgoztam vele, ami rendkivül nehezitette az én kialakulásomat. Ő mikor én dolgozni kezdtem, már megismert stilussal, kialakitott formarendszerrel rendelkező müvész volt és ez bizony sokszor bénitólag hatott számomra. Apámat is, müvészetét is rendkivül szerettem. Tiszteltem is, ezért ugy gondoltam, döntöttem, hogy azt amit ő kialakitott, nem folytatom tovább olyan értelemben, hogy ismételjem szobrait, formáit, eredményeit, hanem arra való tekintettel, hogy én más ember vagyok, más generációhoz tartozom, anyám révén más géneket is örököltem, más az idegrendszerem, terentsem meg a magam számára azt, ami kizárólagosan az én müvészetem, az énharcom. A harcomat meg kell harcolnom és létre kell hoznom az én müvészetemet. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy szakitok azzal a hagyománnyal, ami közös volt és azt sem jelenti, hogy a végcél nem lehet

közös és azonos, csak az eszközeimet, az eredményeimet meg kell harcolnom még.

- Kedves nézőink. Szervácius Tibor müveit április 8-áig tekinthetik meg Sopronban a Liszt Ferenc Müvelődési Központban.

------- ooo -------